תלמוד בבלי · אחרונים · פני יהושע

פני יהושע על פסחים

רבי יעקב יהושע פלק

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פני יהושע על פסחים

רבי יעקב יהושע פלק

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פני-יהושע-על-פסחים/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 5
דף ב: 10
דף ג. 13
דף ג: 15
דף ד. 15
דף ה. 34
דף ה: 36
דף ו. 47
דף ו: 52
דף ז. 56
דף ז: 59
דף ח. 62
דף ח: 62
דף ט. 63
דף ט: 67
דף י. 74
דף י: 78
דף יא. 83
דף יא: 86
דף יב. 89
דף יב: 90
דף יג. 93
דף יג: 94
דף יד. 94
דף יד: 99
דף טו. 105
דף טו: 109
דף טז. 114
דף טז: 119
דף יז. 120
דף יז: 125
דף יח. 127
דף יח: 132
דף יט. 135
דף יט: 143
דף כ. 146
דף כ: 148
דף כא. 151
דף כא: 154
דף כב. 162
דף כב: 166
דף כג. 169
דף כג: 173
דף כד. 176
דף כד: 177
דף כה. 180
דף כה: 184
דף כו. 191
דף כו: 194
דף כז. 198
דף כז: 201
דף כח. 208
דף כח: 210
דף כט. 216
דף כט: 218
דף ל. 222
דף ל: 225
דף לא. 226
דף לא: 228
דף לב. 232
דף לב: 234
דף לג. 235

דף לד. 237
דף לד: 239
דף לה. 240
דף לה: 243
דף לו. 245
דף לו: 246
דף לח. 249
דף לט. 250
דף לט: 251
דף מ. 252
דף מ: 254
דף מא. 257
דף מב. 259
דף מב: 263
דף מג. 264
דף מג: 276
דף מד. 282
דף מד: 287
דף מה. 291
דף מו. 294
דף מו: 296
דף מז. 298
דף מז: 299
דף מח. 300
דף מח: 302
דף מט. 302
דף נ. 303
דף נ: 304
דף נא. 305
דף נא: 307
דף נב. 308
דף נב: 311
דף נג. 312
דף נג: 312
דף נד: 313
דף נה. 316
דף נה: 318
דף נו. 318
דף נז. 319
דף נח. 319
דף נח: 321
דף נט. 322
דף סו. 324
דף סו: 327
דף עא. 328
דף עא: 329
דף פב. 331
דף פב: 332

דף ב.

בעזרת האל מקבץ נדחים אתחיל לפרש מסכת פסחים
במשנה אור לי"ד בודקין את החמץ לאור הנר ופרש"י כדי שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא. ונראה דמה שהוצרך לפרש כן ולא ניחא ליה לפרש משום שמא יאכל כדאמרינן לקמן בגמ' להדיא גבי ככר בשמי קורה זימנין דנפיל ואתא למיכליה וכן בההיא דהמוצא חמץ ביום טוב כופה עליו כלי ע"כ טעמא משום שמא יאכל כמו שפירש"י עצמו וכה"ג טובא אלא דאפשר דס"ל דלא שייך חששא דשמא יאכל אלא בחמץ ידוע דוקא אבל בחמץ שאינו ידוע כי האי דהכא לבדוק לאור הנר בחורים ובסדקים לא שייך האי חששא כלל דהוי חשש' רחוקה וכמה ספיקי שמא אין כאן חמץ כלל ואת"ל דאיכא שמא אין סופו להמצא בתוך הפסח ואת"ל שימצא שמא לא יאכלנו ומש"ה ניחא ליה לפרש משום בל יראה דליכא אלא חד ספיקא וכמו שאבאר בלשון התוס' בסמוך. ועוד י"ל דבלא"ה ניחא ליה לרש"י לפרש טעמא דבל יראה דלפ"ז איכא למימר דבדיקה זו מדאורייתא כמו שאפרש בשיטת הרא"ש והר"ן ז"ל בסמוך ואפילו לשיטת הרמב"ם ז"ל דכתב להדיא דבדיקת חמץ מדברי סופרים מכל מקום אסמכוה מיהא אקרא כדאמרינן להדיא בגמרא לאור הנר מנ"ל דילפינן מציאה ממציאה כו' ואקרא דלא ימצא קאי מש"ה מייתי רש"י קרא דבל יראה ובל ימצא גופא משא"כ טעמא דשמא יאכל ודאי לא הוי אלא מדרבנן לגמרי ולא שייכא בהאי אסמכתא כלל תדע דהא עיקר קרא דמייתי היינו שאור לא ימצא בבתיכם ושאור לא שייך ביה חששא שמא יאכל דלא חזי לאכילה כמבואר בפ"ק דביצה וה"נ משמע לקמן דף י"א דכל מידי דלא חזי לאכילה בעיניה לא שייך האי חששא ועוד אבאר בזה בלשון התוס'. ומיהו בעיקר מילתא דבדיקה זו אי הוה דאורייתא או דרבנן הואיל ואתא לידן נימא בה מילתא דנהי דמהא דאמרינן לקמן במכילתין בכמה דוכתי דבדיקת חמץ דרבנן דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי משמע לכאורה להדיא דהיכא דלא ביטל הוה דאורייתא ממש נראה שאין זו ראיה מוכרחת דאפשר דהתם בחמץ ידוע איירי דזה ודאי צריך לבדוק ולבער אם לא ביטל ואדרבה יש מהפוסקים דלא מהני בי' ביטול כמו שאפרש בעז"ה בסוגיא שלפנינו משא"כ במי שאין לו שום חמץ ידוע כי ההיא דמשנתינו דאפ"ה צריך לבדוק במקום שמכניסין שם חמץ אין לנו ראיה מוכרחת שיהא צריך בדיקה או ביטול מדאורייתא דלכאורה מסברא אין לומר שיהא צריך בדיקה מדאורייתא דמהיכי תיתי דנהי דמקום שמכניסין בו חמץ כגון מרתף אפ"ה ליכא אלא חששא בעלמא דלפעמים השמש נכנס ופתו בידו ואין זה אלא מיעוט ואפילו אם נחשב למיעוט המצוי אפ"ה לא אשכחן בשום דוכתא דחיישינן למיעוט המצוי מדאורייתא

ואפילו ר"מ דחייש למיעוטא כתבו התוס' בכמה דוכתי דלא חיישינן אלא מדרבנן ואנן מיהא הא לא קי"ל כר"מ ועוד דאפילו ר"מ נמי מודה במיעוטא דמיעוטא דהו"ל כמו ספק ספיקא וה"נ במקום שמכניסין הו"ל ס"ס אימר הוה ואימר לא הוה ואפילו את"ל דהוה שמא חולדה או עכבר אכלתינהו ואפילו את"ל דאיירי במקום שאין חולדה וברדלס מצויין נמי איכא למימר שמא אדם בא ונטלו ובתחילת הענין למאי דמשמע לכאורה מל' רש"י דבדיקה זו מדאורייתא הוא היה נ"ל דהיינו מגזירת הכתוב דאפקיה רחמנא בלשון ולא ימצא ולא כתיב לא תמצא או לא יהיה לך ע"כ בא לומר שלא ימצא בתוך ביתך כלל אפילו ע"י חיפוש והיינו ע"כ שהצריך הכתוב לבדוק ולחפש אחריו קודם הפסח וכדדרשינן כה"ג גבי לא ילין שלא יבא לידי בל ילין אח"כ מצאתי כן בל' הרא"ש ז"ל במימרא דרב יהודא לקמן גבי הבודק צריך שיבטל ומקשינן בגמרא מאי טעמא אילימא משום פירורין וכתב שם הרא"ש ז"ל דאי הוה פירורין אע"פ שלא ראה אותם עובר בבל יראה מדכתיב לא יראה ולא כתיב לא תראה ע"ש א"כ משמע לכאורה דמדאורייתא הוי צריך לבדוק אפי' אחר פירורין אי לאו דמקשינן דממילא בטלי אלא דבאמת מלשון הרא"ש ז"ל נמי לא מוכח מידי דהתם הכי קאמר דס"ד מעיקרא דתקנו הבודק צריך שיבטל משום חמץ ידוע דאע"ג שבודק ומבער אפ"ה בודאי איכא פירורין והו"ל חמץ ידוע אבל בחמץ שאינו ידוע לעולם דהוי מדרבנן:

מיהו הר"ן ז"ל כתב להדיא דבדיקת חמץ מדאורייתא אפילו בחמץ שאינו ידוע אם לא ביטל וכתב דתשביתו דקרא היינו בא' משני דברים או בבדיקה או בביטול ולענ"ד דבריו אין מוכרחין דמה שכתב מדילפינן לאור הנר מקרא כבר דחה בעצמו וכתב י"ל דאסמכתא היא ובאמת כן נראין הדברים כדאשכחן נמי בתחומין דילפינן כה"ג מקום ממקום כו' ואפ"ה לא הוי אלא מדרבנן ובלא"ה י"ל דאי אפשר לומר דבדיקה לאור הנר ממש מדאורייתא כיון דמן התורה אין איסור אלא משש שעות ולמעלה והתם לא שייך אור הנר דשרגא בטיהרא מאי מהני אם לא שנאמר דנהי דלענין איסור אכילה משש שעות ולמעלה ממש לענין בדיקה מאורתא חייל דכתיב אך ביום הראשון תשביתו ומצינן י"ד שנקרא ראשון דמעיקרא וא"כ מאורתא חייב לבדוק כדי שלא יבא לידי בל ימצא כמו שאפרש לקמן יוצא בשיירא ומה שהביא מתשביתו דע"כ היינו נמי בדיקה מדאר"י אין ביעור חמץ אלא שריפה התם בחמץ ידוע איירי. אלא דנראה דהר"ן ז"ל סובר בפשיטות דמקום שמכניסין בו חמץ הו"ל כחמץ ידוע לגמרי וטעמו נראה דסובר דכיון שרגילין להשתמש בו כל השנה בוודאי נשאר בו חמץ ותו לא חיישינן לחולדה או לאדם שנטלו דאין ספק מוציא מידי ודאי ואין זה מוכרח ודעתי לפרש אי"ה בסוגיות שלפנינו.

מיהו למי שמפרש בשיטת הרמב"ם ז"ל בנוסחא הישנה דלחמץ ידוע לא מהני ביטול א"כ ע"כ הא דאמרו בגמרא מדאורייתא בביטול בעלמא סגי היינו בחמץ שאינו ידוע ואם כן ע"כ דמדאורייתא צריך לבדוק או לבטל אפילו בחמץ שאינו ידוע והא בהא תליא ובזו הסברא קשיא לי אדברי הר"ן ז"ל שכתב דתשביתו היינו באחד משני דרכים או בבדיקה וביעור או בביטול ואייתי ראייה מדאמר רבי יהודה אין ביעור חמץ אלא שריפה ומדאורייתא איירי ולפענ"ד לכאורה מוכח איפכא דמדפליגי רבנן ואמרו אף מפרר וזורה לרוח אלמא לרבי יהודה לא מהני ואמאי לא יהא מפרר וזורה לרוח מהני אלא כביטול בעלמא דהא לשיטת הר"ן ז"ל ביטול מועיל אף בחמץ ידוע ומה שיש ליישב בזה בשיטת הר"ן ז"ל אבאר במקומו אי"ה ואין להאריך כאן וגם בזה יצאתי חוץ לגדרי שאינו מעיקר המשנה אלא הוכרחתי להציג ראשי פרקים לפי שהוא מפתח גדול להלכות וסוגיות שלפנינו בכולהו פירקין ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה אור לי"ד כו' פ"ה שלא לעבור בבל יראה כו' וקשה לר"י כיון דצריך ביטול כדאמרינן בגמ' הבודק צריך שיבטל כו' עכ"ל והר"ן ז"ל כתב ליישב שיטת רש"י דהא דאמר ר"י לקמן הבודק צריך שיבטל לאו דהכי הוא מדין המשנה אלא שלאח"כ נתקנה תקנה זו בימי רבי יהודה ע"ש כ"כ קצת מהאחרונים בתשובותיהם. ולענ"ד הוא דוחק ומלבד זה לא ידעתי מי הכריחו להר"ן ז"ל לפרש כן בשיטת רש"י דהא בלא"ה אתי שפיר שיטת רש"י למאי דמסיק הר"ן ז"ל גופא דחכמים לא רצו לסמוך על הביטול דלפעמים אין מבטל בלב שלם ואם כן יפה כתב רש"י שתקנו בדיקה שלא יעבור בבל יראה דאפילו את"ל דצריך נמי ביטול מדין המשנה אפ"ה יעבור בבל יראה אם לא יבטלו בלב שלם. ועי"ל בשיטת רש"י דבדיקה וביטול בשעת בדיקה כולה חדא מילתא היא והביטול מן הבדיקה הוא מיהו הבדיקה עיקר וביטול טפל דאי לאו שתקנו שיבדוק בלילה לא היה מקום לתקן שיבטל בתחילת הלילה דכיון דלאו זמן איסורא ולאו זמן ביעורא דלמא פשע ולא מבטל כדמשני לקמן אהא דונבדוק בד' או בה' משא"כ משתקנו הבדיקה שהוא מעשה חשוב ודאי יזכור ביה לבטל באותה שעה וא"כ יפה כתב רש"י דעיקר הבדיקה מיהו משום בל יראה ודו"ק ועל שיטת התוספות שכתבו דטעם הבדיקה דילמא אתי למיכל יש לי לדקדק מסוגיא דלקמן דף י"א ושם יבואר בע"ה:

בא"ד דאי מותר לשהותו אמאי ישרף עכ"ל. וליכא למימר דישרף היינו לקיים עשה דתשביתו משום דפשיטא להו דלר"ת בעשה נמי לא עבר בחמץ נוקשה כיון דליכא אלא חד קרא כי היכי דפשיטא ליה מהאי טעמא דאינו עובר בבל יראה כמו שפירש להדיא בר"פ אלו עוברין ע"ש בחדושינו כן נ"ל:

בא"**ד** אבל בנוקשה דליכא אלא חד קרא. לכאורה אין דבריהם מוכרחין דאיכא למימר דכיון דגלי קרא דנוקשה בכלל חמץ לענין איסור אכילה תוך הפסח ה"ה לאחר הפסח כמ"ש תוספות דף כ"ט ע"ב לענין איסור הנאה לחזקיה כיון דמחד מהנהו קראי משמע איסור הנאה שוב לא נחלק ביניהם אלא דהכא לא משמע להו לומר כן כיון דעיקר טעמא דר"ת דבנוקשה אינו עובר בב"י כיון דלא מרבינן אלא לאכילה עיין שם בר"פ אלו עוברין ודו"ק:

בגמרא מאי אור רב הונא אמר אור נגהי רב יהודה אמר לילי קס"ד מ"ד נגהי נגהי ממש. נראה דלשון נגהי היינו התחלת היום משהאיר השחר מש"ה בודקין לאור הנר דאי ביום ממש שרגא בטיהרא מאי אהני אדרבה מחשיך כפירש"י ולפ"ז י"ל דלמאי דס"ד השתא דפליגי בסברא דרב הונא סבר דבודקין מעלות השחר כיון דבהאי שעתא נמי בני אדם מצויין בבתיהם ואור הנר יפה לבדיקה ואיכא נמי הקדמה לזריזין כדמקשה הש"ס לקמן ונבדוק מצפרא כדכתיב וישכם אברהם בבוקר ורב יהודה דאמר לילי היינו משום דבעלות השחר איכא למיחש דילמא מיטרד או משתלי ולבתר הכי לא מצי למבדק לאור הנר מש"ה תקנו לבדוק בלילה דאיכא שהות טובא כן נ"ל ועיין בסמוך:

שם מיתיבי הבוקר אור והאנשים שולחו אלמא אור אורתא הוא. ולכאורה יש לתמוה על סדר קושיית הש"ס דמעיקרא בעי ליה למיפרך מקרא דויקרא אלקים לאור יום שהוא מוקדם בתורה בתחילת בריאת יום ולילה ועוד דכתיב להדיא ויקרא לאור יום משמע דאור שם יום. אמנם למאי דפרישית בסמוך אתי שפיר דעיקר פלוגתייהו דרב הונא ורב יהודה היינו בענין הבדיקה לאור הנר ולקמן ילפינן עיקר בדיקה לאור הנר מציאה ממציאה דכתיב הכא לא ימצא בבתיכם וכתיב התם ויחפש בגדול החל ובקטן כלה וימצא וחיפוש מנרות כו' וא"כ בהאי קרא גופא דכתיב הבוקר אור והאנשים שולחו כתיב בתרי' ויחפש וימצא א"כ משמע דהאי חיפוש גופא נמי בנרות היה ואע"ג שהיה באור הבוקר אלמא דבהאי שעתא נמי שייך בדיקה בנרות וממילא נמי אית לן למימר דלגמרי ילפינן מציאה ממציאה נמי לענין הזמן דזמן הבדיקה הוא לאור הבוקר וע"ז משני שפיר מי כתיב האור בוקר הבוקר אור כתיב והיינו דמייתי נמי לדרבי יהודה דלעולם יכנס בכי טוב וכפרש"י מפני החיות וליסטים וממילא דזה הזמן היינו בנץ החמה כדכתיב תשת חשך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער הכפירים שואגים לטרף תזרח השמש יאספון וכן פירש"י להדיא בחומש פרשת בא בקרא דואתם אל תצאו איש מפתח ביתו עד הבוקר לפי שהלילה רשות למחבלים דכתיב בו תרמוש כל חיתו יער וא"כ היינו ע"כ בהנץ החמה וא"כ תו ליכא למימר דבהאי שעתא שייך בדיקה לאור הנר דשרגא

בטיהרא מאי אהני משא"כ למאי דס"ד מעיקרא דהיינו בעלות השחר. אע"ג דבסוטה פ' היה נוטל אמרינן כיון שהגיע עמוד השחר ניצול מחיות רעות ומליסטים י"ל דהתם איירי במי שמהלך באישון לילה קאמר שפיר דבעלות השחר ניצול דלא שכיח היזיקא אבל לתחילה אין לצאת כ"א בהנץ החמה כדפרישית כן נ"ל נכון ודו"ק:

שם וכדרב יהודה כו' וכתבו התוס' דלא קאי אמאי דמשני כו'. ולמאי דפרישי' קאי שפיר אהא דמשני ויתכן יותר לפי שיטת הר"ן ז"ל דהא דילפינן לקמן בדיקה לאור הנר מציאה ממציאה הוי ילפותא גמורה ולא אסמכתא כדפרישית לעיל א"כ למאי דס"ד מעיקרא איכא למימר דהא דכתיב הבוקר אור היינו לאשמעינן הא גופא לאגמורי אבדיקת חמץ שיהיה באותו הזמן משא"כ למאי דמשני קשיא ליה יתורא דקרא דהבוקר אור ואהא מסיק שפיר דאיצטריך לכדרב יהודא ודו"ק. ועוד יש לפרש בפשיטות דמעיקרא קא סלקא דעתיה דהבוקר אור היינו עלות השחר כדפרישית אבל למאי דמשני צפרא נהור ע"כ היינו הנץ החמה כפרש"י וע"ז מסיק דודאי הכי הוא לעולם יכנס בכי טוב והיינו הנץ החמה:

שם מיתיבי וכאור בוקר יזרח שמש כו' הא דמייתי קרא דנביאים ולא מייתי מעיקרא מויקרא אלקים לאור יום נראה דאהאי שינויא דלעיל קאי דמשני מי כתיב האור בוקר משמע דאי הוה כתיב האור בוקר הוה מוכח שפיר דאור יממא מש"ה מייתי האי קרא דכתיב כאור בוקר. ועוד נראה ליישב למאי דפרישית דעיקר מלתא דאור יממא היינו בעלות השחר א"כ מהאי קרא משמע ליה הכי דכתיב וכאור בוקר יזרח שמש וכפרש"י דע"כ בעלות השחר קאמר דכמו שבאותו שעה ניכר מהיפך להיפך דמתחיל להאיר פתאום מתוך החושך הגמור כמו כן יהיה זריחת שמש לצדיקים שיצאו מאפילה וצרה שיש להם בעוה"ז לאור' דהיינו לעולם הבא וע"ז משני דודאי אי הוה כתיב אור בוקר הוה מוכח הכי אבל עכשיו דכתיב וכאור בקר משום דלמשל אתי א"כ יש לפרש בעניא אחרינא כדמסקינן ודו"ק:

שם מיתיבי ויקרא אלקים לאור יום אלמא אור יממא הוא ויש לדקדק דאי ס"ד דעיקר קרא להכי הוא דאתי א"כ איפכא מבעיא ליה ויקרא ליום אור ואם נפרש דהכי קאמר דמשעה שמתחיל להאיר נקרא יום וכוונת הקושיא דאלמא דמעלות השחר נקרא אור כיון דקושטא דמילתא דמעלות השחר יממא א"כ מאי האי דמשני למאיר ובא הא המקשה נמי מהאי גופא קא מקשה ולולי פרש"י היה נ"ל דודאי עיקר הקושיא מהא דקס"ד דמשעה שמתחיל להאיר נקרא יום אלמא דעלות השחר נקרא אור והמתרץ דקאמר למאיר ובא לאו היינו עלות השחר אלא כל זמן שמאיר ובא שהאור הולך

וחזק דהיינו עד חצי היום נקרא יום וע"ז הדר ומקשה אלא מעתה ולחושך קרא לילה היינו משעה שמתחיל להחשיך נקרא לילה דהיינו מחצי היום כמו נטו צללי ערב והא קי"ל דעד צאת הכוכבים יממא הוא ולרווחא דמילתא לאלומי הקושיא קאמר הכי כיון דקושטא דמילתא הכי הוא ובזה אתי שפיר לשון מאיר ובא וכן מצאתי להדיא בספר הזוהר פרשת שמות דעד חצי יום נקרא יום ע"ש:

בתוס' בד"ה והא קי"ל דעד צאת הכוכבים עיין במהרש"א שהקשה מסוגיא דמגילה. ונראה דלק"מ דודאי בין בסוגיא דהכא ובין בסוגיא דמגילה מצינו למימר דהא דקאמר והא קי"ל דעד צאת הכוכבים יממא היינו דממעשה בכל יום קשיא ליה אלא שהתוספת רצו ליתן טעם על עיקר הדין וק"ל:

דף ב:

בגמרא מיתיבי רבי יהודא אומר בודקין אור לי"ד ובי"ד שחרית ובשעת הביעור אלמא אור אורתא הוא. ויש לדקדק דילמא לעולם אור יממא והיינו עלות השחר וי"ד שחרית היינו הנץ החמה כדאשכחן נמי האי לישנא בברייתא דמשמע לענין איסור מלאכה יש לי ליישב כשנדקדק בלשון רש"י שכתב וטעמא דר' יהודה מפרש לקמן ולכאורה לא מפרש לקמן אלא למאי דס"ד דר' יהודה בג' פרקים קאמר אבל למסקנא דבאחד מג' פרקים קאמר לא יפרש מידי אלא בהא דמשעת ביעור ואילך אינו בודק דילמא אתי למיכל. אלא דנראה בזה דאכתי היא גופא קשיא בלישנא דר"י מאי קמ"ל ובקצרה הו"ל למימר כל שלא בדק בשעת הביעור שוב אינו בודק אע"כ דר"י אשמועינן נמי דהיכא דלא בדק בלילה לאור הנר הוה אמינא דאינו בודק בשחרית עד שעת הביעור דכל כמה דמצינן לאחר הבדיקה מאחרינן שלא יצטרך לחזור ולבדוק קמ"ל דאפ"ה בודק בשחרית אי משום דזריזין מקדימין או משום דבשחרית דהיינו עלות השחר נמי מצי למיבדק לאור הנר כדפרישית דקמל"ן נמי דבודק בשעת הביעור אע"ג דאסור באכילה מדרבנן ולא גזור דילמא אתי למיכל וא"כ מהא גופא מוכח דאור אורתא דאי ס"ד דאור לי"ד היינו עלות השחר א"כ מאי קמ"ל דאם לא בדק בעלות השחר דבודק בי"ד שחרית דהיינו הנץ החמה פשיטא דהכי הוא כן נ"ל:

בפירש"י בד"ה אסור בעשיית מלאכה במקום שנהגו דאמרינן לקמן כו' עכ"ל וכתב מורי זקיני ז"ל בס' מגיני שלמה דהוכרח לפרש כן כי היכי דלא תקשה הילכתא אהילכתא דקי"ל משנת ראב"י קב ונקי. ולעד"נ דרש"י ז"ל מגופא דברייתא דייק לה דקשיא ליה אי ס"ד דאיסורא קאמר א"כ תנא היכא קאי דקתני מאימתי דהא לא אשכחן איסורא די"ד

לא באורייתא ולא במתניתין אם לא היכא דקתני בהדיא הלילה ב"ש אוסרין וב"ה מתירין ואהא לא שייך להקשות מאימתי אבל לענין מנהגא אתי שפיר דקאי אמתני' דמקום שנהגו וכמה משניות דאיירי באיסור עשיית מלאכה שלא לצורך המועד והיינו מנהגא כמבואר לקמן כן נ"ל. ולשיטת התוספות איכא למימר דמאימתי אמילתא דחכמים קאי דקאמרי בגליל לא היו עושין כל עיקר ומשמע לקמן דהיינו איסורא ולרש"י לא נראה לפרש כן כיון דהנהו חכמים היינו ר"י גופא כדאיתא לקמן אח"ז עיינתי ומצאתי דברייתא זו שנויה בתוספתא פ' מקום שנהגו וכך היא שנויה מקום שנהגו לעשות מלאכה בי"ד עושין ובמקום שנהגו שלא לעשות אין עושין מאימתי י"ד אסור בעשיית מלאכה ראב"י אומר כו' וזה להדיא כפרש"י וכדפרישית. עי"ל דלא משמע לרש"י ז"ל דראב"י איסורא קאמר דא"כ הו"ל דלא כב"ש ודלא כב"ה כמ"ש התוספות למאי דמשני דאור יממא והו"ל ד' מחלוקות בדבר דלב"ש אסור מאורתא ולראב"י מעלות השחר ולרבי יהודה מהנץ החמה ולרבי מאיר ליכא איסורא כלל אלא מנהגא ואף למאי דס"ד מעיקרא דאור דראב"י אורתא וע"כ דס"ל דלא נחלקו ב"ש וב"ה בזה להתירא אלא לכולהו אית להו איסורא ולרבי מאיר קאמר ג"כ דלא נחלקו לאיסורא אלא למנהגא בעלמא ולרבי יהודה הו"ל מחלוקת בית שמאי ובית הילל וזה דוחק לכך פרש"י דלראב"י מנהגא וא"כ הו"ל ראב"י כרבי מאיר. ועוד י"ל דרש"י ז"ל לא נחית כאן לחלק בין איסורא למנהגא משום דמשמע ליה דאף האיסו' לאו מדינא אסור אלא שכך נהגו לאיסור גמור ולא משום פרישות וחומרא ומאן דאית ליה מנהגא שהוא משום מנהג וחומרא בעלמא ולא משום איסור וטובא איכא בינייהו כמו שיבואר בפ' מקום שנהגו בע"ה. ולפענ"ד מסוגיא דשמעתין הוא מוכרע דאי ס"ד דראב"י ור"י לדינא פליגי מסברא דנפשייהו א"כ ע"כ דכל אחד נותן טעם לדבריו מאימתי ראויה להיות אסור וא"כ מאי מהדר ליה ראב"י לר"י וכי היכן מצינו יום שמקצתו אסור ומאי קושיא כיון דאיכא טעם הא לא שייך לומר וכי היכן מצינו לכך הוכרח רש"י ז"ל לפרש דלאו מסברא פליגי אלא בשום מנהגא כן נ"ל נכון ולפ"ז יכול אני לומר דשיטת רש"י ושיטת תוספת אחד ואין ביניהם אלא שינוי לשון ודו"ק:

בתוס' בד"ה מאימתי י"ד כו' ועוד ניחזי היכי נהוג עכ"ל. וכבר פירשתי שיחתי ליישב שיטת רש"י ז"ל מלבד מה שכתב מורי זקיני ז"ל מיהו קושייתם אחרונה נראה שישבה רש"י ז"ל בעצמו שכתב דלראב"י אפילו נהגו קודם לכן בטלה דעתם וע"כ דכוונתו למאי דמשנינן דאור יממא הוא מיהו מדראב"י שמעינן לר' יהודא דקודם הנץ החמה אפילו אם נהגו קודם לכן בטלה דעתם וכ"כ מורי זקיני ז"ל בשם הירושלמי ובאמת שהירושלמי

הובא ג"כ בר"פ מקום שנהגו הני נשי דנהגו דלא עבדין עבידתא באפוקי שבתא לאו מנהגא כו' ובירושלמי הובא הא מילתא גבי הך דמקום שנהגו שלא לעשות בי"ד ע"ש:
בד"ה ראב"י אומר למאי דמסקינן אור ממש כו' עכ"ל. ולכאורה לשון דמסקי' אינו מדוקדק דמאי דמשני מאי אור עמוד השחר נראה דדיחוי בעלמא הוא דמהכא לא תפשוט דאור אורתא אבל לקמן הא מסקינן ואיפשוט דלכ"ע אור אורתא אלא דנראה דסברת התוספות דלעולם אור דהכא ודאי למסקנא יממא הוא דכיון דמסקינן דאשכחן דראב"י גופא מפליג בין יממא לליליא לענין תענית א"כ מאי מהדר לרבי יהודא וכי היכן מצינו דמשמע שמביא ראיה לדברי עצמו הא ודאי מצינו ודוחק לומר דראב"י לדבריו דרבי יהודה קאמר אפילו לדידך הו"ל למיסר מיהא מעלות השחר דא"כ עיקר דבריו חסר מן הספר דהא לא הוזכר כלל עלות השחר בדבריו ובאמת דהנץ החמה נמי טעמא איכא אבל אי אור דראב"י היינו עלות השחר אתי להו שפיר הא דקאמר וכי היכן מצינו לחלק בין עלות השחר להנץ החמה. כן נ"ל ועי' עוד בסמוך ולקמן גבי דכ"ע אור אורתא ודו"ק:
בא"ד ורבי יהודא נקיט הנץ החמה משעת כניסת הפועלים למלאכה כו' עכ"ל. ולכאורה עשו דבריהם כדברי נביאים מיהו בלשון התוספתא שהבאתי מבואר להדיא דמקום שנהגו לעשות מלאכה במחובר לקרקע בי"ד עושין. ולפ"ז יתישבו יותר דברי התוספת דזמן יציאת פועלים לשדה הוא ולולי דברי התוס' יש לי טעם אחר בשיעור הנץ החמה ועלות השחר ויבואר בפ' מקום שנהגו בעז"ה:
בגמ' בשלמא לדידי אשכחנא דקא מפלגי רבנן בין יממא לליליא דתנן גבי תעני' ציבור כו' ואע"ג דטובא אשכחן דמפליג בין יממא לליליא בלולב ושופר וכל מעשה הקרבנות כדאיתא סוף פ"ב דמגילה ומפלגינן נמי בין עלות השחר להנץ החמה היינו במילי דאורייתא במצות קום עשה אבל בענין איסורא כיון דלא אשכחן בדאורייתא שום יום שיהא יומו אסור ולילו מותר א"כ בדרבנן נמי אין לחלק ביניהם ואהא מסיק שפיר דבין יממא לליליא אשכחן מיהו דאע"ג דמדאורייתא לא אשכחן שום תענית שיהא יומו אסור ולילו מותר ואפילו בהנך דדברי קבלה עיקר איסורן היו מפסיקין מבעוד יום ואפ"ה תקנו רבנן בתענית דידהו לחלק ביניהם כיון דטובא אשכחן דמיפלג יום מלילה משא"כ בין עמוד השחר להנץ החמה לא משמע ליה לחלק ולהקל כיון דמעלות השחר יממא הוא ואף ע"ג דרבי שמעון אוסר בתענית מקרות הגבר היינו שמוסיף להחמיר כעין דאורייתא קצת משא"כ להקל מעלות השחר עד הנץ החמה לא משמע ליה:

דף ג.

ע"א בפירש"י בד"ה אם שיוה לו כו' ותשובת ב"ש במס' כריתות כו' עכ"ל. לכאורה דברי מותר הן ואין זה דרך רש"י ז"ל ואפשר שכוונתו בזה ליישב הא דפשיטא ליה לתלמודא הכא למיפשט דאור אורתא ואמאי לא דחי כדלעיל דאיכא למימר דאור עמוד השחר ויום היינו הנץ החמה ואע"ג דפשיטא דלב"ה אפילו בלילה מחייב ליה מדקאמר אם שיוה לו לטומאה מ"מ איכא למימר דנקיט אור לרבותא דב"ש דאפילו עד הנץ החמה פטר ליה וע"ז מייתי רש"י דתשובת ב"ש שכן שעה שראויה להביא בה קרבן וא"כ ע"כ מעלות השחר ב"ש נמי מודו דהא ראויה להביא קרבן כדתנן במגילה וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר וק"ל:

בגמרא ת"ל והנותר עד יום בעוד יום הוא נאכל כו' ונראה דמיתורא דעד יום דריש ליה דהוה ליה למיכתב והנותר ביום השלישי אע"כ דהכי קאמר והנותר משכלה יום המחרת עד יום השלישי ישרף:

שם יכול ישרף מיד. ואע"ג דגבי פסח דכתיב עד בוקר באש תשרפו ודרשינן מיניה ליתן בוקר שני לשריפתו אלמא דאע"ג דיכול לשורפו במי"ט אפ"ה אין שורפין קדשים בלילה מ"מ איכא למימר דשאני התם כיון שאין יכול לשורפו סמוך לאכילתו נדחה ליום בוקר שני משא"כ הכא דאפשר לשורפו סמוך לאכילתו טפי עדיף כדמסיק ודין הוא:

בתוס' בד"ה ת"ל ביום תימה אמאי איצטריך כו' וי"ל דאי לאו עד יום כו' ואיצטריך ביום שלא ישרף בלילה שאחר כן עכ"ל. ואף ע"ג דלמאי דפרישית בסמוך ילפינן הא מילתא מפסח דנתן הכתוב בוקר שני לשריפתו מכל מקום איכא למימר שאני התם כיון דאין שורפין אותו בבוקר ראשון שהוא י"ט א"כ בוקר שני כבוקר ראשון חשוב כמ"ש התוספת ביבמות דף ע"ב ע"ב ע"ש משא"כ הכא ס"ד דהיכא שלא שרפו ביום בתחלת זמנו יכול לשרפו אח"כ בלילה מש"ה איצטריך ביום. אלא דאכתי איכא למידק דבהאי סוגיא גופא דיבמות מסקינן מדרשא דוהנותר דאפילו שלא בזמנו אינו נשרף אלא ביום מיתורא דו' וה' ומשמע שם דהודה לו רבי יוחנן ע"ש אלא דנ"ל דהאי דרשא דוהנותר דדרשינן התם היינו דווקא והנותר מבשר הזבח ביום השלישי דמייתי נמי הכא ואדרשה דביום סמיך דכיון דדרשינן מביום דאינו נשרף בלילה שייך למידרש נמי מו' וה' דוהנותר דאפילו שלא בזמנו נמי דינא הכי דנשרף ביום דוקא משא"כ בלאו דרשא דביום לא שייך לידרוש מיתורא דוי"ו וה' למעט שריפת לילה כן נ"ל ודו"ק:

בגמרא ת"ש דתני דבי שמואל לילי י"ד בודקין כו' אלא בין רב הונא ובין רבי יהודא אור אורתא. נראה דמכל הני תיובתא דמייתי מעיקרא דאור אורתא אכתי לא הוה צריך

לומר דרב הונא נמי אית ליה אור אורתא דנהי דאשכחן בכל הני דוכתי דאור אורתא מ"מ איכא למימר דמשמע הכי ומשמע הכי בכ"מ היכא דמוכח לפי ענינו ומכ"ש דא"ש טפי לשיטת התוספות שכתבו בד"ה ראב"י דלמסקנא משעת האור דקאמר היינו עמוד השחר וכדפרישית משום דמוכח ואם כן ה"נ איכא למימר דלרב הונא לא משמע כלל דניבדוק מאורתא כדפרישית לעיל בתחילת דבריו וכדמקשינן נמי לקמן ונבדוק מצפרא שהוא זמן זריזין משא"כ מדאשכחן דתנא דבי שמואל ליל י"ד ע"כ הדר ביה. ולפי זה נ"ל עוד דהא דלא מייתי מעיקרא מתנא דבי שמואל דאיירי להדיא מבדיקת חמץ גופא דאכתי מצינו למימר דפלוגתא דתנאי היא דתנא דבי שמואל סבר כתנא דבי רבי ישמעאל די"ד נקרא ראשון ולית ליה נמי דרשא דביום כתיב כמו שאבאר לקמן דבלא"ה פלוגתא דתנאי היא וא"כ עיקר מצותו מדאורייתא מיד בתחילת ליל י"ד שנקרא ראשון יתחיל להתעסק בהשבתתו דהיינו בדיקה וכמ"ש בשם הר"ן ז"ל משא"כ תנא דמתניתין דקתני אור ולרב הונא הוי דווקא יממא א"כ אית ליה דרשא דביום או דרשא דאך חלק וא"כ לא שייך לאקדומי טפי מצפרא שהוא זמן זריזין או תחלת מצותו משא"כ השתא דמייתי כל הנך דוכתי דאור אורתא ואשכחן נמי דתנא דבי שמואל לילי א"כ לית לן למימר דאור דמתני' היינו יממא ולאפושי בפלוגתא. ועוד דלא הו"ל למיתני אור כיון דאיכא למיטעי כן נ"ל:

בגמרא דאמר ריב"ל כו' שהרי עיקם הכתוב שמונה אותיות כו'. ואע"ג דאשכחן נמי תשע איכא למימר דסבר דמהתם ליכא למשמע מיניה דהא בלא"ה יהיה טהור יהיה מיותר דהא מצי למיכתב אשר לא טהור אע"כ דיהיה לשום דרשא ורב פפא סובר דכיון שעיקם שייך נמי למיכתב יהיה ובדרשא דרב אחא בר יעקב לא משמע להו משום דלא הוי אלא בנביאים דאשכחן לשון כפול טובא תדע דבלא"ה כי לא טהור הוא מיותר לגמרי ורב אחא גופא סובר דכיון דכתב בלתי טהור איצטריך למיכתב נמי כי לא טהור ואפשר דאתא לאשמעינן דאע"ג דמסתמא כבר טבל דוד לטומאת קריו אפילו הכי אסור באכילת שלמים כי לא טהור לגמרי וטבול יום אסור בקדשים כן נ"ל:

שם שנאמר ומן הבהמה אשר איננה טהורה. והקשו במפרשים אמאי לא מייתי קרא קמא שנאמר בשעת הציווי ומן הבהמה אשר לא טהורה היא ולענ"ד לא קשה מידי דבשעת הציווי לנח לא שייך לומר הטמאה דאכתי לא ידע נח איזה נקרא טמאה עד שהראה לו הקב"ה מכל מין ואם כן מסתמא לא הוצרך להראות לו אלא מיני הטהורים שהן שבעה מינים לחוד וא"כ שפיר קאמר מן הבהמה אשר לא טהורה היא והיינו אותן שאיני מראה לך באצבע או אומר לך שהיא טהורה משא"כ במעשה שכבר ידע נח דאותן שלא הראה

לו הן טמאים ועוד שהרי מאיליהן באו אל התיבה ואם כן שפיר הו"מ למיכתב הטמאה אע"כ דמשום ל' נקייה הוא כנ"ל נכון:

דף ג:

בפירש"י בד"ה וכל היכא כו' והני דלעיל עיקם ללמדך כו' עד סוף הדיבור. נראה דכל הנך דלעיל איצטריכו הך דריב"ל איצטריך לאשמעינן דאפילו בגנות בהמה טמאה נמי לא שייך לומר בלשון מגונה והך דר"פ איצטריך דאפילו תשע. ועוד דאע"ג דאיירי בעיקר מצוה הנוהג לדורות ואם כן יש ללמוד בלשון קצרה. אפילו הכי רשאי להאריך משום לשון נקיה. והנך דנביאי נמי איצטריך דאפילו בנביאים. ובמה שכתב רש"י דבשאר מקומות כתיב לשון מגונה וקצר ללמדך נ"ל גם כן דעיקרא דמילתא לעולם בדברי תורה מ"מ יש לומר בלשון קצרה ומש"ה כתיב בכל דוכתא טמא כ"א במקום אחד או שנים שינה בלשון ארוך ללמד דאיכא מיהו צד מעליותא בלשון ארוך ונקי כי היכי דנילף דבכל מקום דשוין או בדבר שאין נוגע ללמוד לתלמידים יש לחזור על לשון ארוך כן נ"ל:

דף ד.

בגמרא והשתא דאמרת דלכ"ע אור אורתא כו' וניבדוק בשית פרש"י בשלמא אי אור יממא איכא למימר דמתניתין נמי בשש קאמר כו'. ולכאורה שזה סותר מה שכתבתי לעיל דע"כ מ"ד אור יממא היינו בעלות השחר או עכ"פ בהנץ החמה דאל"כ מאי מהני לאור הנר שרגא בטיהרא מאי אהני ונהי דמסוגיא דהכא לא קשה מידי דבלא"ה פרש"י אינו מוכרח דשפיר איכא למימר דמ"ד אור יממא היינו מצפרא ומשום דזריזין מקדימין למצוה אלא דמ"מ מפרש"י גופא מוכרח דלמ"ד אור יממא היינו ביום ממש ולפ"ז צ"ל דקס"ד דבדיקה דאור היום ממש טפי עדיף אלא שהצריכו אור הנר כדי שיכנס לחורין ולסדקין או בבית אפל או משום גזירת הכתוב לסברת הר"ן ז"ל דהוי ילפותא גמור וכל זה למאי דס"ד עכשיו דלא קים ליה האי סברא דאור הנר יפה טפי מאור היום אבל למסקנא דאתינן להאי סברא ודאי מצינו למימר דהא דהוה בעינן למימר מעיקרא דאיכא למ"ד אור יממא היינו בעלות השחר או בהנץ החמה ודו"ק:

שם וכ"ת זריזין מקדימין למצות ניבדוק מצפרא. וקשיא לי דמעיקרא דבעי למימר טעמא משום זריזין מאי קסבר אי סבר דבדיקה זו יש לה סמך מדאורייתא וכשיטת הר"ן ז"ל וכמו שפירשתי דבריו לעיל דכתיב ביום הראשון תשביתו ומצינו י"ד שנקרא ראשון דמעיקרא ולית ליה דרשא דביום או אך חלק א"כ מאי איריא משום זריזין ותיפוק ליה

דעיקר מצותו בכך דמתחלת ליל י"ד נקרא ראשון ומאי מקשה נמי ונבדוק מצפרא דהא לא דמי למילה שאין זמנה בלילה כלל ומש"ה הוי זריזין מצפרא ולוישכם אברהם בבוקר נמי לא דמי כיון שלא נקבע לו זמן משא"כ הכא תחלת זמנו בלילה וכמה מצות דאורייתא ודרבנן זמנן מתחלת הלילה ואי קסבר שאין לבדיקת חמץ זמן קבוע כלל לא מדאורייתא ולא מדרבנן כעין דאורייתא אלא משום חשש בל יראה כשיטת רש"י או משום דילמא אתי למיכל כשיטת התוספות או שנאמר דיש לה סמך מדאורייתא די"ד נקרא ראשון אלא דביום כתיב ולא בלילה א"כ מעיקרא מאי ס"ד לומר דזריזין דאכתי אמאי קבעו תחלת ליל י"ד טפי משאר ימים ולילות ויכול אפילו מר"ח או משלשים יום לפני פסח לכל חד כדאית ליה אע"כ דכל כמה דנוכל לאחר זמן הבדיקה טפי עדיף שלא יצטרך לחזור ולבדוק וא"כ לא שייך הכא ענינא דזריזין כלל כיון דלא מטי זמן חיובא כלל ומוישכם אברהם בבוקר נמי לא שייך למילף דשאני התם דע"י הזריזות לילך לדרכו יקדים המצוה עצמה משא"כ הכא וכי מקשה ונבדוק מצפרא לא הוי צריך לאתויי ראיה אלא מגופא דביום כתיב ויש ליישב בדוחק דקס"ד דודאי עיקר מצות תשביתו היינו השבתה ממש מדכתיב אך חלק אלא דמ"מ תקנו חכמים שיזרז עצמו למצוה שיהא מושבת ועומד בזמנו וקבעו זמן הזריזים בליל י"ד משום דמצינו מיהא די"ד נקרא ראשון דמעיקרא משמע שכל היום יתעסק בהכשר המצוה שיהא בזמנה והכי איתא להדיא בירושלמי בריש מכילתין אלא דמייתי תו קרא אחרינא בראשון בי"ד לחדש ואם אינו ענין לאכילת מצה תנהו ענין לביעור חמץ וא"כ ממילא שמעינן דאיכא למימר דכל יום י"ד בכלל התחלת הביעור שהוא מכשירי מצוה ולפ"ז מקשה שפיר ונבדוק מצפרא ומייתי מאברהם דמשום מכשירי מצוה לא שייך זריזים בלילה כן נ"ל. מיהו לפי גירסת הרי"ף ז"ל יתיישב יותר דגריס וכ"ת זריזין דתניא כל היום כו' ונבדוק מצפרא וכתב הר"ן ז"ל דמסברא מקשה הכי ואם כן יש לפרש כדפרישית דנהי דמוישכם לא משמע שאין להקדים בלילה מ"מ מסברא מקשה הכא כיון דאין זמנה בלילה ואכתי לא מטי זמן חיובא לא שייך זריזין אלא בצפרא דביום כתיב ודו"ק:

בתוס' בד"ה שנאמר וישכם כו' וא"ת והיכי מוכח כו' והא בפרק גיד הנשה יליף כו' עכ"ל. נראה מבואר דקושייתם לפי גירסת הספרים שלנו דאהא דמקשה וניבדוק מצפרא מייתי מקרא דמוישכם להוכיח שאין להקדים יותר משא"כ לפי גירסת האלפסי דגריס להיפך וכמו שפירש הר"ן ז"ל דהא דמקשה ונבדוק מצפרא היינו מסברא וכדפרישית שאין בדיקת הלילה עושה שום זריזות בעיקר המצוה ולא מטא נמי זמן חיוב וא"כ אין מקום לקושית התוספות דודאי תרתי שמעת מיניה דבשמעתין דמייתי ברייתא וקרא

דוישכם היינו לענין עיקר מלתא דזריזין אלא דאכתי היה לו לאברהם לזרז יותר ולחבוש חמורו בלילה כדי שימהר בעיקר מצות עקידה אלא ע"כ דהיינו משום דת"ח אל יצא יחידי בלילה והיינו עד הנץ החמה כדפרש"י כאן ולעיל גבי יצא בכי טוב וכן משמע נמי בפרש"י בחומש דלילה רשות למחבלים דכתיב בו תרמוש כל חיתו יער וא"כ הא כתיב בהדיא תזרח השמש יאספון ולפיכך השכים אברהם בעלות השחר וחבש חמורו ובתוך כך האיר היום כן נ"ל בשיטת הרי"ף ז"ל ומה שהכריחו לזה היינו משום דלא ניחא לו כתירוץ התוס' דבפרק גיד הנשה יליף מקרא דסדום ושם כתבו התוס' להדיא דברוב הספרים גרסינן בפ' גיד הנשה קרא דוישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו כן נ"ל דלפ"ז גירסת הספרים בשמעתין היינו לפי גירסת רוב הספרים דפרק גיד הנשה ודו"ק ועיין בסמוך:

בא"**ד** וי"ל דהכא מוכח מקרא דעקידה כו' דשלוחי מצוה אין ניזוקין ועוד שני נעריו היו עמו כו' עד סוף הדיבור. ומתוך כל אותן הקושיות מחקו התוס' בפרק גיד הנשה גירסת הספרים דמייתי מקרא דעקידה ופירשו דמקרא דסדום ילפינן כמו שכתבו כאן אלא דיש לי לדקדק בקושיית מהרש"א ז"ל דהאיך ילפינן מקרא דסדום דת"ח אל יצא יחידי בלילה שמא לא היה צריך לילך בלילה כאן דלא היה מצוה ומה שתירץ מהרש"א ז"ל דמיתורא דקרא קא דריש קשיא לי דקרא בלא"ה איצטריך לכדדרשינן בפ' תפלת השחר דאברהם תיקן תפלת השחר ומייתי מהאי קרא גופא מוישכם דסדום ובאמת דאלשון התוס' נמי קשה דליכא למילף כלל אלא דלשיטתם יש ליישב קצת דאפילו הכי לא מיקרי מצוה כיון שלא נצטווה על כך אבל קושיית מהרש"א במקומה עומדת ויש ליישב בדוחק דהא דיליף דת"ח אל יצא מוישכם דסדום לא ס"ל כהאי תנא דפ' תפלת השחר דתפלות אבות תקנום אלא כאידךברייתא דכנגד תמידין תיקנום מיהו כל זה לשיטת התוס' משא"כ לשיטת הרי"ף ז"ל שכתבתי בסמוך נתיישב הכל על נכון בע"ה ומה שהקשו התוס' דשלוחי מצוה אין ניזוקין ושני נעריו היו עמו י"ל דהיכא דשכיח הזיקא שאני וכיון שמתקנאים בת"ח יותר הו"ל כשכיח הזיקא וכמ"ש רש"י ז"ל להדיא בפ' גיד הנשה אע"ג דלא היה יחידי לא היה רוצה לצאת בלילה ולדעתי עובדא דר' חנינא ואביי דפ' ערבי פסחים יוכיחו דאי לאו דמכריזין עלייהו ברקיע היו באין לכלל סכנה ומסתמא לא היה יחידי דת"ח אל יצא יחידי כן נ"ל לולי דברי תוס' שלא כתבו כן:

בגמ' אמר אביי הילכך האי צורבא מרבנן לא ליפתח כו' פירוש דלמאי דס"ד מעיקרא היה באפשר לומר דלעולם אור היום טפי עדיף מאור הנר אלא כיון דתקנו זמן הבדיקה בליל י"ד משום זריזות או משום שמתחיל הזמן תקנו שיבדוק לאור הנר וא"כ לא היה

מקום לאסור ליפתח בעידנא שאף אם יעבור ואתי לאמשוכי כל הלילה אפ"ה יבדוק למחר אור היום משא"כ השתא דקאמר ר"נ ב"י שאור הנר יפה לבדיקה טפי מאור היום דע"כ זה עיקר הטעם לר"נ דאי משום שבני אדם מצויין בבתיהם יבדוק בהשכמה קודם יציאתו מביתו דאז יותר מצויים בבתיהם אלא ע"כ דעיקר הטעם דאור הנר יפה לבדיקה וא"כ לא ליפתח כו' כנ"ל מיהו מפרש"י לא משמע כן אלא דאור היום טפי עדיף לבדיקה אלא משום דילפינן לקמן מאור הנר וא"כ הא דקאמר ואור הנר יפה לבדיקה אבשעה קאי בשעה שאור הנר יפה משא"כ ביום אין אור הנר יפה ואם נפרש כשיטת רש"י ז"ל דהוי לגמרי מדאורייתא היכא שלא ביטל וכמ"ש בריש מכילתין בשיטת הר"ן ז"ל ואם כן הא דקאמר רנב"י בשעה שבני אדם מצויין ואור הנר יפה הוי לכאורה כיהודא ועוד לקרא כיון דלטעמא דאור הנר בדיקת הלילה מדאורייתא אלא דאפשר לומר דאע"ג דלאור הנר מדאורייתא אפ"ה היה באפשר לומר דהיינו ביום דאע"ג דמחשיך אפילו הכי גזירת הכתוב הוא ואם כן הא דמסיק אור הנר יפה בלילה טפי מביום הו"ל טעמא בעלמא כמו טעמא דבני אדם מצויין ובאמת דבלא"ה משום הא לא איריא דאיכא למימר דמ"ש רש"י ז"ל הא ילפינן לקמן חיפוש מצותו בנר היינו אסמכתא בעלמא ולעולם דבדיקת חמץ מדרבנן כדפרישית במתניתין אלא דבסמוך בלשון רש"י בד"ה חובת הדר משמע דהוי מדאורייתא היכא שלא ביטלו כמו שיבואר בסמוך:

שם בעא מיניה מרנב"י המשכיר בית כו' או דלמא דאיסורא ברשותיה קאי ופרש"י שהרי עתה הבית שלו. ומשמע לכאורה מזה דפשיטא ליה לבעל האיבעיא שהבית הוא של השוכר דשכירות קניא ואפ"ה מיבעיא ליה אם על המשכיר לבדוק דאף ע"ג דאין הבית שלו אפ"ה חמירא דידיה הוא וקשה דלקמן דף ו' מסקינן דשכירות לא קניא ומוכחינן לה ממתניתין דעכו"ם לא ישכיר ביתו לעובד כוכבים כו' ע"ש ואם נפרש דמ"ש רש"י שהרי עתה הבית שלו היינו לענין איסור חמץ גופא כדמסקינן התם דמיקרי מצוי בידך לגבי השוכר ולא לגבי המשכיר אלא דלפ"ז קשה מאי פשיט ליה ממזוזה דשכירות קניא אדפשיט ממזוזה ליפשוט ממתניתין דעבודת כוכבים דשכירות לא קניא ועוד דבסמוך מסיק רש"י גופא דכיון דבדיקת חמץ מדרבנן מספקא ליה לבעל האיבעיא טורח זה על מי מוטל אלמא דלאו משום דהבית עתה שלו מספקא ליה ועוד דמאי פשיט כלל כיון דבעל האיבעיא גופא הוי ידע נמי דשכירות קניא ואפ"ה ס"ד דעל המשכיר לבדוק דחמירא דידיה הוא וזה לא שייך במזוזה. ולולא פרש"י כאן היה באפשר לפרש דהשתא נמי סבר בעל האיבעיא דשכירות לא קניא ועל המשכיר נמי אע"ג דמקרי ביתו אפ"ה אי לאו דחמירא דידיה לא היה מוטל עליו לבדוק דהא רואה הוא של אחרים וכ"ש הכא

שאינו עתיד לראותו והו"ל חמץ של אחרים בגבולין דשרי לגמרי שהרי אין מצוי בידו כלל אלא דעיקר האיבעיא אם על המשכיר לבדוק כיון דחמירא דידיה הוא או דילמא על השוכר לבדוק כיון דאיסורא ברשותי' קאי וצריך לבדוק דלמא אתי למיכל מיניה אם ימצאנו בפסח ואף לשיטת רש"י שכתבתי במתניתין שהיא עיקר דחיוב הבדיקה לאו משום שמא יאכל אלא משום חשש בל יראה איכא למימר דכל זה היינו לפי המסקנא דפשטינן דתליא במסירת המפתח א"כ ע"כ שאין עיקר הבדיקה משום שמא יאכל אלא משום בל יראה דתליא במי שהבית שלו משא"כ בעל האיבעיא בהא גופא מספקא ליה אי טעמא דבדיקה משום בל יראה או משום שמא יאכל ולפ"ז מייתי שפיר ת"ש ממזוזה ואין כוונתו לפשוט שיטת בעל האיבעיא בא' משני צדדין דבלא"ה יש לדקדק כיון דבעי' מרב נחמן ב"י וקפשיט אם כן למה הפסיק בעל התלמוד בענינא דת"ש ולמאי דפרישית אתי שפיר דהאי תא שמע הוי כמו קושיא לסתור האיבעיא לגמרי דאפי' לא הוי טעם הבדיקה משום דאיסורא ברשותיה וחששא דשמא יאכל אלא שהחיוב על הבית אפ"ה אין כאן מקום ספק שהחיוב הוא על השוכר כדאשכחן במזוזה דאע"ג דשכירות לא קניא כדמוכח ממתניתין דעבודת כוכבים דמייתי לקמן אפ"ה על השוכר לעשות מזוזה משום דלענין מילי דמצוה מיקרי ביתו אי מדאורייתא ואי מדרבנן דהו"ל כאילו התנו כן וא"כ תפשוט מיניה לחמץ ממ"נ דאי מיקרי ביתו לענין מצות מדאורייתא ה"נ לא משגחינן בהא דחמירא דידיה דעיקר חיוב בדיקה בבית תליא דכתיב לא ימצא בבתיכם וכ"ש אי הוי מדרבנן ה"נ דכוותה דהו"ל כאילו התנו כך היה נ"ל לכאורה אלא כיון דרש"י ז"ל גופא מפרש הא דאיסורא ברשותיה קאי היינו שהרי עתה הבית שלו אם כן לא משמע דאיירי בחששא דשמא יאכל אלא לענין דמיקרי ביתו וא"כ הדרא קושיא לדוכתא והנלע"ד דודאי שיטת רש"י ז"ל במה שכתב שהרי עתה הבית שלו היינו כדפרישית דאע"ג דשכירות לא קניא אפ"ה עובר דכתיב לא ימצא ודרשינן לקמן מי שמצוי בידך לענין שכירות ואע"ג שאין החמץ שלו כנראה מפרש"י לקמן בשמעתין וכאינך סוגיא דלא אימעט אלא של אחרים ושל גבוה ואחרים היינו עובדי כוכבים דוקא כמו שאבאר וראיתי בספר תורת חיים שכתב דקי"ל כל היכא שהבית שלו אע"פ שאין החמץ שלו עובר והיינו כדפרישית אלא דבמה שכתב דקי"ל לא ידעתי מהיכא פשיטא ליה כ"כ ואדרבא מלשון הפוסקים משמע להיפך ועי"ל דכיון שהחמץ מצוי אצלו נהי דמשום חששא דשמא יאכל לא הוי מצרכינן לבדוק חמץ שאינו ידוע כדפרישית במתניתין אפ"ה חיישינן לענין בל יראה גופא שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתו עלה ואע"ג דלאו דידיה הוא ואפ"ה כיון שהמשכיר מסתמא בטלו או שבטל ממילא דכיון שיצא מהבית נתייאש

ממנו כמ"ש הטור סימן תל"ג לענין שוכר עובד כוכבים ואפשר דה"ה אם השכירו לישראל כמ"ש בעל מגן אברהם ואם כן יוכל השוכר לזכות בו ממילא ואתי לידי בל יראה כדאיתא לקמן כך סברת האיבעיא ומייתי ת"ש לסתור האיבעיא כדפרישית ומייתי ממזוזה דלענין מצוה מיקרי ביתו לגמרי ולא של המשכיר וכיון דקרינא ביה לא ימצא בבתיכם א"כ פשיטא דעיקר החיוב עליו ותו לא איכפת לן בסברא דחמירא דידיה דעיקר החיוב בביתו תליא כן נ"ל ועדיין צ"ע ועיין עוד בסמוך ודו"ק ויותר נראה דמ"ש רש"י ז"ל שהרי עתה הבית שלו לאו משום דשכירות קניא או דמיקרי ביתו אלא משום דאע"ג דחיוב ודאי על המשכיר דחמירא דידיה אפ"ה כיון שהשוכר נכנס לתוכו והבית שלו לכל תשמישו שייך לגביה טפי ענין הבדיקה והוה ליה כאילו התנה על כך ובהכי בעי למיפשט שפיר ממזוזה דאע"ג דחיוב על המשכיר דשכירות לא קניא אפ"ה על השוכר לבדוק והיינו נמי דמילי דמצוה עליה רמיא כיון שהבית שלו לכל תשמישו הו"ל כאילו התנה דמסתמא לא קפיד במידי דמצוה ואהא דחי שפיר דשאני מזוזה דאיכא למימר דעיקר החיוב מן התורה על השוכר כפירש"י כן נ"ל נכון:

בפירש"י בד"ה חובת הדר לפי שהיא משמרתו וכתיב ביתך ביאתך אבל הכא בדיקת חמץ מדרבנן כו' עכ"ל. וא"א לפרש כוונת רש"י דכיון דהיא מדרבנן לא שייך למילף ממזוזה דבלא"ה אפילו הוי דאורייתא לא שייך למילף ממזוזה דטעמא מפני שהיא משמרתו אע"כ דלא נפשוט לאידך גיסא דהחיוב על המשכיר וכמ"ש מהרש"ל ז"ל מיהו אין לפרש דנפשוט לאידך גיסא מדאיצטריך לכתוב במזוזה ביתך ביאתך דהאי לא מייתרא דהא דרשינן מיניה מימין דרך ביאתך אלא דניפשוט מדרבי משרשיא גופא מדאיצטריך לאסוקי דמזוזה חובת הדר היא א"כ משמע דבלא"ה שכירות לא קניא אפילו לענין מצוה וקרינן ביתו של המשכיר וא"כ פשיטא דהחיוב על המשכיר דהא חמירא דידיה ורשותיה דידיה וע"ז כתב דאפ"ה לא תפשוט נמי לאידך גיסא כיון דבדיקת חמץ מדרבנן ואע"ג דלמאי דפרישית בעל האיבעיא נמי הוי פשיטא ליה דשכירות לא קניא והוה ליה ביתו של המשכיר אפ"ה כיון שלא נזכר בהדיא ומדרבי משרשיא ודאי מוכח לה מש"ה כתב רש"י כן. כן נ"ל ודו"ק:

מיהו בעיקר דברי רש"י דמזוזה חובת הדר היא מדאורייתא לא כן כתבו התוספות בפ"ק דעבודת כוכבים דף כ"א ע"ש ועיין בתוספות פרק התכלת דף מ"ד שנסתפקו בזה וכתבו ג"כ דתרי ביתך כתיבי חד לדרך ימין וחד לדרשא דהכא ע"ש:

בא"ד אבל הכא בדיקת חמץ מדרבנן דאי משום בל יראה כו' דסגי ליה בביטול בעלמא כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה נראה מלשונו דהיכא דלא ביטלו הוי בדיקת חמץ דאורייתא

אף בחמץ שאינו ידוע כי ההיא דהכא וזה כשיטת הר"ן ז"ל שכתבתי במשנתינו ודלא כשיטת הרמב"ם ז"ל ורוב הפוסקים וכמ"ש שכן נראה לי עיקר אלא דלענ"ד משום הא נמי לא איריא דאפשר דכוונת רש"י ז"ל דא"א לבא כלל לידי חשש איסור דאורייתא אף אם ימצא גלוסקא יפה אח"כ אפ"ה אינו עובר לא השוכר ולא המשכיר כיון דבביטול בעלמא סגי ומסתמא ביטל המשכיר או שאין צורך לבטל דודאי נתייאש כיון שיצא ממנו כמ"ש בסמוך אלא דאכתי איכא למימר כיון דסוף סוף הביטול תלוי במשכיר ואם כן כיון שהתחיל במצוה אומרים לו גמור כמו שכתבו התוספות בסברת דאין לפרש על זה כתב רש"י ז"ל דליתא אלא לגבי השוכר נמי שייך יותר ביטול דהא מסח דעתיה מיניה כיון שאינו שלו גילה דעתיה שאינו רוצה לזכות בו ועוד דאפי' בפה יכול לבטל בעיקר מצות חכמים והיינו דמסיק רש"י דאמר כל חמירא דבביתא הדין כו' דלכאורה לשון מיותר הוא ולקמן בעיקר שמעתא דצריך שיבטל היה לו לפרש כן ולא הכא דלא מייתי לביטול אלא אגב גררא ולמאי דפרישית אתי שפיר דנהי דעיקר דין הביטול היינו באדם המבטל בשלו וצ"ל כל חמץ שיש לי ברשותי כמבואר בפוסקים כדי לכלול ג"כ מקומות אחרים מ"מ הכא שרוצה רש"י לפרש דהשוכר נמי יכול לעשות כל המצוה אפילו הביטול וא"כ לא שייך לומר כל חמץ שיש לי ברשותי דהא האי חמירא לאו דידיה ורשות נמי לאו דידיה הוא אלא דמשכיר לכך כתב רש"י דהשוכר יכול לומר בזה הלשון כל חמירא דבביתא הדין והיינו דגלי דעתיה דמסיח דעתו ממנו ואינו רוצה לזכות בו כן נ"ל נכון וברור בעז"ה בדיקדוק לשון רש"י ז"ל. ובזה נתיישב לשון הטור או"ח סימן תל"ד שכתב שאין לומר כל חמירא דאיכא בהדין ביתא ותמה עליו בעל טורי זהב שם דמהיכי תיתי דאמר כן והרי לך מבואר שהוא ממש לשון רש"י ז"ל כאן וע"ז הוצרך הטור לפסוק שאין לומר כן כיון דלרש"י גופא לא שייך הא מילתא אלא בשוכר ומשכיר כדפרישית דלא שכיח אח"ז ראיתי דרש"י כתב נמי לקמן בעיקר מימרא דר' יהודא זה הנוסח ומ"מ א"ש שהוצרך לפרש כן גם כאן מטעמא דפרישית ואפשר דהתם נמי היינו טעמא לבטל חמץ שהובא לבית זה ממקום אחר כגון ע"י חולדה ועכבר או משום שוכר ומשכיר גופא או בבני ביתו של אדם ותו לא פלוג רבנן ועוד דהטור סובר דאפילו היכא שמסר לו המפתח דעל השוכר לבדוק אפילו הכי אין לשנות הנוסח דמסתמא המשכיר מבטל דהבודק צריך שיבטל ואם כן כשאומר כל חמץ שיש לי ברשותי נכלל גם כן זה הבית ולגבי השוכר גופא סובר הטור דבגלוי דעת אפילו במחשבה סגי שאינו רוצה לזכות בו וכדפרישית כנ"ל ברור ודוק היטב:

בא"ד והשתא כה"ג מיבעיא ליה טורח זה על מי מוטל עכ"ל. ולכאורה ל' מיותר הוא ולמאי דפרישית אתי שפיר דלעיל בלשון האיבעיא היה אפשר לומר דלאו לענין הטורח לחוד מיבעיא ליה אלא אפילו לענין הביטול על מי מוטל עיקר המצוה והיה באפשר לפ' נמי להיפך דכל חד מינייהו קאמר אנא בעינא למיעבד האי מצוה משא"כ השתא דפשיטא ליה לרש"י מדר' משרשיא דשכירות לא קניא אפילו למידי דמצוה ואם כן קרינן ביתו של המשכיר לפ"ז פשיטא דהיכא דהמשכיר אומר אנא בעיא למיעבד הא מצוה שהדין עמו דמצי למימר שאינו רוצה לבטל החמץ אלא כדינו לבדוק ולבטל אחר הביעור ושריפה כדי לקיים המצוה בחמץ שלו כיון שעיקר החיוב עליו אי מדאורייתא או מדרבנן אע"כ דהכא איירי שלא באו לדין על הביטול דכל חד מינייהו מצי לבטל ורוצין לבטל כיון שאין בו טורח אלא על טורח הבדיקה לחוד מספקא לן היכא דכל חד מינייהו אומר שאינו רוצה לטרוח ולבדוק אלא לבטל לחוד והיינו דמיבעיא לן. כנ"ל נכון בעזה"י:

בתוס' בד"ה על המשכיר כו' אין לפרש הטעם כיון דשלו הוא ואין יכול לבטל כו' עכ"ל. ולא ידענא למה הוצרכו לזה דהא בלא"ה א"ש הא דקאמר דחמירא דידיה הוא דלכ"ע עיקר החיוב על מי שהחמץ שלו. ודוחק לומר דהתוס' סברו כשיטת הגאונים שהביא הרא"ש ז"ל דהמפקיד חמץ אצל ישראל חבירו שאין המפקיד חייב לבער כיון שרוב הפוסקים לא ס"ל הכי והכי קי"ל א"כ לא הוי שתקי מלפרש בהדיא ועוד דלפי זה לבטל נמי אינו צריך וליכא למימר דמ"מ כיון שאם לא יבטל המשכיר יעבור השוכר דלא מצי מבטל אבל לאחר שמבטל המשכיר אף השוכר נמי אינו עובר דהוה ליה של אחרים ושל גבוה כמו שאבאר בלשונם בד"ה מדאורייתא בביטול בעלמא אלא דזה ג"כ נראה דוחק דאטו משום לתא דשוכר נכוף את המשכיר לטורח הבדיקה ואין די במה שנכוף אותו לבטל. ולכאורה היה נ"ל דהתוספות לשיטתם שכתבו במשנתינו דריש מכילתין דבדיקה בחמץ אינו אלא משום חששא דשמא יאכל וא"כ קשיא להו הא דקאמר הכא דחמירא דידיה הוא ואכתי מאי הוי הא חששא דשמא יאכל לא שייך לגביה אלא לגבי השוכר ומש"ה רצו לפרש דאפי' הכי אתי שפיר דקאמר חמירא דידיה הוא לענין הביטול שצריך לבטל ואע"ג דלשיטתם הביטול מצוה בפ"ע הוא משום בל יראה והבדיקה ענין בפ"ע משום חששא דשמא יאכל אפ"ה כיון דמ"מ תיקנו תרווייהו דהבודק צריך שיבטל א"כ כולה חדא מצוה היא. ולפ"ז הוי אתי שפיר נמי מאי דקשיא ליה היאך רצו לפרש האיבעיא בענין זה דא"כ מאי פשיט ממזוזה דהשוכר חייב דמ"מ הכא שאני שאין השוכר יכול לבטל ולמאי דפרישית א"ש דבעל האיבעיא נמי הא מספקא ליה לאידך

גיסא דאיכא למימר דעל השוכר לבדוק דאיסורא ברשותיה קאי והיינו חששא דשמא יאכל וא"כ לפ"ז נאמר דהביטול יעשה המשכיר והבדיקה יעשה השוכר ואהא מייתי ת"ש לסתור האיבעיא דבלאו הא מלתא דאיסורא ברשותא קאי לענין שמא יאכל נמי על השוכר לבדוק כיון דמיקרי ביתו לגמרי ויעבור בבל יראה כיון שאינו יכול לבטל וכדקי"ל דבחמץ של ישראל הנפקד נמי עובר וכדפרישית בשיטת רש"י ז"ל בסמוך. ועוד נ"ל לפרש בענין אחר דמשום דלשיטתם דחיוב הבדיקה שמא יאכל לא אתי שפיר הא דקאמר דחמירא דידיה הוא א"כ היה נראה להם לכאורה לדחות שיטתם ולהכריח שיטת רש"י דחיוב הבדיקה היינו נמי משום בל יראה ונמשך אחר הביטול וע"ז מסקי דא"א לפרש כן דא"כ אפילו בי"ג נמי אלא ע"כ כפירוש ר"י דאחר התחלת החיוב אזלינן וכיון דקודם שהשכירה חל עליו החיוב דבדיקה משום שמא יאכל תו לא פלוג רבנן ואם כן שפיר מקיים ר"י שיטתו במשנתינו דריש מכילתין וזה נ"ל יותר נכון ודו"ק:

בד"ה אם משמסר לו המפתח פרש"י דמסירת מפתח קונה ואין נראה לר"י דהא אמר במרובה כבר כתבתי שם בפ' הפרה ליישב שיטת רש"י והרשב"ם ז"ל דודאי מסירת המפתח לחוד לא הוי אלא כא"ל לך חזק וקני אלא שאם קבל השוכר המפתח לחוד ונעל ופתח בו נגמר הקנין כמ"ש שם באריכות ואם כן הכא נמי כיון שהמשכיר מסר לו המפתח וכאילו א"ל לך חזק וקני א"כ ביד השוכר לבדוק דמאחר שיקח המפתח ויפתח הנעול הוא לאלתר רשותו אלא דבלא"ה לענ"ד א"ש ההיא דשמעתין דנהי דמסירת המפתח אינו גמר קנין היינו לענין שאם רצה א' מהם לחזור הרשות בידו משא"כ בשמעתין שאין שום אחד מהם רצה לחיור ולבטל השכירות אלא לקיים ואם כן כיון שהמשכיר א"ל לך תזק וקני ע"י מסירת המפתח הרי סילק עצמו מהבית שהרי ביד השוכר ליחזוק באחד מעניני חזקה א"כ שפיר קאמר על השוכר לבדוק כן נ"ל ליישב שיטת רש"י ודו"ק:

מיהו ר"י בעל התוספת לשיטתו בדיבור הקודם דהאיבעיא הוא דעל מי שחל התחלת החיוב עליו לבדוק ומסתמא כי פשיט ליה דהמשכיר בי"ג על השוכר לבדוק היינו נמי משום ה"ט גופא דמכיון שמסר לו המפתח בי"ג נמצא דמתחלת ליל י"ד חל עליו חובת הבדיקה וא"כ קשיא להו שפיר דכיון שלא נגמר הקנין במסירת המפתח א"כ לא חל עליו חיוב הבדיקה בתחלת ליל י"ד שהרי עדיין יכול לחזור בו כן נ"ל דלפ"ז רש"י לשיטתו ור"י לשיטתו ודוק היטב בכל מה שכתבתי בשמעתינו כי נכון הוא בעז"ה:

שם בגמ' בעו מיניה מרב נחמן ב"י המשכיר כו' חזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק. לפי שיטת התוספת דריש מכילתין הו"מ למיבעי הא מילתא נמי בלא משכיר ושוכר

אלא לענין ביתו של אדם דהוא מילתא דשכיח טפי וכגון שהלך בעל הבית בי"ד וכמו שאני עתיד לפרש ברייתא דבסמוך דהכל נאמנים דאי אין חזקתו בדוק צריכין בני הבית לבדוק משום חששא דשמא יאכל ואי חזקתו בדוק א"צ לבדוק אלא דניחא ליה למינקט האיבעיא בגוונא דלעיל אבל ליכא למימר דדוקא במשכיר מיבעיא ליה דשמא לאו כ"ע דינא גמירי וקסבר המשכיר דעל השוכר לבדוק משא"כ בבע"ה ממש פשיטא ליה דמסתמא בדק דאם כן מאי קפשיט רנב"י מברייתא דהכל נאמנים וקשקיל וטרי באוקימתי טובא ואמאי לא מוקי לה לענין סתם בע"ה ובני ביתו כדמשמע סתמא דלישנא אלא ע"כ דאין לחלק בכך דאי חזקתן בדוק משום דהכל בקיאין ממילא פשיטא דהמשכיר נמי בקי. מיהו לפרש"י דמתניתין דריש מכילתין וכדפרישית דלשיטתו לא שייך לבדוק בחמץ שאינו ידוע משום חששא דשמא יאכל אלא משום חששא דבל יראה א"כ יש לומר דלא שייך האיבעיא אלא לענין משכיר ושוכר שאם לא בדק המשכיר צריך השוכר לבדוק מה"ט גופא שלא יעבור בבל יראה כיון שהמשכיר נתייאש בודאי והחמץ ממילא ברשות השוכר ושמא דעתו עליה ויעבור בבל יראה דמקרי מצוי אצלו כדפרישית בסמוך משא"כ בבני ביתו לא שייך הא מילתא כלל כיון שהחמץ ורשות הכל לבע"ה ואין להם חלק בהם ולא מיקרי נמי מצוי בידך כן נראה לי ועיין בסמוך:

בפירש"י בד"ה בי"ד שחרית כו' דודאי בדקו אמש כו' עכ"ל. לכאורה הוצרך לפרש שחרית לאפוקי מליל י"ד דאיירי ביה באיבעיא דלעיל אמנם כן יש להסתפק עוד בכוונת רש"י דדוקא נקיט שחרית בענין שעדיין יש שהות לבטל ואם כן אין הספק אלא בחשש בדיקה דרבנן דאפילו אין חזקתו בדוק יכול השוכר לבטל וכדפרישית לעיל בסמוך בל' רש"י דהשוכר יכול לבטל משא"כ אם השכירו לו בי"ד אחר זמן איסורא דמהאי שעתא לא מצי מבטל ואם כן יש כאן חשש איסור דאורייתא דאתי לידי בל יראה אפשר דלא מיבעי' לן דודאי אין חזקתו בדוק וכדמשמע לכאורה במסקנא דשמעתין דשקלא וטריא איירי במילתא דרבנן דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי כמו שאבאר לקמן בשמעתין ואיכא למימר נמי לאידך גיסא דדוקא בשהשכירו שחרית מיבעיא לן דשמא אין חזקתו בדוק שהמשכיר שכח לבדוק בלילה משא"כ לאחר שעבר זמן הביעור מסתמא רמי אנפשיה ומדכר כיון דמצוה דאורייתא עליו והאי שעתא מידכרא טובא שהכל עסוקין בביעור חמציהן ויבואר יותר בסמוך וכן נראה מל' הרא"ש ז"ל דמסיק אאיבעין דמבטלו והו"ל ספיקא דרבנן ולקולא וא"כ משמע דמפרש לשקלא וטריא דשמעתין ביש שהות לבטל ובזה נתיישב הא דמסיק הרא"ש ז"ל על זה וכתב ומתוך דברי ר"י משמע אפילו אין חזקתו בדוק כשישנו בעיר צריך לשאלו וכ"כ הרי"ץ גיאת ז"ל וכו' עכ"ל. ולכאורה

יש לתמוה מה הוצרך הרא"ש ז"ל לדקדק הא מילתא מלשון הפוסקים הא גמרא ערוכה היא דאמרינן מאי נ"מ לישיילי' דליתיה קמן אם כן משמע להדיא דהיכא דאיתיה קמן לעולם צריך לשואלו אמנם למאי דפרישית אתי שפיר דודאי מפשטא דגמרא לא מצינן למידק הא מילתא דאפשר דהאיבעיא הוא בענין דליכא שהות לבטל דוקא כגון לאחר זמן איסורא ובדאיכא שהות אפשר דפשיטא ליה לבעל האיבעיא דמבטלו ותו לא מטרחינן ליה אלא דמלשון ר"י בסמוך בד"ה לאו משום דחזקתו בדוק משמע להדיא דאיירי בדאפשר לבטל ואפ"ה משמע מדבריו שצריך לשאלו כן נראה לי נכון ודו"ק:

בד"ה מאי טעמא נאמנין הא לאו בני אסהודי נינהו כו' עכ"ל. משמע מלשונו דאכולהו קאי ולא ידענא אמאי פשיטא ליה לרש"י דנשים לא מהימני דממ"נ אי ס"ל דבדיקת חמץ מיקרי איתחזק איסורא אף בחמץ שאינו ידוע וכשיטת הר"ן ז"ל שכתב במשנתינו א"כ מאי איריא נשים אפילו עד אחד דעלמא נמי לא מהימן כדאיתא בר"פ האשה רבה ואי משום דבידו כדאיתא התם א"כ באשה נמי ואי ס"ל דבדיקת חמץ שאין ידוע לא מיקרי איתחזק איסורא א"כ אשה נמי מהימנא דהא קיי"ל דכל היכא דע"א מהימן בדלא אתחזק איסורא אשה נמי מהימנא ואדרבה לשיטת התוספת בריש גיטין משמע דילפינן מוספרה לה דאיירי באשה ואף לפירש"י דהתם דילפינן משחיטה וניקור א"כ הא פשיטא לן בכל הנך דסמכינן אעדות נשים ממעשים בכל יום כמ"ש התוספת בשמעתין ולולי פירש"י היה נ"ל דהא דקאמר הכא מי מהימני מקטנים לחוד קשיא ליה דודאי לאו בני אסהודי נינהו ואף בזה עדיין צריך לי עיון היכא שהקטן הוא בן דעת מנ"ל דלא מהימן בדלא איתחזק איסורא כיון דאשה מהימנא ודעתי להרחיב הדיבור אי"ה בקונט' הכללים שלי ודו"ק:

בגמרא לאו משום דחזקתו בדוק דקסבר הכל חבירים כו' דתני' חבר שמת כו'. ולכאורה כל האריכות הזה שלא לצורך דכיון דלבעל האיבעיא הוי מספקא ליה אי חזקתו בדוק ולא יהיב טעם לדבריו אם כן מה"ט גופא פשיט ליה רנב"י מברייתא דחזקתו בדוק והנלע"ד בזה דודאי לסברת בעל האיבעיא דלא מספקא ליה אלא במשכיר ושוכר אם כן מסתמא בחמץ שאינו ידוע איירי שאין דרך המשכיר למסור המפתח ולהניח חמצו בבית השוכר א"כ לא הוי צריך לומר דמספקא ליה אי חזקתו בדוק משום דהכל חבירים או לא דאפילו אי נמי פשיטא ליה דאין הכל חבירים אצל בדיקת חמץ אלא רוב בני אדם חבירין נמי שפיר מספקא ליה אי חזקתו בדוק משום דסמכינן ארוב ואף אם נאמר דחמץ שאינו ידוע נמי מיקרי איתחזק איסורא כסברת הר"ן ז"ל ואשכחן נמי בכמה דוכתי דהיכא דהמיעוט מסייע לחזקה לא סמכינן ארובא להקל דהו"ל כפלגא ופלגא כדאיתא

בר"פ האשה שהלכה וכמו שהארכתי בעז"ה בקונט' הכללים ובכמה דוכתי בסוגיא הש"ס אפ"ה איכא למימר דאין להחמיר כאן בכה"ג דאף לסברת הר"ן דסתם בתים מצוי בהם חמץ שאינו ידוע אפ"ה מידי ספיקא לא נפקא ועכ"פ הו"ל כספק ספיקא אימר לא הוי את"ל דהוי שמא בדק המשכיר ועוד דבלא"ה כיון דמדאוריתא בביטול בעלמא סגי וליכא אלא איסור דרבנן סמכינן שפיר ארובא או דילמא אין חזקתו בדוק דלא סמכינן ארובא כיון דבדיקה תלוי במעשה ומסקינן בפ"ב דבכורות דרובא דתליא במעשה לא מיקרי רובא וא"כ לא מיבעיא לשיטת הר"ן ז"ל דבדיקת חמץ שאינו ידוע מדאורייתא דחזקה שיש בו חמץ א"כ י"ל דלא סמכינן אפי' ארוב גמור כ"ש ארובא דתליא במעשה אלא אפי' לשיטת הרמב"ם ז"ל שכתבתי ונ"ל שהיא דעת רש"י ג"כ דבדיקת חמץ שאינו ידוע מדברי סופרים לחוד אפ"ה הוי בחזקת איסור דרבנן ולא סמכינן ארובא כי האי ואפשר דאפילו ספק ספיקא לא הוי כיון דתליא במעשה לשיטת הסוברים דלא מהני ספק ספיקא בדאיתחזק איסורא וכמו שאבאר לקמן בעז"ה בסוגיא דאין חוששין וצבורין. נמצא דכל זה בשיטת בעל האיבעיא משא"כ בהאי ברייתא דפשיט רב נחמן ב"י דקתני בה הכל נאמנין על ביעור חמץ ולא קתני על בדיקת חמץ וא"כ צריך לפרש באחד משני דרכים או שנאמר דאיירי אף בחמץ ידוע ולפ"ז אתי נמי שפיר האי דהכל נאמנים אפילו בלא שוכר ומשכיר דלא שכיח כדפרישית אלא בכל גוונא אפי' לבני הבית שיודעים שהיה לו לבע"ה חמץ ידוע בחדר מהחדרים ואפ"ה אין צריכין לבדוק ע"י הנך עדות שאמרו שכבר ביער החמץ דאל"כ היו צריכין לבדוק דאפילו לפרש"י דלא חיישינן. לשמא יאכל ובל יראה נמי ליכא גבי זה שאין החמץ שלהם ולא הבית שלהם אלא דבחמץ ידוע לכ"ע צריך לבער משום שמא יאכל כדפרישית במשנתינו או שנאמר דההיא דקתני על ביעור חמץ היינו לאשמעינן דאפי' ביטול אין צריך דאי הוי קתני הכל נאמנין על בדיקת חמץ הו"א דוקא לענין בדיקה לחוד נאמנים לענין שאין צריך לבדוק עוד משא"כ לענין ביטול לעולם צריך המשכיר לבטל כמ"ש בפוסקים באמת להלכה משו"ה קתני דנאמנין על הביעור גם כן ואם כן א"צ לבטל ועוד דלשון הכל נאמנים על ביעור חמץ משמע דאיירי שכבר עבר זמן הביעור ואם כן תו לא מצי השוכר לבטל ואפ"ה נאמנים שא"צ ביעור נמצא דהשתא לפ"ז נקטינן מיהא דברייתא איירי דנאמנים לענין איסור דאורייתא כיון שלא ביטל וכ"ש אי איירי בחמץ ידוע ומהשתא ע"כ ליכא למימר דחזקתו בדוק משום דרוב חבירים דהא הו"ל רובא דתליא במעשה ועוד דבלא"ה נמי בחמץ ידוע איתחזק איסורא ואם כן סמוך מיעוטא לחזקה והו"ל פלגא ופלגא דמחמרינן בדאורייתא כ"ש בחמץ דמחמרינן טובא כמבואר בפוסקים וכ"ש במידי דאיכא תקנתא

בבדיקה לכך הוצרך לאסוקי בהא מילתא דקסבר הכל חבירים אצל בדיקת חמץ ומייתי ראיה מחבר שמת דאע"ג דהתם נמי איתחזק איסור טבל והו"ל נמי רובא דתליא במעשה אפ"ה סמכינן משום דחזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו וחזקה כי האי הו"ל כודאי וה"נ כיון דהכל חבירים הו"ל כודאי דעדיף מרובא כן נ"ל נכון ודו"ק:

בתוס' בד"ה לאו משום דחזקתו בדוק תימא מאי ס"ד כו' ואור"י דמיירי כו' אפילו לא יהיה בדוק לא יהיה מכשול כ"כ כו' עכ"ל. פי' דאפי' אם לא בדק מ"מ מסתמא בטלו ואפשר דממילא נתבטל אי איירי במשכיר דמסתמא במסירת המפתח נתייאש וסובר ר"י דהשוכר נמי אינו עובר כיון שלא נתכוין לזכות ואם כן אין צורך הבדיקה אלא שמא ימצאנו בפסח ואתי למיכל כמו שפירש ר"י במשנתינו וא"כ אין זה מכשול כ"כ דחששא רחוקה היא מיהו למאי דפרישית בסמוך דאיירי נמי בחמץ ידוע וכמו שאבאר בשילהי שמעתין לדעת המפרשי' שהוא ג"כ שיטת התוספת וא"כ אם נאמר דהתוספות סברי ג"כ דהיכא שמצוי בידו עובר אף בחמץ של ישראל כמו שכתב בספר תורת חיים והוספתי נופך משלי דלא ממעטינן מלך אלא של אחרים ושל גבוה א"כ למאי דמשמע דאיירי בשוכר ומשכיר ודאי יש כאן מכשול לגבי השוכר לענין בל יראה אם כן נראה מזה דהתוספות לא נחתו להך סברא דבעל תורת חיים ועיין מ"ש בזה בסוף דיבור הסמוך מיהו בלא"ה איכא למימר דמהני מיהו אמירה דהני דקתני לענין חמץ שאינו ידוע או לגבי בני ביתו אף בחמץ ידוע דלא מיקרי מצוי בידם כיון שאין להם שייכות בבית כן נראה לי ודו"ק:

בא"ד וממילא ידעינן דאמירה דהני מהני לענין שאין צריך לישאל כו' עד סוף הדיבור. ולא ידענא האיך שמעינן ממילא כיון דמסיק דאמירה דהני אטו משא איית ביה ואם כן כיון דאיתא קמן מאי פשיטות דאין צריך לשואלו ונסמוך אדברי הקטן וכה"ג קשיא לי אתירוץ שני של ר"י דמקשה דפשיטא דמהימן במיגו ומאי פשיטותא כיון דסוף סוף אומרים שבדקו בעצמם ואם כן איכא למימר דנשים עצלניות ולא בדקו שפיר וכן בקטן ולא שייך מיגו כה"ג היכא שהם סוברין שבדקו כהוגן ואיצטריך מיהא לאשמעינן דאפי' הכי מהימני. ולולי דברי התוספת היה נ"ל דנהי דמעיקרא הוי ס"ד דאף אי חזקתו בדוק יש צורך לאמירה דהני לענין שאין צריך לשואלו מ"מ בתר הכי דחי וקאמר דלמא שאני הכא משום דקאמרי הני וכוונתו דכי היכי דלדידך מהני אמירה דהני אף בדאיתא קמן שא"צ לשואלו איכא למימר נמי דאפילו אי אין חזקתו בדוק אפ"ה מהני אמירה דהני כיון דמדרבנן הוא כדמסיק בסוף. ואהא מסיק אטו אמירה דהני מידי משא איית ביה וע"כ סובר דחששא דאורייתא היא כמו שאבאר או דאפילו בדרבנן ס"ד דלית ביה משא

באמירת הקטן ואם כן ממילא דבדאיתא קמן צריך לשואלו או דאפילו בלא אמירת הקטן א"צ לישאל כיון דהכל חבירים ואם כן מקשה שפיר ניתני כל הבתים בחזקת בדוקין כן נ"ל ודו"ק. כל זה כתבתי לקיים פירוש התוספת דקס"ד דאמירה דהני מהני לענין לשאלו לחוד אבל לפמ"ש בשמעתין יש לפרש בענין אחר דקס"ד דאמירה דהני מהני לענין שא"צ לבטל או לענין חמץ ידוע וכדפרישית ועיין עוד בסמוך:

בגמרא אטו אמירה דהני מידי מששא אית בהו והקשה מהרש"א ז"ל דהו"מ למימר דהימנוה רבנן בדרבנן ותירץ דא"כ תפשוט דאין חזקתו בדוק כדקאמר כו'. ולכאורה לשונו אינו מדוקדק דמה בכך דתפשוט אלא דכוונתו מבואר שרוצה לומר דלא בעי למידחי לעיל דאיכא למימר דאין חזקתו בדוק אלא דהימנוה רבנן בדרבנן ואדרבה ניחא ליה למימר דתפשוט איפכא לפי סברא זו כן נראה לי בכוונתו. אמנם לפענ"ד בלא"ה אין מקום לקושייתו דלא שייך למימר הכא דהימנוה רבנן בדרבנן משום דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי כיון דעכשיו ס"ד שאין המשכיר כאן אלא השוכר או בני ביתו ואם כן אפשר שלא ביטל המשכיר כלל ואם כן יעבור המשכיר גופא בבל יראה אם לא יבדוק השוכר או בני ביתו וכ"ש למאי דפרישית בסמוך דלגבי השוכר נמי שייך בל יראה אלא דע"י אמירה דהני בעי למימר דנאמנין לענין שאפילו לבטל אין צריך ואם כן מקשה שפיר אטו מששא אית ביה כיון דבלא דיבוריה איכא איסורא דאורייתא משא"כ לקמן במסקנא דמוקמינן דמוחזק לן דלא בדק וקאמרי הני בדקיניה מצי איירי שפיר אפילו אם המשכיר לפנינו או אפילו לענין בעל הבית בביתו ממש דיכול לסמוך על בדיקת אלו כיון שיודע שכבר ביטל או שרוצה לבטל עכשיו ואם כן א"ש דהימנוה רבנן בדרבנן כן נ"ל לפי שיטת הגמרא מיהו מלשון רש"י בסמוך לא משמע כן דמשמע מלשונו דלמסקנא נמי איירי שאין הבע"ה לפנינו אלא לענין השוכר או בני ביתו של בע"ה ולפירושו צ"ל דהא דקאמר מדאורייתא בביטול בעלמא סגי היינו משום דנהי דאין חזקתו בדוק אפ"ה חזקתו שביטל כיון דלא תלי במעשה ואין בו טורח ודו"ק וע' עוד בסמוך:

שם כיון דבדיקת חמץ מדרבנן דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי כו' משמע לכאורה מכאן דהיכא שלא ביטלו הוי בדיקת חמץ מדאוריית' וכשיטת הר"ן ז"ל שכתבתי במשנתינו מיהו למאי דפרישית בסמוך דברייתא דהכל נאמנין על ביעור חמץ איירי בחמץ ידוע אם כן אין ראיה מכאן דשפיר איצטריך לומר הכא דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי לענין חמץ ידוע ולפ"ז מוכח להדיא דבחמץ ידוע נמי מהני ביטול ודלא כשיטת הרמב"ם לפי נוסחא הישנה שהביאו מפרשי הרמב"ם ז"ל והוא שיטת הגאון שהביא הכל בו דלא מהני ביטול בחמץ ידוע ולשיטת הרמב"ם בנוסחא ישנה ושיטת

הגאון ע"כ צ"ל דהא דאמרינן הכא מדאורייתא בביטול בעלמא סגי היינו בחמץ שאינו ידוע ויש לתמוה דהא הרמב"ם ז"ל בדין שאחריו כתב בפירוש דבדיקת חמץ בחורים ובסדקים מדברי סופרים ויש ליישב ויבואר בסמוך:

ולפ"ז לפי מה שהבין בעל פרי חדש בא"ח סי תל"א דשיטת התוספת בר"פ כל שעה דחמץ שאינו ידוע ואפילו בידוע אלא שאינו יודע באיזה מקום מונח אינו עובר עליו א"כ לשיטתם נמי צריך לפרש האי דהכא דברייתא איירי בחמץ ידוע ולענ"ד אף שפירוש זה נכון בסוגיא דשמעתין כמו שכתבתי אפ"ה לא משמע לי שיהא כן שיטת התוס' והמדקדק בדבריהם בד"ה לאו משום כו' יראה דלא נחתו לזה הפירוש ולקמן פרק כל שעה אבאר דמלשון התוספת שם אין הכרח לפירוש בעל פרי חדש ע"ש:

ובעיקר הדברים אי מהני ביטול בחמץ שאינו ידוע אף שאיני כדאי להכניס ראשי בדבר שנחלקו אבות העולם ואף גם שבעל כסף משנה העיד שמצא כמה נוסחאות להיפך. עם כל זה אענה את חלקי שיש לקיים שיטת הגאון ונוסחא הישנה של הרמב"ם ז"ל ולענ"ד היא עיקר בש"ס דהיאך אפשר לומר דמהני ביטול בחמץ ידוע דאל"כ פלוגתא דרבי יהודה וחכמים אי ביעור חמץ דוקא בשריפה לר"י ולרבנן אף מפרר וזורה לרוח היכי משכחת לה אטו מי עדיף ביטול ממפרר וזורה לרוח ואף דלשיטת התוס' פלוגתא דר"י ורבנן היינו לאחר זמן איסורא דוקא דתו לא מצי מבטל ליה מ"מ תיקשה לשיטת רש"י ומדלא הקשו התוס' אלמא דלא נחתו להכי ועוד כמה סוגיות הסותרות זו את זו כמו שהביא בעל פר"ח סי' תל"א ולולי שאיני כדאי נ"ל ליישב כל הסוגיות ולומר דודאי לענין לאו דבל יראה ובל ימצא סגי בביטול אף בחמץ ידוע כדדרשינן להדיא בסיפרי לא יראה לך בטל בלבך וכמ"ש גם כן התוספת בשמעתין דמשבטלו הוה ליה של אחרים וליתא בכלל לא יראה אבל לענין עשה דתשביתו ודאי לא מהני ביטול אלא לר"י דוקא בשריפה דיליף מנותר ולרבנן אף מפרר דבזה מקיים העשה בידים משא"כ בביטול נהי דגרם שיהא של אחרים אפ"ה אין זה עיקר מצוה דתשביתו והיינו הא דאמרי רבנן בפרק כל שעה לא מצא עצים לשורפו יהא יושב ובטל והתורה אמרה תשביתו ולא קאמר והתורה אמרה לא יראה לך חמץ ועמ"ש בזה לקמן פ' כל שעה ולשיטתינו א"ש דלאו דלא יראה יש לתקן ע"י ביטול משא"כ עשה דתשביתו וכן הוא בהדיא בנוסחא הישנה של הרמב"ם ז"ל שהביא הכ"מ וז"ל מה היא השבתה זו האמורה בתורה שיסיר החמץ הידוע לו מרשותו ושאינו ידוע יבטל בלבו ע"כ הרי לפנינו דהרמב"ם ז"ל לא איירי אלא במה היא מצות עשה דהשבתה ולא איירי מאיסור לאו וא"כ אני תמה על בעל הכ"מ שרצה להעמיד הנוסחא ישנה שהדבר מסור לחכמים כדי ליישב הסוגיות ואעפ"כ לא עלו לו

כהוגן ולמה לא העמידן כפשטן דאירי לענין מצות עשה שבכך יתיישבו כל הסוגיות כמו שאבאר כ"א על מקומו מיהו אפשר דהכ"מ נמי לזה נתכוון דודאי היכא דא"א לא עבר נמי אעשה דתשביתו דאונס רחמנא פטריה וכמו שאפרש בסמוך להסכים לשון רש"י ז"ל לזו הסברא ויותר יש לתמוה על בעל פרי חדש סי' תל"א שהאריך לסתור דברי הגאון שכתב דלא מהני ביטול בחמץ ידוע ואח"כ כתב ליישב קושיית הגאון מפ' כל שעה דכיון שאין החמץ שלו אין זה עשה דתשביתו ואם כן הלא בזה נתקיימו דברי הגאון דמש"ה גופא לא מהני ביטול בחמץ ידוע כיון שאינו מקיים העשה ובעמוד והשבת קאי ומאי לי איסור לאו או איסור עשה:

ומעתה חל עלינו חובת הביאור לפי שיטה זו בשמועתינו דא"כ היאך קאמר הכא מדאורייתא בביטול בעלמא סגי דלפי מה שכתבנו דלשון ביעור חמץ איירי בחמץ ידוע אם כן אכתי בעשה קאי אלא דלענ"ד אדרבה מכאן סיוע לשיטה זו דהא מוקמינן לברייתא במשכיר ושוכר או בבני ביתו של בע"ה ולא בבע"ה עצמו דהכי דייק לישנא דגמרא דקאמר דמוחזק לן וכמו שפרש"י ז"ל להדיא ולכאורה לישנא דברייתא דקתני הכל נאמנים על ביעור חמץ ולא קתני הכל כשירין לביעור חמץ ולשון נאמנים משמע דמי שמסופק בדבר הן נאמנים לו נמצא דלפ"ז שאין הבע"ה לפנינו א"כ אין כאן מצות עשה דתשביתו מבתיכם ואף אם יבערו בלתי רשותו אין זו קיום המצוה דתשביתו אלא עיקר החיוב ביעור ובדיקה היינו שלא יעבור המשכיר או השוכר בבל יראה ובהא קאמר דביטול בעלמא סגי וכדפרישית דמסתמא כבר ביטל המשכיר והשוכר יבטל עכשיו והיינו דקתני הכל נאמנים דוקא דאי כשבע"ה בפנינו אינו יכול לסמוך על בעורין אלו כיון דמדאוריי' צריך לקיים תשביתו דוקא ולא מהני ביטול ובדאורייתא לא מהימני כן נ"ל נכון לולי דמפרש"י ותוס' לא משמע כן ודו"ק:

בתוס' בד"ה מדאורייתא כו' פ"ה מדכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו כו' וקשה לר"י דהאי תשביתו כו' הבערה היא דתניא בשמעתין כו' ועוד דתשביתו אמרינן לקמן כו' עכ"ל. וקושיא השניה מבואר דלא קשה כלל לפרש"י כ"א לפי שיטתם וכמו שאבאר באריכות אי"ה בפ' כל שעה לבאר היטב שיטת רש"י דפלוגתא דר"י ורבנן בביעור חמץ בשריפה היינו דוקא קודם ביעורו ואם כן ע"כ פירושא דקרא דראשון דמעיקרא תשביתו שיהא מושבת ועומד ביו"ט או לאחר שש אלא דלענ"ד קושייתם הראשונה נמי יש ליישב בפשיטות דאף למאי דפשיטא להו דלרבי יהודה ור"ע נמי בביטול בעלמא סגי דאפושי פלוגתא לא מפשינן ואפ"ה מצינן למימר דהיינו דוקא לענין חמץ שאינו ידוע וילפי מתשביתו אבל בחמץ ידוע פליגי רבי יהודה ורבנן דלר"י ולר"ע דקאי בשיטתיה

הוי דוקא בשריפה ולאו מתשביתו אלא דילפי מנותר כדאיתא לקמן בהדיא בר"פ כל שעה ואף ע"ג דר"ע מייתי לקמן בשמעתין קרא דתשביתו אפ"ה סמיך אילפותא דנותר: **אמנם** למאי דפרישית בסמוך בלא"ה אתי שפיר דנהי דלענין מצות עשה דתשביתו ודאי עיקר מצותו בשריפה כדילפינן מנותר אלא מדלא כתיב תבערו מודו ר"י ור"ע דהיכא שא"א לקיים מצות שריפה כגון שאין החמץ אצלו או שאין לו עצים השבתתו בכל דבר בכל מה שיכול להשבית וכדמקשו ליה רבנן לקמן אם כן לא מצא עצים יהא יושב ובטל וחזר ודן דין אחר ומשמע שם דלא השיב ע"ז כלום והיינו משום דמודה היכא דא"א כמו שאבאר בעז"ה לקמן בשם המכילתא וממילא דאם אין החמץ אצלו קיים עשה דתשביתו בביטול ומכ"ש דניתק הלאו דבל יראה בכך ולפ"ז פרש"י דשמעתין גופא יש ליישב בענין זה וכיון דהכא איירי שאין בעל החמץ לפנינו א"כ שפיר קאמר דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ומסתמא אף אם לא ביטל אתמול קודם זמן איסורא רמי אנפשיה ומידכר לבטל ויצא ידי מצותו בכך היינו דכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו משא"כ היכא שאפשר לשרפו לר"י או לפרר לחכמים ודאי זה עיקר מצותו דתשביתו מ"מ לענין לאו דבל יראה לכ"ע בביטול בעלמא סגי כן נ"ל נכון בעז"ה:

בא"ד ואור"י דמאחר שביטלו הוי הפקר כו' מדאמרינן אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה כו' עכ"ל. ויש לדקדק דלקמן דף הסמוך הקשה ר"י מאוריליינש דהכא ממעטינן עובד כוכבים והקדש מחד קרא ובכמה דוכתי מצרכינן תרי קראי ותירצו בדיבור שאחריו בשם הרשב"א דכיון דגלי קרא בחד דוכתא למעט שניהם כא' ממילא בכל דוכתא סגי בחד קרא ולפ"ז שמעי' מיהא דלא שייך למעט ממיעוט דלך אלא עובד כוכבים והקדש דוקא ולא של הפקר וכן משמע לכאורה שם לקמן מלשון רש"י דאבל אתה רואה של אחרים פרש"י כגון עובד כוכבים והקדש משמע דדוקא קאמר. ולפ"ז שפיר הוצרך רש"י לפרש מדכתיב תשביתו וכבר כתבתי דנראה משיטת רש"י דכ"ש בחמץ של ישראל חבירו עובר הנפקד גם כן אע"ג דלא קיבל אחריות דברוב מקומות בש"ס לא שייך למעט מלך אלא של עובד כוכבים והקדש דוקא אם לא היכא דאיכא תו קרא יתירא וכתבתי גם כן שבספר תורת חיים כתב כן בפשיטות ואין להאריך בעיקר הדבר אלא שכתבתי ליישב שיטת רש"י ז"ל ושיטת התוס' מדבריהם דלקמן דף הסמוך יש ליישב וצ"ע ודו"ק:

בד"ה הימנוהו רבנן כו' מה שיש לדקדק בכל זה אין כאן עיקר מקומו ודעתי להאריך אי"ה בקונט' הכללים מלבד מה שכתבתי בכמה מקומות בסוגיות הש"ס:

בגמרא תנן התם ר"מ אומר כו' דכ"ע מיהא חמץ משש שעות ולמעלה אסור מנליה. וקשיא לי הא לקמן בפ' כל שעה דף כ"ח יליף ר' יהודה להדיא מקרא דלא תאכל עליו חמץ דהיינו משעת שחיטת הפסח אם כן האיכא למימר דר"מ נמי בהא כוותיה ס"ל מיהו למאי שאפרש לקמן דרבי שמעון דפליג אדרבי יהודא בהא ודריש מהיקשא דבשעה שישנו בקום אכול מצה כו' לענין לפני זמנו וה"ה לענין לאחר זמנו כמו שאבאר שם ולפי זה כיון דאשכחן דר"מ סובר דלאחר זמנו אינו עובר מדאורייתא מדמפליג בין חמצו של עובד כוכבים לישראל שם בברייתא ועוד דסתם משנה נמי ר"מ אם כן ממילא דע"כ אית ליה לר"מ דרשה דבשעה שישנו ואם כן מה"ט גופא ע"כ לית ליה נמי האי דרשא דר"י לענין לפני זמנו ולפ"ז ע"כ צ"ל דלר"מ לפי זמנו אינו עובר אלא בעשה דלענין עשה לא שייך האי היקישא דבשעה שישנו כמו שאפרש שם וא"כ מקשה שפיר מנ"ל ומייתי לה שפיר מקרא דאך ביום הראשון תשביתו. אלא דאכתי קשה לרבא דיליף לקמן מלא תשחט על חמץ אם כן סוף סוף לית ליה האי ילפותא דר"ש בשעה שישנו לענין לפני זמנו והדרא קושיא לדוכתא אמאי לא מייתי רבא האי קרא דלא תאכל עליו חמץ דמייתי רבי יהודא גופא ללאו דלפני זמנו ובתחלת עיוני היה נ"ל בזה דמקרא דלא תאכל עליו חמץ לא שמעינן אלא איסור אכילה לחוד ועדיין אני אומר דמותר להשהותו בבית ואפילו איסור הנאות נמי לא ידענא אליבא דחזקיה לקמן כמו שהקשו תוספות לקמן כ"ח וע"ש בחידושינו. ואחר העיון ראיתי בלשון הרא"ש ז"ל בשמעתין שהעתיק דכ"ע חמץ משש ולמעלה צריך לבערו מן הבית מנלן. ונראה בעליל שנתכוין למה שכתבתי אלא דאכתי קשיא לי דלמא אין ה"נ דמה שצריך להוציא חמצו מן הבית לאחר שש היינו מדרבנן שהרי רש"י ז"ל הרגיש בזה וכתב דאי לא מיתסר עד אורתא לא הוי גזרו ביה דבין יממא לליליא לא טעו אלמא שהוצרך לפרש כן דלא נימא דמדרבנן איירי ואם כן כיון דשמעינן מיהא דאסור באכילה מדאורייתא ואף בהנאה למאי דקי"ל כרבי אבהו אם כן שפיר קאמרי דשורפין ואסור להשהותו מדרבנן משום גזירה דשמא יאכל ועוד אהא הו"מ לשנויי בפשיטות דאיתקש השבתת שאור לאכילת חמץ. לכך נלע"ד בזה דפשיטא ליה לתלמודא דרבי יהודא גופא דיליף לקמן מלא תאכל עליו חמץ לענין לפני זמנו ואשחיטת הפסח קאי היינו דוקא לבתר דגלי לן קרא דשייך איסור חמץ בי"ד דהיינו מהנהו קראי דשמעתין אבל אי לאו הנך קראי דהכא לא הוה שייך כלל לאוקמי קרא דלא תאכל עליו בי"ד אלא בט"ו ולא תאכל עליו אזמן אכילת פסח קאי כדרבי שמעון או לדרשא אחריתא וכמו שאבאר שם בעז"ה ועי"ל דאפילו אי הוה מוקמינן להאי עליו אשחיטת הפסח אכתי הוי מוקמינן קרא כפשטא דאיסור אכילת חמץ בי"ד אינו אלא

משום לתא דקרבן פסח דאשכחן נמי לא תשחט על חמץ דם זבחי אבל מי שאינו שוחט הפסח כגון דרך רחוקה וכ"ש בזמן הזה דליכא פסח ליכא למישמע מהאי קרא אלא לבתר דגלי לן קראי דשמעתין דשייך איסור חמץ בי"ד לעולם אם כן שפיר מוקי לה נמי ר"י קרא דלא תאכל עליו בכל זמן כן נ"ל נכון ובזה יתיישב גם כן לשון הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות חמץ שהביא שני כתובים לענין לפני זמנו ע"ש ודו"ק:

בתוס' בד"ה וכתיב אך ביום הראשון כו' ואין נראה לר"י עד סוף הדיבור וכבר קדמוני מהרש"א ז"ל ומורי זקיני ז"ל דקושייתם הראשונה דוקא לשיטתם ולא לשיטת רש"י ז"ל אלא דלענ"ד קשה יותר דלכאורה דברי התוספות סותרין זה את זה דכיון דלשיטתם דהאי תשביתו דהיינו הבערה היינו דוקא לאחר איסורו אם כן האיך מסקו דמייתורא דקרא קדריש הא לא מייתר קרא דלהכי גופא אתא דביום הראשון דוקא תשביתו בשריפה אבל קודם איסורא משבית בכל דבר וליכא למימר שרוצין לומר דמייתורא דאך קדריש דאם כן זה תירוץ השני שכתבו ועוד דאם כן היאך מסיק הש"ס הא כיצד לרבות אדרבא אפילו מיעוטא ויש ליישב בדוחק:

מיהו לפי שיטת רש"י א"ש טובא דודאי לפירושו נמי ע"כ לאו ממשמעותא יליף דכיון דהשהא שעה אחת ע"כ מקצתו מותר דא"כ אכתי לא מתרץ כלל עיקר קושיית הגמרא מנ"ל דמשש ולמעלה אסור דהא בלא"ה פשיטא לן מסברא שצריך לבער בי"ד קודם בין השמשות כדי שלא יעבור בכניסת הלילה בבל יראה. אע"כ דרש"י נמי אייתורא דקרא ודרשא דאך סמיך אלא דאכתי משום ייתורא דקרא לא הוי עקרינן לקרא ממשמעותא ולמימר דהראשון היינו י"ד למאי דלא מסיק השתא הך דרשא דלקמן כמו שאבאר וכיון דפשטא דהראשון היינו ט"ו ראשון לי"ט ע"כ הוי מוקמינן לייתורא דקרא לדרשא אחריתא כדמוקמינן לקמן כל הנך הראשון ומאי חזית וכמו שכתבו התוס' לקמן בד"ה כדתניא או דהוי דרשינן ביום הראשון דוקא תשביתו ולפניו ולאחריו בכל דבר אבל לפי שאי אפשר לאוקמי קרא דהראשון כפשטא בי"ט עצמו דא"כ הרי השהה בו שעה א' וליכא לאוקמי קרא דאי עבר והשהה דהא קייל דאי לא כתב קרא ע"כ דהאי הראשון היינו קודם יום טוב ואם כן קרא יתירא דבלא"ה מסברא ידעינן שצריך לבער קודם זמן איסורו ואי לעשה דתשביתו לחוד אתי הו"מ למיכתב סתם תשביתו אע"כ דהאי הראשון פשטא דקרא היינו קודם דהיינו י"ד ולאשמעינן דהאי תשביתו די"ד לאו משום אלא שלא ישהא החמץ בט"ו דא"כ לשתוק מיניה אע"כ דאותו יום ראשון מצוה בפני עצמו הוא שיש בו איסור היום גופא כנ"ל נכון ליישב שיטת רש"י ז"ל ובעיקר פלוגתייהו דרש"י ותוספות אבאר לקמן אי"ה במקומו דף י"ב ובפרק כל שעה ודו"ק:

בגמרא ואימא לרבות ליל ט"ו לביעור דסד"א ימים כתיב כו' ע"כ. ולשיטת רש"י דבסמוך יש לפרש דהשתא לא שייך לומר דפשטא דקרא לא מיתוקמא בט"ו דהרי השהה בו שעה א' הא ליתא כיון דאדרבה פשטא דקרא דשבעת ימים משמע ולא לילות אלא דגלי דבליל ט"ו נמי אסור ואם כן שפיר מקיימינן קראי כדכתיבי דעיקר השבתה בתחלת ליל ט"ו ומתוך מה שכתבתי ממילא נתיישב מה שהקשו התוספות דהו"מ לשנויי ביום כתיב וכמ"ש ג"כ מהרש"ל ז"ל בקושיא השניה של התוספת דה"מ לדרוש הכל מהקישא נ"ל דאדרבא ר"י הגלילי גופא נמי אהאי דרשא דהכא סמיך דאלת"ה מאי חזית לאוקמא הקישא להך גיסא דלמא לאידך גיסא כיון דאכילת מצה דוקא בערב השבתת החמץ נמי דוקא מערב אלא ע"כ דרבי יוסי הגלילי אהך דרשא דהכא סמיך וכמו שאבאר בעז"ה:

דף ה.

ע"ב בגמרא דהא איתקש השבתת שאור כו' דכתיב שבעת ימים כו'. ויש לדקדק דמהאי קרא קמא גופא הו"מ למידרש הקישא דכתיב אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם כי כל אוכל חמץ ונכרתה ויש ליישב דלא מצי לאתויי הקישא מהאי קרא דא"כ אדרבא מהאי הקישא גופא הוי משמע דהראשון לאו י"ד הוא אלא בערב ט"ו דומיא דאכילת חמץ ואכילת מצה כדפרישית בסמוך. אלא ע"כ דבהאי קרא דהראשון לפי האמת נמי לא שייך למידרש הקישא דהא כתיב בהדיא כי כל אוכל חמץ ונכרתה והאי ודאי לאו בי"ד איירי דהכתיב קרא אחרינא כל אוכל חמץ מיום הראשון עד יום השביעי ונכרתה ולפ"ז כיון דתשביתו היינו בי"ד וכל אוכל היינו בט"ו תו לא שייך האי הקישא כלל משא"כ מהאי הקישא דשבעת ימים מייתי שפיר ודו"ק ועיין בסמוך:

בתוס' בד"ה דהא איתקש כו' ור"ש פליג עליה ומהכא לא מצי למילף כו' עכ"ל כוונתם דודאי אפילו לר"ש דלפני זמנו אינו עובר לענין אכילה אפ"ה פשיטא להו דמודה נמי ר"ש דלאחר שש שורפין דלא אשכחן מאן דפליג בהא וא"כ אית ליה נמי הנך דרשא דהכא וקשיא להו דא"כ לילף אכילה מהשבתה ולכאורה היה נראה מלשונם דמשמע להו דלר"ש שרי באכילה עד הערב מדאוריי' והיינו כשיטת בעל המאור ז"ל דבאכילתו מקיים עשה דהשבתה אלא שאין צורך לפרש כן דבהדיא כתבו בפ' כל שעה דף כ"ח דלר"ש נמי אסור באכילה מדאוריי' אלא שאינו עובר בלאו אלא בעשה דתשביתו וקשיא להו הכא דאפילו בלאו יעבור מהאי הקישא וליכא למימר דילפינן בהקישא אכילה די"ד מהשבתה די"ד דהוי נמי עשה גרידא אלא שכבר כתבתי דבהאי קרא דתשביתו ביום הראשון לא שייך היקישא כיון דהאי בי"ד והאי בט"ו כן נ"ל ודוק:

בא"**ד** וקשה לרשב"א אמאי לא יליף כרת כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה היה נ"ל ליישב כיון דכתיב כי כל אוכל חמץ ונכרתה משמע דוקא על האכילה חייב כרת ולא על השבתה כדדרשינן כה"ג לענין תערובת חמץ וחמץ נוקשה. ולכאורה היה נ"ל להביא ראיה מדאיצטריך קרא נפש לרבות השותה בפ' העור והרוטב א"כ משמע דאכילה דוקא. אלא דיש לדחות דאי לאו קרא דנפש הו"א איפכא דאפי' בבל יראה אינו עובר על החמץ שהמחה ונעשה משקה כיון דאוכל כתיב משו"ה איצטריך נפש. אלא דאפילו בלא ראיה נמי מצינן למימר כדפרישית. ועוד נ"ל דלא שייך כרת לענין השבתה כיון דלא אשכחן כרת בשב ואל תעשה חוץ מפסח ומילה כיון דאיכא סברא תו לא שייך היקישא להא מילתא אלא למילי אחריתא כדפרישית בכמה דוכתי. ואע"ג דאשכחן השבתה נמי בקום עשה כגון שקונה חמץ בי"ט אפ"ה עיקר קרא לאו בהכי איירי דכתיב לא ימצא בבתיכם ודרשינן לקמן מדכתיב לא ימצא היינו במצוי בידך מדלא כתיב לא תמצא ואם כן משמע שכבר מצוי אצלו וא"כ אין בו מעשה כן נ"ל ודו"ק:

בפירש"**י** בד"ה ראשון דמעיקרא משמע בלאו רומיא דקרא כו' עכ"ל. כוונתו בזה דודאי לרבי יוחנן כו' איצטריך נמי ילפותא דאך חלק דלא נימא מצפרא ואיצטריך נמי ילפותא דביום כתיב אלא דלא איצטריך למילף מרומיא דקראי והא דלא פרש"י כן לעיל מיניה בילפותא דתנא דבי ר"י משום דהתם איכא למימר דתדבר"י אית ליה נמי רומיא דקראי דאל"כ נהי דאשכחן די"ד נקרא ראשון מ"מ ניחא טפי לאוקמי בט"ו דנקרא טפי ראשון אע"כ דארומיא דקרא סמיך מיהו לא סגי ליה בכל הנך ילפותא דלעיל דאכתי אי לאו די"ד נקרא ראשון לא הוי מפקינן קרא מפשטא וע"כ הוי מתוקמא לליל ט"ו משום דהקישא לא משמע ליה להכי כדפרישית לעיל דאיכא למימר אדרבה היקישא לאידך גיסא משא"כ הכא בדרב נחמן ב"י דאמר ראשון דמעיקרא משמע ולא ניחא ליה בהאי דתנא דבי ר"י דקאמר דאשכחן י"ד דנקרא ראשון להא מילתא דפסח גופא אלא ע"כ דתדבר"י לית ליה דרשא דרומיא דקראי וא"כ לא סגי ליה נמי בתדבר"י לחוד דהא ט"ו נמי נקרא ראשון משו"ה מייתי ראשון דמעיקרא דלא שייך לאוקמי כלל בט"ו דא"כ הראשון למה לי כדמסיק בסמוך וממילא א"ש הא דמקשה הש"ס אלא מעתה ואי ס"ד דתדבר"י נמי ארומיא דקרא סמיך לא הוה מקשה מידי כנ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה דברי ר"י תימא לר"י דתדבר"י נפקא ליה מקראי אחרינא כו' עסה"ד. ולענ"ד נראה דלרבי ישמעאל איצטריכו תרווייהו דמהאי די"ד נקרא ראשון לחוד לא מצי למילף דט"ו נמי נקרא ראשון אם נאמר דלית ליה רומיא דקראי דלעיל כמו שפירשו בדרב נחמן ב"י. ועוד אפילו אי אית ליה אכתי אימא מצפרא או מאורתא משו"ה מייתי נמי קרא

דלא תשחט ומלא תשחט לחוד נמי לא פסיקא ליה דאפשר דלא איירי אלא במי ששוחט הפסח כפשטא דקרא אבל מי שאין שוחט הפסח א"צ לבער אלא בט"ו כפשטא דקרא דביום הראשון תשביתו לכך הוצרך לומר ג"כ די"ד נקרא ראשון ואם כן מסתמא קרא דלא תשחט נמי בכל ענין קאמר וזמן שחיטה קאמר. ולפ"ז נתיישב גם כן מה שהקשו התוס' בד"ה לא תשחט דזמן שחיטה הוא אחר שבע ומחצה לאחר התמיד ולמאי דפרישית אתי שפיר דקרא דלא תשחט אינו אלא גילוי מילתא דאך ביום הראשון היינו בי"ד ואם כן התם דכתיב בפסח מצרים ע"כ היה זמן שחיטת הפסח מיד לאחר שש שלא היו מקריבין תמיד והיינו דכתיב בפסח מצרים בין הערביים לחוד ולא בערב וא"כ כיון שפירש אח"כ בפסח דורות לא תשחט והיינו זמן שחיטה מסתמא איירי בעיקר זמנו של פסח מצרים כן נ"ל:

בד"ה ואומר כל מלאכה כו' והא דתנן בפ' כל שעה ולא יסיק היינו מדרבנן. עיין מה שאכתוב בזה לקמן דיש מי שסובר דהיינו מדאורייתא ושם יבואר בעז"ה:

דף ה:

בגמרא ש"מ מדר"ע תלת ש"מ אין ביעור חמץ אלא שריפה ופרש"י ז"ל דס"ל כר' יהודא דיליף מנותר. ולכאורה קשיא לי טובא משיטה זו על שיטת רש"י לקמן דף י"ב ובפרק כל שעה דעיקר פלוגתא דרבי יהודא ורבנן היינו שלא בשעת ביעורו דוקא דהיינו מתחלת שש ואם כן מאי קאמר ר"ע הכא מצינו להבערה שהיא אב מלאכה ות"ל דלאחר זמן איסורו השבתתו בכל דבר. והנלע"ד בזה דודאי הא דקאמר ר"י אימתי אני אומר בשריפה שלא בשעת ביעורו ולפרש"י היינו קודם שש כל זה דוקא לבתר דמשמע לן דראשון דמעיקרא משמע ואם כן עיקר מצות עשה דתשביתו היינו בי"ד כדי שיהיה מושבת ועומד בי"ט עצמו וי"ל עוד דאך חלק נמי איירי בהאי מילתא גופא דקודם זמן איסורו יראה שיהא מושבת לאחר שש נמצא דכל זה לבתר דקים לן דהאי ראשון היינו י"ד ושייך ביה עשה דתשביתו ומשו"ה קאמר רבי יהודא דבשריפה דיליף מנותר וכמו שאפרש בעז"ה לקמן דף כ"ז דבהאי עשה דתשביתו דמיא לנותר שהוא בבל תותירו קודם זמנו משא"כ אם נאמר דהאי ביום הראשון אין לו משמעות כלל לי"ד אלא פשטא דקרא בט"ו דוקא איירי וא"כ אי ילפינן מנותר היינו לאחר זמן איסורו דוקא ואם כן לפ"ז שפיר קאמר ר"ע דודאי אית ליה לר"ע די"ד נקרא ראשון או כדתנא דבי ר"י או כדרב נחמן ב"י אלא דאכתי לא מוכח דאיירי דוקא בי"ד כיון דט"ו נמי נקרא ראשון איכא למימר דבט"ו איירי ועל זה מסיק שפיר כיון דהבערה אב מלאכה ואם נאמר דאיירי בט"ו ובהאי

שעתא קאמר רחמנא תשביתו דהוה בשריפה א"כ אתי לידי איסור אב מלאכה בי"ט והא מהיכי תיתי הא קי"ל כל מלאכה שאפשר לעשותה מעי"ט אין לדחות בחנם אע"כ דאין ה"נ דהאי הראשון היינו בי"ד כיון דאשכחן דנקרא ראשון וקרא גופא אהכי סמיך לכתוב ראשון סתם דממילא נוקי לה במלתא דלא אתי לידי איסור מלאכה. ואדרבא בזה נתיישב גם כן הא דקאמר ר"ע מצינו להבערה שהיא אב מלאכה ואי ס"ד דרחמנא אמר דוקא בראשון דהיינו בי"ט עצמו א"כ גזירת הכתוב הוא שידחה י"ט אע"כ כדפרישית דר"ע נמי סבר דראשון משמע נמי י"ד אלא דאסברא סמיך כן נ"ל ודו"ק ועיין עוד לקמן בחידושינו בפ' כל שעה:

בפירש"י בד"ה ש"מ כו' דאי השבתתו בכל דבר הו"ל לאוקמא בי"ט כו' יאכלנו לכלבים כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דרש"י גופא כתב לקמן דף מ"ו במשנה דכיצד מפרישין דכשם שאין שורפין קדשים בי"ט כמו כן אסור להאכילה לכלבים וכן כתב ג"כ בפ"ג דביצה דף כ"ז ע"ש:

אמנם לאחר העיון נ"ל ליישב דודאי במידי דעיקר מצותו בשריפה דוקא בעינן שיהא מושבת לגמרי מן העולם וא"כ תו ליכא למימר דיאכילנה לכלבים היכא דא"א בשריפה דסוף סוף הא נמי מלאכה היא כיון דקפיד קרא שיהא מבוער מן העולם דוקא וזה שכתב רש"י בביצה דרחמנא אחשבה לשריפתו דכתיב באש תשרף ומצותו וביעורו מן העולם היינו מלאכה דקפיד רחמנא שלא לעשות בי"ט משא"כ אי הוי ס"ל לר"ע דחמץ אינו בשריפה ולא הוי יליף מנותר כלל ואם כן לא קפיד רחמנא לבערו מן העולם ועיקר העשה אינו אלא שלא יעבור בבל יראה לחוד אם כן אף אם ישליכנה לכלבים ליכא מלאכה כיון שאין מחויב לבערו מן העולם וממילא דלא הוי שייך לומר דרחמנא אחשבה כיון דלא יליף מנותר ולא הוי אלא כמו שאר איסורי הנאה דמותר להשליך לים וממילא דמותרין נמי להשליך לכלבים של הפקר כן נ"ל נכון שמעינן מהא דלשיטת רש"י ז"ל מותר להשליך חמץ לאחר איסורו לכלבים של הפקר ודלא כהגהת אשר"י לקמן פ' כל שעה ועי"ל דנהי דאסור לבער קדשים בי"ט אף שלא דרך שריפה אפ"ה לא הוי מלאכה גמורה אלא איסורא בעלמא ומדקאמר והתורה אמרה לא תעשה כל מלאכה אלמא דס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה כנ"ל:

בגמרא וש"מ לא אמרינן מתוך שהותרה כו' וראיתי בספר תומת ישרים שהקשה בדף כ"ד בשם הרב רבינו אשר בהר"ר משולם והוא הרא"ש מלוני"ל ז"ל דאפילו אי אמרינן מתוך נמי שפיר קאמר ר"ע מצינו להבערה שהיא אב מלאכה ואסור בי"ט דהא חמץ

בשריפה לא ילפינן אלא מנותר ושריפת נותר גופא לא דחי י"ט כדאיתא בכמה דוכתי דקבע לו תורה בקר שני לשריפתו:

אמנם לשיטת התוספות דשמעתין לא קשה מידי דבנותר אפילו אמרינן מתוך אפ"ה אסור בי"ט דהוי שלא לצורך היום כלל משא"כ בחמץ אי הוי אמרינן מתוך הוי שרי דאיכא צורך היום קצת שעובר בכל שעה בבל יראה כנ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה ש"מ הבערה לחלק יצאה מדקרי לה אב מלאכה כו' עכ"ל. ולכאורה זה לא יתכן אלא להאי לישנא דאמרינן בר"פ הזורק דהך דהוי במשכן וחשיבא קרי לה אב וכאותו גירסא דגרסינן במשכן וחשיבא דתרתי בעינן כמ"ש שם התוס' משא"כ לאידך לישנא דאמרינן התם אי נמי הך דכתיבא קרי אב א"כ אפילו אי הבערה ללאו יצאה שפיר קרי לה אב מלאכה דהא כתיבא בהדיא טפי משאר מלאכות לכך נראה עיקר כפירוש ריב"א דאי ללאו יצאה הוי שרי בי"ט אלא דגם בזה יש לדקדק דאכתי אפילו אי לחלק יצאה מצינן למימר דשרי בי"ט כיון דכתיב לא תבערו אש ביום השבת משמע בשבת אין בי"ט לא כדדרשינן כה"ג בפ"ק דביצה דף י"ב לענין הוצאה דכתיב ביום השבת בדברי קבלה כ"ש הכא דכתיב באורייתא. ולכאורה דממקומו הוא מוכרע דהא למאי דקאמר רבא דש"מ מדר"ע דלא אמרינן מתוך יש להקשות אטו ר"ע דאמר כב"ש דהא בפ"ק דביצה שם מוקמינן פלוגתא דב"ש וב"ה בטלטול קטן וס"ת ולולב בהכי דב"ה סברי דאמרינן מתוך אע"כ דרבא ס"ל כרבה דאמר התם דב"ש וב"ה פליגי בהאי קרא דאין הוצאה לי"ט דב"ה סברי דאין הוצאה דכתיב ביום השבת בשבת אין בי"ט לא ואם כן כ"ש דיש לומר כן בהבערה ואם כן מאי קאמר ר"ע בשמעתין מצינו להבערה שהיא אב מלאכה אע"כ דלר"ע הבערה אסורה בי"ט דהא דרש בס"פ אלו קשרים עולת שבת בשבתו לימד על חלבי שבת שקריבין בי"ט אלמא דהבערה בי"ט אסור וכן מדדרשינן בנותר דקבע לו בקר שני לשריפתו אם כן לעולם אימא לך דללאו יצאה ואפ"ה אסור בי"ט מהאי טעמא גופא:

מיהו למאי דפרישית התם בפ"ק דביצה דר"ע דהכא לא הוי כב"ש אלא אפילו כב"ה דס"ל דאמרינן מתוך היינו בדבר שהוא צורך היום קצת משא"כ הכא לא מיקרי צורך היום כלל כיון דאפשר לעשותו מעי"ט והיינו כדפרישית בסמוך כיון דאשכחן די"ד נקרא ראשון א"כ שפיר קאמר ר"ע דאית לן למימר דמסתמא בי"ד איירי כיון דאפשר בכך לא דחינן י"ט דהוי שלא לצורך כלל וזה שלא כשיטת התוספות בסמוך בד"ה לא אמרינן מתוך דאי אמרינן מתוך שרי ואם כן מוקי לר"ע כב"ש וכשיטתם שם בפ"ק דביצה משא"כ לשיטתינו אדרבא ר"ע כב"ה והא גופא אשמעינן רבא דשמעינן מדר"ע דאפילו לב"ה

לא אמרינן מתוך בדבר שאינו צורך היום וע"ש בחידושינו בפ"ק דביצה שכתבתי שם דמההיא דפרק אלו קשרים נמי לא מוכח מידי ודוק היטב:

בגמרא ת"ר שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם מה ת"ל והלא כבר נאמר לא יראה כו'. אע"ג דהאי קרא דשבעת ימים כתיב מקמי קרא דלא יראה אפ"ה לא מצי למימר איפכא כיון דלא יראה איצטריך לאסור בגבולין ומשו"ה קשיא ליה להאי גיסא כיון דבתר הכי כתיב לא יראה לאסור אף בגבולין אם כן מה ת"ל לא ימצא בבתיכם כיון שבסוף אוסר הכתוב אף בגבולין מכ"ש בבתים:

מיהו לשיטת הרא"ש ז"ל והר"ן ז"ל שכתבתי במשנתינו דבדיקת חמץ שאינו ידוע נמי מדאורייתא ומשמע לכאורה דהיינו מדכתיב לא ימצא משמע פשטא דקרא דאפילו ע"י חיפוש לא ימצא ואם כן שפיר הא איצטריך נמי לא ימצא לחמץ שאינו ידוע דלא יראה לא משמע אלא חמץ ידוע אלא דהרא"ש ז"ל כתב להדיא לקמן בשמעתין דהבודק צריך שיבטל דמלא יראה נמי משמע שפיר אפילו באינו ידוע מדלא כתיב לא תראה משמע שלא יהא שום חמץ במקום הראוי לראיה ולדבריו צ"ל דהא דאמרינן בסמוך דאי מלא יראה יכול יטמין היינו שיטמין במקום שא"א לבא לידי ראיה שיטמין בכותל ויטוח בטיט או יסגירנו במסגר:

אלא דלפ"ז קשיא לאידך גיסא כיון דכתב רחמנא לא ימצא דאפילו להטמין במקום שאינו ראוי לראיה אסור כ"ש דעובר במקום הראוי לראיה וממילא ידעינן נמי דעובר בלא ימצא אפילו בחמץ שאינו ידוע מדכתיב לא ימצא ולא כתיב לא תמצא ואדרבא לא ימצא טפי משמע דאירי שלא ימצא ע"י חיפוש דילפינן חיפוש ממציאה ולא יראה משמע טפי בידוע ואכתי אמאי כתיב לא יראה ליכתוב לא תראה וע"כ היינו כדמסיק הרא"ש ז"ל דאפילו אם אינו ידוע באיזה מקום מונח נמי עובר והא ודאי לא שמעינן מלא ימצא דכיון שאינו ידוע באיזה מקום לא מיקרי מצוי בידך ולא שייך נמי חיפוש בכה"ג אלא כשיודע באיזה מקום נאבד מש"ה איצטריך למיכתב לא יראה דשמעינן נמי הא דמ"מ אפשר לבא לידי ראיה כנ"ל נכון בשיטת הסוברים דבדיקת חמץ שאינו ידוע מדאורייתא:

אמנם לשיטת הרמב"ם ז"ל וסייעתו דלא הוי מדאורייתא אין להקשות א"כ לכתוב לא תראה דהרמב"ם ז"ל לשיטתו דהמפקיד אצל ישראל חבירו או אפילו אצל עובד כוכבים עובר המפקיד ואם כן לא שייך לכתוב כלל לא תראה אלא לא יראה דמשמע לא יהא החמץ שהוא שלך במקום הראוי לראיה:

ובאמת קשיא לי דהרא"ש ז"ל גופא כתב לקמן שילהי שמעתין להלכה דהמפקיד עובר א"כ האיך כתב לקמן דלכתוב לא תראה ואף ע"ג דהרא"ש ז"ל מסיק טעמא דהמפקיד

עובר דקרינן ביה ביתו אפ"ה לא שייך לכתוב לא תראה כיון דקושטא דמילתא לאו בראייה תליא מלתא אלא שלא יראוהו גם כן אחרים ועוד אבאר בלשון הרא"ש ז"ל לקמן בסוגיא דהבודק צריך שיבטל ודו"ק:

שם והלא כבר נאמר ולא יראה לך שאור בכל גבולך. וכתב מהר"ם ז"ל דצריך להיות לא יראה לך שאור ולא יראה לך חמץ בכל גבולך וכן הוא בדפוס בספרי האלפסי ועל פיו הוגה כן בדפוס הש"ס ולא ידעתי כוונתו בזה דקראי לאו הכי כתיבי אלא ברישא כתיב חמץ והדר שאור וסמיך בכל גבולך לשאור ואם כן קשיא ליה לתנא דברייתא אשאור גופא כיון דאף בגבולין אסור כ"ש בבתים וכדפרישית:

בפירש"י בד"ה לפי שנאמר כו' אבל אתה רואה בגבולין של אחרים כגון של עובדי כוכבים ושל גבוה אם הקדישן כו' עכ"ל. כבר כתבתי לעיל בסוגיא דמשכיר דמשמע מל' רש"י כאן דאתה רואה של אחרים היינו דוקא עובד כוכבים משא"כ של ישראל אי אתה רואה אף של אחרים אפילו לא קיבל אחריות ואע"ג דמצינן למימר דרש"י מילתא דשכיח נקיט משא"כ דישראל לא שכיח כיון דהמפקיד מיהו צריך לבער מדאורייתא או מדרבנן כמו שאבאר בשילהי שמעתין והנפקד נמי מיהא צריך לבער מדרבנן מ"מ נראה דלא הוצרך רש"י לפרש כן כיון דהכא בדרשא דקרא דאורייתא איירי ואם כן שפיר קאמר של אחרים דבכל ענין אינו עובר הנפקד לכך נראה יותר דרש"י ז"ל דוקא נקיט וכשיטת בעל תורת חיים שם שסובר כן בפשיטות דישראל בשל ישראל חבירו עובר בבל יראה. ולכאורה נ"ל ראיה מפורשת מהמכילתא שהביא הרא"ש ז"ל בשמעתין והר"ן ז"ל וכן הרמב"ן בחומש והכי איתא שם בבתיכם למה נאמר לפי שנאמר בכל גבולך יכול כמשמעו ת"ל בבתיכם מה ביתך ברשותך אף גבולך ברשותך יצא חמצו של ישראל שהוא ברשות עובד כוכבים אף על פי שיכול לבערו אבל אינו ברשותו יצא חמצו של עובד כוכבים ברשות ישראל וחמץ שנפלה עליו מפולת אף על פי שהוא ברשותו אבל אינו יכול לבערו כו' עכ"ל. נמצינו למידין לפי משמעות לשון המכילתא דעיקר הפטור בשל אחרים היינו לפי שאין יכול לבערו שיתחייב לשלם ושלא מן הדין דכיון שלא קיבל עליו אחריות לא רמיא עליה כלל ומכל מקום אם יבערו ויזיק בידים יתחייב ומשום הכי פטרה רחמנא דומיא דמפולת שאין בידו לבערו ולא הצריכו הכתוב לפקח הגל ולבער מה שאין כן בשל ישראל שפיר קרינן ביה יכול לבערו שהרי אם יבערו פטור מתשלומין למאי דקי"ל חמץ בפסח לאו בר דמים הוא. ועוד נראה דאדרבא מחויב הנפקד לבערו לא מיבעיא לשיטת הפוסקים דהמפקיד עובר בבל יראה אם כן הא קי"ל זכין לאדם שלא בפניו וכל ישראל שלוחי דרחמנא נינהו וזכיה מטעם שליחות אם כן על הנפקד לבער

וליכא למימר דשמא בטלו המפקיד וכשיטת רוב הפוסקים דביטול מהני אף בחמץ ידוע דמ"מ ליכא לאוקמי קרא בהכי דהא כשביטלו אפילו בשלו אינו עובר לאותה השיטה ובלא"ה נראה דוחק לאוקמא דיוקא דקראי מספיקא אלא ע"כ כי דייקינן רואה אתה של אחרים היינו אף בשלא ביטלו והיינו דמוקי לה דוקא בעובד כוכבים ומטעמא דמפרש במכילתא לפי שאין יכול לבערו וכדפרישית משא"כ בישראל יכול לבערו. אלא אפילו לשיטת הרמב"ם ז"ל וסייעתו דאין המפקיד עובר אפ"ה נראה דמודים דשל ישראל אצל ישראל אף בלא אחריות עובר מיהא הנפקד בעשה דתשביתו שאור מבתיכם והכא הא לא כתיב לך למעוטי ולכמה דינים אין שוין עשה דתשביתו ללאו של בל יראה אע"כ כדפרישית והא דישראל בשל עובד כוכבים בלא אחריות אפי' בעשה אינו עובר היינו נמי מדכתיב תשביתו מבתיכם ושייך למידרש נמי האי דרשא דמכילתא גופא לפי שאין יכול לבערו לא הוי דומיא דבתיכם והיינו דמדמה להו למפולת כן נ"ל ברור בשיטת רש"י ז"ל ולפי שיטת המכילתא וכן הוא להדיא ברש"י בחומש דמהאי קרא דשבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם הוא דממעטינן חמצו של עובד כוכבים ביד ישראל בלא אחריות ואף שהרמב"ן ז"ל השיגו שם וכתב דבגמרא יליף לה משלך אי אתה רואה אפ"ה יש ליישב שיטת רש"י כמו שאבאר מ"מ אף לפי סברת הרמב"ן ז"ל נראה דהיינו דוקא בחמצו של עובד כוכבים משא"כ בחמצו של ישראל נראה דהרמב"ן ז"ל גופא מודה דהנפקד עובר מיהו בעשה דתשביתו כיון דהכא לא כתיב לך ולאפוקי ממה שכתב בעל פרי חדש סימן תל"א דאין עובר לא המפקיד ולא הנפקד. ולענ"ד הוא להיפוך והרבה ראיות יש לי על זה ואין להאריך. נקטינן מיהא מהני מילי מעליותא כיון דלרש"י של אחרים היינו דוקא עובד כוכבים כיון שאין יכול לבערו אם כן שפיר הוצרך רש"י לפרש לעיל דהא דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי היינו מדכתיב תשביתו ולא תבערו ולא פשיטא ליה דסגי בביטול מטעם הפקר כסברת התוספת ולמאי דפרישית אתי שפיר דהפקר גופא לא מימעט משל אחרים דהיינו דוקא עובד כוכבים לפי שאין הישראל יכול לבערו שיתחייב לשלם משא"כ בשל הפקר כ"ש דיכול לבערו אלא ע"כ דאפ"ה קאמר רחמנא דבביטול בעלמא סגי מדכתיב תשביתו ולא תבערו והיינו כדפרישית לעיל דוקא היכא דא"א לבער כגון שאינו אצל החמץ וכן בנפלה עליו מפולת והרבה כיוצא בה דהשתא אין בידו לבער ולא הוי דומיא דבתיכם והיינו ממש כדברי המכילתא. ולשיטת התוספות וסייעתם דהפקר מהני דמיקרי נמי של אחרים אפשר דמפרשי לדברי המכילתא דכה"ג נמי מיקרי אין בידו לבערו ולא ידעתי למה לכך נראה יותר דס"ל דלא קי"ל כהאי מכילתא דמפיק לה חמצו של עובד כוכבים מבתיכם ובתלמודא דידן ממעט לה משום שלך אי אתה

רואה. אלא שכל המפרשים והפוסקים הקדמונים הביאו זו המכילתא וכמו שאפרש עוד לקמן שילהי שמעתין והרמב"ן ז"ל גופא בפי' החומש הביאו ולפי סוף דבריו נראה דלשון אינו יכול לבערו דקתני במכילתא לא קאי אחמצו של עובד כוכבים אלא אחמץ שנפל עליו מפולת וזה דוחק ועדיין צ"ע ועיין עוד בסמוך ודוק היטב:

בתוס' בד"ה אבל אתה רואה כו' הקשה הר"י דאורליי"נש דהכא לא מצריך תרי קראי כו' ובמנחות כו' עס"ה. לכאורה עדיפא הו"ל להקשות דבמנחות אע"ג דכתיב תרי זימני עריסותיכם אפ"ה לא ממעטינן אלא מירוח הקדש ומירוח העובד כוכבים והכא לשיטת התוספת ממעטינן משל אחרים אפילו חמץ של ישראל חבירו מדכתיב לעיל דביטול הוי מטעם הפקר ולא מיקרי לך כיון שיצא מרשותו ובקושיא זו לא הוי משני מידי בדיבור שאח"ז דכיון דגלי בחדא דוכתא ה"ה לכולהו דהא קמן דאע"ג דבחלה מירוח של ישראל ומכרו אח"כ אינו פוטר דמיקרי שפיר עריסותיכם אף ע"ג דממעטינן הקדש ועובד כוכבים ומ"מ הכא דממעטינן אף של ישראל חבירו דלא מיקרי לך קא משמע להו לך טפי מיעוטא מעריסותיכם אם כן מעיקרא לא מקשה הר"י מאורלייני"ש מידי. וכבר עלה בלבי לומר דהתוספות סברי נמי דישראל בישראל חבירו מיקרי שפיר לך או דאיתרבי מבכל גבולך דקאי אכל ישראל אלא דמשמע להו דוקא בהני דשייך בהו חיובא משא"כ בשל הפקר דלא הוי חמץ של חיוב כלל דאין לו בעלים דמי לשל הקדש ושל עובד כוכבים אלא דמל' התוספות לעיל ובכמה מקומות בפירקין בשיטה דאין חוששין משמע להדיא דלא נחתו לחלק בכך ועוד דאכתי מלשון המכילתא משמע דאדרבא של הפקר הוי טפי בכלל חיוב כיון שבידו לבערו. וגם בר מן דין קשיא לי האיך אפשר לומר דבחמץ של ישראל חבירו אינו עובר אם כן אמאי לא מייתי בפ' ראשית הגז אליבא דרבי אלעאי דממעט מלך אפילו שותפות ישראל אי לאו היכא דאיכא ריבויא ואם כן בחמץ נמי ליפטרו של שותפות אע"כ דחמץ ליתא בכל הנך כללא כיון דאפילו בשל ישראל חבירו חייב והיינו כדפרישית דקרינן ביה בכל גבולך ולא ממעטינן אלא היכא שאין בידו לבערו כדברי המכילתא שכתבתי וצ"ע:

בא"ד דהכא לא מצריך תרי קראי כו' ולכאורה לא ידענא מאי קשיא להו דהא השתא מעיקרא קאמר שפיר תנא דברייתא דממעטינן של אחרים ושל גבוה דהאיכא תרי לך ומכ"ש למאן דגריס בהדיא ברישא דברייתא תרי קראי דלך וע"כ דקושיית הר"י מאורלייני"ש היינו למסקנא דילפינן מתרי זימני לך למישרי נמי עובד כוכבים שכבשתו דשדינן ליה בע"כ אלא ימצא באם אינו ענין וקשיא להו מנ"ל למישרי עובד כוכבים שלא כבשתו דלמא לעובד כוכבים שכבשתו איצטריך דמחדא לא הוי ידעינן אלא הקדש לחוד

אלא דהא נמי לא קשה דהא למסקנא דברייתא דכתיב לא ימצא ודרשינן לקמן דאפקא רחמנא בלשון לא ימצא להיכא שקיבל אחריות דאסור ואם כן אפילו אי הוי כתיב חד לך דהוי מוקמינן בהקדש לחוד דמסתבר טפי שכתבו התוס' במנחות להדיא אפ"ה הוי ידעינן נמי דבעובד כוכבים היכא דלא קיבל אחריות שרי מדאיצטריך לא ימצא. והנראה מזה דר"י מאורליינ"ש משמע ליה דלא ימצא לא מייתר דבלא"ה איצטריך שלא יטמין אבל למה שאפרש בסמוך דלמסקנא נמי ע"כ לא ימצא מיותר אי משום דלא יטמין לא צריכא קרא או משום דהוה ליה למיכתב לא תמצא או לא יהיה לך אע"כ דמייתר להכי דרשא למיקרי ביה לא ימצא שמצוי בידך לאסור היכא דקיבל אחריות א"כ ממילא דבלא קיבל אחריות שרי ואם כן ע"כ אידך לך להיכא דכבשתו כן נ"ל נכון ליישב שיטת ר"י מאורליינ"ש ועיין עוד בסמוך ודו"ק:

בגמרא יכול יטמין ויקבל. ויש לדקדק מאי ס"ד דיטמין דנהי דלא עבר בלאו כיון דכתיב לא יראה דהוי משמע דבראייה תליא מלתא אכתי הא איכא עשה דביום הראשון תשביתו והאי הטמנה ודאי לאו השבתה היא וליכא למימר דה"נ לא מיירי אלא לענין דאין עובר בלאו דאכתי לשון יטמין דמשמע לכתחלה לא אתי שפיר ואין לומר ג"כ דקס"ד דהטמנה נמי מיקרי השבתה מבתיכם דדמי לנפל עליו מפולת וכגון שהעמיק והטמין אם כן אין ה"נ דשרי מדאורייתא ובשלמא לשיטת הפוסקים דבנפלה עליו מפולת גופא צריך לבטל מדאורייתא אתי שפיר אלא לשיטת הפוסקים דא"צ ביטול אלא מדרבנן וכדמשמע מל' רש"י לקמן דף ל"א ועוד דלדברי המכילתא שכתבתי בסמוך משמע דנפלה מפולת גופא לא ידעינן התירא אלא לבתר דכתיב לא ימצא בבתיכם ודרשינן מה ביתך ברשותך ולדרשת הגמרא דידן היינו מדכתיב לא ימצא ובנפלה מפולת אין מצוי בידו וא"כ הכא דאילו לא נאמר קאמר מהיכי תיתי להתיר הטמנה מעשה דלא תשביתו ואפשר כיון דבעשה נמי כתיב תשביתו מבתיכם הוי דרשינן נמי האי דרשא דמכילתא מה ביתו ברשותו לאפוקי הטמנה דלא מיקרי ברשותו כן נ"ל ועדיין צריך עיון:

שם אין לי אלא בעובד כוכבים שלא כבשתו כו' כבשתו ושרוי עמך בחצר מניין ופירש"י שכבשתו דהוי ממונו כממונך או שלא כבשתו אבל שרוי עמך בחצר מניין עכ"ל. ואע"ג דנראה פשוט דלפי האמת אפילו היכא דכבשתו ושרוי גם כן בחצר נמי שרי אפ"ה למאי דמיבעיא למימר השתא לאיסורא משמע לרש"י לפרש דאפי' בחד מינייהו נמי בעי למיסר כיון דבכל אחד יש טעם לאסור אלא דלפ"ז קשיא לי הא דמסקינן משום דכתיב לך לך תרי זימני ופרש"י דשדינן ליה אלא ימצא דאף במצוי אצלך ששרוי עמך בעינן לך ואם כן אכתי בכבשתו דמיקרי לך דממונו כממונך מנ"ל דשרי ואף אם נאמר דכבשתו

ואין שרוי מגופא דלא ימצא בבתיכם ילפינן דוקא בבתיכם ובהכי הוי אתי שפיר טפי פשטא דלישנא דברייתא דמייתי גופא דקרא מיהא להתיר בחד מינייהו ובאידך סמיך אלך תרי זימני אלא דאכתי קשה היכא דכבשתו ושרוי עמך דאיכא תרתי לגריעותא דממונו כממונך ומיקרי לך ושרוי בחצר דהוי בבתיכם אימא דאסור ובאמת פשיטא לן בכולא תלמודא דלא מפלגינן כלל דהיכא דלא קיבל אחריות בכל ענין שרי וסגי במחיצה עשרה. ומה"ט גופא ליכא למימר נמי דכבשתו לא מיקרי מצוי אצלו כמו שרוי עמך בחצר ומגופא דקרא דמייתי לא ימצא ולא כתיב לא תמצא משמע דבעי' מצוי אצלך ושרינן אף בכבשתו ומלך תרי זימני ממעטינן שרוי עמך ולא כבשתו דלא מיקרי לך דאם כן אכתי היכא דכבשתו ושרוי עמך שהוא מצוי אצלו ובבתיכם וממונו כממונך מנ"ל דשרי:

ובאמת דלולי פרש"י היה נ"ל לפרש בפשיטות להיפוך דטעמא דכבשתו לאו משום דממונו כממונך דהא בכל דוכתא לא מצרכינן תרי קראי להכי כמו שהקשו התוספות בד"ה משום בשם רבינו תם אלא גריעותא דכבשתו היינו מדרשא דמכילתא דדרשינן מבבתיכם מה ביתך ברשותך דבעינן בידך לבערו וא"כ עובד כוכבים שכבשתו שיכול לכופו לבערו איכא למימר דאסור אלא דאכתי לא מצינן למימר דאסור דהא לא מיקרי לך. אלא משום דפשטא דקרא לא כתיב לך אלא בגבולין ולא בבתים ואיכא למימר דבבתים לא בעינן לך אלא ביכול לבערו לחוד תליא מילתא מדלא כתיב לך ואע"ג דאיכא ג"ש דשאור שאור אפ"ה איכא למימר דקי"ל לא אתי ג"ש ומפיק לפשטא לגמרי וכ"ש הכא דלחומרא וג"ש לא מייתרא להכי אלא לאסור בקיבל אחריות אף בגבולין ואם כן הכי קאמר אין לי דשרי אלא בלא כבשתו דאין בידו לבערו וה"ה בכבשתו נמי שרי כיון שאין שרוי בחצר ואם כן בעינן לך דהו"ל גבולין אבל בכבשתו ושרוי עמך בחצר דבידו לבערו וכיון ששרוי בחצר הו"ל בבתיכם דלא בעינן לך אימא דאסור ואהא מסיק שפיר ת"ל לא ימצא בבתיכם דאף בבתיכם ובידו לבערו נמי והו"ל לגמרי בבתיכם אפי' הכי בעינן לא ימצא שמצוי אצלך וכיון דלא קיבל אחריות לא מיקרי מצוי אצלך. אלא דאפ"ה פריך הש"ס שפיר דתנא מהדר אהתירא ונסיב קרא לאיסורא דאכתי מנ"ל למירבי הכי ולקולא דלמא קרא דוקא כתיב ולחומרא דבגבולין דוקא בראיה תליא מילתא ואפ"ה בעינן נמי לך אבל בבתים בכל ענין לא ימצא כלל היכא דבידו לבערו כיון דלא כתיב לך ואהא מסיק הש"ס שפיר משום דכתיב לך תרי זימני וע"כ באם אינו ענין שדינן חדא לגבולין וחדא לבתים וע"כ מפרשינן שפיר נמי פשטא דקרא דאפילו בבתיכם בעינן לא ימצא מצוי אצלו דוקא דהא ליכא לאוקמי פשטא דקרא להיפך דבבתיכם בכל ענין אסור דא"כ

תרי לך ל"ל כן נ"ל נכון ונתיישבו כל קושיות התוס' וא"ש נמי דמייתי ברייתא קרא דלא ימצא בבתיכם ולא מייתי לך לך תרי זימני והעיקר חסר אע"כ כדפרישית דלאוקימתא דרבא עיקר ילפותא מלא ימצא בבתיכם דבבתיבם דברייתא אלא ימצא קאי אלא דהש"ס גופא מסיק דע"כ צריך לפרש כן כיון דכתיב לך תרי זימני אלא דרש"י ותוספת לא כתבו כן ודוק היטב:

בתוס' בד"ה משום דכתיב לך לך כו' ואור"י דאי לאו מלא ימצא כו' דההיא נמי לך חשיבא כו' אבל השתא כו' עכ"ל. וקשיא לי השתא נמי דשדינן לך אלא ימצא מנ"ל להתיר עובד כוכבים שכבשתו ולאסור בקיבל עליו אחריות אף בלא כבשתו אימא איפכא דהא קיי"ל כמ"ד דבר הגורם לממון לאו כממון דמי אלא דהכא מלא ימצא משמע לאסור דמצוי אצלו ומשו"ה איצטריך לך להתיר אף בקיבל אחריות לאשמעינן דלא ימצא איירי דוקא בכבשתו וליכא למימר דא"כ לישתוק מלא ימצא ולישתוק נמי מחד לך הא לא ימצא איצטריך לאסור הטמנה ואם כן הו"א דבא לאסור אף בקיבל אחריות ואיצטריך לך תרי זימני ולעולם דכבשתו ממשמעותא דלא ימצא מיתסר. והנראה בזה דלהטמנה לא איצטריך קרא כדפרישית לעיל או משום דאכתי הו"מ למיכתב לא תמצא או לא יהיה לך אע"כ דלא ימצא בא לאסור המותר דהיינו בקיבל אחריות ולך דשדינן אלא ימצא היינו להתיר האסור דהיינו כבשתו כן נ"ל בשיטת התוס' וכן נראה גם כן מלשון הגמרא לקמן דקאמר הניחא למ"ד דבר הגורם כו' אלא למ"ד כממון דמי לא ימצא ל"ל ומאי קושיא הא איצטריך להטמנה וליכא למימר דאלישנא דברייתא קשיא ליה מאי איצטריך למילף קיבל אחריות מלא ימצא הא נמי לא קשיא דאיכא לאוקמי ברייתא אפילו כהאי תנא דלאו כממון דמי דהכי קי"ל אע"כ דלהטמנה לא איצטריך למיכתב לא ימצא כדפרישית ודו"ק:

בא"ד אבל עוד קשה כו' אמאי איצטריך ליה לעיל למידרש כו' עכ"ל. פי' דאף ע"ג דג"ש דשאור שאור ודאי לאיסורא דפקדון באחריות והטמנה בגבולין איצטריך אכתי לישנא דברייתא גופא קשיא להו אמאי איצטריך לאסוקי נמי ג"ש לענין אחרים ושל גבוה ותיפוק ליה דבלא ג"ש ידעינן התירא דעובד כוכבים אף בכבשתו וכל שכן בהקדש כן נראה לי אבל מהרש"א ז"ל הבין דברי התוס' בענין אחר ע"ש ואין להאריך ועיין מה שכתבתי בסמוך ליישב כל קושיית התוס' עד סוף הדיבור:

מיהו מה שכתבו כיון דגלי גלי נראה לי דממקומו הוא מוכרע דכיון דאיצטריכו תרי קראי לשאור וחמץ ולא איצטריכו נמי בכל חד קראי טובא לענין כבשתו ולענין הטמנה ופקדון באחריות אע"כ כיון דגלי גלי וק"ל:

בגמרא לא קשיא הא דקביל אחריות כו' כי הא דאמר רבא כו' דאילו מיגנב ואילו מיתבד כו'. ונחלקו הפוסקים אי דוקא קאמר רבא מיגנב ומיתבד שקיבל אחריות דגניבה ואבידה אבל אם לא קיבל אלא אחריות פשיעה פטור לבער ויש פוסקים דאפילו באחריות פשיעה חייב לבער עיין בלשון הרא"ש ז"ל ובפוסקים ולכאורה היה נ"ל מסוגיא דשמעתין דבאחריות פשיעה פטור לבער לא מיבעיא לשיטת הרמב"ם ז"ל וסייעתו דבהקדש אע"ג דאיתמעט מדין שומרים אפ"ה חייב בפשיעה דפושע כמזיק וכתב הש"ך בח"מ סי' ס"ו ס"ק קכ"ו) שכן עיקר ושהוא ג"כ שיטת רש"י ז"ל וכמה פוסקים ע"ש אם כן האיך ממעטינן בשמעתין של גבוה הא מחייב מיהא בפשיעה ובהקדש לא שייך לחלק בין קיבל אחריות או לא אע"כ דאחריות דשמעתין היינו אחריות דגניבה ואבידה דוקא דבהקדש פטור. אלא דלכאורה נראה מלשון רש"י ז"ל להיפך דלעיל בשמעתין מפרש רש"י ז"ל של גבוה אם הקדישן לבדק הבית ומדלא מפ' בפשיטא דבגזבר איירי שפטור לבער חמץ של הקדש שהוא דבר המצוי יותר דהא במקדיש גופא מסתמא מסרו מיד לגיזבר שלא יעבור בבל תאחר ולא ליתי לידי תקלה. אלא ע"כ דגזבר כיון דחייב בפשיעה לשיטת רש"י ז"ל כמ"ש הש"ך אם כן חייב לבער לכך הוצרך לפרש במקדיש גופא ומשכחת ליה שפיר שהקדישו ע"מ שלא יתחייב באחריות כלל. אלא דאפ"ה נ"ל להוכיח מסוגיא דשמעתין לכאורה דבאחריות פשיעה פטור דאלת"ה מאי מקשה בסמוך למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי לא ימצא ל"ל ופרש"י דהיינו ר"ש דפ' מרובה ומאי קושיא הא לא שמעינן לר"ש אלא דבאחריות דגניבה ואבידה דהא לענין כפל דגנב איירי ומחייבו בכפל כיון שגורם למקדיש שמתחייב בתשלומין חשוב כממון המקדיש גופא ואם כן אם לא קיבל המקדיש עליו אחריות דגניבה אלא אחריות פשיעה משמע דפטור הגנב שהרי לא גרם בגניבתו שום ממון להמקדיש ואם כן אכתי איצטריך לא ימצא לחייב בממון אפי' בקיבל אחריות פשיעה דמיקרי נמי מצוי בידו אע"כ דלכ"ע באחריות פשיעה פטור לבער דלא מיקרי נמי מצוי בידך דפשיעה לא שכיחא:

אמנם אחר העיון נ"ל להיפך דשיטת הסוברים דבאחריות פשיעה נמי חייב עיקר כפשטא דלישנא דברייתא דקתני יכול לקבל פקדונות ואידך ברייתא דבסמוך נמי דקתני הפקיד אצלו חייב לבער וסתם פקדון לא מחייב אלא באחריות דפשיעה ואפ"ה חייב לבער ועוד דאי ס"ד דגניבה ואבידה דוקא קאמר תיקשה היא גופא מנ"ל דהא קי"ל דבר הגורם לממון לאו כממון דמי ואי משום דכתיב לא ימצא שמצוי בידך דילמא באחריות אונסין איירי דוקא דכיון שקיבל עליו כל אחריות דממילא מיקרי מצוי בידך ולא מימעט מלך ומאן פלג לן דממה נפשך אי לך דוקא ולא מרבינן מלא ימצא אלא חדא דדמי טפי

למצוי בידך הו"ל לאוקמי אאונסין דוקא ואי ריבוי דלא ימצא עיקר דמרבי כל מידי דמצוי בידו ומיעוטא דלך לא ממעט אלא חדא היכא שהוא לגמרי של אחרים ואין לו תפיסת יד כלל אם כן מרבינן נמי אפילו אחריות פשיעה ובאמת ראיתי שהתוס' בס"פ האומנין ובפ' כל הנשבעין כתבו דלשיטת רש"י אינו חייב לבער אלא היכא שקיבל אף אחריות אונסין וזה דוחק ולקמן בסוגיא דעובד כוכבים שהלוה על חמצו אבאר עוד בזה אע"כ סברי דקושטא דמילתא הכי הוא דהא אי לאו מיעוטא דלך הו"א דאפילו של עובד כוכבים לגמרי נמי אסור ואפילו עובד כוכבים שנכנס לחצירו של ישראל ובציקו בידו היה חייב להוציאו והיינו משום דכתיב לא יראה דמשמע דבראייה תליא מילתא ואסור לראות אפילו חמצו של אחרים אלא דאתא מיעוטא דלך וממעט היכא שהוא של אחרים לגמרי ואין עליו שום אחריות כלל דלא קרינן ביה לא יראה שאין מוטל עליו כלל לראותו משא"כ היכא שיש לו שום אחריות אפילו דפשיעה גלי קרא דלא ימצא בידך דמיקרי מצוי בידך כיון שמוטל עליו לראותו אם החמץ קיים שלא יבא לידי חיוב פשיעה קרינן ביה לא יראה ולפ"ז מקשה בסמוך שפיר דלמ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי ואם כן בלא"ה ליכא למימר דמיעוטא דלך דוקא דבעינן שיהא לגמרי שלו ממש דהא באחריות הוי מיהא גורם לממון אע"כ דאדרבה מיעוטא דלך לא ממעט אלא חדא ואינך מרבינן מלא יראה ואם כן לא ימצא ל"ל ומשני שפיר דקס"ד כיון דאי איתא הדר בעינא כו' ואם כן איכא למימר דבעינן שיהא שלו ממש ואיצטריך לא ימצא כן נראה לי ודוק היטב:

דף ו.

בגמרא בעו מיניה מרבא בהמת ארנונא כו' לכאורה אין לו מקום לסוגיא דלעיל דשמעתין דאירי בעיקר חמץ של עובד כוכבים אי הוי ברשות ישראל מטעם אחריות ולא תלי מידי במצי מסלק ליה והכא לענין בהמת ועיסת ארנונא איפכא ולקמן גבי עובד כוכבים שהלוה לישראל על חמצו הוי שייך טפי לאתויי דדמי להאי וכמו שאבאר לקמן אי"ה במקומו בענין מצי מסלק ליה. ולענ"ד נראה דאדסליק מיניה בשמעתין קאי והיינו במאי דפשיט' ליה לסתמא דתלמודא דהיכא דמצי מסלק ליה פשיטא לכ"ע דחייב ולכאורה ממימרא דרבא דלעיל מסוגיא דשמעתין הוי משמע להיפך דלא מיבעיא למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי דמטעם אחריות חשיב ליה כממונו וא"כ ה"נ אע"ג דמצי מסליק ליה מ"מ כיון דבאחריות עובד כוכבים נמי קאי הו"ל כאילו יש לו תפיסת יד בגוף הבהמה ופטור מבכורה אלא אפילו למ"ד בעלמא לאו כממון דמי אפ"ה כיון דרביניה רחמנא לענין חמץ דכממון דמי אם כן נהי דבעלמא לא ילפינן מיניה היינו משום דממונא

מאיסורא לא ילפינן משא"כ לענין בכורה וחלה דאיסורא נינהו איכא למימר דכממון דמי דמדאורייתא לא שייך לחלק בין קולא וחומרא כמ"ש התוס' בכמה דוכתי משו"ה מייתי הכא הא מילתא דאפ"ה פשיטא להו דהיכא דמצי מסליק ליה חייבת דדוקא בחמץ תליא במצוי בידך לכ"ע מטעמא דפרישית בסמוך כיון דאי לאו מיעוטא דלך הו"א דאפילו של עובד כוכבי' ממש עובר הישראל בבל יראה משא"כ בשאר איסורין בתר עיקר אזלינן ושמעינן דאפילו לר"ש כיון דאיתא בעינא הדרא למרא ברשות בעלים קאי כנ"ל:

בתוס' בד"ה בהמת ארנונא כו' וקשה לרשב"א כו' עכ"ל. וכבר כתב מורי זקיני ז"ל בספר מגיני שלמה ליישב ושמצא בנוסחת הרי"ף ז"ל כשיטת רש"י ע"ש:

בפירש"י בד"ה ייחד לו בית כלומר לא קיבלו עליו כו' עכ"ל. גם בזה עיין בס' מגיני שלמה מיהו ממה שהוכרח לרש"י לפרש משמע להדיא דס"ל דאי קיבל עליו אחריות אפילו בייחד לו בית חייב לבער ואם כן משמע דכ"ש במפקיד חמצו ממש אצל העובד כוכבים דהמפקיד חייב לבער כיון שעיקר החמץ שלו לא מהני מה שהוא בבית עובד כוכבים ודלא כשיטת יש מהגאונים שהביא הרא"ש ז"ל בשמעתין והיא גם כן שיטת הרמב"ן ז"ל בפירוש החומש דהמפקיד פטור לבער אלא כשיטת רבינו יונה ז"ל שהביא הרא"ש והיא שיטת הרמב"ם וסייעתו. אלא דבאמת מל' רש"י כאן אין הכרע דאפשר דקאי נמי בשיטת יש מהגאונים והרמב"ן ז"ל דהמפקיד פטור כיון שהוא בבית אחרים ממש אלא דהכא בייחד לו בית דהבית של ישראל למאי דמסקינן דשכירות לא קניא אלא דפטור משו' שאין מצוי בידו וסובר רש"י ז"ל דהיינו דוקא בלא קיבל אחריות משא"כ בקיבל אחריות מיקרי מצוי בידו כיון שהוא גם כן בביתו ולפ"ז משמע אדרבה להיפך דרש"י ז"ל סובר כשיטת הרמב"ן ז"ל דהא עיקר סברת הרמב"ן ז"ל דאל"כ בבתיכם למאי אתא כיון דאף בגבולין אסור אע"כ דאתא למעט היכא שחמץ שלו בבית אחרים שאין המפקיד עובר ולפ"ז צ"ל דהחולקים ס"ל דבכה"ג איצטריך להא כרב אשי בשמעתין והיינו כשיטת התוספת כאן דקיבל אחריות על חמץ של עובד כוכבים לא מיתסר אלא בבתיכם וכמו שאבאר בסמוך בלשון התוס' וא"כ לפרש"י דלא איצטריך בבתיכם להכי אלא משום דלא קיבל אחריות ולא מיקרי מצוי בידך ממעטינן לה א"כ בבתיכם למאי אתא אע"כ כשיטת הרמב"ן ז"ל:

מיהו לפמ"ש לעיל באריכות דרש"י בשמעתין ובפירוש החומש היינו כשיטת המכילתא אם כן טובא איצטריך בבתיכם לומר לך מה ביתך ברשותך אף גבולין ברשותך וכדפרישית לעיל לענין כבשתו דאף במצוי לך בעינן בבתיכם וכן לענין נפלה עליו מפולת כיון שאין בידו לבערו לא הוי דומיא דבתיכם. כן נ"ל נכון. והואיל דאתא לידן הא

מילתא צריך לי עיון בלשון הרא"ש ז"ל דשמעתין שהביא דעת רבינו יונה ז"ל דהמפקיד חייב לבערו והביא ראיה כדאמרינן בפרק מרובה וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש וכתב הרא"ש ז"ל על זה שלא הבין ראייתו. ובעיני יפלא על מאור עינינו הרא"ש ז"ל שהרי לכאורה דברי רבינו יונה ז"ל נכונים בטעמן דהא בפרק מרובה פליגי ר"ש ורבנן בגונב הקדש מבית בעלים דמחלק ר"ש בין קדשים שחייב באחריותן וחכמים פטרי בכל ענין ומפיק תלמודא טעמא דכתיב וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש אלמא דאע"ג שקיבל אחריות והן בבית בעלים ממש אפ"ה אמרינן דלא קרינן ביה בית האיש אלא בית הקדש והיינו ע"כ משום שהגזבר יכול ליטלו בכל זמן מרשות הבעלים קרינן בהו בית הקדש דכייחד רשותו להקדש דמי וה"נ דכוותה כיון שהמפקיד יכול ליטול הפקדון שלו בכל זמן מהנפקד קרינן ביה שפיר בבתיכם דכמאן דייחד לו הנפקד מקום דמי וכדמסיק הרא"ש ז"ל גופא ודו"ק:

בתוס' בד"ה ייחד לו בית כו' ופי' ר"ת דאפילו באחריות כו' ור"פ אית ליה מסברא כו' עס"ה. ולא ידעתי למה הוצרכו לפרש דר"פ פשיטא ליה מסברא הלא מצינן למימר דר"פ נמי יליף להא מילתא מדכתיב בבתיכם משמע דקיבל אחריות על חמצו של עובד כוכבים בביתו של עובד כוכבים מותר אלא הא דלא מפרש ליה ר"פ נמי אסיפא כמו רב אשי נראה משום דקשיא ליה לשון הברייתי' דלא מייתי קרא דבבתיכם אלא לא ימצא לחוד ומשו"ה מוקי לה ר"פ אריש ורב אשי ניחא ליה לאוקמי אסיפא דברייתא דעלה קאי ולומר דסמיך אסיפא דקרא בבתיכם. ולכאורה נ"ל דזה בעצמו כוונת רש"י ז"ל שלא רצה לפרש כפירוש התוס' דבקיבל אחריות מיירי ואם כן למסקנא דרב אשי צ"ל דיליף מבבתיכם ואם כן העיקר חסר מהברייתא דלא מייתי בבתיכם אלא לא ימצא לחוד משו"ה ניחא ליה לרש"י לפרש דאיירי בלא קיבל אחריות וא"כ למסקנא דרב אשי מלא ימצא לחוד יליף לה שפיר אלא דהמקשה דלא נחית להאי סברא הוי סבר דעיקר ילפותא דרב אשי מבבתיכם כדמשמע פשטא דלישנא ואם כן היה רוצה לומר דאיירי אף בקיבל אחריות ואפ"ה פטור והיינו דקשיא ליה למימרא דשכירות קניא מיהו למסקנא עיקר ילפותא מלא ימצא דאיירי שלא קיבל אחריות אלא רב אשי גופא מייתי נמי מבבתיכם לומר לך דאף בבתיכם בעינן מצוי אצלך. כן נ"ל נכון וברור בעזה"י ודוק היטב בכל מה שכתבתי בשיטה זו ואין להאריך יותר:

בגמרא א"ר יהודה אמר רב המוצא חמץ בביתו ביום טוב כופה עליו כלי ופי' רש"י כיון דלא חזי לטלטולי ואפוקי ואיירי בביטלו דלא שייך איסור בל יראה. ולכאורה קשה מכאן על השיטה שכתבתי לעיל דלא מהני ביטול בחמץ ידוע לענין עשה דתשביתו ושכן

נ"ל עיקר וא"כ אכתי הא עבר מיהא בעשה ואם נאמר שהעמידו דבריהם במקום עשה דתשביתו ה"ה דהו"מ למימר שהעמידו דבריהם במקום לאו דבל יראה וליכא למימר דהכא בלא"ה לא מצי לקיים העשה דתשביתו כיון דרש"י ותוספת סברי דקי"ל כר"י דאין ביעור חמץ אלא שריפה ואסור לשורפו בי"ט הא ודאי ליתא דהא שיטת רש"י ז"ל דלאחר איסורו לכ"ע השבתתו בכל דבר והדרא קושיא לדוכתא. והנלע"ד בזה דרש"י לשיטתו שכתב לקמן במשנה דכיצד מפרישין חלה בי"ט ובמסכת ביצה פ' המביא גבי חלה שנטמאת הבאתיו לעיל דכל היכא דעיקר מצותו בשריפה כגון בשריפת קדשים דאחשבה רחמנא דכתיב באש תשרף ה"ה דאסור לבערו מן העולם בי"ט כגון להשליכו לנהר או להאכילו לכלבים של הפקר ואם כן ה"נ בחמץ למאי דקי"ל כר"י דעיקר מצותו בשריפה דילפינן מנותר וא"כ הא אחשבה רחמנא לביעורו ואע"ג דלאחר איסורו השבתתו בכל דבר היינו דוקא היכא שלא מצא עצים לשורפו כמ"ש לעיל ואם כן ה"נ כשמצא בי"ט היכא דאסור לשורפו ה"ה דאסור לבערו בי"ט אלא דאכתי היה צריך להוציאו מביתו מיהא שלא יאכל ממנו דלא הוי סגי בכפיית כלי היכא דאפשר לתקן יותר כדאיתא בסמוך דעושה מחיצה וכפרש"י בסמוך מש"ה הוצרך לפרש כאן דמשום דלא חזי לטלטולי ולאפוקי התירו לכפות הכלי דהם אמרו להחמיר בחששא דשמא יאכל והם אמרו לאסור הטלטול בי"ט אבל לעולם היכא דשייך בחמץ איסור דאורייתא לא העמידו דבריהם וכמ"ש בזה היכא שנתחמץ לו שום דבר בי"ט בחמץ גמור בענין דלא מהני ביה ביטול דמעיקרא ממילא דלשיטת רש"י ז"ל צריך להוציאו מביתו ולהניח במקום הפקר דנהי דלא מקיים עשה דתשביתו בכך אפ"ה מהני ליה דלא עבר מיהא בבל יראה ואינו חושש לאיסור טלטול דלא העמידו דבריהם במקום איסור דאורייתא דאע"ג דבדוכתי טובא העמידו דבריהם היכא דאיתמר איתמר כן נ"ל ברור לשיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

שם ואם של הקדש אינו צריך מ"ט מיבדל בדילי מינה. משמע לכאורה דא"צ לשום דבר ויש לדקדק נהי דמיבדל בדילי מינה במקומו אכתי הא איכא למיחש לחולדה כדתנינן מה שמשייר ינ"חנו בצינעא שלא יהיה צריך בדיקה אחריו. ובשלמא לשיטת רש"י שם דעיקר החששא בכל הסוגיא דלקמן בחולדה היינו מחששא דבל יראה וכפרש"י נמי בריש מכילתין דעיקר הבדיקה אינו אלא משום בל יראה ואם כן לא שייך האי חששא הכא משא"כ לשיטת התוספת דהיינו משום דלמא אתי למיכל וכדמוכח גם כן מדבריהם לקמן בסוגיא דחולדה ואם כן בשל הקדש נמי יהא צריך בדיקה מה"ט וצריך מיהא להצניעו או לכפות כלי ואפשר דכיון דמסקינן לקמן דההיא דמה שמשייר ינ"חנו בצינעא

היינו דוקא שמא תיטול חולדה בפנינו ואם כן הכא בשל הקדש אף אם תיטול בפנינו לא יהא צריך בדיקה מחששא דדלמא אתא למיכל דכיון שראה שגררה חולדה משל הקדש אף אם ימצא אח"כ מיבדל בדיל מינה משום איסור הקדש ודוחק ולשיטת רש"י ז"ל א"ש בפשיטות ודו"ק:

שם ואמר רב יהודא אמר רב המפרש והיוצא בשיירא כו' תוך שלשים יום זקוק לבער כו'. והיינו נמי במי שאינו מניח שום אדם בביתו כמ"ש הפוסקים ולכאורה למאי דמסקינן בסמוך דהנהו ל' יום מדאורייתא נינהו אם כן איכא למימר שזה הדין גם כן מדאורייתא דכיון דדרשינן ראשון דמעיקרא משמע ופרישנא לעיל דאפ"ה אין מקרא יוצא מידי פשוטו אלא דמעיקרא מוזהר ועומד שיהא מושבת החמץ מביתו לכשיגיע זמן איסורו ואם כן תוך שלשים חל עליו העשה כיון שא"א לקיים בזמנו וכן נראה להדיא מל' רש"י ז"ל לקמן בפ' כל שעה דף כ"א ע"ב דעיקר פלוגתא דר"י וחכמים באין ביעור חמץ אלא שריפה היינו במפרש ויוצא בשיירא ע"ש. ולכאורה יש לתמוה דמהיכי תיתי יהא בשריפה שהרי יכול למוכרו ולמאי דפרישית א"ש דודאי אע"ג שמוכר כל החמץ שלו אפ"ה רוצה לקיים מיהא העשה דתשביתו בחמץ שלו כמ"ש הפוסקים ומש"ה משייר איזה חמץ לקיים בו מצות שריפה כדינו ולברך עליו וכן נראה לכאורה מלשון הגמרא הכא דקאמר חייב לבער ולא קאמר חייב לבדוק אלא ע"כ דאפילו לבער חל עליו החיוב והיינו לקיים מצות עשה דתשביתו והא דמקשה רבא בסמוך אי דעתו לחזור אפילו מר"ה נמי אע"ג דלא שייך הא מילתא קודם ל' יום אפ"ה כיון דאביי מחלק בין דעתו לחזור ואי מה"ט דפרישית אפילו באין דעתו לחזור אדרבה יותר יש לחייבו אע"כ דלטעמא דאביי לאו מה"ט נחית לה אלא מחששא דשמא יראנו תוך הפסח ואם כן מקשה שפיר א"ה אפילו מר"ה נמי משא"כ למסקנא דרבא שפיר מצינן למימר דהוא מדאורייתא ומטעמא דפרישית ועיין עוד בסמוך:

בפירש"י אפילו מר"ה נמי כו' והאי שעתא לאו ברשותיה היא דליבטליה כו' וכשראהו עובר עליה עכ"ל. הא דלא כתב משום חששא דדילמא אתי למיכל מיניה נראה דרש"י לשיטתו דלא שייך חששא דדילמא אתי למיכל אלא בחמץ ידוע דוקא וא"כ לא הוי פסיקא ליה לרבא לאקשויי עליה דאביי דלמא הא דמחלק אביי בין דעתו לחזור או לא היינו לענין חמץ שאינו ידוע ובלא"ה נמי לא פסיקא להקשות כ"כ אפילו מר"ה נמי שיהא מחוייב לבערו משום דלמא אתי למיכל דחששא רחוקה היא לכך הוצרך לפרש משום חששא דבל יראה ומה"ט גופא פירש"י גם כן וכשראהו עובר עליה דאפילו את"ל דבחמץ שאין ידוע איירי אפ"ה כיון שבמקום שמכניסין בו חמץ איירי שדרך להמצא

חמץ א"כ אם יראנו יעבור עליו משא"כ אם לא יראנו אין כאן איסור דאורייתא וכמ"ש לעיל בריש מכילתין בשיטת רש"י ודלא כשיטת הרא"ש והר"ן ז"ל ודו"ק:

דף ו:

בגמרא שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני. ואי תקשה רבנן בהנהו קראי דרשב"ג מאי עבדי להו שלא נאמרו פרשיות פסח אלא שני שבועות בלבד יש לומר דההיא דהחדש הזה לכם ליכא למשמע מינה כלל אליבא דרבנן כיון שעדיין הוה קודם מתן תורה ולא רמיא עלייהו חיובא כלל לשאול ולדרוש וכה"ג אמרינן בדוכתי טובא דאין למידין מקודם מתן תורה ומההיא דשנה שניה ויעשו את הפסח במועדו נמי לא תיקשי להו דמכיון שכבר היו יודעין כל דיני פסח וחמץ ומצה דבמצרים נאמר להם וממילא היו שואלין ודורשין בהם שלשים יום קודם פסח אלא דפרשת דויעשו בני ישראל את הפסח לא נאמרה אלא בשביל דבר שנתחדש במועדו אפילו בשבת ואפילו בטומאה מיהו לדברי האומר שלא נתחייבו ישראל בפסח אלא לאחר ירושה וישיבה וההיא דפסח מדבר ע"פ הדיבור הדרא קושיא לדוכתא דכיון שהיו סבורין שלא נתחייבו בפסח לא היו שואלין ודורשין ואם כן למה לא נאמרה אותה פרשה דויעשו את הפסח שלשים יום קודם פסח דהא בפ"ק דעבודת כוכבים משמע דעיקר הנהו שלשים יום היינו בשביל קרבן דשכיחי מומין ע"ש. ונראה מזה דרבנן דהכא לא ס"ל כהאי תנא דלא נתחייבו בפסח מדבר אלא ע"פ הדיבור ורשב"ג נראה דס"ל כהאי תנא ויליף שפיר דא"צ אלא שתי שבתות והשתא בהא קמיפלגי כנ"ל:

בתוס' בד"ה שנאמר ויהי אנשים והא דאמר בהנזקין כו' לא כפ"ה כו' כדמשמע הכא כו' ע"כ. ובתוס' פ' הנזקין ביארו יותר דלפ"ה הו"ל למימר דשואלין ודורשין ששה שבתות ע"ש שהקשו עוד קושיא אחרת ולענ"ד לא ידענא מאי קשיא להו דילמא הא דקאמר רבי לוי בהנזקין שמנה פרשיות היינו אליבא דרשב"ג דבלא"ה משמע דהאי מימרא לאו אליבא דכ"ע מיתוקמא כמ"ש שם התוס' מפ' אחרי מות למ"ד אחרי מופלג. מיהו למאי דמשמע להו נמי לאוקמא האי מימרא דרבי לוי כחכמים דהכא נ"ל דאדרבה מהכא סייעתא לשיטת רש"י דלפי' התוספת היאך אפשר לאוקמי מילתא דרבי לוי כחכמים דאם כן תקשה היאך ילפו שלשים יום ותיפוק ליה דאדרבה יותר י"ל דשואלין ודורשין אפי' מראש השנה דהא פ' אחרי מות נאמרה בניסן ומזהיר על עשרה בתשרי מאי קאמרת שהוצרך להזהיר לאחר מיתת נדב ואביהוא שלא יבא אהרן אל הקדש בכל עת ולא ימות כדרך שמתו הם אכתי לא היה צריך לומר אלא אותו פסוק בלבד אל יבא בכל עת אל

הקדש ותו לא אע"כ דאיידי דקאי בהא מילתא דאל יבא היה צריך לאסוקי לכולה פרשה דיוה"כ שנאמרה בה עינוים הרבה ונפישי מילי אם כן כ"ש דלא מצי למילף שלשים יום מפרשת פסח שני דמכיון ששאלו הטמאים והיה צריך לומר להם אל תעשו פסח כמ"ש התוספות בדיבור הסמוך ממילא היה צריך לאסוקי לכולה מילתא דפסח שני ושפיר קאמר רשב"ג אע"כ שאם באנו לומר דת"ק אית ליה האי מימרא דרבי לוי אדרבה לשיטת רש"י יתיישב הכל לנכון דבלא"ה קשיא לן אמימרא דרבי לוי מה שאלו הטמאים למה נגרע והלא יכולין היו ליטהר כדאיתא בפ' הישן בסוכה וכעין זה הקשו תוספת שם בפ' הנזקין אדרבי לוי לפ"ה. אמנם כן לענ"ד נראה עוד דאדרבה אותן הטמאים לנפש ידעו כל דיני פסח שבא בטומאה לציבור ולא ליחיד שהרי כבר נאמר להם במועדו ואפילו בטומאה ונאמר להם ג"כ באותו יום וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש דמינה ילפינן דטמא נפש עושה בטומאה אע"כ מדשאלו למה נגרע ע"כ מוקמי להנך קראי בציבור ולא ביחיד שכן האמת ואם כן אף אם נאמר דאדרבה זה עיקר שאלתם דמאחר שאמר להם באותו יום כל דיני טומאה ופ' וישלחו ואמר להם ג"כ שיעשו פסח ואמר להם ג"כ שיטמאו לנדב ואביהוא כמ"ד מישאל ואלצפן היו אם כן יפה אמרו למה נגרע שאמרת לנו לטמאות ובע"כ נדחו מפסח ואי תקשה יכולין היו ליטהר אף אתה אמור דבאותו שעה שאמרו למה נגרע אכתי לא נאמרה פרשת פרה כדמשמע מימרא דרבי לוי דקחשיב פרשת פרה לבסוף וכן נראה מסברא דודאי עיקר פרשת אמור אל הכהנים וכל הפרשיות דטומאה וטהרה ודאי הוצרך לומר להם בהשכמה קודם הקמת המשכן שיזהרו לקרב אל המשכן ופ' טמאים ששאלו ודאי לא היתה אלא לאחר מיתת נדב ואביהוא ופ' פרה לא הוצרך לומר אלא בסוף היום כדי שבשני לו ישרף הפרה כמבואר נמצא דבשעה ששאלו לא ידעו כלום מפרשת פרה וכן הוא להדיא במדרש דבשעה ששמע משה פרשת אמור אל הכהנים נתכרכמו פניו ואמר אם נטמא זה במה תהא טהרתו ולא השיבו הקב"ה דבר ולאח"כ כשהגיע לפ' פרה אמר באותה שעה לא השבתיך ועכשיו אני אומר לך זה טהרתך וכיון שמשה רבינו לא ידע הם מניין להם ומש"ה אמרו למה נגרע ואמר להם משה עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם וע"פ אותה שאלה ששאל משה אמר לו הקב"ה באותו יום פ' פרה ואמרה לישראל וא"כ לא היה צריך להשיב לטמאים שום דבר דבמה שאמר להם פ' פרה יכולין הם לטהר וטהרו באמת כמ"ש התוספת בלא"ה לקמן בפ' האשה. וא"כ לפ"ז שפיר קאמרי רבנן הכא דאע"ג ששאלו הטמאים בר"ח ניסן אפ"ה לא הוצרך להשיבם אלא פ' פרה לחוד ומה שאמר להם פסח שני אפשר שלא היה באותו יום אלא לאח"כ או אף שהקב"ה אמר בשעת

מעשה משה לא אמר לישראל אלא לאחר ימים הרבה כמ"ש התוספת בד"ה ממאי מיהו עכ"פ מוכח מל' הפסוק דכתיב איש איש כי יהיה טמא לנפש לכם או לדורותיכם אם כן משמע דלכם היינו פסח דשנה זו ולדורותיכם היינו שנוהג ג"כ לדורות וא"כ ע"כ נאמרה פרשה זו קודם פסח דלאחר פסח לא שייך כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה ומדלא נאמרה קודם פסח ילפי רבנן דשואלין ודורשין שלשים יום כנ"ל נכון:

בד"ה ומזהיר על פסח שני אע"ג שע"י שאלתו כו' מ"מ לא היה צריך להאריך כו' עכ"ל. כבר כתבתי בסמוך מה שנלע"ד בזה מיהו לשיטת התוס' ודאי קשה מנ"ל דלמא באמת לא האריך בעניני פרשה זו עד לאחר י"ט כמ"ש התוספת גופא בדיבור הסמוך ממאי ואפשר כיון שלא נזכר שום תשובה לטמאים ע"כ שכל הפרשה היא תשובתן אלא דאכתי קשיא לי במ"ש התוס' שלא היה צריך לומר אלא אל תעשו פסח שהרי היה צריך לומר חיוב כרת דפסח ראשון למי שהוא טהור ובדרך רחוקה לא היה ואפשר דלאו דוקא כתבו אל תעשו פסח אלא שלא היה צריך לומר פסוקים דאיירו בפסח שני ועוד יש ליישב ע"פ המדרש דבאמת לא מת שום אדם באותן הימים וכן נראה מפרש"י בחומש שהיה החשבון מכוון כפי שהיו בשעת נדבת המשכן ואם כן לא היה שום טמא לנפש ולא הוצרכה פרשה זו אלא לדורות כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה ממאי דבריש ירחא קאי תימא דבשבת פ' ר"ע כו' עכ"ל. וליכא למימר דהא דפשיטא ליה לרבה בפ' ר"ע היינו לפי המסקנא דהכא דילפינן מדבר ממדבר דשואלין ודורשין שתי שבתות ואם כן ע"כ החדש הזה לכם נמי ע"כ בר"ח נאמרה הא ליתא דאכתי מאי פשיטא ליה לרבה דכו"ע הכי ס"ל דהא לת"ק דהכא דשואלין ודורשין שלשים יום ממילא דע"כ ס"ל דההיא דהחדש הזה לכם לאו משום שואלין ודורשין הוא וא"כ איכא למימר דבד' בירחא או בה' בירחא ולפ"ז דלמא תנא דפ' ר"ע נמי ס"ל כת"ק אע"כ דהא דפשיטא ליה לרבה היינו מדאמרינן במנחות כדמסקי מכזה ראה וקדש מיהו מההיא דמנחות לחוד לא מצי לאקשויי בפשיטות דאיכא למימר דלאו מילתא פסיקא הוא למידרש הזה להאי דרשא דכזה ראה וקדש דהא איכא למ"ד דמפיק לה לדרשא אחריתי זה ניסן ואין אחר ניסן. ועוד דאפילו אי דרשינן כזה ראה וקדש אפ"ה לא פשיטא לן כ"כ שהיה בר"ח דמאן יימר שהראה לו הלבנה ממש אלא אפשר שהראה לו כדמות לבנה בחידושה כדאמרינן נמי התם במנחות שהראה לו מנורה של אש ושקלים של אש וה"נ דכוותה ואדרבה נ"ל דעיקר קושיית הגמרא מנ"ל דבריש ירחא קאי היינו משום דקשיא ליה אי הוי בר"ח למה לא נאמר בהאי מילתא דבר אל בני ישראל כדכתיב בפסוק של אחריו כדי שיקיימו כל ישראל מצות קידוש החדש בר"ח ניסן לאמר מקודש מקודש

דמשה ואהרן לא היו כ"א עדים בלבד כדאיתא בפ' ראוהו ב"ד אע"כ שלא נאמרה בר"ח ממש אלא בד' או בה' בירחא והראה לו דמות לבנה כזה ראה וקדש בר"ח הבא אחריו ולדורות ולפ"ז לא שייך לומר בהא מילתא דברו שצריך לומר לישראל בתחלה דיני פסח שזמנו קודם הדרן למלתא דעיקר קושיית התוספת ממימרא דרבה ר"פ ר"ע דמוכח מינה דפשיטא ליה דכזה ראה וקדש תרתי שמעת מינה ושהיה בודאי בר"ח והראה לו הלבנה ממש בחידושה כן נ"ל ודו"ק:

בגמרא ונכתוב ברישא דחדש ראשון כו' רש"י בחומש פרש' בהעלותך פירש דלא פתח בזו מפני שהיא גנותן של ישראל ואפ"ה מייתי נמי הא דאין מוקדם ומאוחר משום דאכתי קשה דהו"ל למיכתב ברישא פרשת ויהי ביום כלות משה להקים המשכן דבזה שייך לפתוח הספר מיד אחר תורת כהנים ואח"כ פ' פסח ואח"כ דחדש שני אע"כ דאין מוקדם ומאוחר אלא דלא ניחא ליה לרש"י בפי' החומש האי מילתא לחוד דאין מוקדם ומאוחר דאפ"ה כיון שנזכר הזמן בפסוק לא שייך כ"כ טעמא דאין מוקדם להקדים המאוחר בפירוש ומש"ה צריך נמי לטעמא דגנותן כן נראה לי:

בפירש"י ונכתוב ברישא כו' לאו אשמעתין פריך כו'. וכבר צווחו קמאי ובתראי לפרש דאסוגיא דשמעתין פריך ואני ביארתי ג"כ בכמה דרכים אמנם הדרך היותר פשוט למאי דפרישית בשמעתין דאקרא גופא הו"מ למימר דלא שייך לכתוב ברישא פ' פסח ולפתוח הספר בזו כיון שהוא גנותן של ישראל שלא עשו כל ארבעים שנה במדבר אלא פסח זה בלבד אע"כ שנתחייבו לעשות משא"כ בשמעתין דיליף רשב"ג דשואלין ודורשין שתי שבתות ואי ס"ד דכבר נתחייבו א"כ כבר היו יודעין כל דיני פסח שבמצרים נאמר להם פסח דורות ולא נאמרה אותה פרשה אלא בשביל דינים שנתחדשו במועדו ואפילו בשבת ואפילו בטומאה ולא שייך בהא מילתא שואלין ודורשין ואדרבה משמע יותר כדברי חכמים דשואלין ודורשין ל' יום ואם כן כבר התחילו לישאל ולידרש אע"כ דרשב"ג סובר שלא נתחייבו במדבר כלל וא"כ אי לאו שאמר להם משה ע"פ הדיבור שיעשו לא היו שואלין ודורשין בו כלל והוצרך לומר בר"ח שנתחייבו כדי שישאלו וידרשו בכל דיני פסח מצרים ודורות ואם כן דלרשב"ג לא נתחייבו במדבר אלא על פי הדיבור תו ליכא שום גנות לישראל שלא עשו כ"א פסח זה בלבד ואם כן מקשה שפיר ונכתוב ברישא כן נ"ל ודו"ק:

בגמרא אמר רב יהודה אמר רב הבודק צריך שיבטל מ"ט אילימא משום פירורין הא לא חשיבי כו'. וקשיא לי מאי איצטריך לאהדורי אטעמא ואמאי לא קאמר בפשיטות דאע"פ שבודק צריך לבטל דחיישינן שמא גיררה חולדה מבית לבית ואע"ג דתנן לקמן בהדיא

דאין חוששין שמא גיררה חולדה מ"מ הא מסיק טעמא במתניתין גופא דא"כ אין לדבר סוף ואם כן משמע דהכי קאמר דאין חוששין להחמיר אף בביטול לשמא גיררה חולדה ודלמא אתו למיכל מיניה ולהצריכו לבדוק כמה פעמים דאם כן אין לדבר סוף משא"כ ביטול ודאי בעי משום חששא דחולדה דהא יש לדבר סוף לבטל ובשלמא לפי' הר"ן ז"ל בריש מכילתין בשיטת רש"י ז"ל דע"כ בימי המשנה לא היו צריכין לבטל כלל אלא רב הוא דתיקן לבטל ואם כן ע"כ דמתניתין דאין חוששין מיירי בלא ביטול משא"כ לשיטת התוס' דריש מכילתין וכמ"ש שם שהוא ג"כ שיטת רש"י ז"ל דרב יהודה אמר רב דינא קאמר ולא תקנתא דרב ואם כן בימי המשנה נמי הוצרך לבטל הדרא קושיא לדוכתא. ולכאורה יש ליישב דלפי המסקנא בסוגיא דאין חוששין משמע דאף בלא ביטול נמי אין חוששין דאיכא ספק ספיקא אימר לא הוי ואת"ל הוי אימר אכלתיה וכמ"ש מהרש"א ז"ל לקמן אלא לפמ"ש שם בחידושינו דאף בספק ספיקא איצטריך נמי לטעמא דאין לדבר סוף אם כן משמע דבלא ביטול חוששין דיש לדבר סוף ע"י ביטול ועיין בחדושינו לקמן גבי ולא חיישינן לחולדה והא קתני סיפא ועי"ל דמשמע ליה דהא דקאמר ר' יהודה הבודק צריך שיבטל משמע דמלתא דפסיקא הוא אפילו במקום שאין חולדה וברדלס מצויין ומשו"ה איצטריך לטעמא אחרינא ועדיין צ"ע:

שם אמר רבא גזירה שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתיה עילויה ופרש"י וחס עליה לשורפה. והקשו בתוס' אם כן מאי פריך וכי משכחת לה ליבטלה הא חס עליה לבטלה משמע שהבינו מפרש"י דדעתיה עליה ממש לזכות בה ויש לתמוה דא"כ מאי קס"ד דהיינו טעמא דרב יהודה אמר רב דמצריך ביטול בשעת הבדיקה ומאי מהני הביטול כיון שחוזר וזוכה בה אח"כ אע"כ דאין כוונת רש"י דחס עליה לבטלה דלאו ברשיעי עסקינן שיתכוון לזכות בחמץ בפסח אלא מ"ש רש"י דחס עליה לשורפה היינו שרוצה ליתן לבהמת הפקר או לעובד כוכבים שאינו מכירו או לישאל לחכמים מה יעשה בה ובתוך כך יעבור עליה כנ"ל ברור בכוונת רש"י ז"ל ודו"ק:

דף ז.

בגמרא כיון דאיסורא דרבנן עליה כדאורייתא דמיא כו' דאמר רב גידל אמר רב כו'. עיין מה שכתבתי בזה במקומו בר"פ כל שעה לבאר שיטת רש"י ושיטת ר"ת ז"ל כ"א לפי דרכו וגם הוספתי נופך משלי ושם ביארתי שיש לפרש הא דרב גידל בטעמא דאורייתא וחיטי קורדנייתא נמי ספק חמץ דאורייתא הוא ואפ"ה מייתי שפיר מדרב גידל דשייך מיהא איסור הנאה מדאורייתא בחמץ לפני זמנו ומש"ה חיישינן נמי בשעות דרבנן

דגזרינן שש אטו שבע ע"ש באריכות. אלא דלפ"ז לא שייך הא מילתא אלא אליבא דרב דפסק לקמן בפ' כל שעה כר' יהודה דלפני זמנו אסור מדאורייתא משא"כ למאן דס"ל דחמץ לפני זמנו מותר בהנאה מדאורייתא אין ה"נ דמצי לבטל עד שתחשך ועמ"ש בזה לקמן דף י"א בסוגיא דאם לא בדק תוך המועד:

שם דיקא נמי דקתני היה יושב בבית המדרש ש"מ ופרש"י דאי בחמץ גמור אפילו אם היה פנוי מה לו לעשות עוד השבתה בלב זהו ביעורו כו' ואע"ג דמדרבנן לא מהני ביטול אלא דוקא ביעור מ"מ הכא כיון דשבת ויו"ט הוא לא מצי לבער ובזה יתיישב ג"כ אף לפי השיטה שכתבתי לעיל לקיים נוסחא הישנה של הרמב"ם ז"ל דמדאורייתא נמי לא מהני ביטול בחמץ ידוע אלא בעשה דתשביתו קאי ואפ"ה מדייק הכא שפיר דכיון דשבת וי"ט הוא לא מצי לקיים עשה דתשביתו דאף לבערו שלא כדרך שריפה נמי אסור מדאורייתא בשבת וי"ט כמ"ש לעיל גבי המוצא חמץ בי"ט כופה עליו כלי ע"ש:

שם אמר רבה בר ר"ה אמר רב הפת שעיפשה כיון שרבתה מצה מותרות היכי דמי אי דלא ידע כו'. וקשיא לי כיון דלמאי דס"ד השתא ע"כ הא דנקיט מילתא בפת שעיפשה היינו משום דע"י כך אין יכולין להבחין הי חמץ והי מצה ואם כן אמאי לא מוקי לה בפשיטות שנתערב לחם חמץ ידוע בשנים של מצה ואין יכולין להבחין ואפ"ה מותר דאע"ג דחמץ במשהו מ"מ ביבש ביבש קי"ל דחד בתרי בטל. מיהו לפי מה שפירש רבינו תם במנחות דף כ"ג לאחר שחזר בו דלר' יהודא דס"ל מין במינו לא בטיל אין לחלק בין לח בלח ליבש ביבש א"כ אתי שפיר כיון דאליבא דרב קיימינן הכא דס"ל לגמרי כרבי יהודה במין במינו אם כן אפי' ביבש ביבש בחמץ נמי לא בטל דדוקא לדידן דלא קיי"ל כרבי יהודה הוא דמפלגינן בחמץ בין לח ליבש. אלא דאכתי למסקנת תוספות במנחות דלרבי יהודה נמי ביבש ביבש מודה הדרא קושיא לדוכתא ואפשר דלישנא דכיון שרבתה מצה לא משמע ליה הכי דסתמא הו"ל למימר דחמץ במצה ביבש חד בתרי בטיל כנ"ל ועדיין צ"ע:

שם ניזול בתר בתרא מי לא תנן כו' בשעת הרגל מעשר כו' ואמר רבי שמעיה כו' ופרש"י דעיקר הקושיא מהא דאמרינן בשעת הרגל מעשר. וקשיא לי דלמא הא דאזלינן התם בתר בתרא היינו לחומרא דכיון דעשויין להתכבד תו לא אזלינן בתר רוב שתא לקולא אלא עושה אותו פלגא ופלגא אבל לעולם דעשויין להתכבד לא הוי כודאי ומש"ה לא אזלינן בחמץ ומצה בתר בתרא לקולא. ונ"ל דעיקר הקושיא נמי מדקתני בשאר ימות השנה חולין אלמא דהיינו משום דעשויין להתכבד חזקה גמורה היא דאל"כ אמאי תלינן לקולא כיון דאיכא למיתלי בשעת הרגל נפיל דנפישי ישראל טובא ונפישי מעות מעשר

טובא ואי נמי בשאר ימות השנה נפיל האיכא מיעוט מעות מעשר והוי לן למיזל לחומרא ובשלמא בהא דקתני בהר הבית חולין איכא למימר דלא שכיח התם כלל מעות מעשר כמו שאפרש בלשון התוס' משא"כ ירושלים תיקשי אע"כ דעשויין להתכבד חזקה גמורה הוא כנ"ל ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה לפני סוחרי בהמה כו' פ"ה אע"פ דאיכא למיתלי כו' אין נראה לר"י כו' והוי ליה רובא להיתר עכ"ל. ולענ"ד משום הא לא איריא דבכמה דוכתי החמירו חכמים במיעוט המצוי וכ"ש הכא דאיירי בירושלים דליכא פסידא כלל אי אזלינן לחומרא כדאיתא בפ' הזהב דף נ"ב דחשיב לה דבר שיש לו מתירין והא דאמרינן בסמוך אם רוב חולין חולין אפשר דאיירי בגבולין דאיכא פסידא וטירחא להעלותן לירושלים ועוד י"ל דבסמוך הוי רוב חולין רוב גמור תלינן אף לקולא משא"כ הכא אפילו אי אזלינן בתר רוב שתא לא הוי רוב גמור דברוב שתא נמי איכא מיעוט מעשר ועוד יש לחלק בין רובא דאיתא קמן לרובא דליתא קמן. כ"ז נ"ל ליישב שיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

בד"ה בהר הבית חולין קשה לר"י האיך נמצאו שם כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה על קושיית ר"י דאטו מי לא איצטריך לאשמעינן דינא אי איתרמי דנפל שהכניס אדם שוגג ונ"ל ליישב דעיקר קושיית ר"י דהוי לן למיתלי לחומרא למיזל בתר קורבה שנפל מיד הגזבר ומעות הקדש הן אע"כ דרוב וקרוב רוב עדיף ואזלינן בתר רובא דעלמא ואהא מקשה ר"י שפיר דלא שייך למיזל בתר רובא דעלמא כיון דאסור להכניסם לעזרה ובודאי מיד הגזבר נפל. מיהו בירושלמי דשקלים משמע דהא דלא תלינן בהר הבית בשל הקדש היינו משום דחזקה שאין הגזבר מוציא מעות הקדש עד שקונה תחלה הבהמה ומחלל המעות אפ"ה מקשה ר"י שפיר כיון דליכא למיתלי כלל במעות חולין אם כן ודאי מיד הגזבר נפל ואימא בהליכתו להר הבית נפיל ודמי הקדש בידו שגבה מאנשי העיר כנ"ל נכון:

בגמ' ומי אזלינן בתר בתרא והתניא רבי יוסי בר יהודה אומר תיבה שנשתמש כו' לכאורה בפשיטות הו"מ לאקשויי ברייתא אמתני' ולמאי דפרישית אתי שפיר דמפשטא דמתניתין איכא למימר דעשויין להתכבד לאו כודאי הוא אלא כספק ופלגא ופלגא מש"ה אזלינן לחומרא וכמו שחלקתי בכמה טעמים משא"כ משקלא וטריא דשמעתין דרמי מצה ומעשר אהדדי אע"ג דהכא לחומרא והכא לקולא אע"כ דכודאי משוה להו כדפרישית א"כ מקשה שפיר כן נראה לי ודו"ק:

שם אמר רב יהודה אמר רב הבודק צריך שיברך מאי מברך רב פפי אמר כו' לכאורה משמע דעיקר פלוגתייהו דרב פפי ורב פפא לא הוי אלא בלישנא דעל ביעור ומשמע

לעבר או להבא ובהא מלתא לחודא מספקא לתלמודא מאי מברך. אלא דלפ"ז יש לדקדק אמאי מספקא ליה הכא טפי לענין חמץ מכמה וכמה ברכת המצות דמייתי הש"ס במסכת ברכות בברכת התורה וציצית ותפילין והרבה כיוצא באלו וכן בשבת בענין הדלקת נר חנוכה ובברכת המילה בפרק ר"א דמילה. לכך היה נראה לי דהכא בכולה מילתא מספקא ליה להש"ס מאי מברך אם יש לו לברך על בדיקת חמץ או לבדוק חמץ שהיא עיקר המצוה שעוסק בה עכשיו או אם יש לו לברך על הביטול שהוא עיקר מצותה מדאורייתא או על הביעור כיון שעיקר הבדיקה צורך הביעור היא ומסקו הנך אמוראי משמיה דרבא דמברך לבער או על ביעור והיינו משום דאין לו לברך על הבדיקה שאינה אלא מצוה דרבנן משא"כ הביעור היא מדאוריתא ואין לו לברך נמי על הביטול שהיא ג"כ מדאורייתא דמ"מ הביטול אינו אלא דברים שבלב כמבואר בפוסקים. אלא דאכתי יש לי לדקדק דלפי שיטת התוספת דלעיל בריש מכילתין דעיקר הבדיקה והביעור אפילו מדרבנן אינו אלא משום חומרא בעלמא שלא יבא לאכלו דאי לענין בל יראה בביטול בעלמא סגי ואם כן לפ"ז מאי ברכת וצונו שייך הכא לענין בדיקה וביעור דהא בפ' במה מדליקין מסקינן דהא דמברכינן וציונו במצות דרבנן היינו מלא תסור דכל דתקנו רבנן כעין דאורייתא תקון. ואם כן לפ"ז משמע בפשיטות דלא שייך ברכה כה"ג במצוה דרבנן שכל עיקרה אינה אלא משום סייג וגדר דלא לפגוע באיסור לא תעשה דאורייתא. ולענ"ד נראה ברור דברכה כה"ג לא אשכחן בשום דוכתא. ולפע"ד צריך עיון ליישב שיטת התוספת בזה מיהו לפי מ"ש לעיל בריש מכילתין ובכמה דוכתי בפירקין דעיקר הביטול לא מהני מדאורייתא אלא לענין לא תעשה דבל יראה משא"כ לענין עשה דתשביתו היכא דאפשר לבער לא סגי בביטול וא"כ א"ש טובא בפשיטות דשייך ברכת וצונו בשעת בדיקה כיון שבדיקה זו היא צורך הביעור ודעתו לבער חמץ הנמצא ודו"ק:

דף ז:

בתוס' בד"ה והלכתא על ביעור חמץ יכול הוא לומר כן כו' או שמא דוקא על ביעור כו' עד סוף הדיבור. ועיין בלשון הרא"ש ז"ל ובלשון הר"ן ז"ל בשם הראב"ד שכתבו דמה שמברכין על ביעור ולא לבער היינו משום דאמרינן בברכות לענין המוציא או מוציא דיותר יש לברך המוציא משום דמברכותיו של אדם ניכר אם הוא ת"ח דלעולם יש להשמיע חידוש בענין הברכות ע"ש באריכות והתוס' דהכא נראה דלא פסיקא להו האי טעמא כ"כ דהתם סוף סוף כיון דמוציא והמוציא תרווייהו להבא משמע מש"ה יותר יש לברך המוציא כדי להשמיע חידוש הדין בברכות משא"כ הכא דבלאו לישנא

דלעבר או להבא איכא נמי צד אחר למעליותא לברך לבער דהוי ברכה מבוררת להודיע שהמצוה על בעל החמץ עצמו משא"כ בעל ביעור כדאמרינן בשמעתין להדיא לענין למול ומש"ה מספקא להו להתוספות האיך יברך לכתחילה לבער או על ביעור ובאמת נראה שהר"ן ז"ל הרגיש בזו הסברא ומש"ה מסיק טעמא אחרינא דאדרבא כיון דבדיקת חמץ זמנין שאין בודק בעצמו ונעשית ע"י שליח והשליח ודאי צריך לברך על ביעור ולא לבער מש"ה לא חילקו רבנן בברכה שאפילו כשהוא בודק בעצמו מברך גם כן על ביעור להשוות מדותיהם וכתב שם לחלק בין ברכת מילה ובין ברכת בדיקת חמץ לענין השליחות ע"ש. ובאמת שדבריו מגומגמים קצת וצריכין ישוב:

אמנם כן לפי מה שכתבתי לעיל אין צורך לכל זה דשפיר י"ל בפשיטות דדוקא לענין בדיקת חמץ מסקינן דהלכתא על ביעור והיינו משום דלבער משמע דקאי הברכה על המעשה ביעור שעושה עכשיו כמו בכל הברכות שאדם מברך עובר לעשייתן דהיינו סמוך לעשייתן ואם כן יש במשמע שהברכה היא על הביטול שעושה בבדיקה שזה עיקר ביעורה מדאורייתא. ובאמת אינו כן שלא תקנו חכמים ברכה על הביטול שאינו אלא דברים שבלב ולא מצינן שמברך ברכה על דברים שבלב כמ"ש המפרשים והפוסקים בה' פסח מש"ה יש לפרש על ביעור שזה מורה שהברכה היא על הביעור שרוצה לעשות למחר באותו חמץ עצמה שמוצא בשעת הבדיקה שעל זה עיקר הברכה כיון שהבדיקה תחלת הביעור הוא:

ובזה נתיישב שיטת הרמב"ם ז"ל במה שהקשה עליו הר"ן במה שפסק דכשאב מל את בנו מברך למול וכתב ע"ז שהוא נגד סוגיא דשמעתין שמברך על ביעור ולפמ"ש לק"מ דלא שייך הך הלכתא אלא בחמץ לחוד מטעמא דפרישית ודוק היטב:

שם פיסקא לאור הנר מנה"מ אמר ר"ח למדנו מציאה ממציאה כו' וכתיב ויחפש בגדול החל כו'. ולכאורה דעיקר הילפותא הכא בסוגיא היינו לענין דבעינן אור הנר ואף ע"ג דלעיל דף ד' מסיק רנב"י מסברא דאור הנר יפה לבדיקה אפ"ה בעי ר"ח לאסמוכי אקרא וכדמשמע להדיא בל' הברייתא דבסמוך דבתר דקתני טעמא דאור הנר יפה לבדיקה מסיק אע"פ שאין ראיה לדבר. מיהו מל' הר"ן בריש מכילתין משמע דילפותא דהכא הוי ילפותא גמורה מדאורייתא וכמו שאפרש בסמוך בל' רש"י. אלא דבאמת יש לדקדק האיך שייך למילף מהכא דבעינן דוקא אור הנר דהא בהאי קרא דכתיב ויחפש בגדול החל בודאי לא היה החיפוש לאור הנר דהא כתיב הבוקר אור והאנשים שלחו דמייתי הש"ס בריש מכילתין וכבר כתבתי שם דלפי המסקנא שם דצפרא נהר היינו עכ"פ לאחר הנץ החמה ובהאי שעתא ודאי לא שייך חיפוש לאור הנר אלא לאור היום וכיון דתחלת

הילפותא בסוגיא היינו מציאה מחיפוש משמע מיהא להדיא דחיפוש הוא ביום ואם כן מציאה דכתיב בחמץ נמי יש לעשותה ביום לכך נראה דהא דקאמר מנה"מ וכולה סוגיא אכולה מילתא קאי אתחילת הבדיקה מנ"ל שצריך לבדוק והיינו מן התורה לשיטת הר"ן או באסמכתא לאינך פוסקים ומנ"ל נמי שיש לבדוק לאור הנר ואהא מילתא מייתי שפיר דילפינן מציאה דחמץ ממציאה וחיפוש דכתיב ויחפש בגדול וימצא נמצא דסתם ל' מציאה דכתיב בקרא היינו ע"י חיפוש וא"כ שפיר ילפינן מהכא עיקר בדיקה או מן התורה או באסמכת' כיון דכתיב לא ימצא היינו ע"י חיפוש אלא דאכתי מהך ילפותא הוי משמע דצריך לבדוק דוקא ביום כדאשכחן בהאי דויחפש בגדול ועוד דחיפוש ובדיקה ביום ודאי טפי עדיף שאורו רב ואם כן היה מהסברא לומר דבדיקה בנר בלילה לא מהני מש"ה מייתי נמי הך קרא מחיפוש דירושלים דילפינן מיהא דלאור הנר נמי מיקרי חיפוש וא"כ מוקמינן שפיר לא ימצא דחמץ ע"י חיפוש הנר ומה שתקנו חכמים דוקא בלילה ולא ביום היינו משום דממילא מוקמינן לה מסברא דבדיקה דלילה טפי עדיף משום שבני אדם מצויין כו'. ועוד שאור הנר יפה לבדיקה משום שיכול להכניסו בחורין ובסדקין כנ"ל נכון. וכיוצא בזה כתבתי בהא דילפינן בעירובין לענין תחום שבת דילפינן מקום ממקום וניסה מניסה ותמצאנו בק"א ועיין עוד בסמוך:

בפירש"י בד"ה זכר לדבר כו' אלא אסמכתא בעלמא כו'. אין זה סותר למ"ש לעיל דף ד' דמל' רש"י משמע דבדיקה דאור הנר דאורייתא וכמ"ש הר"ן משמו ואם כן האיך כתב כאן דהוי אסמכתא אלא דבאמת לק"מ דכיון דמסיק רש"י כאן דהא דהוי אסמכתא היינו משום דד"ת מד"ק לא ילפינן. ולכאורה יש לתמוה דהא אשכחן בכה"ג בריש מסכת ב"ק דתני בברייתא אין נגיחה אלא בקרן ומסיק התם וכ"ת ד"ת מד"ק לא ילפינן כו' ומקשה הש"ס בפשיטות והאי מילף הוא גלוי מלתא בעלמא הוא וא"כ משמע להדיא דלענין פי' המלות שפיר מצינן למילף ד"ת מד"ק וא"כ ע"כ מ"ש רש"י כאן דאסמכתא בעלמא היינו לפרש הל' זכר לדבר משום דאכתי היה מקום לומר דבדיקה דיום טפי עדיף כהאי דויחפש בגדול וכדפרישית ועיין עוד בסמוך:

בד"ה קולא הוא כו' הילכך לא ילפינן חמץ מיניה להקל עכ"ל. ולכאורה ל' להקל שכתב רש"י אינו מיושב שהרי אפילו את"ל דקולא הוא דאקיל רחמנא גבי ירושלים ולעולם דבאבוקה נמי שייך חיפוש יותר אכתי אין לנו לומר להחמיר בחמץ שצריך דוקא אבוקה דמהיכי תיתי דמכיון דאשכחן דלנר יחידי נמי מיקרי חיפוש ומקיימינן בה קרא דלא ימצא א"כ אבוקה היכא רמיזא ואיפכא הו"ל לפרש דהא דקאמר וכ"ת היינו משום דסד"א בירושלים הוא דאקיל לענין אור אבוקה אבל לעולם דלענין חמץ אור דאבוקה

נמי מהני ואהא מייתי שפיר קרא דנשמת אדם חופש ואף ע"ג דנשמת אדם הוי מצי לאדמויי לאבוקה ומדמה לאור הנר יחידי משמע דל' חיפוש שייך טפי בנר יחידי. מיהו למאי דפרישית בסמוך א"ש דודאי למאי דס"ד דקולא הוא דאקיל בירושלים שפיר הוי לן למימר דבעינן דוקא אבוקה וכיון דילפינן מציאה דחמץ מויחפש בגדול דביממא הוי שאורו רב וא"כ נהי דאשכחן דחיפוש דנר נמי מקרי חיפוש אכתי י"ל דבעינן נר דומיא דיממא והיינו אבוקה ואם כן יפה כתב רש"י דמה שבודקין לאור יחידי היינו להקל:

דף ח.

בפירש"י בד"ה לאורה נבדקת וא"צ להביא לה אור הנר אלא בודק ביום עכ"ל. לכאורה ל' א"צ להביא אור הנר אינו מדוקדק שאם רצונו לומר שא"צ לבדוק בליל י"ד ורשאי להמתין עד יום י"ד הו"ל לפ' כן בהדיא. ועוד דל' רבא גופא לא משמע הכי ואף במאי דקאמר דאור אכסדרה הוי בדיקה אכתי לא ידענא שא"צ לבדוק בליל י"ד בשעה שבני אדם מצויים ואפילו את"ל דכיון דאור אכסדרא עדיף טפי מאור הנר תו לא משכחינן להקל משום טעמא דבני אדם מצויים אכתי עיקר הדין חסר מדברי רבא לכך נראה דכוונת רש"י לפ' דברי רבא במאי שאמר אכסדרה לאורה נבדקת היינו במה שנבדקת ביום י"ג וא"צ להמתין עד הלילה כדי להביא נר ואפילו לשיטת הסוברים דבדיקה דיום י"ג אפילו לאור הנר לא מהני היינו משום דשרגא בטיהרא לא מהני אפ"ה באכסדרה שאורה רב רשאי לבדוק בי"ג משום דאיכא תרתי למעליותא וזריז נקרא כנ"ל בכוונת רש"י ובחנם האריך הפ"ח והשיג על דבריו:

דף ח:

בגמרא אמר רחב"א אמר ר"י מפני מה אין פירות גנוסר בירושלים כו' ולכאורה לא שייך הך מימרא דר"י לכאן כלל ומהרש"א ז"ל בח"א הרגיש בזה ונדחק לפרשו. ולענ"ד נראה דשפיר קאי הך מימרא אהא דסליק מיניה דהא דדרשינן מופנית בבוקר והלכת לאהליך שילך וימצא אהלו בשלום היינו לבתר דכתיב לא יחמוד איש את ארצך ודרשינן מיניה שע"י מצות רגל לא יבא לידי נזק כלל וא"כ יפה אמר הכתוב ופנית בבקר והלכת לאהליך והיינו עצה טובה קמ"ל שבבוקר מיד לאחר שקיים מצות עליית הרגל ילך וישוב לביתו ואז בודאי ימצא אהלו בשלום דשלוחי מצוה אינן נזוקין לא בהליכה ולא בחזרה משא"כ אם יתמהמה אחר הרגל בירושלים כדי להנות מטובה ולאכול מפירותיהם שוב אינו מובטח שינצל מן נזק וע"ז מייתי שפיר הך מימרא דר"י שמפני כך תקנו שלא

יביא פירות גנוסר לירושלים מה"ט גופא שלא יבאו עולי הרגל לידי תקלה וע"י כך לא ימצאו אהליהם בשלום דהוי כעליה שלא לשמה ויעשה ח"ו תורת משה פלסתר במאי שהבטיחם לא יחמוד איש את ארצך:

דף ט.

במשנה אין חוששין שמא גיררה חולדה מבית לבית וממקום למקום כו' נראה דבהך בבא קמייתא שפיר קתני לא זו אף זו דלא מיבעיא דלא חיישינן במבית לבית דלא שכיח כ"כ. ועוד דא"כ אין לדבר סוף כמ"ש התוספת לקמן ע"ב בד"ה ולא חיישינן. אלא אפילו ממקום למקום דמקום קרוב שכיח טפי. ועוד דיש לדבר סוף שיבדקו כמה בני אדם בשעה א' ממש כל הבית זה בזוית זה וזה בזוית אחר עד שרואין זה את זה וכיון שיש תקנה לדבר ס"ד דחיישינן קמ"ל דאפ"ה אין חוששין כלל לחולדה שאם באנו לחוש לכך אין לדבר סוף כלל דאם כן מחצר לחצר ומעיר לעיר נמי כן נ"ל לפי פירש"י ותוספות ומהרש"א ז"ל בההוא דממקום למקום. מיהו מלשון הירושלמי משמע להיפך דמבית לבית שייך חששא דחולדה טפי מהך דממקום למקום ע"ש. ובהאי חששא דמסיק מעיר לעיר אין לדבר סוף מסיים בירושלמי יכולין הן כל ישראל לבדוק חמצן כאחת ומשמע דאי היו יכולין כל ישראל לבדוק כאחת תו לא שייך לומר אם כן אין לדבר סוף וקשיא לי אם כן מאי קאמרינן באמת א"כ אין לדבר סוף הא ודאי יש לדבר סוף שיחזרו ויבדקו שנית בשחרית דתו ליכא למיחש למידי דמסתמא כבר בדקו כל ישראל בלילה כדמסקינן לעיל דחזקתו בדוק ויש ליישב בדוחק מיהו בלא"ה קשה דאף אם יכולין כל ישראל לבדוק חמצן כא' אפ"ה אם יחוש לחולדה אין לדבר סוף דאף בתוך הפסח יש לחוש שמא גיררה חולדה חמץ של עובד כוכבים. מיהו לפרש"י דריש מכילתין דעיקר הבדיקה משום בל יראה א"כ לא קשה מידי דהא לחמצו של עובד כוכבים ליכא למיחש לבל יראה דאתה רואה של אחרים. אלא דלפ"ז צריך לומר דלא ממעטינן דאתה רואה של אחרים אלא של עובד כוכבים ושל הקדש דוקא כפרש"י לעיל דף ה' ע"ב וכדפרישית שם אבל ישראל בשל ישראל ודאי עובר דאלת"ה תקשי אגופא דמתניתין מאי קאמר דאין חוששין ממקום למקום אף בבית א' כפרש"י ותוס' ויהיב טעמא דא"כ אין לדבר סוף מבית לבית ומחצר לחצר ומעיר לעיר ומה נתינת טעם הוא זה דודאי מבית לבית ומחצר לחצר ומעיר לעיר דחמץ של חבירו הוא לא איכפת לן כיון דלא שייך חששא דבל יראה משא"כ ממקום למקום בבית א' דהכל חמץ שלו שפיר חיישינן וא"כ יש לדבר סוף כמ"ש התוס' ומהרש"א ז"ל אע"כ כדפרישית דבשל ישראל אין לחלק בין שלו לשל

אחרים וכמו שאבאר לקמן וכמ"ש גם כן לעיל מלתא בטעמא והבאתי ראיה ממכילתין. אלא דאכתי לפי' התוס' בריש מכילתין דכולה בדיקה משום שמא יאכל קשה ליישב שיטת הירושלמי ובלא"ה נמי קשיא סוגיא דשמעתין כמו שאבאר בעז"ה ודו"ק:

בתוס' בד"ה אין חוששין כו' וא"ת והא מרישא שמעינן כו' עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק דמאי קשיא להו דלמא בהא מילתא גופא בעי מתניתין למיהב טעמא אהא דקתני רישא בכל מקום שאין מכניסין חמץ לא הצריכוהו בדיקה ולא חששו לשמא גיררה חולדה ממקום שמכניסין אלא דלא רצו להחמיר בכך כיון דא"כ אין לדבר סוף וכן נראה דמפ' לה הרמב"ם ז"ל למתניתין ממה שכתב בהל' חמץ פ"ב ע"ש אלא דלהתוס' לא משמע להו האי פירושא דודאי אי הוי קתני מבית לבית לחוד היה באפשר לפרש כן אבל כיון דקתני נמי ממקום למקום דרך לא זו אף זו אלמא דעיקר דינא אתי לאשמעינן דאין חוששין לחולדה ממקום למקום להצריך שיבדקו כמה בני אדם כא' כמ"ש התוס' לקמן בד"ה לא חיישינן לחולדה וכמ"ש מהרש"א ז"ל בשמעתין ואם כן דמתני' עיקר דינא אתי לאשמעינן קשיא להו שפיר כן נ"ל:

בגמרא טעמא דלא חזינן דשקל הא חזינן דשקל חיישינן ובעי בדיקה ואמאי נימא אכלתיה. לכאורה יש לתמוה מאי מהדר למידק הא חזינן דשקל ולהקשות אדיוקא ובעי לאוכוחי דבחזינן נמי לא בעי בדיקה דאימר אכלתיה ותיפוק ליה דבהדיא תנינן בסיפא דמתניתין בדף הסמוך ומה שמשייר יניחנו בצינעא שלא יהא צריך בדיקה אחריו ואף למאי דמסיק רבא שמא תטול חולדה בפנינו כו' שמעינן מיהת דבחזינן דשקל חיישינן ובעי בדיקה וה"ה לשינוייא דרבי מרי לקמן ונראה דוחק לומר דס"ד השתא כשינוייא דאביי לקמן דבי"ד דלא שכיח ריפתא בכולהו בתי מצנעא. מיהו לפי סוגיא דשמעתין לולי פירוש התוס' היה נ"ל ליישב דמהך דלקמן דמה שמשייר ודאי לא קשיא ליה דודאי בעי בדיקה בדחזינן דשקל דאיכא חששא דאורייתא דהא לא ביטלו דאע"ג דקיי"ל הבודק צריך שיבטל מ"מ מה שמשייר ודאי לא בטל וליכא למימר דיבטל אח"כ דשמא לא יזכור לבטלו עד אחר זמן איסורו דתו לא מצי מבטל וכיון דאיכא איסורא דאורייתא לא תלינן באימר אכלתיה מש"ה ניחא טפי דמה שמשייר יניח בצינעא. ועוד דהיכא דאיכא חששא דאורייתא כשבא לישאל לפנינו תו לא מהני ביטול לחוד אלא בעי נמי בדיקה כדמעיקרא מכל הנך טעמי דפרישית בריש מכילתין ויבואר עוד בשמעתין ובסוגיא דצבורים משא"כ מדיוקא דמתניתין דהכא מקשה שפיר כיון דקיי"ל הבודק צריך שיבטל אם כן מסתמא בביטלו איירי מתניתין ואם כן מאי קמ"ל דאין חוששין בלא חזינן אפילו בחזינן נמי לא בעי בדיקה כיון שכבר ביטל ותו ליכא אלא חשש איסורא דרבנן ובדרבנן שפיר איכא

למיתלי אימר אכלתיה דספק הרגיל הוא דמי לא תנן מדורות הגויים אלמא דלא משיירא וכ"ש דא"ש טפי למה שהביא מהרש"א ז"ל בשם הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות דמדורות הכושים נמי דרבנן ואפ"ה מקשה שפיר כדפרישית ובהכי אתי נמי שפיר דמעיקרא מאי ס"ד להקשות אהא דחזינן דשקל ממדורות הגויים דאירי בלא חזינן דהא כבר נחית להאי סברא לחלק בין חזינא ללא חזינא ולמאי דפרישית א"ש דעיקר הקושיא דאיכא מיהא שום סברא לומר דלא משיירא ממילא הוא ספק הרגיל וא"כ קשיא מתניתין כיון דבביטלו אייריי וליכא אלא ספיקא דרבנן פשיטא דאיכא למיתלי באימר אכלתיה כן נ"ל נכון לולי פי' התוס' משא"כ לפירוש התוס' בד"ה כדי שתהא אוכלת דמפרש ר"י דסוגיא דשמעתין נמי בלא ביטלו אייריי הדרא קושיא לדוכתא מאי מהדר אדיוקא ולא מקשה להדיא מתניתין דמה שמשייר אמתניתין דמדורות הגויים ויש ליישב לשיטת התוספת שכתבו בכמה דוכתי דניחא להקשות מדיוקא דרישא טפי ממאי דתנא בהדיא בסיפא ועי"ל דניחא להקשות מחולדה אחולדה משא"כ בהאי דמה שמשייר לא קתני בהדיא חולדה כנ"ל ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

בפירש"י בד"ה הא חזינן שהביאתו לכאן כו' עכ"ל. לכאורה נראה דמה ששינה רש"י לפ' נגד משמעות לשון הגמ' והשמיט גם כן תיבת דשקל. היינו משום דנחית לסברת מהרש"א ז"ל דבחזינן דשקל נמי אין לדבר סוף כיון דלא חזינן המקום שהביאתו ואם כן ע"כ הא דבעינן למידק מעיקרא הא חזינן דשקל חיישינן היינו דוקא דחזינן ג"כ שהביאתו לכאן דלא שייך אין לדבר סוף ובהאי הוא דמסקינן דודאי חיישינן ולא תלינן שמא אכלתיה דאין ספק מוציא מידי ודאי משא"כ היכא דלא חזינן שהביאתו לכאן אלא דחזינן דשקל לחוד אכתי הוי ספק ספיקא. אלא דלפ"ז לא תירץ מהרש"א ז"ל שפיר מה שהקשה דאכתי בלא חזינן אמאי קתני מתני' טעמא דאין לדבר סוף ות"ל דהוי ספק ספיקא וע"כ דעיקר קושייתו דעל זה לא הוי משני הגמרא מידי ורצה לתרץ דניחא ליה למתני' לאסוקי טעמא דאין לדבר סוף דמהאי טעמא בחזינן דשקל נמי לא חיישינן ולמאי דפרישית דחזינן דשקל היינו שהביאתו לכאן כמו שפרש"י א"כ הא לא שייך בכה"ג טעמא דאין לדבר סוף ויש ליישב דבריו בדוחק. מיהו לענ"ד אין מקום לעיקר קושייתו דבלא"ה קשיא לי לעיקר דינא דמתניתין דאין חוששין דאיירי בלא חזינן מאי איצטריך כלל לטעמא דאין לדבר סוף פשיטא דאין חוששין אפילו בלא טעמא דשמא אכלתיה דהא לקמן דף הסמוך מסקינן דאפילו בספק על ספק לא על היינו בקעה ומפרש רש"י ז"ל דאף רבנן דמטמאו בבקעה מודו בחמץ דאין צריך בדיקה כיון דבדיקת חמץ דרבנן והתם איירי בחזינן דשקיל ואם כן כ"ש בלא חזינן דמדינא א"צ בדיקה ואף שיש ליישב

לפי שיטת הר"ן ז"ל שכתב בריש מכילתין בשיטת רש"י דהבודק צריך שיבטל לאו מדין המשנה הוא אלא מתקנת האמוראים וא"כ איכא לאוקמי מתני' דהכא בלא ביטלו והוי ספיקא דאורייתא והוי לן למיחש אף בספק על לחכמים דמטמאין בבקעה ואפשר דאף בלא חזינן היה ראוי להחמיר אי לאו טעמא דא"כ אין לדבר סוף משא"כ לקמן בספק על איירי לאחר תקנת האמוראים דתקנו הבודק צריך שיבטל יפה כתב רש"י ז"ל דאף לרבנן א"צ בדיקה דתו לא הוי אלא ספיקא דרבנן. אלא שכבר כתבתי בריש מכילתין דסברת הר"ן ז"ל נראה דוחק. ועוד שהתוס' בריש מכילתין כתבו להדיא דמדין המשנה צריך ביטול ואם כן לדידהו תקשי וכמו שאבאר בלשון התוספת בסמוך. לכך נלע"ד ליישב כל הסוגיא לפי שיטת הרב המגיד ז"ל דמסברא אית לן למימר שהחמירו חכמים בספק חמץ טפי מבשאר איסורים כיון שתחלת הבדיקה לא ניתקן אלא משום ספק וא"כ מה"ט הוי לן למיחש אף בלא חזינן ואהא מסיק במתני' דאפ"ה לא החמירו יותר מדאי דא"כ אין לדבר סוף ואם כן נתיישב' ג"כ קושיית מהרש"א ז"ל דודאי אי לאו טעמא דאין לדבר סוף היה מהראוי להחמיר אף בספק ספיקא כמו בטומאה שכתבו התוספות לקמן בד"ה ספק ביאה שהחמירו בס"ס משום דמן הדין הוי לטהר אף בספק א' דאוקמא אחזקת טהרה ואפ"ה טמא ה"ה בס"ס וא"כ בחמץ נמי היה ראוי לומר כן וכ"ש למאי דפרישית במתני' דאפשר דתחלת הבדיקה בחמץ שאינו ידוע נמי ספק ספיקא הוא אימר לא הוי ואת"ל הוי אימר אכלתיה וא"כ הוי לן למיחש ג"כ שמא גיררה חולדה אלא שלא רצו להחמיר יותר מדאי דא"כ אין לדבר סוף. ולפ"ז עיקר קושיית הגמ' לא שייכא אלא אדיוקא דחזינן דשקל דנימא אכלתיה ומייתי ממדורות הגויים דאף ע"ג דבטומאה חיישינן לספק ספיקא ואפ"ה תלינן באכלתיה שקרוב לודאי הוא וא"כ ה"נ דכוותיה ואהא מסיק רבא דאע"ג דקרוב לודאי הוא אפ"ה אין מוציא מידי ודאי ממש כנ"ל נכון ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

בתוספת בד"ה ואת"ל הוי כו' וי"ל דלא דמי הך ספיקא כו' ודמי לספק ביאה כו' עכ"ל. פי' דאתיא כרבי אליעזר דלקמן בדף הסמוך דמטהר בספק ביאה ונראה דלא נחתו הכא לפירושם דלקמן בשם ר"י דלר"א דמטהר בספק ביאה היינו משום דמטהר בכל ס"ס ע"ש. מיהו יש לדקדק מאי הוצרכו התוספות לידחק בכך ולאוקמא כר"א דהא בלא"ה משמע בשמעתין דפשיטא לן דאימר אכלתיה הוי ספק הרגיל כתירוצם השני מדמקשינן בסמוך ואין ספק מוציא מידי ודאי והתניא חבר שמת והיינו ע"כ משום דהוי ספק הרגיל כמו בחבר דקיי"ל דאפילו רוב ע"ה מעשרין הם וכ"ש בחבר ואף את"ל דכיון דקתני בחבר ואפילו הן בני יומן לא הוי ספק הרגיל ממש א"א לומר כן דאטו ס"ד דספק שאינו

רגיל מוציא מידי ודאי הא פשיטא לן בכולא תלמודא דספק דאורייתא לחומרא וכ"ש היכא דאתחזק איסורא אלא ע"כ משום דספק הרגיל הוא וכמ"ש התוספת להדיא בפ' כל הצלמים ע"ש וא"כ ע"כ דאכלתיה נמי ספק הרגיל הוא אלא דאפ"ה אכתי לא פסיקא להו דספק אחד הרגיל עדיף מספיקי טובא דלא מהני בטומאה אפילו הן מאה ספיקי משו"ה הוצרכו לחלק מעיקרא דאימר הוי ספק גרוע ולתירוצם השני משמע להו שפיר דספק הרגיל עדיף טפי ודו"ק:

בגמרא והתניא חבר שמת והניח מגורה מליאה פירות כו' ויש לי לדקדק מכאן על שיטת התוספות בדוכתי טובא דתרומת כל הפירות מדרבנן דמדאורייתא לא מחייב אלא בחמשת מיני תבואה ובתירוש ויצהר ואם כן לא הוי מקשה הכא מידי דאפשר דבתרומת פירות מדרבנן אמרינן ספק מוציא מידי ודאי ולא בדאורייתא ואף שיש לדחוק ולפרש דה"נ בבדיקת חמץ איירי נמי בדרבנן כגון שביטלו מ"מ התוספות כתבו כאן בשם הר"י דאיירי בלא ביטלו ועוד דאכתי לא הוי מקשה מידי בפרק כל הצלמים דאיירי מדאורייתא וצ"ע ליישב:

בתוס' בד"ה כדי שתהא כו' ואור"י דמתניתין איירי בשלא ביטלו דהוי ודאי דאורייתא עכ"ל. וליכא למימר דיבטלנו עכשיו דמ"מ כיון דעכשיו הוא חשש איסור חמץ דאורייתא ממילא דלא מהני נמי ביטול גרידא אלא בדיקה וביעור כמו בשאר חמץ דתקנו בדיקה וביעור ועוד יש לומר דבלא"ה ע"כ הא דמפרש ר"י דמתניתין איירי בשלא ביטלו לאו פשטא דמתניתין איירי בהכי דמהיכי תיתי דהא ר"י גופא מפרש בריש מכילתין דהא דאמר ר"י הבודק צריך שיבטל היינו מדין המשנה ואם כן סתמא דמתניתין דהכא נמי מסתמא איירי בהכי אלא דמה שמפרש ר"י דאיירי בלא ביטלו היינו אדיוקא דמתניתין דקתני אין לדבר סוף דמשמע הא חזינא דשקל חיישינן והיינו בלא ביטלו כגון שהוא אחר זמן איסורו כן נראה לי:

דף ט:

בתוספות בד"ה ספק גררוהו וא"ת האי בור היכא קאי כו' וצ"ל דרגלי הכהן היה בר"ה כו' פותח טפח מביא את הטומאה. עיין במהרש"ל ומהרש"א שכתבו דרש"י הרגיש בזה במה שכתב סתם האי חור פותח טפח והיינו כפי' מהרש"ל שכתב שפתח החור במקום שנכנס לבור אינו פותח טפח אלא דמהרש"א כתב דהתוספות לשיטתם אזלי דלדידהו אפילו בכה"ג הוי קבר סתום ואף שדברים נכונים הם נראה לי דוחק לפרש סתימת לשון רש"י כן ומלבד כמה קושיות שקשה ע"ז. אמנם לפענ"ד אין צריך לכל זה משום דבלא"ה

קשיא לי טובא על קושיית ר"י שהקשה דאי יש בו פותח טפח מביא את הטומאה לכך הוצרך לדחוק שאין בו פותח טפח שהוא נגד החוש דהא סתם חולדה וברדלס גופייהו יש בהם טפח ומכ"ש שהנפל בפיהם שיש בו פותח טפח כדאיתא בספרי פ' חוקת ומה דוחקן לפרש כן בפשיטות מצינן למימר דיש בהם טפח ואפי' הכי אינן מביאין הטומאה מחור לבור שהרי משנה שלימה שנינו פ' י"ג דאהלות חור שחררוהו מים או שרצים או שאכלתו מלחת שיעורו כמלא אגרוף חישב עליו לתשמיש בטפח והכא בנדון דידן שאין חור ידוע כלל ודאי דלא חישב כלל ושיעורו כמלא אגרוף של בן אבטיח שהוא שיעור גדול. ואע"ג דבפרק ג' מוכח להדיא דבחור שחררוהו שרצים נמי טפח על טפח מביא את הטומאה כדאיתא להדיא במשנה ז' אחד חור שחררוהו מים ואחד שחררוהו שרצים או מלחת כו' וע"כ בפותח טפח מיירי מדפליג ר"י דאי במלא אגרוף ר"י נמי מודה כדאיתא ריש פ' הישן אלא דמשום הא לא איריא דע"כ מתניתין אהדדי לא קשיא דההיא דפ' ג' איירי דהטומאה והטהרות שניהם באותה החור ממש והחלל טפח מאהיל על שניהם כא' ומשו"ה סגי בפותח טפח משא"כ בפרק י"ג איירי לענין שתביא טומאה מאהל לאהל ומשו"ה בעינן כמלא אגרוף כמו שמבואר להדיא סוף פרק מי שהחשיך בתוספות ובנזיר ובפרק בכל מערבין ובדוכתי טובא וכן מוכח להדיא בהרמב"ם בפי' המשניות ואם כן צדקו דברי רש"י כאן דכיון שאין אדם מאהיל על הנפל אלא על הבור תו ל"ל למימר שהחור של שרצים תביא את הטומאה מהחור לבור. ולענ"ד אפשר לומר דר"י בעל התוס' סובר דהאי חור של שרצים דשמעתין כיון דסמוך וטפל לבור ממש הוא הוי כאהל א' כדאשכחן גבי שבת דחורי רה"י הוי כדה"י אלא שדבר זה אינו מוכרח ועכ"פ דברי רש"י מבוארין מאד בפשיטות. ועפ"ז יש ליישב פי' תוספות בפרק כל הצלמים דף מ"ב שכתבו ג"כ דסתם חור שרצים יש בהם פותח טפח והמהרש"א הגיה שם ולכאורה דהתוספת התם קאי בשיטת רש"י דהכא. ובחנם חזר המהרש"א מהגירסא ראשונה ובמקום אחר הארכתי מאד בתכלית האריכות ליישב שיטת רש"י ועיין בק"א ודוק היטב:

בגמרא ומי אמרינן אין חוששין שמה גיררה חולדה והא קתני סיפא ומה שמשייר יניחו בצינעא כו'. כבר כתבתי דקשה מכאן לשיטת רוב הפוסקים דמשמע מדבריהם דהא דאמרינן לא יראה לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים לא שני לן בין אחרים עובדי כוכבים לאחרים ישראל וכמבואר מלשון התוספות לעיל שכתבו דביטול מטעם הפקר וכדפרישית התם ואם כן לפ"ז לא הוי מקשה הכא מידי דהא דאמרינן אין חוששין היינו משום דאף אם גיררה הוי חמץ של אחרים ולא עבר מדאורייתא בבל יראה משא"כ הכא דקתני מה שמשייר אם כן החשש הוי בחמץ שלו ויעבור בבל יראה

מדאורייתא ואף דבלא"ה כתבו התוספת הכא דעיקר הקושיא היינו ממקום למקום באותו בית עצמו אם כן משמע דאף בחמץ שלו נמי לא חיישינן אפ"ה איכא לאוקמי מתניתין בבטלו דלשיטת התוספות מדינא דמתניתין הבודק צריך שיבטל משא"כ ההיא דמה שמשייר ודאי לא ביטלו דהא שייר לצורכו. לכך היה נראה להכריח מכאן דאתה רואה של אחרים היינו דוקא של עובדי כוכבים ושל גבוה כמ"ש רש"י להדיא לעיל דף ה' ע"ב אבל בשל ישראל לא מיקרי של אחרים וכמ"ש לעיל בשם ספר תורת חיים דף ד' בסוגיא דמשכיר ושוכר ע"ש. ולשיטת התוספות צריך לומר דאשקלא וטריא דשמעתין קאי דמשמע דמפרש למתני' דאין חוששין נמי בלא ביטלו מדדייקינן הא חזינן דשקיל חיישינן וכתירוץ ראשון של ר"י ז"ל בד"ה כדי שתהא בהמתו אוכלת ועיין מ"ש שם ועדיין צ"ע ודו"ק:

בתוס' בד"ה ולא חיישינן כו' דא"כ אין לדבר סוף. פירוש דבהא לא הוי סלקא אדעתיה לאקשויי דחוששין דא"כ אין לדבר סוף ואם כן אפילו בלא מתניתין דהכא הו"מ לאקשויי מסברא אהא דקתני ומה שמשייר ואביי נמי לא הוי משני שפיר דבי"ד חיישינן דא"כ אין לדבר סוף בחששא ד"ד אע"כ דהוי ידע שפיר דהיכא דאין לדבר סוף לא חיישינן אלא דעיקר הקושיא ממקום למקום שיבדקו כמה בני אדם בפעם א' וק"ל:

בגמרא אמר אביי לא קשיא הא בי"ג הא בי"ד כו' ופרש"י דאביי מוקי למתניתין בבודק בי"ג כו'. ולכאורה פירושו דחוק דמהיכי תיתי מוקי לסתם מתניתין בבדיקה די"ג שהרי כל אדם אין בודקין אלא בי"ד. ועוד מה ס"ד דאביי אטו חולדה נביאה ועוד דאכתי בי"ד אין לדבר סוף:

ולולי פרש"י היה נ"ל דאביי מפרש מתניתין דאין חוששין כמו שפירש הרמב"ם ז"ל דאמקום שאין מכניסין חמץ קאי וקאמר דהא דלא בעי בדיקה היינו משום דאין חוששין ואהא קאמר שפיר דכיון דכל אדם בודק תחלת ליל י"ד מש"ה לא בעי בדיקה במקום שאין מכניסין חמץ כל השנה וליכא למיחש שמא גיררה חולדה בי"ג או קודם לכן דכיון דשכיח ריפתא לא מצנעא ובי"ד כ"ש דלא חיישינן שהרי כבר בדקו כולן חמציהן וחולדה לא משכחא מידי דהא מה שמשייר כל אדם תקנו חכמים דיניחנו בצינעא ואם כן א"ש מתניתין דמה שמשייר דאי לא שתקנו כן הוי חיישינן שפיר לחולדה דלמא שקלא ומשיירא משום דשכיח דמשיירא מיום ליום ולאו בודאי אכלתה אלא ספק אבל רבא דאקשה ליה אזיל לשיטתיה דמשני לעיל אמדורות הגוים אימר אכלתיה ולא מחלק בין פת לבשר ואם כן על כרחך דאימר אכלתיה הוי ספק קרוב לודאי דלא משייר כלל אף מיום ליום מדשרינן במדורות הגוים לאלתר ואם כן מקשה רבא שפיר אטו חולדה

נביאה היא ואכתי אמאי יניחנו בצינעא הא ס"ס קרוב לודאי הוא אימר לא שקלה ואת"ל שקלה אימר אכלתיה כנ"ל נכון לולי שרש"י ותוספת לא פירשו כן ודוק היטב:

שם תשע ציבורין של מצה כו' היינו ט' חנויות כו'. ופרש"י דלענין בדיקה איירי ונראה לכאורה שהוכרח לפרש כן משום דכל הני פסקי הלכות אדסליק מיניה קאי בסוגיא דלעיל דאיירי לענין בדיקה ועוד דמסתמא איירי דומיא דכל הנך פסקי הלכות דבסמוך דכולהו איירי לענין בדיקה מיהו ודאי אף לפרש"י עיקר לשון דהיינו ט' חניות וכן הא דפי' אתי עכבר ושקל היינו סיפא איירי נמי לענין אכילה דומיא דחנויות דבנמצא הלך אחר הרוב א"כ בככרות נמי בט' של מצה מותרין לאוכלן בפסח. אלא דלפ"ז קשיא לי על מה שכתב הטור בשם רש"י בה' פסח סימן תמ"ו ביבש ביבש אפילו באלף לא בטיל ואסורין באכילה וא"כ אמאי אזלינן הכא בתר רוב בנמצא ואטו מי עדיף רובא דליתא קמן מרובא דאיתא קמן ובפ"ק דחולין משמע להדיא איפכא דרובא דאיתא קמן עדיף טובא וכיון דאפ"ה מחמרינן ביבש ביבש דאפילו באלף לא בטיל משום חומרא דפסח אם כן אמאי מדמינן ליה הכא לט' חניות ודוחק לומר דסוגיא דהכא אזלא דלא כהלכתא אלא למ"ד חמץ בפסח בששים וממילא ביבש ביבש בחד בתרי סגי:

מיהו בשיטת רש"י יש ליישב קצת דנהי דבכל דוכתא מדאורייתא רובא דאיתא קמן חשיב טפי מליתא קמן מ"מ הכא לענין איסור משהו דחומרא דרבנן בעלמא שייך לאסור טפי ברובא דאיתא קמן כיון דסוף סוף אוכל גוף האיסור בפסח משא"כ ברובא דליתא קמן שפיר יש לילך אחר הרוב ולומר שזה הנמצא הוא ודאי מצה וא"כ לא עביד איסורא כלל. אלא דאכתי קשה לשיטת הרי"ף ז"ל שהביא הטור בי"ד סימן ק"ט והביאו ב"י בהלכות פסח סימן תמ"ז דיבש ביבש בפסח מדינא אוסר בכל שהוא וכ' הב"י הטעם משום דבר שיש לו מתירין ואם כן האי טעמא גופא שייך הכא בט' ככרות והדרא קושיא לדוכתא אטו מי עדיף רובא דליתא קמן מרובא דאיתא קמן שהרי ככר הנמצא הוא דבר שיש לו מתירין. לכך היה נראה בזה דרש"י והרי"ף לא מפרשין סוגיא דהכא כלל לענין אכילה כיון דרבא פסק לקמן חמץ בפסח במשהו ומשמע להו דה"ה ביבש ביבש אלא דסוגיא דהכא איירי לענין בדיקה. ולפ"ז א"ש דכיון דאזלינן בתר רוב לפיכך כשעודנו בפי העכבר אמרינן דמצה הוא ומש"ה אין צריך לבדוק אחריו דהא לענין בדיקה לא שייך טעמא דדבר שיש לו מתירין כלל כנ"ל ועדיין צ"ע:

בתוס' בד"ה היינו תשע חנויות לפי מה שפי' הקונטרס לענין בדיקה לא נהירא לי כו' והכא ספיקא דרבנן הוא כו' ועוד קשה דבט' חנויות ליכא חזקת היתר כו' עכ"ל. כבר האריכו הפוסקים ראשונים והאחרונים בענין זה והאחרון הגדיל מ"ז בס' מג"ש שהרחיב

הדיבור בזה בכל הסוגיא בתכלית האריכות עד שכמעט לא הניח מקום להתגדר בו והרוצה לעמוד על דבריו יע"ש לכן לא באתי אלא בשביל דבר שנתחדש בענין זה דלכאורה בלא"ה קשיא לי בדברי התוספות דמשום הך קושיא דספיקא דרבנן לקולא הוכרחו להוציא הסוגיא מפשטה ולפרש דאיירי כגון שלא ביטל וא"כ לא הוי דומיא דהך דבסמוך בשני צבורין דאיירי בשביטל כדמשמע מל' הגמרא ועיין מה שאכתוב בסמוך ובכה"ג גופא מפרש רש"י כל הנך דסוגיין בסמוך דאיירי בביטל וא"כ מה דוחקין לאוקמי בהכי משום הך קושיא דספיקא דרבנן ומאי קושיא אטו הא דספיקא דרבנן כלל גמור הוא בכמה דוכתין החמירו חכמים בספיקא אפילו באיסור דרבנן היכא דמסתבר להו כגון ספק מוכן כדמשמע להדיא בפ"ק דביצה דף ד' ע"ב מקמי מסקנא דרב אשי והא דמקשה התם אהא דאמרינן וספיקה אסורה אהנך אמוראי דגזרו משום פירות הנושרין ומשום משקין שזבו דלדידהו הו"ל ספיקא דרבנן ולקולא היינו משום דהנך גזירות אין להם עיקר מן התורה כלל או משום טעמא אחרינא ע"ש במהרש"א ובתוס' ישנים ובחידושינו מ"מ ההיא דספק מוכן משנה שלימה היא וכן בכתמים דודאי אינן אלא מדרבנן ואפי' הכי החמירו בספיקן לאוסרה על בעלה וכה"ג אשכחן טובא בש"ס ובתוס' עצמם שבכמה מקומות החמירו חכמים בספק ואפי' בספק עירוב פלוגתא דתנאי בפ' בכל מערבין דף ל"ה ע"ש ובכל הסוגיא א"כ כ"ש בדיקת חמץ שיש לו עיקר מן התורה. ויותר יש לי לתמוה על קושיא השניה שהקשו התוספת דאפילו בלא ביטלו דהוי איסור דאורייתא אפ"ה לא דמי לתשע חניות לענין בדיקה משום דמוקמינן הבית בחזקת בדוק דמשמע לכאורה מדבריהם דאפילו באיסור דאורייתא לעולם מוקמינא אחזקת היתר והא ודאי ליתא דמלבד מה שהקשיתי כבר מספק מוכן וכתמים דאפילו בדרבנן מחמרינן אע"ג דאית לה חזקת היתר כ"ש בדאורייתא אלא דיותר קשה דהא ודאי גריעא הך חזקת הבית דהכא כיון דאיתרע לה הך חזקה טובא כיון שראינו שהכניס העכבר הככר לבית והככר אסור מדאורייתא איסור גמור מטעם קבוע ומ"ש מכל ספק טריפות דהיכא דאיכא ודאי ריעותא בפנינו צריך בדיקה. ולא מיבעיא לשיטת הרמב"ם ז"ל וסייעתו שפסקו האחרונים כמותו דהא דקיי"ל ספק דאורייתא לחומרא היינו מדרבנן אבל מדאורייתא מותר אפילו בדליכא חזקת היתר ואפ"ה ע"כ מודו דהאי ספיקא דכל קבוע כמחצה על מחצה הוי מדאורייתא וילפינן לה מקרא דוארב לו וקם עליו כמו שפרש"י כאן וא"כ בכל האיסורים כה"ג פשיטא דחייב עליהם אשם תלוי דהוי כמו חתיכה מב' חתיכות כיון דנקבע איסורו א"כ לפ"ז פשיטא דהך ספיקא דקבוע חמיר טובא משאר כל הספיקות ודברי הב"י בכ"מ שכתב שיש להקל יותר בספק קבוע צ"ע דלהרמב"ם ודאי ליתא

כדפרישית אלא דאפילו לשיטת רש"י ותוס' והרשב"א וסייעתם דכל ספיקי דאורייתא לחומרא מן התורה והיינו בדליכא חזקת היתר ולפ"ז בדאיכא חזקת היתר מוקמינן אחזקה אפ"ה ודאי לא גרע האי ספיקא דקבוע משאר ספיקות דהיכא דאיתרע לה חזקה תו לא אזלינן בתרה וכבר הארכנו בזה בקונט' הספיקות בביאור הסוגיא בפ"ק דחולין באזלינן בתר חזקה בלשון התוספות שם ואין כאן מקומו כיון דאפילו את"ל שיש לחלק בין ריעותא לריעותא היינו היכא שהחזקה להיתר היא בגוף הדבר ממש משא"כ הכא שהככר עצמו אין לו חזקת היתר ודאי סברא גדולה יש לומר דתו לא מהני חזקת הבית לאחר שכבר נעשה הספק ודאי מן התורה לענין הככר עצמו. ולע"ד אין צורך לראיות בזה אלא דמ"מ לכאורה ממקומו הוא מוכרע שיש לחלק בכך דאלת"ה תקשי לן הך מלתא דט' חנויות גופא דפשיטא לן הכא ובכמה דוכתי דמדאורייתא הוי כמחצה על מחצה ולא אזלינן בתר רובא והיינו משום דילפינן לה מדכתיב וארב לו וקם עליו ואכתי מי דמי דבשלמא התם דלענין ספק נפשות איירי ומספיקא ודאי לא קטלינן ליה דכתיב ושפטו העדה והצילו העדה ומוקמינן לגברא אחזקתיה שאינו חייב מיתה מש"ה מהני ביה האי טעמא דכל קבוע לענין דלא אזלינן בתר רובא דמצרפינן האי חשיבות דקביעות לחזקה דגברא דאלים טובא ואיתרע לה רובא לגמרי משא"כ בט' חנויות דליכא חזקת היתר מנלן דהקביעות לחוד מבטל הרוב אע"כ שהטעם כמ"ש דאי לאו דקביעות לחודיה מהני תו לא הוי שייך חזקת היתר כלל דמכיון דאזלינן בתר רובא בכל דוכתי א"כ בט' ישראלים וחד עכו"ם בינייהו ודאי שישראל הרג ותו לא שייך כלל חזקת פטור דגברא דהא איתרע הך חזקה לגמרי אלא דע"כ דמטעמא דקביעות לחוד פטרתו התורה דקבוע עדיף מרובא וא"כ ה"נ דכוותיה דכיון שעיקר הספק אינו אלא על הככר בעצמו והוי ספיקא דאורייתא ואם אכלו חייבים עליו אשם תלוי אע"ג דגברא בחזקת פטור הוי קאי ומש"ה תו לא מהני חזקת הבית כלל דהא איתרע לה להך חזקה לגמרי לענין דספיקא מיהא הוי . תו קשיא לי דהא קיי"ל בפשיטות דבהיכא דסמיך בידן שאפשר לברר הספק לא מקרי ספק כלל ואם כן מהאי טעמא גופא כ"ש שיש לנו להחמיר בספק זה להצריכו מיהא בדיקה שהרי אפילו ברובא דעדיף מחזקה כתבו רוב הפוסקים בי"ד סי' א' דאע"ג דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן אפ"ה יש לבודקו כשהוא לפנינו אע"ג דלא איתרע רובא וחזקת היתר כלל וכן בסכין בדוק מצרכינן ליה לכתחילה לבדוק הסכין אחר שחיטה אע"פ שהסכין בחזקת בדוק ולא איתרע וכ"ש הכא דאיתרע חזקה טובא שיש להחמיר להצריכו בדיקה לכתחלה ועוד דהא אפי' בספק טומאה בר"ה דפשיטא לן בכל דוכתי דטהור והטעם מבואר משום דמוקמינן לטהרות בחזקת היתר דנהי דברה"י לא מהני חזקת היתר היינו

משום דהלכתא גמירי לה מסוטה משא"כ ברה"ר מוקמינן לה אדיניה דמוקמינן אחזקת היתר ואפ"ה אמר רבי יוחנן בפרק אין מעמידין דף ל"ז דהלכה ואין מורין כן ומסקינן שם כי אתו לקמיה דרבי ינאי אמר להו הא שיקעא דנהרי קמן זילו טבולו והטעם מבואר בזה דנהי דבטהרות מטהרינן ספק טומאה ברה"ר היינו משום דלית להו תקנתא אם נטמאו אותן משא"כ באדם דאית ליה תקנתא בטבילה לא סמכינן אחזקה דאיתרע אם כן כש"כ הכא לענין בדיקת חמץ שיש להחמיר בספק קבוע שהוא מדאורייתא להצריכו מיהא בדיקה דהא בכולהו סוגיין דהכא ולקמן ולעיל נמי גבי חזינן דשקל מדמינן בדיקת חמץ לספק טומאה. ואף שיש לחלק ולומר דבדיקת הבית יש טורח בדבר טפי מכל הנך בדיקות שהבאתי. אלא דלע"ד נראה דבדיקה דהכא לא מחייבינן לבדוק בחורין ובסדקים ובכל החדרים אלא באותו חדר לבדו דשני חדרים דינם כשני בתים וכמ"ש הב"ח בסימן תל"ט וכן מצאתי מבואר בירושלמי וכמו שאבאר עוד בסמוך וצ"ע בכל זה. העולה מתוך מה שכתבתי דלפע"ד דלאו לענין דינא קשיא להו להתוס' הנך קושיות דספיקא דרבנן וחזקה אלא דעיקר קושייתם על לישנא דגמרא דקאמר היינו ט' חנויות ואי לענין בדיקה לא שייך האי לישנא היינו ט' חנויות כיון שיש לחלק ביניהם מהנך טעמי דספיקא דרבנן וחזקה מיהו לפי מ"ש א"ש דהך מלתא דלא מהני חזקת הבית כיון שהספק הוא מחמת הככר לא ידעינן לה מסברא פשוטה אלא לבתר דאשכחן דילפינן ט' חנויות מקרא דוארב לו דמהכא מוכח דכי היכי דחזקת גברא לא מהני כיון שהספק ממקום אחר ה"ה לענין בדיקה דהכא וכדפרישית ודוק היטב:

בא"ד ונראה לר"י כו' קבעי אי שרי לאכילה אי לאו. ולכאורה יש לתמוה אם כן מאי קמ"ל היינו ט' חנויות הא מלתא דפשיטא הוא דמ"ש חנויות מכל שאר איסורין שבתורה אלא דלדוגמא בעלמא קתני ט' חנויות משום דמלתא דשכיח היא ואדרבא מסברא פשיטא שאין להקל בחמץ יותר מבנבילה ושאר איסורין דליכא אלא לאו בעלמא משא"כ בחמץ איכא איסור כרת ודוחק לומר דמשום סיפא דמלתא דבנמצא הלך אחר הרוב נקט האי לישנא דאפילו בחמץ דאיסור כרת יש לילך אחר הרוב דהא אשכחן נמי להיפך מיהו לפמ"ש בל' הגמרא יש ליישב קצת דהא גופא אתי לאשמעינן דחמץ בטל ברוב ביבש ביבש ולא אמרינן דדבר שיש לו מתירין הוא אלא שגם זה הוא דוחק וצ"ע ומה שיש לדקדק בזה בשיטת הפוסקים יבואר בק"א:

בד"ה היינו שני קופות כו' וכולהו שמעתא מיירי שהככר כ"כ גדול דליכא למימר אכלתיה עכ"ל. וכוונתם דבהאי דשתי קופות נמי אם אין הככר גדול אפי' בלא ביטל שרי מטעם ספק ספיקא ספק אי להאי על ככר של חמץ ואת"ל דעייל אימר אכלתיה.

אלא דקצת מרבוותא קמאי לא שני להו בין ככר גדול לקטן ומש"ה מוקי לסוגיא דהכא כרבי זירא דבלחם ודאי משיירא וקצת מרבוותא דלא ניחא להו לאוקמי נמי כרבי זירא ומש"ה מחלקין בין חולדה לעכבר ולכאורה לישנא דגמרא מסייע להו דשביק לחולדה דסליק מיניה ונקיט לישנא דעכבר ועוד דטפי הו"ל למימר כל הך מלתא בתינוק שנטל ונכנס לבית כדאשכחן לקמן ועיין בכל זה בל' הפוסקים באריכות. אמנם לע"ד יש לי בזה עיון גדול על התוס' דפשיטא להו דהיכא שהככר קטן יש להתיר מטעם ספק ספיקא והרי הר"י בעל התוס' עצמו כתב בכמה דוכתי דהיכא שהספק א' בגוף האיסור והשני ע"י תערובת לא מיקרי ספק ספיקא ונחלקו הפוסקים בשיטתו היכא שהספק הראשון אינו אסור אלא מדרבנן וע"ז נחלק עליו ר"ת בפ"ק דביצה דף ג' בד"ה ואחרות באחרות משא"כ היכא שהספק הראשון אסור מן התורה משמע דר"ת נמי מודה אם כן בכה"ג דהכא בשתי קופות שהספק הראשון קודם שנכנסו העכברים לבתים היו שניהם אסורין מן התורה ואם כן שוב אין להתיר מטעם ספק ספיקא מכש"כ למאי דמשמע הכא דאיירי שהספק הראשון היה נודע קודם שנכנס לבתים וכן בט' ציבורים דלעיל כפי שיטת רש"י א"כ יש לתמוה על הפוסקים אמאי פשיטא להו להתיר בכה"ג מכח ס"ס דהא אפילו באיסורא דרבנן יש מחמירין בכה"ג היכא שנודע ספק הראשון תחלה קודם שנודע השני מ"מ באיסור דאורייתא לפע"ד כל אנפי שווין דאין להתיר מכח ס"ס בכה"ג ולדעתי צריך עיון גדול ליישב ואולי מקום הניחו לי מן השמים בזה מיהו בשיטת התוס' אפשר ליישב שכתבו כן לפי תירוצם השני שכתבו לעיל בד"ה ואת"ל הוה דהך ספיקא דאימר אכלתיה הוי ספק הרגיל וקרוב לודאי ומשום הכי כתבו כאן דצריך לאוקמי כשהככר גדול. משא"כ לתירוצם הראשון לא שייך לומר כן. מכל מקום על שיטת הפוסקים ודאי הקושיא במקומה עומדת:

דף י.

בגמרא אטו בדיקת חמץ דאורייתא דרבנן היא דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי כו' לכאורה משמע דכולה סוגיא דהכא איירי כשביטלו וכבר כתבתי דלפ"ז לא א"ש מ"ש התוס' לעיל בכוונת רש"י גבי ט' צבורין דאיירי בשלא ביטלו דנראה דוחק גדול לחלק בין הפרקים לאוקמי בבא דט' ציבורין בלא ביטל ובבא דשני ציבורין הסמוך ליה בביטל אלא דיש ליישב דהא בלא"ה הא דקאמר הכא היינו שתי קופות מוקמינן לה בתרומה דרבנן אף ע"ג שזה אינו מבואר במשנה בפי' אע"כ דמסברא ידעינן לה דפשיטא לן טובא דבתרומה דאורייתא לא שייך לומר שאני אומר א"כ לפ"ז שפיר קאמר היינו שתי

קופות דכי היכי דבשתי קופות יש חילוק בין תרומה דאורייתא לתרומה דרבנן ה"נ לענין בדיקת חמץ יש לחלק בענין זה בין לא ביטלו דהוי דאורייתא ובין ביטלו דהוי דרבנן כן נ"ל בכוונת התוס' בשיטת רש"י אמנם כן מל' רש"י בעצמו בכל הסוגיא דהכא משמע דסתמא דמלתא הכי הוא דבדיקת חמץ דשמעתין היינו מדרבנן ונ"ל משום דבכה"ג דהכא שהעכבר נטל החמץ והביאו דרך בתים אפשר דאפילו ביטול אין צריך דמסתמא אין החמץ שלו דהא קיי"ל הבודק צריך שיבטל ומה שמשייר מניח בצינעא במקום שאין העכברים וחולדה יכולין ליטלו ולפ"ז הנהו ציבורין וככרות דשמעתין שמונחים בחצרות שלפני בתים או בשוק במקום גלוי אינן אלא משל אדם שעדיין לא בדק וביטל וכ"ש בהנך דבסמוך דאיירי בשני בתים או בשני ב"א דלא ידעינן אי להאי על ואי להאי על לא מיסתבר לאוקמי כשהחמץ של שניהם א"ו מסתמא איירי בחמץ דעלמא משל אחר או משל עובדי כוכבים ולפ"ז לא מבעיא לשיטת הסוברים דאין עובר בשל אחרים אפילו בשל ישראל אלא דאפילו לפמ"ש לעיל בשיטת רש"י דשל אחרים היינו דוקא בשל עובדי כוכבים אבל בשל ישראל עובר אפ"ה כיון דגלי דעתו דמסתמא לא ניחא ליה א"כ אין ביתו של אדם קונה לו בע"כ כדאמרינן בעלמא דאיסורא ודאי לא ניחא ליה דלקני כש"כ הכא לענין בדיקת חמץ יש להקל יותר לענין גילוי דעת כמ"ש הר"ן ז"ל בריש מכילתין. ואע"ג דאמרינן לעיל דבתר איסורא לא מצי לבטל דאף ע"ג שאינן שלו עשאן הכתוב כאילו הן ברשותו נראה דהיינו דוקא בחמץ שלו דכיון שעבר ולא בדק ולא ביטל משו"ה עשאן הכתוב כאילו הן ברשותו דומיא דבור ברה"ר משא"כ בכה"ג דהכא דעומד וצווח דלא ניחא ליה בהאי חמצו שבפי העכבר תו לא עבר עליה כיון דאנוס הוא והא דקאמר הכא מדאורייתא בביטול בעלמא סגי דמשמע דביטול מיהא צריך היינו משום דאי לאו דילפינן מקרא דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי אפילו בחמץ שלו ע"כ הוי מפרשינן לקרא דבל יראה ובל ימצא כפשטיה דבכל ענין עבר עליה ומכש"כ לפמ"ש הר"ן ז"ל בריש מכילתין שיש סברא לומר דמה שהחמירה התורה בבל יראה ובל ימצא היינו משום דלמא אתי למיכל מיניה משא"כ השתא כיון דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי דתשביתו היינו בלב א"כ כ"ש דבכה"ג דהכא אפילו ביטול אינו צריך כיון שעומד וצווח שאינו רוצה לזכות כלל בזה החמץ והו"ל כעובד כוכבים שנכנס לבית ישראל וחמצו בידו שאינו חייב להוציאו מביתו וה"ה הכא בנטילת העכבר אלא דודאי צריך לבדוק מדרבנן שמא נשארו פרורין ואתי למיכל מיניה או שימצא אח"כ הככר ויהא דעתו לזכות בו סוף סוף לא הוי אלא חששא דרבנן כן נ"ל לכאורה ועדיין צ"ע אחר

זה ראיתי להרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות חמץ דמשמע שמפרש הסוגיא בחמץ שלו אלא דאיהו לא מחלק בין ביטלו ולא ביטלו וכמו שאבאר בק"א בישוב לשונו ודו"ק:

בפירש"י בד"ה אחד טמא קבר מוטל בו לרחבו וממלא את כולו עכ"ל . נראה דמה שהוצרך לפרש כן לאו משום דאם אין ממלא את כולו הו"ל ס"ס דהא לענין טומאה משמע דלא שייך לחלק בין ספק א' לכמה ספיקות דברה"י דיינינן להדיא כל ספק שאתה יכול לרבות טמא כמ"ש התוס' לעיל וברה"ר אפילו בספק א' טהור אלא הא דמדמינן הכא בשני שבילין אפילו ברה"ר כשבא לישאל עליו ועל חבירו היינו משום דא"א לטהר שניהם דממ"נ חד מינייהו טמא אלא דמשום ה"ט גופא הוצרך רש"י לפרש דאיירי בממלא את כולו דאל"כ שפיר מצי לטהר שניהם כא' דבכל חד מינייהו הו"ל כספק דשמא לא נטמא שום א' מהם טומאה ודאית וכן כתב הר"ש בפי' המשניות:

בתוס' בד"ה הלך באחד מהן כו' הא דנקט טהרות כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה יש כאן מקום עיון למה הוצרכו לפרש כן מטעמי דנפשייהו ולחלק בין אדם לטהרות ואמאי לא מפרשי בפשיטות מהך סוגיא דפ' אין מעמידין דמחלק רבי ינאי בין אדם לטהרות דבאדם אפילו בספק טומאה ברה"ר טמא כיון דאית ליה תקנתא בטבילה וכדמשמע נמי התם בהך סוגיא גופא דאמר ר' יוחנן דספק טומאה ברה"ר הלכה ואין מורין כן מדקאמר הלכה משמע מכלל דפליגי וע"כ היינו משום דבאדם איירי ובהא ודאי פליגי רבי עקיבא ורבנן בפ"ה דטהרות וע"ש בלשון הר"ש בפי' המשניות ותיתי לי דקיימתי לכולהו מסברא דנפשאי. ולפ"ז יש לפרש בפשיטות דהא דנקט ועשה טהרות היינו לרבותא אפי' בטהרות דלית להו תקנתא בטבילה אפ"ה מדמינן להו כשבאו שניהם בבת אחת אלא דיש ליישב שיטת התוספות דלא ניחא להו לפרש מתניתין דטהרות כפירוש הר"ש משום הנך קושיות שהקשה הר"ש שם במלתא דרבי יוסי ע"ש ומתוך מה שכתבתי ממילא נתיישב מה שמקשים התוספת בסמוך דהכא מדמה ספק חמץ לספק טומאה ברה"ר ובסמוך מדמה לה לספק טומאה ברה"י ולמאי דפרישית א"ש דבדיקת חמץ ודאי יש לדמות לספק טומאה של אדם עצמו דלא שני לן בין רה"י לרה"ר למסקנא דפ' אין מעמידין היינו משום דאית ליה תקנתא בטבילה ה"ה נמי בדיקת חמץ כדפרישית בסמוך וכמו שאבאר עוד שכן מבואר מלשון רש"י בסמוך. ואחר העיון עוד מצאתי וראיתי שהתוספות בכתובות דף כ"ז בסוגיא דב' שבילין כתבו ג"כ הטעם דנקט ועשה טהרות כפירושם כאן אלא ששינו והוסיפו ליפות הטעם וכתבו דהא נהרא קמן זילו טבילו שהוא ממש לישנא דרבי ינאי בפ' אין מעמידין וזה תימא ביותר דהא לפי ה"ט שכתבו הכא והתם דמה דיש להחמיר באדם היינו משום שמא יגעו שניהם בככר א' דלפ"ז לא שייך

ה"ט אלא לענין שני ב"א ולא בשאר ספק טומאה ברה"ר ובפ' אין מעמידין מבואר להדיא דמה"ט דהא נהרא קמן החמיר רבי ינאי בכל ספק טומאה ברה"ר וכן ר"י דאמר הלכה ואין מורין כן ע"ש וצ"ע ליישב דברי התוס' ודו"ק:

בפירש"י בד"ה רבי יהודה מדמי לה כו' וגבי בתים נמי אם באו לשאול זה לעצמו וזה בפני עצמו כו' כיון דבדיקת חמץ דרבנן כו' עכ"ל . יל"ד בדבריו דהא לפי ה"ט דבדיקת חמץ דרבנן הו"מ לפרש דאפילו הבא לשאול עליו ועל חבירו נמי יש להקל דכה"ג מפרש רש"י בכל הסוגיא דהכא דלענין בדיקת חמץ דרבנן מקילינן בחמץ לפסוק כדברי המיקל בשאר דוכתא בדאורייתא אם כן לפ"ז הו"מ לפרש רבותא טפי דלגבי בתים אפילו אם בא לשאול עליו ועל חבירו אפ"ה שניהם אין צריכין בדיקה כיון דמיקל רבי יהודה התם ולכאורה היה נ"ל ליישב דמשום הא לא איריא דנהי דאזלינן בבדיקת חמץ אחר המיקל היינו בדאורייתא דוקא אע"ג דאין הלכה כאותו המיקל בדאורייתא גופא כגון בשני שבילין דקיי"ל ר"י ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי אפ"ה בבדיקת חמץ מורינן כרבי יהודה אלא כיון דבאמת הך דשני שבילין גופא אפילו בבת אחת נמי לא הוי אלא מדרבנן כמ"ש התוספות בד"ה בבת אחת ואפ"ה מחמיר רבי יוסי אפילו בבא לשאול עליו ועל חבירו אם כן תו אין לחלק בין בדיקת חמץ לטהרות כיון דאידי ואידי דרבנן ומש"ה הוצרך רש"י לפרש דלא שייך להקל בחמץ דרבנן אלא לענין באו לשאול זה א"ז דומיא דטהרות דנמי לא הוו אלא מדרבנן דהא מדאורייתא בלא"ה כל ספק טומאה ברה"ר טהור כך נ"ל לכאורה. אלא דאכתי קשה דבסוגיא דכתובות משמע איפכא דהא לענין עיר שכבשוה כרקום דמחבואה א' מצילה על כולן מקשה הש"ס מ"ש משני שבילין דבבת אחת טמאין ה"נ כבבת א' דמי ומשני התם חד ודאי טמא הוא הכא מאן יימר דאיכא טומאה אם כן לפ"ז משמע להדיא דלענין בדיקת חמץ נמי אפילו בבת א' יש להקל דלא בעו בדיקה כלל מה"ט גופא דמאן יימר דאיכא חמץ. ובאמת דלכאורה לשון הרמב"ם ז"ל פ"ב מה' חמץ מטין לכך דבחמץ בכל ענין אין צריך בדיקה ומצאתי בספר משנה למלך שכתב דהרמב"ם סמך אהך סוגיא דכתובות אלא דלע"ד סוגיא דהכא לא משמע כן דלפ"ז הוי במשמע דאפי' בבת א' ממש מקילינן בחמץ אע"ג דבשני שבילין ד"ה טמאין וא"כ אמאי קאמר היינו שני שבילין ולא הוי נמי דומיא דאינך דמייתי בסוגיין דמקילינן בחמץ דאיירי היכא דאשכחן במקום אחר פלוגתא משא"כ במידי דליכא פלוגתא דהא בבת אחת דלא הוי נמי אלא מדרבנן כמ"ש התוס' ואפ"ה אמרינן דטמאים אם כן אי איתא דבחמץ מקילינן טפי מה"ט דסוגיא דכתובות א"כ לא הו"ל לגמ' למיסתם ולמימר דהיינו שני שבילין אלא הו"ל לפרש. לכך נלע"ד דבדיקת חמץ לא דמי להך דכתובות

דהתם לענין שבויה דרבנן כיון שיש להם חזקת טהרה ואית לן למימר דלא נטמאת שום א' מהן מש"ה מתירין כולם אפילו בבת אחת שהרי אם נטמא את כולם הוי חומרא גדולה כיון דלית להו תקנתא משא"כ הכא לענין חמץ אע"ג דאיכא למימר דאין כאן חמץ כלל מיהו עיקר דינא דסוגיא לענין בדיקה איירי משו"ה בבת אחת יש להצריך מיהו בדיקה כיון דסמיך בידן ועל זה אנו דנין לברר האיסור ומכש"כ למאי דפרישית דבדיקת חמץ דמיא לספק טומאה ברה"ר דאדם לפ"ז פרש"י עולה יפה דלא שייך להקל בחמץ אלא כשבא לשאול זה לעצמו וזה בפני עצמו דאמרינן לכל א' שא"צ לבדוק דלגבי דידיה הו"ל ספק על ספק לא על כיון דבכה"ג אשכחן ר"א דמטהר אפילו בספק טומאה ברה"י דטמא מדאורייתא ואע"ג שאם נטמא אותו אית ליה תקנתא בטבילה אפ"ה מיקל ר"ל מש"ה אע"ג דחכמים מטמאין בטומאה דאורייתא אפ"ה סמכינן אר"א מיהא בבדיקת חמץ דרבנן כנ"ל בשיטת רש"י ז"ל ודוק היטב:

שם בגמרא ספק על ספק לא על היינו בקעה. לכאורה יש לתמוה דהך מימרא לא צריכא כלל דכיון דאפילו בשני בתים בבאו לשאול זה בפני עצמו מקילינן בתרווייהו אף על גב דעכבר ודאי עייל לחד מינייהו אפילו הכי דיינינן לה כספק ביאה לכל חד אם כן כש"כ בבית אחד שיש להקל בספק על ספק לא על. אמנם למאי דפרישית בסמוך בל' רש"י א"ש דהא הך דשני בתים נמי לא נ"מ מידי לענין בדיקה אלא בבאו לשאול זא"ז דוקא דבענין אחר קיי"ל כרבי יוסי ומשום הכי הוצרך לאתויי האי דספק על ספק לא על כיון דבהך דשני בתים נמי עיקר הקולא הוא משום דלענין בדיקה סמכינן אדר"א דמטהר התם כדפרישית כנ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה על ובדק ולא אשכח כו' תימא אפילו לר"מ כו' כיון שבדק ולא מצא מה יעשה כו' עכ"ל. ולענ"ד יש ליישב ע"פ מה שכתבתי לעיל בשם הירושלמי דכולהו בדיקות דאתיין מחמת ספק חולדה א"צ לבדוק אלא אותו בית בלבד אם כן לפ"ז שפיר מצינן למימר דלר"מ כיון שבדק ולא אשכח באותו בית צריך לבדוק פעם שנית בכל בתים הסמוכים כדמשמע לעיל בחזינן דשקל דחוששין מבית לבית וכמ"ש נ"ל מבואר מל' הרמב"ם בפ"ב מהל' חמץ בדין זה אלא דנראה מדבריו שפוסק כר"מ דלא כפר"י ויבואר בק"א:

דף י:

במשנה ר"י אומר בודקין אור י"ד ובי"ד שחרית ובשעת הביעור. לכאורה יש לתמוה אמאי פלגינהו להנך בדיקות לג' פרקים הללו דהא לכאורה אם לא בדק בי"ד שחרית

כל שעתא ושעתא זימנא הוא והכי הו"ל למימר וביו"ד עד שעת הביעור ואף למאי דס"ד דרב חסדא ורבה בר רב הונא דטעמא דר"י כנגד ג' השבתות שבתורה אי לדרשה גמורה אי לאסמכתא בעלמא אכתי היא גופא תיקשי ס"ס הא לא משכחת לה אלא שנים ליל י"ד ויו"ד עד שעת הביעור וכ"ש דיש לדקדק כן אהא דאמר ר"י בברייתא כל שלא בדק בג' פרקים הללו ולכאורה נראה ליישב אם נאמר דהא דקאמר ר"י בשעת הביעור היינו שעת ביעורו מדאורייתא ואם כן איצטריך ליה למיתני הכי משום דסד"א דבהאי שעתא סובר ר"י נמי דאינו בודק מטעם דלמא אתי למיכל מיניה ואיכא חשש איסור דאורייתא קמ"ל דאפ"ה בודק כיון דאפילו אי אתי למיכל מיניה לא הוי ודאי איסור דאורייתא אלא דמלבד שזה דוחק אכתי לא אתי שפיר מאי דס"ד מעיקרא שהם כנגד ג' השבתות. לכך נלע"ד דהנך ג' פרקים דוקא נקט להו דטעמא דר"י דכיון דעיקר הבדיקה מן התורה היה ראוי להיות בשעת הביעור דהיינו בשית כדמקשה הש"ס לעיל דף ד' וניבדוק בשית אלא משום דזריזין מקדימין למצות ראוי להיות מצפרא כדמקשה נמי התם וניבדוק מצפרא אלא שחכמים תיקנו תחילת הבדיקה באור י"ד כדאמר רב נחמן ב"י לעיל בשעה שבני אדם מצויים בבתיהם ואור הנר יפה לבדיקה והשתא לפ"ז א"ש דלמאי דס"ד מעיקרא שצריך לבדוק בשלשתן כנגד ג' השבתות לאסמכתא אם כן תיקנוהו ג' פרקים הללו בליל י"ד מהנך טעמים דרנב"י וביו"ד שחרית דוקא דכיון שעיקר מצותו ביום שייך לבדוק בשחרית כמו בשאר מצות מטעמא דזריזין מקדימין. ועוד דבהאי שעתא נמי בני אדם מצויים בבתיהם וצריך לבדוק גם כן בשעת הביעור שהיא עיקר זמן מצותו ונראה עוד דלמאי דס"ד מעיקרא שצריך לבדוק בשלשתן לאו משום האי אסמכתא לחוד אלא משום חששא דשמא גיררה חולדה דנהי דתנינן לעיל במתניתין אין חוששין הא מסיק טעמא דאם כן אין לדבר סוף. והשתא מיהו לר"י לא שייך האי טעמא דהא ודאי יש לדבר סוף שיבדוק בשלשה פרקים הללו ותו לא וכן משמע מירושלמי דאפילו לרבנן לעולם צריך לבדוק ג' פעמים ונראה דהיינו נמי משום טעמא דחולדה אלא דחכמים לא קבעו זמן לדבר דאפי בג"פ רצופים סגי ואנן לא קיי"ל הכי משא"כ לר"י למאי דס"ד מעיקרא כנגד ג' השבתות יותר שייך לתקן בשלשה פרקים הללו מטעמא דפרישית וכה"ג נראה לי לפרש למאי דמסקינן דר"י נמי אם לא בדק קאמר אפ"ה כל הזמנים הללו דוקא קאמר תחילת מצותו צריך לבדוק דוקא תחילת ליל י"ד כדאמר אביי לעיל אדרנב"י הילכך האי צורבא מרבנן לא ליפתח בעידניה כו' ואם לא בדק בלילה יבדוק בי"ד שחרית ובהאי שעתא נמי יהיה זהיר ליבדוק מיד בעוד שימצא בביתו ואם לא בדק בשחרית והלך לעסקיו או צורבא מרבנן שעוסק בלימודיו אין צריך להפסיק דכולי האי לא אטרחוהו

רבנן כיון שיש לו שהות לבדוק בשעת הביעור ואדרבה בהאי שעתא עדיף טפי משום חששא דחולדה כיון שיש לדבר סוף דהא משעת הביעור ואילך ס"ל לר"י דשוב אינו בודק כנ"ל נכון ודו"ק:

בפירש"י בד"ה ותוך המועד בשעה ששית לאחר המועד משש שעות ולמעלה עד שתחשך עכ"ל. במנחות פירש רש"י בענין אחר דלאחר המועד היינו בתוך הפסח עצמו ע"ש ובסמוך בסוף הסוגיא אבאר ליישב דבריו דלא תקשי אהדדי:

בתוספות בד"ה ואם לא בדק כו' וקשה דלר"י כו' ולמה שינה לשונו עכ"ל. לכאורה היה נראה ליישב שיטת רש"י דבשעת הביעור דר"י היינו שעת ביעורו מדאורייתא דהיינו בסוף שש דבהאי שעתא אכתי לא גזר ר"י דלמא אתי למיכל מיניה כיון שאפילו אם יאכלנו בסוף שש ליכא איסורא דאוריית' משא"כ תוך המועד דרבנן היינו מתחילת שש שהוא מועד הביעור מדרבנן אלא דמלשון רש"י במנחות לא משמע הכי ע"ש דשעת הביעור דר"י היינו נמי בשעה ששית עצמו דסתמא דלישנא משמע דכל שעה ששית זמן ביעור מיקרי ואפ"ה יש ליישב שיטת רש"י דהא דנקט ר"י לישנא דבשעת הביעור היינו משום דבהאי שעתא לא חיישינן דלמא אתי למיכל מיניה כיון שהוא עוסק בביעורו כדאמר רבא לקמן הוא עצמו מחזר עליו לשורפו כנ"ל בשיטת רש"י:

בא"ד ורש"י לא רצה לפרש כן מפני שפירש במשנה דבודקין שלא יעבור בבל יראה. כוונת התוספת כיון דעיקר בדיקת החמץ אינו אלא משום בל יראה תו לא מצינן לפרש לאחר המועד דהיינו לאחר פסח כיון דתו לא שייך בל יראה משא"כ התוס' לשיטתם דעיקר הבדיקה משום דלמא אתי למיכל מיניה . מיהו לפי מה שפירשתי לעיל בר"פ דרש"י נמי מודה דאפילו היכא דלא שייך בל יראה אפ"ה צריך בדיקה מדרבנן משום דלמא אתי למיכל מיניה אם כן לפ"ז לא שייך לפרש כשיטת התוספות בכוונת רש"י. אלא דלענ"ד לולי דברי תוספות נ"ל דאפילו משום חששא דלמא אתי למיכל מיניה אפ"ה לא רצו לפרש דלאחר המועד היינו אחר הפסח דהא קיי"ל הלכה כר"ש דחמץ לאחר הפסח מותר לגמרי ולא מיתסר אלא מדרבנן משום קנסא בעלמא אם כן לא שייך למיחש משום ספיקא דלמא אתי למיכל ומכ"ש לפי' מהרש"ל דמתניתין בביטל מיירי וא"כ הרי כתבו רוב הפוסקים דהיכא שביטלו לא שייך האי קנסא דר"ש אפילו מאן דאוסר לא הוי אלא משום הערמה א"כ ודאי לא שייך האי חששא כן נראה לי ברור בשיטת רש"י ובלא"ה נ"ל דפרש"י מוכרח מאריכות לשון דמלתא דחכמים גופייהו דקחשבו כמה בדיקות ללא צורך כיון דלפי' התוס' בודק והולך לעולם פעם אחת כראוי.

ומה שנחלקו מהרש"ל ומהרש"א אי מתניתין אייריי בביטלו או בלא ביטלו דבר זה מחלוקת הקדמונים היא אי בדיקת חמץ שאינו ידוע מדאורייתא או לא ועיין בזה בסמוך:
בפירש"י בד"ה ג' השבתות שלש לשונות כו' נראה דהוצרך לפרש כן משום דלכאורה הנך ג' ד' הוו אע"כ דלא קחשיב אלא אותן ג' שנחלקו בלשונות. מיהו בירושלמי אמר רבי יוחנן דטעמא דרבי יהודא כנגד ג' פעמים שכתוב בתורה לא יראה ומקשה התם והכתיב תשביתו ומשני בעשה הוא וזה דלא כפרש"י אלא מדמייתי הכא בהדיא האי קרא דתשביתו משמע דממניניה הוא אלא דמ"מ למאי דמסיק בירושלמי דלא יראה ולא ימצא כחדא חשיב כדמסיק התם מלתא בטעמא אם כן שפיר מצינן לפרש כן בשמעתין לענין דחמץ ושאור כחדא חשיב להו והני נמי משום דמיצרך צריכי:
בגמרא מתיב ר"י כו' אלמא בשוב אינו בודק פליגי. מכאן יש להקשות על שיטת הפוסקים דבדיקת חמץ שאינו ידוע היכא דלא ביטל הוי מדאורייתא ומכ"ש לשיטת הפר"ח שרוצה להכריע כן מדאמרינן בשמעתין כנגד ג' השבתות ומשמע ליה דדרשא גמורה היא ובאמת שכן נראה מל' ירושלמי שהבאתי בסמוך. אם כן לפ"ז לא הוי מקשה הכא מידי אלמא בשוב אינו בודק הוא דפליגי אפ"ה מצ"ל דבתרתי פליגי בג' פרקים כדמשמע מלישנא דמתניתין ופליגי נמי בשוב אינו בודק כדמשמע מלישנא דברייתא ואע"ג דלא מסתבר לומר דפליגי בתרתי אפ"ה לכאורה בלא"ה פליגי נמי בשוב אינו בודק דר"י לטעמיה דשמעינן ליה דחמץ לפני זמנו משש שעות ולמעלה עובר בלאו ומלקות ומשו"ה שפיר קאמר שוב אינו בודק דמוטב שיעבור בשב ואל תעשה ממה שיעבור בקום עשה על כמה לאוין ומלקות וחכמים נמי לטעמייהו דסתם חכמים דר"י היינו רבי מאיר אם כן לא מיבעיא לשיטת הירושלמי דלר"מ חמץ לפני זמנו אינו אלא מדרבנן א"כ פשיטא דלא שייך לומר שוב אינו בודק ויעבור על עשה דתשביתו מדאורייתא משום חשש דדילמא אתי למיכל שאינו אלא מדרבנן אלא אפילו א"א דחכמים דמתניתין כר"ש ס"ל וכפירוש התוס' לקמן דף כ"ח ע"ב דלר"ש עובר בעשה דתשביתו אפ"ה לית לן למימר דשוב אינו בודק ויעבור בודאי על עשה דתשביתו משום חששא דדלמא אתי למיכל מיניה כיון דאפילו אם יאכלנו נמי לא יעבור אלא בהאי עשה דתשביתו גופא:
שם ומי גזר ר"י דלמא אתי למיכל מיניה כו' וקשיא לי לפי שיטת התוספו' בריש מכילתין דעיקר טעמא דבדיקת חמץ אינו אלא משום דלמא אתי למיכל מיניה וכתבו שם דמה שלא גזרו כן בשאר איסורים אלא בחמץ דוקא היינו משום דלא בדיל מיניה ואם כן מאי קאמר ומי גזר ר"י דלמא אתי למיכל מיניה דהא קמן דודאי גזר רבי יהודה דלמא אתי

למיכל מיניה דאל"כ למה תיקנו בדיקה כלל ומאי מקשי נמי מאיסור חדש כיון דבלא"ה הוי ידע דיש לחלק בין חמץ לשאר איסורין מטעמא דחמץ לא בדיל מיניה והיינו כדמשני אביי בסמוך . ועוד שהרי התוס' לעיל בריש מכילתין לא הוצרכו לחלק בין חמץ לשאר איסורים מטעמא דחמץ לא בדיל מיניה אלא לפי מה דהוי קשיא להו מעיקרא משאר איסורי הנאה משא"כ משאר איסורים דמותרים בהנאה לא הוו קשיא להו כלל דמלתא דפשיטא היא דלא שייך למיגזר בהו כמו בחמץ שאסור בהנאה אם כן לפ"ז מאי מקשי הכא מדר"י אדר"י דמיקל בחדש ולא גזר ומאי קושיא דהא חדש מותר בהנאה וכ"ש דקשיא טפי לפי תירוץ השני שכתבו התוס' בריש מכילתין דשאני חמץ שהחמירה בו התורה לעבור על בל יראה משו"ה החמירו לבדוק ולבערו משום דלמא אתי למיכל ואם כן מאי מקשי הכא מדר"י אחדש דלא שייך ה"ט והנלע"ד בכל זה ליישב לפי שיטת התוס' שכתבו לקמן דמה שהתיר ר"י קמח וקלי היינו משום עולי רגלים וזה מוכרח לסברת המקשה גופא דהכא דאל"כ מאי מקשה מעיקרא מי גזר ר"י שמא יאכל ותיפוק ליה דודאי גזר שמא יאכל בחדש גופא דהא קאמר ר"י לקמן אבל לא גודשין ואם כן ע"כ הוי צריך לחלק דמה שהתיר ר"י בקמח וקלי היינו משום עולי רגלים אע"פ דעיקר קושיית המקשה היא משום דקס"ד דמצות ביעור חשיב מיהא כמו עולי רגלים אפילו לשיטת התוספות דמצות ביעור לא הוי אלא מדרבנן גזירה שמא יאכל דהא בביטל איירי אפ"ה חשיב כמו עולי רגלים וא"כ מקשה שפיר מי גזר ר"י שמא יאכל אפי' במקום מצות ביעור והא אשכחן ר"י דמתיר קמח וקלי אפי' משום עולי רגלים לחוד ואף על גב דעיקר הבדיקה נמי היינו משום דלמא אתי למיכל מיניה היינו במשך זמן מרובה שמא ישכח ויאכל בשגגת פסח או בשגגת חמץ אבל לעקור מצות בדיקה לגמרי משום הך חששא פורתא דשמא יאכל בשעת בדיקה לא שייך לגזור לר"י דלא גרע מעולי רגלים ואי תקשה אם כן דמקשה ע"כ הוי ס"ד הך סברא א"כ מאי מקשו התוס' לקמן מאידך קושיית הגמרא אבל לא גודשין דלמא הא דמותר לקצור משום פסידא ומאי קושיא דהא ע"כ הוי ידע המקשה דמצות ביעור הוי כמו פסידא . דאפשר דהתוס' בקושייתם הוו סברי דנהי דמצות ביעור הוי כמו עולי רגלים אפ"ה לא הוי כמו פסידא כיון דלשיטתם מצות ביעור אינה אלא מדרבנן כדפרישית וע"ז מתרצים התוס' לקמן דאפ"ה מצות ביעור הוי כמו פסידא כן נ"ל בשיטת התוס' ומכ"ש דא"ש טפי לשיטת רש"י דתחלת הבדיקה לאו משום שמא יאכל לחוד אלא שלא יעבור בבל יראה דאפשר דהוי מדאורייתא כדפרישית בריש מכילתין אם כן מקשה הש"ס שפיר מי גזר אפילו במקום ביעור דודאי לא גרע מעולי רגלים ואפילו כמו פסידא כנ"ל נכון ועיין עוד בסמוך:

דף יא.

בגמרא אמר רבא דר"י אדר"י קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא. לכאורה יש לתמוה דמה ענין קושיא זו דרבנן אדרבנן אדאביי טפי מלשינויא דרבא גופא דמשני מעיקרא דטעמא דחדש משום שינוי אם כן כ"ש דקשה דרבנן אדרבנן כיון דאפילו ע"י שינוי אסרו רבנן חדש משום גזרה דלמא יאכל וחמץ לא גזרו כלל מיהו בזה נ"ל דבהא דמשני לעיל שאני חדש לא גרסינן רבא אלא רבה מדהשיב לו אביי תלמידו כדאשכחן בכמה דוכתי וכן הוא בנוסחא שלפנינו במס' מנחות ובהאי קושיא דהכא גרסינן רבא ואם כן לפ"ז שפיר קאי קושיא דרבא בין אשינויא דרבה ובין אשינויא דאביי אלא דאכתי קשה אמקשה דלעיל בתחלת הסוגיא דפריך מי גזר ר"י ומאי קשיא ליה דר"י אדר"י טפי מדרבנן אדרבנן ויותר קשה דמאי מקשה רבא אהנך שינויי דלעיל דר"י אדר"י קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא דכיון דרבא גופא מסיק ה"ט דהוא עצמו מחזר עליו לשורפו א"כ מעיקרא מאי קשיא ליה דלמא רבה ואביי גופייהו נמי אית להו ה"ט ומש"ה לא קשיא להו דרבנן אדרבנן ועוד דכל האי לישנא דמסיק רבא דר"י אדר"י ל"ק כדשנינן לישנא יתירא הוא ולענ"ד ליישב בענין זה היינו על דרך שכתבתי לעיל בשיטת רש"י דמעיקרא לא קשיא ליה דרבנן אדרבנן דשפיר ידע דרבנן לטעמייהו דלפני זמנו אינו עובר בלא כלום ואפשר דהוי מדרבנן ואפילו את"ל דהוי מדאורייתא והיינו בעשה דתשביתו כמ"ש התוס' לקמן דף כ"ח בד"ה ר"ש אומר מ"מ ודאי לא אלים הך ספק דשמא יאכל ויעבור בעשה דתשביתו ממה שיעבור בידים כל שעה ושעה הך עשה דתשביתו גופא והיינו לפי פירש"י דלעיל דאיירי בלא ביטלה משא"כ השתא דמקשה אביי מהאי דקוצרין ומשני חדש בדיל מיניה דלפ"ז פליגי ר"מ ור"י בסברות הפוכות א"כ קשה מאי דוחקא לאוקמי בהכי אמאי לא משני בפשיטות דהאי דקוצרין היינו משום פסידא דהא ע"כ דהכי הוא דאל"כ תקשה דר"מ אדר"מ בחדש גופא דאוסר בקמח וקלי ומתיר בקוצרין בית השלחין אע"כ משום פסידא אם כן לר"י נמי איכא לאוקמי בהכי אלא ע"כ דהא דלא ניחא ליה לאביי לאוקמי בהכי היינו משום דפשיטא ליה דמצות ביעור הוי כמו פסידא משום דמשמע ליה לאביי דמתניתין ע"כ בלא ביטלו איירי כדפרישית דאי בביטלו מ"ט דרבנן דאמרו דבודק לאחר המועד והיינו לאחר המועד ממש ולא ניחא ליה לאביי לפ' דלאחר המועד היינו עד שתחשך דא"כ תוך המועד היינו שעת הביעור אם כן למה שני בלישניה דלר"י קרי ליה שעת הביעור ולרבנן תוך המועד כמו שהקשו תוס' לעיל דמשו"ה מפרשו דתוך המועד ולאחר המועד היינו ממש ולפ"ז ממילא דבלא ביטלו איירי דאי בביטלו למה יבדוק לרבנן לאחר המועד דמסתמא דרבנן דמתניתין כר"ש ס"ל דקיי"ל כוותיה דחמץ לאחר

זמנו אינו אלא משום קנסא והיינו בלא ביטלו דוקא כדפרישית ואם כן מקשה רבא לאביי שפיר דר"י אדר"י קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא אע"כ דהא דלא קשיא דר"מ אדר"מ כדמסיק רבא היינו משום דמחזר עליו לשורפו אם כן א"ש הא דקאמר דר"י אדר"י ל"ק כדשנינן והיינו כדשנינן מעיקרא הא דמתיר ר"י בקמח וקלי היינו ע"י שינוי והא דמתיר בקוצרין בית השלחין היינו משום פסידא והא דלא חשיב מצות ביעור כמו פסידא היינו משום דבביטל איירי והא דמצרכו רבנן לבדוק לאחר המועד היינו עד שתחשך והא דשני בלישניה דלר"י קרי ליה בשעת הביעור היינו משום דכיון דטעמא דרבנן דלא גזרו שמא יאכל היינו משום דמחזר עליו לשורפו והיינו משום דר"מ לטעמיה דלפני זמנו אינו עובר בלא כלום אלא מדרבנן משום עשה דתשביתו משו"ה מהני ה"ט דמחזר עליו לשורפו משא"כ בתוך המועד דאיכא לאו וכרת לא מהני אם כן לפ"ז ר"י נמי לטעמיה דמשש שעות ולמעלה נמי עובר בלאו ומשו"ה לא מהני ליה ה"ט דמחזר עליו לשורפו משא"כ בשעת הביעור שהיא בשעה ששית כיון דליכא אלא איסורא דרבנן מש"ה שרי ר"י מטעמא דמחזר עליו לשורפו ומש"ה משני בלישניה לקרותה בשעת הביעור כיון שעיקר ההיתר תלוי בכך שמחזר לבערו ולשורפו וכדפרישית במתני' כנ"ל נכון בישוב הסוגיא לפי שיטת רש"י. וממילא דלפ"ז צדקו יחדיו שיטת רש"י דמפרש כאן במשנתינו דלאחר המועד היינו עד שתחשך כיון דהכא בפסחים קאי שהוא עיקר מקומו לדיני בדיקת חמץ לכך מפרש הדין לפי המסקנא דרבא דאוקמי בהכי וכדפרישית משא"כ במנחות דלא מייתי הש"ס כל השקלא וטריא אלא אגב גררא דמתני' דהתם משו"ה מפרש רש"י דלאחר המועד היינו בתוך הפסח ולא ניחא ליה לפ' עד שתחשך כמו שפירש כאן כיון דלמאי דס"ד דרבא מעיקרא ולדבריו דאביי אי אפשר לפרש כן אם כן אמאי שני בלישניה לקרותו בשעת הביעור במאי דלא אסיק אדעתיה הך סברא דמחזר עליו לשורפו משו"ה מפרש בענין אחר כדרך רש"י בכמה מקומות שמפרש המשנה לפי השקלא וטריא אף דלא נשאר במסקנא והא דמפרש רש"י לאחר המועד בתוך הפסח עצמו ולא לאחר המועד ממש היינו משום דבתוך הפסח הוי מילתא דפסיקא משא"כ לאחר המועד תלינן לקמן דף כ"ט בפלוגתא דתנאי ואמוראי דרבא הוא דמוקי לה לר"ש משום קנסא וכמו שאבאר שם באריכות ע"ש ודוק היטב:

שם דרבנן אדרבנן ל"ק מתוך שמחזר עליו לשורפו כו' ויש לדקדק תינח בחמץ דשייך האי טעמא אבל אכתי קשיא דרבנן אדרבנן מ"ש חדש דגזרינן לכ"ע שמא יאכל כדקתני אבל לא גודשין אע"ג דמותר בהנאה וליכא אלא לאו גרידא ומ"ש מכל איסורין שבתורה כגון חלב דאיסור כרת וערלה ובשר בחלב וכלאי כרם דאסורין בהנאה אפ"ה מותר

לשהותן ולהתעסק בהן ולא גזרינן שמא יאכל ויש ליישב לפי תירוץ ראשון שכתבו תוס' לעיל בריש מכילתין דלא שייך לגזור לשמא יאכל אלא בדבר שאין איסורו איסור עולם כגון חמץ ואם כן לפ"ז שייך ה"ט נמי בחדש משא"כ בשאר איסורין אלא דאכתי לתירוץ השני של התוס' שכתבו שם בריש מכילתין דשאני חמץ שהחמירה בו תורה לעבור בבל יראה א"כ הקושיא במ"ע דאכתי מ"ש חדש דגזרינן לכ"ע מכל שארי איסורין ונראה דהתוס' לעיל בתירוצם השני הוצרכו לטעמא דבל יראה היינו משום דבחמץ לא פסיקא להו דאין איסורו איסור עולם דהא לר"י דאוסר לאחר זמנו הוי איסורו איסור עולם לכך הוצרכו נמי לטעמא דבל יראה אבל לענין הסברא דאיסורו איסור עולם אכתי קיימא התוס' לפי האמת כי היכי דלא תקשה מחדש אשאר איסורין כנ"ל ודו"ק:

שם וכל היכא דלא בדיל מיניה מי גזר ר"י כו' והתנן לא יקוב אדם כו'. לכאורה שזה סותר במ"ש לעיל דהא דאמר רבא דר"י אדר"י ל"ק כדשנינן היינו כדשנינן מעיקרא משום דבחדש איכא שינוי אם כן לפ"ז צ"ל דהא דתני הכא לישנא דלא בדיל מיניה לא קאי אלא לשינויא דאביי דוקא וזה דוחק אלא דבאמת ל"ק מידי דהא בלא"ה הך לישנא דלא בדיל מיניה לישנא יתירא הוא דבפשיטות הו"ל לאקשויי מי גזר ר"י לשמא יאכל הא תנן לא יקוב ור"י מתיר אלמא אפילו בשבת דחמיר אפ"ה לא גזר ואף ע"ג דלא בדיל מיניה ועוד דטפי הו"ל לאקשויי דר"י אדר"י מחדש דקתני אבל לא גודשין אלמא אפי' בחדש דקיל טובא וכיון דלא בדילי מיניה גזר כ"ש שבת אלא ע"כ דבאמת לקושטא דמילתא לא שייך כלל הך קושיית הגמרא השקלא וטריא דלעיל ובפשיטות הוי מצי לאקשויי אמתניתין אבל לא גודשין ולא נקיט הכא אלא אגב גררא ולאלומי הקושיא דאפילו באיסור שבת דחמיר ולא בדיל מיניה אפ"ה לא גזר ר"י ועוד דבלא"ה הך סברא לחלק בין בדיל ובין לא בדיל ע"כ סברא מוכרחת היא לפמ"ש התוספות בריש מכילתין דעיקר בדיקת חמץ הוי משום גזרה דהחמירו בו משום דלא בדיל מיניה וכבר כתבתי דע"כ רש"י נמי מודה בהא כדפרישית בריש מכילתין כן נראה לי ואין להאריך יותר ודו"ק:

בפירש"י בד"ה ואפילו היא של חרס כו' והתניא וכו' והמסתפק חייב משום מכבה עכ"ל. ולכאורה מהך ברייתא לא משמע מידי דהא דקתני והמסתפק חייב משום מכבה לא אתיא אלא כר"י דאמר משאצל"ג חייב עליה משא"כ לפמ"ש רוב הפוסקים דקיי"ל מלאכה שאצל"ג פטור אם כן מסתמא אית לן לאוקמא רבנן דמתניתין לא יקוב אליבא דהלכתא אלא דלפ"ז הוי פלוגתא דרבנן ור"י סברות הפוכות דהא ר"י מחייב במלאכה שא"צ לגופה ומתיר הכא מיהו למסקנא לדברי התרצן א"ש דאדרבה אזלי לטעמייהו דכיון דלרבנן ליכא אלא איסורא דרבנן מש"ה גזרו דלמא אתי למיכל מיניה ור"י לטעמיה

דמחייב במלאכה שא"צ לגופא מש"ה לא גזר משום חומרא דשבת מיבדל בדיל. והשתא אתי שפיר נמי הא דמקשה הש"ס בתר הכי ורמי שבת אשבת ולכאורה לא שייך הך קושיא הכא אלא במסכתא שבת גופא אבל למאי דפרישית אתי שפיר דודאי לא שייך להקשות משניות דשבת אהדדי דלא שייך כלל להשוות גזירות חכמים זו לזו כמ"ש התוספות בכמה דוכתי וכדאיתא נמי להדיא במשנה דמס' ידים דאין למידין דברי סופרים מד"ס אלא דעיקר הקושיא הכא במאי דמסקינן דר"י דמתיר היינו משום חומרא דשבת דמיבדל בדיל אם כן מקשה שפיר אמאי גזר ר"י גבי חבל הא מיבדל בדיל הא בקשירה ודאי איכא איסורא דאורייתא וחיוב סקילה ורבנן אדרבנן נמי קשיא דהא רבנן גזרו אפילו במידי דקיל לענין שבת במתניתין דלא יקוב ואשכחן נמי דכ"ש דגזרו רבנן היכא דאיכא כרת דחמיר והיינו למאי דפרישי' בשיטת רש"י דמפרש לאחר המועד היינו עד שתחשך והיינו משום דבתוך המועד מודו רבנן דגזרינן לשמא יאכל משום דאיכא כרת אפילו במקום מצות ביעור א"כ ממ"נ קשיא מהאי דחבל מ"ט לא גזרו כנ"ל ודו"ק:

בגמרא וכל היכא דבדיל מיניה מי גזר ר"י והתניא בכור שאחזו דם וכו' אף ע"ג דבלא"ה גזר ר"י אף אמאי דבדיל מיניה בחדש גופא דקתני אבל לא גודשין אפ"ה מקשה שפיר וכל היכא דבדיל מיניה מי גזר ר"י אפילו היכא דאיכא פסידא מדקתני קוצרין א"כ אמאי גזר בבכור הא איכא נמי פסידא כמ"ש תוס' אליבא דרבי מאיר וק"ל:

דף יא:

במשנה ר"מ אומר אוכלין כל ה' כו' ר"י אומר אוכלין כל ד' כו'. בירושלמי מפרש דר"מ סובר דמתחלת ז' עד הלילה לא הוי אלא מדבריהם משום גדר ואסרו בששית מפני שמתחלפת בשביעית ולא משום גדר לגדר ר"י סובר מדאורייתא כו' ע"ש נמצא דלפ"ז מצינן למימר דר"י אוסר בששית מדבריהם משום גדר ואסרו בחמישית מפני שמתחלפת בששית אם כן לפ"ז משמע אליבא תלמודא דידן לא נחית להכי בין שינויא דאביי ובין לשינויא דרבא לקמן דמדברי שניהם נלמד פלוגתא דר"מ ור"י היינו משום טעות לחוד:

שם ותולין כל חמש כו' פירש"י דהיינו שאינו אוכל אבל מאכיל לבהמתו. וקשיא לי כיון דטעמא דר"י משום טעות אם כן מה בין איסור אכילה לאיסור הנאה דהא תרווייהו אסורין מדאוריית' ואין לוקין עליהן עד הלילה וכמ"ש התוס' להדיא לקמן (דף כ"ח ע"ב ד"ה וחד) דאפילו לחזקיה אליבא דר"י לפני זמנו אסור בהנאה מדאורייתא ויש ליישב דנהי דר"י סבר דאדם טועה ב' שעות לאו דרובא דאינשי טעו אלא מיעוטא או מיעוטא דמיעוטא חיישינן לטעות נמצא לפ"ז לא רצו חכמים להחמיר בכה"ג אלא לענין אכילה

דהוי כלכתחלה משא"כ לענין איסור הנאה לא החמירו כ"כ כיון דאיכא פסידא אלא דלכאורה דלפ"ז הוי כמו סברות הפוכות דהא בעלמא אשכחן דר"מ חייש טפי למיעוטא ואפשר דבזה אנו צריכים גם כן לשיטת הירושלמי דר"מ סובר דשביעית גופא אינה אלא מדבריהם ומש"ה לא חייש למיעוטא משא"כ לר"י דמתחלת שביעית הוא מדאורייתא מש"ה מחמיר טפי וחייש למיעוטא לענין אכילה דהוי כלכתחילה כדפרישית כן נ"ל ודוק היטב:

בפירש"י בד"ה ושורפין בתחלת שש דהא ודאי רובא טעו בין שש לשבע עכ"ל. נראה דמ"ש רש"י דהא ודאי רובא טעו מוכח להדיא מסוגיא דשמעתין לענין עדות אחד אומר בשתי שעות וא' אומר בשלש עדותן קיימת והיינו דקטלינן ליה אם כן ע"כ משום דרובא טעו כדאמרינן לענין דרובא טעו בעיבורא דירחא דמשום מיעוטא לא אמרינן עדותן קיימת למיקטל גברא אם כן יפה כתב רש"י כאן דודאי רובא טעו אלא דאכתי מאי שלא פי' רש"י כן לעיל במילתיה דר"מ ור"י דאמרו נמי דשורפין בתחלת שש אלא דהתם אפשר אפי' משום מיעוטא דטעי אית להו דשורפין משא"כ הכא דאיירי אליבא דר"ג דמחלק בין חולין לתרומה משום דבתרומה אסור להפסיד קדשים בידים כל זמן שיוכל לאוכלן דאפ"ה אמר ר"ג דשורפין אפילו תרומה בתחלת שש א"כ ע"כ היינו משום דרובא טעו דאל"כ לא היינו מפסידין התרומה בידים כנ"ל וק"ל:

בגמרא תנן התם אחד אומר בשנים בחדש כו' עדותן קיימת ופירש"י כיון דהושוו שניהן לומר בשלישי או ברביעי וכשבודקין איזה יום בחדש כו' עכ"ל. ולכאורה שינה רש"י מסדר לשון המשנה דבתחלה היו בודקין בכמה בחדש ואח"כ באיזה יום הנראה מזה שאין מוקדם ומאוחר בדבריו אלא דרש"י ז"ל בא ליישב קושיית ריב"א דמאי עדותן קיימת הא אילו בדקינן בהני סהדי לכך מפרש רש"י דכיון שהשוו שניהן אח"כ לומר שהיה בשלישי או ברביעי אם כן היינו דיוקא דדייקינן בהנהו סהדי דמסתמא א' מהן טעה בעיבורו של חודש כן נ"ל ועיין מה שאכתוב בזה בל' התוספות:

רש"י הואיל ויש טועין בכך כו' לכאורה לשון רש"י אינו מדוקדק דהא לקושטא דמלתא אמרינן בר"פ בן סורר דרובא דאינשי טעו בעיבורא דירחא דאל"כ לא הוי עדותן קיימת למיקטל גברא מספיקא ואם כן מה זה שכתב רש"י הואיל ויש טועין דמשמע מיעוטא הוא דטעי ונלע"ד הכל עולה בקן א' דהא דאמרינן דרובא דאינשי טעי אי אפשר לפ' הסברא כפשטן דמאי סברא היא זו דמהיכי תיתי יטעו רוב העולם לומר בהיפך ממה שהוא ועוד דאם רוב העולם טועין הו"ל למימר אינו יודע ויהיה עדותן בטילה דמה לי לצרה זאת ואי חשדינן ליה כמשקר במזיד כדי שיהא עדותן קיימת להרוג את חבירו

הרי אינו יודע מה בלבו של חבירו אולי יאמר חבירו להיפך כמו שהאמת ואי חשדינן ששניהם קמשקרין אדרבה היה להם לכווין עדותן אע"כ דודאי באמת א' מהן אינו יודע בודאי עיבורא דירחא אלא מאי שאומר בשלישי או ברביעי היינו מפי השמועה דרובא דעלמא שאינן זריזין לא בקיאי כלל ואמרו מאומד אלא דמ"מ דבעדות שמסורה לזריזין מיעוט הוא דטעי אפ"ה עדותן קיימת כיון שכיוונו עדותן ליום א' בג' או בד' לימי השבוע כנ"ל נכון בשיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה זה ידע בעיבורו של חדש כו' והקשה ריב"א מה אילו דייקינן כו' דהכי פריך בסמוך. ולכאורה אין הדמיון עולה יפה דבשלמא לקמן פריך רבא שפיר אמילתא דאביי ומה אילו דייקינן בהני סהדי כו' האיך ניקטול מספיקא כיון שיש תקנה בדבר לשאלו בכמה בשעה לא מיבעיא ללישנא קמא דאביי אליבא דר"מ אין אדם טועה ולא כלום אלא דאין אנו יודעין מה בלבו אם מתכווין לסוף שעה שנייה או לתחלת שעה שלישית אם כן פשיטא שיש לנו לשאלו אלא אפילו לאידך לישנא דטעמא משום דאדם טועה אפ"ה יש לנו לשאלו דשמא יאמר איני יודע ותיבטל העדות וליכא למימר א"כ נפישא ליה טפי מז' חקירות הא ליתא דאכתי תיקשי אקרא גופיה ליבעי שמונה חקירות והיינו בכמה בשעה וטפי הו"ל למימר דבאיזה יום אין צריך לשאלו כיון שכיוונו שניהם בכמה בחדש וטפי הו"ל לאוקמי דז' חקירות בכמה בשעה משא"כ הכא לענין הטעות בעיבור של חדש מה יתן ומה יוסיף הך חקירה כיון דאנו אומרין דבאמת אינו יודע אלא שאומר מאומד א"כ מסתמא אם נשאל אותו יאמר כמו בראשונה (ויש ליישב קצת לשיטת רש"י בסמוך) אלא דבר מן דין יש לתמוה יותר על קושיית ריב"א שיש לשאול אותו אם יודע בעיבורא של חדש ומאי קושיא דלמא אה"נ דשיילינן ליה בתר הכי שהרי כל המרבה לחקור הרי זה משובח ואמרינן נמי מעשה ובדק בן זכאי בעוקצי תאנים אלא כיון דאינה מן מניין החקירות כיון שאין החקירה זו בפני עצמה אלא לפ' דבריו הראשונים ואין בדיקה זו מביאה לידי הזמה יותר ממה שאמר בראשונה כיון דלעולם עדותן קיימת וצ"ע:

בא"ד מ"מ שפיר מוכיח בפרק בן סורר כו' מיד הו"ל מוכחשים וכי הדר ומכוונים ליום א' הו"ל חוזר ומגיד עכ"ל. ולפ"ז צ"ל מה שמוכח בפ' בן סורר דאזלינן בד"נ בתר רובא לאו מדכתיב בקרא ז' חקירות ילפינן לה דהא איכא למימר דשאלינן להו תחילה באיזה יום ואח"כ בכמה בחדש דבכה"ג לא משכחת דהוו מוכחשין דליהוי חוזר ומגיד אלא ע"כ דדיוקא דרבינא התם דשמעינן מיהו במתני' דהיו בודקין דאזלינן בד"נ בתר רובא מדנקט להו ז' חקירות בהאי סידרא תחלה בכמה בחדש ואח"כ באיזה יום אלמא דפשיטא ליה לתנא דמתניתין דאזלינן בד"נ בתר רובא וכה"ג מייתי נמי התם רבי ירמיה מדפתי ראיה

ממתניתין דבת שלש ויום א' וע"כ לאו מקרא דייק לה אלא ממתני' (מיהו לקמן משמע אפי' בלא הכחשה שייך חוזר ומגיד בתוך כדי דיבור ודו"ק):

בגמרא אמר אביי כשתמצא לומר לדברי ר"מ אין אדם טועה ולא כלום. לכאורה יש לתמוה האיך אפשר לומר כן אטו כ"ע אברהם אבינו הוו שאצטגנינות גדולה היתה בלבו לכוין עתות הרגעים הא אפילו משה ודוד לא הוו ידעי כדאיתא בברכות ונראה לי דהא דאמר הכא אין אדם טועה ולא כלום היינו בכה"ג גופא דאיירי בה מתניתין דז' חקירות דאי איתא שא' מן העדים לא היה יכול לכוין השעה או כמה בשעה א"כ היה לו לומר איני יודע ותהיה עדותן בטילה אלא ע"כ שבודאי יודע לכוין קרוב לסוף השעה שנייה קרוב לתחלת שעה שלישית:

מיהו בעיקר מימרא דאביי לישנא דאמר כשתמצא לומר כו' יש לדקדק מי הכריחו לפ' כן פלוגתייהו כיון דאיכא לאוקמי פלוגתייהו בפשיטות לענין טעות כדאשכחן במתניתין דהכא דלר"י אדם טועה יותר מלר"מ אפילו את"ל דאביי פשיטא ליה לחלק בין חמץ לעדות לקמן בשמעתין אפ"ה לא שייך שפיר לשון כשתמצא לומר ופירש"י כשתדקדק בדבריהם והנלע"ד משום דלא משמע ליה לאביי כלל לומר דפליגי לענין טעות דא"כ איפכא שמעינן להו דהא ודאי רובא דאינשי לא טעו כולי האי אלא מיעוטא וא"כ לר"י דאדם טועה יותר מסתמא היינו מיעוטא ואם כן למאי דקיי"ל כר"י לגבי ר"מ הוי משמע דחיישינן טפי אפילו למיעוטא דמיעוטא ובכמה דוכתי בש"ס משמע דר"מ חייש למיעוטא ולא קיי"ל כוותיה בשלמא לענין חמץ לא הוי סברות הפוכות והיינו מטעמא דפרישית במתניתין בשיטת הירושלמי דר"מ לטעמיה דחמץ מו' ולמעלה לר"מ מדבריהם ולר"י מדאורייתא משא"כ הכא דלא שייך לומר כן לכך הוכרח אביי לפ' טעם פלוגתתן בענין אחר דהא דר"מ לא חייש הכא למיעוטא דטעי היינו משום דבכה"ג אין אדם טועה ולא כלום מדלא אמר איני יודע כדפרישית כנ"ל נכון ודו"ק:

דף יב.

בתוס' בד"ה באיזה יום תימא כיון שכבר כיוונו יום א' לחדש כו' עד סוף הדיבור . בר"פ היו בודקין כתב רש"י ז"ל לתרץ קושיא זו בענין אחר הא דשיילינן להו באיזה יום היינו משום שעי"כ יוכלו לבא לידי הזמה יותר דאפשר שעדי הזמה לא ישימו על לבם לכוין יום החדש אם לא ע"י החקירות של איזה יום בשבת עי"כ יזכרו גם כן איזה יום בחדש ומהרש"ל כתב שם דאפילו בלא"ה הוי מצי רש"י לפ' דאי לאו חקירה באיזה יום לא הוי שייך תורת הזמה בחקירה לכמה בחדש אם יכחישו העידי הזמה זה את זה זה אומר בב'

וזה אומר בג' דהוי מצי למיתלי דחד מנייהו טעי בקביעא דירחא כו' ע"ש. ומהרש"א ז"ל השיגו וכ' דא"כ בצרי להו מז' חקירות לפ"ז הוי שייך הך קושיא גם כן על תירוץ הב' שכתבו התוס' כאן אלא דבאמת עיקר דברי מהרש"א אינם מובנים לי כלל דהא בלא"ה ודאי לא סגיא בחקירות דאיזה יום לחוד כיון שעדיין אין כאן הגדה אם נעשה בתחלת החדש או בסוף החדש באותו יום מימי שבת עצמו נמצא דלפ"ז שפיר הוי בכמה בחדש מן ז' חקירות דמחקירה דאיזה יום לבד היו מזימין צריכין לומר עמנו הייתם בכל אותן הימים מימי השבת של כל אותו חדש אלא דעיקר כוונת התוס' כאן היינו אם לא יכחישו זה את זה בחקירה דכמה בחדש וע"ז כתבו שני תירוצים וכוונת תירוץ השני דאפ"ה לעולם צריך לישאל באיזה יום אם יכחישו זא"ז בימי החדש אבל כבר כתבתי דמסדר לשון המשנה משמע שבתחלה היו שואלין בכמה בחדש ואם כן הדרא קושיא לדוכתא אם כיוונו עדותן בימי החדש למה שואלין אותו באיזה יום וכיון שתירוץ זה דוחק ותירוץ ראשון גם כן דוחק כמו שכתב מהרש"ל ז"ל כאן לכך הוכרח רש"י לפרש בפ' היו בודקין בענין אחר כנ"ל ודוק היטיב:

בגמרא אלא אמר רבא לדברי ר"מ אדם טועה שתי שעות ולדברי ר"י כו' כאן ודאי יש להקשות מה שהקשיתי לעיל דהכא משמע דלר"י אדם טועה יותר מלר"מ אף ע"ג דאותן שטועין יותר הוי מיעוטא דמיעוטא ובעלמא איפכא שמעינן ר"מ חייש טפי למיעוטא ונ"ל ליישב משום דבלא"ה הא מסקינן ביבמות בר"פ האשה שהלכה דהיכא דאיכא רובא בהדי חזקה לא חייש רבי מאיר למיעוטא ואם כן שפיר איכא למימר דבהא קמיפלגי דר"מ דאמר עדותן בטילה היינו משום דחזקת גברא מסייעא לרובא דלא טעי ומשו"ה לא קטלינן עלייהו דהא בחזקת שאינו חייב מיתה הוי מעיקרא ור"י סבר דטפי אית לן למיזל בתר חזקת עדים ומוקמינן להו בחזקת כשרות שאינן משקרין ובודאי טעה והא דאלים ליה ר"י חזקת עדים טפי מחזקת גברא היינו משום דחזקת גברא מיהו אתרע משא"כ חזקת עדים לא אתרע כלל כיון דאיכא למימר דטעי כן נראה לי נכון ודו"ק:

דף יב:

בתוספות ד"ה אימתי שלא בשעת ביעורו פי' הקונטרס שלא בשעת ביעורו בשש כו' וקשה לר"ת היכי ימתין כו' ועוד דמנותר יליף כו' ומפרש ר"ת עס"ה. ולענ"ד נראה לי ליישב שיטת רש"י מה שהקשה ר"ת האיך ימתין לבערו עד תחלת שבע הא גזר ר"י לשמא יאכל נראה דלא קשה מידי דנהי דחייש ר"י לשמא יאכל אפילו היכא שמחזר עליו לשורפו היינו דוקא בשעת בדיקה שטרוד בבדיקה לחפש בכל המקומות חיישינן

שפיר שמא ימצא גלוסקא יפה וישכח ויאכל דרך מתעסק משא"כ הכא שכבר בדק ומצא והצניע החמץ וא"כ כשיטלנו בתחלת שבע כדי לבערו ממש להטילו לים לאלתר או לזרותו לרוח תו לא שייך כלל הך חששא דשמא יאכל. ומה שהקשה עוד דלעיל קרי ליה תחלת שש שעת הביעור והכא קרי ליה שלא בשעת ביעורו נראה נמי דלא קשה מידי דלעיל דלענין בדיקת חמץ דרבנן איירי שפיר קרי ליה שעת הביעור כיון שהוא שעת הביעור של רוב העולם משא"כ הכא דמלתיה דר"י לענין שריפה איירי דאיירי מדינא דאורייתא שפיר אמר אימתי הוי מדאורייתא בשריפה שלא בשעת ביעורו והיינו מתחלת שש דהוי מדאורייתא שלא בשעת ביעורו:

אמנם הקושיא שלישית שהקשה ר"ת כיון דר"י מנותר יליף ממילא משמע איפכא כמו שמפרש ר"י באמת וכתב דהכי איתא בירושלמי נ"ל דאדרבה מאותו הירושלמי גופא נראה להדיא לפרש הך ברייתא דהכא כפי' רש"י דהכי איתא בירושלמי תני עד שלא הגיע זמן ביעורו אתה מבערו בכל דבר משהגיע זמן ביעורו אתה מבערו בשריפה ואתיא כר"י אית תנויי תני עד שלא הגיע זמן ביעורו אתה מבערו בשריפה משהגיע זמן ביעורו אתה מבערו בכל דבר ואתיא כרבנן עכ"ל הירושלמי והדבר ידוע דבתלמודא דידן בכולה מכילתין לא אישתמיט ולא אשכחן דפליגי ר"י ורבנן בסברות הפוכות לגמרי מהיפך להיפך בענין ביעור החמץ אימתי דינו בשריפה ואימתי בכל דבר לכך נראה דתלמודא דידן מפרש הנך תרתי ברייתות דירושלמי תרווייהו אליבא דר"י כאן קודם חזרה כאן לאחר חזרה דהא לקמן דף כ"ז ע"ב מייתי הש"ס ברייתא אחריתי דמעיקרא יליף ר"י בק"ו מנותר שאינו בבל יראה כו' ואמרו לו חכמים כל דין שאתה דן תחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין לא מצא עצים לשורפו יהא יושב ובטל כו' ומסיק בסיפא דברייתא חזר ר"י ודנו דין אחר נותר ישנו בבל תותירו וחמץ בבל תותירו כו' ולכאורה יש לתמוה טובא דמאי אולמא הך ילפותא דבנין אב טפי מעיקרא שדנו בק"ו ואכתי לא השיב למה שהקשו לו חכמים לא מצא עצים לשורפו יהא יושב ובטל ואף שרש"י כתב שם דהאי בבל תותירו הוי ג"ש ובין לקולא ובין לחומרא מ"מ הסוגיא בלישנא דברייתא לא משמע הכי כמו שאבאר שם אי"ה לכך נראה דדוקא בתחלת הדין דרצה ללמוד חמץ מק"ו דנותר שאינו בבל יראה כו' אם כן ודאי עיקר הק"ו היינו לאחר זמן איסורו משבע ואילך דומיא דנותר א"כ יפה השיבו לו חכמים לא מצא עצים לשורפו יהא יושב ובטל משא"כ למה שחזר ודנו דין אחר דיליף חמץ מנותר בבניין אב כיון ששניהם בבל תותירו ולישנא בל תותירו לא שייך אלא קודם זמן איסורו שלא יבא לידי נותר כמו כן בחמץ שלא יבא לידי בל יראה כדאיתא בירושלמי בריש מכילתין ותשביתו היינו מעיקרא ע"ש נמצא דלפ"ז נהי

דבנותר אי אפשר לשורפו קודם איסורו אפילו אם ידוע שלא ימצא אוכלין משום דאין שורפין קדשים קודם זמן איסורו מ"מ בחמץ ודאי עיקר מצות שריפתו קודם זמן איסורו כדי שיהא מושבת בזמן איסורו ולפ"ז הוי עיקר מילתא דר"י קודם זמן איסורו אבל לאחר זמן איסורו מבערין בכל דבר מה"ט גופא דהתורה אמרה תשביתו בכל דבר שאתה יכול להשביתו וא"כ לפ"ז תו לא הוי הך דינא תחילתו להחמיר וסופו להקל כיון שאם לא מצא עצים לשורפו ימתין עד תחלת שבע ויבערנו בכל דבר והיינו ממש כמו שפירש"י כאן כנ"ל נכון. וראיה ברורה לדברי מצאתי במכילתא פ' בא הובא בילקוט שמעוני וז"ל אמר ליה ר"י ב"ב לר"י סבור אתה שאתה מחמיר עליו אין אתה אלא מיקל עליו אם לא מצא אור ישב לו ולא ישרוף אלא בלשון זה הוי אומר עד שלא תגיע שעת הביעור מצות כילויו בשריפה משתגיע שעת הביעור מצות כילויו בכל דבר עכ"ל הברייתא דמכילתא נמצא שזה לגמרי כפירש"י כאן וכמו שכתבתי בפי' הברייתא דלקמן ושניהם עולות בקנה א' שלאחר שאמר לו ר"י ב"ב לר"י אלא כך הוי אומר הודה לדבריו והיינו שחזר ודנו דין אחר וכדפרישית דלפ"ז הוי לגמרי כדברי ר"י ב"ב דמכילתא ולפ"ז צדקו יחדיו שני הברייתות שהובאו בירושלמי זו איפכא מזו אלא דאפשר דהא דמוקי התם הך ברייתא כרבנן היינו כר"י ב"ב שהן ג"כ דברי ר"י עצמו לאחר חזרה ובריתא קמייתא דתני איפכא היינו כר"י עצמו קודם חזרה כנ"ל נכון בעזה"י ליישב כל הסוגיא על מכונה לפי שיטת רש"י ז"ל. מיהו בעיקר פירושו של ר"ת ז"ל אני יושב ומשתומם כשעה חדא ומותבינא תו תיובתא כלפי סנאי דר"ת מאותה ראיה עצמו שמביא מל' הירושלמי הוי ראיה לסתור דמלבד מה שכתבתי דמייתי נמי התם ברייתא איפכא כפירש"י עוד קשה יותר דהא בהאי ברייתא קמייתא דמוקי לה הירושלמי כר"י תני עד שלא הגיע זמן ביעורו את מבערו בכל דבר משהגיע זמן ביעורו את מבערו בשריפה כו' נמצא דלפ"ז נהי דבעיקר הדין משמע דהיינו כמו שפי' ר"ת דלאחר זמן איסורו בשריפה לר"י מ"מ לשון הברייתא דהתם משמע להיפך דהא קאמר להדיא עד שלא הגיע זמן ביעורו את מבערו בכל דבר ובהאי ברייתא דמייתי רבינא הכא אמר ר"י אימתי שלא בשעת ביעורו משמע שלא בשעת ביעורו אם כן ע"כ הך ברייתא דמייתי רבינא הכא פליגא אהך ברייתא דמייתי הירושלמי אלא כאידך ברייתא דמייתי הירושלמי דאית תנויי תני אלא דמאי דמוקי לה התם כרבנן מוקי לה רבינא נמי כר"י ומכ"ש א"ש למאי דפרישית דרבנן דהירושלמי היינו ר"י ב"ב ובאמת הודה לו ר"י וחזר ודנו דין אחר כל זה נראה ברור ומוכרח בסייעתא דשמיא לקיים שיטת רש"י ז"ל ושיטת רבינו תם ז"ל ופירושו צ"ע גדול ליישב ועיין מה שאכתוב בזה עוד לקמן דף כ"ז ודוק היטיב:

דף יג.

בתוס' בד"ה ר"ג לאו מכריע הוא וקשה לר"י דלימא הלכה כר"ג דסתם לן תנא כוותיה כו' עס"ה. ותירוצם דחוק מאד ולולי דבריהם היה נ"ל ליישב לפמ"ש בריש פרק כל שעה בלשון רש"י במ"ש דמתניתין לדיוקא איצטריך ולא לגופיה למיסתם כר"ג והיינו כדפרישית התם דאי לגופיה ולמיסתם כר"ג הוה ליה למיתני בהדיא ולא מדיוקא דלישנא מותר ע"ש וכתבתי שם גם כן דאדרבה לישנא דמתניתין הוי משמע טפי כר"י ואי משום דמקשה הא איכא חמש דאינו אוכל ומאכיל מאן לימא לן דהכי הוא הא ר"י סתמא קאמר תולין ואיכא למימר דאין רשאי להאכיל לבהמה וחיה משום חששא דלמא משיירא כדאיתא התם והא דמקשה התם והא איכא חמש היינו משום דבלא"ה מילתא דפשיטא היא דליכא למיחש לדילמא משיירא כדפרישית התם נקטינן מיהא דפשטא דלישנא דמתני' דכל שעה לא מיקרי סתמא דנימא דאתא לאפוקי מדר"י וכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש שם דלמאי דבעי רבא מעיקרא למימר לעיל דטעמא דר"י דתולין היינו משום דיהבו ליה רבנן שעה א' ללקט עצים אם כן לפ"ז לקושטא דמלתא אין רשאי להאכיל לבהמה בחמש מה"ט גופא שהרי צריך לעמוד על גבי בהמתו כדי לבער המשוייר כמ"ש הרא"ש ז"ל שם ולפ"ז ממילא משמע דרבא לא חזר בו מסברא זו אף לאידך שינויא דגזרה משום יום המעונן וכמ"ש במשנתינו ולפ"ז יפה השיב ר"נ לרבא לפי שיטתו דר"ג לאו מכריע הוא ואם כן ממילא דהלכה כר"י אלא דר"נ גופא לא ס"ל בהא כרבא משום הכי מסיק נמי ואיבע"א רב דאמר כי האי תנא כנ"ל ודוק:

בפירש"י בד"ה מזון שתי סעודות ולא שלש כו' וע"פ אסור לאכול מן המנחה ולמעלה עכ"ל. שלמים וכן רבים תמהו על לשון רש"י בזה דהא בלא"ה אסור לאכול מחמש שעות ולמעלה משום איסור חמץ ולפענ"ד דברי רש"י פשוטים וברורים ונימוקו עמו משום דקשיא ליה דלכאורה כל הך מילתא דמשיירין מזון שתי סעודות כו' מלתא דפשיטא היא ולא שייך למיתנייה כלל דאי לענין עיקר דינא דשיורא דאפילו בחול נמי קתני לעיל מה שמשייר יניחנו בצינעא ואורחא דמלתא נמי לשייר ב' סעודות א' לערבית וא' לשחרית ואי משום שלא שייר בשבת שלש לצורך סעודה שלישית הא נמי פשיטא כיון דסעודת שלישית במנחה כדאי' בפ' כל כתבי לכך כתב רש"י דשפיר איצטריך למיתני שתי סעודות ולא שלש משום דסד"א דנהי דעיקר זמן סעודה שלישית במנחה היינו בכל שבתות השנה דאורחא דמלתא הכי היא משא"כ בע"פ שחל להיות בשבת הו"א דצריך לאכול סעודה שלישית קודם שעה חמישית כיון דכתיב תלתא זימני היום כדאיתא בפרק כל כתבי וכיון דבע"פ אסור לאכול מן המנחה ולמעלה מצה א"כ יקדים ויאכל קודם

שעה חמישית בחמץ דעיקר מצותה בלחם קמ"ל אפ"ה לא אלא יקיימנה במיני תרגימא כנ"ל בכוונת רש"י ז"ל וק"ל:

דף יג:

בגמרא דתניא אין מביאין תודה בחג המצות כו' פשיטא. וקשיא לי מאי פשיטותיה הא לקמן בפרק כל שעה דף כ"ט איכא מ"ד דיליף שאור דאכילה משאור דראייה ופירש"י שם דשל אחרים ושל גבוה מותר אף באכילה ואף התוס' לא אקשו על פירושו אלא משל אחרים דכיון שאכלו קנאו ושלך קרינא ביה משא"כ לענין לחמי תודה כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו למ"ד קדשים קלים לאו ממון בעלים הם אם כן שפיר איצטריך לאשמעי' דאפ"ה אסור דלא ילפינן שאור דאכילה משאור דראייה או משום דקדשים קלים ממון בעלים הם. וצ"ל דסתמא דתלמודא פשיטא ליה טובא דליתא להך ג"ש שאור דאכילה משאור דראיה כיון דראב"י גופא הדר ביה ואם כן לא נתקבלה הך ג"ש מסיני כלל ואין אדם דן ג"ש מעצמו כנ"ל וק"ל:

בגמרא משום רבי ינאי אמרו כשירות היו וכו' אם כן לפ"ז משמע דבי"ד איירי והיינו משום דבעי לאוקמי אפילו כמ"ד דמביאין קדשים לבית הפסול כדאיתא בפרק התערובות דר"ש הכי ס"ל ואף ע"ג דמסקינן התם דר"ש גופיה לא אמר אלא בדיעבד כגון ע"י תערובות אבל לכתחילה לא מ"מ מסקינן התם דתקוני גברא שאני דהוה ליה כדיעבד א"כ לפ"ז אית לן למימר דכיון דקיי"ל כרבא דברגל א' עובר בעשה כדאיתא בר"ה א"כ ה"נ הו"ל כדיעבד וק"ל:

דף יד.

במשנה ר' חנינא סגן הכהנים אומר מימיהם של כהנים לא נמנעו מלשרוף את הבשר כו' ונראה לכאורה דמשנה זו בשיטתו של ר"ע בסוף מסכת שקלים נשנית דהתם פליגי בית שמאי ובית הלל ור"א ור"ע דלבית שמאי שורפין הכל בפנים חוץ משנטמא באב הטומאה בחוץ ולבית הלל הכל בחוץ חוץ משנטמא בולד הטומאה בפנים ולר"א נטמא באב הטומאה שורפין בחוץ ובולד הטומאה שורפין בפנים ולר"ע במקום טומאתו שם שריפתו וא"כ לפ"ז עדות של ר"ח אליבא דר"א לא משכחת ליה כלל דהא לדידיה לעולם אין שורפין נטמא באב הטומאה ונטמא בולד במקום א' אלא זה בפנים וזה בחוץ ולב"ה נמי נהי דמשכחת לה דשורפין אותן כאחד כשנטמאו בחוץ מ"מ בקדשי קדשים ודאי לא משכחת ליה דכיון שיצא לחוץ הא איפסלא ביוצא ואי בשלמים דקדשים קלים נינהו

א"כ מאי לא נמנעו הכהנים דקאמר דהא שלמים דבעלים נינהו ובישראל ודאי שכיח טומאה טפי כדאמרינן בעלמא דכהנים זריזין הן וטפי הוי ליה למינקט בישראל אבל לר"ע מתוקמא שפיר טובא כשנטמאו שניהם בפנים. ואף דבאמת אין זו קושיא כ"כ ואפשר כב"ה נמי מתוקמא הא דנקיט לא נמנעו הכהנים היינו משום דאינהו בקיאין בדיני טומאה בשריפת קדשים טפי אלא דעם כל זה אפשר ליישב בזה שיטת הרמב"ם שפסק בפרק י"ט מהל' פסולי המוקדשים כר"ע לא נתבאר הטעם דהא בעלמא היכא דפליגי ר"ע וב"ה קי"ל הלכה כב"ה כדאיתא בס"פ המפקיד גבי שולח יד בפקדון ובברכות פ' מ"ש לענין הרוצה ליכנס בבהכ"ס ותפילין בידו ע"ש ובחידושינו שם וכן במ' דאהלות בפ"ה תנור שעינו קמורה לחוץ פסק הרמב"ם ז"ל גופא כב"ה לקולא לגבי דר"ע ע"ש ואם כן למה פסק כאן כר"ע ולמאי דפרישית א"ש כיון דפשטא דלישנא בעדות דר"ח סג"ה משמע כר"ע ועוד אבאר בזה בסוגיות הבאות לפנינו ואבאר גם כן דאפילו לר"א דשקלים נמי משכחת שפיר לעדותו של ר"ח ועיין בסמוך:

שם מלשרוף את הבשר שנטמא באב הטומאה עם בשר שנטמא בולד הטומאה. ומקשה בירושלמי לרבי יוחנן דמפרש מילתא דר"ש התם באב הטומאה דאורייתא וולד הטומאה דאורייתא מאי רבותא איכא בהא דהא לב"ה שורפין קדשים טהורין עם הטמאים כו' ומשני דלב"ש איצטריך כו' וכוונת הירושלמי ודאי דהאי טהורה דב"ה היינו פיגול ונותר כדאיתא לקמן בתלמודא דידן דף ט"ו ע"ב דמייתי ברייתא הפיגול והנותר והטמא ב"ש אומרים אין שורפין כאחת וב"ה אומרים שורפין כאחת והיינו קושיית הירושלמי מאי איריא טמא וטמא אפילו איסור וטומאה דאורייתא נמי שורפין לב"ה אלא בהא דמשני בירושלמי דלב"ש איצטריך לא ידעתי לפרשו דמלבד דשינויא דחיקא היא דהא קיי"ל ב"ש במקום ב"ה אינו משנה אלא דקשה יותר בהא דמייתי לכולה מתניתין דהכא דר"ח ודר"ע במסכת עדיות שהעידו כן ר"ח ור"ע וא"כ עדיות זו למה כיון דבאיסור וטומאה קיי"ל כב"ה ונראה דוחק לומר דעיקר עדותו של ר"ח סגה"כ במאי דאמר ששורפין שניהם במקום א' כר"ע דמסכת שקלים ולאפוקי מאינך תנאי דפליגי עליה דהא קתני בהדיא אף ע"פ שמוסיפין טומאה על טומאתו ומייתי עלה דהוסיף ר"ע אלמא דעיקר העדות לענין תוספת טומאה איירי וא"כ הדרא קושיא לדוכתא:

ועוד דהא לקמן מייתי הש"ס ברייתא דאמר ר"י כו' כשהעידו רבותינו על מה העידו כו' והיינו עדותן של ר"ח ור"ע ובסיפא דהך ברייתא גופא מייתי האי דפיגול ונותר וטמא דב"ה אומרים נשרפים כא' ומשמע דר"י גופא אמרה לה א"כ עדותן של ר"ח ור"ע למה היא באה כיון דשמעינן לה במכ"ש מדב"ה. והנלע"ד ליישב בענין זה היינו משום דמהך

דפיגול ונותר וטמא הו"א דהיינו דוקא בטומאה דרבנן ומש"ה איצטריך עדותן של ר"ח ור"ע לאשמעינן דאפילו באב הטומאה דאורייתא נמי שרי. והא דלא משני הכי בירושלמי לאוקמי מילתא דר"ח סגה"כ אפילו כב"ה היינו משום דהירושלמי לשיטתו שם דקודם תקנת אושא לא היו שורפין שום טומאה דרבנן אלא לתלות דהיינו עיבור צורה ואם כן בכלל נותר הוא ולא שייך למיתנייה בלשון הנותר והטומאה משא"כ גמרא דידן משמע בכמה דוכתי כמה דברים שהיו שורפין מיד תרומה וקדשים כדאיתא במס' שבת גבי י"ח דבר ע"ש ובחידושינו ועוד יש לי ליישב ישוב אחר יותר נכון ויבואר בסמוך ודוק היטב:

בגמרא מכדי בשר שנטמא באב הטומאה כו' שני ושני הוא. השתא משמע דפסיקא ליה לסתמא דתלמודא הכא דלשון אב הטומאה וולד הטומאה היינו אף ע"ג דשניהם ד"ת אפ"ה קרי ליה ולד כיון דעיקר טומאת ולד הטומאה היינו במה שנגע באב הטומאה ועוד דנפקא מיניה בין אב טומאה לולד הטומאה היינו דאב הטומאה מטמא אדם וכלים משא"כ ולד הטומאה אינה מטמא אדם וכלים כדאיתא בריש מס' ב"ק ואע"ג דהתם גבי ארבע אבות נזיקין פי' רש"י דהך דכתיבא בהדיא קרי אב ודלא כתיבא בהדיא קרי תולדה והכי משמע נמי שם בגמרא דאפילו חצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה אפ"ה קרי ליה תולדה כיון דלא כתיב בהדיא וכה"ג אמרינן נמי התם דלענין אבות מלאכות דתנינן גבי שבת היינו דהנך מלאכות דהוי במשכן וחשיבא קרי להו אב כיון דכולה מלאכת שבת ילפינן ממלאכת המשכן והנך דלא הוי במשכן חשיבא קרי להו תולדה מ"מ לענין אבות הטומאה אמרינן שם להדיא דהנך דמטמאו אדם וכלים קרי להו אב והנך דאינם מטמאין אלא אוכלים ומשקים קרי להו תולדה והיינו משום דע"כ דהכי הוא דהא אי אפשר לפרש דאבות הטומאה היינו הנך דכתיבא בהדיא ודלא כתיבא בהדיא קרי ליה תולדה דהא ודאי ליתא דהא לא קחשיב התם אלא השרץ ושכבת זרע וטמא מת וזב ומצורע ובועל נדה וכו' ואי איתא דהנך דכתיבי בהדיא קרי להו אבות א"כ ליתני נמי מגע טמא מת ובעל קרי וכיוצא בהן דכל הנך נמי כתיבי בהדיא ואפילו ראשון ושני נמי כתיבי בהדיא בשרצים אע"כ דלא קרי אבות לענין טומאה אלא הנך דמטמאו אדם וכלים ואינך דלא מטמאו אלא אוכלים ומשקים קרי להו תולדה ומשום הכי משמע לסתמא דתלמודא השתא דהאי אב הטומאה וולד הטומאה דמתניתין איירי נמי בכה"ג מיהו למאן דמפרש לקמן דאב הטומאה דמתניתין היינו מדאורייתא וולד הטומאה דרבנן היינו משום דע"כ הוצרכו לפ' כן משום דע"כ הכי משמע להו מדאמר ר"מ מדבריהם למדנו ומהדר ליה ר"י אינה היא המדה כדאיתא לקמן וכמו שיבואר. וכה"ג נמי הא דאיתא בירושלמי דשמעתין דאיכא מאן דמוקי לה באב הטומאה דאורייתא וולד טומאה דרבנן

ואיכא נמי אוקימתא אחריתי התם דמוקי לטבול יום דמתניתין בטבול יום דרבנן כגון בית הפרס כמו שיבואר בתוספות לקמן בשמעתין וא"כ טבול יום הוי אב הטומאה דרבנן והיינו משום הנך קושיות דמקשה התם בירושלמי כמו שהבאתי קצת לעיל וקצתן יבואר לקמן בשמעתין אלא דבירושלמי דסוף מס' שקלים לענין מקום שריפת אב הטומאה וולד הטומאה מפרש בר קפרא דאב הטומאה היינו דבר תורה וולד הטומאה היינו דרבנן ומשמע התם להדיא דלשון אב הטומאה וולד הטומאה היינו דאב הטומאה היינו הנך דכתיבי בהדיא ודלא כתיבי בהדיא קרי ולד והיינו דומיא דאבות נזיקין ואבות מלאכות דמפרשינן להו בכה"ג והיינו נמי משום הנך קושיות דמייתי התם בירושלמי ע"ש משא"כ הכא למאי דס"ד השתא משמע ליה לפרש לשון אב הטומאה וולד הטומאה דמתני' בכה"ג ממש דתנינן במתני' דריש מס' כלים כדפרישית דהא ודאי למאן דמפרש דלשון אב הטומאה היינו מאי דכתיבא בהדיא ולשון ולד הטומאה היינו טומאה מדבריהם דלא כתיבא אם כן לא הוי מקשה הכא מידי שני ושני הוא דאכתי הוי שפיר תוספת טומאה מטומאה דרבנן לדאורייתא:

ומה שהוצרכתי להאריך בזה היינו כדי ליישב הסוגיות הבאות לפנינו ומתוך מה שכתבתי מצינן לאוקמי נמי עדותו דר"ח סגה"כ אפילו אליבא דר"מ דשילהי שקלים כיון דאין לשון אב הטומאה וולד הטומאה דהכא ודהתם שוין ודוק היטיב:

בתוס' בד"ה אבל תרומה וקדשים עושה כיוצא בהן פי' בקונט' כו' ולר"ת דמפרש כו' אומר ר"י כו' עס"ה. ונראה שלא הוצרכו תוס' לפרש כן אלא משום דאזלי לשיטתייהו לקמן דאשכחינן שפיר רביעי בקדש אפילו למ"ד אין אוכל מטמא אוכל והיינו ע"י עצים ולבונה משא"כ לשיטת רש"י לקמן דף י"ט דלא אשכחן רביעי בקדש לר"מ ור"א ור"י דס"ל ט"מ לט"א מדרבנן אלא למ"ד אוכל מטמא אוכל אם כן בלא"ה מצינו למימר דלהך לישנא דרבא דבקדשים עושה כיוצא בו היינו משום דע"כ אליבא דר"ע הכי הוא דלמאי דס"ל דשני עושה שלישי בחולין דדריש יטמא יטמא וא"כ ע"כ דרביעי בקדש מדאורייתא מדכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל והיינו ע"כ דנגע בשלישי דמיקרי טמא א"כ רביעי בקדש כתיב בתורה וכ"כ התוס' בחגיגה דף כ"ד והיינו ע"כ משום דבקדשים טומאה עושה כיוצא בו ואם כן מדר"מ ור"י נשמע לדר"ע דהא לא אשכחן דפליגי בהכי לענין קדשים. מיהו להך לישנא דרבא דמקרא מלא דיבר הכתוב משמע לכאורה דהיינו דוקא אליבא דרבנן דהא אליבא דר"ע ע"כ בקדשים עושה כיוצא בו דאל"כ לא משכחת רביעי בקדש אלא דבאמת אין צורך לפ' כן כמו שאבאר לקמן דף

י"ט ובסוגיא דאשתבש כהני בעזה"י ועיין מה שכתבתי בזה במסכת שבת בסוגיא די"ח דבר גבי אוכלים שנטמאו במשקים:

בד"ה דאיכא משקין וכו' מכאן מדקדק ריב"א כו' דסתם משקין דבהדי בשר לית בהו רביעי וכו' עכ"ל. נראה מזה דמשקין דבהדי בשר דקאמר בגמרא היינו אותן המשקין שרגילין להטפיח בהן בשר ועדיין טופח עליהן אלא דיש לדקדק דלפ"ז הוי להו משקין בית מטבחיים דאמרינן לקמן בין לרב ובין לשמואל אין מטמאין אחרים ונראה דוחק לומר דעדותן של ר"ח ועדותו של יוסף בן יועזר דאמר דכן סתרי אהדדי מיהו יש ליישב דעדותו דר"ח היינו בקדשים קלים דוקא כגון שהודחה ונטמאו בחוץ וכדאמרינן לקמן דלא אמרו דכן אלא במקומן:

בא"ד ור"ת אומר דמדאורייתא וכו' ולפי' צ"ל דהשתא לא אסיק אדעתיה דאוכל מטמא אוכל אפילו מדרבנן ואני בעניי משתומם כשעה חדא ותיוהא רבה קא חזינא הכא דהא משנה שלימה שנינו בפ"א דטהרות האוכל שנטמא באב הטומאה ושנטמא בולד הטומאה מצטרפין זה עם זה כו' וקתני סיפא כביצה אוכל ראשון וכביצה אוכל שני שבללן זה בזה ראשון כו' כביצה אוכל שני וכביצה אוכל שלישי שבללן זע"ז שני וכה"ג קתני טובא באינך בבי שם אלמא דאוכל מטמא אוכל מיהא מדרבנן ואם כן היאך לא ידע המקשן דהכא כל הנהו משניות דהתם ול"ל דהתם נמי מיירי שיש משקין עם האוכלין דהא ודאי ליתא דאם כן היאך קרי להו אוכל שני אוכל שלישי ותיפוק ליה דמשקים נעשים תחלה לעולם ונראה דוחק לומר דהנך משניות קודם שגזרו על המשקין להיות תחילה נשנו וכמ"ש התוספות בסמוך בד"ה עם בשר ומשקין דהא נמי ליתא דבשלמא בסמוך א"ש כדמסקו התוס' דכיון דר"ח אמר מימיהם של כהנים משמע דאפילו קודם י"ח דבר היו עושין כן משא"כ בהנך משניות דטהרות לא שייך לומר כן דהא כמה וכמה משניות לאין מספר מצינו בש"ס בברכות פ' אלו דברים עד עוקצין דמכולהו נלמוד דמשקים לעולם נעשין תחילה משום דהך גזרה הוי קדמי טובא לזמן חכמי המשנה אלא ע"כ דבאוכלין גרידא בלא משקים איירי משניות דטהרות אם כן הדרא קושיא לדוכתא דמשמע להדיא מהנך משניות דאוכל מטמא אוכל מיהא מדרבנן ולדעתי צ"ע גדול ליישב שיטת התוספות בזה לשיטת ר"ת:

בתוס' בד"ה מאי קמ"ל וכו' למ"ד אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא לא פריך דלדידיה ודאי הוסיף ר"ע וכו' עכ"ל. ולכאורה נראה דוחק לפרש כן דא"כ הול"ל הניחא למ"ד אין אוכל מטמא אוכל וכ"ש דלפמ"ש הרמב"ם כמ"ד אין אוכל מטמא אוכל כלל אפילו בקדשים מדאורייתא אם כן לפ"ז הוי כל השקלא וטריא דהכא שלא אליבא דהלכתא

ולולי דברי התוס' היה נ"ל לפרש דאפי' למ"ד אין אוכל מטמא אוכל נמי פריך שפיר משום דמסברא נראה דהא דמוקמינן לעיל מילתא דר"ח לענין טומאה דרבנן אע"ג דודאי אורחא דמילתא דאיכא משקין כ"ש בהדי בשר כמ"ש התוס' והיינו משום דע"כ בהוכשרו איירי וא"כ לשיטת ריב"א ור"י בד"ה דאיכא משקין שכתבו דמשקין כל שהן מטמא' אחרים מדאורייתא אלא דאפ"ה מקשה שפיר עם בשר ומשקין מבעיא ליה והיינו למאי דס"ד מעיקרא דבדליכא משקין אין אוכל מטמא אוכל כלל דלפ"ז לא שייך מילתא דר"ח אלא בדאיכא משקין בהדה אם כן הוה ליה למיתני עם בשר ומשקין כי היכי דלא ליתי למיטעי דהא זימנין ליכא שום משקין כלל בהדה שכבר מתנגב בשעת שריפה משא"כ למאי דמסקינן דאוכל מטמא אוכל מיהא מדרבנן אם כן לפ"ז שייך מילתא דר"ח אפילו בדליכא משקין בהדה דשמעינן מיהו דמותר לעשות שלישי דאורייתא שני דרבנן אלא דאכתי מ"מ שמעינן שפיר מילתא דר"ח דמותר לעשות שלישי דאורייתא אפילו שני דאורייתא דהא אורחא דמילתא דאיכא משקין כל שהן בהדי בשר ואפ"ה מותר דהא ר"ח מימיהם של כהנים לא נמנעו אמר וא"כ מקשה שפיר היינו הך דמאי הוסיף ריע דמדר"ח נמי שמעינן לה כנ"ל. ובזה נתיישב ג"כ מה שהקשיתי לעיל בשם הירושלמי דמאי איצטריך עדותו של ר"ח סגן הכהנים דהא אפילו בפיגול ונותר דטהורין מדאורייתא לגמרי אפ"ה מתירין ב"ה לשורפן עם הטמא וכ"ש דמותר בהך דר"ח ולמאי דפרישית א"ש דודאי מהאי דפיגול ונותר וטמא דמתירין ב"ה לא שמעינן מידי דאיכא למימר דהא דשרי ב"ה היינו משום דאין אוכל מטמא אוכל אלא מדרבנן וכגון דליכא משקין בהדה משא"כ במילתא דר"ח שמעינן שפיר דאפילו בטומאה דאורייתא נמי שרי דכיון דאמר מימיהם של כהנים לא נמנעו משמע דאפילו בדאיכא משקין בהדה איירי דהא סתמא דמלתא הכי הוא דסתם בשר שהוכשר עדיין משקה כל שהן טופח עליה והא דדחיק בירושלמי לאוקמי כב"ש דאוסר בפיגול ונותר וטמא ולא מוקי לה אפילו כב"ה וכדפרישית אפשר דהירושלמי סובר כמ"ד דאוכל מטמא אוכל בקדשים כנ"ל ודו"ק:

דף יד:

בתוספות בד"ה ואילו הכא פסול וטמא אע"ג דשלישי של תרומה מטמא הקדש כמו שלישי דקדש וכו' ולכאורה יש לדקדק דמאי קשיא להו שהרי רש"י כבר נזהר מזה בפ' חומר בקדש דף כ"ד ומפרש דרביעי בקדש מדרבנן הוא למאי דקיי"ל דאמרינן דיו אף ע"ג דמיפרך ק"ו ע"ש א"כ לפ"ז הוי מקשי הש"ס הכא שפיר דהא הכא בעדותו של ר"ע לענין טומאה דאורייתא איירי ואם כן שפיר קאמר ואילו הכא פסול וטמא מכ"ש

למאי דפרישית בסמוך דכל השקלא וטריא דהכא היינו אפילו למאי דקיי"ל אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא ואפ"ה כולה מתניתין דר"ח ודר"ע מדאורייתא איירי מ"מ יש ליישב דהתוס' מקשו שפיר כיון דהכא אליבא דר"ע קיימינן ולדידיה ודאי רביעי בקדש דאורייתא דכיון דס"ל לר"ע דשני עושה שלישי בחולין אם כן קרינן ביה ברביעי בקדש והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל מי לא עסקינן דנגע בשלישי וכמ"ש התוס' להדיא שם בחגיגה ולפ"ז ממילא משמע להו דהא דתנן נמי במס' טהרות שלישי שבכולן וכו' ופוסל אוכלי קדש אע"ג דאיכא למימר דהך מילתא מעלה דרבנן בעלמא מ"מ אליבא דר"ע ודאי הוי מדאורייתא דהא קרינן ביה והבשר אשר יגע בכל טמא משמע דלא שנא נוגע בחולין או בתרומה או בקדש כנ"ל. אלא שאם לזה נתכוונו התוספות לא היו צריכין לאתויי ממתניתין דמס' טהרות אלא מדר"ע גופא הוי מצי לאקשויי בפשיטות ויש ליישב וצ"ע ועיין עוד בסמוך:

בא"ד מ"מ אומר ר"י דמגע טבול יום לא חשיב שלישי וכו' דבמעילה פ' חטאת העוף וכו' ודייק מינה לפסולי אין לטמויי לא וכו'. אף ע"ג דהתם דייקינן עלה דפלוגתא דאבא שאול ורבנן היא מ"מ לאבא שאול גופא נמי מסיק רבא התם דאינו אלא מעלה מדרבנן בעלמא בטבול יום אלא שאכתי יש לדקדק דמאי אלימי להו להתוס' הך סתמא דמתניתין דמעילה דמגע טבול יום לא חשיב כשלישי מהך סתמא דמתניתין דשילהי נדה דאמרו ב"ה התם דחזרו לומר דטבול יום הרי הוא כמגע טמא מת לקדשים משמע דהיינו כאבא שאול אלא דלענ"ד יש לחלק דבנדה גופא לא איירי אלא בטבולת יום ארוך דהחמירו בה רבנן לעשותה כטמא מת דהיינו ביושבת על דם טוהר ומשו"ה החמירו בה אבל בשאר טבול יום תליא בפלוגתא דאבא שאול ורבנן כנ"ל ברור וכן נראה להדיא בלשון הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות משכב ומושב ע"ש עד שאני תמה מאד על בעל התי"ט שם שילהי נדה שהקשה דברי הרמב"ם ז"ל אהדדי וכמדומה אני ששכח דברי עצמו במ"ש שם באותה המשנה גופא שנראה מדבריו להדיא שיש לחלק כמו שכתבתי פה ברור בלי שום גמגום ודוק היטב:

בא"ד מיהו תימא דשלישי דטבול יום יעשה רביעי מק"ו וכו' א"כ כי עביד לקמן ק"ו נימא שלישי דטבול יום יוכיח ובירושלמי במס' חגיגה פריך לה עכ"ל. ואני עומד ומשתומם על דברי התוס' בזה שהקשו קושיית הגמ' בעצמה ובסוטה פ' כשם אמר רבי יוחנן אמילתא דרבי יוסי טעם בריבי איני יודע מה הוא שהרי תשובתו בצדו אוכל הבא מחמת טבול יום יוכיח ושקיל וטרי בהך מילתא טובא ע"ש ותמצא שהתוס' כאן הקשה מה שהביא רבי יוחנן בעצמו ובאמת לפי שיטת רש"י בחגיגה דף כ"ד שהבאתי לעיל בסמוך יש

לחלק בין סוגיא דסוטה לסוגיא דהכא וכדמשמע נמי מלשון התוס' במעילה דף ט' מ"מ עיקר התמיה במקומה במה שכתבו התוס' כאן ובירושלמי במס' חגיגה פריך לה ואחר העיון בירושלמי ראיתי דר"י גופא הוא דפריך לה אם כן למה שבקו התוס' לסוגיא ערוכה וארוכה כמות שהיא בתלמודא דידן בסוטה פ' כשם ומייתי לישנא דר"י גופא דנקיט לה בירושלמי בלישנא קצרה ואי איתא דמתוך הסוגיא דסוטה אתי להו שפיר אם כן בירושלמי גופא נמי לא הוי פריך מידי וצריך עיון גדול ליישב ודוק היטיב:

בגמרא אמר רבא ש"מ וכו' ממאי דילמא לטמא אחרים מדרבנן. נראה דהך קושיא לא שייכא אלא אליבא דרבינא משמיה דרבא דאמר אפילו בקדשים אין עושה כיוצא בו ואם כן הוי עדותו של ר"ח סגה"כ נמי מדרבנן ואם כן מקשה שפיר דאפילו אי סבר ר"ע טומאת משקים לטמא אחרים מדרבנן אפ"ה הוי הוספה לגבי ר"ח דמדר"ח לא שמעינן אלא שלישי דאורייתא מותר לעשות שני דרבנן והוסיף ר"ע דשלישי דאורייתא מותר לעשות אפילו ראשון דרבנן משא"כ לרב אדא בר אהבה משמיה דרבא דאמר לעיל דבקדשים עושה כיוצא בו לפ"ז הוי עדותו של ר"ח בהוספת טומאה מדאורייתא ואם כן לא הוי מקשי הכא מידי דודאי אי הוי סבר ר"ע דטומאת משקין לטמא אחרים מדרבנן אם כן לא הוי הוספה לגבי דר"ח דאדרבה לא בא ר"ע אלא לפחות כמו שהקשו התוס' בשם הירושלמי והכא לא שייך תירוצו של הירושלמי וא"כ לשיטת התוספו' קשה טובא דלפמ"ש לעיל בד"ה מאי קמ"ל דכל השקלא וטריא בהוספה דר"ע היינו למ"ד אוכל מטמא אוכל מדאורייתא בקדשים אם כן משמע דסתמא דתלמודא סובר הכי ואם כן לא הוי מקשה הכא סתמא דתלמודא מידי דנראה דוחק לפ' דשקלא וטריא דלעיל איירי אליבא דר"א בר אהבה והכא אליבא דרבינא מיהו לפמ"ש לעיל דשקלא וטריא דלעיל היינו אפילו למ"ד אין אוכל מטמא אוכל והיינו משום דאפ"ה שמעינן מדר"ח אפילו לענין טומאה דאורייתא כיון דמסתמא משקין בהדי בשר כדפרישית א"כ מקשה הכא שפיר דילמא קסבר ר"ע טומאת משקים לטמא אחרים מדרבנן ואם כן לפ"ז לר"ע לא הוי עדותו של ר"ח אלא לענין הוספת טומאה מדרבנן דהא אפילו בדאיכא משקין בהדי בשר נמי לא הוי אלא הוספת טומאה מדרבנן במה שנטמא הבשר שני מחמת הבשר ראשון וא"כ שפיר הוסיף ר"ע אדר"ח לענין שלישי דאורייתא דמותר לעשותו אפילו ראשון דרבנן כנ"ל נכון ודו"ק:

בתוס' בד"ה והתם פסול וטמא וכו' וקשה לר"י בשלמא למ"ד אוכל מטמא אוכל א"ש אבל למ"ד וכו'. עכ"ל ולכאורה גברא רבה קא חזינא ותיובת' לא קא חזינא דהא התוס' כתבו לעיל בד"ה מאי קמ"ל דכל השקלא וטריא דשמעתין היינו למ"ד אוכל מטמא

אוכל וא"כ מקשה הש"ס הכא שפיר אהאי מ"ד גופא האיך מפרש למתניתין אליבא דר"מ ויש ליישב דמשום הך קושיא דמי מפ' ר"ל משום בר קפרא בסמוך דמדבריהם דר"מ היינו מדברי ר"א ור"י ומש"ה לא ניחא להו להתוס' לומר דרבינא משמיה דרבא דאמר דבקדשים עושה כיוצא בו פליג אדבר קפרא וב"ק תנא הוא. ועוד דהא קושיית ר"י דהכא הן הן ממש דברי רבי יוסי דברייתא בסמוך דאמר אין הנדון דומה לראיה וכו' אם על השמן שנפסל בטבול יום זה פסול וזה טמא ואם כן לפ"ז פשיטא דלא שייך לומר דרבינא משמיה דרבא פליג אדר"י דס"ל אוכל מטמא אוכל בקדשים כנ"ל בכוונת קושיית התוס'. מיהו לשיטת רש"י לקמן דף י"ט דבלא"ה ע"כ סובר ר"י דאוכל מטמא אוכל ואם כן אין מקום לקושיית ר"י כלל. ובר מן דין בעיקר קושייתו של ר"י לא ידענא מאי קשיא ליה דהא משמע בפשיטות דעיקר עדותן של ר"ח ור"ע אי מותר להוסיף טומאה על טומאתו או לא וכן פלוגתא דר"מ ור"י ע"כ היינו משום דרשא דמשמרת תרומותי אי שייך בתרומה טמאה או לא וקדשים אתיא בק"ו מתרומה כמו שפירש"י לעיל במשנה ובאמת דהך מילתא איתא בבכורות פ' עד כמה דף ל"ג דמעיקרא הוי בעי למימר דהך פלוגתא דר"א ור"י תליא בפלוגתא אי יש אם למקרא או יש אם למסורת אי איירי בתרומה טהורה לחוד או בשתי תרומות ובתר הכי מסיק הש"ס דפליגי בדרשא דלך דר"י סובר הראוי לך שמור ושאינו ראוי לך א"צ שימור. נמצא דלפ"ז בהך מילתא גופא הוצרכנו לעדותן של ר"ח ור"ע דמותר להוסיף טומאה בדבר שהולך לאיבוד דלא קרינן ביה לך ובלאו עדותן הוי משמע דאסור להוסיף טומאה משום דרשא דתרומותי דמשמע בשתי תרומות אפי' טמאה דאע"ג דהולך לאיבוד אפ"ה בעי שימור ואם כן לפ"ז ודאי הש"ס מקשה שפיר הא דקאמר ר"מ מדבריהם למדנו דפשיטא מדר"ח לא למדנו כלום דנהי דאמר ר"ח דמותר להוסיף טומאה היינו משום דס"ל דתרומותי חדא משמע והיינו תרומה טהורה אבל טמאה לא בעי שימור ומשא"כ לענין שריפת תרומה טהורה וטמאה בפסח לעולם דאסור דאע"ג שהולך לאיבוד דלאו בהכי תליא מילתא כיון דסוף סוף טהורה היא קרינן ביה שפיר משמרת תרומותי וא"כ כיון דצריכה שימור פשיטא דאסור להוסיף טומאה אפי' בטומאה מדרבנן כדקיי"ל בכל דוכתי כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ואם כן בכה"ג מקשה הש"ס שפיר דמדברי ר"ע נמי לא למדנו דמי דמי התם פסול וטמא ומשום הכי לא בעי שימור דתרומותי חדא משמע בטהורה לגמרי משא"כ הכא לענין חמץ בפסח כיון דטהורה לגמרי אע"ג דאיכא איסור חמץ והולכת לאיבוד אפ"ה בעי שימור דלאו בהולכת לאיבוד תליא כיון דלא שמעינן מדר"ח ור"ע דאית להו דרשא דלך למידרש הראוי לך שמור וע"ז מסיק הש"ס שפיר נימא קסבר ר"מ

מתניתין באב הטומאה דאורייתא וולד הטומאה דרבנן דמדאורייתא טהור מעליא הוא ובודאי דבעי שימור אפ"ה מתיר ר"ח להוסיף טומאה והיינו ע"כ משום דדריש לך הראוי לך שמור משא"כ בהולכת לאיבוד דאינה ראוי לך לא בעי שימור אם כן שפיר קאמר ר"מ מדברי ר"ח למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח כיון שהולכת לאיבוד ולא קרינן ביה לך לא בעי שימור כנ"ל נכון וברור בעזה"י בסוגיית הגמ' דבכורות. ומתוך כך נתיישב גם כן קושיית התוס' דלעיל בסמוך ד"ה הכא טהור והכא טמא דאפילו אי הוי מוקמינן להאי דשורפין תרומה טהורה דר"מ בשעה שביעית דאסור מדאורייתא אפ"ה לא למדנו דבר זה מדר"ח מה"ט גופא דפרישית ודוק היטב:

בא"ד תדע דהא ר"י דס"ל לקמן טומאת משקין וכו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דמאי אולמא להו הך דר"י דלקמן דאיירי בטומאת משקין טפי מהאי דר"י דברייתא דבסמוך דאמר אין הנדון דומה לראיה וכו' אם על השמן וכו' זה פסול וזה טמא וכבר כתבתי שהן הן ממש דברי המקשה דהכא שע"ז הקשה ר"י קושייתו והוכרח לתרץ לחלק בין קילקול דאורייתא לקילקול דרבנן וממילא דבזה מתורץ נמי הך דר"י דלקמן ומאי אולמא הך מהך מלבד מה שהקשה מהרש"א ז"ל על לשון התוס' כאן במ"ש תדע ע"ש ותירוצו לכאורה נראה דוחק אמנם לענ"ד יש ליישב ע"ד שכתבתי בסמוך דודאי מהך קושיית ר"י דמעיקרא אין הכרח כ"כ לתירוצו לחלק בין קילקול לקילקול אלא דבפשיטות מ"ל דאה"נ דמקשה דהכא קאי אליבא דמ"ד אוכל מטמא אוכל כמו סוגיא דלעיל ואם כן מה"ט גופא ל"ק נמי מהך ברייתא דר"י בסמוך דאפשר לפ' בזה כשיטת רש"י לקמן דר"י בלא"ה ע"כ ס"ל אוכל מטמא אוכל ע"ש משא"כ מהך דר"י דלקמן לאוקימתא דרבי ירמיה דר"מ ור"י לטעמייהו דר"מ סבר טומאת משקין לטמא אחרים מדרבנן ור"י סבר מדאורייתא מ"מ שמעינן מיהא להך אוקימתא דר"מ ור"י ס"ל אוכל מטמא אוכל מדאורייתא כמ"ש רש"י לקמן דהא לא פליגי אלא בטומאת משקין לחוד ואם כן כתבו התוס' הכא שפיר תדע דאיתא לתירוצו דר"י דמחלק בין קילקול לקילקול דאל"כ תיקשה למ"ד אין אוכל מטמא אוכל היכא מפרש מילתא דר"י דמתניתין ודברייתא דבסמוך דאמר זה פסול וזה טמא כיון דשמעינן לר"י דאית ליה טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא. ולא שייך לומר כלל דמ"ד אין אוכל מטמא אוכל פליג אדר"מ ור"י. ובזה נתיישב ג"כ היטיב תירוצו של מהרש"א ז"ל ודו"ק. ועוד נ"ל לפ' כוונת התוס' בדרך אחר יותר נכון וליישב קושיית מהרש"א דנהי דר"י בקושייתו מעיקרא לא פשיטא ליה להקשות במאי דקאמר הש"ס בדר"ח התם טמא וטמא הכא טהור וטמא היינו משום דהיה באפשר לומר דהמקשה סובר דנהי דשמעינן מדר"ח דשלישי דאורייתא מותר

לעשות שני דרבנן מ"מ איסור דרבנן אסור לעשות שני דרבנן אלא מדר"ע קשיא לר"י שפיר למאי דלא ניחא להו לאוקמי שיטת המקשה אליבא דמ"ד אוכל מטמא אוכל דוקא וע"ז הוכרח ר"י לתרץ לחלק בין קילקול לקילקול אלא משום דאין סברא זו פשוטה לר"י לחלק בכך א"כ יותר היה בהכרח לתרץ קושייתו דמעיקרא דסוגיא דהכא אליבא דמ"ד אוכל מטמא אוכל אירי וע"ז הוסיף ר"י בלשונו לומר תדע וכוונתו שאם נאמר דאין לחלק בענין הקילקולים בין דאורייתא גופא לדרבנן גופא אם כן ממילא נמי דאין לחלק בהך סברא אליבא דר"ח לומר דנהי דמותר להוסיף מדאורייתא לדרבנן אפ"ה אסור להוסיף מאיסור דרבנן לדרבנן דמה"ת דמסברא אית לן למימר דטומאה דרבנן לא מיקרי הוספה כלל כיון דאכתי טהור מדאורייתא ולא שייך הוספת טומאה אלא מדאורייתא לדאורייתא דוקא כמשמעות לשון המקשה אי מדר"ח התם טמא וטמא והכא טהור וטמא וכמשמעות לישנא דר"י בברייתא דבסמוך וע"ז כתב ר"י דע"כ צריך לחלק בין קילקול לקילקול דאל"כ תיקשה מהך דר"י דלקמן והיינו מה"ט גופא דפרישית דאי ס"ד דאין לחלק בין קילקול דאורייתא גופא לקילקול דרבנן גופא אם כן בפשיטות מסתבר לומר דטומאה דרבנן לא מיקרי הוספה כלל לגבי דאורייתא כיון דאכתי מדאורייתא טהור מעלי' ואם כן תקשה מדר"י לקמן אליבא דמ"ד אין אוכל מטמא אוכל כן נראה לי נכון ודוק היטיב:

ועוד יש לי לפרש בדרך שלישי על הדרך שכתבתי לעיל דאפילו למ"ד אין אוכל מטמא אוכל אפילו בקדשים מדאורייתא אפ"ה שמעינן שפיר מדר"ח דמותר להוסיף אפילו מטומאה דאורייתא לדאורייתא דהא מסתמא איכא משקין כל שהן בהדה ומש"ה מקשה שפיר נמי הכא אליבא דר"ח הכא טמא וטמא וכו' אבל לענין שריפת תרומה טהורה עם הטמאה שפיר מצינן למילף דאיסור דרבנן מותר לעשות שני דרבנן והיינו למ"ד אין אוכל מטמא אוכל למאי דמשמע להו להתוס' דבתרומת חמץ מסתמא ליכא משקין בהדייהו ואף שכתבתי לעיל בלשון התוס' ד"ה מאי קמ"ל דהתוס' לא נחתו להך סברא דמסתמא אינא משקין בהדי בשר אפשר דהתוספות דלעיל היינו לשיטת ר"ת שם לעיל מיניה דמשקין פחות מרביעית אינן מטמאין אחרים אלא מדרבנן משא"כ בלשון התוס' כאן שהן מדברי ר"י שפיר מ"ל דאזיל לשיטתו שמפרש לעיל דאפילו משקין כל שהוא מטמאין אחרים מדאורייתא וא"כ שפיר שמעינן מדר"ח דמותר להוסיף אפילו טומאה דאורייתא כיון דמסתמא איכא משקין בהדי בשר גם זה נראה לי נכון מאד ודוק היטיב ולקמן אבאר עוד בזה בעזה"י:

בא"ד תיפתר בטבול יום וכו' עס"ה. והקשה מהרש"א ז"ל דאם כן הומ"ל נמי דר"ח בולד טומאה דאורייתא איירי ומדבריהם היינו מדר"ע ואפי' הכי שפיר קרי ליה מוסיף אדר"ח וכו' ע"ש. ולמאי דפרישית לעיל בתחלת הסוגיא בל' הגמרא א"ש טובא והיינו דמאן דמוקי לדר"ח בולד הטומאה דרבנן לאו משום שקלא וטריא דשמעתין הוא אלא דבלא"ה משמע ליה לשון ולד הטומאה סתמא היינו מדרבנן כדאשכחן בריש ב"ק דמאי דכתיבא קרי אב ודלא כתיבא קרי תולדה ואע"ג דאמרינן התם דלענין אבות הטומאה דריש כלים משמע דלאו בכתיבא תליא מילתא אלא מאי דמטמאין אדם וכלים קרי אב ואינך דלא מטמאין הוי תולדה מ"מ כיון דאשכחן בירושלמי דשילהי שקלים אהא דקתני התם נמי לשון בשר שנטמא באב הטומאה עם הבשר שנטמא בולד הטומאה ומפרש לה בר קפרא התם דאב היינו מדאורייתא וולד היינו מדרבנן משו"ה מפרש לה ב"ק נמי בירושלמי לאב הטומאה וולד הטומאה דהכא בכה"ג גופא דמפרש למתני' דשילהי שקלים והשתא א"ש מ"ש התוס' בסוף הדיבור אך שמחליף דברי ר"י לב"ק והיינו כדפרישית מש"ה מחליף התם בירושלמי פלוגתייהו דר"י וב"ק משום דמשמע להו דתליא בהך פלוגתא גופא במאי דפליגי בירושלמי דשילהי שקלים כנ"ל ודו"ק. ובעיקר דבריהם דמשמע מהך ירושלמי דטומאה דרבנן נמי בעי הערב שמש כדאשכחן בטומאת בית הפרס טבול יום ובתוס' בריש פ' חומר בקדש בד"ה האונן ומחוסר כיפורים האריכו בזה טובא אי טומאה דרבנן בעי הערב שמש או לא ומייתי נמי התם דבירושלמי דמעשרות פליגי אמוראי בהך מילתא ואם כן לפי דברי התוס' בשם הירושלמי כאן מוכח מהך מתניתין דהכא דטומאה דרבנן נמי בעי הערב שמש ועמ"ש בזה בפ"ק דשבת בתחלת הסוגיא די"ח דבר ובביצה דף י"ח בסוגיא דטבילת כלים:

דף טו.

בתוס' בד"ה ולד הטומאה דרבנן פירש הקונטרס כגון כלי שנטמא במשקין וכו' ולפירש"י אינה מן המדה היינו דלא מדמינן איסור דרבנן לטומאה דרבנן וכו' עכ"ל. ולאו אמה שכתבו לעיל לענין עיבור צורה קאי דהא כבר משני לה שפיר ובלא"ה נמי יש ליישב שיטת רש"י בזה כמו שאבאר אלא מלתא באפי נפשיה היא משום דלא ניחא להו לפרש כפרש"י דאיירי בכלי שנטמא במשקין דלפי זה צריך לפרש דאינה מן המדה היינו דלא מדמינן איסור לטומאה משא"כ לפירוש ר"י האי דאינה מן המדה היינו משום דר"י לטעמיה כדמסיק ר' ירמיה לקמן וכמ"ש מהרש"א ז"ל בזה ע"ש:

מיהו במה שהוצרך רש"י לפ' דאיירי בכלים שנטמאו במשקים ולא ניחא ליה לפ' בכה"ג דמוקי לה רבי ירמיה לקמן נראה לי דהיינו משום דרש"י לשיטתו שמפרש לקמן דאוקימתא דרבי ירמיה לא אתיא אלא אליבא דמ"ד אוכל מטמא אוכל בקדשים משא"כ למ"ד אין אוכל מטמא אוכל אפילו בקדשים ע"כ לית ליה אוקימתא דרבי ירמיה אלא כדמוקי לה ר"ל משום ב"ק הכא דמדבריהם היינו מדברי ר"א ור"י אם כן לפ"ז לפי שיטת המקשה דהכא דלא אסיק אדעתיה כלל דמדבריהם אדר"א ור"י קאי אלא אדר"ח או אדר"ע וא"כ ע"כ צריך לפרש דלמאי דמשמע ליה השתא דאיירי בולד הטומאה דרבנן ומדבריהם היינו מדר"ח ע"כ צ"ל דהיינו אפילו למ"ד אין אוכל מטמא אוכל אפילו בקדשים וא"כ תו לא מצינן לפ' לאוקימתא דר"י לכך הוצרך רש"י לפרש דולד הטומאה דרבנן דהכא איירי בכלים שנטמאו במשקין דבין לר"מ ובין לר"י הוי מדרבנן ואם כן א"ש אפי' למ"ד אין אוכל מטמא אוכל כדמסיק רש"י להדיא בד"ה מדברי ר"ח וא"כ ממילא צריכין אנו לפ' דאינה מן המדה היינו דלא מדמינן איסור לטומאה ואין זה דוחק לפי שיטת רש"י לפי מה שאבאר בסמוך דהך מילתא אי מדמינן איסור לטומאה או לא לאו בסברא תליא מילתא אלא תליא בסוגיא דבכורות דף ל"ג לענין דרשא דנתתי לך משמרת תרומותי ולקמן ע"ב גבי מחלוקת בשש אבאר יותר כנ"ל נכון ליישב שיטת רש"י אע"ג דאכתי איכא למידק למה איצטריך רש"י לפ' דולד הטומאה דרבנן היינו כלי שנטמא במשקין דלפ"ז טעון עיבור צורה כמ"ש ואמאי לא מפרש בפשיטות בשאר טומאה מדרבנן ואף דבאמת אין זו קושיא כ"כ כיון דכבר כתבו התוס' דאפשר דעיבור צורה היינו לינה בעלמא אלא דבלא"ה נראה לי דרש"י לדוגמא בעלמא נקיט כלי שנטמא במשקין ולא אתא אלא לאפוקי דלא נטעי לפרש דסתם ולד הטומאה דרבנן היינו טומאת ידים דשכיחי טובא ובאמת לא שייך לפ' כן אליבא דר"ח דהא אמרינן לקמן שאין טומאת ידים במקדש ול"ל דאיירי בטומאת ידים דחוץ למקדש כדפרישית בלשון משנתינו דבלא"ה בנטמא בשר בחוץ איירי לחד פירושא אלא דאפ"ה א"א לפ' כן כיון דבקדשי קדשים איירי כדפרישית אם כן מיפסל ביוצא אלא דאכתי איכא למידק במ"ש רש"י דאיירי בכלים שנטמאו במשקין א"כ לא הוי תחלת גזירתן לשריפה דהא בטומאת י"ח דבר מסקינן בפ"ק דשבת דידים לחוד הוי תחלת גזירתן לשריפה הא אחרינא לא הוי אלא לתלות ור"ח מימיהם של כהנים אמר. מיהו לפמ"ש התוס' דעיבור צורה היינו לינה בעלמא א"ש דעיבור צורה היינו גזירה דלתלות כנ"ל ודוק היטיב ולקמן גבי מחט שנמצאת בבשר אבאר עוד בזה:

בא"ד וס"ל השתא דחיבת הקודש מהני למימני ביה ראשון ושני וכו' עס"ה. מיהו בפ' חומר בקדש כתבו התוס' בד"ה מניין לרביעי בקדש דהר' אלחנן הקשה על זה וכתב דלמ"ד אין אוכל מטמא אוכל ע"כ לא ס"ל הך סברא דחיבת הקדש מהני למימני ביה ראשון ושני ע"ש:

בד"ה דמדאורייתא וכו' מאי קסבר אי קסבר דיש להשוותם וכו' אי קסבר דאין להשוותם וכו' עכ"ל. נראה שהתוס' כתבו כן לפי שיטתם בכל הסוגיא דהך מילתא דמדמינן איסור לטומאה או לא וכה"ג אי מדמינן הוספת טומאה דרבנן מיניה וביה להוספת דאורייתא כל הנך מילתא תליא בסברא משא"כ לפמ"ש דתלי בדרשא דמשמרת תרומותי אי הוי גזירת הכתוב או משום דלא קרינא ביה לך והיינו הראוי לך ומתרומה ילפינן לקדשים אם כן אין מקום לקושיית ר"י דודאי ילפינן שפיר מדר"ח דאמר דמותר להוסיף אפילו בדאורייתא והיינו ע"כ משום דאזיל לאיבוד ולא קרינן ביה הראוי לך ואם כן שפיר למדנו דשורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח מה"ט גופא דלא קרינן ביה לך כנ"ל ודוק היטיב:

בגמרא ומאי מדבריהם מדברי ר' חנינא סגה"כ. לא שייך להקשות האי מדבריהם מדבריו מיבעי ליה כדמקשה בסמוך כיון דהכא ר"ע ודאי מודה לר"ח ואדרבה הוסיף על דבריו אם כן שייך שפיר לשון מדבריהם משא"כ בסמוך בדר"א ור"י מקשה שפיר מדבריו מיבעי ליה והיינו מדברי ר"י דהא לר"א ודאי אין שורפין תרומה טהורה עם הטמאה וק"ל. מיהו בלא"ה נראה לי דהאי מדבריהם דהכא אע"ג דקאמר מדברי ר"ח סגה"כ אפ"ה צריכין אנו נמי ללמוד מדברי ר"ע דאי מדר"ח לחוד לא שמעינן לה דמאן לימא לן הך מילתא גופא דר"ח בולד הטומאה דרבנן דילמא בולד הטומאה דאורייתא דוקא אבל ממה שהוסיף ר"ע אדר"ח קאמר ר"מ שפיר מדבריהם למדנו דהא לקמן לאוקימתא דרבי ירמיה מסקינן דר"מ לטעמיה דאמר טומאת משקין לטמא אחרים מדרבנן כדמוכח מהך ברייתא דספק משקין וכ"ש לפמ"ש התוס' שם דאליבא דר"ע פליגי ר"מ ור"י אם כן לפי זה ע"כ לר"מ לא איירי ר"ח אלא בולד הטומאה דרבנן דאי ס"ד בולד הטומאה דאורייתא אם כן לא שייך לומר הוסיף רבי עקיבא דאדרבה לא בא אלא לפחות דלר"ח מותר להוסיף אפילו טומאה דאורייתא לר"ע לא הוי אלא הוספת טומאה מדרבנן דהא שמן משקה הוא אע"כ דר"ח נמי בולד הטומאה מדרבנן איירי ואם כן שפיר הוי הוספה לענין שלישי דמותר לעשותו אפילו ראשון דרבנן כן נראה לי והוצרכתי לזה כדי ליישב היטיב לקמן באוקימתא דרבי ירמיה ודוק היטיב:

בפירש"י בד"ה ומאי מדבריהם וכו' דמיטמאו לה מדרבנן אוכל את האוכל וכו' עס"ה. נראה דכוונת רש"י בזה לפ' סוגיין באוקימתא דהכא אפילו למ"ד אין אוכל מטמא אוכל אלא מדרבנן מ"מ ודאי דלמ"ד דאוכל מטמא אוכל כ"ש דא"ש טפי דמדבריהם היינו מדברי ר"ח וכיון דמתיר ר"ח בטומאה דרבנן להוסיף לה טומאה דאורייתא וע"כ היינו משום דבלא"ה אזיל לאיבוד ואם כן מה"ט גופא מותר לשרוף תרומה טהורה עם הטמאה כנ"ל בכוונתו ודו"ק:

בד"ה ארשב"ל לא תדחק לאוקמי הכי וכו' עס"ה. נראה דכוונת רש"י בזה משום דקשיא ליה מאי דוחקיה דב"ק לפרש דמדבריהם היינו מדברי ר"א ור"י ולא מפרש לה בפשיטות דהיינו מדר"ח כסברת המקשה לכך כתב רש"י דנראה לר"ל משום ב"ק דוחק לפ' דאב הטומאה היינו מדאורייתא וולד הטומאה היינו מדרבנן כיון דבחדא בבא נקיט להו וכדמשמע נמי מלשון נימא קסבר דהיינו לשון קושיא מיהו למאי דפרישית לעיל דבלא"ה שייך לומר דלשון אב הטומאה היינו מדאורייתא כיון דכתיבא בהדיא קרי לה אב וטומאה דרבנן לא כתיבא קרי לה ולד כמו שדקדקתי בלשון הירושלמי דשמעתין ודשילהי שקלים אם כן אין דוחק לפ' כן אלא דאפ"ה ניחא ליה לב"ק לפ' דמדבריהם היינו מדברי ר"א ור"י כיון דקתני בסיפא ומודים או משום דתלמודא דידן מחליף פלוגתא דר"י וב"ק דירושלמי כמ"ש התוס' ואם כן הוי שפיר ב"ק לטעמיה כנ"ל ודו"ק:

בד"ה יניחנה במקום המוצנע וכו' וטעמא מפרש בבכורות כו' דמשמרת תרומותי שתי' במשמע וכו' ובד"ה יניחנה במקום התורפה כו' דקסבר יש אם למסורת כו' עכ"ל. לכאורה אין פירושו עולה לפי המסקנא דסוגיא דבכורות דלכ"ע יש אם למסורת אלא דר"א ור"י בדרשא דלך פליגי דר"י סבר הראוי לך שמור ור"א סבר האי נמי ראוי שמא יבא אליהו ויטהרנו אלא דאחר העיון ראיתי שלשון רש"י מדוקדק דנהי דמסקנא דבכורות מסקינן דפליגי בדרשא דלך ובסברא דשמא יבא אליהו ויטהרנה היינו לפי האמת לדברי ר"י דלא פליגי ר"א ור"י אלא בתלויה וטמאה משא"כ הכא דקיימינן השתא אליבא דר"מ דאפילו בטהורה וטמאה פליגי אם כן ע"כ הוי סבר דפלוגתייהו אם יש אם למקרא או למסורת כמו שנראה מדברי התוס' דבכורות בד"ה אחת תרומה טהורה וכו' ע"ש ואין להאריך כאן בסוגיא דהתם ועיין מה שכתבתי בזה בשבת דף כ"ה ולקמן בסמוך אבאר יותר:

בתוס' בד"ה חבית שנולד לו ספק טומאה פי' הקונטרס וכו' וקשה לר"י אי ברה"י ספיקו טמא ונראה לר"י וכו' עס"ה. ולא זכיתי להבין דברי ריב"א ור"י בזה דמעיקרא מאי קשיא להו דהא שפיר מצינן למימר כפי' הקונטרס ולעולם ברה"י איירי ואף ע"ג דספיקא טמא

מן התורה דילפינן לה מסוטה אפ"ה שפיר סבר ר"א דיניחנה במקום המוצנע משום דשמא יבא אליהו ויטהרנה כדמסקינן להדיא בבכורות ה"ט גופא והא ודאי בכל ספק טומאה ברה"י אם יבא אליהו או יבורר הספק על ידי עדים יהא טהור משום הכי בעי ר"א שימור ויש ליישב:

בגמרא מי דמי התם גרמא בעלמא והכא בידים. ויש לדקדק דאכתי מה חילוק יש בין גרמא ובין בידים דממ"נ מאי קסבר רבי יהושע אי ס"ל יש אם למקרא דב' תרומות במשמע אם כן הרי מוזהר מדאורייתא לשמור אפילו תרומה תלויה אם כן אמאי יניחנה במקום התורפה ויגלנה הא שימור מעליא בעי וכ"ש שלא יגרום טומאה בכוונה ואי ס"ל יש אם למסורת א"כ אפילו בידים מותר דמה"ת לאיסור וכ"ש למאי דמסיק התם דבקרא פליגי ודכ"ע יש אם למסורת אלא דר"י דריש מדכתיב לך הראוי לך שמור ושאינו ראוי לך לא תשמור אם כן ממילא משמע דמותר לטמאות תלויה אפילו בידים כיון שאינו ראוי לך למאי דלא ס"ל לרבי יהושע ה"ט דשמא יבא אליהו ויטהרנה. והנלע"ד בזה דהשתא דקאמר מי דמי בעי למימר דנהי דמדאורייתא שרי לטמאות תלויה בידים אפ"ה אסור מיהו מדרבנן לטמאותו בידים אף על גב דאינו ראוי לו אלא דוקא היכא דאיכא פסידא וכדמשמע להדיא מאידך מתניתין דבסמוך דלא שרי רבי יהושע להציל בטומאה אלא משום פסידא דחולין אלמא דמדרבנן איירי דאם מדאוריתא לא שייך להתיר משום פסידא וכ"ש למאי דבעי למימר לקמן דאפילו משום פסידא דעצים שייך להתיר וה"נ משמע בסוגיא דבכורות דלמאי דבעי למימר מעיקרא היינו משום איסור דרבנן ע"ש בפירש"י ותוספות. מיהו בירושלמי דשמעתין משמע דהנך תרתי מתניתין דחבית פליגי אהדדי דחבית קמייתא מוקי לה התם כרבי יוסי דוקא מדלא שרי רבי יהושע אלא גרמא דוקא אלמא דבידים אסור ולר"י ליתא כלל אידך מתניתין דחבית בתרייתא דהך דחבית בתרייתא לא מתוקמא אלא כר"מ דוקא ולית ליה לר"מ הך דחבית קמייתא ע"ש מיהו בסוגיא דשמעתין לא משמע הכי אלא דר"מ ור"י בהך מתניתין דחבית בתרייתא פליגי ואפ"ה קאמר ר"י אינה מן המדה ובסברא דהפסד מרובה ובהפסד מועט פליגי או דר"מ סבר דיש אם למקרא כנ"ל ודו"ק:

דף טו:

בפרש"י ד"ה הפיגול לא צריך הכא אלא מסיים הברייתא עכ"ל. נראה דכוונת רש"י דרבא דאותיב ליה לר"נ לא הוי צריך לאתויי הך דפיגול והנותר דבלא"ה פריך שפיר אבל לר"י גופא שפיר מ"ל דמייתי הך דפיגול והנותר דה"ק לר"מ אי בשעה ז' מיירי אפילו

בלא מדבריהם שפיר למדנו מדב"ה דאיסור דאורייתא וטומאה שוין ואי בשש קאמרת כדקאמר ר"י בסמוך א"כ אפילו מדבריהם לא למדנו דאדרבה מדנקיט הכא הפיגול והנותר והטמא בית הלל אומרים נשרפין כאחת משמע דדוקא הנך דאסירי מדאורייתא ועוד דאיכא עלייהו שם טומאה מדרבנן כדאמרינן בסמוך משא"כ בתרומה טהורה לגמרי אסור לשורפה בששית עם הטומאה כן נראה לי בכוונת רש"י וכבר העליתי בכמה דרכים דרבא נמי איצטריך ליה לאתויי הך דהפיגול והנותר בלשון הקושיא אלא שאין רצוני להאריך והמבין יבין מדעתו עפ"י מה שכתבתי לעיל ודו"ק היטב:

שם אמר ליה ר"נ רבי יוסי לאו אדעתיה דהוא סבר ר"מ מדר"ח וכו'. ולכאורה יש לתמוה דכיון דר"י הכי הוי סבר בדר"מ מאן לימא לן דקושטא דמילתא לאו הכי הוא דמי איכא מידי דר"י לא הוי ידע ואמוראי דלעיל הוי ידעי ואף שמצינו כיוצא בזה בפ' בתרא דר"ה דף למ"ד גבי הרחוקים מותרים אלא שגם שם העליתי ליישב לנכון ע"ש ועוד דכאן קשה יותר כיון דר"י בר פלוגתא דר"מ הוי ור"מ קאמר מדבריהם למדנו היאך לא הוי ידע ר"י מדברי מי אייתי ר"מ וכבר עלה בלבי ליישב ע"פ שיטת הירושלמי שהבאתי בסמוך דר"מ ור"י בהנך תרתי מתניתין דחבית פליגי דלר"י לא הוי שמיעא ליה הך דחבית בתרייתא אלא שכבר כתבתי דבסוגיא דהכא לא משמע הכי. והנלע"ד ליישב בזה דהא דקאמר ר"מ מדבריהם למדנו היינו משום דכשהיו עוסקים בבה"מ בעדותן של ר"ח ור"ע היו עוסקין גם כן בהך דר"מ ור"י דהיינו למאי דפרישית לעיל דעיקר מילתא אי שרי להוסיף טומאה על טומאה בקדשים או לא לא למדנו אלא מתרומה דכתיב ואני נחתי לך את משמרת תרומותי ואם כן עדותן של ר"ח ור"ע ופלוגתא דר"א ור"י חדא מילתא היא ואם כן לפ"ז מ"ל דר"י לא אסיק אדעתיה דר"מ מדבריהם דר"א ור"י דאע"ג דיש סברא טפי לומר כן דר"מ לומד תרומה מתרומה מלמימר דר"מ לומד תרומה מקדשים דר"ח ור"ע אלא דאפ"ה הוי סבר ר"י דע"כ לא יליף ר"מ מדר"א ור"י דאדרבה ר"מ איפכא שמעינן ליה בסוגיא דבכורות מדאוסר שם להקיז דם לבהמה שאחזה דם משום דס"ל דאסור להטיל מום אע"ג דבלא"ה אזלה לאיבוד והיינו כדאמרינן התם דמתני ליה ר"א לברה ואמרי לה ר"ח לבריה אהך פלוגתא דבכור דכמחלוקת כאן כך מחלוקת בחבית של תרומה דתנן חבית של תרומה וכו' דפליגי ר"א ורבי יהושע ור"מ כר"א אם כן לפ"ז תו לא מצינן למימר דר"מ מדבריהם דרבי יהושע קאמר כיון דאיהו גופא ס"ל כר"א לכך הוי סבר ר"י דע"כ ר"מ מדבריהם דר"ח קאמר והא דאוסר ר"א בתרומה תלויה לטמאותה היינו מדרבנן כדפרשית וכדמשמע מסוגיא דבכורות ע"ש ומשו"ה לא למדו ר"מ אלא מדר"ח דמתיר אפילו בקדשים כיון דבלא"ה הולכת בודאי לאיבוד ואם כן משו"ה מתיר

נמי תרומה טהורה עם הטמאה בפסח נמצא דכ"ז הוי סבר ר"י בדר"מ משו"ה קאמר ליה אין הנדון דומה לראיה. משא"כ הנך אמוראי דלעיל דמפרשי דמדבריהם הוי מדברי ר"א ור"י היינו כמסקנא דסוגיא דבכורות דפלוגתא דר"מ וחכמים בבכור שאחזו דם לא תליא כלל בפלוגתא דר"א ור"י לענין חבית של תרומה אלא דבין בבכור ובין בתרומה בקראי פליגי וכדמוכח להך מילתא התם מדרבי חייא ב"א אר"י דהכל מודים במחמץ אחר מחמץ שהוא חייב ור"מ גופא הכי ס"ל במנחות ויליף לה מקראי אלמא דמה"ט גופא היה ראוי לאסור להוסיף טומאה על טומאה בין בתרומה ובין בקדשים אלא דאפ"ה מתיר רבי יהושע בתרומה משום דכתיב ואני נתתי לך משמרת תרומותי הראוי לך שמור ואם כן לפ"ז שפיר יליף ר"מ מדברהם דר"י וכדפרישית דטפי משמע דר"מ יליף תרומה מתרומה ממה שנאמר דר"מ יליף תרומה מקדשים כן נ"ל נכון ודו"ק היטיב. ועוד יש ליישב בדרך אחר לפי שיטת התוספות דלעיל דמאן דקאמר דמדבריהם היינו מדברי ר"ח ומפרש לדר"ח בולד הטומאה דרבנן היינו בבשר שנטמא במשקין כאוקימתא דרבי ירמיה בסמוך דאזדו ר"מ לטעמיה ור"י לטעמיה ואם כן לפי זה אתי שפיר טובא הא דאמר ר"י לר"מ אין הנדון דומה לראיה היינו דאכתי לא הוי שמיעא ליה לר"י דר"מ פליג עליה בהא דטומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא משא"כ הנך אמוראי דלעיל דבתר דשמיעא להו הך ברייתא דבסמוך דר"מ סובר טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן ואם כן לפ"ז למאי דקי"ל אין אוכל מטמא אוכל אלא מדרבנן תו לא מ"ל דר"מ מדר"ח יליף אלא מדר"א ור"י כמ"ש רש"י להדיא בסמוך באוקימתא דרבי ירמיה גם זה נ"ל נכון לפי שיטת התוס' דלעיל ועיין מה שאכתוב בזה בסמוך באוקימתא דרבי ירמיה בלשון רש"י ודוק היטב:

שם אמר רבי אסי אר"י מחלוקת בשש וכו' א"ל ר"ז לר"א נימא קסבר ר"י וכו' ופירש"י דהא דקאמר נימא קסבר היינו דמספקא ליה אי לרבי יוחנן ר"מ מדר"ח יליף דוקא נקיט שש לאפוקי ד' או ה' או מדר"י יליף והוא הדין ד' או ה'. ונראה דמה שהוצרך רש"י לפרש כן ולא מפרש בפשיטות דהאי ונימא קסבר הוי בלשון קושיא כדאשכחן לעיל בדף הקודם דקאמר סתמא דתלמודא נימא קסבר ר"מ וכו' ולד הטומאה דרבנן בהאי לישנא ממש דקאמר הכא והתם ודאי לשון קושיא ופירוקא הוא דדוקא התם משמע לרש"י לפרש כן משום דכל השקלא וטריא אדר"מ גופא קאי למאי דלא אסיק אדעתיה דמדבריהם דר"מ אדר"י קאי משא"כ בסוגיא דהכא דכל השקלא וטריא דלעיל איירי בהכי אי מדבריהם קאי אדר"ח או אדר"א ומייתי נמי הך ברייתא דאמר ר"י אין הנדון דומה לראיה פשיטא דהאי ברייתא ודאי משמע דמדר"ח יליף אם כן לפ"ז תו לא שייך

לפרש הכא האי נימא קסבר ר"י דהכא בלשון קושיא כיון דפשטא דמילתא הכי הוא לכך הוצרך רש"י לפרש דהא דקאמר נימא קסבר ר"י היינו משום דמספקא ליה לענין דינא בד' וה' כנ"ל בכוונת רש"י מיהו לפמ"ש לעיל דבירושלמי דשקלים מפרש ר"י להדיא דלשון אב הטומאה וולד הטומאה היינו דאורייתא אם כן שפיר שייך לפרש האי נימא קסבר ר"י דהכא בלשון קושיא דאם כן קשיא דר"י אדר"י ומשו"ה נמי הוצרך סתמא דתלמודא לאתויי האי דאיתמר נמי משום דממימרא דר"י הכא טפי הוי שייך לפרש איפכא אבל מדאשכחן דר"י גופא אמר ולד הטומאה דרבנן ע"כ צריך לחלק בין לישנא דאב הטומאה וולד הטומאה דהכא ובין לישנא דאב הטומאה וולד הטומאה דשקלים כדפרישית לעיל ודו"ק:

בתוספות בד"ה נימא קסבר ר"י פי' הקונט' וכו' ואין נראה לר"י דדלמא הא דנקיט שש וכו' ועוד דבד' וה' לא אזיל לאיבוד וכו' עכ"ל. קושיא ראשונה כבר נתיישב מתוך מה שכתבתי בסמוך בלשון רש"י דהא דקאמר נימא קסבר לאו בלשון הוכחה וקושיא הוא אלא דמספקא ליה מילתא דר"י לענין ד' וה' גופא ומה שהקשו עוד בקושיא שנייה דבד' וה' לא אזיל לאיבוד כיון שימצא להן אוכלין הרבה לא ידענא מאי קשיא להו דהא ודאי מסתמא אייריא שכבר ביקש להן אוכלין ולא מצא דאל"כ למה ישרפנה חנם ועוד דא"כ מאי אייריא תרומה טהורה עם הטמאה דאפי' טהורה לחוד אסור לשורפה ולאבדה בידים קודם זמנה דכי היכי דאסור לטמאות תרומה בידים ה"נ אסור לאבדה בידים וזה ברור וכדאיתא להדיא בירושלמי ודברי התוס' בזה צ"ע :

בא"ד ונראה לר"י דדייק וכו' וא"ת הא דבז' שורפין וכו' וי"ל כו' מסברא אין לנו ללמוד איסור מטומאה וכו' עס"ה. נראה שהתוס' כ"כ לפי פירושם לעיל בכל הסוגיא דהך מילתא אי מדמינן איסור לטומאה או לא תליא בסברא משא"כ לפמ"ש לעיל דהך מילתא אי מדמינן איסור לטומאה תליא בדרשא דקרא דונתתי לך משמרת תרומותי אי דרשינן הראוי לך שמור או לא ומתרומה ילפינן לקדשים א"כ אין מקום לדבריהם דהכא כלל ולפ"ז א"ש טובא דמה שלא רצה רש"י לפ' כפי' ר"י דהא דקאמר נימא קסבר היינו דדייק מדקאמר אבל בז' דברי הכל שורפין היינו משום דרש"י מפרש הא דמדמינן איסור לטומאה תליא בדרשא דקרא כדפרישית. כן נראה לי ודוק היטב:

בפירש"י בד"ה ואזדא ר"מ לטעמיה וכו' ואכתי איכא לאקשויי סוף סוף כיון דאין אוכל מטמא אוכל וכו' אע"כ ר' ירמיה כר"א או כאביי ס"ל וכו' עס"ה. ובאמת שזה דוחק גדול שהרי מבואר לעיל בלשון רש"י עצמו דשקלא וטריא דלעיל אפיסקא דמדבריהם היינו למ"ד אין אוכל מטמא אוכל ע"ש א"כ לפ"ז ממילא משמע לר' ירמיה נמי הכי הוא מיהו

לפמ"ש לעיל בכמה דוכתי אפילו למ"ד אין אוכל מטמא אוכל בקדשים אפ"ה שמעינן שפיר מדר"ח דמותר להוסיף אפילו מדרבנן לדאורייתא כיון דמסתמא איכא משקין בהדי בשר א"כ לפ"ז שפיר מתוקמא אוקימתא דר' ירמיה אפילו למ"ד אין אוכל מטמא אוכל דאי לר"י דט"מ לט"א מדאורייתא הא הוי שפיר הוספה מטומאה דרבנן לטומאה דאורייתא ע"י משקין דבהדי בשר ולר"מ נמי דס"ל טומאת משקין לטמא אחרים מדרבנן הא בלאו הכי ע"כ אית ליה לרבי מאיר אוכל מטמא אוכל לשיטת רש"י דלקמן דף י"ט דאם לא כן והבשר אשר יגע בכל טמא דכתיב בקדשים והאי בכל טמא ע"כ דנגע בשני איירי והיכי משכחת לה לא ע"י משקין ולא ע"י אוכלין אע"כ דאוכל מטמא אוכל לר"מ וא"כ שפיר מתוקמא אוקימתא דר' ירמיה אליבא דכולי עלמא. ודוק היטב: ומה שיש לדקדק בזה מהא דאמרינן לקמן דמשקה מטבחיא דכן מלטמא טומאת אחרים יבואר לקמן:

בתוס' בד"ה ר' יוסי לטעמיה קשה ר"י גופא וכו' והא דאית ליה הכא דאורייי' בשיטת ר"ע רבו אמרה ואין זה לטעמיה ועוד קשה וכו' וכי אינו מודה ר"מ דלר"ע וכו' עס"ה. ולדעתי יש לתמוה טובא במ"ש התוס' דר"מ ור"י אליבא דר"ע פליגי והיאך אפשר לומר כן דהא רבא מדייק לעיל דר"ע ע"כ אית ליה במתני' דהכא טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא דאל"כ ליכא תוספת טומאה בעדותו וע"ז לא שייך תירוצו של הר' יוסף מירושלים ואם נאמר דדוקא אליבא דר' ירמיה כתבו התוס' כן ומשמע להו ג"כ דר' ירמיה לית ליה הוכחה דרבה דלעיל אליבא דר"ע משא"כ לרבא גופיה מפרש דר"מ ור"י אליבא דנפשייהו פליגי דמלבד שזה דוחק גדול דאדרבא איפכא מסתברא מדקאמר ר' ירמיה ואזדו לטעמייהו משמע דאליבא דנפשייהו פליגי אלא דיותר קשה דאם כן אליבא דר' ירמיה גופא נמי מצינן למימר דלעולם ר"מ ור"י אליבא דנפשייהו פליגי דאף על גב דרבא אמר לקמן דר"י לא סבר כר"ע היינו משום דרבא לטעמיה דאמר נמי לעיל דר"ע ע"כ סובר ט"מ לט"א דאורייתא וכל השקלא וטריא דלקמן דמסקינן דר"י בשיטת ר"ע רבו אמרה וליה לא ס"ל היינו אליבא דר"ל איירי דאמר דר"י בשיטת ר"ע רבו אמרה והיינו מדרשא דיטמא יטמא וע"ז סובב והולך כל השקלא וטריא דהתם משא"כ לר' ירמיה דהכא שפיר מצ"ל דלית ליה הך מילתא דר"ל לקמן דאמר בשיטת ר"ע רבו אמרה אלא אליבא דנפשיה וממילא נמי דלית ליה לר' ירמיה הא דמסקינן לקמן אליבא דרבא בשיטת ר"ע אמרה וליה לא ס"ל אלא דר"י אפילו אליבא דנפשיה ס"ל ט"מ לט"א דאוריית' ולאו מדרשא דיטמא יטמא אלא מטעמא אחרינא כמו שאבאר שם במקומו דף י"ט בטוב טעם בעזה"י ואם כן לפ"ז נמי דר"מ אליבא דנפשיה אמרה ולא אליבא דר"ע

דלר"ע ודאי הוי מדאורייתא א"כ לפ"ז ממ"נ אין מקום לקושיית התוס' כאן. ועוד דאי ס"ד דר"מ ור"י בברייתא דספק משקין אליבא דר"ע פליגי ולא אליבא דנפשייהו כמו שהוכיחו התוס' מדר"י לדר"מ אם כן לפ"ז רבי יהודא ור"א ור"ש כולהו אליבא דר"ע פליגי ואם כן לפ"ז מאי מקשה הש"ס לקמן דף י"ז ע"ב דר"י אדר"י לענין טומאת משקין לטמא כלים ואיצטריך לשנויי דחזר ביה ר"י ואמאי לא משני בפשיטות דהכא ר"י אליבא דר"ע והתם ר"י אליבא דנפשיה כדאמרי' בכה"ג בדר"מ ור"י והא דמקשה נמי בסמוך דר"א אדר"א הו"מ לשנויי בפשיטות דהאי וכן היה ר"א אומר כדבריו היינו אליבא דר"ע והא דאמר ר"א אין טומאה למשקין כל עיקר בלא"ה ע"כ היינו אליבא דנפשיה דהא לר"ע שמעינן בהדיא במתניתין דיש למשקין טומאה בעולם וצ"ע ליישב שיטת התוס' בזה. אלא דלולי דבריהם שפיר יש לפרש דר"מ ור' יוסי בברייתא דספק משקין אליבא דנפשייהו פליגי כדפרישית וכמו שיבואר לקמן נמצא לפ"ז שפיר קאמר ר' ירמיה ואזדו לטעמייהו ממש ועיין במהרש"א ועיין ג"כ מ"ש הת"י בפ"ד דטהרות ודוק היטב:

דף טז.

בפירש"י בד"ה ספק משקין וכו' כגון טמא שפשט רגלו וכו' ספק משקין לטמא אחרים כגון היה מקל בידו ובראשו משקין טמאין וכו' כך היא שנויה במס' טהרות עכ"ל. נראה דהא דתני לה בסדר טהרות בכה"ג בתרי עניני ולא קתני לפרש הא דלטמא אחרים בהך ענינא גופא דאותן המשקין שנטמאו ע"י הספק דטמא שפשט רגלו אפ"ה לטמא אחרים טהור היינו משום דבאמת לא שייך לומר כן דמאחר שכבר נטמאו המשקין עצמן מחמת ספק דקי"ל ספק טומאה ברה"י טמא והיינו טומאה ודאית כדאמרי' בריש נדה ובכמה דוכתי דמסוטה גמרינן לה ואם כן כשנעשה הספק כודאי תו לא מיקרי ספק כדי שנאמר לטמא אחרים טהור ומשו"ה הוצרך לפרש במתניתין דטהרות דהא דאמרינן לטמא אחרים טהור לאו אספק דרישא קאי אלא אמילתא אחרינא ובעיקר פי' המשנה דהתם עיין בלשון רבי שמשון שם באריכות ולפי פירושו שם נמי משמע דר"מ ור"י דפליגי בספק משקין היינו אליבא דנפשייהו ודוק ותשכח והיינו כדפרישית בסמוך בלשון התוס'. מיהו מה שהוצרך רש"י להאריך כאן ולהביא סדר המשנה דמס' טהרות היינו משום דבלא"ה לא הוי א"ש בפשיטות הא דקאמר ר"י ואזדו לטעמייהו מהך ברייתא דספק משקין דכבר היה מקום לפרש פלוגתא דר"מ ור"י בספק משקין לאו בטומאת משקין דאורייתא איירי דאפשר דבכה"ג לכ"ע מטמא אחרים אלא דעיקר פלוגתייהו היינו בספק משקין דרבנן כגון במשקין הבא' מחמת ידים כדאשכחן כמה

ספיקות בטומאה דרבנן דהוי לחומרא כמו ששנינו באותו פרק עצמו ואין זה דוחק לפרש כן סתם לשון ספק משקין דהא לקמן דף י"ז ע"ב בהא דרמינן דר"י אדר"י נמי מעיקרא בעי הש"ס לאוקמי בכה"ג לחלק בין משקין למשקין ע"ש וכן בשבת בסוגי' די"ח דבר לכך הוצרך רש"י להביא כל המשנה דטהרות משקין דמפרש התם בהדיא ספק משקין ליטמא טמא היינו מדאורייתא כדקתני כיצד אדם טמא שנכנס לשם ואם כן הך סיפא דלטמא אחרים טהור דמפרש דהיינו שזרק מקל ובראשו משקין טמאים מפרשינן נמי דאירי בטומאת משקין דאורייתא דומיא דרישא דרישא אלא הא דקתני רישא טמא שפשט רגלו וסיפא שזרק מקל היינו לאשמעינן דדוקא באדם שיש בו דעת לישאל ואשמעינן בסיפא דאע"ג שהמקל דבר שאין בו דעת לישאל הוא אפ"ה כיון שהספק בא ע"י אדם כדבר שיש בו דעת לישאל דמי וע"ש באריכות בלשון הר"ש בפי' המשניות אבל לענין עיקר הטומאה ודאי דרישא וסיפא בחדא מילתא אירי בספק טומאת משקין דאורייתא והיינו דאמר ר"י ואזדו לטעמייהו כנ"ל בכוונת רש"י ודו"ק:

בגמרא והתניא ר"א אומר אין טומאה למשקין כל עיקר תדע שהרי העיד יוסף בן יועזר וכו' ועל משקי בי מטבחייא דכן וכו' אלא לרב דאמר דכן ממש וכו'. לקמן מפרש בגמרא דלרב אליבא דר"א הא דכתיב וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא האי יטמא לאו לשון טומאה אלא הכשר ונראה לכאורה דהא דדחיק רב להוציא המקרא מידי פשוטו דהיינו טומאה ממש כמו כל לשון יטמא ע"כ משום דכיון דלשון דכן דיוסף בן יועזר משמע לרב דהיינו דכן ממש אלא דאכתי קשה אדר"א גופא מאי דוחקיה לאוקמי דיוסף בן יועזר בכה"ג להוציא המקרא דיטמא מידי פשוטו הא מצינן למימר דהא דקאמר יוסף בן יועזר דכן היינו בטומאת משקין דרבנן כגון שבאו מחמת ידים או מחמת שאר טומאה דרבנן דבכה"ג שפיר קאמר דמשקים בי מטבחייא דכן ממש מכל טומאה דרבנן כדפרישית בסמוך דאשכחן בכמה דוכתי לשון משקה סתם דאירי בטומא' דרבנן דוקא. וליכא למימר דעדותו של יוסף בן יועזר היה ידוע לכל שהיה אותו מעשה לטהר טומאת משקין בי מטבחייא אפילו מטומאה דאורייתא דהא ודאי ליתא דהא ע"כ לר"ע דמתניתין דידן ולכל הנך תנאי דברייתא דספק משקין דהכא ע"כ לית להו האי סהדותא דיוסף בן יועזר אם נפרש דבריו דכן ממש אפילו בטומאה דאורייתא (ועיין מה שאכתוב בזה לקמן ד' ט"ז ע"ב בהא דאמר ר"פ הלכתא גמירי לה) והנראה לענ"ד בזה דמאן דמפרש דכן ממש וס"ל טומאת משקין עצמן דרבנן היינו משום דבלא"ה ע"כ צריך לפרש יטמא דקרא דמשקין היינו הכשר דאין לפרש בלשון טומאה ממש דאם כן ליכתוב טמא כדאמר ר"ע אינו אומר טמא אלא יטמא לימד שיטמא אחרים ואם כן שפיר קאמר ר' אליעזר

לר"מ למאי דסבירא לך לטמא אחרים טהור א"כ ע"כ דהאי יטמא דמשקין היינו הכשר מדלא כתיב טמא א"כ מה"ט גופא טפי אית לן למימר אין טומאה למשקין כל עיקר כיון דיטמא דקרא איירי בהכשר ובהא מייתי ראיה שפיר מדיוסף בן יועזר דע"כ הא דקאמר דכן היינו דכן ממש אפילו מטומאה דאורייתא ומה"ט גופא דע"כ יטמא דקרא היינו הכשר. מיהו לפי האמת לא תקשה עליה דר"מ מהטעם שאבאר לקמן ד' י"ט. ועוד דאי ס"ל לר"א כשיטת ר"ע רבו דכבר שני עושה שלישי בחולין אם כן ע"כ ס"ל אוכל מטמא אוכל אפילו בחולין וממילא נמי דמשקין טמא ומטמא משקין כיוצא בהן דאל"כ לא משכחת שלישי בחולין אפי' לשיטת התוס' דהא עצים ולבונה לא שייך בחולין אע"כ דעושה כיוצא בו ואם כן לפ"ז ממילא מוכח דהאי יטמא דקרא דכתיב במשקין היינו הכשר ולא טומאה דאי טומאה ממש קאמר ליערבינהו מכל האוכל אשר יאכל או מכל משקה אשר ישתה יטמא והיינו כדאמר רבינא לקמן דף י"ח וכמו שאבאר שם בעזה"י ודוק היטיב:

שם גופא רב אמר דכן ממש קסבר טומאת משקין דרבנן וכו' פי' דכל טומאת משקין בין לטמא עצמן ובין לטמא אחרים הוי דרבנן דהא ודאי מודה רב דמשקין לטמא אחרים מדרבנן והיינו גזירה קדמונית כדמוכח לקמן במאי דקאמר רב אישתבש כהני והיינו משום דמשקי בי מדבחייא מטמא אלמא דיין מטמא השמן ולפ"ז משקין מטמא אחרים תקנה קדומה היתה קודם נבואת חגי ומסברא נמי אית לן למימר הכי דהא לכאורה נראה דמה שגזרו חכמים על המשקין אע"ג דלרב אליבא דר"א לא אשכחן דכוותיה באורייתא ואין לו עיקר כלל אפ"ה גזרו חכמים משום משקין דזב וזבה כדאיתא בשבת בסוגי' די"ח דבר וא"כ ממילא דמה"ט גופא מטמא אחרים כדאשכחן במשקין דזב וזבה אלא דלפ"ז אית לן למימר נמי דמה"ט גופא משקין נעשין תחילה ולקושטא דמילתא מוכח דליתא דהא רב גופא אמר לקמן דרביעי בקדש בעי מינייהו ואי ס"ד דיין הוי תחלה א"כ אפילו שמן נעשה ראשון ולפחות שני (ועיין בזה בלשון הרמב"ם בהקדמת פי' המשניות דסדר טהרות) וע"כ צ"ל לפי שיטת רש"י ותוס' שלפנינו דבימי חגי עדיין לא רצו לגזור ולהחמיר כ"כ שיהא תחילה ואף לפמ"ש בסוגיא י"ח דבר להוכיח דמה שטומאת משקין הטמאין מן התורה נעשין תחילה גזירה קדמונית אפ"ה ע"כ היינו לאחר נבואת חגי וקודם י"ח דבר דבי"ח דבר גזרו אפילו במה שפוסל התרומה מדרבנן שיהא משקין נעשין תחילה כדפרישית התם וזה נוטה קצת לשיטת הרמב"ם ז"ל כל זה נראה לי מוכרח לפי שיטת רב. אלא דאכתי איכא למידק דאפילו למאי דסבר רב דטומאת משקין עצמן דרבנן אפ"ה תיקשי אמאי קאמר דכן ממש דאטו מי גרע הנך משקין דקדש מעצים ולבונה

דקי"ל דחיבת הקדש מכשרתן ובשלמא לשיטת רש"י דלקמן ובכמה דוכתי דעצים ולבונה נמי לא מיטמאין אלא מדרבנן א"ש משא"כ לפי' התוספות דהוי דאורייתא ודאי קשה ונ"ל ליישב דמידי הוא טעמא אלא לרב הא רב משקי בי מטבחייא תנא דדכן והיינו דם ומים אם כן לפי זה אית לן למימר דלא שייך בהו חיבת הקדש כמו בעצים ולבונה שקריבין על גבי המזבח משו"ה שייך בהו חיבת הקדש וכמו כן משקים בי מדבחייא אליבא דרב וכמו שאבאר לקמן בסוגיא דאישתבש כהני בדף הסמוך ודוק היטב:

בגמרא אמר ליה ר"ה בר חיננא לבריה כי עיילת לקמיה דר"פ רמי ליה מי אמר שמואל וכו' קרי כאן והבשר אשר יגע בכל טמא וכו'. הא דמקשה אדשמואל ולא מקשה אמשנה ובריייתא דטהרות דלעיל דקתני ספק משקין ליטמא טמא לטמא אחרים טהור היינו משום דניחא ליה להקשות טפי אדשמואל דאיירי בקדשים ומיקל בקדשים מבחולין לענין טומאת משקין והאי קרא דוהבשר אשר יגע בכל טמא נמי בקדשים איירי משא"כ מתניתין ובריייתא דטהרות אפשר דלא איירי אלא בחולין דחולין מקדשים לא גמרינן דאפשר דדוקא בקדשים אמרינן דמשקים מטמא אוכל מדאורייתא ואע"ג דרבי ירמיה דקאמר ואזדו לטעמייהו משמע דלא שני ליה בין חולין לקדשים אפ"ה ר"ה ב"ח לא פסיקא ליה ומכ"ש דא"ש לפי שיטת התוס' דרבי ירמיה דאמר ואזדו לטעמייהו סובר דר"מ ור"י אליבא דר"ע פליגי דלפ"ז טעמא דר"י ור"ע משום דדריש יטמא יטמא א"כ ודאי לא שייך לחלק בין חולין לקדשים ואף לפמ"ש בסמוך דלר"י נמי ר"מ ור"י אליבא דנפשייהו פליגי אפ"ה א"ש כמו שאבאר לקמן דף י"ט. אלא דאכתי התמיה במקומה עומדת על שיטת הרמב"ם ז"ל שפסק כמ"ד טומאת משקין לטמא עצמן דאורייתא לטמא אחרים מדרבנן והיאך אפשר לומר כן דהא אסיקנא הכא לדשמואל בקושיא ולהרמב"ם ל"ל דשני ליה בין חולין לקדשים דבקדשים מטמאין אחרים מדאורייתא מהאי קרא גופא דוהבשר אשר יגע בכל טמא דהא ודאי ליתא שהרי הרמב"ם ז"ל פסק להדיא דאדרבה בקדשים אפילו טומאת עצמן אין להם ויש ליישב דאכתי איכא לאוקמי קרא דוהבשר אשר יגע בכל טמא כשנטמאו במשקין בחוץ דלקמן אמרינן דלא אמרו דכן אלא במקומן. מיהו בעיקר דברי הרמב"ם שפסק כמ"ד לטמא את עצמן מדאורייתא לטמא אחרים מדרבנן יבואר בסמוך ולקמן בדף י"ט לנכון ועיין מ"ש בזה בחידושי גיטין דף נ"ד:

שם כי עיילת לקמיה דרב פפא רמי ליה מי אמר שמואל וכו' קרי כאן והבשר. ואף על גב דר"פ גופא מסיק לקמן דף י"ז ע"ב דמשקין בי מטבחיא הלכתא גמירי לה נראה דהיינו דוקא אליבא דרב דאמר דכן ממש משא"כ לשמואל דאמר דכן היינו לטמא אחרים דוקא ע"כ ליתא להאי טעמא דהלכתא גמירי לה דאל"כ מאי דוחקיה דשמואל לאפוקי

לשון דכן ממשמעותיה דהיינו דכן ממש אע"כ דלשמואל לאו הילכתא היא אלא בטעמא תליא מילתא דטומאת עצמן דאורייתא ולטמא אחרים מדרבנן אם כן מקשה שפיר עליה דשמואל אפילו אליבא דר"פ כנ"ל ועיין עוד לקמן במימרא דר"פ גופא ולקמן דף י"ט:

שם חד בתלושין וחד במחוברין וכו' ת"ש אך מעיין ובור וכו' ותלושין מי מכשירין וכו'. ולכאורה לשון הסוגיא תמוה למה הפסיק בהך קושיא דאך מעין ובור מקמי קושיא דתלושין מי מכשירין שחזר לענין ראשון. הנלע"ד בזה משום דלקושטא דמילתא האי קרא דאך מעיין ובור ומקוה מים יהיה טהור יש לפרש בא' משני פנים או שנאמר דלענין טומאה גופא איירי דמים מחוברים אין מקבלין טומאה ותלושין מטמאין ויש לפרש גם כן דלענין הכשר איירי דמעיין ובור שהן מחוברים לא מכשרו דלעולם האי קרא דאך מעיין ובור ארישא דקרא דלעיל מיניה קאי דכתיב וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא ועליה כתיב אך מעיין דאך מיעוטא הוא אי לענין טומאה או לעניין הכשר וא"כ שפיר מקשו עליה דרב ממ"נ דהא רב תרתי קאמר דמשקים אפילו תלושין אין מקבלין טומאה ואידך המחוברין נמי מכשרו ואם כן הך קרא דאך מעיין במאי מוקי לה כן נ"ל נכון ודו"ק:

בתוספות בד"ה חד בתלושין וכו' ומחוברין פי' ריב"א וכו' והעלה האוכל מן המים וכו' עכ"ל. ונ"ל דלמ"ד דהאי קרא דכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא היינו טומאה ממש וא"כ ליכא אלא חד קרא בשרצים לענין הכשר אפ"ה לא תקשה מחוברים מנ"ל דמכשרו דאיכא למימר כיון דהנך מחוברים לא מכשרו אלא לאחר שהעלה האוכל מן המים אם כן בכלל תלושין נינהו דודאי משקה טופח עליהן ומשו"ה לא בעי קרא כנ"ל וק"ל ועמ"ש לקמן דף כ' בלשון התוס' ד"ה לא דיין:

בגמרא ותלושין מי מכשרו ופירש"י אמים הוא דמתמה וכו' אבל אשאר משקים לא מטמא דכולהו תלושין נינהו עכ"ל. וכונתו בזה כיון דבקרא כתיב וכל משקה אלמא דתלושין ודאי מכשרו מדאורייתא אלא דאפ"ה קס"ד דמים תלושין לא הוי בכלל כל משקה כיון דלא חשיבי ומשו"ה אין מכשירין מדאורייתא בתלושין אבל מדרבנן ודאי לא שייך לומר ותלושין מי מכשרו דהא כמה וכמה משניות במס' מכשירין מבואר להדיא דמים תלושין מכשרו ולא אשכחן דמחלק בין הכשר לטומאת שרצים או לטומאת מת וק"ל:

דף טז:

בתוספות ד"ה מדרבנן ודלא כיוסף בן יועזר הו"מ לאוקמי מדאורייתא וכמ"ד טומאת משקין דאורייתא וכו' עס"ה. ולענ"ד יש ליישב יותר בפשיטות דסתמא דתלמודא הכא אזלא אליבא דר"פ לקמן דאמר אפילו למ"ד טומאת משקין דאורייתא אפ"ה משקה מטבחייא הלכתא גמירי לה וא"כ לפ"ז ליכא מאן דפליג עליה דיוסף בן יועזר ומש"ה הוצרך לאוקמי מדרבנן ודלא כיוסף בן יועזר וכן מבואר להדיא בלשון הרמב"ם ז"ל דאף ע"ג שפסק דטומאת משקין לטמא את עצמן דאורייתא אפ"ה פסק דמשקין בי מטבחייא טהורים לגמרי (ועיין מה שאכתוב בזה לקמן בעיקר מימרא דרב פפא) והא דמפרש סתמא דתלמודא לעיל בטעמא דרב דאמר דכן ממש משום דקסבר טומאת משקין דרבנן אלמא דלית ליה לסתמא דתלמודא מימרא דר"פ דהלכתא גמירי לה אלא דאיכא למימר משום דלעיל אסוגיא דלעיל מיניה קאי דעיקר פלוגתא דרב ושמואל אברייתא דר"א קאי וא"כ ודאי לא שייך לומר דהלכתא גמירי לה דאם כן מאי תדע דקאמר ר"א כדמקשה הש"ס לקמן ומשו"ה אסיקנא לדר"פ בקושיא משא"כ הכא בעי הש"ס לאוקמא הך מתניתין דדם שנטמא מדרבנן דוקא ודלא כיוסף בן יועזר משום דלקושטא דמילתא קי"ל כר"פ דיוסף בן יועזר הלכתא גמרי לה כמו שאבאר לקמן ודו"ק:

בגמרא ת"ש הן ישא איש בשר קדש וכו' ואמר רב אישתבש כהני. וקשיא לי אמאי איצטריך לאתויי כלל הך דרב דהא אדרבא כ"ש אי הוי אמרינן דלא אישתבש כהני טפי הו"מ לאקשויי בפשיטות מגופיה דקרא מדשאל להם חגי היקדש ואמרו לא וע"כ אאחרון שבהם קאי ולפרש"י היינו שמן ולפירוש ר"ת דאו או קאמר אחרון שבהם היינו אל כל מאכל הקדש וא"כ שמעינן מיהא דיין ודאי טמא וקשה לרב דאמר דכן ממש אפילו את"ל דאי לאו דרב לא הוי מצי לאקשויי כלל מתשובת הכהנים כיון דמפשטא דקרא משמע דאישתבש כהני מדהשיב להם הנביא וכן כל מעשה ידיהם טמא וא"כ לא היו בקיאין כלל להבחין בין טמא לטהור ומדהשיבו סתם ואמרו לא ולא ביחנו דבריהם איזה מהם טמא ואיזה מהם טהור אם כן ממ"נ טעו אם כוונתן באמרם לא על האחרון לחוד שהוא שמן לפרש"י ולר"ת על כל מאכל אם כן הרי טעו במה שטמאו היין שלא כדין לרב דאמר דכן ממש ואם מה שאמרו לא אכולהו קאי הרי טעו במה שטיהרו הלחם ונזיד אפי' אם נאמר דאין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא והשאלה והתשובה הכל מדאורייתא סוף סוף עכ"פ הלחם מיהא טמא ומשאלת חגי שאמר להם היקדש בלשון יחיד נמי לא מצי לאקשויי בפשיטות משום דאפשר לומר דלנסותם בכל פרטי דינים אמר להם כן ומשו"ה הוצרך לאתויי הא דרב דאמר אישתבש כהני והיינו משום דרביעי בקדש בעא מינייהו

כדמסקינן בסמוך דבהכי פליגי רב ושמואל אלמא דאפילו שמן טמא מכ"ש יין וא"כ קשה לרב דאמר דכן ממש אלא דאכתי קשה דטפי הוי מצי לאקשויי בפשיטות מסיפא דקרא ממה שאמר להם אם יגע טמא נפש בכל אלה היטמא ויענו הכהנים ויאמרו יטמא דמשמע מיהו יין ושמן טמאים וקשיא לרב. מיהו בהא נמי מצינן למימר שהכהנים לא היו בקיאין כלל בדיני טומאה ובסיפא דקרא טימאו את הטהור דהיינו יין ושמן לרב דאמר דכן ממש וברישא דקרא טיהרו את הטמא דהיינו לחם ונזיד לחם אליבא דכולי עלמא ובנזיד למאן דאמר אוכל מטמא אוכל מדאוריתא והוא הדין למאן דאמר אין אוכל מטמא אוכל בדרבנן בדיק להו משום הכי הוצרך לאתויי הא דרב דאמר אישתבש כהני וע"כ ארביעי בקדש קאי לאפוקי מדשמואל ואם כן ממילא משמע דיין שהוא שלישי טמא וקשה לרב דאמר דכן ממש כן נ"ל ועיין עוד בסמוך:

דף יז.

בגמרא ואמר רב אישתבש כהני מידי הוא טעמא אלא לרב וכו' וקשיא לי טובא הא ודאי לשמואל נמי קשה דהא למאי דאית ליה לא אישתבש כהני משום דחמישי בקדש בעא מינייהו הא דייקינן בסמוך דדוקא משום דיין הוי חמישי לכך טיהרו אותו משום דרביעי לא עביד חמישי אבל אי הוי שמן שלישי או רביעי הוי טמא ומשו"ה מסקינן דע"כ שמואל כרב ס"ל דמשקי בי מטבחייא תניא אם כן למאי דס"ד השתא דמשקי בי מדבחייא תנא קשה בין לרב ובין לשמואל. ונלע"ד ליישב דודאי הא דאמרינן בסמוך דשמואל דאמר לא אישתבש כהני דחמישי בקדש בעא מינייהו לאו כולהו ממימרא דשמואל גופא היא דאפשר דשמואל לא קאמר אלא לא אישתבש כהני וסתמא דתלמודא הוא דמפרש להאי דשמואל דחמישי בקדש והיינו לפי האמת דשמואל נמי משקי בי מטבחייא תנא א"כ ודאי שאל להם חגי בראשונה היינו על הסדר ממש ואם כן ודאי לשמואל חמישי בקדש בעא מינייהו משא"כ למאי דס"ד השתא דמשקי בי מדבחייא תנא ע"כ הוי אמרינן דהא דאמר שמואל לא אישתבש כהני לאו משום דהוי שמן חמישי אפילו אי הוי שלישי או רביעי נמי הוי טהור כיון דיין אינו מטמא לשמן ולא מצי לאקשויי נמי לשמואל מסיפא דקרא שאמרו יטמא דשפיר הוי ידע הא דמסקינן דלשמואל איירי דנגעו כולהו בראשון אם כן לפ"ז לא שייך להקשות אלא אדרב ושפיר משני מידי הוא טעמא אלא לרב כנ"ל נכון:

אלא דלפ"ז קשה כיון דשמואל גופא לא מסיק הך מילתא דרביעי בקדש בעא מינייהו א"כ אמאי דחק סתמא דתלמודא לפרש אליבא דשמואל דחמישי בקדש בעא מינייהו

דלכאורה הוא דוחק גדול לומר שחגי שאל להם לידע אם יאמרו על חמישי בקדש שהוא טמא ועוד נראה גם כן דוחק לומר דרב ושמואל פליגי בפשטא דקרא ונגע בכנף בגדו אי איירי בכנף בגדו ממש או במה שנגע בכנפו וטפי הוי מצינן לפרש בפשיטות דבין לרב ובין לשמואל רביעי בקדש בעא מינייהו אלא דלרב דאמר אישתבש כהני היינו משום דסבר דחגי בדרבנן בדיק להו וכבר נגזרה בימיו על המשקין שיטמאו אחרים ולשמואל דאמר לא אישתבש כהני סבר דחגי בדאורייתא בדיק להו לפי שעדיין לא גזרו על המשקין שיטמא אחרים אע"כ דשמואל גופיה הוא דמסיק למילתיה דחמישי בקדש בעא מינייהו א"כ הדרא קושיא קמייתא לדוכתיה. ויש ליישב דלעולם סתמא דתלמודא מסיק הכא אליבא דשמואל משום דלא משמע לפרש דשמואל ברביעי בקדש איירי וסבר דבדאורייתא בדיק להו דא"כ תקשי אדשמואל גופיה מה ראה לומר כן דלפ"ז צריך לומר דמה שאמר להם חגי וכן כל מעשיהם טמא היינו מתוך שקילקלו מעשיהם וזה דוחק גדול ביותר להוציא המקרא מידי פשוטו וטפי הו"ל לשמואל למימר כרב דאישתבש כהני דהא משום דבדרבנן בדיק להו משו"ה ניחא ליה לסתמא דתלמודא לומר דלשמואל לא אישתבש משום דחמישי בקדש בעא מינייהו משום דהכי משמע ליה קרא מדכתיב ונגע בכנפו ולא כתיב ונגע כנפו כדמסקינן בסמוך כן נראה לי ודוק היטיב:

בפירש"י בד"ה אישתבש כהני וכו' וכ"ש אי בדאורייתא קא משתעי קשיא לרב וכו' עכ"ל. אע"ג דבחגיגה פירש רש"י דהא דרביעי בקדש טמא אינו אלא ממעלות דרבנן היינו למ"ד דאמרינן דיו אפילו היכא דמיפרך ק"ו משא"כ למ"ד דלא אמרינן דיו בכה"ג שפיר מצינן למימר דרביעי בקדש הוי דאורייתא והיינו למ"ד אוכל מטמא אוכל בקדשים דאל"כ לא משכחת רביעי בקדש מדאורייתא לפי שיטת רש"י דעצים ולבונה מדרבנן נינהו וכ"ש הכא דאליבא דרב ושמואל קיימינן דאין משקין מטמא אחרים מדאורייתא וא"כ ע"כ ס"ל אוכל מטמא אוכל בקדשים דאלת"ה לא משכחת אפי' שלישי בקדש מן התורה שהרי למדנוהו לקמן מדכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא דמי לא עסקינן דנגע בשני והא ודאי למ"ד דאין משקין מטמא אחרים מדאורייתא ע"כ דהאי והבשר דקרא היינו שנטמא ע"י אוכל ואם כן אוכל מטמא אוכל ולפ"ז שפיר הוי מצינן למימר דאפילו רביעי בקדש הוי מדאורייתא וחגי בדאורייתא בדיק להו. מיהו מה שהוצרך רש"י לפ' כן אף על גב דמילתא דפשיטא היא דאי בדאורייתא משתעי קשה טפי לרב אלא משום דנראה לרש"י דוחק לומר דהך תקנתא דרבנן דמשקין מטמא אחרים תקנה קדומה היתה אפילו מימי בית ראשון מדקרי להו רב אישתבש כהני וכמו שנראה בהדיא מפירש"י

בנביאים על הפסוק שאל נא את הכהנים וא"כ יותר מסתבר לומר בדאורייתא בדיק להו כנ"ל ודו"ק:

שם בגמרא רב משקי בי מטבחייא תנא אבל משקי בי מדבחייא מטמא. הא דמחלקינן בין הני להני נראה דהני טומאת דם ומים שכיחי טפי ומשו"ה חששו להפסד קדשים כמו שפירש"י לעיל בדף הקודם משא"כ ביין ושמן לא שכיחי כ"כ משום הכי לא חששו להפסד קדשים מיהו נראה דוחק לומר דטומאת דם הוי שכיחי טפי מיין ושמן אמנם לענ"ד אין צורך לפ' כן אלא לפי שיטת רש"י לקמן ובכמה דוכתי דהא דחיבת הקדש מטמא היינו מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא משא"כ לפי שיטת התוס' בכולה סוגיא ובכמה דוכתי דעצים ולבונה מיטמאין מדאורייתא משום חיבת הקדש אם כן שפיר מצינן למימר דאפילו לרב דאמר טומאת משקין אפילו לטמא עצמן אינו אלא מדרבנן דיטמא דקרא היינו הכשר אפילו הכי שפיר מצינן למימר דבמשקין דקדש יש לטמאו מדאורייתא משום חיבת הקדש דלא גריעי מעצים ולבונה דהא ריבוי דוהבשר סתמא כתיב ולאו דוקא אעצים ולבונה אלא הא דנקיט עצים ולבונה היינו משום שקריבין על גבי מזבח אם כן לפ"ז שפיר יש לומר דכל משקי בי מדבחייא טמאים מדאורייתא משום חיבת הקדש מה"ט גופא דלא גריעי מעצים ולבונה אבל משקי בי מטבחייא לא דמי לעצים ולבונה כיון שאין קריבין על גבי מזבח כמותה ולא הוי בכלל רבוי דוהבשר. מיהו לשמואל דסבירא ליה דט"מ לט"ע דאורייתא ולט"א דרבנן ואפ"ה אמרינן בסמוך דשמואל משקי בי מטבחייא תנא אבל מדבחייא מטמא וע"כ צריך לומר דשמואל סובר דחיבת הקדש מהני אפילו למימני ביה ראשון ושני מש"ה שפיר יש לחלק בין יין ושמן ובין מים ודם לענין לטמא אחרים מהאי טעמא גופא שכתבתי אליבא דרב לענין טומאת עצמן כנ"ל ודוק היטב:

בתוס' בד"ה רביעי בקדש בעא מינייהו פי' הקונטרס דנגע בכנפו וכו' וקשה לר"ת דמ"ש דואל כל מאכל יהא פי' או יותר מכולם וכו' עס"ה. ולענ"ד נראה דודאי פשטא דקרא ולישנא דגמרא משמע להדיא כשיטת רש"י מדאמרינן בשלמא לרב היינו דכתיב ד' לחם ונזיד ויין ושמן וזה מבואר כפירש"י וכמ"ש מהרש"ל ז"ל והיינו משום דכל הנך ד' בפרטי נקיט להו חגי והיינו למנות בהן ראשון ושני שלישי ורביעי משא"כ אל כל מאכל הקדש דע"כ בלא"ה היינו א' מכל מיני מאכל או זה או זה דאל"כ הוה ליה חמישי וששי אפילו עד מאה אע"כ דהאי אל כל מאכל כללא קחשיב להו ואיין דלעיל קאי שיגע היין בשמן או באחד מכל מיני מאכל והטעם נ"ל מבואר ממה שאמר להם חגי מעיקרא בכמה מינים נפרדים לחם ונזיד יין ושמן היינו כדי לנסותם אם בקיאין בכמה

פרטי דיני טומאה ולהכי שאל להם על הלחם והנזיד דאף על גב דראשון ושני כתיבי בהדיא בקרא בטומאת שרצים כדאיתא לקמן אפילו הכי היה רוצה לנסותם אם הלחם מטמא הנזיד מטעמא דאוכל מטמא אוכל מדאורייתא בקדשים או מדרבנן ופן יאמרו שאין אוכל מטמא אוכל כלל וכה"ג שאל להם על היין ושמן כדי לנסותם בעיקר טומאת משקין אי משקין עושין כיוצא בהן ואכתי לא הוי סגי לחגי בהכי שהרי אם יאמרו לא יטמא על האחרון שהוא שמן אפילו הכי היה מקום לומר דהיינו משום דאין משקה עושה כיוצא בו כדמשמע לקמן דאוכלין ומשקין לא ילפינן חדא מאידך לענין כיוצא בו אבל עדיין אפשר שיודעין דרביעי בקדש טמא לכך שאל להם גם כן אל כל מאכל הקדש דאיין קאי שנגע היין בהם דהוי אוכל רביעי והיינו כמו שהשיבו באמת ואמרו לא דסבירא להו רביעי בקדש טהור ומשום הכי קאמר רב דאישתבש כהני לענין רביעי בקדש דלא משמע ליה לרב לומר דהאי אל כל מאכל לאו או קאמר אלא חמישי ממש אם כן מאי שנא הנך דלעיל דקחשיב ליה בפרטי ובמינים נפרדים כמו כן הוה ליה לומר החמישי נמי במין ידוע בפרט במין מאכל או במין משקה אלא על כרחך דאו קאמר ולפי זה אליבא דשמואל נמי מצינן לפרש הכי דלא מצי למימר דאל כל מאכל היינו חמישי דאם כן למה שני בלישניה מפרטא לכללא אע"כ כדמסיק דטעמא דשמואל משום דנגע בכנפו ואם כן היין הוי רביעי ושמן הוי חמישי והיה רוצה לנסותם בזה בין במיני משקין או במיני אוכלים כיון דשפיר יש לחלק ביניהם כדפרישית כנ"ל נכון לפי שיטת רש"י ועיין באריכות בהקדמת הרמב"ם ז"ל לפי' המשניות בסדר טהרות שהאריך מאד בסוגיא דשמעתין ולפי שיטתו אפילו מה שגזרו חכמים במשקין להיות תחילה כבר נגזרה בימי חגי וקרוב לזה כתבתי בחידושי שבת בסוגיא די"ח דבר ע"ש. ומה שהקשו התוס' עוד על פירש"י למה קורא הכתוב לשרץ כנף נראה דאורחא דמילתא קאמר לפי שהכהנים זריזין הם ואם היו רואין שהשרץ נגע בלחם היו מסלקין הלחם ושרפו מיד אם כן לא שייך לומר שנגע השרץ בלחם ולחם בנזיד ונזיד ביין ויין בשמן ונעלמו הטומאות מהכהנים ולא ידעו עד אחר שנעשה כל המעשים אם לא ע"י שנסתבך השרץ בכנף הבגד שלא במתכוין לפיכך נגע הלחם בנזיד ונזיד ביין וכו' ולאחר כל המעשים ראו שנסתבך השרץ בכנף בגדם בענין שידוע להם כיון שכאן נמצא מסתמא כאן היה קודם שנתעסקו בכל אלה ואפשר דאפילו מדינא נמי אפילו מסופק אם היה השרץ קודם לכן או לא אפ"ה ודאי טמא דאמרינן כאן נמצא כאן היה כדאמרינן בריש נדה גבי הממלא עשרה דליין ונמצא שרץ וכו' וכה"ג טובא כנ"ל נכון ליישב שיטת רש"י וכל קושיות התוס' ודוק היטיב:

בא"ד ומפרש ר"ת דהשרץ נגע בכנף וכו' והכנף אל הלחם וכו' עכ"ל. ויש לתמוה דר"ת לא חשש למאי שכתב רש"י דאי אפשר לפרש כן דאם כן מאי איריא דנקיט כנף הא כל הבגד נמי ראשון הוי ואפשר דאי הוי כתיב בבגדו היה מקום לומר דלאו דוקא באותו בגד שהשרץ מונח בו איירי אלא אפי' בשאר בגדים ובאמת אינו כן דאין כלי מטמא כלי ומשו"ה נקט בכנף בגדו:

בא"ד דלא בעי למינקט שיעשה כיוצא בו וכו' עכ"ל. וקשה דאכתי הניחא למאן דסבירא ליה דאין אוכל מטמא אוכל בקדשים מדאורייתא אבל למ"ד דאוכל מטמא אוכל מדאורייתא מאי איכא למימר דלפי זה לא שייך לפרש דלחם ונזיד ויין ושמן זוגי זוגי קתני באו או דמה"ת ומאי שנא מאל כל מאכל דלאו לשון או הוא ומכ"ש דקשה טפי למאי דפרישית דלרב ושמואל דטומאת משקין לט"א מדרבנן ע"כ דאוכל מטמא אוכל מדאורייתא דאל"כ והבשר אשר יגע בכל טמא דע"כ היינו דנגע בשני היכי משכחת לה אפילו אם נאמר דר"ת סובר כשיטת התוספות דעצים ולבונה דאורייתא משום דמיטמאין מחיבת הקדש דהא מסקינן דהיינו דוקא לאיפסולי גופא אבל לטמא אחרינא בעיא דריש לקיש היא ולא איפשטא ומכ"ש דקשה טפי למאי שכתבתי בסמוך דלרב ושמואל ע"כ חיבת הקדש לאו דאורייתא דאי סלקא דעתך דאורייתא אם כן טומאת משקין דקדש דהיינו יין ושמן דהכא נמי ליהוו דאורייתא דהא ודאי לא גריעי מעצים ולבונה וצ"ע ליישב שיטת ר"ת בכל זה ודוק היטיב:

בגמרא אמר ר"נ אמר רבה בר אבהו בקיאין הן בטומאת מת וכו' ופירש"י ויודעין שהשלישי נעשה בה רביעי. ונראה לי דמה שטעו הכהנים לחלק בין טומאת מת לשרץ לענין רביעי בקדש דוקא היינו משום דהוו סברי דמה שגורו חכמים לענין רביעי בקדש שיהא טמא היינו משום דזימנין אתא למיטעי ולומר על שלישי שהוא רביעי לפי שאינו יודע דחרב הרי היא כחלל או שאינו יודע דהמת אבי אבות הטומאה ואינו אלא אב הטומאה משום הכי גזרו בכל רביעי משא"כ בשרץ לא שייך הך מילתא ועוד דבמת יש סברא גם כן לומר דרביעי בקדש טמא מק"ו דאדם שנגע במת ואח"כ אדם באדם דטמא טומאת שבעה ועוד אדם שנגע בזה טמא טומאת ערב אלמא אע"ג דבעלמא אין אדם מקבל טומאה אלא מאב הטומאה אפ"ה מיטמא בטומאת מת אפילו על ידי ולד הטומאה מכ"ש דאוכל רביעי באוכלין ומשקין דקדש שיהא טמא נמצא דלפ"ז היה מקום להכהנים לטעות ולחלק בין מת לשרץ אף על גב דלפי האמת אינו כן דלענין אוכלין ומשקין מת ושרץ שוין לענין רביעי בקדש כיון דאוכלין ומשקין אינן נעשין אב הטומאה לעולם כנ"ל נכון לפי משמעות לשון רש"י ז"ל ודו"ק:

דף יז:

בגמרא אמר ר"פ אפילו למ"ד ט"מ דאורייתא וכו' משקי בי מטבחייא הלכתא גמירי לה. לכאורה שדברי ר"פ ממקומו מוכרח דהא בעדותו של ר"ע דמתניתין דייק רבא לעיל טומאת משקין אפילו לט"א דאורייתא ועדותו של ר"ע נשנית ג"כ במס' עדיות וכמו כן עדותו של יוסף בן יועזר נמי בעדיות וקי"ל דכל מאי דתנינן בבחירתא שהיא מסכת עדיות כן הלכה ואם כן תיקשי הלכתא אהלכתא עדותו דר"ע אעדותו דיוסף בן יועזר אלא ע"כ כדר"פ ולפ"ז הא דמקשה ר"ה בריה דר"נ לר"פ מדרבי אליעזר לאו קושיא אלימתא היא דבפשיטות מצינן למימר דע"כ ר"א וכל הנך תנאי דפליגי עליה בברייתא דספק משקין וס"ל דאורייתא בהך מילתא גופא פליגי דלהנך תנאי אית להו הלכתא גמירי לה ולר"א לית ליה ובזה עולה יפה פסק הרמב"ם ז"ל דאף למה שפסק דטומאת משקין עצמן דאורייתא אפ"ה כתב דמשקין בי מטבחייא טהורין לגמרי וע"כ היינו משום דס"ל להרמב"ם דהלכתא גמירי לה מה"ט גופא דפרישית דמעדותו של ר"ע שנשנית בעדיות מוכח כן ואע"ג דבשמעתין אסיקנא לדר"פ בקושיא אפ"ה שיטת רוב הפוסקים דלא דחינן מימרא משום קושיא ותדע שכן הוא שהרי בעיקר דברי הרמב"ם במה שפסק דט"מ לט"ע דאורייתא ולט"א דרבנן והיינו כדשמואל לעיל בדף הקודם ואף על גב דלעיל נמי אסיקנא לדשמואל בקושיא אע"כ דאפילו הכי לא דחינן מימרא משום קושיא ואם כן ה"ה נמי להך מילתא שפסק כר"פ. ועוד נראה דהא דאסיקנא לדר"פ בקושיא היינו משום הך קושייא בתרייתא דמקשה רבינא לר"א מדר"ש אדר"ש אליבא דר"פ ולפי האמת נמי לאו קושיא אלימתא היא דהא בלא"ה כתבו התוס' לעיל בברייתא דספק משקין דכל הנך תנאי ר"י ור"מ ור"ש ור"א כולהו אליבא דר"ע דוקא פליגי והוכיחו כן משום דרבי יוסי אליבא דנפשיה אית ליה לט"א מדרבנן ואם כן לפי זה תו לא שייך להקשות דר"ש אדר"ש דשפיר מצינן למימר דר"ש בברייתא דספק משקין היינו דוקא אליבא דר"ע אבל אליבא דנפשיה שפיר מצי סבר דאפי' משקין לט"ע מדרבנן מש"ה מחלק במשקין בי מטבחייא בין כלים לקרקע ועיין מה שאכתוב בזה לקמן דף י"ט ודף כ':

בתוספות בד"ה אבל דם לא וא"ת אדרבה וכו' דדם קדשים לא איתקש למים וכו' עכ"ל. לכאורה משמע דמשמע להו בפשיטות דמה"ט דדם קדשים אין מכשיר וה"ה דאין מטמא דטומאה והכשר כהדדי נינהו כדפרישי' לעיל גבי ותלושין מי מכשרו אלא דלענ"ד אי אפשר לומר כן חדא דלענין הכשר גופא הא דאמרינן דדם קדשים אין מכשיר היינו דוקא אותו דם שמתקבל בכלי כמו שפירש"י לעיל משא"כ שאר דם קדשים ודאי איתקש למים כדאמרינן לקמן בפ' כל שעה ובכמה דוכתי דדם לאחר שנעשה מצותו מותר בהנאה

מדאורייתא דאיתקש למים ע"ש בתוס' ואם כן הכא לענין דם דמשקים בי מטבחייא היינו מסתמא באותו דם שלאחר זריקה אירי דומיא דמים דאפילו לצורך הדחה קרינן בהו משקים בי מטבחייא. ועוד דאי ס"ד דפשיטא להו להתוספות הך סברא דדם קדשים אינו מקבל טומאה כי היכי דאינם מכשירין אם כן הא דמקשינן לעיל אדרב אליבא דיוסף בן יועזר דאמר דכן ממש מהא דקתני דם שנטמא וזרקו בשוגג הורצה ואם כן לשיטת התוס' לא שייך האי קושיא אדרב אליבא דיוסף בן יועזר דבלא"ה תקשי אליבא דכ"ע הך שנטמא וזרקו היכי משכחת לה הא דם קדשים אינו מקבל טומאה משום דאין נשפך כמים אע"כ דהתוס' כאן לאו מסברא פשוטה כתבו לדמות טומאת דם להכשר אלא דעיקר כונתם דאכתי אדרבה בדם יש לטהר טפי מבמים כיון דאשכחן דדם קילי טפי ממים לענין הכשר כנ"ל בכוונתם. וא"כ לפ"ז בחנם כתב מהרש"א ז"ל דרש"י והתוס' פליגי בהך סברא ע"ש ודוק היטיב:

בגמרא אמר מר רבי יהודה אומר לכל טמא למימרא דסבר ר"י טומאת משקין וכו' והתנן כל הכלים וכו' ומסקינן דחזר ביה ר"י. כבר כתבתי לעיל דף ט"ז שיטת התוס' שכתבו דכל הנך תנאי דברייתא דספק משקין אליבא דר"ע דוקא פליגי אם כן לא א"ש כל השקלא וטריא דהכא דמקשינן דר"י אדר"י ומסקינן דחזר ביה ר"י ומאי קושיא הא בפשיטות מצינן למימר הא ר"י אליבא דר"ע והא ר"י אליבא דנפשיה דכה"ג כתבו התוס' לעיל אליבא דרבי יוסי מיהו בברייתא דת"כ ובילקוט פרק שמיני מצאתי להדיא דדריש רבי יהודה קרא דוכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא מלמד שהמשקה מטמא את הכלים ואם כן משמע דר"י אליבא דנפשיה ס"ל הכי ע"ש ולפי זה מצינן למימר דבשקלא וטריא דהכא נמי אהך ברייתא דת"כ סמיך אלא משום דבהך ברייתא דספק משקין אירי בכולה הסוגיא משום הכי מייתי להך שקלא וטריא הך ברייתא גופא ולעולם דאברייתא דת"כ סמיך והשתא א"ש נמי הא דמסקינן דחזר ביה ר"י ובעלמא דמקשינן דברי חד תנא אהדדי לא משנינן הכי אלא משום דבהך ברייתא דת"כ איתא דאמר רבי יהושע בן קרחה אמרתי לו לרבי יהודא מפני מה אין אנו רואין לדברי רבי יוסי שאמר אין טומאה לכלים מד"ת אלא מד"ס והביא ראיה לדבריו ע"ש ואם כן מדלא השיב ר"י לריב"ק משמע דאודויי אודי ליה ואם כן שפיר י"ל דע"י אותה תשובה חזר ביה ר"י מדבריו כנ"ל אלא דבר מן דין יש לדקדק דמאי ס"ד הכא למימר דאיכא מאן דסבר ט"מ לטמא כלים מדאורייתא ותיפוק ליה דקיי"ל דכלים אינם מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה ובמשקין הא אין נעשין אב הטומאה לעולם וע"כ משמע הכא דהך מילתא לאו הלכה פסוקה היא כ"כ אלא הא דאמרינן כה"ג בריש ב"ק ובכמה דוכתי דאב הטומאה דוקא

הוא דמטמא אדם וכלים ולא וולד הטומאה היינו לפי המסקנא דהכא שחזר ביה ר"י וכמו שאבאר עוד בסמוך:

שם אבעיא להו מכלים הוא דהדר ביה אבל באוכלין וכו' או דלמא לגמרי הדר ביה כר"מ. נראה דהא דמספקא ליה היינו משום דמסברא אית לן למימר דלגמרי הדר ביה דאי ס"ד דדריש יטמא יטמא דכתיב גבי משקין לטמא אחרים טפי הוה ליה לאוקמי לטמא את הכלים כדמשמע לישנא דקרא וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא מדסמכו כלי ליטמא כמ"ש רש"י להדיא לעיל דף ט"ז במימרא דר"י גופא וכתב גם כן דהכי דרשינן ליה בתורת כהנים וכדפרישית בסמוך. אלא דאיכא למימר לאידך גיסא דדוקא מכלים לחוד הוא דהדר ביה דאע"ג דסמכו קרא כלי ליטמא אפ"ה הא קי"ל דכלים אינן מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה וילפינן לה בכמה דוכתי מקרא וכמו שיבואר עוד בשיטה זו דפירקין:

דף יח.

אמר רבה בב"ח אמר ר"ל ר"י בשיטת ר"ע רבו אמרה דדריש יטמא יטמא וכו' ולפ"ז משמע דאין הלכה כר"י דאמר דט"מ לט"א דאורייתא דהא לא קיי"ל כר"ע במאי דדריש יטמא יטמא לענין דשני עושה שלישי בחולין דהא בכולא תלמודא ובכמה סתמי משניות משמע בפשיטות דאין שני עושה שלישי בחולין ואם כן לפ"ז ממילא במאי דפליגי ר"מ ור"י לענין שורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח הוי הלכה כר"מ דאף על גב דקיי"ל ר"מ ור"י הלכה כר"י מ"מ בהא הלכה כר"מ והיינו לפי אוקימתא דרבי ירמיה דלעיל דף ט"ו ע"ב דאמר ואזדו לטעמייהו וכו' ע"ש ומכ"ש למאי דמסקינן לקמן אליבא דר"ל דר"י בשיטת ר"ע רבו אמרה וליה לא סבירא ליה ואם כן פשיטא דהלכה כר"מ לענין שריפת תרומה בפסח מטעמא דפרישית אלא דר"ל בהכי לטעמיה דמפרש לעיל משמיה דבר קפרא דפלוגתא דר"מ ור"י בשריפת תרומה בפסח היינו מדברי ר"א ור"י ואם כן לפי זה הדרינן לכללא דר"מ ור"י הלכה כר"י:

ומתוך מה שכתבתי יש ליישב מה שפסק הרמב"ם ז"ל פ"ג מהל' חמץ ומצה דהיכא שצריך לשרוף תרומה בע"ש כגון שחל ע"פ בשבת לא ישרוף הטהורה עם הטמאה ותמה עליו בעל כ"מ מאי איריא בע"ש אפילו בע"פ דעלמא נמי כדמשמע בגמ' ולמאי דפרישית א"ש דלמאי דקיי"ל ר"י ור"ל הלכה כר"י ור"י אמר לעיל מחלוקת בשש וכו' ומסיק רבי ירמיה אליבא דר"י ואזדו לטעמייהו ואם כן לפ"ז הוי הלכה כר"מ ושורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח אפילו בשש ואם כן לפי זה בפסח דעלמא דאורחא

דמילתא ששורפין בתחלת שש הוי הלכה כר"מ וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל להדיא דט"מ לט"א מדרבנן כר"מ משא"כ בע"ש שלפני ע"פ ודאי אפילו ר"מ גופא מודה שאין שורפין תרומה טהורה עם הטמאה דאפילו בד' וה' בע"פ גופיה כתב רש"י ז"ל לעיל להדיא במימרא דרבי יוחנן דמודה ר"מ דאין שורפין כנ"ל נכון ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל ולפ"ז יש לתמוה גם כן על הרב המגיד משנה שם בהל' חמץ ומצה בטעמו שפסק הרמב"ם ז"ל משום דהלכה כר"י ולמאי דפרישית ודאי ליתא וצ"ע ליישב ועיין לקמן בסוף הסוגיא ודוק היטיב. מיהו אכתי איכא למידק אדר"ל גופא מאי דוחקיה למימר דר"י בשיטת ר"ע רבו אמרה דלפי זה מסקינן לקמן וליה לא סבירא ליה ואמאי לא מפ' ר"ל בפשיטות דר"י אפילו אליבא דנפשיה נמי סבר דט"מ לט"א דאורייתא דנהי ר"י לא דריש יטמא יטמא כר"ע רבו כדמסיק הש"ס לקמן אפ"ה הא מצינן למימר דכיון דטומאת משקין לט"א דאורייתא כפשטא דקרא דכתיב יטמא דהיינו טומאה ממש ולא הכשר אם כן ממילא סבר ר"י דמשקין לט"א דאורייתא מדכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל ומי לא עסקינן דנגע הבשר במשקין דהא מה"ט אסיקנא לעיל בדף ט"ז למימרא דשמואל בקושיא ולפי מאי דפרישית לעיל דלא דחינן מימרא משום קושי' אם כן שפיר מצ"ל דמה"ט גופא מפרש ר"ל דר"י דוקא בשיטת ר"ע רבו אמרה אבל ר"י גופיה סובר כר"מ ולט"א מדרבנן כיון דהכי הלכתא וכדשמואל והיינו כמו שכתבתי בשיטת הרמב"ם ז"ל ועיין מ"ש בזה לעיל דף ט"ז שם בלשון התוס' ועיין עוד לקמן בסוף הסוגיא:

שם והכא היכי דריש כו' ולכאורה הלשון תמוה מאי קאמר והכא היכי דריש הא מילתא דפשיטא היא דלשיטת ר"ע דדריש יטמא יטמא אם כן ממילא דמשקין מטמא אחרים מדאורייתא ואע"ג דנראה שרש"י ז"ל הרגיש בזה ומפרש דהא דקאמר והכא היכי דריש היינו במאי דמוקי לה ר"י לטמא אוכל ולא לטמא משקין כיוצא בה ולא כלי אלא דאכתי איכא למידק דמאי קשיא ליה לסתמא דתלמודא בהכי דהא לענין כלים פשיטא לן בכולה תלמודא דאין מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה ועמ"ש בזה בסמוך ולענין משקין נמי מאי קשיא ליה הכא טפי מבכל הסוגיא דלעיל דמשמע דמלתא דפשיטא היא דלענין חולין אין טומאה עושה כיוצא בו מדאורייתא אלא מדרבנן ואם כן משום הכי מהנך טעמי פשיטא דשפיר קאמר ר"י דספק משקין דדוקא לאוכלין טמאין דהוה ליה ספק דאורייתא אבל למשקין ולכלים דאינן אלא מדרבנן משום הכי ספיקו טהור. והנלע"ד בזה דעיקר השקלא וטריא דהכא במאי דקאמר והכא היכי דריש היינו משום דמסברא היה נראה דנהי דפשיטא לן דבחולין אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא דכתיב וכי יותן מים על זרע וגו' טמא הוא ואין עושה כיוצא בו טמא אפ"ה איכא למימר דדוקא באוכלין

דקילי שאין מקבלין טומאה שלא בהכשר משום הכי אין עושה כיוצא בו משא"כ במשקין דחמירי שהן עלולין לקבל טומאה איכא למימר דעושין כיוצא בהן:

ועוד נראה לי לדקדק בלישנא דגמרא דקאמר אתה אומר לטמא את האוכלין או אינו אלא לטמא את המשקין דלישנא דאו אינו משמע שרוצה לומר דהאי יטמא יטמא דמשקין היינו דוקא לטמא את המשקין ולא לטמא טומאת אוכלין דאיירי ביה ר"י ועליה קאי והיינו מה"ט גופא דפרישית דבמשקין יותר יש לנו לומר דמקבל טומאה כיון דעלולין לקבל טומאה משא"כ טומאת אוכלין דקילי אין לנו לטמאו אלא במאי דכתיבא בהדיא דהיינו ע"י אוכל ועוד דבמשקין טפי אית לן למימר דעושין כיוצא בהן כדאשכחן במשקין דזב וזבה ובמי חטאת דאף לפי האמת עושין כיוצא בהן מן התורה ואם כן איכא למימר דה"ה דעושין כיוצא בהן ע"י ראשון ושני כן נ"ל ועיין עוד בסמוך:

שם אמר ר"פ לא מצינו טומאה שעושה כיוצא בה עיין מה שפירשו רש"י והתוס' בזה. ולכאורה אכתי לשון לא מצינו אינו מדוקדק כמ"ש התוס' על פרש"י ובאמת אף לפי פי' ר"י אינו מדוקדק כ"כ לשון לא מצינו ומכ"ש למאי דפרישית בסמוך דהא דקאמר מעיקרא או אינו אלא לטמא את המשקין דנהי דפשיטא ליה דאין אוכל מטמא אוכל אפילו הכי הוי ס"ד דמשקה מטמא משקה מטעמא דפרישית ואם כן לפי זה לא תירץ ר"פ כלום לפי פי' ר"י דאדרשא דטמא הוא קאי דאכתי היינו קושיין דאו אינו ולולי פרש"י והתוס' היה נ"ל דלשון לא מצינו דקאמר ר"פ היינו דלא מצינו לגמרי בשום מקום שיהא הטומאה עושה כיוצא בו לא באדם ולא בכלי ולא באוכלין דהא אפילו באדם וכלים דחמירי שנעשין אב הטומאה אפ"ה אין אדם מטמא אדם ולא כלים את הכלים על ידי ראשון ושני אם כן ה"ה לענין משקין ואף על גב דלקושטא דמילתא מה שאדם וכלים אין עושין כיוצא בהן ע"י ראשון ושני היינו משום דאין מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה סוף סוף שפיר קאמר ר"פ דלא מצינו טומאה שעושה כיוצא בה ע"י ראשון ושני לא באדם ולא בכלים ולא באוכלין אם כן מסתמא ה"ה במשקין ואף על נב דמצינו דאדם מטמא אדם וכלים את הכלים בטומאת מת כדכתיב בהדיא וכל אשר יגע בו הטמא יטמא וגו' וכמו ששנינו גם כן ברפ"ק דאהלות מ"מ שאני התם דהוי ע"י אב הטומאה ובכה"ג באמת במשקין גופייהו נמי מצינו דעושין כיוצא בהן והיינו במשקין דזב וזבה ובמי חטאת כדפרישית כן נ"ל נכון ודוק ועיין עוד בסמוך:

בפירש"י בד"ה דאי ס"ד דאי יטמא דכתיב במשקין וכו' ואמרינן הוא טמא ואין עושה טומאה כיוצא בו ומדאיצטריך למעוטי אוכל וכו' עס"ה. ולכאורה ל' רש"י תמוה מאד דמ"ש ומדאיצטריך למעוטי לשון יתור הוא וכמ"ש מהרש"א ז"ל דבלא"ה למאי דריש

ר"ע יטמא יטמא ממילא שמעינן ע"כ דאוכל מטמא משקה. אמנם לענ"ד יש ליישב בפשיטות והיינו דרש"י ז"ל מפרש להא דקאמר רבינא מגופא דקרא נמי לא מצית אמרת היינו דאפילו למאי דלא קיי"ל כר"ע דדריש יטמא יטמא לענין דשני עושה שלישי בחולין כדמסקינן לקמן דאפילו ר"י גופא בשיטת ר"ע אמרה וליה לא ס"ל והיינו משום דלא משמע לן הא דקאמר ר"ע טמא אינו אומר אלא יטמא משום דאורחא דקרא למיכתב יטמא אפילו לטומאת עצמו אלא דאפ"ה אפשר דט"מ לט"א דאורייתא משום דיטמא דכתיב גבי משקין מיותר לגמרי דבחד יטמא הוי סגי למידרש דאוכלין ומשקין מיטמאין מאויר כלי חרס ולא כלים וע"כ מדכתיב יטמא יתירא ילפינן מיניה ט"מ לט"א והיינו נמי סברא דר"י אפילו אליבא דנפשיה אף לפי המסקנא דלקמן וכמו שאבאר. אלא דאכתי היה מקום לומר דמשקין מטמא אחרים היינו משקין ולא אוכלין כלישנא דאו אינו וכדפרישית דנהי דאוכלין אין עושין כיוצא בהן מדכתיב טמא הוא אפ"ה ליכא למילף מיניה לענין משקין דאין עושין כיוצא בהן דמשקין מאוכלין לא ילפינן דבהכי רהטא כל השקלא וטריא דהכא וכדפרישית בסמוך אלא דבהא מסיק רבינא דמגופיה דקרא מוכח דאין משקין עושין כיוצא בהן דאל"כ אכתי ליערבינהו וליכתבינהו כיון דאוכלין ומשקין אינן מיטמאין אלא משקין וכדי שלא נאמר דהא דלא ערבינהו היינו לאשמעינן דאוכלין אין מטמאין דבר אחר כלל משום דקילי ע"ז כתב רש"י דהא ודאי ליתא מדכתיב טמא הוא ע"כ היינו דאין עושה כיוצא בו אבל משקין מטמא דהא ליכא למימר דהא דכתיב הוא טמא היינו דהוא לבדו טמא ואין מטמא אחרים כלל דאם כן אמאי איצטריך למכתב הוא אפילו אי הוי טמא ממילא הוי ידעינן דאין מטמאין אחרים דמה"ת כן נראה לי ברור בכונת רש"י ז"ל אף שקיצר בלשונו מ"מ האמת עד לעצמו כיון דלקושטא דמילתא הכי הוא דאף למאי דלא קי"ל כר"ע אפ"ה קי"ל דאין משקין עושין כיוצא בהן והיינו ע"כ כדפרישית. ואין להקשות דאכתי לפי האמת דילמא הא דלא ערבינהו היינו לאשמעינן דמשקין מטמא אחרים בין אוכלין ובין משקין הא ליתא דמסתמא יטמא דסיפא גבי משקין הוי דומיא דרישא מה יטמא דרישא בחדא סיפא נמי בחדא ועוד דגילוי מילתא בעלמא הוא לאוקמי קרא בדדמי דבתר דשמעינן דאין אוכל מטמא אוכל מסתמא האי יטמא דסיפא דאיירי בחדא היינו אוכלין ולא משקין דאין משקין עושין כיוצא בהן. כן נראה לי ודוק היטב ועמ"ש לקמן בסוף הסוגיא:

שם בגמרא ואימא לטמא את הכלים ולאו ק"ו הוא וכו' ולכאורה יש לתמוה טובא מעיקרא מאי ס"ד לסתמא דתלמודא להקשות ואימא לטמא את הכלים וכי אפשר לומר כן הא קי"ל דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה וילפינן לה מקרא כמ"ש רש"י

ז"ל בשמעתין וכדאיתא נמי להדיא בשלהי פירקין ובהכל שוחטין ובדוכתי טובא ולעיל בשמעתין הא מסקינן לעיל דאפילו רבי יהודה דאמר לכל טמא חזר בו וכדפרישית דמה"ט גופא הדר ביה ובלשון רש"י דשילהי פירקין אאריך בזה דעיקר ילפותא דילפינן לה מהאי קרא גופא דכתיב בשרצים וכל אשר יפול מהם אל תוכו ודרשינן תוכו ולא תוך תוכו דאפילו כלי שטף מציל והיינו מה"ט גופא דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה. והנלע"ד בזה ליישב דהא דמקשה סתמא דתלמודא הכי היינו משום דלא ניחא ליה לאוקמי האי יטמא דמשקין שיטמא אוכלין כיון דאוכלין קילי שאין מקבלין טומאה שלא בהכשר וכדפרישית משום הכי שייך טפי לומר דהאי יטמא היינו לטמא את הכלים דאיירי ביה האי קרא גופא כדכתיב וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא והיינו שאותם משקין יטמא אותו כלי עצמו שהן בתוכו דנהי שהכלי עצמו אינו מקבל טומאה מאויר כלי חרס גופיה אפשר דהיינו משום דגזרת הכתוב הוא דאין כלי מקבל טומאה מאויר כלי חרס כיון דטומאת אויר חידוש הוא אין לך בו אלא חידושו אוכלין ומשקין ולא כלי אבל על ידי משקין שבתוך הכלי שפיר י"ל דמטמא הכלי כיון דטומאת מגע הוא וכן נראה להדיא מלשון רש"י לעיל דף ט"ז דהיינו טעמא דר"י דאמר לכל טמא קודם שחזר בו וכתב שכך שנויה בת"כ אם כן לפי זה מקשה הכא שפיר ואימא לטמא את הכלים והיינו משום דליתא להאי כללא דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה מה"ט גופא דממה שאין הכלי מקבל טומאה מאויר כלי חרס לא מצינן למילף דשאני טומאת אויר דחידוש הוא אבל בטומאת מגע לעולם מצינן למימר דכלי מקבל טומאה אפילו מולד הטומאה כדמשמע פשטא דקרא דוכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא דאסמיך כלי ליטמא אבל לעולם דמשקין אין מטמאין אוכלין כיון דאוכלין קילי טובא דבעו הכשר. נמצא לפי זה משני הש"ס שפיר ולאו קל וחומר הוא והכוונה בזה דאי אפשר לפרש האי יטמא דמשקין כפשטיה שיטמא אותו הכלי עצמו כיון דהכלי גופיה לא נטמא מחמת אויר כלי חרס יהיה מאיזה טעם שיהיה אם כן תו לא שייך לומר שיקבל הכלי טומאת מגע מחמת המשקין שבתוכו כיון שהמשקין גופא לא נטמאו אלא מחמת אויר הכלי שאין מטמאין אלא אוכלין ומשקין ולא הכלי אפילו אם יהיה הטעם משום דטומאת אויר חידוש הוא סוף סוף אכתי ק"ו גמור הוא ואם כן לפי האמת דאי אפשר לאוקמי האי יטמא דכתיב במשקין לטמא את הכלי משום האי קל וחומר אע"כ דיטמא דמשקין היינו לטמא את האוכלין השתא ממילא הדרינן לכללא דמה שאין הכלי מיטמא מאויר כלי חרס לאו משום דטומאת אויר חידוש הוא כדס"ד מעיקרא אלא משום דאין הכלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה כדאשכחן בטומאת אדם דאע"ג דחמיר דנעשה אב

הטומאה אפ"ה אין מקבל טומאה מולד הטומאה כמ"ש רש"י בשילהי פירקין דילפינן לה מקרא ע"ש אם כן הוא הדין בכלים אף על גב דנעשה אב הטומאה אפילו הכי אין מקבל טומאה מולד הטומאה ממילא דהיינו טעמא דאין אויר כלי חרס מטמא כלים אלא אוכלין ומשקין כן נראה לי נכון. ומעתה לפי זה ממילא נתיישב מה שהקשו התוספות ובעל המאור דלענין אוכלין ומשקין נמי אמאי לא אמרינן כה"ג קל וחומר כמו בכלים ולמאי דפרישית א"ש דלא שייך האי קל וחומר אלא לענין כלים דשמעתין לאפוקי ממאי דסלקא דעתן מעיקרא דיש לחלק בין טומאת אויר לטומאת מגע ואהא ודאי משני שפיר ולאו ק"ו הוא וכדפרישית אבל לענין אוכלין ומשקין לא שייך האי ק"ו דמה שאין עושין כיוצא בהן לאו משום קולא וחומרא הוא אלא מגזרת הכתוב ודוק היטב:

דף יח:

יטמא דרישא היכי דריש וכו' או אינו אלא לטמא את הכלי ופרש"י יטמא דרישא גבי אוכל היכי דריש ליה ר"ע עכ"ל. שינה רש"י כאן לשונו ממה שפירש לעיל בד"ה והכא היכי דריש דשם מפ' היכי דריש ליה ר"י והיינו משום דלעיל לענין יטמא דמשקין קאי דאיירי ביה רבי יוסי דקאמר ספק משקין לאוכלין טמאין לכלים טהורים ומפרש ר"ל דר"י בשיטת ר"ע רבו אמרה דדריש יטמא יטמא בקרא דכל אשר יפול מהם אל תוכו ואם כן הוצרך רש"י לפרש דהא דקאמר הש"ס והכא היכי דריש אדר"י קאי דדריש יטמא יטמא גבי משקין ושקיל וטרי בהך מילתא כמו שפרש"י לעיל וכדפרישית אבל לר"ע גופא לא אשכחן דאיירי לענין יטמא דמשקין משא"כ בהך דהכא דאמרינן יטמא דרישא היכי דריש והיינו יטמא דכתיב גבי אוכלין דלא איירי ביה ר"י כלל ואם כן שפיר מפ' רש"י דאדר"ע קאי דאיירי ר"ע בעיקר מילתא וקאמר לימד על ככר שני שעושה שלישי בחולין אלא כיון דר"ע יליף לה מקרא אחרינא ודריש יטמא יטמא מקשה הש"ס הכא האי יטמא דרישא היכי דריש כנ"ל. אלא דלפ"ז קשה אם כן מאי מקשה הש"ס יטמא דרישא היכי דריש דהא זיל קרי בי רב הוא דר"ע דריש האי יטמא יטמא באוכלין כה"ג דדריש בקרא קמא כי הוא כמו כלל ופרט כדפרישית וכמו שאבאר. ואי משום דעיקר השקלא וטריא במאי שאוכל מטמא מה שנגע בו היינו משקין דוקא ולא כלים או איפכא או דמטמא תרוייהו כדמשמע להדיא מלישנא דשקלא וטריא דשמעתין וכמו שאבאר אם כן אכתי לא שייך הך מילתא אדר"ע טפי מאדחכמים דפליגי עליה וקיי"ל כוותייהו דאין שני עושה שלישי בחולין דלא דרשינן יטמא יטמא אפילו הכי פשיטא לן בכולה תלמודא דאוכל ראשון מטמא משקין מדאוריתא אבל אין אוכלין מטמא כלים

כלל מנ"ל הך מילתא ומהיכא דפשיטא לן אליבא דרבנן לענין ראשון ושני וממילא דה"ה לר"ע לענין שני ושלישי. וליכא למימר דלר"ע שייך לאקשויי טפי יטמא דרישא היכי דריש כיון דבלא"ה דריש ר"ע יטמא יטמא בקרא קמא דוכל אשר יפול וגו' דאם כן בזה לא הוי מסיק הש"ס מידי בכל השקלא וטריא דבתר הכי אע"כ דהנך תרתי יטמא יטמא דקרא קמא ודאוכלין חדא נינהו וליכא יתורא כיון דבכלל ופרט דרשינן להו שפיר שייך לשון יטמא כיון דלפי האמת לטמא אחרים איירי ואם כן הדרא קושיא לדוכתא. והנלע"ד בזה דודאי לדידן א"ש דהא דפשיטא לן דאוכל ראשון מטמא משקין היינו מדכתיב טמא הוא ודרשינן שאין עושה כיוצא בו ומדאיצטריך הוא למעוטי דאין אוכל מטמא אוכל מכלל דמטמא משקין כמו שפרש"י לעיל בסמוך במימרא דרבינא. והא דפשיטא לן נמי דאין אוכל ראשון מטמא כלים היינו משום דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה דילפינן לה בשילהי פירקין בכמה דוכתי מהאי כלל ופרט גופא דאוכלין ומשקין מיטמאין מאויר הכלי ואין כלים מיטמאין. משא"כ לר"ע דדריש יטמא יטמא דייק הש"ס שפיר ואימא לטמא את הכלים דאפשר דליתא האי כללא דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה והאי כלל ופרט איכא למידרש בגוונא אחרינא אליבא דר"ע דדוקא אוכלין ומשקין מטמאין מה שנוגע בהן אבל כלים ראשונים ושניים אין להם אלא טומאת עצמן וכמו שנראה מלשון רש"י ז"ל בשילהי פירקין וכמו שאבאר שם כן נ"ל ועיין עוד בסמוך:

שם או אינו אלא לטמא את הכלי אמרת ק"ו ומה משקין וכו' ולכאורה הסוגיא תמוה מאד בין בעיקר הק"ו כמו שהקשה הבעל המאור והביאו המהרש"א ז"ל דאם כן לענין משקה מטמא אוכל נמי שייך ק"ו בכה"ג וכו' ע"ש שבעל המאור יישבו בדוחק ותירוצו של מהרש"א ז"ל גם כן אינו מספיק כמו שאבאר. ובין במאי דקאמר הש"ס וכ"ת אוכל חמור דמטמא משקין ואכתי מאי חומרייהו דאוכלין טפי ממשקין דהא משקין נמי מטמא אוכלין:

אמנם לענ"ד נ"ל ליישב הסוגיא דהכא על הדרך שכתבתי לעיל והיינו דהא דקאמר או אינו אלא לטמא את הכלי לשון או אינו משמע שיש לנו לומר דאין אוכל מטמא משקין אלא כלים לחוד והיינו כדפרישית דסתם לשון יטמא דדריש ר"ע לטמא אחרים היינו בחד מתרי גווני או שמטמא כל הנוגע בהם או דאינו מטמא אלא דבר אחד לבד במאי דמסתבר טפי דמוקמינן לקרא בדדמי וכיון דאי אפשר לפרש דמטמא הכל דהא אין הטומאה עושה כיוצא בה אם כן ע"כ דאינו מטמא אלא דבר א' לבד וכ"ש לבתר דאמרינן לעיל יטמא דמשקין היינו בחדא אם כן יטמא דאוכלין נמי היינו בחדא ומפרשינן לה

הכא לענין שאוכלין מטמא משקין ולא כלים ועל זה קאמר שפיר או אינו אלא לטמא את הכלי והיינו משום דאיכא לאוקמי קרא בדדמי דכלים ודאי חמירי ממשקין שהרי הכלים מצינו שנעשין אב הטומאה משא"כ במשקין והיינו כדפרישית בסמוך דלר"ע אפשר דכלי מקבל טומאה אפילו מולד הטומאה דראשון ושני וע"ז מסיק הש"ס שפיר אמרת ק"ו מה משקין שמטמא אוכל אף ע"ג דטומאת אוכלין קילי טובא דבעי הכשר ואם כן היה בדין דכ"ש דמשקין יטמאו כלים דחמירי טובא מאוכלין דכלים לא בעו הכשר ועוד שנעשין אב הטומאה אפילו הכי פשיטא לן לעיל דאין משקין מטמא אלא אוכלין ולא כלים אלמא דליתא להך סברא דמשום דכלים חמירי לקבל טומאה ממשקין אם כן כ"ש באוכל שאין מטמא אוכל דאין עושה כיוצא בו ולמאי דבעינן למימר או אינו אין מטמא נמי משקין ואם כן שאוכל לא מטמא שום דבר לא אוכלין ולא משקין אלמא דטומאת אוכלין קיל טובא משום דבעו הכשר וכדפרישית והיינו או אינו דקאמר אם כן כ"ש שיש לנו לומר דאין אוכל מטמא כלי כיון דלאו בחומרא דכלים תליא מילתא ולפי זה ע"כ דהאי יטמא דאוכלין היינו לטמא את המשקין דעלולין לקבל טומאה ואהא מקשה הש"ס מאי איריא דעלולין וכו' ות"ל דליכא מידי אחרינא ואהא מסיק דה"ק וכ"ת אוכל חמור שכן מטמא משקה ואין הכוונה לומר דאוכלין חמירי ממשקין דהא ליתא דאשכחן נמי איפכא דמשקין מטמא אוכל אלא דעיקר הכוונה כיון דאשכחן מיהא נמי צד חומר באוכלין הוה ליה אוכלין ומשקין שקולין ואם כן לפי זה נהי דמשקין אין מטמאין כלי ל"ש משקין שנטמאו בכלי ולא שנא שנטמאו בשרץ כדאמרינן לעיל דאמרינן דיו מ"מ באוכלין הבא' מחמת שרץ דלא שייך דיו דהא כתיבא בהדיא וכי יפול מנבלתם על זרע ואם כן יש לומר דכי היכי דמטמא משקין מק"ו דאוכלין הבאין מחמת כלי לבתר דדרשינן יטמא יטמא לטמא את המשקין ואם כן בדין הוא דאוכלין מחמת שרץ יטמא' גם כן כלים דחמירי וע"ז מסיק הש"ס שפיר דודאי לעולם משקין חמירי מאוכלין דאדרבה מה שאוכלין מטמאו משקין היינו משום חומרא דמשקין דעלולין ואם כן לפי זה דאוכלין חמירי ממשקין שפיר ילפינן בק"ו אפילו אוכלין שנטמאו בשרץ אין מטמא' כלים מק"ו דמשקין שנטמאו בשרץ דמסקינן לעיל שאין מטמא' כלי כן נ"ל נכון בעזה"י ליישב סוגיא בלי גמגום ודוק היטב:

שם דעלולין לקבל טומאה. לכאורה בהאי ק"ו גופא הוי מצי למילף דאין אוכל מטמא כלי מק"ו ומה משקין דעלולין לקבל טומאה אין מטמא' כלי כ"ש אוכלין דאין עלולין אלא דאפשר דהאי טעמא דעלולין לא שייך אלא לענין קבלת טומאה אבל לענין לטמא אחרים לא שייך האי טעמא וק"ל:

בפירש"י בד"ה חד למעוטי משקין וכו' מיהא גלי באוכל וה"ה למשקין עכ"ל. פי' דכיון דגלי באוכל דאין לחלק בין נטמא מחמת כלי ובין נטמא מחמת שרץ דבתרוייהו אין עושין כיוצא בהן ממילא דה"ה דאין לחלק במשקין בין נטמאו בכלי ובין נטמאו בשרץ אבל לענין עיקר הדין דאין עושה כיוצא בו ודאי איצטריך תרי קראי חד לאוכלין וחד למשקין כדמשמע מלשון רש"י עצמו בדיבור הקודם דממאי דקרינן בתרווייהו יטמא ממעטינן להו אלמא דצריכי תרי קראי וכדפרישית לעיל באריכות וק"ל:

בגמרא אמר ליה רבינא לרב אשי והא אמר רבא לא ר"י סבר כר"ע ולא ר"ע סבר כר"י. ולכאורה לא הוי צריך לאתויי הא דאמר רבא ולמירמא גברא אגברא מדרבא אדר"ל ובפשיטות הוי מצי לאקשויי מהך ברייתא גופא דמייתי רב אשי בסמוך דאמר ר"י מניין לרביעי בקודש וכו' דקתני שלישי שפסול בתרומה וקאמר נמי למדנו שלישי בקודש מן התורה אלמא דשלישי בחולין לר"י טהור לגמרי ודלא כר"ע דאמר שני עושה שלישי בחולין אלא דהוי אפשר למידחי ולמימר דר"י אליבא דכ"ע בעי למימר דרביעי בקודש פסול אפילו למאן דלית ליה שני עושה שלישי בחולין משו"ה איצטריך רבינא לאתויי מדאמר רבא והיינו משום דמשמע ליה דהאי דיוקא דדייק רבא מדלא קאמר ר"י רביעי בתרומה וחמישי בקדש דיוקא מעליא הוא משו"ה מקשו מינה אדר"ל כנ"ל ועיין מה שאכתוב בזה בסמוך:

דף יט.

בפירש"י בד"ה אמר ליה אם איתא דיש חולקין וכו' אלא ודאי לית ליה לר"ע ק"ו משום פירכא דדור אחרון וכו' עכ"ל. ולכאורה לפמ"ש רש"י לעיל בסמוך דהא דיליף ר"י רביעי בקודש מק"ו ולא אמרי' דיו משום דאם כן מיפרך ק"ו ואם כן למאי דקיי"ל בס"פ כיצד הרגל דאפי' היכא דמיפרך ק"ו אמרינן דיו אם כן בפשיטות הוה מצי לפרש דהיינו נמי טעמא דר"ע דלית ליה ק"ו דר"י משום דאמרינן דיו אלא משום דקושטא דמילתא אמרינן במס' סוטה האי פירכא דדור אחרון והיינו אפילו למאן דלית ליה דיו משום הכי נקיט רש"י הכא נמי ה"ט דדור אחרון ויתכן יותר דרש"י לשיטתו שמפרש בחגיגה דף כ"ד דבלא"ה האי ק"ו דר"י אינו אלא מדרבנן והא דקאמר למדנו שלישי בקודש מן התורה מילתא בעלמא היא ע"ש ואם כן לא שייך הכא הך מילתא דדיו משום הכי הוצרך לפרש כאן דטעמא דר"ע משום פירכא דדור אחרון ומכ"ש דא"ש לפמ"ש התוס' לעיל בסמוך בד"ה ומה מחוסר כיפורים דלא שייך הכא דיו וק"ל ועיין בסמוך:

בא"**ד** רביעי בקדש נמי מוהבשר אשר יגע וכו' דהא לר"ע הואיל ודריש יטמא יטמא עכ"ל. נראה דכוונת רש"י בזה משום דאמרי' בסמוך מעדותו של ר"ע נשנית משנה זו דרביעי בקודש פסול משום הכי הוצרך רש"י לפ' מהיכא יליף לה ר"ע כיון דלית ליה ק"ו דר"י וע"כ מקרא דוהבשר. ובתוס' נמי בד"ה ניתני נמי רביעי בתרומה פשיטא להו הך סברא דלר"ע אית לן למילף רביעי בקודש מהאי קרא דיטמא יטמא ומשום הכי קשיא להו להתוס' אמאי לא מייתי בגמרא מהכא דר"י סבר כר"ע. מיהו לולי דברי רש"י ותוס' בזה היה נ"ל דאין זה מוכרח כ"כ ודוקא לענין שני עושה שלישי בקדש מדייק הש"ס שפיר לעיל בכמה דוכתי דכיון דכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל מי לא עסקינן דנגע בשני דהא שני ודאי מיקרי טמא ממש דבאוכלין ומשקין שנטמאו מחמת אויר כלי חרס דהוי שני כתב רחמנא יטמא משא"כ לענין שלישי לר"ע בחולין נהי דדריש יטמא יטמא מ"מ לא פסיקא לן למימר דרביעי קרינן ביה אשר יגע בכל טמא דבלשון תורה לא אשכחן לשון פסול וא"כ האי יטמא דכתיב' בשני דעושה שלישי היינו דשלישי הוי פסול ולא טמא ואם כן שפיר איכא למימר דרביעי בקודש לא קרינן ביה אפילו לר"ע אשר יגע בכל טמא. ובלא"ה לא ידעתי מי הכריחו לרש"י לפרש כן שהרי לפי פירושו בחגיגה דף כ"ד דרביעי בקודש אפילו לר"י דאית ליה ק"ו אפילו הכי לא הוי אלא מדרבנן ע"ש ואם כן לפי זה בפשיטות מצינן למימר דהאי עדותו של ר"ע בסמוך דמשמע מינה דרביעי בקודש פסול היינו נמי מדרבנן כמ"ש רש"י ז"ל להדיא בסמוך דבלא"ה עיקר עדותו של ר"ע היינו מדרבנן מדנקיט גחלים ולבונה וצ"ע ודוק היטיב:

בא"**ד** ומבעיא לן לר"מ וכו' ולר"י נמי דאוקימנא דליה לא ס"ל וכו' ונראה לי דע"כ לא משכחת לה אלא מדרבנן וכו' עכ"ל. וכבר הרגישו מהרש"ל ומהרש"א ז"ל בזה דמ"ש רש"י הכא אליבא דרבי יהודא הוי כמשנה שאינה צריכה כיון דבלא"ה מסיק רש"י בזה הדיבור עצמו דלר"י דאמר למדנו שלישי בקדש מן התורה ע"כ ס"ל דאוכל מטמא אוכל ואם כן ממילא דרביעי נמי משכחת לה מדאורייתא ומה שתירצו מהרש"ל ומהרש"א בזה דברים דחוקים הם שדברי מהרש"ל ז"ל כ"כ מהרש"א שהם דוחק גדול ובאמת אין לסברתו שורש וענף בכל הסוגיא ולא בלשון רש"י וא"כ כל כה"ג לא הו"ל לרש"י לסתום אלא לפ' וגם מה שכתב מהרש"א ז"ל דלשיטת רש"י הוי הך מילתא דאין אוכל מטמא אוכל בקדשים פלוגתא דר"מ ור"י ומשו"ה הקשה מהרש"א ז"ל אמאי לא קאמר לעיל גבי ואזדו לטעמייהו דפלוגתא דר"מ ור"י היינו אי אמ"א ואזדו לטעמייהו וכו' ע"ש ולפע"ד דברי מהרש"א ז"ל בזה תמוהים יותר דמה"ת נימא דר"מ ור"א פליגי אדר"י לענין אוכל מטמא אוכל כיון דלא אשכחן דפליגי בהך מלתא כלל ולא אשכחן נמי שום תנא דפליג

אדר"י בהא וכ"ש הכא בשמעתין בהא דמקשה רבינא לעיל בסמוך מרבא אדר"ל ומסקינן עלה דר"י בשיטת ר"ע רבו אמרה וליה לא ס"ל ולפרש"י ותוס' היינו דר"י גופא סבירא ליה דט"מ לט"א לאו דאורייתא אם כן היאך אפשר לומר אליבא דרבינא אליבא דרבא דר"י ס"ל אוכל מטמא אוכל והא רבינא משמיה דרבא גופיה הוא מריה דשמעתין לעיל בתחילת השיטה דאמר מקרא מלא דיבר הכתוב דאפילו בקדשים אין עושה כיוצא בו משמע דלרבינא משמיה דרבא מסברא דנפשיה פשיטא ליה הך מילתא ועוד דאם כן מאי מקשה הש"ס לעיל שם אדר"ח סגה"כ מהא דרבינא משמיה דרבא ומאי קושיא הא בפשיטות איכא למימר דר"ח סגה"כ כו"י ס"ל וכה"ג גופא כתב רש"י ז"ל בדף הקודם במימרא דר"ל אליבא דר"ע וכדפרישית נמי ע"ש. לכך נלע"ד בענין זה ליישב שיטת רש"י בפשיטות דאדרבא מה"ט גופא לא מצי רש"י לפ' כאן אהא דקשיא ליה מרביעי בקודש האיך משכחת לה למימר דס"ל אוכל מטמא אוכל כיון דהך קשיא רביעי בקודש אסוגיא דשמעתין קאי במאי דמסקינן וליה לא ס"ל והך מילתא משום קושיא דרבינא אליבא דרבא מסקינן הכי אם כן לפי זה תו לא מצינן למימר דס"ל לר"י דאוכל מטמא אוכל דהא רבינא משמיה דרבא גופא בפי' אמר מקרא מלא דיבר הכתוב לכך הוצרך רש"י לפ' אהך קושיא דרביעי בקודש דלאו מדאורייתא איירי אלא ממעלות דרבנן והביא ראיה ממאי דאמרינן בחגיגה דהנך ה' מעלות בתרייתא דחומר בקודש לית להו דררא דטומאה דאורייתא אלא משום דבאמת הך מילתא לא פסיקא ליה לרש"י אליבא דכ"ע משום דסוגיא דסוטה בפ' כשם פשטא דלישנא דגמרא מעיקרא משמע דהא דרביעי בקודש לר"י הוי מדאורייתא כמ"ש התוס' שם ובחגיגה באריכות והך מילתא דחגיגה דה' מעלות בתרייתא לא הוי מדאורייתא נמי לא ברירא התם בגמרא אלא אליבא דר"י דאמר צירוף דרבנן ומעדותו של ר"ע נישנית כדאמרינן נמי הכא בשמעתין משא"כ לרב חנן ור"ל משום ב"ק ור"נ אמר רבה בר אבוה דכולהו סברי דצירוף דאורייתא דמפיק ליה ר"ח מקרא כדמייתי נמי הכא בשמעתין אם כן לפי זה כל הנך מעלות דחומר בקדש הוו מדאורייתא בין לענין צירוף וכ"ש לענין רביעי בקדש דהיינו כמשמעות הסוגיא דסוטה שהביא רש"י עצמו כאן וכמו שהאריכו התוס' בזה בכמה דוכתי ואם כן לפי זה מיהא דלא תיקשי אהנך אמוראי דסבירא להו דרביעי בקדש מדאורייתא וכ"ש שלישי כדאמר ר"י למדנו שלישי בקדש מן התורה והיכי משכחת לה שלישי ורביעי מדאורייתא לר"י דהא משמע הכא דר"י משמיה דנפשיה ע"כ ס"ל דט"מ לט"א לאו דאורייתא כיון דלית ליה הא דר"ע לכך הוצרך רש"י לפרש דע"כ ס"ל לר"י אוכל מטמא אוכל והיינו אליבא הנך אמוראי דחגיגה דס"ל דכולה מתניתין דהתם מדאורייתא איירי ולפי זה ע"כ דלהנך

אמוראי לית להו הא דאמר רבינא משמיה דרבא מקרא מלא דיבר הכתוב אלא כרב אדא בר אהבה משמיה דרבא דאמר לעיל בתחלת השיטה דבקדשים עושה כיוצא בו מ"מ לרבינא משמיה דרבא דפליג הוצרך רש"י לתירוצו הראשון כאן דלדידיה הך דרביעי בקדש דבצירוף הוי מדרבנן ודלא כר"ח והנך אמוראי דהתם דקיימי בשיטתיה כן נ"ל נכון בעזה"י בכוונת רש"י ז"ל בלי גמגום. מיהו אפ"ה מקשה רבינא הכא שפיר מדרבא אדר"ל אף על גב דלפמ"ש רבא ור"ל פליגי בסוגיא דחגיגה אי הוי מדאורייתא או דרבנן מכל מקום אדרבא קשה טפי כיון דאפילו לרבא דאמר דרביעי בקדש מדרבנן אפ"ה פשיטא ליה דר"י לא סבר כר"ע מדלא קאמר רביעי בתרומה וחמישי בקדש אם כן כ"ש לר"ל דאמר דק"ו דר"י היינו מדאורייתא אם כן פשיטא דהול"ל רביעי בתרומה וחמישי בקדש מהאי ק"ו גופא אע"כ דאה"נ דלר"ל ר"י בשיטת ר"ע רבו אמרה וליה לא ס"ל ודוק היטב. אמנם בעיקר שיטת רש"י ותוס' כאן ולעיל גבי ואזדו לטעמייהו דף ט"ו דפשיטא להו דלמאי דמסקינן הכא וליה לא ס"ל היינו דר"י גופא סבר דט"מ לט"א לאו דאורייתא כיון דלא דריש יטמא ולענ"ד צ"ע טובא אמאי פשיטא להו הך מילתא דהא שפיר מצינן למימר דהא דאמרינן הכא וליה לא ס"ל היינו בהך מילתא לחוד במאי דס"ל ר"ע דשני עושה שלישי בחולין ולר"י ע"כ אינו עושה שלישי דלא דריש יטמא יטמא מ"מ בעיקר הדין במאי דס"ל לר"ע דט"מ לט"א דאורייתא שפיר מצי ר"י נמי למיסבר הכי לענין קדשים עכ"פ והיינו מהך קושיא גופא לעיל דאמר ליה רב הונא בר חיננא לבריה שם גבי ואזדו לטעמייהו אהא דאמר שמואל דמשקין טומאת עצמן יש להן אבל לא לטמא אחרים אמאי קרי כאן והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל ומשום הן קושיא אסיקנא לשמואל בקושיא א"כ בפשיטות מצינן למימר עכ"פ טעמא דר"י מהאי קרא גופיה וכבר הארכתי בזה שם במקומו ובכמה מקומות בשיטה זו:

בתוספות בד"ה לא לישתמיט וכו' פי' הקונט' דלמ"ד ט"מ לט"א דרבנן וכו' וע"י עצים ולבונה משכחת לה שפיר כדפי' לעיל וכו' עכ"ל. ולכאורה יש להקשות אמאי לא ניחא ליה לרש"י לפרש כן דאף לפי מאי שמפרש בסמוך דעצים ולבונה מעלה מדרבנן בעלמא הוא היינו לפי הסוגיא דפ"ב דחולין דף ל"ו לרב יוסף אליבא דר"ל משא"כ בסוגיא דשמעתין דאיירי בהו הנך אמוראי רבא ורבינא ורב אשי ורב כהנא וכולהו אמילתא דר"י ור"ש בברייתא דלעיל קאי דבעי למידק דר"י בשיטת רבו אמרה וליה לא ס"ל וממילא דה"ה לר"ש ולפרש"י היינו דאינהו סברי דט"מ לט"א דרבנן ומשום הכי קשיא ליה לרש"י היכי משכחת לה רביעי בקדש והוצרך לפרש דהיינו מדרבנן או משום דאוכל מטמא אוכל ומאי דוחקיה לפרש כן ותיפוק ליה דכל הנך אמוראי רבינא ור"א ור"כ אשכחן

להו בפ' המנחות והנסכים דף ק"ג דלר"ש דס"ל כל העומד לזרוק כזרוק דמי וכל העומד לישרוף כשרוף דמי ואפ"ה ס"ל דפיגול ונותר מטמא טומאת אוכלין אע"ג דעפרא בעלמא הוא ודייקו כל הנך אמוראי משום דחיבת הקדש מכשרתן ואמרינן נמי התם דלרבא ר"י נמי בשיטת ר"ש קאי ומסקינן התם דחיבת הקדש הוי מדאורייי' לטומאת עצמן ולר"ל מבעיא ליה אי מונין בו ראשון ושני מדאורייתא אבל מדרבנן ודאי מונין בו ראשון ושני כדמוכח ממילתא דר"ש ולרבא אפילו לר"י וה"נ משמע בחולין דף ל"ו דאי אמרינן דמונין בו ראשון ושני מדרבנן ע"כ טומאת עצמן דעצים ולבונה הוי מדאורייתא ואם כן לפ"ז שפיר הוי מצי רש"י לפרש כאן דמשכחת לה רביעי בקודש כגון שרביעי בקדש הוא עצים ולבונה דטמא מדאורייתא והך מילתא הוי קשיא לי טובא. אמנם לאחר העיון יראה לי להיפך דמהך סוגיא דמנחות מוכח כפירש"י כאן דרביעי בקדש מעלה דרבנן בעלמא הוא ודלא כפי' התוס' כאן דק"ו דר"י הוי מדאורייתא דאם כן מאי מדייק הש"ס כאן ובסוטה דף כ"ט דר"י לית ליה שני עושה שלישי בחולין מדלא תני רביעי בתרומה וחמישי בקדש מהאי ק"ו ותיפוק ליה דבתרומה לא משכחת דאתי לידי רביעי דהא עצים ולבונה לא שייך בהו ולא מצי למיתני נמי חמישי בקדש כיון דע"כ לא משכחת אפילו רביעי בקדש אלא בענין שהרביעי הוא עצים ולבונה דהא אין מונים בו ראשון ושני ואם כן מה"ט גופא לא אתי הקדש לידי חמישי מדאורייתא משא"כ לשיטת רש"י א"ש טובא כיון דבלא"ה האי ק"ו דר"י לא הוי אלא מעלה דרבנן כדמשמע בפ' חומר בקדש וכדפרישית אם כן שפיר הוי מצי למיתני רביעי בתרומה וחמישי בקדש מהאי ק"ו גופא דהא אוכל מטמא אוכל מדרבנן. מיהו יש ליישב גם כן שיטת התוס' דסוף סוף שפיר דייקו הנך אמוראי דר"י לא ס"ל כר"ע דאי ס"ד דס"ל כר"ע לענין שני עושה שלישי והיינו משום דדריש יטמא יטמא ע"כ הוי סברי נמי דט"מ לט"א דאורייתא מהאי דרשא גופא יטמא יטמא דכתיב במשקין. ואם כן שפיר הוי מצי למיתני רביעי בתרומה וחמישי בקדש הכל ע"י כלים ואוכלין ומשקין כגון אוכל משקה ומשקה אוכל. אע"כ דלא דרשי יטמא יטמא לענין משקין אם כן ממילא נמי דלא דרשי לה לענין שני עושה שלישי בחולין כן נ"ל. אלא דאכתי יש לדקדק מהך סוגיא דמנחות שכתבתי דמשמע התם דלר"ש דאית ליה כל העומד לשרוף כשרוף דמי ואפילו הכי סבירא ליה דפיגול ונותר מטמא טומאת אוכלין היינו משום דחיבת הקדש מכשרתן אלמא דחיבת הקדש לר"ש דאורייתא מיהא לטומאת עצמן ולר"ל מבעיא ליה אי הוי מדאורייתא למימני ביה ראשון ושני כדמסקינן התם להדיא אם כן אמאי לא פשיט לה ר"ל מדר"ש דאי ס"ד דחיבת הקודש מדאורייתא אפילו למימני ביה ראשון ושני אם כן לר"ש דאמר לעיל דף י"ז במשקין בי מטבחייא דכן

היכי משכחת לה אטו מי גרע מעצים ולבונה דחיבת הקדש מכשרתן ואף שהתוס' בפ"ב דחולין הרגישו בזה ותירצו דעצים ולבונה דמי טפי לאוכל משא"כ במשקין ע"ש דמלבד שדבריהם דחוקים ובאמת יש ליישב קושייתם בענין אחר מ"מ אליבא דר"ש במנחות דמשמע דאפילו מאי דהוי עפרא בעלמא משוויא להו חיבת הקודש כמדאורייתא אם כן כ"ש משקין והדרא קושיא לדוכתיה אלא דיש ליישב לפמ"ש לעיל דאפשר דקי"ל כר"פ דמשקין בי מטבחייא הלכתא גמירי לה אע"ג דאסיקנא התם לדר"פ בקושיא אפ"ה לא דחינן מימרא בקושיא אם כן איכא למימר דלר"ש נמי הלכתא גמירי לה ועיין בחידושינו לעיל במימרא דר"פ:

בא"ד ור"ל דמבעיא ליה אי מהני חיבת הקודש למימני ביה ראשון ושני יסבור דאוכל מטמא אוכל עכ"ל. פי' דאלת"ה אם כן מאי קמיבעיא ליה לר"ל תיפשוט ליה מדר"ע דאית ליה נמי רביעי בקדש והיינו ע"י עצים ולבונה ואם כן ע"כ דמונין ביה ראשון ושני ולא ניחא להו לפרש שהרביעי גופא הוא עצים ולבונה משום דאזדו לשיטתייהו בדיבור הקודם דלר"ע לרביעי בקודש ילפינן לה מוהבשר אשר יגע בכל טמא והיינו דנגע בשלישי ואם כן שהבשר עצמו הוא רביעי ע"כ שקיבל מעצים ולבונה או ממה שקיבל מעצים ולבונה ומדלא פשיט ליה ר"ל מדר"ע ע"כ שר"ל סובר דאוכל מטמא אוכל כן נראה לי בכוונתם. (מיהו דוקא לר"ל ניחא להו לפרש דאפילו יסבור דאוכל מטמא אוכל משא"כ לרבא דאיירי בשקלא וטריא דשמעתין לא ניחא ליה לפרש כפירש"י דסבר רבא דאוכל מטמא אוכל כיון דרבינא משמיה דרבא אמר לעיל דאין אוכל מטמא אוכל ועיין מה שכתבתי בזה לעיל בתחלת הסוגיא דר"א ב"א ורבינא דפליגי אליבא דרבא היינו פלוגתייהו ברביעי בקדש גופא אי הוי מדאורייו' או דרבנן) אבל אי אפשר לפ' דבריהם דתיפשוט בעי' דר"ל מרביעי בקדש דר"י דהא אליבא דר"י ודאי משכחת לה שפיר שעצים ולבונה עצמן הם רביעי אע"כ כדפרישית. וזה מבואר ממה שסמכו דבור זה בהא דלא לישתמיט תנא דאיירי אליבא דר"ע דוקא ולא אליבא דר"י ודו"ק:

בא"ד ומה שפי' הקונט' מדקתני לה גבי מעלות וכו' אין נראה לר"י דהא אוקמא כר"ע וכו'. ולמאי דפרישית בלשון רש"י נראה דרש"י הרגיש בכל זה אלא משום דהתם בחגיגה פלוגתא דאמוראי היא אי הנך ה' מעלות בתרייתא הוו דאורייתא או דרבנן משו"ה הוצרך רש"י לפ' כן בתרי גווני דלמר הוי רביעי בקדש מדרבנן ולמ"ד דאורייתא ע"כ דאוכל מטמא אוכל ותליא נמי בפלוגתא דתנאי אי אמרינן דיו היכא דמיפרך ק"ו כמו שפירש"י בחגיגה ובסוטה וכמו שהארכתי בזה בשיטת לשון רש"י ודוק:

בא"ד ועוד פי' הקונט' וכו' אומר ר"י הניחא לאביי ולר"א ב"א אבל לרבינא דילמא אתא הוא לקדשים עס"ה. ולענ"ד יש ליישב שיטת רש"י בזה דליכא לאוקמי לשון טמא הוא דכתיב בחולין למעט קדשים דלא ניליף מוהבשר אשר יגע בכל טמא כיון דבלא"ה אליבא דר"ע דאיירינן ביה איצטריך האי קרא דוהבשר אשר יגע בכל טמא לרביעי בקדש לשיטתם בדיבור הקודם או לרבויי אפילו ע"י עצים ולבונה ומה"ת נוקי לקרא לענין אוכל מטמא אוכל כיון דבהדיא מיעטו קרא דאין טומאה עושה כיוצא בו כדמסקינן לעיל בדף הקודם בדרשת יטמא יטמא וכל שכן אליבא דרבינא. וכדפרישית לעיל:

בד"ה אלמא קסבר וכו' יש פירושים מרש"י וכו' ונראה לר"י כמו שהוגה בפירושו דדייק דצירוף דרבנן מהא דקתני רישא על אפר חטאת וכו' עד סוף הדיבור. ולכאורה יש לתמוה שכל דברי התוספות כאן שכתבו שהוגה בפירושו של רש"י מבואר להדיא בגמרא דחגיגה דף כ"ד דמאפר חטאת דייק לה התם דצירוף דרבנן אלא כיון דלא מייתי הכא בשמעתין הך דאפר חטאת כלל ואפילו הכי קאמר אלמא קסבר צירוף דרבנן משום הכי הוצרך רש"י לפרש כאן דמלבונה וגחלים דייק לה כנ"ל ברור. ולולי שיצא מפי הר"י הג"ה זו שהוגה בפירש"י הייתי אומר דהג"ה זו בטעות הוא ואין לנו אלא כפירש"י כאן:

מיהו בעיקר פירש"י שכתב דהאי אלמא קסבר צירוף דרבנן מילתא באפי נפשיה היא היינו לפי שיטתו ופירושו לעיל בשמעתין דלר"ע רביעי בקדש ודאי מדאורייתא הוא מוהבשר אשר יגע בכל טמא משא"כ לפי מאי דפרישית בסוגיא דשמעתין ובמימרא דרבי יוחנן דאמר מעדותו של ר"ע נישנית היינו כשיטת הנך אמוראי דאמרו בחגיגה דהנך ה' מעלות בתרייתא מדרבנן נינהו בין לרביעי בקדש ובין לצירוף א"כ א"ש סוגיא דשמעתין בפשיטות דהאי אלמא קסבר אעיקר סוגיא קאי דכיון דדייקינן דר"ע ליתליה ק"ו דר"י ואפ"ה אית ליה רביעי בקדש ומהיכא יליף לה דמוהבשר אשר יגע בכל טמא לא שמעינן לה מטעמא דפרישית דשלישי לא אשכחן בהדיא דאיקרי טמא אלא פסול כיון דלא אתיא אלא מיתורא דיטמא יטמא ואם כן לפי זה ע"כ דהא דאית ליה ר"ע רביעי בקדש היינו מדרבנן אם כן הוי צירוף נמי דרבנן וכסוגיא דחגיגה דצירוף ורביעי בקדש כהדדי נינהו ובה' מעלות בתרייתא קתני לה כנ"ל לולי דרש"י ותוס' לא פירשו כן והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

בגמרא ואנן אהכי ניקום ונסמוך נפק רב אשי וכו' לכאורה לשון ניקום ונסמוך אינו מדוקדק דמלבד דהוי כמו הילכתא למשיחא לפמ"ש התוס' בחגיגה דף כ"ד דלכ"ע רביעי בקדש אינו טמא בחולין שנעשו על טהרת הקדש ואם כן לא נפקא מיניה מידי השתא דליכא קדשים אלא דבלא"ה דבקדשים גופא נמי לא נפקא מיניה מידי בהך מילתא אי

ר"ע סבר לה כר"י בהאי ק"ו או לא כיון דבלא"ה פשיטא לן דאין הלכה כר"ע במאי דס"ל דשני עושה שלישי בחולין כדמשמע בכל הש"ס ונראה ליישב דודאי נ"מ טובא אי הוי הלכה כר"מ או כר"י לענין ט"מ לט"א מדאורייתא או מדרבנן דכיון דלר"ע ע"כ לית ליה האי ק"ו דרביעי בקדש לענין תרומה ואם כן ע"כ הא דתנינן סתם משנה בחגיגה בר"פ חומר בקדש דרביעי בקדש פסול אינו אלא מעלה דרבנן בעלמא ולא מדאורייתא כדפרישית בסמוך ואם כן לפי זה בפשיטות מצינן למימר דט"מ לט"א אינו אלא מדרבנן והיינו כר"מ וכמ"ש הרמב"ם ז"ל להדיא כדפרישית לעיל בכל השיטה ומכ"ש דאפשר דרבי יוסי גופא נמי אליבא דנפשיה סבר הכי והא דאמר לעיל גבי ואזדו לטעמייהו דספק משקין לאוכלין טמאין היינו דוקא אליבא דר"ע רבו ואם כן לפי זה ממילא נמי נ"מ טובא לענין מילתא דרבי יוחנן דאמר מחלוקת בשש אבל בשבע ד"ה שורפים אי דוקא בשש קאמר אבל בד' וה' לא והיינו כאוקימתא דרבי ירמיה דאמר ואזדו לטעמייהו משא"כ אם נאמר דר"ע נמי אית ליה האי ק"ו דר"י מדאורייתא ואם כן הך מתניתין דר"פ חומר בקדש היינו נמי מדאורייתא ואם כן ממילא שמעינן דט"מ לט"א נמי דאורייתא לר"י אפילו אליבא דנפשיה דנהי דבהך דשני עושה שלישי לא סבר ר"י כר"ע מ"מ שפיר סבר דט"מ לט"א דאורייתא מדכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא מי לא עסקינן דנגע במשקין דמהאי טעמא אסיקנא לעיל לדשמואל בקושיא ואם כן לפי זה ממילא דמאי דפליגי ר"מ ור"י בשריפת תרומה טהורה עם הטמאה בפסח בשש הוי הלכה כר"י כדקיי"ל בעלמא רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה כדפי' בדף הקודם במימרא דר"ל כן נראה לי נכון ואין להאריך יותר והמדקדק היטב בכל מה שכתבתי בשיטה זו יראה בעין שכלו שדברי נכונים וברורים הם ודוק היטב:

בגמרא תנן התם על מחט שנמצא וכו' אמר ר"ע זכינו שאין טומאת ידים במקדש ופירש"י זכינו זכות וטובה וריוח ותקנה היא לנו מהפסד קדשים וכו'. לכאורה יש לתמוה על לשון רש"י שכתב כל הנך לישני מעליותא יתירה בלשון זכינו ובכמה דוכתי מצינן דלשון זכינו היינו זכינו לדין ועוד דלפירושו לא אתי שפיר הא דמקשה ונימא שאין טומאת ידים וכלים במקדש כמו שאבאר. והנלע"ד בזה דכוונת רש"י דהכא לא שייך לפרש דזכינו היינו לשון זכינו בדין דמאי חידש ר"ע בזה דהא למסקנא דשמעתין עיקר עדותן של ר"ח סגה"כ בפ"ב דעדיות על המחט לא בא להעיד אלא על הידים לחוד שהן טהורין דמה שהסכין טהור והבשר טמא מילתא דפשיטא טובא היא ואם כן דעיקר עדות לידים לחוד תו לא שייך לשון זכינו דקאמר ר"ע לכך הוצרך רש"י לפרש דהאי זכינו דקאמר ר"ע היינו דיש זכות וריווח ותקנה בזה העדות דידים טפי מתקנות ועדות אחרת לפי שאם

היו גוזרין במקדש על טומאת ידים היה הפסד גדול בקדשים לפי מה שנראה מפירש"י דאסתם ידים קאי ואם כן הוי מילתא דשכיחא טובא והפסד גדול לקדשים. ואף על גב דפשטא דמתניתין דידים טהורין היינו שלא נטמא על ידי מחט דלא איירי בסתם ידים מכל מקום בממילא שמעינן מעדות זה דסתם ידים פשיטא שלא גזרו במקדש דאי ס"ד דגזרה דסתם ידים היתה אפילו במקדש אף ע"ג דלא הוי אלא מחששא בעלמא דעסקניות הן ועוד דיש הפסד גדול לקדשים בדבר כיון דשכיח טובא ואפי' הכי גזרו בהן אפילו במקדש א"כ להנך ידים דנגעו בראשון שהיה להם לגזור אף במקדש אפילו בלא היסח הדעת דסתם נטילה דודאי הנך ידים דפסלו בהן את התרומה חמירי טובא טפי מסתם ידים וליכא נמי פסידא דקדשים כ"כ כיון דלא שכיחי כנ"ל בכוונת רש"י ודוק ועיין עוד בסמוך:

דף יט:

בגמרא ונימא שאין טומאת ידים וכלים במקדש ופירש"י ונימא נמי זכינו שאין טומאת כלים במקדש וכו' עכ"ל ואף למאי דמשמע מלשון רש"י בסמוך דהאי זכינו היינו דזכות וטובה וריווח ותקנה היא לנו מהפסד קדשים וכבר פירשתי דהיינו משום דטומאת ידים גופא היה הפסד גדול בקדשים ואם כן לפ"ז לא שייך האי לישנא דזכינו לענין טומאת כלים דלא שכיח כ"כ אלא דאפ"ה כיון דעיקר מילתא לענין טומאת ידים שייך לישנא דזכינו כיון דשכיח אם כן כ"ש דאי הוי תנא שאין טומאת ידים וכלים במקדש שייך שפיר טפי לישנא דזכינו. אלא דאכתי לא ידענא מי הכריחו לרש"י לפרש כן כיון דבנוסחאות הגמרא שלפנינו לא גרסינן ונימא זכינו אם כן בפשיטות מצינן לפרש דהמקשה בעי למימר דלא ליתני לשון זכינו כיון דלקושטא דמילתא אפילו בכלים דלא שכיחי לא גזרו במקדש אלמא שאין עיקר הטעם משום פסידא דקדשים ויש ליישב וק"ל:

בתוס' בד"ה ונימא וכו' תימא לר"י ממאי היה לו לכלי ליטמא אם ממשקין כו' עכ"ל. אגופא דמתניתין דקתני שהסכין טהור לא קשיא להו מאי קמ"ל דממה היה לו לסכין ליטמא דודאי בפשיטות מצינן למימר דעיקר רבותא לאשמעינן הך מילתא גופא דאין כלי מטמא כלי וכ"ש לאוקימתא דרב דאיירי במחט טמא מת ואתא לאשמעינן דאפ"ה הסכין טהור כדמסיק רב אשי זאת אומרת עזרה ר"ה היא אבל הכא לסברת המקשה דמשמע ליה הא דסכין טהור היינו משום דאין טומאת כלים במקדש והיינו משום דלא ניחא ליה למימר דאיירי אפילו בחולין אלא דוקא בקדשים דומיא דבשר וידים דאיירי במקדש דוקא כדמסקינן לקמן ואם כן לפי זה ע"כ דהא דקתני שהסכין טהור היינו

לאשמעינן שאין מקבלין טומאה ממשקין וכדמשמע מאוקימתא דרב ומקושיא דרבא ומשו"ה מקשו התוס' שפיר הא משקי בי מטבחייא דכן:

ובזה נתיישב גם כן דלכאורה לפירש"י ותוס' מעיקרא היה סבור הש"ס דאיירי דאיכא משקים בהדי בשר והיינו כדמסקינן שהעבירה בנהר ועדיין משקה טופח עליה ובסוף לפי המסקנא דרבא איירי דליכא משקין בהדי בשר והיינו שכבר נתנגבו אותן המשקין שהוכשר הבשר על ידיהן ואם כן לפ"ז העיקר חסר מן הספר בין לפי המקשה ובין לפי המסקנא דרבא אבל למאי דפרישית א"ש דכיון דמעיקרא הוי פשיטא ליה בכולה מתניתין דמחט היינו לענין קדשים ומשום שלא גזרו במקדש אם כן ע"כ איירי דאיכא משקין בהדה דאל"כ מאי סהדותא דר"ח סגה"כ לענין סכין דטהור ואם כן מקשה שפיר משא"כ למסקנא דרבא דמה שהסכין טהור היינו אפילו בחולין ולענין דאין כלי מטמא כלי או משום דעזרה ר"ה היא אם כן מוקמינן למתניתין כפשטא דאיירי דליכא משקין בהדה כיון שלא נזכר משקין כלל במשנה וכדמקשינן לעיל בהתחלת השיטה עם בשר ומשקין מיבעיא ליה כן נראה לי ודו"ק:

בא"ד ויש לומר דר"ע וכו' אם כן לית ליה שיהא דכן וזה אין נראה לו דלר"ע יהא דכן מלטמא כלים עכ"ל. עיין במהרש"א שנדחק בזה. ולע"ד דברי התוס' פשוטים ומוכרחים מהא דאיתא לעיל דף ט"ז דמייתי הש"ס ברייתא דתניא ר"א אומר אין טומאה למשקין כל עיקר תדע שהרי העיד יוסף בן יועזר על משקי בי מטבחייא דכן ואם כן ע"כ מילתא דפשיטא הוא דאין לפ' האי דכן לענין טומאת כלים לחוד אלא אי לרב דכן ממש אפילו לטומאת עצמן או לשמואל לענין שאין משקין בי מטבחייא מטמאין לדבר אחר כל עיקר:

מיהו לפמ"ש לעיל דף י"ז ע"ב בשיטת הרמב"ם ז"ל דקיי"ל כר"פ דמשקין בי מטבחייא אפילו למ"ד ט"מ דאורייתא אפילו הכי הלכתא גמירי לה וכמו שכתבתי שם דלא דחינן שום מימרא משום קושיא ואם כן לפ"ז אין מקום לתירוץ התוס' דהכא אלא דהתוס' לשיטתייהו דלא נחתי לסברת הרמב"ם ז"ל כדפרישית לעיל ועוד דבלא"ה א"ש לפמ"ש בסמוך דע"כ למאי דס"ד מעיקרא דמה ששנינו שהסכין טהור היינו לאשמעינן דאין טומאת כלים במקדש אפילו אי איכא משקין בהדה ואם כן ע"כ הוה סבר דלא כר"פ דאמר הלכתא גמירי לה אלא כר"ה בריה דר"י ורבינא דהתם דמסקו לדר"פ בקושיא מ"מ הרמב"ם ז"ל פוסק כר"פ משום דלא דחינן למימרא משום קושיא והיינו נמי לפי המסקנא דרבא דהכא דהך מתניתין דמחט דהסכין טהור לא איירי מכלים שנטמאו במשקין אלא מכלים בכלים דאפילו בחולין טהור כן נראה לי ודוק היטב:

בא"ד וא"ת דילמא כי אמר ר"ע וכו' דשלמה גזר לקדש וכו' עכ"ל וכן מה שהקשו בסמוך בד"ה תרווייהו וכו' תימא דידים לקדש שלמה גזר וכו' עכ"ל. עיין מה שכתבתי בזה בפ"ק דשבת בסוגיא די"ח דבר דלמסקנא דהתם הא דשלמה גזר לנט"י לקדש לא גזר עלייהו שיטמאו בדיעבד אלא עיקר תקנת שלמה לא היה אלא לנטילת ידים לקדש למצוה בעלמא כי היכי דגזרו לבסוף אפי' בחולין כה"ג והבאתי ראיה מסוגיא דר"פ עושין פסין ואם כן לפי זה אין מקום לקושיית התוס' דהכא. אלא דאכתי יש לדקדק לפי מה שהעליתי שם דלמאי דגרסינן התם במסקנא אלא שלמה גזר לקדשים הדר ביה הש"ס ממאי דקאמר מעיקרא דשמאי והלל גזרו ולא קיבלו מינייהו ואתו תלמידייהו וגזרו בי"ח דבר וקיבלו מינייהו ולפי המסקנא אין צורך בזה דאיכא למימר דשלמה גזר לקדשים למצוה בעלמא ואתו שמאי והלל וגזרו טומאה על הידים לקדשים אפילו בדיעבד ואתו תלמידייהו וגזרו אפילו טומאת ידים לפסול את התרומה ואם כן לפי זה לא הוי א"ש הא דמקשה רבא הכא בשמעתין והא תרווייהו בו ביום גזרו דהא שפיר מצינן למימר דידים דהכא דאיירי לקדשים קודם גזירת כלים נישנו והיינו משום דידים לקדשים היינו גזירה דשמאי והלל גופייהו משא"כ גזרת כלים הם מגזרת י"ח דבר דתלמידי שמאי והלל אלא דיש ליישב דלא ניחא ליה לרבא לאוקמי סהדותא דר"ח סגה"כ לענין הסכין טהור שהיה באותו זמן מועט שבין גזרת שמאי ובין גזירת תלמידיו. ועוד דבלא"ה לא משמע ליה לרבא לאוקמי כלל הך אוקימתא דרב או ר"י ב"ח דמוקי למתניתין דהסכין טהור בדאיכא משקין בהדי בשר ובלא"ה משמע ליה לאוקמי בפשיטות אפילו בדליכא משקין בהדה אלא לענין כלים בכלים דאפילו בחולין לא מטמאין כנ"ל נכון:

ובזה נתיישב לי גם כן טובא דאכתי קשה אדרב ור"י ב"ח גופייהו דאמרי להדיא ידים קודם גזרת כלים נישנו והיאך אפשר לומר כן הא תרווייהו בו ביום גזרו ולמאי דפרישית א"ש דלרב או לר"י ב"ח משמע להו ידים קודם גזרת כלים נישנו כדפרישית דידים היינו גזרת שמאי והלל גופייהו לקדשים וכלים גזרת תלמידים ואם כן סהדותא דר"ח סגה"כ הוי בתר שמאי והלל גופייהו ודוק היטב:

בא"ד וא"ת מנ"ל להגמרא וכו' והא דקתני שהסכין טהור ההיא נשנית קודם י"ח דבר וכו' עס"ה. ולמאי דפרישית אין מקום לקושייתם דאי ס"ד דהך סהדותא איירי קודם שגזרו כלום על כלים שנטמאו במשקין אם כן למה הוצרכנו לעדותו של ר"ח סגה"כ לענין הסכין דפשיטא שהוא טהור למה יהא טמא כן נראה לי ודו"ק:

בד"ה וברה"י ספיקו טמא תימא הא איצטריך לאוקמי בר"ה משום ידים דספיקן ברה"י טמא עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה על תמיהתם בזה חדא דהא משנה ערוכה היא בפ"ה

דטהרות דספק ידים אם נגעו בטהרות או לא נגעו אפילו ברה"י טהור ועוד דהכא במתניתין דמחט לאו מספק כה"ג איירי כיון דלקושטא דמילתא אפילו ודאי נגעו קתני דטהור דאין טומאת ידים במקדש וא"כ אין כאן טומאת ידים כלל ולכאורה היה נ"ל שטעות נפל בספרים בלשון התוס' דבמקום משום ידים צ"ל משום אדם ואם כן כוונתם בזה דאהא גופא דמקשה אדם וכלים נמי ליטמאו הוצרך רב אשי לומר זאת אומרת עזרה ר"ה היא משום אדם דספיקו ברה"י טמא אלא דהא נמי ליתא דהא שפיר מתוקמא אפילו ברה"י דהא מסתמא האדם לא נגע במחט אלא ע"י הסכין ואם כן למאי דס"ד דהסכין הוי דבר שאין בו דעת לישאל ואפילו הסכין טהור כ"ש באדם שנגע ע"י הסכין ועוד דבלא"ה הא נמי מסקינן במסכת ע"ז פרק אין מעמידין דף ל"ז דבאדם גופא בהא דאמרינן ספק בר"ה טהור אבל הלכה ואין מורין כן דאמר רבי ינאי דאמרי' להו הא מיא בשיקעא דנהרא זילו טבולו וכ"ש הכא במשנה דמחט ר"ע איירי בה ושמעינן לר"ע בהדיא ברפ"ה דטהרות שסובר כן דבאדם ספק נגע ספק לא נגע אפילו בר"ה טמא (וע"ש בפירוש המשניות לרבינו שמשון ז"ל ובחידושינו לעיל דף י' בלשון התוס' ד"ה הלך באחד מהן) ואם כן לפי זה ע"כ איירי הכא בכה"ג שהאדם גופא לא נגע במחט אלא על ידי הסכין וצ"ע ודו"ק:

דף כ.

בגמרא האי בשר דאיתכשר במאי ופירש"י ה"נ מצי בעי אקרא דוהבשר אשר יגע בכל טמא במאי איתכשר וכו' עס"ה. אף על גב דלקושטא דמילתא בחולין דף ל"ו דייק בגמרא אקרא דוהבשר אשר יגע בכל טמא במאי איתכשר ומייתי התם כל השקלא וטריא דהכא ומסיק נמי כגון שהיתה פרה של זבחי שלמים והעבירה בנהר כדמסקינן הכא אפילו הכי קשה ליה לרש"י שפיר אסוגיא דשמעתין דהכא דמקשה אמתניתין דמחט ולא מקשה אגופא דקרא מיהו מ"ש מהרש"א ז"ל בזה מפי אחרים וכתב דרש"י אזיל לשיטתו דחיבת הקדש אינו אלא מדרבנן ודבריו תמוהים בזה כיון דלקושטא דמילתא מייתי בגמרא דחולין הך מילתא דאיתכשר בחיבת הקדש גופא ודו"ק:

בתוספות בד"ה לא דיין וכו' משום דס"ל דתלושין לא מכשירין וכו' עס"ה. וכ"כ בסמוך בד"ה ובשעת שחיטה וכו' אליבא דשמואל ונראה שהתוס' נמשכו בכל זה לפי שיטתם לעיל דף ט"ז בד"ה חד בתלושין וחד במחוברין. מיהו כבר כתבתי שם שאין זה מוכרח דדוקא אליבא דרב הוא דמוקמינן דאיצטריכו תרי קראי חד לתלושין וחד למחוברין משום דמייתרו קראי משא"כ לפי האמת מצינן למימר דתלושין ומחוברין מחד קרא

נפקא דכיון דמחוברין אין מכשירין הפירות אלא לאחר שהעלה מן המים כמו שפי' ריב"א לעיל ובחולין דף ל"א אם כן הדר הוי להו כתלושין ממש וזה מוכרח משיטת הרמב"ם ז"ל דאף למאי שפסק כשמואל בט"מ לטמא עצמן מדאורייתא ולא דריש יטמא יטמא לענין הכשר ואפילו הכי נראה מחיבורו פ"ב מהלכות טומאת אוכלין דעיקר הכשר מים מדאורייתא היינו בתלושין. ובאמת לכאורה פשטא דלישנא דקרא דוכי יתן מים על זרע ודרשינן דכי יותן דומיא דכי יתן דניחא ליה משמע להדיא דטפי איירי בתלושין דשייך ביה לשון יתן ויותן כדמשמע מלשון כמה משניות דמכשירין ועוד יש לומר דלשמואל לא בעינן תרי קראי לטומאת שרץ ולטומאת מת ותדע שכן הוא דהא בחולין דף ל"ז משמע להדיא דהא דמוקמינן הנך תרי קראי בהכשר חד לטומאת שרץ וחד לטומאת מת היינו דוקא למאי דבעי למימר דחיבת הקדש דאורייתא מה שאין כן למאי דמספקא ליה ריש לקיש אי הוי דאורייתא או דרבנן וכ"ש לרב יוסף דפשיטא ליה דהוי דרבנן וכדמשמע משיטת רש"י בכל השיטה שלפנינו כמ"ש בדף הקודם ובחגיגה ואם כן משמע דהנך תרי קראי דהכשר אתי למעוטי דחיבת הקודש אינו מכשיר שזו היא סברת המקשה שם בחולין ואם כן תקשה מנ"ל דבעינן הכשר לטומאת מת אע"כ כדפרישית דלאינך אמוראי לא בעינן תרי קראי למת ולשרץ דגילוי מלתא בעלמא הוא ועוד דלכאורה לא אשכחן טומאת אוכלין דטמאין במת דהא לא איירי בהו קרא דהא לא שייך לא טבילה ולא הזאה אע"כ דילפינן להו משרץ בק"ו או בבנין אב משרץ ונבילה ואם כן הא קי"ל דאפילו היכא דמפרך ק"ו אמרינן דיו אם כן פשיטא דאוכלין שנטמאו על ידי מת דצריכין הכשר מים כמו טומאת שרץ ואין להאריך בזה יותר כאן דעיקר מקומו בחולין אלא שהוצרכתי להאריך כאן כדי ליישב שיטת רש"י שכן נראה מלשונו כמ"ש בסמוך דלהכי נקט פרה של זבחי שלמים וכמו שדקדקו התוס' בשמו דתלושין מכשירין כנ"ל ודו"ק:

בד"ה אלא דאיתכשר וכו' וא"ת אי חיבת הקדש וכו' מאי נ"מ דמשקים בי מטבחייא דכן ואין מכשירין וכו' עס"ה. והך קושיית התוספות שייך בין לרב דאמר דכן ממש ובין לשמואל דאמר דכן מלטמא טומאת אחרים כיון דמונין בו ראשון ושני וכה"ג בהא דאין מכשירין ועיין מה שכתבתי בזה בדף ט"ז בהא דאמר רב דכן ממש ובדף י"ז בהא דתני רב ושמואל משקים בי מטבחייא דלפי מ"ש שם נתיישב' קושיית התוספות דהכא דאפשר דבמשקים בי מטבחייא לא שייך חיבת הקדש כמו בעצים ולבונה שקריבין על גבי מזבח וה"ה בבשר דהכא דאיירי לענין הכשר (מהד"ב מהמחבר ז"ל: דכיון דבשר שלמים אין קרב ע"ג מזבח תו לא שייך ביה חיבת הקדש) וכ"ש למאי דפרישית לעיל בהא דאמר

ר"פ משקים בי מטבחייא הלכתא גמירי לה דאף ע"ג דאסיקנא לדר"פ בקושי' אפ"ה לא אידחי מימרא דידיה דמה"ט פסק הרמב"ם ז"ל כר"פ אם כן כ"ש דאין מקום לקושית התוספות דהכא דלמאי דבעי למימר דחיבת הקדש מהני אפילו למימני ביה ראשון ושני אפילו הכי שפיר מצי סבר דהלכתא גמירי לה דמשקים בי מטבחייא לא מהני חיבת הקדש בין לענין טומאה ובין לענין הכשר ודו"ק:

בפירש"י בד"ה ואוכלין מטמאין את המשקין דדריש יטמא דגבי אוכלין לטמא אוכלין ומשקין כדדריש ליה ר"ע וכו' עס"ה. ולכאורה נראה שזה סותר במ"ש לעיל בכוונת רש"י גבי מימרא דרבינא דקאמר ליערבינהו וליכתבינהו וכתבתי שם דכוונתו אפילו למאי דלא קי"ל כר"ע דדריש יטמא יטמא אפי' הכי נפקא לן מקרא דאוכלין מטמאין המשקין מדאיצטריך למיכתב טמא הוא כמ"ש שם באריכות אלא דאפ"ה י"ל דניחא ליה לרש"י כאן לפ' הברייתא מטעם דרשא דר"ע דלפ"ז כל סדר שלש הטומאות השנויין בברייתא כאן הם לפי סדר הכתובים בפסוק ממש לפי המסקנא שכך סידרן הכתוב דשרץ מטמא הכלי שהוא התנור והכלי שהוא התנור מטמא האוכלין כדכתיב מכל האוכל אשר יאכל והאוכלין מטמאין את המשקין כיון דדרשינן אליבא דר"ע יטמא יטמא דכתיב באוכלין לטמא את המשקין כדאמרינן לעיל משא"כ לאוקימתא דרבינא דמה שאוכלין מטמאין המשקין לאו מהאי קרא דמכל האוכל שנטמא ע"י התנור ילפי' לה אלא מקרא אחרינא דכתיב וכי יפול מנבלתם עליו טמא הוא הוא טמא ואין עושה כיוצא בו אם כן לפי זה אין סדר הברייתא לפי סדר הפסוקים ובלא"ה ע"כ הך ברייתא לא תני אלא טומאה דאורייתא דאי דרבנן הרי חזרו המשקין ונעשין תחלה כנ"ל נכון ודו"ק:

דף כ:

בפירש"י ת"ל וסמיך ליה מכל האוכל כלומר וכו' ואשמעינן קרא דאוכלין ומשקין הוא דמקבלין טומאה מולד הטומאה אבל כלי לא וכו' עס"ה. ממה שהאריך רש"י כאן נראה דהא דקי"ל בפשיטות דאין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה לאו מכללא ילפינן להו אלא בכל חד צריך קרא באפי נפשיה וכבר כתבתי לעיל בדף י"ח גבי ואימא לטמא את הכלים דהטעם משום דממה שאין הכלים מיטמאין מאויר כלי חרס אכתי לא מצינן למילף הכלל שאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה דאפשר דשאני אויר כלי חרס דחידוש הוא וכן ממה שאין כלים ואדם מקבלין טומאה מאדם וכלים שהן ראשון או שני לטומאה אכתי לא מצינן למילף האי כללא שאין כלים ואדם מקבלין טומאה מאוכלין ומשקין שהן ולד הטומאה דהיינו כדפרישית לעיל משום דלכאורה האי דרשא

דיטמא יטמא דכתיב באוכלין ומשקין טפי הוה שייך למידרש פשטא דקרא דיטמא שאוכלין ומשקין מטמאין כלים יותר ממה שנאמר שאוכלין מטמא משקין ומשקין אוכלין כמו שהארכתי בזה במקומו מיהו לפי האמת דמסקינן לעיל דא"א לידרוש יטמא דאוכלין ומשקין לטמא את הכלים משום דאיכא ק"ו ממילא הדרינן לכללא דכלל גמור הוא שאין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה ואין להאריך יותר ודו"ק:

בגמרא רב חסדא רמי פסחא אפסחא וכו' ומשני הא ר"ש אליבא דר' יהושע הא ר"י אליבא דרבי יהושע דתניא וכו'. נראה דהא דפליג ר"י ור"ש אליבא דר"י לענין תלויה היינו משום דבבכורות דף ל"ד בעי הש"ס למימר מעיקרא דטעמא דרבי יהושע משום דיש אם למסורת דתרומתי ואם כן לפי זה אין מחויב לשמור אלא טהורה לבד ולא תלויה ואפילו בידים מותר לטמא את התלויה אפילו היכא דלא אזיל לאיבוד וכ"ש בתרומת חמץ בע"פ בששית ואם כן היינו טעמא דר"ש אליבא דר"י משא"כ ר"י סבר דטעמא דרבי יהושע כדמסקינן התם דכתיב הראוי לך שמור ושאינו ראוי לך לא תשמור משום הכי קסבר דתלויה בעי שימור שמא יבא אליהו ויטהרנה ומטעמא דאזיל לאיבוד בע"פ נמי אין להתיר כיון דבששית ליכא אלא איסורא דרבנן וכ"ש הכא שמבער בע"ש דההיא שעתא לא אזלא לאיבוד ואף ע"ג דבבכורות משמע דרבי יהושע לא חייש לשמא יבא אליהו ויטהרנה היינו נמי אליבא דר"ש דאיירי התם ומיקל להקיז דם בבכור ומשו"ה בעי למימר מעיקרא דמחלוקת דבכור ותרומה הא בהא תליא משום הכי מסיק התם דלא אלא דבתרומה בקרא פליגי וכבר הארכתי בזה לעיל בדף ט"ו ע"ש ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה מי אמר רבי יהושע וכו' אומר ר"י הא דלא משני פסח שאני היינו דמשמע ליה דפסח לא מעלה ולא מוריד מדשרי בתלויה ואסר בטהורות וכו' עד סו"ה. נראה דכוונת התוס' דאע"ג דבלא"ה איצטריך להא דמשני הא ר"י אליבא דר"י הא ר"ש אליבא דרבי יהושע משום הך קושיא דפסחא אפסח' דלעיל דהא ע"כ הוי ידע הך ברייתא דלעיל דפליגי ר"י ור"ש בע"פ דבדוכתא אחרינא לא משכחת לה דפליגי אלא דאפ"ה קשיא להתוס' שפיר דהוי מצי לאוקמי הך דחבית אפילו אליבא דר"ש דדוקא בע"פ מתיר ר"ש אפילו לטמאו בידים כיון דאזיל לאיבוד משום איסור חמץ ואינו ראוי לו אבל בחבית סבר דגרמא אין אבל בידים לא וע"ז כתבו התוס' שפיר דאי אפשר לומר כן מדאוסר בטהורה בע"פ אע"ג דאזלא לאיבוד כנ"ל וק"ל:

בגמרא ר"א רמי תרומה אתרומה ומשני. כבר כתבתי לעיל דף ט"ו בשם הירושלמי דרמי התם נמי תרומה אתרומה ומוקי לה כתנאי חבית קמייתא כרבי יוסי אליבא דרבי יהושע וכתבתי ג"כ שם דהא דלא מוקי לה הכא בגמ' דידן כדמשמע לעיל היינו משום דמשמע

ליה כסוגיא דבכורות למאי דס"ד מעיקרא דמחלוקת דבכורות ותרומה חדא מילתא היא ואם כן קשיא דר"מ אדר"מ דהא ר"מ מחמיר טפי לענין בכור ולפ"ז כ"ש הכא בשמעתין דר"א הוא דרמי תרומה אתרומה ובבכורות משמע לחד לישנא דר"א גופא הוא דקאמר כמחלוקת בזו כן מחלוקת בזו דבכורות ותרומה חדא מילתא היא א"כ משו"ה לא מצי לאוקמי הכא הך דחבית בתרייתא כר"מ דהא ר"מ איפכא שמעינן ליה משו"ה הוצרך ר"א לחלק ולשנויי שאני התם דאיכא הפסד חולין וכדמשני נמי לעיל דף ט"ו וכדפרישית התם דמשום דליכא משמרת תרומה כה"ג אלא איסורא דרבנן וכ"ש לר"א דבכורות דאמר דבכורות ותרומה חדא מילתא היא ותרווייהו מדרבנן מש"ה במקום פסידא הקילו. ואי תיקשי אם כן לר"א דבכורות דאמר כמחלוקת בזו כך מחלוקת בזו ולפ"ז ר"מ דמחמיר בבכור מחמיר נמי בתרומה א"כ תיקשי ליה מתניתין דידן דקאמר ר"מ מדבריהם למדנו ומיקל טפי מרבי יוסי ור"ש. נ"ל דלאו קושיא היא דלר"א דבכורות סבר ר"מ במתניתין דהכא דפסחא שאני כיון דאזלא לאיבוד מחמת איסור חמץ ור"מ מדמה איסור לטומאה כנ"ל נכון ודוק היטב. ותו לא מידי:

קצת השמטות משיטת דר"ח סגה"כ

א ואין זה לקט אלא שכחה מה שכתבתי דף י"ד בתוס' בד"ה אבל תרומה וקדשים דלר"ע איכא למילף דבקדשים אוכל מטמא אוכל דאל"כ לא אשכחן רביעי בקדש הכוונה בזה דע"כ הכי הוא לר"מ ור"א אליבא דר"ע לפי שיטת התוס' דר"מ ור"א סברו אליבא דר"ע דט"מ לט"א מדרבנן ואם כן לפ"ז כיון דלר"ע רביעי בקדש דאורייתא ואם כן לשיטת רש"י ע"כ סבר ר"ע דאוכל מטמא אוכל בקדשים ואף לפי שיטתי דר"מ ור"א אליבא דנפשייהו פליגי אפ"ה א"ש דמדר"מ ור"א שמעינן דאוכל מטמא אוכל בקדשים אי ס"ל כרבי יוסי דרביעי בקדש דאורייתא ודוק ועיין מה שכתבתי בזה בדף י"ט:

ב' בדף י"ד ע"ב אמר רבא ש"מ קסבר ר"ע ט"מ לט"א דאורייתא דאי ס"ד דרבנן מכדי האי נר וכו' ומקשה בגמרא ממאי דלמא לט"א מדרבנן. ולכאורה יש לתמוה דהא ע"כ בלאו הכי מוכח דסבר ר"ע ט"מ לט"א דאורייתא כיון דדריש יטמא יטמא לענין שני עושה שלישי בחולין ואם כן ע"כ במשקין נמי דכתיב וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא דריש ר"ע יטמא יטמא וא"כ מקרא מלא הוא דט"מ לט"א דאורייתא אליבא דר"ע כדאמר ר"ל לקמן בדף י"ח. אלא דבאמת לק"מ דאכתי מצינן למימר דסבר ר"ע ט"מ לט"א מדרבנן והאי יטמא דכתיב במשקין דריש ליה ר"ע לענין הכשר לא לענין טומאה כדאמרינן לקמן דף ט"ז אליבא דרב דאמר דכן ממש ותדע שכן הוא דהא לשיטת התוס'

לקמן גבי ואזדא לטעמייהו דר' מאיר אליבא דר"ע אמר דט"מ לט"א דרבנן ואם כן ע"כ כדפרישית כמ"ש שם התוס':

ג' מה שכתבתי בדף ט"ז בהא דאמר רב דכן ממש דאכתי איכא למידק האיך אפשר לומר דכן ממש אטו מי גרע הנך משקין מעצים ולבונה דקי"ל דחיבת הקדש מכשרתן לפי' תוספות וכתבתי ליישב:

אמנם אחר זה ראיתי שהתוספות בעצמם דף כ' בד"ה אלא דאיתכשר שהרגישו קצת בזה ונדחקו ליישב בע"א. מיהו דבריהם שם לאו אליבא דרב אייבי אלא אפילו אליבא דשמואל ועיין מה שכתבתי שם בזה:

דף כא.

פרק כל שעה כל שעה שמותר לאכול מאכיל ופירש"י דלדיוקא אצטריך וכו' נראה דאע"ג דמוקמינן לה בסמוך כר"ג אפ"ה לא איצטריך לגופא דמלתא דפשיטא היא וכמ"ש מהרש"א ז"ל ונראה דפשיטא ליה לרש"י ז"ל דאי ס"ד דאיכא שום רבותא בהא מילתא הוה ליה למיתני בהדיא ולא למיסמך אדיוקא במאי דתני לה בהאי לישנא דמותר ולא קתני כל שעה שאוכל אע"כ דבלא"ה פשיטא ליה הא מילתא אלא אגב דקתני לעיקר מילתא אדיוקא דכל שעה שאינו אוכל קתני לה נמי בהאי לישנא דמותר כיון דקושטא דמילתא הכי הוא וכה"ג איכא למימר דאף על גב דקאמר בגמרא דמאכיל לבהמה ולחיה שייך בהו שום חששא דבל יראה אפ"ה לא איצטריך למיתני לגופא דמילתא דפשיטא הוא דאלת"ה מאי מקשה הש"ס בפשיטות בסמוך דאי כר"י האיכא חמישית דאין אוכל ומאכיל ומנ"ל הא מילתא דנהי דשמעינן לר"י דאמר תולין כל חמש דילמא היינו למוכרו לכותים דוקא אבל לעולם דמהאי טעמא אסור להאכילו לבהמה ולחיה משום הך חששא דילמא משיירא וליכא למימר דאי הוי שייך האי חששא דילמא משיירא מקמי הכי נמי הוי אסור דאין שיעור לדבר אם כן הדר הו"ל מילתא דפשיטא דאטו לעולם יהא אסור להאכיל אע"כ דקושטא דמילתא הכי הוא דמילתא דפשיטא היא ולא איצטריך להא צריכותא אלא אגב גרירא לבתר דתני לה לדיוקא כדפירש"י כנ"ל וכ"ש דא"ש למ"ש הרא"ש ז"ל דבאמת לא שרי להאכיל לבהמה ולחיה אלא כשעומד על גביהן עד שיאכלו אלא אפ"ה הו"א דאיכא למימר שמא יעלים עיניו ואם כן פשיטא דליכא רבותא אלא דאי הוי תנא חד מינייהו הו"א דדוקא קאמר ואם כן ע"כ דעיקר מילתא לא תני אלא לדיוקא וכדמסיק הרא"ש ז"ל מיהו יש לי לדקדק בדבריו דא"כ האיך בעי רבא למימר לעיל דף י"ב דטעמא דר"י דאמר תולין דיהבי ליה רבנן שעה א' ללקט עצים ואכתי מה

הועיל במה דאמר תולין דהיינו שיאכיל לבהמה דא"כ לא יהיה לו שהות ללקט דהא צריך לעמוד על גביהן ושלא יעלים עיניו ויש ליישב לפמ"ש בסמוך דאיכא למימר דהא דקאמר ר"י תולין היינו לענין דא"צ לשרפו ולעולם דאסור בהנאה אף למכור לכותי וכ"ש דאין מאכיל לבהמה ואם כן היינו סברא דרבא וצ"ע ודו"ק:

בתוס' בד"ה עבר זמנו אסור בהנאתו ואם מכר דמיו מותרין כדתנן פ"ב דקידושין וכו' עכ"ל. ואף על גב דלא קתני התם חמץ בפסח אפ"ה מדמסקינן התם דטעמא דכולהו איסורי הנאה דמיהן מותרין היינו מדאיצטריך למיסר בע"ג ושביעית והו"ל שני כתובים אם כן ה"ה לחמץ בפסח דשרי ונראה שהתוספת הוכרחו לפרש כן בשמעתין מדמקשינן לקמן עבר זמנו אסור בהנאתו לגירסת התוספות לקמן והיינו דסבר תנא דלעיל דשורפין ואכתי מאי קושיא הא איצטריך לאשמעינן דאפילו בדיעבד אם מכרו אסור בהנאת דמיהן לכן הוכרחו לפרש דודאי דמיהן מותרין ומכאן יש לי לדקדק על מה שכתבו קצת פוסקים דדוקא לאחריני שרי ליהנות מחליפי חמץ אבל להמוכר עצמו אסור וא"כ אכתי הו"מ לאוקמי בכה"ג דעבר זמנו אסור בעל החמץ בהנאת דמיהן וחלופיהן אע"כ דאין לחלק וצ"ע:

בד"ה לימא מתניתין דלא כר"י אף לפי המסקנא וכו' עכ"ל. ולכאורה דברי מותר הן מיהו למאי דפרישית בסמוך יש ליישב קצת דלכאורה היה אפשר לומר דלמסקנא דמסיק הש"ס הצריכותא דמשמע דאיכא שום חששא דבל יראה הו"מ שפיר לאוקמי כר"י וכדפרישית אלא דאפ"ה לא מתוקמי כר"י מה"ט גופא דלא מתוקמי כר"מ דא"כ כל שאוכל מאכיל מבעיא ליה:

בד"ה ואי אשמעינן וכו' ואין עובר משום בל יטמין וכו' כיון שאין יודע היכן הוא וכן משמע וכו' עכ"ל. ובס' פרי חדש דקדק מלשון התוס' דס"ל בחמץ שאין ידוע אין חייב לבדוק מן התורה ולענ"ד משום הא לא איריא דאף את"ל דסבר דחייב לבדוק אף באין ידוע וכשיטת הר"ן ז"ל ע"כ היינו מטעם שכתב הר"ן ז"ל דבמקום שמכניסין חמץ הוה ליה כודאי דחזקתו שהכניס בו חמץ ומשום הכי חייבוהו לבדוק באותן המקומות עד מקום שידו מגעת וכדרך תשמישו משא"כ הכא שכבר בדק בכל אותן המקומות ובהאי נמי דמשייר ודאי מצנע עד שאין יודע באיזו מקום ואם כן הוה ליה כמקום שאין ידוע אם הכניסו חמץ דאין עובר מדאורייתא לכ"ע וע"ז מייתו ראיה דהיכא שבדק במקומות הידועים אינו עובר אפילו אם עדיין נשאר שם חמץ כדמשמע לעיל בהאי דוכי משכחת לה לבטלה אלמא דכל כמה דלא משכחת לה אינו עובר כיון שלא היה במקום ידוע שהרי כבר בדק כדינו ובתר הכי מקשה הרשב"א ז"ל דנהי דלא עבר בבל יראה

מדאורייתא אכתי היכי שרי להאכיל לחי' דהא מחייב מיהא לבדוק מדרבנן כמו בנטלה חולדה בפנינו דצריך בדיקה משום חששא דשמא יאכל לשיטת התוספות כנ"ל בכוונת התוספות ועדיין צ"ע ועיין בסמוך ועיין לעיל בסוגיא דאין חוששין:

בא"ד הקשה רשב"א היכי שרי וכו' הא תנן בפ"ק וכו' עכ"ל. ועיין בלשון הרא"ש שכתב לחלק בשם הרשב"א ז"ל בין חיה כפותה והרא"ש ז"ל גופא מסיק משום קושיא זו דצריך לעמוד עליהם עד שיאכלו ע"ש ולענ"ד לא ידענא מאי קשיא להו מהא דפ"ק דתנן מה שמשייר יניחנו בצינעה דהתם לית ליה פסידא בהכי אם יניחנו בצנעה משא"כ הכא אם לא נתיר לו להאכיל לחיה המוטלת עליו לזונו אית ליה פסידא ויצטרך לשרפו ואי קשיא להו מהא דקתני אם תטול בפנינו יהא צריך בדיקה מהא נמי לא קשיא דנהי דהיכא שנטלה בפנינו צריך בדיקה אפ"ה מותר להאכיל לחיה דהא איכא ספיקי טובא דלמא לא משייר ואת"ל דמשייר דלמא מצנעא ליה שפיר שלא יבא לא לידי בל יראה ולא לדלמא אתא למיכל וצ"ע ודו"ק:

בפירש"י ולא מסיק אדעתיה לבטלו עכ"ל. ואף ע"ג דקי"ל הבודק צריך שיבטל ופרישית בריש מכילתין דלשיטת רש"י מדינא דמתניתין נמי הכי הוא ודלא כשיטת הר"ן ז"ל אפילו הכי לא אהני הכי בביטול דאתמול כיון ששיירו ע"מ להאכילו לבהמתו ומה שהוצרך רש"י לפרש כן ולא מפרש בפשיטות דלא מסיק אדעתיה לבערו היינו דלישנא דגמרא הכי דייק דמסיק ועבר עלה בבל יראה או אפשר דס"ל דהכא אפילו מעיקר הדין נמי בביטול בעלמא סגי דלא חיישינן דלמא אתי למיכל מיניה כיון שהאכיל לבהמתו מימאס ולא חזי לאכילה ולא חיישינן נמי שמא לא ביטלו בלב שלם דודאי לא חיישינן להכי אלא בגלוסקא יפה וכיוצא בזה אבל הכא במאי דשיירא ודאי בגילוי דעתא דביטל סגי והתוס' שכתבו דה"ה דהו"מ למימר דלמא אתא למיכל מיניה אפשר דסברי כשיטת הפוסקים שהביא הרא"ש ז"ל דיש לבטל גם כן בתחלת שש ואם כן לא שכיח לגזור כולי האי שמא לא יבטל משו"ה כתבו דהו"מ למימר דלמא אתא למיכל כן נראה לי:

בגמרא ריב"ב אומר כותח וכל מיני כותח וכו' עיין פרש"י ותוספות. ולולי דבריהם היה נ"ל לפרש בפשיטות דריב"ב לשיטתיה דס"ל במכילתא פ' בא דחמץ קודם ביעורו בשריפה דוקא ויליף מנותר ולפרש"י דלקמן דף כ"ח משמע דקודם ביעורו היינו שלשים יום קודם פסח דחל עליו חובת ביעור שלא יהא החמץ בעולם בפסח ואם כן נהי דלב"ה מותר למכור קודם פסח היינו משום דאפשר שימצא לו אוכלין קודם פסח משא"כ בכותח שאין דרך לאוכלו מהר אסור למכור שלשים יום קודם פסח כדי שלא יהא בעולם בפסח וכן משמע להדיא שם במכילתא דאסר ריב"ב:

דף כא:

בגמרא ומותר בהנאתו פשיטא לא צריכא שחרכו קודם זמנו. נ"ל דלאו בחרכו לחוד איירי מתני' דהא לא איירי ביה כלל אלא דעיקר דינא דמתני' דמותר בהנאתו אלא יסיק בו תנור וכיריים דסיפא קאי דלאחר זמנו אסור וקתני הכא דקודם זמן איסורו אם רוצה לשרפו יכול להסיק בו תנור וכיריים אע"ג שנהנה ממנו ג"כ לאחר זמן איסורו אפ"ה שרי דלא גרע מחרכו אלא דבגמ' עיקר מילתא דמיירי ביה רבא אתא לאשמעינן דאפילו בדאיתא בעיניה לאחר זמנו שרי כיון שחרכו קודם זמן כנ"ל:

בתוס' בד"ה עבר זמנו פשיטא וכו' ונראה דפריך פשיטא משום דתנא בפ"ק דשורפין וכו' עד סוף הדיבור. ואף ע"ג דלקמן דף כ"ח ע"ב כתבו התוס' דלרבי שמעון משש ומעלה עד הלילה מותר בהנאה ואפילו הכי קאמר ר"ש דשורפין בתחלת שש דגזור שמא יאכלנו ממש איכא למימר דלא דמי דר"ש לא איירי אלא דלא חזי למוכרו לכותי ולא לשום הנאה כ"א להסיקה תחת תבשילו ומשו"ה מחמיר לשורפה בהתחלת שש משום חששא דדלמא אתא למיכל דהו"ל הפסד מועט כיון דבלא"ה להסקה קאי משא"כ בחולין דקיימינן הכא אי ס"ד דשרי בהנאה לא הוי מחמרינן לשורפה בתחלת שש כיון דאיכא תקנה למוכרו לכותי כולו כאחד וכמו שכתבתי נראה להדיא מלשון התוספות דף כ"ח ועיין במהרש"א ז"ל שכתב בענין אחר ונראה שנתכוון גם כן ליישב הא דמשני בגמ' לשעות דרבנן דלא שמעינן לה ממתניתין דלעיל אלא שדבריו דחוקים ולענ"ד נראה דלפירוש התוס' הא דמשני לשעות דרבנן דאע"ג דשמעינן לאיסור הנאה שפיר ממתניתין דלעיל דקתני שורפין אפ"ה אשמעינן משנה יתירא דהכא דאין חוששין לקידושין והיינו דקתני עבר זמנו אסור בהנאתו וממילא דכל שעבר זמנו מדרבנן שוה לאיסור הנאה כמו לאחר שעבר זמן דאורייתא אלא דאכתי קשיא לי דאם כן אמאי איצטריך לשנויי בשעות דרבנן והיינו תחלת שש דהא אפילו מלאחר שש עד הלילה נמי שייך האי רבותא גופא דאסור בהנאה לגמרי ואין חוששין לקידושין ולאפוקי מדרבי שמעון דלא אסר אלא משום חששא דשמא יאכל מדרבנן ומכ"ש למאי דפרישית דלר"ש בחולין מותר למוכרו. ועוד דאפילו לר"י דאוסר לפני זמנו אפ"ה איכא רבותא טובא דאסור בהנאה מדאורייתא דהא לחזקיה בסמוך דלא שייך איסור הנאה אלא היכא דכתיב לא יאכל וא"כ בלפני זמנו לא שמעינן איסור הנאה דהא רבי יהודה מלא תאכל עליו יליף וכמו שהקשו שם בתוס' וע"ש בחידושינו ואפשר כיון דלקושטא דמילתא אפילו בשעות דרבנן אין חוששין לקידושין כדמשמע מלישנא דמתניתין דכל שעבר זמנו שוה משו"ה מסיק לה בהאי

לישנא דשעות דרבנן דכל היכא דלא מיתסר מדאורייתא מיקרי שעות דרבנן כנ"ל ודוק ועיין בסמוך:

בפירש"י בד"ה משש ומעלה ע"כ מתחלת שש דאי לאחר שש דאסור מדאורייתא מאי אתא לאשמעינן וכו' עכ"ל. נראה מפירושו שהוא סובר דחיטי קורדנייתא אית בהך חששא דאורייתא ואף ע"ג דקשות הן ואיכא לספוקי שמא לא נתחמצו אפילו הכי כיון דהוי ספיקא דאוריתא ומחוייב לשורפו ליכא שום רבותא בהכי ועוד מדנקט אפילו משמע דבשאר חמץ נמי איכא שום רבותא אלא דאכתי קשיא לי דלמא לעולם לאחר שש אייריי והא גופא אתא לאשמעינן דאסור בהנאה מדאורייתא או לאפוקי מדר"י הגלילי דמתיר בהנאה לגמרי ואע"ג דפשיטא לן דלא קי"ל כר"י הגלילי ואסור בהנאה אכתי ס"ד דהיינו לחומרא אבל לענין קידושין מדלא קתני המקדש בחמץ בפסח התם בקידושין גבי שאר איסורי הנאה ס"ד דחוששין לחומרא לדר"י הגלילי או לאפוקי מדרבי שמעון דלפני זמנו שרי בהנאה מדאורייתא ואע"ג דרב פסק לקמן כרבי יהודה לענין דלפני זמנו נמי במשהו אכתי ס"ד דהיינו לחומרא והוצרך לאשמעינן דאין חוששין לקידושין כלל וכ"ש דקשה טפי למאי דפרישית בסמוך דאליבא דרבי יהודה גופא נמי איכא למימר דלאחר שש עד הלילה אינו אסור בהנאה אלא מדרבנן והיינו לחזקיה בסמוך וכדמשמע לכאורה ממאי דקאמר ר"י תולין כל חמש אלמא דשני ליה בין איסור אכילה להנאה וכדפרישית שם מיהו לשיטת ר"ת לעיל (דף ו' ע"ב תוס' ד"ה משש שעות) דחיטי קורדנייתא חמץ נוקשה מדרבנן הוא ומייתי ראיה מחמץ דרבנן ושעות דאורייתא לחמץ דאורייתא ושעות דרבנן אם כן אתי שפיר ואע"ג דלמאי דפרישית בהא נמי לא מייתי ראיה שפיר דהא איכא למימר דנהי דמחמרינן בחמץ דרבנן אטו דאורייתא אפ"ה לא שייך לומר כן בקודם שש כיון דאפשר דאפילו לאחר שש אין אסור בהנאה מדרבנן לחזקיה אפ"ה איכא למימר דנהי דמדרבי גידל לא שמעינן להא מילתא אפ"ה מגופא דמתניתין דקתני עבר זמנו אסור בהנאתו שמעינן לה שפיר וכדפרישית בסמוך בשיטת התוס' דיתורא היינו לאשמעינן דאין חוששין לקידושין אפילו בעבר זמנו מדרבנן ולא איצטריך לאתויי דרבי גידל אלא להא מילתא לחוד דבאיסור דרבנן נמי אין חוששין לקידושין כלל אף לחומרא כן נ"ל לשיטת התוס' ולענ"ד לולי פירש"י ותוס' היה נ"ל דאף אם נפרש דחטי קורדנייתא חמץ דאורייתא כפרש"י ונפרש גם כן משש ומעלה סוף שש כפירוש התוס' אפ"ה א"ש דמשני לשעות דרבנן דאסור בהנאה כיון דרבי גידל קאמר דמסוף שש אין חוששין לקידושין אלמא דלאחר שש אסור בהנאה מדאורייתא ואם כן שעות דרבנן נמי אסור בהנאה דגזרינן שש אטו שבע משא"כ אי לאו דרבי גידל הו"א

דלאחר שש עד לילה גופא אין איסורו בהנאה אלא מדרבנן כדפרישית ואם כן לא הוי שייך לגזור שש אטו שבע כיון דשבע גופא מדרבנן הו"א דשורפין אינו אלא משום דלמא אתא למיכל קמ"ל מדרבי גידל כן נ"ל נכון ובזה יש ליישב קושי' התוספות בקידושין דף כ"ו דמשמע שם דבאיסור דרבנן חוששין לקידושין וקשיא להו מדר' גידל ולמאי דפרישנא לא קשה מידי ובזה יש ליישב גם כן לשון הש"ע באה"ע סי' כ"ח שפסק דדוקא בחמץ דאורייתא ושעות דאורייתא הוא דאין חוששין לקידושין אבל בשעות דרבנן או חמץ דרבנן הוי ספק קידושין ותמהו עליו כל האחרונים ולמאי דפרישית א"ש שחושש להחמיר דחיטי קורדנייתא הוי חמץ דאורייתא ולפירוש התוס' דמשש ומעלה היינו סוף שש דהוי לגמרי דאורייתא אבל בחד דרבנן אפשר דהוי ספק קידושין כסוגיא דגמ' דפ' האיש מקדש וסוגיא דהכא נמי א"ש כדפרישית ודוק אבל שיטת רש"י ז"ל עדיין צ"ע:

בגמרא ולא יסיק בו תנור וכיריים פשיטא וכו' לכאורה לפמ"ש התוס' לעיל דף ה' דהא דלא יסיק בו וכו' היינו מדרבנן אם כן הוי מצי לאוקמי הכא נמי לענין שעות דרבנן דאע"ג דלאחר שש נמי לא הוי אלא מדרבנן אפ"ה גזרינן שש אטו שבע אלא דנראה ברור דמה שכתבו התוס' לעיל דלא הוי אלא מדרבנן היינו נמי אליבא דמ"ד אין ביעור חמץ אלא שריפה דאירי לעיל וכן פסקו התוס' להלכה משא"כ לרבנן דהשבתתו בכל דבר והוי מהנקברין דאפילו אפרן אסור אם כן כ"ש דלא יסיק בו מדאורייתא דלכאורה נראה ברור דהא דהנקברין אפרן אסור היינו מדאורייתא וכבר נתפרש לעיל בשם ספר תומת ישרים שכתב רבינו אשר משום דאפילו לר"י דלא יסיק היינו מדאורייתא דיליף מנותר אבל שיטת התוס' אינו כן ואפשר דבנותר גופא היכא דלא שייך איסור הקדש נמי אפרו מותר מדאורייתא ואין להקשות לשיטת התוס' דמדאורייתא שרי להסיק דמ"ש מערלה דאסור להדליק בו את הנר דיש לחלק שפיר בין איסור הדלקה דהנאתו בשעת ביעורו להסקת התנור דהנאתו אחר ביעורו כן נ"ל ועדיין צ"ע ומבואר לעיל בסוגיא דערלה בעז"ה ודו"ק:

שם לא צריכא לר"י דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה וכו' לשיטת רש"י דפלוגתא דר"י ורבנן היינו קודם איסורו דוקא אבל לאחר איסורו לר"י נמי השבתתו בכל דבר אם כן לר"י האי רבותא דלא יסיק היינו לשעות דרבנן מיהו לפמ"ש דלרש"י לר"י לאחר ביעורו נמי עיקר מצותו בשריפה אלא שאם אין האש מוכן מיד אין צריך להמתין דעובר בבל יראה ואף על גב דאפשר דבמשהה ע"מ לבערו אינו עובר אפ"ה אין להשהותו לכתחלה משא"כ קודם ביעורו מצותו דוקא והיכא דאפשר צריך להמתין אם כן סוגיא דהכא א"ש בפשיטות ולשיטת התוס' נמי דס"ל איפכא דקודם ביעורו השבתתו בכל דבר אפ"ה א"ש האי דלא יסיק אפילו בשעות דרבנן הא אפרן מותר ולא הוי בכלל הנקברין דנהי

דהשבתתו בכל דבר היינו לקולא אבל מסתמא לא נחמיר קודם ביעורו יותר מלאחר ביעורו כן נ"ל:

שם אמר חזקיה מנין לחמץ בפסח שאסור בהנאה. קשיא לי אמאי לא יליף בק"ו מנותר ושאר איסורי הנאה דאינן בבל יראה ואסורין בהנאה מכ"ש חמץ דבבל יראה כדיליף לקמן דף כ"ח לענין שריפה והכא לא שייך כל הני פירכי דפרכי רבנן לר"י לקמן מיהו לשיטת הרא"ש ז"ל שם דרבנן לא ילפי כלל מנותר דחולין מקדשים לא ילפינן א"ש דלא ילפינן מנותר אלא דאכתי מצינן למילף מבשר וחלב ושאר איסורי הנאה שהיה להם שעת הכושר ואפילו הכי אסירי והנלע"ד בזה דל"ש למילף בק"ו מנותר או משאר איסורים אלא לר"י דוקא דחמץ לאחר זמנו נמי אסור ואם כן אין היתר לאיסורו משא"כ למאי דקי"ל כר"ש דלאחר זמנו מותר מדאורייתא ותו ליכא למילף בק"ו דמה לנותר ושאר איסורים שאין היתר לאיסורן משא"כ בחמץ בפסח דיש היתר לאיסורו אלא דלפ"ז קשיא איפכא כיון דשני ליה לחזקיה בין לא יאכל ובין לא יאכל אם כן אמאי שני הכא למיכתב לא יאכל לר"י כיון דבלא"ה ידעינן דאסור בהנאה מק"ו ונ"ל דלחזקיה נמי לא מדשני בלישנא יליף דליכא ייתורא אי כתיב בצירי או בחולם אלא דפשטא דלישנא לא יאכל משמע דאסור בהנאה וכיון דלקושטא דמלתא אסור בהנאה שייך למכתב לא יאכל ודוקא לקמן בשרצים דמותרין בהנאה מקשה הש"ס שפיר וא"ל למיכתב לא יאכל ועוד דאי כתיב לא יאכל בשרצים לא ניבעי נמי לכם משא"כ בשאר דוכתי לא שייך להקשות למה כתיב לא יאכל והשתא לפ"ז בלא"ה אתי שפיר מילתא דחזקיה דכיון דכתיב בגופיה איסור הנאה מייתי ליה מקרא דגופיה וקרא לא מייתר ועוד דאיצטריך קרא ללאו בהנאה משא"כ בק"ו הא ק"ל דאין עונשין מן הדין וזה לשיטת התוס' דוקא דמשמע דשייך מלקות באיסור הנאה ודלא כשיטת הרמב"ם ז"ל וכמו שיבואר והשתא ניחא נמי שיטת התוס' לקמן בדף הסמוך בד"ה וכ"ש שכתבו דחזקיה מודה דלר"מ כרבי אבהו ואפ"ה לא חש לדקדק אמאי כתיב לא יאכל מיהו בירושלמי מצאתי דאיכא דרשא אחרת בלא יאכל דדרשינן מיניה דאפילו לכלבים של הפקר אסור ובמכילתא נמי מצאתי דר' יאשיה מפיק לאיסור הנאה מלא יאכל והא דכתיב אידך קרא לא יאכל היינו לחייב את המאכיל כאוכל מיהו אפשר דהני תנאי דמכילתא ודירושלמי ס"ל דלא יאכל מיותר לגמרי דלא ס"ל הני דרשות דר"י דלפני זמנו ולאחר זמנו וכן נראה קצת מלשון המכילתא ע"ש ולקמן בפירקין אבאר עוד בדרך אחר דאיצטריך קרא לאיסור הנאה בחמץ לאפוקי מדרשא דר"י הגלילי דכתיב לך שלך יהא והיא דרשא פשוטה בכל איסורי אכילה והיתר

הנאה ולא הוי דרשינן לחד בשאור וחד בחמץ ולכבשתו ולא כבשתו אלא דבתר דקים לן דחמץ אסור בהנאה ודוק היטב:

שם ופליגא דרבי אבהו דאמר ר"א כ"מ שנאמר לא יאכל לא תאכל וכו' וקשיא לי אמאי דמסיק לקמן דלא שייך פלוגתא דחזקיה ורבי אבהו בשום איסור מהאיסורים אלא לענין משמעות דורשין ונ"מ לחולין בעזרה א"כ כל הני לישני דרבי אבהו ל"ל ולכאורה דלענין חמץ בפסח גופא איצטריך ליה דבין בתוך זמנו דכתיב לא יאכל ובין לפני זמנו ולאחר זמנו דלא כתיב אלא לא תאכל ולא תאכלו אפ"ה כולהו אסורים בהנאה ממשמעות דקרא והא דלא קאמר לקמן דאיכא בינייהו לפני זמנו ולאחר זמנו היינו משום דלחזקיה נמי כולהו אסורי בהנאה למאן דאוסר באכילה והיינו כדפרישית דיליף מק"ו מבשר וחלב ושאר איסורי הנאה כיון דחמץ נמי אין היתר לאיסורו מיהו אי לאו ילפותא דלא יאכל לחזקיה הו"א דכולהו שרי מדרשא דלך יהא אבל השתא דכתיב לא יאכל לאפוקי מהאי דרשא דלך מוקמינן לדרשא אחריתי אם כן ממילא דכולהו איסורי דחמץ אסורין בהנאה מק"ו או במה הצד מבשר ותלב וכלאי הכרם וערלה אלא דלפי זה קשיא לי א"כ אמאי קאמר ופליגא דלמא חזקיה גופיה נמי כרבי אבהו ס"ל אלא דאפי' הכי איצטריך להאי ילפותא דלא יאכל לאפוקי מדרשא דלך ויש ליישב דמ"מ קאמר שפיר ופליגא דהא רבי אבהו דנקיט כל הנך לישני לא קאמר להו אלא לענין חמץ בפסח כדפרישית לאפוקי מדחזקיה במשמעות דורשין ונ"מ לחולין בעזרה כדמסיק לקמן דאי ס"ד דלא פליגי אלא בשור הנסקל במשמעות דורשין ונ"מ נמי לחולין בעזרה אבל בחמץ לתרוייהו דוקא מלא יאכל ילפי לאפוקי מדרשא דלך דאם כן רבי אבהו למאי נ"מ נקט כל הנך לישני דבחד לחודא הוי סגי אע"כ דלענין חמץ בפסח איירי דס"ל לרבי אבהו דמאן דלית ליה דר"י הגלילי לא משמע ליה כלל דרשא דלך לענין היתר הנאה אלא לשאר דרשא א"כ שפיר מסיק הש"ס ופליגא כן נ"ל ודו"ק:

שם דאמר רבי אבהו כ"מ שנאמר וכו' עד שיפרוט לך. יש לתמוה דלמאי דמסקינן לקמן עיקר מילתא דרבי אבהו היינו לענין חמץ ושור הנסקל דמפקי ליה מאותו ולאשמעינן דלר"י חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא אם כן אמאי מייתי הא מילתא דעד שיפרוט לך בנבילה וטפי הוה ליה לאתויי בהדיא מאותו דטריפה דהא קי"ל כר"י דבנבילה לדברים ככתבם הוא דאתא וקי"ל נמי חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא ויותר יש לתמוה בסוגיא דחולין ס"פ כל הבשר דמייתי רב אשי הא מילתא דרבי אבהו לענין בשר וחלב ומייתי נמי מנבילה ולא מייתי התם כלל האי שקלא וטריא דאליבא דר"י יליף לה מאותו דכתיב גבי טריפה והוי דלא כהלכתא והנלע"ד בזה יבואר בסוף הסוגיא

דשמעתין דלר"י נמי אף ע"ג דיליף מאותו אפ"ה צריך נמי להאי ילפותא דעד שיפרוט וכו' בנבילה וכמו שיבואר בעז"ה:

בפירש"י בד"ה עד שיפרוט וכו' לגר בנתינה ולכותי במכירה לא גרסינן וכו' עכ"ל. ובחולין פ' כל הבשר בכל הגמרות שלנו גרסינן לה אלא שהתוס' כתבו שם דרש"י בשמעתין לא גרס לה ואני בעניי לא ידעתי למה מחקו רש"י מהספרים דשפיר מצינו לקיים הגירסא ולאו משום דדוקא קאמר לגר בנתינה ולכותי במכירה דהאי סברא לר"י הוא דשמעינן ואנן הכא אליבא דר"מ קיימינן אלא דלר"מ נמי הא דאמרינן עד שיפרוט כדרך שפרט בנבילה ודייק דבעלמא אסור לאו משום דכולה קרא דנבילה מיותר דהא איצטריך לאשמעינן דיש מצוה ליתנה לגר דהא לא שמעינן לה מסברא דמהיכי תיתי נאמר מסברא שיהא החיוב על בעל הנבילה להחיות את הגר יותר מכל ישראל שמצווין להחיותו וכמו שהקשו התוספות להדיא בפרק קמא דע"ז דף כ' דאטו מי שיש לו שום חפץ יצטרך ליתנו לגר ולא ימכרנו לכותי לר"י ותירצו דדוקא נבילה שהוא דבר מועט ציוותה התורה ליתנו לגר ואם כן לר"מ נמי ליכא למימר דמסברא נאמר דנבילה הוי דבר מועט ומחוייב ליתנו לגר וע"כ איצטריך קרא להכי והא דאמרינן לקמן דלר"י לא צריך קרא וסברא הוא היינו לבתר דכתיב לגר תתננה שהיא מצוה תו לא צריך קרא דאו להקדים אע"כ דעיקר ילפותא דרבי אבהו אליבא דר"מ היינו מייתורא דאו מכור דמיותר לגמרי כיון דבאמת לר"מ כותים בין במכירה ובין בנתינה אפילו הכי איצטריך קרא דאו מכור לאשמעינן בעלמא איסור הנאה א"כ אי לא הוה כתיב או מכור לא הוי ידעינן הא מילתא דלעולם דבעלמא נמי מותר אלא דנתינה דגר בנבילה איצטריך למצוה וא"כ שפיר גרסינן דמדאיצטריך לכתוב נתינה דגר וכתב נמי מכירה דכותי ילפינן שפיר דלא יאכל בכל מקום איסור הנאה משמע כנ"ל ולישנא דרש"י גופא הכי דייק שכתב והוצרך להתיר בהנאה כדכתיב או מכור אלמא דמאו מכור יליף לה ואפשר דאפ"ה לא משמע לרש"י למיגרס האי לישנא דעד שיפרוט כדרך שפרט בנבילה לגר בנתינה דלא הוה ליה לאתויי אלא או מכור לחוד אלא דלפע"ד צריך לאתויי נמי נתינה דגר דאל"כ לא שייך למידק מדאיצטריך מכירה דכותי אלמא דבעלמא אסור דאיכא למימר דלגופא איצטריך היתר הנאה בנבילה דלא נמעט מאותו דטריפה ולא הוי מוקמינן לה למעט חולין בעזרה לחוד כיון דנבילה דמי לטריפה כמבואר אלא שחמורה ממנה ואם כן מידי דכוותה ממעט אבל כיון דכתיב לגר תתננו מייתר לן או מכור לנכרי לכדרבי אבהו. כן נ"ל נכון לולי דרש"י ותוס' כתבו דלא גרסינן לה ולפי מה שאבאר עוד בסמוך

יתיישב יותר דשייך מיהא הך גירסא בחולין במימרא דרב אשי דשייך נמי אליבא דרבי יהודה ודו"ק:

שם דתניא לא תאכלו וכו' לגר במכירה מניין. נ"ל דהא דאיצטריך ילפותא בהא היינו משום דיש סברא דקפיד קרא ליכתוב דוקא נתינה בגד והיינו בגר עני כיון שאין לו במה להחיות עצמו שרינן למיספי ליה נבילה ומצוה נמי איכא להחיותו משא"כ היכא דליכא גר עני אלא גר עשיר אפשר דאסור להאכילו נבילות בידים כדי שיתגייר וכן כתבו התוספות להדיא סברא זו אליבא דר"י בפ' קמא דע"ז ובמסכת חולין ע"ש נמצא דלפ"ז אף למאי דקאמר ר"מ אחד גר וא' כותי בין במכירה בין בנתינה היינו נמי לצדדין נתינה לגר עני ומכירה לגר עשיר היכא דליכא עני דאי בדאיכא גר עני ודאי מחוייב ליתנו לו וכדמסיק להדיא בסמוך דלר"מ להקדים סברא הוא והיינו כדפרישית כן נ"ל אלא דמלשון התוספות לא משמע כן ויבואר בסמוך ודו"ק:

שם ר"י אומר דברים ככתבן לגר בנתינה ולכותי במכירה. לכאורה משמע דתרווייהו דוקא לר"י ואם כן מכירה לגר אסור וקשיא לי מנ"ל לר"י הא מילתא דהא מסקינן בסמוך מ"ט דר"י אלמא דמסברא ומשמעות הפסוק שפיר קאמר ר"מ אלא דמסיק דטעמא דר"י דאי כר"מ או ל"ל ואם כן נהי דמהאי טעמא דאו משמע ליה דאין להשוותן אכתי מצינן למימר דאו בא למעט נתינה דכותי לחוד ולעולם דגר בין במכירה בין בנתינה כדאמר ר"מ ולכאורה היה נראה בזה דלמעט נתינה דכותי לא איצטריך או למעט דמלא וכו' יליף לה כדאיתא בפ"ק דע"ז ואם כן ע"כ דאו בא למעט מכירה דגר אלא דמסוגיא דשמעתין משמע דלא נחית הכא לדרשא דלא וכו' דא"כ מאי קאמר בשלמא לר"מ מדאיצטריך וכו' הא לר"מ נמי לא שמעינן מידי דאיצטריך לכתוב נתינה דגר למצוה כדפרישית ועוד דבלא"ה ילפינן מנתינה דגר דכל נבילה שאין ראויה לגר אינה קרויה נבילה לטומאה ומכירה לכותי נמי איצטריך לאפוקי ממשמעות דלא וכו' כדמשמע בפ"ק דעכו"ם דתרתי שמעת מיניה ואיצטריך לאשמעינן דשרי אלא ע"כ דלא נחית בשמעתין לדרשא דלא וכו' והדרא קושיא לדוכתא א"כ מנ"ל לר"י למעט מכירה דגר נמי מאו דלמא לא ממעטינן מאו אלא נתינה דכותי לכך נ"ל דבאמת הא דקאמר ר"י דברים ככתבן עיקר דבריו לאסור מכירה דגוי אבל במאי דקאמר לגר בנתינה לאו מקרא יליף אלא דבלא"ה היכא דאיכא גר עני פשיטא דמחויב ליתן לו כדמסיק דלר"י סברא הוא וא"כ מה"ט גופא נתינה דגר עדיף ממכירה דגר וכמו שאבאר ולעולם היכא דליכא גר עני מודה ר"י לר"מ דמותר למוכרה לגר עשיר כיון שאין מחויב לזונו ואיסור מכירה נמי ליכא דלא גרע גר מכותי והשתא ניחא הא דמקשה בסמוך בשלמא לר"י ניחא והיינו למאי דלית לן דרשא דלא

וכו' ואם כן לר"י קשיא דאיצטריך לאסור נתינה ולפ"ז נתיישב היטב מאי דפרישית בסמוך דבחולין פרק כל הבשר גרסינן שפיר במימרא דרב אשי עד שיפרוט כדרך שפרט בנבילה לגר בנתינה ולכותי במכירה והיינו ממש כדר"י אלא דלאו מקרא דנבילה יליף לה ר"י דרב אשי שפיר מצי סבר כסוגיא דפ"ק דעכו"ם דר"י יליף איסור נתינה לכותים מקרא דלא וכו' והיינו דקאמר דברים ככתבן כדפרישית דמהיכי תיתי נאמר דפליגי ר"מ ור"י בסברא ומשמעות דורשין ופליגי נמי בדרשא דלא וכו' ואפושי פלוגתא לא מפשינן אע"כ דר"י באמת מלא וכו' יליף ונהי דנתינה דגר איצטריך למצוה שצריך ליתנה לו אכתי או מכור מיותר אלא ע"כ לאיסור הנאה בעלמא אתא וכדפרישית כנ"ל נכון בעז"ה לולי דרש"י ותוס' לא כתבו כן ואולי מקום הניחו לי בעז"ה ודוק היטב:

בתוספות בד"ה בשלמא לר"מ תימא לר"מ נמי וכו' ותירץ ר"י וכו' הוי ידעינן מסברא לאקדומי וכו' עכ"ל. וכבר כתבתי דלענ"ד תירוץ ר"י דחוק דמהיכי תיתי נאמר דאי לא הוי כתיב קרא כלל יתחייב בעל הנבילה ליתן לגר בחנם דהא לאו עליה דידיה לחוד רמיא לזונו טפי מכל ישראל וכמו שהקשו גם בספ"ק דעכו"ם ע"ש ובר מן דין קשיא לי נמי כיון דלר"מ נמי סברא הוא אלא דאיצטריך קרא דאו דלא נימא שבא להשוותן אם כן מאי מסקינן בסמוך לר"י סברא הוא לר"מ נמי סברא ואכתי במאי קמיפלגי ולמאי דפרישית בסמוך אתי שפיר דודאי נתינה דגר איצטריך למצוה שמחויב ליתן לו אלא לבתר דכתיב נתינה דגר למצוה ומכירה דכותי לאיסור הנאה דשאר איסורין כדפרישית איצטריך נמי ליכתוב או לר"מ להקדים דאי לא כתב או לא הוי ידעינן כלל דאיכא מצוה בגר שמחויב ליתן לו אלא אדרבה בא להשוותן דכיון דאיצטריך חד מינייהו לאיסור הנאה בעלמא איצטריך נמי אידך להשוותן כדמסקו התוס' משום הכי איצטריך או להקדים נמצא דכל זה לר"מ דוקא דלא שמעינן איסור הנאה בעלמא אלא מהאי קרא דמאותו דטריפה לא יליף דאיצטריך לחולין בעזרה ור"י לטעמיה דיליף שאר איסורי הנאה מאותו כדמסיק דס"ל דחולין בעזרה לאו דאורייתא ואם כן בלאו או ידעינן להקדים מסברא דאי ס"ד דבא להשוותן לישתוק מיניה כנ"ל ודוק היטב:

ובמה שכתב מהרש"א ז"ל על שיטת התוס' דפ' כל הבשר שאינו אלא דברי נביאות כמדומה לי שנעלם ממנו דברי התוס' פ"ק דעכו"ם שהוצרכו לתרץ ג"כ אליבא דר"י דאי לאו נתינה דגר הו"א שאסור ליתן לו נבילה כדי שיתן לב להתגיר ע"ש אלא דבלא"ה דברי התוספות דפ"ק דעכו"ם לכאורה תמוהים וסותרין דבריהם הקודמים דמשמע דבלא"ה איצטריך נתינה דגר למצוה אליבא דר"י ומשמע נמי דנחתו להאי סברא דפרישית דבאמת לר"י אין איסור למכור מצד המכירה עצמה דאם כן לא הוו מקשו מידי אמאי

איצטריך לר"י נתינה דגר דידעינן במכ"ש ממכירה דכותי דהא איצטריך נתינה דגר למעוטי מכירה דגר אלא ע"כ דמשמע להו דעיקר דברים ככתבן דר"י היינו לענין איסור נתינה לכותי וכבר ישבתי לשונם דשם על נכון וכאן אין להאריך יותר ודו"ק:

דף כב.

בפירש"י בד"ה אותו אתה משליך וכו' ומדאיצטריך קרא למשרייה לא מצי למילף וכו' למצוותו איצטריך שאין הקב"ה מקפח שכר וכו' עכ"ל. משמע מלשונו דלאו בכלבים שלו שמזונותן עליו איירי דא"כ אין זה מטעם שכר ומצוה להשליך לכלבים של הפקר ואם כן נראה מזה דבשאר איסורי הנאה אסור להשליך אף לכלבים של הפקר וכמ"ש לעיל בשמעתין בשם הירושלמי והובא גם בהגה' אשר"י ע"ש אלא דלעיל דף ה' גבי ש"מ מדר"ע תלת כתב רש"י להדיא דמאן דס"ל דחמץ השבתתו בכל דבר רשאי להשליך לכלבים של הפקר ע"ש לכך נראה דהכא בטריפה נמי נהי דאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה מ"מ היכא שיש לו כלב בביתו שמזונותיו עליו מותר ליתנו לו ויצא ידי מצותו אבל אם אין לו כלב בביתו מצותו להשליך לכלבים של הפקר משא"כ באיסורי הנאה לעולם אסור ליתן לפני כלבו כ"א דוקא לכלבים של הפקר לשיטת רש"י וסייעתו מיהו לשיטת הסוברים דמותר להשליך איסורי הנאה לכלבים של הפקר אם כן אין אנו צריכין לדברי אגדה דאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה אלא דבלא"ה איצטריך למילף ממיעוטא דאותו דאל"כ היה במשמע דטריפה גופא אסורה בהנאה ומה שכתב לכלב תשליכון אותו היינו לכלבים של הפקר דוקא אבל מדכתיב אותו למעט שאר איסורים על כרחך דטריפה גופא מותרת בהנאה דליכא למידרש אותו אתה משליך דאסורה בהנאה ולמעט שאר איסורים דאין אתה צדיך להשליך אלא דמותרין דא"כ לישתוק מאותו דממילא שרי בהנאה כיון דליכא קרא למיסר אע"כ דטריפה מותרת אף לכלבים שלו ואותו מיעט שאר איסורין לאיסור הנאה כנ"ל:

בתוס' בד"ה חולין שנשחטו בעזרה וכו' וקשה לרשב"א דבת"כ דריש ר"י וכו' מכלל דס"ל דאסורין בהנאה מדאורייתא ולענ"ד נראה ליישב בפשיטות על הדרך שכתבתי לעיל במימרא דחזקיה דלר"י גופא בלא"ה פשיטא דחמץ אסור בהנאה מנותר או בק"ו משאר איסורי הנאה כיון דאין היתר לאיסורו ולקמן הא מסקינן דליכא ביניהו לחזקיה ורבי אבהו אלא חמץ בפסח ושור הנסקל ואם כן כל האי שקלא וטריא דהכא בשמעתין דמקשינן לרבי אבהו בשלמא לר"מ וכו' אלא לר"י וכו' שאר איסורין דאסורי בהנאה מנ"ל היינו לענין חמץ ושור הנסקל ובאמת דמשור הנסקל נמי לא שייך האי קושיא דאיכא

למימר דיליף מבעל השור נקי והנאת עורו אפשר דלית ליה או דאית ליה ויליף מאת בשרו כדלקמן אע"כ דעיקר שקלא וטריא דשמעתין היינו לענין חמץ בפסח לחוד ואם כן לר"י גופא ודאי לא קשה מידי דהא יליף מנותר אע"כ דעיקר הקושיא למאן דפליג אדר"י בהא דאין ביעור חמץ אלא שריפה דלכמה פוסקים קדמונים הלכה כחכמים וכן חמץ לאחר זמנו לא קי"ל כר"י ואפילו הכי מודו דחמץ אסור בהנאה ואף על גב דבהא קי"ל כר"י בנבילה דדברים ככתבן וכ"כ הרמב"ם ז"ל ור"מ ור"י הלכה כר"י ולפי זה דאין הקושיא לר"י גופא שפיר מסקינן ואידך חולין בעזרה לאו דאורייתא ומשום הכי קי"ל דחמץ בפסח אסור בהנאה אבל לר"י גופא אף על גב דסבירא ליה דחולין בעזרה דאורייתא אפ"ה א"ש דחמץ בפסח אסור בהנאה כדפרישית והיינו דקאמר בגמרא ואידך ולא קאמר ורבי יהודה כן נ"ל נכון וברור בעזה"י ודוק היטב:

בגמרא והרי גיד הנשה וכו' מאן שמעת ליה דאמר אין בגידין בנותן טעם ר"ש ר"ש אין ה"נ דאסר וכו'. עיין באשר"י פ' גיד הנשה שכתבו חכמי לוניל ז"ל על הרמב"ם ז"ל שפסק דגיד הנשה מותר בהנאה אע"ג דקי"ל אין בגידין בנ"ט והוי דלא כשמעתין. והרא"ש ז"ל כתב דלא קי"ל כרבי אבהו אלא כחזקיה דרביה דר' יוחנן הוה אלא דעדיין לא נתיישב לשון הרמב"ם ז"ל דהא פסיק כרבי אבהו כמ"ש הרא"ש אלא דבהא מצינן למימר דאע"ג שהביא הרמב"ם ז"ל לישנא דרבי אבהו בפ"ה מהלכות מאכלות אסורות אין מזה ראיה דס"ל כוותיה כיון דמסקינן לקמן דלא נ"מ מידי בפלוגתא דחזקיה ור"א אלא בחמץ ושור הנסקל ולמשמעות דורשין אלא דאי אפשר לומר כן דהא הרמב"ם ז"ל פסק בכמה דוכתי דחולין בעזרה לאו דאורייתא ואם כן ע"כ סבר כרבי אבהו ממיעוט דאותו כדמוכח בשמעתין ובשם הרמב"ן ז"ל כתבו דשקלא וטריא דשמעתין לענין גיד הנשה היינו לרווחא דמילתא דתלי טעמא דאין בגידין בנ"ט אבל לפי האמת אף אי אין בגידין בנ"ט אפ"ה הותרה בכלל נבילה ולכאורה זה דוחק לומר דשקלא וטריא לרווחא דמילתא והנלע"ד בזה דבלא"ה יש לי לדקדק אמאי דקאמר הכא כשהותרה נבילה דהוי מצי למימר כשהותרה טריפה היא וחלבה וגידה הותרה ובהכי הוי שפיר טפי דנהי דלמ"ד אין בגידין בנ"ט לא הותרה בכלל נבלה דכתיב לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה והאי לאו בר אכילה הוא כיון דאין בו טעם וקי"ל דמידי דלא חזיא לגר לא מיקרי נבילה מ"מ מצינן למימר שפיר דאפי' הכי הותרה בכלל טריפה דכתיב לכלב תשליכון אותו והא נמי מסתמא חזיא מיהו לכלב דאל"כ מאי איסור הנאה הוי שייך בהו וכמ"ש הרא"ש ז"ל דיש נזהרין להשליכו לחתול אלמא דחזיא לכלבים ושונרא והוי שפיר בכלל לכלב תשליכון אותו וא"כ הא דלא משנינן הכי נלע"ד דהכא אכתי ס"ד דרבי אבהו כלל גמור

קאמר דפשטא דלישנא דלא תאכל ולא תאכלו משמע בהדיא איסור הנאה בכל האיסורין מדאיצטריך בנבילה ואם כן פשטא לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה משמע איסור הנאה ואכתי מנ"ל דהותר בכלל טריפה משא"כ למסקנא דלרבי אבהו גופא לא איירי אלא לענין חמץ ושור הנסקל דאותו מיעוטא משמע אם כן תו ליכא למימר דאותו בא למעט נמי גיד הנשה דמהיכי תיתי אדרבה הוי בכלל לכלב תשליכון אותו ולא שייך ביה מיעוטא דאותו ואם כן בשמעתין דעיקר הקושיא לרבי שמעון דס"ל אין בגידין בנ"ט ושמעינן ליה לר"ש בס"פ האיש מקדש דחולין בעזרה דאורייתא ואם כן ע"כ דלרבי אבהו איסורי הנאה מנבילה יליף דס"ל כר"מ ומשו"ה מסיק שפיר דלר"ש ה"נ דאסור בהנאה אבל הרמב"ם ז"ל כיון שפוסק דחולין בעזרה לאו דאורייתא וס"ל נמי כרבי יהודה בנבילה דדברים ככתבן ואם כן ע"כ מה שפסק כרבי אבהו היינו ממיעוטא דאותו ותו לא שייך למעט מהאי מיעוטא גיד הנשה כיון דאדרבה בכלל לכלב תשליכון אותו הוא כנ"ל נכון ודו"ק:

בתוספות בד"ה ור"ש וכו' ואם תאמר תקשי לחזקיה וכו' דלכאורה חזקיה לא סבר נמי כר"מ עס"ה. ולכאורה בפשיטות הוי מצי למימר דחזקיה לא אתי ככ"ע דהא ע"כ איכא תנא דס"ל חולין בעזרה לאו דאורייתא וא"כ ע"כ אותו למיעוט אתא ולפ"ז הוי שפיר טפי דלא תיקשי מחזקיה לר"ש כיון דר"ש ודאי ס"ל חולין בעזרה דאורייתא כדאיתא בס"פ האיש מקדש משו"ה אוסר בגיד הנשה בהנאה וחזקיה גופא ודאי ס"ל דחולין בעזרה דאורייתא כדמסקינן לקמן דחזקיה ורבי אבהו בחולין בעזרה לחוד פליגי ויבואר עוד לקמן בעזה"י ודו"ק ובעיקר מ"ש התוס' דחזקיה לא אתי כר"מ רש"י ז"ל שילהי שמעתין לא כתב כן ושם אבאר:

בגמרא והרי דם וכו' ותנן אלו ואלו וכו' ומוכרין לגננין לזבל. וקשיא לי הא קי"ל לקמן דכל איסורי הנאה אין לוקין אלא כדרך הנאתן ואם כן מאי מקשה הכא ממה שמוכרין דם לזבל דאטו דם לזבל הוי דרך הנאתו וממה שמוכר ונוטלין דמי התם ודאי לא קשיא כיון שהמעות להקדש דלא שייך ביה איסור הנאה דדם דכל נפש מכם לא תאכל כתיב ואדרבה עיקר הנאת דם לגבוה סליק אע"כ דמגננין מקשה שמוכרין לגננין ישראל ואם כן הדרא קושיא לדוכתא ומה"ט גופא לא מצינן למימר דאע"ג דאין לוקין אלא דרך הנאתן אפ"ה איסורא דרבנן איכא ומקשה הכא אי ס"ד דשייך בו איסור הנאה האיך שרינן הכא לכתחילה דבהא נמי איכא למימר דמשום פסידא דהקדש לא שייך לאסור מדרבנן ואפשר דאפ"ה לגננין גופא הוי אסור לזבל בהן לכתחילה דמה שעתיד לגדל הו"ל זה וזה גורם דאסור לכתחילה כמו שיבואר לקמן בעזה"י בסוגיא דתנור שהסיקוהו בקליפי

ערלה וכ"ש דא"ש טפי אם נאמר דשלא כדרך הנאתן אע"ג דאין לוקין עליו אפ"ה איסורא דאורייתא אית בהו וכשיטת התוספת דשייך מלקות באיסור הנאה כדרך הנאתו ודלא כשיטת הרמב"ם ז"ל דאין לוקין על הנאה כלל כמו שיבואר ג"כ לקמן בעזה"י:

בגמרא והרי דם דכתיב כל נפש מכם לא תאכל דם. הא דמייתי מהאי קרא דכתיב בפרשת אחרי ולא מייתי מקראי טובא דפ' ויקרא ופ' צו נראה משום דהתם כתבו גבי חלב וא"כ איכא למימר דאיתקש דם לחלב דשרי בהנאה כדאיתא בפ"ק דכריתות דדם וחלב איתקשו להדדי לכמה דברים וקי"ל אין היקש למחצה משו"ה מייתי מהאי קרא דלא כתיב גבי חלב וא"כ כיון דפשטא דלא תאכלו משמע איסור הנאה אדרבה משמע דעיקר קרא דכל נפש לא אתא אלא לאפוקי מהיקשא דחלב לענין הנאה כנ"ל:

בתוספות בד"ה הרי דם משמע דדם לא הוי וכו' וקשה לר"ת עס"ה. ולולי דבריהם היה נ"ל ליישב בפשיטות דלענין דם לא שייך לומר כשהותרה נבילה היא ודמה הותרה כיון דבהתירא דנבילה כתיב לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה משמע דוקא אוכל משא"כ דם דמשקה ולא אוכל ואף ע"ג דשתייה בכלל אכילה כבר כתבו התוס' בפ' העור והרוטב בסוגיא דמשקה היוצא מהם אינו כמותן דהיכא דאיכא אוכל ומשקה בחדא מילתא מוקמינן לישנא דאכילה דקרא באוכל ולא במשקה וכיוצא בזה כתבתי לענין דדם לא הוי בכלל שליל כדאיתא בפרק בהמה המקשה דאף לדברי האוסר בחלבה מתיר בדמה ולא מצאתי טעם לדבר אע"כ מה"ט דהתירא דשליל ילפינן מכל בבהמה תאכלו והיינו מידי דאכילה דוקא ולא דם דמשקה הוא ואחר העיון מצאתי שם שכ"כ הר"ן ז"ל ותלי"ת שכוונתי לדעת הגדול ולפי זה ממילא רווחא שמעתא דהכא דדם לא הוי בכלל לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה וכיוצא בזה כתבתי ליישב שיטת הרי"ף ז"ל בפ' גיד הנשה שכתב דנוהג בשליל והקשו עליו קדמאי ובתראי דהוי דלא כסוגיא דהתם ולפמ"ש א"ש כיון דקי"ל אין בגידין בנותן טעם לא הוי בכלל כל בבהמה תאכלו כדמשמע דמה"ט לא הוי בכלל לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה והאי לאו אוכל ה"ה דלא הוי בכלל כל בבהמה תאכלו משא"כ כל סוגיא דפ' גיד הנשה דאמר התם בגיד אי נוהג בשליל דהלך ר"מ לשיטתו ור"י לשיטתו היינו משום דר"מ ור"י תרווייהו סברי יש בגידין בנ"ט כנ"ל נכון ואע"פ שאין נוגע לשמעתין אפ"ה כולהו בהדדי מישך שייכי לפירושינו ודוק היטיב:

בד"ה מועלין בהן מדאורייתא ולא מדרבנן וכו' אור"י דבמעילה וכו' עכ"ל. ולפ"ז צ"ל דסוגיא דהכא לא אזלא אליבא דמ"ד דיליף טעמא דחכמים דאין מועלין מדכתיב לכם שלכם יהא דאם כן לא הוי מקשה הכא מידי דהא מההיא דרשא דלכם ממילא משמע היתר הנאה אע"כ דלאינך אמוראי דהתם איירי שקלא וטריא דהכא דמפקא לכם לדרשא

אחריתי וזה דוחק דמאי מקשה הכא לרבי אבהו דילמא אית ליה דרשא דלכם משא"כ אי הוי אמרינן דהאי ומועלין בהן היינו מדאוריתא הוי מקשה הכא שפיר כיון דקתני ומועלין בהן אלא דהאי תנא לא דריש לכם שלכם יהא ואפ"ה קתני נמכרין לגננין וקשיא לרבי אבהו כנ"ל ועיקר דבריהם מפ' הוציאו לו אין כאן מקומו ואם יגזור ה' עלי בחיים דעתי לפרשה במקומה אי"ה ועיין בסמוך:

בד"ה ואימא כמים הניסכין וכו' דממילא ידעינן וכו' אלא כלומר מהכא לא מצי למילף כו' עכ"ל. פי' דבריהם כמ"ש מהרש"א ז"ל דלא שייך שפיר דרשא דכמים להתירא כיון דאיכא מים האסורין מיהו למאי דפרישית בסמוך בלא"ה א"ש טפי הא דמקשה ואימא כמים הניסכין והיינו לאיסורא דלחומרא מקשינן ואי תיקשי אם כן לישתוק מיניה הא ליתא כיון דסוגיא דשמעתין ע"כ סבירא דלכם אתא לדרשא אחריתי ואם כן איצטריך מיהא היקישא דמים לאיסורא דלא נידרוש להתירא לכם שלכם יהא דבכה"ג מסיק הש"ס לקמן מלכם דכתיב גבי ערלה ודו"ק:

דף כב:

בפירש"י בד"ה למאי הלכתא איתקש וכו' ואי כר"מ ס"ל איצטריך להקדים וכו' עכ"ל. ולכאורה קשה דהא לעיל אמרינן בפשיטות בשלמא לר"מ מדאיצטריך וכו' ולא אמרינן דאיצטריך להקדים ולפמ"ש שם במקומו א"ש דודאי לעיל דלא מסיק אדעתיה מדרשא דלא וכו' כדפרישית דע"כ לרבי אבהו לית ליה אם כן לא איצטריך נמי להקדים כמ"ש התוספות לעיל דמסברא הוי ידעינן וכדפרישית נמי התם משא"כ הכא לחזקיה מצינן למימר שפיר דנתינה דכותי איצטריך לאפוקי מדרשא דלא וכו' ואכתי אי הוי כתיב נתינה לחוד בין בגר למצוה בין בכותי להתירא בעלמא לא הוי ידעינן מסברא אלא להקדים נתינה דגר לנתינה דכותי אבל להקדים נתינה דגר למכירה דכותי לא הוי ידעינן ואיצטריך נמי או להקדים כנ"ל נכון ודו"ק:

בתוס' בד"ה ואבר מן החי לב"נ תימא כיון דבאמ"ה של כותי איירי כדאמר בפ"ק דעכו"ם וכו' עכ"ל וכתב מהרש"א ז"ל דבפ"ק דעכו"ם לא נמצא מפורש דאיירי בשל כותי וכו' ע"ש. ולא ידענא מאי מספקא ליה דהא כיון דמחלק התם דאיירי דוקא בדקאי בתרי עברי דנהרא אם כן ממילא מוכח דאיירי בשל כותי ואם כן ליכא לפני עיור אלא היכא שאין הכותי יכול ליטלו מעצמו משא"כ אי איירי בשל ישראל שנותן לו במתנה לא שייך לחלק בכה"ג דאפילו בלאו תרי עברי דנהרא שייך לפני עיור במה שהישראל נותנו לו במתנה דאל"כ לא היה לוקחו הכותי מעצמו בע"כ של ישראל וזה ברור ובעיקר קושיית

התוס' שתירוצם נראה דחוק נ"ל ליישב גם כן על הדרך שכתבתי דהמקשה דהכא לא ס"ד האי שנויא דפ"ק דעכו"ם דקאי בתרי עברי דנהרא כדס"ד דהמקשה בפ"ק דעכו"ם ואם כן ע"כ משמע ליה דאיירי שהישראל נותן לו במתנה דאל"כ אלא באמ"ה של הכותי עצמו איירי הא לא שייך לפני עיור כיון שיכול ליטלו מעצמו אע"כ שנותן לו במתנה דודאי איכא לפני עיור כדפרישי' ונהי דהמקשה דבפ"ק דעכו"ם הוי ס"ל דאיירי בשל הכותי היינו משום דלא משמע ליה לאוקמי בישראל הנותן לו במתנה ולענין מכירה לא שייך כלל ל' לא יושיט אע"כ דאיירי בשל הכותי אבל המקשה דהכא דקאי נמי אליבא דרבי אבהו דיליף מנבילה ולית ליה דרשא דלא תחנם אליבא דר"מ כדפרישית ואם כן ע"כ משמע ליה לאוקמא בישראל שנותן לו במתנה ומקשה שפיר והא דלא משני בגמרא דאיירי בתרי עברי דנהרא ובשל הכותי היינו משום דקושטא דמילתא משני דבלא"ה פשיטא לן דאמ"ה מותר בהנאה ולא מייתי הא דרבי נתן אלא לאלומי הקושיא כנ"ל נכון ודו"ק:

בגמ' והרי שור הנסקל וכו' טעמא דכתיב ובעל השור נקי דאי מלא יאכל וכו'. וליכא למימר דאי מלא יאכל לחוד לא הוי ידעינן איסורא בשתטו לאחר שנגמר דינו אלא הוי מוקי לה בסקליה מיסקל ולאיסור הנאה לחוד אתי הא ליתא דאם כן ליכתוב רחמנא לא יהנה אי נמי לא יאכל את בשרו ל"ל כדמסיק הש"ס בפ' שור שנגח ע"ש וע"ש בחידושינו באריכות:

בפירש"י בד"ה ולא יצבע כגון בקליפי אגוזים כו' ובד"ה ולא ידליק בהן כגון בשמן של ערלה עכ"ל. נראה דכוונתו בכל זה דדוקא בהנך דדרך הנאתן בכך שעומדין לכך משא"כ בשאר פירות העומדין לאכילה א"א לאוקמי ריבוי דקרא לענין צביעה והדלקה דמיקרי שלא כדרך הנאתן ומשמע לקמן דף כ"ד ע"ב דלמאי דקי"ל בכל האיסורין אין לוקין אלא דרך הנאתן דאפילו איסור דאורייתא ליכא מדשייף רבינא לברתא בגוהרק' דערלה אף שלא במקום סכנה ללישנא בתרא דקא"ל מידי דרך הנאתו קעבידנא מיהו בירושלמי דערלה פ"ג איתא להדיא דשלא כדרך הנאתן בערלה נהי דלאו ליכא עשה מיהא איכא לכ"ע ונראה דמפרש צביעה והדלקה דהכא שלא כדרך הנאתו וערלתם ערלתו לא משמע דאתא ללאו אלא לעשה ועיין מ"ש התוס' בזה בפ' הגוזל קמא דף ק"א מיהו נתיישב לי לפ"ז מאי דקשיא להו לתוספות שם דלמאי דקי"ל כרבי יהושע דאין סופגין על משקין של ערלה אלא ביוצא מזיתים וענבים כדאיתא לקמן דף כ"ה אם כן מאי סברא איכא לאסור בצביעה והדלקה טפי מבמשקין היוצא' מהפירות ולמאי דפרישית ניחא דפירות העומדין עיקר לאכילה משקין דידהו מיקרי שלא כדרך הנאתן משא"כ הכא איירי כדרך

הנאתן כדפרישית ואי לשיטת הירושלמי שהיא שיטת ר"ת בפ' הגוזל דצביעה והדלקה היינו שלא כדרך הנאתן נמי לא קשה מידי ממשקין דבמשקין נמי משמע דלכ"ע איכא עשה אף ע"ג דאין לוקין והיינו משום טעם כעיקר כמו שמקשין התוס' לקמן דף כ"ד ע"ב ושם יבואר בעזה"י באריכות ודו"ק:

בתוס' בד"ה מנין שלא יצבע וכו' וכן הדלקה ס"ד דשריא כיון שהוא דרך ביעורו וכו' עכ"ל. והיינו משום דבסוף מס' תמורה קחשיב לערלה בהדי נשרפין וע"ש בפרש"י שכתב דגמר לה מכלאים וכתבו שם התוס' בשיטת רש"י דהיינו דערלה איתקש לכלאים וכתב בעל תוס' י"ט שם דלא ביארו התוס' מקום ההיקש ובאמת יש לתמוה דכמה פסוקים מפסיקין בין פ' כלאים לערלה ועוד דכלאים דאותה פרשה היינו כלאי זרעים דשריין באכילה וכ"ש בהנאה ועל מה שפירש התי"ט שם בכוונת רש"י דיליף ערלה במה מצינו מכלאים יש לתמוה דודאי איכא למיפרך מה לכלאים שאיסורן איסור עולם ותדע דאלת"ה אמאי לא ילפינן ערלה מכלאים דליתסר אף שלא כדרך הנאתן והא ודאי ליתא כדאיתא להדיא לקמן דף כ"ד ע"ב וכ"ש דיש להקשות כן לפירוש התוס' שם בשיטת רש"י דהקישא הוא וקי"ל אין היקש למחצה ולולי פרש"י ותוספות שם היה נ"ל דהא דקי"ל ערלה בשריפה היינו משום האי קרא גופא דאיצטריך למיסר הדלקה ואי ס"ד דערלה מהנקברין לא איצטריך למיסר הדלקה כיון דאפילו אפרן אסור כדפרישית לעיל ריש פירקין דמדאורייתא אסור אלא ע"כ דערלה מהנשרפין כן נראה לי ועיין בסמוך:

בד"ה לכם למה לי הקשה הר"י מקורביל וכו' ולהדלקה אין קרא לאסור וכו' עכ"ל. ועיין במהרש"ל ומהרש"א ז"ל ולכאורה דברי מהרש"ל ז"ל נכונים לתרץ קושיית הר"י מקורביל וכ"כ מורי זקיני ז"ל בס' מגיני שלמה ע"ש אמנם למאי דפרישית בסמוך בלא"ה לא קשה מידי דלא שייך לומר דלהדלקה אין קרא לאסור דאי לפרש"י בתמורה או לפירוש התוס' דילפינן מכלאים אם כן מסברא יש לאסור הדלקה כמו בכלאים דאסורין לגמרי ואפילו שלא כדרך הנאתן משו"ה איצטריכו הנך פרטי דלא ניליף לגמרי מכלאים ולאידך סברא שכתבתי מסברא דלא ידעינן דערלה מהנשרפין אלא לבתר דכתיבי כל הנך קראי ואיצטריך למיסר הדלקה ואם כן אי לאו הנך קראי הו"א דערלה מהנקברין וממילא דאסור להדליק דאפילו אפרן אסור ולשיטת רש"י ותוס' דתמורה לא קשיא נמי קושיית מהרש"ל אליבא דחזקיה לא ליכתוב לא יאכל ולא לכתוב לכם דהא בלא"ה הו"א דאסור בהנאה מהקישא דכלאים וע"ל דכיון דכתיב יהיו לכם ויהיו משמע בהווייתן יהיו כדאמרינן בסמוך לענין שרצים ובפרק הגוזל קמא דף ק"א לענין שביעית דמה"ט אסור לצבוע אם כן איצטריך נמי ליכתוב לכם להתירא והשתא דכתיב לכם להתירא או כל

הנך קראי לאיסורא ע"כ מוקמינן ליהיו לדרשא אחריתי כדאיתא בסיפרי דפירות ערלה אסורין לעולם אף לאחר שלש שנים ובלא"ה נמי אין כ"כ קושיא לחזקיה למאי דכתבו התוס' לעיל דחזקי' ודאי תנאי היא א"כ האי ברייתא דוערלתם אתי דלא כחזקיה ומקראי דוערלתם נמי לא קשיא דכמה תנאי מוקי לכל הנך קראי לדרשא אחריתי כדאיתא בסיפרי לענין קליפין וגרעינין וכדאיתא נמי בירושלמי בריש פ"ק דערלה ע"ש:

דף כג.

בתוס' בד"ה נטוע לרבים ברה"י וכו' ולא כפ"ה וכו' ש"מ תרי מילי נינהו עכ"ל. ולענ"ד לפירש"י נמי תרי מילי נינהו דנטוע לרבים היינו שנוטע ברה"ר לצורך רבים והנוטע ברה"ר היינו שנוטע ברה"ר לצורך עצמו ולכאורה מה שהכריחו לרש"י לפרש כן היינו משום דאמרינן בסמוך ונטעתם ליחיד משמע לרבים לא משמע והיינו כמו שפירש"י שאין דרך רבים לנטוע ואם כן ברה"ר שייך למעוטי מונטעתם דבשעת נטיעה מנכרא מילתא שנוטע לצורך רבים משא"כ בנוטע ברה"י לצורך רבים לא הוי אלא כמו דברים שבלב ואף ע"ג דממעטינן הנוטע לסייג ולקורות אף על גב דתלויה נמי במחשבה מ"מ שייך שפיר למעט מכל עץ מאכל משא"כ מונטעתם לא שייך למעט אלא מידי דתליא בנטיעה ועוד יש לפרש בכוונת רש"י דלאו בנוטע ברה"ר ממש איירי אלא במקצה מרשותו לר"ה או כגון באילן העומד על המיצר שלו ונופו נוטה לרה"ר ואם כן מסתמא רבים שקלי להו לפירות וכן נראה מלשון רש"י כגון באם הדרך לכל עובר כנ"ל:

בד"ה נזרו שלו יהא תימא דלחזקי' נזרו למאי אתא וכו' עכ"ל. ולא ידענא מאי קשיא להו דאיכא למימר דלחזקי' נמי איצטריך דלא תימא דאסור בהנאה מדכתיב קדוש יהיה וכדפרכינן בסמוך מידי ולא דבר אחר כתיב וא"כ הו"א דאכולהו קאי ויש ליישב:

בגמרא והרי שרצים דכתיב שקץ הוא לא יאכל ותנן ציידי חיות ועופות ודגים וכו' וקשיא לי דפתח בשרצים דכתיבי בסוף הפרשה וסיים בחיה ועופות ודגים דכתיבי תחילה ואמאי לא מייתי מהנך גופייהו מיהו בכולהו איכא למימר דכיון דלא כתיב בהו לא יאכל לא מצי לאקשויי לחזקי' אלא לר' אבהו משו"ה ניחא ליה לאקשויי משרצים דכתיב לא יאכל אלא דאכתי מעופות הו"מ לאקשויי דכתיב בהו שקץ הם לא יאכלו והנלע"ד דמבהמה וחיה טמאה ועוף טמא לא מצי לאקשויי דכיון דטעונין שחיטה אף בטהורה ואם כן אין איסור אכילה בטמאים אלא לאחר שחיטה דמחיים בלא"ה אסורין משום אמ"ה ומשו"ה פשיטא דמחיים מותרין בהנאה דאפילו אמ"ה מותר בהנאה כדלעיל משא"כ מדגים ושרצים דלא שייך בהו אבמ"ה ומחיים הוא דמתחיל איסורייהו אם כן

מקשה שפיר משרצים אפילו לחזקיה ומשמע ליה דהא דתנן בנזדמנו לו מינין טמאין הכל בכלל כן נ"ל ועיין עוד בסמוך בלשון התוספות:

שם א"ה אפילו לכתחלה נמי. ויש לתמוה דהא משמע דאיסורא לכתחילה לא הוי אלא מדרבנן דהא ברישא דמתני' דשבועות תנינא אין עושין סחורה לא בנבילות ולא בטריפות אע"ג דכתיב בהו בפירוש היתר הנאה ונראה דאפ"ה מקשה שפיר כיון שהתירה התורה בפירוש לכם שלכם יהא לא שייך לאסור אף מדרבנן כדפרישית בכה"ג בכמה דוכתי וכיוצא בזה כתב הרמב"ם ז"ל לענין חלב דמותר לעשות סחורה ואף ע"ג דבנבילה וטריפה התיר הכתוב בפירוש מכל מקום עיקר התירא דקרא לא איירי ביה אלא שנעשו אצלו נבילות וטריפות דהיינו בנזדמנו ואם כן יכולין החכמים לעשות גדר לענין לכתחלה משא"כ בהנך דכתיב התירא סתם משמע לכם יהא לגמרי ולא שייך לאסרן אף מדרבנן כן נ"ל:

בתוס' בד"ה אמר קרא יהיו וא"ת אם כן סוסים וחמורים היכי זבנינן וכו' עכ"ל. כוונתם דבהנן נמי כתיב טמאים יהיו לכם ודרשינן נמי להני להתירא דדיעבד ולאיסורא דלכתחילה כדאיתא בירושלמי דשבועות אלא דלפ"ז תירוץ התוס' דחוק דמאן פלג לן דקרא לא איירי אלא במידי דאכילה אמנם למאי דפרישית בסמוך בלא"ה אתי שפיר דכל השקלא וטריא דשמעתין היינו לענין שרצים דוקא דאיסורייהו מחיים משא"כ בהנך דלא שייך עיקר איסורייהו מחיים ומשו"ה לא מייתי בשמעתין אלא קראי דשרצים לחוד כנ"ל ולפי זה א"ש דעל מה שכתבו התוס' והקשו דלגדל חזירין אסור מדאורייתא נמצא בגליון דלאו דאורי' ממש אלא מדרבנן והובא בספר טורי זהב י"ד סי' קי"ז בשם בעל תרומת הדשן ובס' פרי חדש שם כתבו שאין לסמון על הגליון דודאי מדאורייתא הוא ולמאי דפרישית א"ש דנהי דלענין שרצים הוי מדאורייתא מ"מ לענין חזירים דאיסורו לאו מחיים הוי מדרבנן כנ"ל ודו"ק:

בתוספות בד"ה שאני התם וכו' תימא דליכתוב לא יאכל לחזקיה ולא בעי לך עכ"ל. ולפמ"ש התוס' בדף הקדום בד"ה ור"ש דבלא"ה לא אתי מלתא דחזקיה אליבא דכ"ע אם כן אין מקום לקושיית התוס' כאן אלא דכאן קיימו בשיטתם בתירוץ השני שכתבו לעיל ואם כן משמע להו דחזקי' אליבא דכ"ע קאי ומה שכתב מהרש"א ז"ל דמ"מ פשיטא דר"י הגלילי לית ליה הא דחזקיה מדאיצטריך ליה בסמוך קרא בחלב להיתר הנאה וכתב עוד דמהרש"ל מחק דברי ר"י הגלילי מברייתא דבסמוך והשיג על מהרש"ל בזה ואחר המחילה מכבוד תורתו דמהרש"א ז"ל דאגב שיטפא כ"כ בכוונת מהרש"ל דאדרבה מהרש"ל גופא כתב שם בלשונו הא דלר"י הגלילי לטומאה וטהרה לא צריך

אלא מה שמחק מהרש"ל ז"ל ר"י הגלילי אומר נראה דבספרי הקדמונים שלפניו היה כתוב ברישא דברייתא ר"י הגלילי אומר יעשה לכל מלאכה מה ת"ל ומחקו מהרש"ל כיון דגרסי' בסיפא דמילתא דברי ר"י הגלילי וזה ברור ובעיקר קושיית מהרש"א ז"ל על התוס' דבלא"ה לא מתוקמא מילתא דחזקיה כר"י הגלילי דבסמוך אין זה מוכרח כ"כ דאיכא למימר דהתוס' ס"ל דחזקיה קאי שפיר אף לר"י הגלילי ואפילו הכי איצטריך קרא להתירא בחלב דלא תיתי מערלה וכלאי הכרם בק"ו או במה הצד וכמו שאבאר בסמוך אלא האי שקלא וטריא היינו אליבא דרבי אבהו דבעי הש"ס לאוקמי נמי מילתא דרבי אבהו ככ"ע דמשמע להו דהילכתא כוותיה ועי"ל דאדרבה מדמפליג ר"י הגלילי וקאמר בחלב יכול למלאכת גבוה יהא מותר למלאכת הדיוט יהא אסור מאי דלא אשכחן כה"ג בשום דוכתא אלא ע"כ משום דבחלב יהיב קרא טעמא כי כל חלב אשר יקריבו ממנו לה' ואם כן משמע דאיסור חלב היינו משום דחלק גבוה הוא ואם כן מה"ט משמע לאוסרו בהנאה אי לאו דכתב רחמנא יעשה למלאכה ואכתי ס"ד דמה"ט דחלק גבוה הוא אינו מותר אלא להנאת גבוה ואיצטריך לכל מלאכה ואם כן שפיר קאי אף לחזקיה ושקלא טריא דבסמוך היינו אליבא דר' אבהו כדפרישית מיהו עיקר קושיית התוס' שהניחו בתימא נראה לי ליישב דאף אי ר"י הגלילי אית ליה דחזקיה אפ"ה איצטריך נמי ליכתוב לך בחמץ אף אי כתיב לא יאכל משום דלא נילף נמי חמץ בפסח מק"ו דערלה וכלאי הכרם או במה מצינו מנותר וכמ"ש בתחלת הסוגיא גבי אמר חזקיה ע"ש דאדרבה לרבנן לא הוי צריך קרא לאיסור אלא לבתר דכתיב לך דמשמע כדרשא דר"י הגלילי ועיין מה שכתבתי לקמן בשמעתין ודו"ק:

בגמרא ור"ע אומר שיכול למלאכת הדיוט יהא טהור למלאכת גבוה יהא טמא. ולכאורה יש לתמוה מאי ס"ד לחלק בכך דהא בכל הטומאות לא אשכחן שום חילוק בדברים המטמאין לבר מטבול יום ושלישי בתרומה ורביעי בקדש דאיכא קרא להדיא ולכאורה היה נ"ל דכיון דהכא איצטריך קרא לאפוקי מידי טומאת נבילה וא"כ אכתי טמא טומאת אוכל שהרי נגע החלב בבשר נבילה אע"כ משום דחלב אוכל הוא ואין אוכל מטמא אוכל ואם כן סד"א דבקדשים דאיכא למ"ד דטומאה עושה כיוצא בה ליטמא וקמ"ל דלא ועוד היה נראה בעיני דהא דאין החלב מטמא טומאת אוכלין ממגע נבילה היינו משום דקי"ל חלב צריך מחשבה והכשר וקי"ל נמי דאפילו הכשר שחיטה לא מהני ביה דהוה ליה הכשר דקודם מחשבה אם כן סד"א דהיינו דוקא בחלב חולין משא"כ בחלב גבוה כגון בקדשים שנתנבלו בשחיטה ליהני בה חיבת הקדש דלא ליבעי הכשר ומחשבה ויטמאו טומאת אוכלין ואם כן אין ראוין למלאכת גבוה קמל"ן דלא מטמא אלא שכל זה

דוחק ויותר נראה בעיני דהא דקאמר ר"ע שיכול למלאכת הדיוט יהא טהור האי טהור לאו דוקא אלא הכי קאמר דלענין חולין דלא איכפת לן בטהרה וטומאה ראוי לעשות בהן מלאכה משא"כ למלאכת גבוה לא שייך ביה קרא דיעשה למלאכה כיון דשייך בהו טומאת נבילה ואם כן אתי לידי טומאת אונלין שאם ימשח הכלי בחלב יטמא הכלי ראשון שנגע בנבילה והכלי יטמא האוכלין ומשקין שבתוכו וקמ"ל דאפי' למלאכת גבוה מותרין משום דלא מיטמו כנ"ל ודו"ק:

בפירש"י בד"ה יעשה למלאכה הוי מצי למיכתב גבי חלב דנבילה עכ"ל. נראה ממה שכתב גבי חלב דנבילה דכוונתו דודאי מפשטיה דקרא דכתיב יעשה למלאכה שפיר הוי שמעינן תרווייהו היתר הנאה וטהרה מטומאת נבילה דאי להיתר הנאה לחוד אמאי כתביה רחמנא גבי חלב נבילה טפי מבחלב דעלמא ואע"ג דחלב נבילה וחלב טריפה דרשינן בעלמא יבא איסור חלב ויחול על איסור נבילה ואיסור טריפה מ"מ הא קי"ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו ועיקר קרא דחלב נבילה איעשה לכל מלאכה כתיב דסמין ליה אם כן משמע דלהקל איצטריך וכיון דשפיר הוי שמעינן תרתי מיעשה למלאכה א"כ למה נאמר לכל מלאכה כן נראה לי בכוונת רש"י ודו"ק:

שם ור"י הגלילי לטומאה וטהרה לא איצטריך וכו' ור"ע איסור והיתר לא צריך קרא וכו'. ולכאורה אריכות לשון הוא ונלע"ד דבלא"ה לא הוי שייך למימר לימא כתנאי דשפיר הוי מצינן למימר דכ"ע אית להו דרבי אבהו אלא דבהא קמיפלגי דר"י הגלילי סובר דלטומאה וטהרה לא איצטריך לכל דלא משמע ליה לחלק בין טומאת חולין לטומאת הקדש לענין נבילה כדפרישית וא"כ ע"כ מוקי לקרא להיתר הנאה אף להדיוט ור"ע סובר דלענין טומאתו לגבוה איצטריך קרא וא"כ לעולם דלענין הדיוט באיסור הנאה קאי כדרבי אבהו לכך הוצרך לומר דודאי לא פליגי בהכי דהא לא אישתמיט שום תנא לומר דחלב אסור בהנאה להדיוט או שטמא למלאכת גבוה אע"כ דלענין דינא לא פליגי אלא במשמעות דורשין לחוד וכדמסיק דמר סבר דלהיתר הנאה לא איצטריך קרא והיינו ע"כ משום דפליגי בדר' אבהו כנ"ל לפי לשון הגמרא מיהו מלשון רש"י בסמוך בד"ה חלבה וגידה לא הותרה משמע דהא דקאמר נמי הכי בלשון המקשה היינו משום דקס"ד דהא בהא תליא דמאן דמפיק לה להיתר הנאה לאפוקי מדרבי אבהו ולא מוקי לה לטומאה היינו משום דקסבר דלטהרה לא איצטריך דלא הותר בכלל נוגע בנבלתה ור"ע דמוקי לה לטומאה וטהרה ע"כ היינו משום דלית ליה דרבי אבהו וע"כ קרא דחיק אנפשיה דאיצטריך קרא לטהרו למלאכת גבוה וזה דוחק ולפי מה שכתבתי נתיישב יותר ועיין עוד בסמוך:

דף כג:

בתוספות בד"ה ומה חלב וכו' וא"ת לימא שור הנסקל וכו' וי"ל דה"פ ומה חלבו כו' גיד שאין בו כרת לכ"ש שיהא בכלל היתר נבילה. וקשיא לי טובא אם כן מאי מקשה בגמ' ורבי שמעון דאוסר ומאי קושיא הא אסקינן לעיל דף כ"ב דלרבי שמעון דאמר אין בגידין בנ"ט ע"כ לא הוי בכלל היתר נבילה אם כן לא שייך האי ק"ו שכתבו התוס' ואפשר דנהי דלא הוי בכלל פשטא דהיתר נבילה כיון דלא קרינן ביה ואכלה אפ"ה בהא מיהא אתיא בק"ו כיון שאין צריך להפריד החלב מהנבילה ונותן הכל לגר כ"ש שיכול ליתן לו הנבילה עם הגיד וזה דוחק וכ"ש דקשה טפי לפמ"ש התוס' שם לעיל דכיון דלר"ש אין בגידין בנ"ט א"כ עיקר האיסור שבו היינו הנאה אם כן לא מקשה הכא הער"ס מידי לר"ש דאסור מיהו אי אמרינן דק"ו גמור הוא אתי שפיר דאתי ק"ו ומוקי לקרא דלא יאכלו את גיד הנשה לענין איסור אכילה דוקא דאע"ג שאין בו טעם אסריה רחמנא וא"כ קשה קושיית התוספות דהא לא הוי ק"ו גמור דאיכא למימר שור הנסקל ושאר איסורי הנאה יוכיחו וצ"ע:

בא"ד ולא מצי למיעבד נמי ק"ו מדם וכו' עכ"ל. נראה שהוצרכו לכך דלא תיקשי אהא דמסקינן לר"ש דאסור משום דלא יליף מחלב דאיכא למיפרך שכן הותר מכללו ואכתי אמאי לא יליף גיד הנשה בק"ו מדם אבל לפירושם אתי שפיר דלא מצי למילף בק"ו גמור מדם דאיכא למימר שור הנסקל יוכיח ולא מצי למילף כדיליף מחלב לענין דהוי בכלל נבילה דודאי דם איתא בכלל נבילה אלא דאפ"ה שריא רחמנא בהנאה לפי זה לפמ"ש בסמוך דע"כ ק"ו גמור הוא ולא הוי תוכיח הדרא קושיא לדוכתא ואפשר דמדם נמי איכא שום פירכא ולפי זה נראה לי ליישב קושיית מהרש"א ז"ל לעיל על התוספות בד"ה שאני התם דאמר קרא לך שהקשו לחזקיה ל"ל וכתב מהרש"א ז"ל דע"כ ר"י הגלילי ליה ליה הא דחזקיה מדאיצטריך קרא בחלב להיתר הנאה וכתבתי לעיל דשפיר מצינן למימר דלר"י הגלילי אית ליה דחזקיה ואפ"ה איצטריך קרא בחלב להתידא דלא ניליף בק"ו מערלה וכלאי הכרם שאינן בכרת חלב דבכרת לא כ"ש אלא דהוי קשיא לי דאיכא למימר דם תוכיח שהוא גם כן בכרת ומותר בהנאה ולמאי דפרישית דע"כ מוכח משמעתין דאיכא שום פירכא אתי שפיר ודו"ק:

בא"ד דלטומאה לא הוי צריך קרא וכו' עכ"ל עיין במהרש"א. ולענ"ד דבריו תמוהין לפרש כן בכוונת התוספת דכיון דלא אשתמיט שום תנא לומר דחלב מטמא אם כן לא הוי שתקי התוספת לפרש כן בפירוש דלר"י הגלילי מטמא מלבד מה שכתבתי בסוגיא דשמעתין דמפשטא דקרא שמעינן שפיר דאינו מטמא מדכתיב חלב נבילה ואין לנו

בכוונת התוספ' אלא כמ"ש מהרש"ל ז"ל דהתוספות מביאים ראיה לדבריהם דחלב הוי בכלל נבילה דמה"ט לא הוי צריך קרא לטומאה אלא לטהרו אלא לטהרה נמי לא איצטריך קרא לר"י הגלילי דמפשטא יליף לה דלא משמע ליה כלל לחלק לענין טומאה דמלאכת הדיוט או מלאכת גבוה כן נראה לי ברור:

בגמרא מכדי אותבינהו כל הני וכו' חזקיה ורבי אבהו במאי פליגי וכו' . וקשיא לי אמאי לא קאמר דאיכא בינייהו גיד הנשה ואליבא דהלכת' דקי"ל אין בגידין בנ"ט ואם כן לרבי אבהו אסור בהנאה מפשטא דלא יאכל דהא לא אישתרי בכלל בהמה כיון דאינו בנותן טעם לא הוי בכלל ואכלה ולחזקיה שריא דליכא קרא לאיסורא ולפמ"ש לעיל אתי שפיר דלמסקנא דהשתא כיון דלא פליגי במידי ולא שייך נמי לומר דאיירי בגיד הנשה לחוד כיון דלרבי יהודה ממיעוטא דאותו הוא דממעטינן לה וממילא דלא שייך לומר דלכלב תשליכון אותו אתי למעט שיטול ממנו גיד הנשה דמסברא אדרבה בכלל אותו הוא והשתא לפי מסקנא זו מצינן למימר נמי דהיינו דר"ש דאוסר כיון דלא משמע למעטו מאותו אלא דלעיל שפיר הוי צריך למימר טעמא אחרינא לר' שמעון כי היכי דלא נילף בק"ו מחלב כן נ"ל:

בתוספות בד"ה מאי בינייהו תימא לרשב"א דלימא דאיכא בינייהו חמץ נוקשה וחמץ ע"י תערובת וכו' עכ"ל. ולענ"ד נראה ליישב תמיהת הרשב"א דלחזקיה נמי איכא למימר דחמץ נוקשה וע"י תערובות אסור בהנאה מק"ו דשאר איסורי הנאה שאינם בבל יראה והא דאיצטריך ליה לחזקיה למילף איסור הנאה בחמץ מלא יאכל ולא יליף לה בק"ו היינו כדפרישית התם במקומו משום דכתיב לך דמשמע היתר הנאה ולא הוי ניחא לן לאוקמי חדא בכבשתו וחדא ללא כבשתו דלא אשכחן בשום דוכתא אלא טפי משמע לאוקמא להיתר הנאה דלפי זה השתא דכתיב בהדיא איסור הנאה בחמץ גמור לאפוקי ממשמעות דלך שפיר ילפינן נמי איסור הנאה בנוקשה וחמץ ע"י תערובות מק"ו משאר איסורי הנאה מיהו הא דלא ניחא ליה להרשב"א בהא שינויא והניחו בתימא נראה דס"ל להרשב"א כשיטת התוס' לקמן ר"פ אלו עוברין דבנוקשה וע"י תערובת ליכא בל יראה ואם כן לא שייך האי ק"ו לגבי שאר איסורי הנאה וכ"ש דלא שייך ק"ו מצד כרת דהא לכ"ע אימעוט נוקשה וחמץ ע"י תערובת מכרת כדאיתא לקמן ר"פ אלו עוברין משא"כ לשיטת רש"י וריב"א שם שהוא גם כן שיטת הרמב"ם ושאר פוסקים דבנוקשה ובחמץ ע"י תערובת איכא בל יראה א"כ שפיר איכא ק"ו ואע"ג דאכתי איכא למיפרך מה לחמץ שיש היתר לאיסורו אפי' בחמץ גמור למאי דקל"ל דחמץ לאחר פסח מדאורייתא שרי אלא דבהא איכא למימר דכיון דלכתחלה אסור להשהותו מדאורייתא לא מיקרי יש

היתר לאיסורו ועי"ל דאכתי איכא למילף נוקשה וע"י תערובת בק"ו משאר איסורי הנאה ומחמץ גמור דאי תיקשי מה לשאר איסורין דאין היתר לאיסורו חמץ בפסח יוכיח ואי תיקשי מה לחמץ גמור שכן בכרת שאר איסורין יוכיחו וליכא למימר נמי שאר התירי הנאה יוכיחו או חלב יוכיח דמה לכולהו שאינן בבל יראה וכ"ש דא"ש טפי למאי דיליף ר"י לקמן חמץ מנותר במה מצינו שהן בבל תותירו ואם כן אי שייך בל יראה או עשה דתשביתו בנוקשה שפיר איכא למילף נמי בהאי ענינא גופא וכמו שאבאר לקמן במקומו אי"ה ואע"ג דרבנן פליגי עליה היינו לענין שריפה משום דאם לא מצא עצים יהא יושב ובטל משא"כ לענין איסור הנאה שפיר איכא למילף לבתר דקים לן דלא ילפינן היתר הנאה ממשמעות דלך ועיין מה שכתבתי בזה בתחלת הסוגיא גבי אמר חזקיה ודוק היטיב:

בגמרא אם אינו ענין לגופו דכתיב והנה שורף. ופירש"י בשעיר נחשון והתוס' כתבו דבת"כ דריש בהדיא דשעיר ר"ח היה ובאמת דהכי איתא להדיא גם כן בזבחים פ' טבול יום ע"ש אלא דאכתי לאו מילתא פסיקא הוא דהאיכא למ"ד דשמיני למלואים היה בשמונה לחודש והיינו כמ"ד מישאל ואלצפן היו שחל שביעי שלהם בערב פסח ואם כן לא היה באותו יום שעיר ר"ח ונראה שלזה רמז רש"י במה שכתב בויהי ביום השמיני אמנם מה שהכריחו לרש"י כאן לפרש כנ"ל דמסוגיא דשמעתין הוא מוכרע משום דקשיא לן בהא דקאמר אם אינו ענין לגופו דכתיב והנה שורף ומאי קושיא הא קרא דבאש ישרף כתיב בפ' צו את אהרן ונאמר קודם הקמת המשכן למצוה לדורות וקרא דוהנה שורף היינו משום מעשה שהיה וע"כ דהכי הוא דהא לקושטא דמילתא למ"ד מפני אנינות נשרפה מה ראה אהרן לשורפה מכיון שעדיין לא נאמר לו דפסולי קדש בשריפה וכן במאי דקאמר משה הן לא הובא הא אם הובא שפיר שרפה היינו ע"כ משום שכבר אמר לאהרן דחטאת שהובא מדמה פנימה בשריפה לכך מפרש רש"י דסוגיא דהכא ס"ל דשעיר נחשון היה כדפרישית ואם כן אפילו כבר אמר לו משה קרא דבאש תשרף אכתי אמאי שרפו אהרן הא קרא דבאש תשרף לא קאי אלא אקדשי דורות ושעיר נחשון קדשי שעה היה ואהרן גופא הוא מהדר למשה אם שמעת בקדשי שעה שמא לא שמעת בקדשי דורות אלמא דיש לחלק ביניהם וא"כ ה"ה לענין מצות שריפה יש לחלק כי היכי דמחלק הש"ס פ' כיצד צולין ותו ליכא לחלק בין קדשי שעה לקדשי דורות ובין קדשי קדשים לקדשים קלים ואם כן קאמר הכא שפיר אם אינו ענין לגופו דכיון דע"כ איכא הלכתא קרא למה לי כנ"ל נכון וכן צריך לפרש ג"כ לפירוש התוס' ועיין בסמוך ודו"ק:

בתוס' בד"ה דהא כתיב והנה שורף וכו' הקשה הר"ש מטרוש הא ע"כ לאו שפיר עביד דשרפוה בלא עיבור צורה וכו' עכ"ל. פי' דאע"ג דלקושטא דמילתא בין למ"ד מפני טומאה שרפוה ובין למ"ד מפני אינות שפיר עביד דשרפוה מיד כדמסיק הש"ס פ"פ כיצד צולין מ"מ למאי דסבר משה וקאמר להו הן לא הובא דמה לית לן למידק דאי הובא דמה שפיך עביד דשרפוה והא ליתא כיון דפסולו בדם בעי עיבור צורה ע"כ דמשה לענין אכילה אמר להם ולכך מפרש ר"י דנהי דממה שאמר להם משה הן לא הובא דמה ליכא למילף אפ"ה מדייק הכא שפיר אם אינו ענין לגופו דהא קי"ל בפרק כיצד צולין דכל שפסולו בקדש בשריפה והיינו דהלכתא גמירי לה אלא דמייתי הכא קרא דוהנה שורף דמהאי קרא מוכח הא מילתא גופא דהלכתא גמירי לה דאלת"ה למה שרפה אהרן באמת מפני אינות דהא לא שמעינן שריפה אלא בחטאת שהובא מדמה ולא בפסול אינות והיסח הדעת אע"כ משום דהלכתא גמירי לה כן נראה לי מוכרח ליישב לשון הגמרא לפי' ר"י במאי דמייתי קרא דוהנה שורף וכדפרישית גם כן בפירש"י ודו"ק:

דף כד.

בגמרא ואם אינו ענין לאכילה תניהו ענין וכו' נ"ל דהכי פירושא דעיקר ילפותא דריב"ל לענין איסור הנאה היינו בחמץ ושור הנסקל דכתיב לא יאכל אלא דמפשטא דקרא לא שני ליה בין לא יאכל או לא יאכל כיון דאשכחן דבשרצים נמי כתיב לא יאכל ואפ"ה שרי בהנאה לכך יליף מהאי קרא דוכל חטאת שאין ת"ל באש תשרף אע"כ דבאש תשרף אתא לגלויי אלא יאכל דכי היכי דלא יאכל דהכא בחטאת באש תשרף דאסור בהנאה ה"ה לחמץ ושור הנסקל דלא יאכל דידהו נמי אסור בהנאה וכן בכל הנך דשמעתין דהכא כתיב לא יאכל או לא תאכל בטמא ונותר והיינו כדפרישית אלא דאכתי הוי מצי למימר דלא אתי לאיסור הנאה בשאר איסורין אלא דאיצטריך באש תשרף כי היכי דלייתר לא יאכל בחטאת למילף באם אינו ענין לשאר איסורין ומשו"ה קאמר דלשאר איסורין נמי אינו ענין לאכילה וע"ז מקשה הש"ס א"כ דבאש תשרף אתי לגלויי אכל היכא דכתיב לא יאכל אם כן אי מה הכא בשריפה וכו' ומשני דאמר קרא בקדש באש תשרף ומקשה הש"ס והאי בקדש באש תשרף להכי הוא דאתא וכו' ולאו משום דקשיא ליה אעיקר ילפותא דריב"ל מנ"ל איסור הנאה בשאר איסורין דהא למאי דפרישית כבר אסיק אדעתיה דאכתי לא יאכל מייתר כדמסיק אביי בסמוך לעולם מקרא קמא אלא דאכתי מקשה הכא שפיר אם כן אי מה כאן בשריפה ואי משום מיעוטא דבקדש באש תשרף איכא למימר איפכא דבקדש באש תשרף ריבוייא הוא דכל הפסולי קדש שריפתן בקדש

אבל שאר איסורין נהי דאין שריפתן בקדש אכתי מרבינן לה לשריפה מדאייתר לא יאכל אלא ע"כ לגלויי אאינך לא יאכל דחמץ ושור הנסקל כי היכי דהאי בשריפה ה"ה להנך ואפ"ה מסיק אביי לקמן שפיר לעולם מקרא קמא אלא דלענין שריפה ממעטינן מהנותר כן נ"ל נכון ודוק היטב ולפ"ז נתיישב' קושיית התוספות:

דף כד:

כד ע"ב בגמרא אמר רבי אבהו א"ר יוחנן כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך אכילתן איכא דאמרי וכו' אלא כדרך הנאתן. לכאורה משמע דשלא כדרך הנאתן הוא דלא לקי אבל כדרך הנאתן לקי כמ"ש התוס' בכמה דוכתי כדמשמע נמי בלשונם בסמוך בד"ה הכל מודים כמו שאבאר אמנם בלשון הרמב"ם ז"ל בכמה דוכתי משמע להיפוך דאין לוקין כלל על שום הנאה בלא אכילה. וכבר האריך בעל משנה למלך בפ"ה בתכלית אריכות ומה שיש לי לדקדק בדבריו תקצר היריעה מהכיל ואין כאן מקומו אולי אזכה לפרשם במקום אחר וכאן אקצר. ולכאורה יש לדקדק על שיטת התוספות דהיא גופא תקשה האיך אפשר לומר דלרבי אבהו לוקין על הנאה גרידא והא רבי אבהו גופא מסיק לעיל דאיסור הנאה בחמץ ושור הנסקל לא ידעינן אליבא דרבי יהודה דק"ל כוותיה אלא ממיעוטא דאותו דכתיב בטריפה ודרשינן אותו אתה משליך לכלבים ואי אתה משליך כל איסורין שבתורה אם כן לא הוי אלא לאו הבא מכלל עשה דקי"ל דאין לוקין עליו אלא דאפשר לומר דהאי דרשא דאותו לא הוי אלא גילוי מילתא בעלמא והכי קאמר קרא דוקא בהאי לא יאכל דטריפה הוא דשרי בהנאה מה שאין כן בכל מקום שנאמר לא יאכל ולא תאכל הוי איסור הנאה בכלל לשון לא יאכל כדמשמע להדיא בלישנא דר"א דקאמר להדיא אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע והיינו במשמעות הלשון דלא יאכל ולא תאכל ואם כן שפיר קאי הלאו דלא יאכל נמי אאיסור הנאה. והשתא אתי שפיר טובא עיקר טעמיה דרבי אבהו בשמעתין דמדאפקיה רחמנא להנאה בלשון אכילה שמעינן דכי היכי דלענין אכילה בעינן דוקא דרך אכילה דשלא כדרך אכילה לא מיקרי אכילה כלל ה"נ לענין הנאה שלא כדרך הנאה פטור אף ע"ג דמתהני מיניה כן נ"ל. מיהו נראה לי דבכל זה רבי אבהו לטעמיה דלא שני ליה כלל בין לא יאכל ולא תאכל ובין לא יאכל משא"כ אליבא דחזקיה דאמר לעיל דבחמץ ושור הנסקל ילפינן מלא יאכל דוקא ופי' רש"י שם לא יאכל מדלא קרינן לא יאכל משמע לא יהיה בו היתר המביא לידי שום אכילה וסתם הנאות לידי אכילה הם באות שלוקח בדמים דבר מאכל עכ"ל רש"י ולפ"ז לא שייך לחלק כלל בחלב דשור הנסקל בין דרך הנאתו לשלא כדרך

הנאתו דסוף סוף הנאה הבאה לידי מאכל הוא וכמו שהקשו התוס' באמת בקידושין דף נ"ו ע"ב בד"ה המקדש בערלה ע"ש ועדיין צריך לי עיון ועיין מה שאכתוב בזה בסמוך:
שם אמר רבי זירא הכי נמי תנינא וכו' לאו משום דקא אכיל להו שלא כדרך אכילתן א"ל אביי וכו' אלא משום דזיעה בעלמא הוא. עיין מה שהקשו בתוס' מסוגיא דפרק העור והרוטב ובמה שתירצו וכבר הארכתי בזה בתכלית האריכות בחיבורי בקונטרס האחרון סוף פרק קמא דקדושין בדין פסק איסור החדש ע"ש וכאן אבא בקצרה ליישב עיקר קושית תוס' דלע"ד אדרבה מוכח בסוגיא דשמעתין דרבי זירא ואביי גופייהו נמי אמסקנא דפרק העור והרוטב קא סמכו דכיון דמסקינן התם דילפינן פרי פרי מביכורים ותרומה דאינן נוהגין בשום משקה אלא במשקה דתירוש ויצהר ולא במשקין דשאר פירות קא בעי רבי זירא למימר דע"כ הטעם משום דבתירוש ויצהר הוי דרך אכילתן משא"כ במשקין דבשאר פירות לא הוו דרך אכילתן אע"ג דחשיבי ומשום הכי מייתי שפיר סייעתא לרבי אבהו וכ"ש אוכל חלב חי או בהניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו דלא הוי דרך אכילתן כלל ודחי ליה אביי דאין הדבר כן דלעולם אפשר דהוי דרך אכילתן ואפילו הכי חלק רחמנא בין תירוש ויצהר לשאר משקין היינו משום דבשאר משקין הוי זיעה בעלמא משא"כ ביין ושמן דחשיבי טובא דאשתנו למעליותא ועיקר נטיעתן למשקין היוצא מהן משום הכי שייך בהו שפיר שתיה בכלל אכילה כדמשמע בלשון התוס' בפרק העור והרוטב בתחילת הסוגיא שם. ותדע דהכי הוא דאלת"ה אלא כמ"ש התוס' דאביי ורבי זירא מסברא בעלמא פשיטא להו הכי והאיך אפשר לומר כן דהא אמרינן בפרק העור והרוטב דלענין חלב וחמץ ונבלת עוף טהור ושרצים איתרבו משקין דידהו כמו אוכל גמור ואם כן נילף ערלה מכל הנך במה הצד שיהיו המשקין היוצא מהן כמותם כדבעי הש"ס התם למימר מעיקרא דכל איסור הבא מאיליו ילפינן לאיסורא מהנך במה הצד וערלה נמי איסור הבא מאיליו הוא אלא ע"כ דאמסקנא דהתם סמכו דילפינן פרי מפרי להתירא לאפוקי דלא נילף מכל הנך לאיסורא כמו שכתבתי באמת בקונטרסי דלמסקנא דהתם אידחיא לה הסוגיא דמעיקרא דע"כ טבל והקדש וחדש גופייהו נמי אין משקין היוצא מהן כמותן אסורין מן התורה דילפינן להו מג"ש ובק"ו מהקדש ותרומה וערלה להיתירא ודוקא אליבא דר"א דמחייב בערלה ותרומה ויליף נמי פרי פרי בערלה לאיסורא ומשום הכי הוי נמי בכל איסורין המשקין כמותם דילפינן מכל הנך במה הצד ומכ"ש בטבל והקדש דילפינן בג"ש מתרומה משא"כ למה דקיי"ל כר' יהושע דכל איסורין לא הוי אלא מדרבנן כמו שהארכתי בקונטרסי:

ומיהו לשיטת התוס' דשמעתין דלא כתבו כן ודאי קשה ויש ליישב דעיקר סברת התוספות דמדקאמר אביי לישנא דזיעה בעלמא היא משמע דמסברא פשיטא ליה הכי ולא שייך למילף כלל מחלב וחמץ דהא התם ודאי לא זיעה בעלמא הוא משום שגוף האיסור בעין ומשרצים נמי ליכא למילף משום שכן מטמא בכעדשה וסברא זו כתבו התוס' עצמם שם בשם רבינו הר' שמואל ע"ש בלשון התוס' ובמהרש"א. וממילא שזה הפי' אתי שפיר נמי אליבא דר' זירא דמשקין דפירות הוי טפי שלא כדרך אכילתן מהנך דחלב וחמץ ושרצים ומשום הכי מייתי סייעתא שפיר לרבי אבהו דאמר כל איסורין וכו' כן נ"ל להבין ודוק היטיב ואין להאריך כאן יותר:

בתוס' בד"ה אלא הכא משום דזיעה בעלמא הוא וכו' ומיהו תימא אמאי אמר דזיעה בעלמא הוא והא טעם כעיקר דאורייתא עכ"ל. לכאורה נראה שהקשו כן לשיטת הסוברים טעם כעיקר דאורייתא לוקין עליו משא"כ לשיטה אחרת שהביאו התוס' בעכו"ם דף ס"ז דבטעם כעיקר עצמו אסור מדאוריי' ואין לוקין עליו דהוי לאו הבא מכלל עשה אם כן יש ליישב קושייתן קצת ומכ"ש לשיטת רש"י שכתב שם דטעם כעיקר אינו אלא מדרבנן אין מקום לקושייתן כלל אם לא שנאמר דמשמע להו דטעם כעיקר דהכא אייריי במשקים שיוצאים מגוף הפרי לא גרע מכזית בכדי אכילת פרס דהוי ליה טעמו וממשו דאמרינן שם דאסור ולוקין עליו כן נראה לי בכוונת דבריהם מיהו בעיקר קושייתם מצאתי שהקשו כיוצא בזה בבכורות דף ו' ע"ב בד"ה רוטב וקיפה שלהן ומה שתירצו שם כתבתי ביאור דבריהם בקונטרס שלי בדין איסור חדש בקידושין ולפ"ז נתיישב' ג"כ קושייתם דהכא אלא דאפשר לומר דעיקר קושיית התוס' על לישנא דזיעה בעלמא דלא הול"ל לישנא דזיעה בעלמא הוא זה כיון שיש בו מיהו טעם האיסור כנ"ל ודו"ק:

שם בגמרא אמר אביי הכל מודים בכלאי הכרם. נראה דהא דנקט לישנא דהכל מודים לאו משום דאביי גופא לית ליה הא דרבי אבהו דודאי נהי דדחי סייעתא דרבי זירא אפילו הכי מודה בעיקר דינו דרבי אבהו דאל"כ לא הוי קאמר הכל מודים אלא משום דללישנא קמא דרבי אבהו לא פטור אלא באוכל חלב חי משא"כ בהניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו אפשר דחייב וללישנא בתרא דרבי אבהו פטור בתרווייהו משו"ה קאמר שפיר דהכל מודים אפילו ללישנא בתרא דפטור בתרווייהו אפילו הכי בכלאי הכרם חייב בתרווייהו ומשום דבכלאי הכרם לא שייך הך מילתא דאוכל חלב חי וכיוצא בו אם כן הוה שלא כדרך הנאתן רבותא טפי לחיובא ומכ"ש באוכל שלא כדרך אכילתן דחייב כיון דאין במינו פירות וכיוצא בו כנ"ל:

בתוס' ד"ה אמרת ק"ו תימא האיך אלים ק"ו לאפוקי ג"ש וכו' עכ"ל. בתוס' פרק כל הבשר דף קי"ו כתבו תוספות דהך מילתא פלוגתא דתנאי היא דאיסי בן יהודא סבר דאהני ג"ש ואהני ק"ו ור"ש בן יהודה משום ר' שמעון דמתיר בהנאה סובר דאין ג"ש למחצה מיהו לפי מה שהעליתי בחבורי במסכת קדושין דמוכח בפשיטות דלכ"ע אמרינן אהני ג"ש ואהני ק"ו אפילו הכי לא תקשה לרבי שמעון דמתיר בהנאה והיינו מהטעם שכתבו התוספות בבבא מציעא דף קי"ד בד"ה מסדרין לב"ח ע"ש ויש ליישב אבל בדרכים אחרים ואין להאריך:

בתוס' ד"ה הכל מודים בכלאי הכרם הא דלא קאמר הכל מודים בחולין שנשחטו בעזרה וכו' עכ"ל. ויש לתמוה טובא דהא בחולין בעזרה ליכא מלקות כלל אפילו באוכל דרך אכילתן ממש משום דהוה לאו שניתק לעשה וכדאיתא להדיא במשנה שלימה בריש פרק אותו ואת בנו חולין בעזרה אין סופגין את הארבעים ולכאורה היה נראה לי דאכתי קשיא להו דלאשמעינן לאביי מיהת דבחולין בעזרה איכא איסור דאורייתא אפילו שלא כדרך אכילתן אלא דא"א לומר כן דאם כן לא יתיישב שפיר מה שתירצו בסמוך באותו דבור עצמו הא דלא קאמר אביי הכל מודים בבשר בחלב היינו משום דאין מזהירין מן הדין וע"כ היינו לענין מלקות ממש ואכתי קשה דלשמעינן מיהת בבשר בחלב לענין איסור דאורייתא כי היכי דקשיא להו לענין חולין שנשחטו בעזרה וצ"ע גדול ליישב:

בא"ד ושמא י"ל דאין מזהירין מן הדין. ולכאורה קשה דהא בדיבור הקודם כתבו דעיקר ילפותא דאיסור הנאה בבשר בחלב בג"ש אתיא והך ק"ו אינו אלא גילוי מילתא ואם כן לא שייך הכא אין מזהירין מן הדין ואפשר דהתוס' דהכא בדבור זה כתבו כן על פי פי' השני שכתבו בפרק כל הבשר שתירצו בענין אחר דעיקר ילפותא לענין הנאה בק"ו כמו שהבאתי דבריהם בסמוך:

מיהו בלאו הכי ק"ל דמעיקרא מאי קשיא דלימא אביי הכל מודים בבשר בחלב הא איכא רבי יהודה משום רבי שמעון דסובר דבבשר בחלב מותר בהנאה וי"ל בדוחק:

דף כה.

שם בגמרא מיתיבי איסי בן יהודא וכו' נאמר כאן כי עם קדוש וכו' ע"כ. אע"ג דפשטא דקרא כי עם קדוש אתה לא קאי אבשר בחלב דכתיב בתריה אלא אנבילה גופא דרישא דקרא מ"מ דכיון דהוי ג"ש מופנה הוא ולא מצינן לה לאוקמי לנבילה גופא דהא איסור אכילה דידה והיתר הנאה דידה תרווייהו כתיבא בהדיא ע"כ מוקמינן ג"ש כי עם קדוש אבשר בחלב דכתיב בתריה אלא דלפ"ז נראה לי להוכיח דאיסי בן יהודה לא סבירא

ליה הך ילפותא דרבי אבהו לעיל אליבא דר' מאיר דאיסור הנאה בלא יאכל ולא תאכל היינו מדאיצטריך קרא למישרי בנבילה דהא לפי זה שפיר מצינו למימר דלעולם לא יאכל ולא תאכלו איסור הנאה לא משמע והא דאיצטריך קרא להיתר הנאה בנבילה היינו משום דאל"כ הוי מוקמינן ג"ש דכי עם קדוש לאיסור הנאה דנבילה גופא אבשר טריפה שיצא חוץ למחיצתו כיון דלהתירא לא איצטריך ולא הוה מוקמינן ליה אבשר בחלב דבתריה דהא קי"ל בכל התורה כולה דלא אתי ג"ש ומפיק מקרא לגמרי ופשטא דקרא ודאי בנבילה איירי ומשו"ה איצטריך קרא לכתוב היתר הנאה בנבילה בפירוש וג"ש אתא ע"כ לבשר בחלב כן נראה לי ודוק היטיב ועיין בסמוך:

שם דף כ"ה ע"א בגמרא חמץ בפסח יוכיח. יש לדקדק דחמץ בפסח גופא לאיסי בן יהודא מנא ליה דאסור בהנאה דהא מנבילה לא מצי למילף כדפרישית בסמוך וממיעוטא דאותו דיליף רבי אבהו אליבא דרבי יהודה נמי לא מצי למילף דהא איכא לאוקמי מיעוטא דאותו לחולין שנשחטו בעזרה דשייך בהאי ענינא דבשר בשדה טריפה כמו שפירש רש"י לעיל בריש פירקין וליכא למימר דאיסי בן יהודה ס"ל דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא ושרי בהנאה כמו שפירש רש"י לעיל דאם כן האיך בעי למילף הכא בשר בחלב מק"ו מערלה ומשום שנעבדה בו עבירה הא איכא למימר חולין שנשחטו בעזרה יוכיח וליכא למימר דחולין בעזרה דאסור בהנאה פשיטא ליה מהאי ק"ו גופא דערלה ומייתר ליה מיעוטא דאותו לחמץ בפסח ולשור הנסקל לענין מלקות בהנאה דאין מזהירין מן הדין דהא נמי ליתא דחולין שנשחטו בעזרה לא שייך למילף מערלה וכלאי הכרם לחוד דמצי למיפרך מה להנך שכן גדולי קרקע דלענין חדא ותרתי הוי פירכא גמורה כדאיתא בחולין א"כ הדרא קושיא לדוכתיה חמץ בפסח גופא מנא ליה דאסור וליכא למימר דחמץ גופא אתי בק"ו דלשון יוכיח לא משמע הכי דהא אכתי לא קם הק"ו דלענין חמץ גופא נמי שייך האי פירכא שכן לא היתה לה שעת הכושר ולפי זה ע"כ צריך לומר דאיסי בן יהודא בחמץ גופא פשיטא ליה כדחזקיה דלא יאכל איסור הנאה משמע או מילפותא דריב"ל לעיל דיליף מאם אינו ענין אלא לפי זה קשה טובא מאי מקשה בשמעתין מהך ברייתא דאיסי אמימרא דאביי דאמר הכל מודים בכלאי הכרם דליפרוך מה לכלאי הכרם שכן לוקין עליו אפילו שלא כדרך הנאתן ותיפוק ליה אפילו בלא מימרא דאביי נמי קשה אדאיסי בן יהודא גופא בהא דקאמר חמץ בפסח יוכיח דליפרוך מה לחמץ בפסח שכן לוקין שלא כדרך הנאתן והיינו כדפרישית לעיל דלחזקיה דיליף מלא יאכל משמע אפילו שלא כדרך הנאתן בכה"ג גופא קשה לאינך אמוראי לעיל דילפי מאא"ע התם נמי כתיב לא יאכל ולא תאכל:

מיהו יש ליישב דלעולם חמץ בפסח דלאיסי בן יהודה ממיעוטא דאותו יליף לה וחולין שנשחטו בעזרה סבירא ליה מותר בהנאה ואפ"ה לא הוי יוכיח דאיכא למיפרך מה לחולין שנשחטו בעזרה שאין לוקין עליו דהוה ליה לאו הבא מכלל עשה כדפרישית משא"כ בכל הנך דלוקין ומכ"ש לפי המסקנא דאיסי דיליף בשר בחלב מערלה וחמץ בפסח וכלאי הכרם דתו לא שייך למימר חולין שנשחטו בעזרה יוכיח דהא קי"ל בחדא מתרתי מגופיה פרכינן מעלמא לא פרכינן וכ"ש בחדא מתלת כדאיתא בחולין שם כנ"ל ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

שם בתוספות ד"ה כלאי הכרם יוכיחו ונראה לר"י דהוי מצי למילף במה מצינו מכלאי הכרם לחוד וכו' עכ"ל וכ"כ ג"כ בחולין. ולע"ד נ"ל ליישב דלא מיבעיא לפירושם שם בחולין שהבאתי לעיל דהך ג"ש מטריפה היינו טריפה ממש ואפ"ה אסור בהנאה ולא אמרינן דאין ג"ש למחצה משום דאהני ג"ש לאכילה ואהני ק"ו להנאה דלפ"ז אין מקום לקושייתם דלא מצי למילף מבנין אב דכלאים לחוד דאדרבה הוה אמינא דמותר בהנאה כטריפה דאין ג"ש למחצה דלא אלים הבנין אב לסתור הך כללא דאין ג"ש למחצה כדמוכח בכמה דוכתי אלא דאפילו לפירושם לעיל בשמעתין דעיקר הג"ש הוה מבשר שיצא חוץ למחיצתו וק"ו אינו אלא גילוי מילתא בעלמא דלא נילף מטריפה ממש דהוה לה חולין מחולין ואפילו לפ"ז לא שייך בכה"ג למילף בבנין אב מכלאים לחוד דיותר שייך למילף בג"ש דטריפה ממש. ועוד דאי מבנין אב לחוד לא מצי למילף דאדרבה הוה לן למימר דמותר בהנאה מק"ו דנבילה שמטמא במשא ואי פרכית מה לנבילה שכן לא נעבדה בה עבירה איכא למימר חולין שנשחטו בעזרה יוכיחו דלאיסי בן יהודה מותר בהנאה כדפרישית ואי פרכית מה לחולין שנשחטו בעזרה שאין לוקין עליו נבילה תוכיח וחזר הדין משו"ה איצטריך ליה לאיסי למילף לאיסורא מכל הנך מערלה וחמץ וכלאי הכרם והוה לה חדא מתרתי ותו לא שייך למימר חולין שנשחטו בעזרה יוכיח דמעלמא לא פרכינן כדפרישית כנ"ל נכון ודוק היטב:

שם בגמרא ואם איתא ניפרוך מה לכלאי הכרם וכו' אע"ג דאכתי הוי מצי למיפרך ערלה וחמץ יוכיחו וחזר הדין אפילו הכי פריך שפיר דהוה ליה למיתני הכי בהדיא ומכ"ש דאתי שפיר טפי אי הוה אמרינן דאיסי בן יהודה ע"כ כדחזקיה סבירא ליה דלא יאכל משמע איסור הנאה והיינו אפילו שלא כדרך הנאתן כדפרישית אם כן פריך הכא שפיר טובא דלפרוך מה לערלה וחמץ וכלאי הכרם שכולן לוקין שלא כדרך הנאתן דהא בערלה וחמץ כתיב לא יאכל וכלאי הכרם כדאביי כנ"ל נכון אלא פשטא דגמרא לא משמע הכי ודו"ק:

שם פי' רש"י בד"ה להכי קא גמר מנבילה וכו' ונבילה לאו דוקא דהא מטריפה גמרינן לה וכו' עס"ה. ולולי שאיני כדאי היה נראה לי לפרש דנבילה היינו נבלה ממש דלכ"ע בשר בחלב איתקש לנבילה דכתיב בהאי קרא גופא ומכ"ש לאיסי בן יהודה דיליף מג"ש דכי עם קדוש אתה דפשטא דקרא איירי בנבילה גופא אלא דמייתורא דג"ש ע"כ מוקמינן לה לבשר בחלב לאיסור הנאה כדפרישית ומ"מ בשר בחלב ונבילה הוי ליה היקש גמור אלא דאפ"ה לא מצי למילף איסי בן יהודה איסור אכילה בבשר בחלב מדאיתקש לנבילה א"כ מהאי טעמא גופא היה מותר בהנאה דכתיב בהאי קרא גופא ולא הוי אלים הק"ו ליסתור ההיקש ופשטא דקרא דקאי אתרווייהו משום הכי איצטריך נמי הג"ש דקדוש קדוש למילף מטריפה שיצא חוץ למחיצתו כמו שכתבו התוס' ולפ"ז שפיר סבר האי דקא מותיב דמהני מיהו ההיקש דבשר בחלב ונבילה לומר לך שאין לוקין אלא כדרך הנאתן דלא תאכלו דרישא דקרא נמי קאי אתרווייהו דכתיבי בהאי קרא שאין לוקין אלא כדרך אכילתן משא"כ לענין ילפותא דטריפה לא שייך למימר הכי כנ"ל ודו"ק:

שם בגמרא דתניא רבי אליעזר אומר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאודך ואם נאמר בכל מאודך וכו'. נראה דלמאי דס"ד שאין שום אדם שממון חביב עליו מגופו אפ"ה הוצרך להאריך בכל זה משום דהשתא לא פסיקא ליה פשטא דקרא דבכל נפשך דאיירי אפילו נוטל את נפשך דהא כתיב וחי בהם ולא שימות בהם ואשכחן לרבי ישמעאל בפ' אין מעמידין דף כ"ז דלא שאני ליה בין עכו"ם לשאר עבירות ואכולהו כתיב וחי בהם וע"ש בתוס' אלא דר' אליעזר הכא הוא דפליג אדרבי ישמעאל וקי"ל כוותיה ואיהו דדריש ליה מהאי קרא וקשיא ליה ממ"נ אם נאמר דבכל נפשך היינו אפילו נוטל את נפשך אם כן למה נאמר בכל מאודך ולמאי דס"ד שאין לך שום אדם שממון חביב עליו יותר מגופו כדכתיב כל אשר לאיש יתן בעד נפשו ומש"ה מסיק ואם נאמר בכל מאודך דמשמע מזה דלא דרשינן אפילו נוטל את נפשך משום דכתיב וחי בהם כרבי ישמעאל אם כן למה נאמר בכל נפשך ואיתורא דבכל קשיא ליה דלא לכתוב אלא בנפשך ובכל מאודך וע"ז מסיק שפיר דלעולם קרא דבכל נפשך ע"כ אתי לרבי אבהו דאפילו נוטל את נפשך ושאני ליה בין עכו"ם לשאר עבירות ודלא כר"י אלא דאפילו הכי איצטריך למיכתב נמי ובכל מאדך משום דיש לך מיהא שום אדם בעולם שממון חביב עליו מגופו ודיברה התורה גם כן נגד המיעוט כן נראה לי נכון ודו"ק:

דף כה:

בגמרא מר בר רב אשי אשכחיה לרבינא דשייף לה לברתי' בגוהרקי דערלה וכו' ופי' רש"י דגוהרקי דערלה היינו בוסר. ונ"ל להוכיח מכאן דרבינא ומר בר רב אשי תרווייהו סבירא להו דערלה בח"ל הלכה למשה מסיני הוא דהא האי עובדא בח"ל הוי וכדמשמע נמי בברכות דף ל"ז ע"ב בעובדא דרבינא ומר בר"א גופייהו בענין דקא זורק את האביונות וקאכיל הקפריסין ואי ס"ד דסבירא להו דערלה בח"ל אינו אלא הלכות מדינה וכפי' רש"י בסוף פרק קמא דקדושין דהיינו מנהג מדינה בעלמא וא"כ אפילו בחולה שאין בו סכנה וכדרך הנאתן נמי לא הוי להו למיסר בפשיטות אע"כ דהל"מ הוא ועיין מה שכתבתי בזה שם בברכות באריכות:

שם אתמר הנאה הבאה מאיליו וכו' אע"ג למאי דמסיק הש"ס בלישנא קמא דפליגי אביי ורבא בכל אפשר ולא מכוין דעלמא אפ"ה נקטו האי לישנא דהנאה הבאה מאיליו לאשמעינן אגב אורחיה כוחא דהיתירא דאפילו בדבר שהגוף נהנה ממנו אפ"ה שרי כשאינו מתכוין ולא דמי למתעסק דקי"ל המתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה אע"ג דבשאר איסורין פטור ואפ"ה באינו מתכוין לא משמע להו לחלק בין היכא דנהנה הנאת הגוף ובין שאר איסורין ובזה מתיישב היטב דברי הרמב"ם ז"ל דבפ' י"ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה י"ב שכתב דין המתעסק בחלבים ועריות ודין הנאה הבאה בע"כ דשמעתין תכופין וסמוכים זה לזה בהלכה אחת והדבר ברור שנתכוין למה שכתבתי מיהו לקושטא דמילתא לא ניחא ליה להש"ס בסוגיא דשמעתין לחלק בין איסורי הנאת הגוף לשאר איסורים לענין שאינו מתכוין ודו"ק:

אתמר הנאה הבאה לו לאדם וכו' לכאורה משמע מסוגיא דשמעתין ומפי' רש"י ותוס' לקמן גבי מעילה הוא דליכא דעיקר פלוגתא דאביי ורבא היינו באיסורי הנאה מדאורייתא אפ"ה קאמר אביי דשרי ללישנא קמא באפשר ולא מתכוין וללישנא בתרא בלא אפשר ולא קמכוין ולפ"ז אתי שפיר טובא מה שכתב רש"י ז"ל דהיינו כגון ריח של עכו"ם וכן כתב הר"ן ז"ל משום דפשטא דלישנא דהנאה הבאה לאדם משמע דהנאה זו באה לו מאיליו בלי שום מעשה בגופו והא לא משכחת אלא בכגון קול ומראה וריח דמייתי הש"ס בסמוך וכיון דמסקינן דקול ומראה אין בהם מעילה וכ"ש דליתא בשאר איסורין א"כ תו לא משכחת להך מילתא דהנאה הבאה מאיליו אלא בריח לחוד והיינו דוקא בעכו"ם דאילו בשאר איסורין הא פליגי אביי ורבא בעכו"ם בפרק השוכר את הפועל דף ס"ו ע"ב דאביי אמר ריח מילתא היא ורבא אמר ריח לאו מילתא היא אם כן האיך יחמיר רבא טפי מאביי לענין ריח ולכך הוצרך רש"י לפרש דאיירי בריח דעכו"ם

ובכה"ג כ"ע מודים דאסור מדאורייתא כמ"ש תוס' בפ' קמא דעכו"ם דף י"ב גבי חנויות מעוטרות בוורד והדס דכיון דבעכו"ם לא כתיב ביה אכילה אסורין אפילו שלא כדרך הנאתן מדאורייתא משא"כ בשאר איסורין דלא הוי אלא באיסורא דרבנן היכא שאין עיקרן עומד לריח משו"ה נקיט רש"י ריח דעכו"ם משום דהוי מילתא דפסקא דאסור מדאורייתא. אלא לפ"ז לכאורה יש לתמוה טובא דאם כן מאי קאמר לא אפשר ולא מכוין כ"ע לא פליגי דשרי דהא מסקינן לעיל בשמעתין משמיה דרבי יוחנן דאסור להתרפאות בעצי אשירה ואפי' במקום סכנת נפשות ולקצת פוסקים אפילו באומר הבא לי עצים סתם אף ע"פ שאין מזכיר לעבודת כוכבים אסור כמו שכתב הב"י וש"ע בי"ד בסימן קנ"ה בשם הירושלמי דאפילו בכה"ג ימות ואל יתרפא אבל בחולה שאין בו סכנת נפשות ממש אסור אליבא דכ"ע אע"פ שאין לך לא אפשר ולא קמכווין יותר מזה מיהו בהא מצינו למימר דכיון דנתכווין מיהו לרפואה הוה ליה כמתכוין להנאה דרפואה עצמו היינו הנאתו אלא דאכתי יש לתמוה טובא אהא דקאמר אביי לאידך לישנא דאיכא דאמרי דבלא אפשר וקא מכוין נמי שרי וכתבו התוס' דכל לא אפשר דשמעתין היינו ע"י טורח גדול והאיך אפשר לומר כן וכי היכא מצינו לחלק באיסור דאורייי' בין אפשר לבין לא אפשר אלא ע"י טורח גדול וזה דבר שאין הדעת סובלת דהא עיקר פלוגתייהו דרבי יהודה ורבי שמעון היינו לענין מלאכת שבת וי"ט ולפ"ז וכי יעלה על דעת שום אדם לומר שיתיר רבי יהודה לעשות מלאכה בשבת או אפי' בי"ט דאיסור דאורייתא היכא דלא אפשר לעשות בהיתר אלא ע"י טורח גדול או משום הפסד ממון ומיקרי נמי לא אפשר כדמוכח בשמעתין לענין מוכרי כסות בכלאים. מכל זה נראה לכאורה מבואר בהכרח גדול דלעולם לא שייך הך מילתא דפלוגתא דאביי ורבא אלא דומיא דהנאה הבאה מאיליו וכל הנך דשמעתין שהם בענין דלא עביד מעשה כלל בגופו אלא שההנאה באה מאיליו וכדפרישית ואביי דשרי היינו לענין שאין צריך לפרוש דהוי ליה כשב ואל תעשה ומשום הכי מתיר אביי ללישנא בתרא אליבא דרבי יהודה אפילו בלא אפשר וקמכוין והיינו נמי משום דשב ואל תעשה הוא ובכה"ג אשכחן דאפילו באיסורא דאורייתא מותר משום כבוד הבריות וכיוצא בזה כדאיתא להדיא בברכות גבי השבת אבידה ובמי שהולך לשחוט את פסחו דמשום כבוד הבריות מותר לדחות המצוה דפסח אפילו שיש בו כרת והיינו משום דשב ואל תעשה הוא ואם כן אין תימא כל כך אם יסבור אביי דכבוד הבריות לאו דוקא אלא היכא דאי אפשר אלא על ידי טורח גדול נמי מותר בשב ואל תעשה כי היכי דהתירו בהשבת אבידה אפילו משום הפסד ממון וגם במלאכה שלו מרובה משל חבירו וכ"ש דיש להתיר טפי משום צערא דגופא וכ"ש לענין ת"ת

כעובדא דר"י בן זכאי וכן לתקן בבית קדשי הקדשים דהוי מצוה דרבים ויש להתיר כמו שאבאר לקמן בכל א' וא' מהם במקומו. ועוד דבר מן דין אין לתמוה על סברתו דאביי דמתיר באיסור דאורייתא אפילו בריח דעכו"ם בלא אפשר וקמכווין כיון שהנאה באה מאיליו בלא עביד מעשה בגופו כלל דהא אפילו בגילוי ערות דדמי לעכו"ם לענין יהרג ואל יעבור אפ"ה מסיק אביי גופא בפ' בן סורר ומורה דבאשה לא אמרינן תיהרג ואל תעבור כדאשכחן באסתר אע"ג דבפרהסיא הוי והיינו משום דמסיק אביי דאשה קרקע עולם היא וכתבו רש"י וכל המפרשים דהיינו מפני שאינה עושה שום מעשה ואשכחן נמי לרבא בכתובות בפ' נערה דף נ"א ע"ב דאפילו היכא דמהניא מעבירה ואומרת הניחו לו שאלמלא לא נזקק לה היא שוכרתו אפ"ה מותרת לבעלה כיון שתחלתה באונס אע"ג דסופו בפשיעה והיינו נמי מה"ט גופא כיון דלא עבדה מעשה בגופה ודוקא היכא דתחילתה ברצון אין לחלק בין עובדת מעשה בגופה או לא כיון דרחמנא קריא מעשה כדכתיב ונכרתו הנפשות העושות משום דהנאה אית להו לתרווייהו כדאיתא בפ' המניח דף ל"ג משא"כ היכא דמעיקרא לא נתכוונה לאיסורא אע"ג שסופה ברצון ומתכוונת להנאה אפ"ה אין שם רצון עליו ואינה צריכה לפרוש ממנו כיון דקרקע עולם היא ואינה עובדת מעשה. מעתה אין כאן מקום תימא דיסבור אביי דכ"ש דיש להתיר בהנאה הבאה מאיליו בלא אפשר וקא מכוין אליבא דרבי יהודה כיון דכוונת הלב היכא דליכא מעשה ליכא איסורא ומכ"ש במאי דמתיר אביי ללישנא קמא באפשר ולא קמכווין ורבא בלא אפשר ולא קא מכווין אפילו בריח דעכו"ם וכולה מילתא משום דהנאה הבאה מאיליו הוא ולא קעביד מעשה כך נ"ל נכון לכאורה וכן נראה להדיא מלשון הר"ן ז"ל דלשון הנאה הבאה לאדם בע"כ היינו משום שלא בא לכאן מתחילה לשום כך ובכה"ג אפילו הוא מכוון לה אפ"ה בע"כ קרינן לה כיון שריח מאיליו בא לו וכו' ע"ש משמע שנתכוון לטעם שכתבתי דעיקר ההיתר משום דלא קעביד מעשה אלא דלפ"ז אכתי יש לדקדק דאם כן דפלוגתא דאביי ורבא היינו דוקא בכה"ג דליכא מעשה אלא שבא מאיליו דלפ"ז לא דמי הך מילתא כלל לפלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון דמייתי בשמעתין דהא אינהו לא מיירי כלל בדלא עביד מעשה אלא בדעביד מעשה כגון הך דגורר אדם מטה כסא וספסל שע"י מעשיו נעשה החריץ (ומשמע להדיא דדוקא באיסורא דרבנן שרי ר"ש אבל באיסור דאורייתא לא) אבל בדלא עביד מעשה אפשר דר"י נמי שרי וכה"ג נמי קשה לאידך לישנא לאידך צדדי כיון דהיכא דלא אפשר וקא מכוין לא שרי אביי אלא משום דליכא מעשה אם כן אין זה ענין כלל לפלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון דאיירי בדעביד מעשה. מיהו יש ליישב דודאי ללישנא קמא לא נחית הש"ס להך סברא לחלק לקושטא

דמילתא בין מה שיש בקום עשה ובין שב ואל תעשה אלא לרבותא נקיט דהך מילתא בהנאה הבאה מאיליו להודיעך כחו דרבא דקי"ל כוותיה דאפילו במידי דשב ואל תעשה נמי מודה ר"ש דאפשר ולא מכוין אסור והא דקאמר נמי בלישנא בתרא דתליא בפלוגתא דר"י ור"ש אע"ג דלא דמי להדדי דאינהו איירי בקום ועשה ופלוגתא דאביי ורבא איירי בשב ואל תעשה אפילו הכי שפיר קאמר דתליא בפלוגתא דר"י ור"ש כיון דר"י אזיל בתר מעשה ור"ש אזיל בתר כוונה:

שם בגמ' אפשר וקמיכוין לא אפשר וקא מכוין כ"ע לא פליגי דאסור. לכאורה שפת יתר הוה דכיון דבאפשר וקמיכוין ודאי לא מיקרי הנאה בע"כ מהיכי תיתי דשרי ואפילו הלשון לא זו אף זו לא שייך בכה"ג. והנראה בעיני משום דאביי ורבא גופייהו נקטו למילתייהו בלשון קצרה אלא דסתמא דתלמודא קא מהדר לפרש פלוגתייהו ולמאי דמסיק השתא בהאי לישנא דפליגי באפשר ולא מכוין קאי מילתא דרבא לקמן בסוף הסוגיא בתיובתא וממילא דלפ"ז הוי הלכה כאביי וזהו נגד הכלל דהלכה כרבא לגבי אביי לבר מיע"ל קגם ומשו"ה מהדר סתמא דתלמודא מעיקרא לאשכוחי פלוגתייהו בגוונא אחרינא כגון בלא אפשר וקמכוין כאידך לישנא דבסמוך ולפ"ז הוי הלכתא כרבא אלא דלא אפשר ליה לאוקמי בהכי והיינו כדמסיק דכיון דאפשר וקמכוין ודאי אסור באיסור גמור מדאורייתא דהוי כמזיד גמור אע"ג דהוי בשב ואל תעשה אם כן ממילא אף בלא אפשר וקמיכוין פשיטא דאסור משום דהשתא לא משמע ליה לתלמודא כלל שום סברא להתיר באיסור דאורייתא אפילו בשב ואל תעשה משום הך מילתא דלא אפשר כי אם בטורח גדול והיינו משום כל אותן הקושיו' שכתבתי בסמוך ולא נחית לחלק באותן החילוקים שכתבתי. ועוד דאף אם תמצא לומר דהשתא נמי נחית להך סברא דלישנא בתרא כמו שאבאר לקמן גבי הא דאמר אביי מנא אמינא לה דמשמע לכאורה דשייך הך מילתא אפילו ללישנא קמא כיון דאביי גופא אמרה מ"מ הא קמן דאף ללישנא בתרא לא הוי הך מילתא דאביי אלא אליבא דר' יהודה דאי לרבי שמעון ודאי לכ"ע אסור בלא אפשר וקמכוין ולפ"ז מצינן למימר דהשתא בלישנא קמא סובר הש"ס בפשיטות דאביי גופא כרבי שמעון סבירא ליה כדאיתא להדיא בפרק במה מדליקין דף כ"ב ובכמה דוכתי דאמר אביי כל מלתא דמר עביד כרב לבר מהנך תלת דעביד כשמואל וחד מיניהו הלכה כרבי שמעון בגרירה ומסתמא דאביי גופיה כרבה רביה סבירא ליה ועוד מדאמרינן בכמה דוכתי דהדר ביה אביי לגביה דרבא וקאמרי תרווייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישא ולא ימות כי היכי דלוקמי כולהו סתמי דמתניתין כרבי שמעון א"כ ממילא שמעינן דס"ל כר"ש והשתא לפ"ז תו לא מצינן למימר כלל להא דמתיר אביי

בהנאה בע"כ היינו בלא אפשר וקמיכוין דהא לרבי שמעון ודאי אסור כן נ"ל ועיין מה שאכתוב בסמוך בזה ללישנא בתרא:

שם בתוס' בד"ה לא אפשר ולא קמיכוין כ"ע לא פליגי דשרי ללישנא קמא נראה לפרש וכו'. מה שכתבו כן בלשון נראה לפרש כוונתם על מה שכתבו בסוף דבריהם אליבא דלישנא בתרא דאיכא דאמרי דבענין זה אין פירושם מוכרח כל כך כמו שאבאר בסמוך משא"כ במה שמפרשים ללישנא קמא פירושם מוכרח בהכרח גמור דאי אפשר לפרש כלל בענין אחר דהא לרבא אליבא דרבי יהודה ודאי אסור למאי דלא נחתו התוס' לחלק בהך סברא דשב ואל תעשה שכתבתי וכמו שאבאר בדבריהם בסמוך אלא דלפ"ז אדרבה קשיא לי לאידך גיסא במאי דמשמע מדבריהם דלרבא לחוד הוא דאסור אליבא דר' יהודה ולפי הסוגיא דפ' רבי אליעזר דמילה משמע דאפילו לאביי אליבא דרבי יהודה נמי אסור אפילו בלא אפשר ולא מכוין והיינו מדמוקי אביי לברייתא דימול בשר ערלתו אע"פ שיש שם בהרת כרבי יהודה והתם לענין מילה בצרעת ודאי לא אפשר ולא מכוין הוא אפ"ה איצטריך קרא להיתר מילה בצרעת דמילה דוחה צרעת א"כ ממילא מוכח דבעלמא כה"ג אוסר רבי יהודה:

מיהו בהא מצינו למימר דנהי דמשמע ליה לאביי הכי בפ' רבי אליעזר דמילה היינו למאי דס"ד מעיקרא דאי אפשר לאוקמי הברייתא כר"ש משא"כ לבתר הכי דלבתר דשמע אביי מרבא וסבר דמתוקמי הך ברייתא אפילו כרבי שמעון ושאני התם דהוי פסיק רישיה דמודה ר"ש א"כ שפיר מצי סבר אביי דהיכא דלא אפשר ולא מכוין ולא בפסיק רישיה דאפילו לרבי יהודה שרי כדאמר הכא משו"ה הוצרכו התוספות להכריח פירושם ממילתא דרבא דוקא כנ"ל נכון ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

שם בא"ד ולאיכא דאמרי לא אפשר ולא מכוין לכ"ע דשרי האי כ"ע היינו ר' יהודה ורבי שמעון כו' עכ"ל. הא ודאי דהאי כ"ע א"ש בפשיטות טפי דכ"ש דקאי אאביי ורבא גופייהו כיון דלא אשכחן שום תנא דאוסר אלא דעיקר כוונתם בזה להכריח פירושם דלא נקיט הש"ס באיכא דאמרי אלא מה שמשנה מלשון ראשון והשינוי בהך בבא דלא אפשר ולא מכוין היינו דללישנא קמא האי כ"ע דשרי לא מצי קאי אלא אליבא דרבי שמעון משא"כ לישנא בתרא הוי אפילו אליבא דרבי יהודה ועיקר כוונתם גם בזה שרוצין ליישב דמש"ה לא נקיט בדאיכא דאמרי הך בבא דאפשר וקמכוין לכ"ע אסור. ולפי שאין ענין זה מוכרח כל כך כמו שאבאר ומשו"ה כתבו בתחילת דבריהם בלשון נראה לפרש כדפרישית כנ"ל בכוונת דבריהם מיהו לפי מה שכתבתי בסמוך בלשון הגמרא אין צריך לכל זה דנהי דקאמר הש"ס בלישנא קמא הך בבא דאפשר ומכוין אסור לאו

לגופיה איצטריך אלא כדי להכריח דאי אפשר לאוקמי פלוגתייהו דאביי ורבא בלא אפשר ומכוין וכדפרישית משא"כ לישנא דאיכא דאמרי דמסיק דפלוגתייהו דאביי ורבא היינו אליבא דרבי יהודה דוקא ובלא אפשר וקמכוין אם כן אין צורך להזכיר כלל הך בבא דאפשר ומכוין כיון דאפילו באפשר ולא מכוין אוסר רבי יהודה כנ"ל ודוק היטב:

בא"ד ומיירי כגון דלא הוי פסיק רישיה וכו' אין זה נמשך לדבריה' הקודמי' אלא ענין בפני עצמו הוא אלא דבעיקר דבריהם לכאורה יש לתמוה האיך אפשר לומר דלא הוי פסיק רישיה דא"ה לשון הנאה הבאה בע"כ משמע שכבר באה ההנאה ועיקר פלוגתייהו אם צריך להתרחק ולפרוש ונהי דלענין אינו מתכוין דלישנא קמא יש ליישב בדוחק דכיון שאינו מתכוין כבר אפשר בהאי שעתא תסתלק ההנאה משא"כ בלא אפשר ומכוין דלישנא בתרא לא שייך לפרש כלל בענין דלא הוי פסיק רישיה שהרי מתכוין ומתגרר להנות מאותה הנאה שבאה לו ומכ"ש בהא דמייתי רבא ראיות למילתא מההיא דלול בסמוך ומדייקי מיניה שאם מתכוונין האומנין להסתכל בבית קדשי הקדשים אסור אף ע"ג דלא אפשר משמע דלאביי שרי בכה"ג והתם ודאי הוי פסיק רישיה כגון שמתכוונין ומסתכלין לזון עיניהם שם ואין לך פסיק רישיה יותר מזה:

מיהו באמת נראה דלק"מ דלענין מתכוין דשרי אביי ללישנא בתרא לא איכפת לן במאי דהוי פסיק רישיה כיון דאפילו במתכוין גמור מתיר אביי לרבי יהודה דעיקר ההיתר הוא משום דשאני ליה בין אפשר ללא אפשר אם כן כ"ש דשייך לחלק בכה"ג לענין פסיק רישיה להתיר מהאי טעמא גופא משום דלא אפשר ועיקר דברי התוספות שכתבו דמיירי דלא הוי פסיק רישיה היינו לענין התירא דאינו מתכוין דכיון דהוי פסיק רישיה כמתכוין דמי כל זה כתבתי ליישב ולפרש כוונת דברי התוספות אמנם לפי מה שכתבתי בתחלת הסוגיא לחלק בין שב ואל תעשה לדבר שיש בו מעשה אם כן בפשיטות מצינו למימר בהא דמודה ר"ש בפסיק רישיה היינו משום דכיון שע"י מעשיו נעשה האיסור במידי דהוי פסיק רישיה הוי ליה כמתכוין דהוי ליה לאסוקי אדעתא מעיקרא משא"כ ענין הנאה הבאה לו בע"כ דלא עביד מעשה כלל והפסיק רישיה לא נעשה על ידו וגם עתה אין רוצה להנות ממנו כלל אם כן אין טעם לאסור בשביל פסיק רישיה ולא מיבעיא לשיטת הערוך וסייעתו שכתבו בכמה דוכתי דפסיק רישיה דלא ניחא ליה מותר אפילו ע"י מעשה והביאו ראיה מהאי דקעביד בארעא דחבריה בפ' הבונה ומהאי דאית ליה הושענא אחריתא בפ' לולב הגזול אם כן כ"ש דיש להתיר בכה"ג דשב ואל תעשה כיון דלא ניחא ליה בהך הנאה שהרי אינו מתכוין להנות ממנו כל עיקר אלא שבאה לו בעל כרחו שלא בטובתו אלא דאפילו לשיטת המחמירים החולקים על בעל הערוך וסייעתו

ואוסרים בפסיק רישיה בכל ענין אע"ג דלא ניחא ליה אפ"ה נראה דהיינו דוקא היכא שנעשה הפסיק רישיה ע"י מעשיו משא"כ בהנאה הבאה בע"כ ואינו מתכוין להנות כולי עלמא מודו דלא שייך לשון פסיק רישיה בכה"ג דלשון פסיק רישיה עצמו מורה על זה שעושה מעשה כן נ"ל נכון לולי דמלשון התוס' לא משמע כן והנראה לע"ד כתבתי ודוק היטב:

בא"ד וליכא למימר כו' דהא בשמעתין מייתי עלה מידי דאורייתא כגון מעילה וכלאים ופסול פרה וצ"ל דכל הנהו דמייתי לא הוי פסיק רישיה עכ"ל. ונ"ל לפרש בכוונת דבריהם דכמו דבמעילה ופרה אמרינן לקמן והא הכא דלא אפשר וקא מכוין ממילא משמע היכא דלא מכוין שרי רבא א"כ ע"כ איירי בענין דלא הוי פסיק רישיה וממילא ע"כ פלוגתייהו דאביי ורבא בהנאה הבאה מאיליו איירי נמי בכה"ג דלא הוי פסיק רישיה וכיון דכל הנך באיסור דאורייתא מיירי שמעינן נמי מאיליו דפלוגתייהו דאביי ורבא איירי נמי באיסור דאורייתא כנ"ל בכוונתם אבל באמת יש לדקדק הרבה בזה ואין להאריך והמשכיל יבין מדעתו מתוך הדברים שכתבתי ואבאר אי"ה לקמן הנך סוגיות דמעילה ופרה וכלאים גופייהו ודוק היטיב:

שם בגמ' איכא דאמרי אפשר ולא מכוין היינו פלוגתייהו דרבי יהודה ור"ש ופרש"י בין לאביי בין לרבא לר"י אסור לר"ש שרי. ואין להקשות דאכתי אמאי לא מוקי סתמא דתלמודא לפלוגתייהו דאביי ורבא בהך מלתא גופא דאפשר ולא מכוין דאביי כר"ש כדמשמע בפ' במה מדליקין ובכמה דוכתי דאמר אביי הלכה כר"ש בגרירה ורבא דאסר משום דס"ל כרבי יהודה (וכ"ש לפי מה שכתב רש"י בביצה בפ' המביא) אלא דלא משמע ליה לתלמודא למימר הכי דא"כ הוו להו לאפלוגי בהדיא בפלוגתא דמיירי בה רבי יהודה ור"ש גופייהו דלימא אביי הלכה כר"ש ורבא הלכה כרבי יהודה ואמאי קבעו פלוגתייהו בלשון הבאה מאיליו ואף לפי אותה הסברא שכתבתי לעיל לחלק בין מידי דאית ביה מעשה למידי דלית ביה מעשה אפ"ה ליכא למימר דאתא לאשמעינן הך רבותא גופא דרבא כרבי יהודה ויותר אפילו היכא דלא עביד מעשה דאדרבה כ"ש דקשה טפי דהוה ליה למיתני לפלוגתייהו במידי דאית ביה מעשה דאפילו במידי דאית ביה מעשה מתיר אביי כר"ש דהא קי"ל כח דהיתירא עדיף ואין להקשות ג"כ אכתי הוי מצי למימר דאביי נמי כרבי יהודה ס"ל אלא שסובר דבהנאה הבאה מאיליו כיון דלא עביד מעשה רבי יהודה נמי מודה הא נמי ליתא לפי מה שכתבתי דבאפשר לא שייך לחלק להתיר בשב ואל תעשה דמהיכי תיתי יהנה מן האיסור כיון דאפשר לפרוש ולמיעבד בהיתר כן נ"ל נכון ודוק:

שם ואליבא דר"ש דאזיל בתר כוונה כ"ע לא פליגי דשרי ואף לפי מה שכתבתי דמוכח מסוגיא דשמעתין דשייך לחלק בין איסור דאית ביה מעשה ובין דבר שבשב ואל תעשה נראה דהיינו דוקא אליבא דרבי יהודה דלא אזיל בתר כוונה אלא בתר מעשה משא"כ לר"ש דאזיל בתר כוונה לא איכפת לן במעשה וכה"ג אשכחן להדיא במנחות בריש פרק רבי ישמעאל דפליגי רבה ורבא בנתכוון להעלות דגים והעלה דגים ותינוק או איפכא מר אזיל בתר מעשה ומר אזיל בתר מחשבה ע"ש. ועוד נראה דאליבא דר"ש לא שייך לחלק כלל בין אפשר ללא אפשר תדע דהא דבר שאינו מתכוין היכא דלא הוי פסיק רישיה מתיר ר"ש לכתחילה באיסור דאורייתא אפילו באפשר כדמוכח בסוף הסוגיא ממתניתין דמוכרי כסות והיכא דהוי פסיק רישיה אוסר ר"ש אפילו בדלא אפשר כדמוכח ממילה בצרעת דאיצטריך קרא אליבא דר"ש כיון דהוי פסיק רישיה אע"ג דלא אפשר משמע דבעלמא כה"ג אסור. ועוד נראה לי דאפילו באיסורי דרבנן אוסר ר"ש בפסיק רישיה אע"ג דלא אפשר כדמוכח מפ' לולב וערבה דף ל"ג בהא דאין ממעטין ענבים מהדס בי"ט משום דהוה ליה כמתקן מנא וזה אינו אלא איסור דרבנן ואפ"ה פשיטא ליה לתלמודא דאסור היכא דלית ליה הושענא אחריתי היכא דהוי פסיק רישיה אע"ג דלא אפשר אלא ע"כ משום דרבי שמעון לא שאני ליה כלל בין אפשר ללא אפשר אם כן כ"ש דבמתכוין ממש דחמיר טפי מפסיק רישיה שאין לחלק אליבא דר"ש בין אפשר ללא אפשר אפילו בשב ואל תעשה כן נ"ל ברור ודו"ק:

שם כי פליגי אליבא דרבי יהודה כו' אבייי כר"י. ונראה דלהאי לישנא דאיכא דאמרי דסבר אבייי כר"י אף ע"ג דבפרק במה מדליקין דאמר אבייי משמיה דרבה דהלכה כר"ש בגרירה ומשמע דהכי ס"ל ואשכחן נמי לאבייי בכמה דוכתי לבתר דהדר ביה דקאמר מודה ר"ש בפסיק רישיה דשפיר מצינו למימר דהתם באיסורי דרבנן אייירי והיינו דקאמר הלכה כר"ש בגרירה שהוא איסור דרבנן דהוה כחופר כלאחר יד וה"ה לכל מה דדמי ליה משא"כ באיסורי דאורייתא שפיר מצי סבר כרבי יהודה ואפשר דרבה רביה נמי סבירא ליה הכי מדקאמר הלכה כר"ש בגרירה. מיהו במילתא דרבה בשמעתין דמוקמינן ליה נמי אליבא דרבי יהודה מצינו למימר נמי דכר"ש סבירא ליה והא דקאמר לא אפשר ומכוין אסור היינו אליבא דכולי עלמא כמו שאבאר לקמן בשמעתין:

דף כו.

בגמרא אמר אבייי מנא אמינא לה כו' לכאורה יש לתמוה כיון דאבייי גופא אמר להאי מנא אמינא לה דאיירי בלא אפשר ומכוין אם כן מאי ס"ד דלישנא קמא דבעי לאוקמי

פלוגתייהו דאביי באפשר ולא מכוין ודוחק לומר דסתמא דתלמודא בשקלא וטריא דלישנא קמא לא הוה ידע הא דאמר אביי גופא מנא אמינא לה. והנראה לענ"ד ליישב בענין זה דהאי מנא אמינא לה שייך אפילו ללישנא קמא דנהי דלישנא קמא מוקי לעיקר פלוגתייהו דאביי ורבא באפשר ולא מכוין ואליבא דר"ש היינו דניחא ליה לאוקמי פלוגתייהו אליבא דהילכתא למאי דקי"ל הלכה כר"ש וכדמשמע נמי בפ' במה מדליקין ובכמה דוכתי דאביי גופא כר"ש ס"ל ולא ניחא ליה ללישנא קמא לחלק אליביה דאביי בין איסור דאורייתא לאיסור דרבנן אלא דאפ"ה מצינו למימר שפיר דשייך נמי פלוגתייהו דאביי ורבא בלא אפשר ומכוין ואליבא דרבי יהודה דלאביי שרי דהא בהא תליא והא דקאמר הש"ס בלישנא קמא לא אפשר ומכוין כ"ע לא פליגי דאסור היינו דוקא אליבא דר"ש כמו שפירשתי במקומו והיינו דאמר אביי מנא אמינא לה ודייק מהכא דרבי יהודה מתיר בלא אפשר ומכוין אם כן כ"ש דמתיר רבי יהודה בלא אפשר ולא קמכוין ולפ"ז ע"כ דהא דאוסר רבי יהודה דבר שאינו מתכוין היינו דוקא באפשר ולא קמכוין דא"כ ע"כ דר"ש דמתיר היינו אפי' באפשר ולא מכוין וכדאמר אביי בלישנא קמא כנ"ל נכון ודוק היטב:

שם אמר רבא מנא אמינא ליה דתניא לולין היו פתוחין כו' כאן יש לתמוה יותר דללישנא קמא דרבא דמוקי פלוגתייהו דר"י ור"ש בלא אפשר ולא קמכוין ואפ"ה אוסר ר"י כ"ש דאוסר בלא אפשר וקמכוין ואם כן לא שייך כלל הא דאמר רבא מנא אמינא לה דאירי באפשר ולא קמכוין והנלע"ד בזה דמהך מילתא דלולין גופא מייתי רבא ראיה ללישנא קמא משום דבלא"ה יש לדקדק דאפילו ללישנא בתרא מאי ראיה צריך רבא להך מילתא דר"י אוסר באפשר ולא קמכוין ותיפוק ליה דרבא סברא רבה קאמר דר"י לא קאמר אלא לחומרא ולא לקולא כדאשכחן בכולה תלמודא דקולא מחומרא לא ילפינן וכה"ג גופא יש לתמוה מאי ס"ד דאביי למילף קולא מחומרא. לכך נ"ל ליישב כל זה ע"פ סוגיא דפרק ר"א דמילה דמייתי הש"ס ברייתא דת"כ דתניא ימול בשר ערלתו אע"פ שיש שם בהרת ומוקי לה אביי התם מקמי דהדר ביה כר"י ואפילו לפי המסקנא דר"ש נמי מודה בה אפ"ה פשטא דברייתא ודאי ר"י איירי בה דסתם ברייתא דת"כ רבי יהודה היא כמבואר בכמה דוכתי בפשיטות ואם כן אי הוי אמרינן מסברא דלא אפשר ולא קמכוין אפי' ר"י מודה דשרי כדאמרינן בלישנא בתרא אם כן ע"כ דהך ברייתא דת"כ היינו במתכוין כגון באבי הבן שאומר לקוץ בהרתו לבנו קמכוין דאי באחר למה לי קרא הא מילה בצרעת הו"ל לא אפשר ולא קמכוין ופשיטא דשרי אע"כ דבאבי הבן איירי ודליכא אחר כדמוקמינן התם אליבא דאביי מקמי דהדר ביה ואם כן לפי זה ממילא משמע דלא אפשר

וקמכוין מותר ולאו משום דעשה דמילה דוחה ל"ת דצרעת דהא צרעת עשה ול"ת היא ועוד דצרעת חמיר טפי שכן דוחה את העבודה ועבודה דוחה שבת כדאמר רבא גופא התם בפ' ר"א דמילה ע"ש א"כ לפי זה יש סברא לומר דלא אפשר וקמכוין מותר בכל התורה כולה והיינו אליבא דר"י כסברת אביי ללישנא בתרא ואם כן אפשר דה"ט דאביי ואם כן לפ"ז ע"כ הוי מוקמינן פלוגתא דר"י ור"ש דוקא באפשר ולא קמכוין ואפ"ה שרי לר"ש דלא כרבא ללישנא קמא אם כן הוצרך רבא להביא ראיה דליתא להך סברא דודאי לא אפשר וקמכוין אסור לר"י כדמוכח מהך ברייתא דלולין היו פתוחין וכמו שאבאר בסמוך דאליבא דכ"ע מתוקמי ואם כן ע"כ הך ברייתא דמילה בצרעת לא איירי באבי הבן אלא באחר שאינו מכוין אלא משום דהוי פסיק רישא סד"א דאסור משום הכי איצטריך קרא להיתירא והיינו משום דעשה דמילה דוחה עשה ול"ת דצרעת כיון דמילה חמורה שנכרתו עליה י"ג בריתות ובהאי טעמא דדחי שבת דחמורה כ"ש צרעת והא דצרעת דוחה עבודה היינו כמסקנא דרבא התם בפ' ר"א דמילה משום דגברא לא חזי כנ"ל נכון בעזה"י כפתור ופרח ודוק היטב:

בתוספות בד"ה והא הכא דלא אפשר וכו' הוי מצי אביי לאוקמי כר"ש וכו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דאם כן מה ראיה מייתי רבא למילתיה אליבא דר"י ואפשר דרבא ס"ל כרב אדא ב"א דאמר בפ"ק דיומא דף ט"ז דסתם מדות ר"י היא אע"ג דלא קיימי מסקנא הכי ע"ש בפירש"י והתוס'. ועוד נראה דבהך מילתא דלולין היה פתוחין לא שייך פלוגתא כיון שהוא דבר ידוע בפועל כן נראה לי:

בד"ה מעילה הוא דליכא וכו' תימא דבפ' החליל תניא וכו' עס"ה. בר"פ במה מדליקין כתבו התוס' דהאי בוררת לאו בוררת ממש אלא שהיתה יכולה לברור ע"ש ובחידושינו שהארכתי קצת אלא שכל דבריהם שם אינו אלא לענין הפתילה וע"ז כתבו שם דלא שייך לומר לב ב"ד מתנה דמה צורך היה להתנות ונראה כוונתם שהיו יכולין לעשות הפתילות מדבר אחר ולא מבגדי כהונה דבלא"ה מסתמא לא הספיקו לעשות כל הפתילות לשמחת בית השואבה מבלאי בגדי כהונה אבל משמן לא קשיא להו התם מידי דלענין שמן ודאי מצינו למימר לב ב"ד מתנה עליהם כיון דאי אפשר בענין אחר כדאשכחן בכה"ג טובא ולפ"ז הא דמייתי הכא משמן היינו אגב גררא דבלא"ה מה שכתבו השמן והפתילה היה של הקדש כדתנן התם ובאמת דלא אשכחן כן בפרק החליל דהשמן היה של הקדש אלא הפתילות לחוד כנ"ל ליישב שיטת הירושלמי דמשמע שהיתה בוררת ממש כדפרישית בר"פ במה מדליקין אלא דלפמ"ש כאן אין צורך לזה דנהי דמשמע בירושלמי דמעילה הוא דליכא הא איסורא איכא אפילו הכי אתי שפיר דבוררת אפילו לכתחילה כיון שעיקר

האור בא מהשמן ועל השמן אפילו את"ל שהיה משל הקדש ודאי לב ב"ד מתנה עליה משו"ה לא חששו לאור הפתילה דלא הוי אלא כמסייע בעלמא כיון דבלא"ה ליכא אלא איסורא בעלמא ועוד הא קי"ל דזה וזה גורם מותר כדמשמע בסמוך בשמעתין ודו"ק:

דף כו:

פיסקא ולא יסיק בו וכו' תנו רבנן תנור שהסיקו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם וכו' ופירש רש"י קליפי ערלה קליפי אגוזים ורימונים וכו' עכ"ל. ונראה לכאורה מלישנא דגמרא ומפירש"י דדוקא בהנך קליפין או קשין שעיקרן להסקה קיימי אם כן הוה ליה לגבייהו דרך הנאתן מש"ה אסורין מדאוריי' וכ"ש בכלאי הכרם כיון דלא כתיב בהו אכילה אסורין אף שלא כדרך הנאתן כדאמרי' בגמרא לעיל דף כ"ד ע"ב משו"ה מחמרינן בהו אפילו בדיעבד לאסור הפת לרבי וכן לענין חדש יותץ למ"ד זה וזה גורם אסור ולענין יוצן בין בחדש ובין בישן אליבא דכ"ע משא"כ בשאר איסורי הנאה שאין עומדין להסקה והוה ליה שלא כדרך הנאתן דמסקינן לעיל בדף הקודם ע"ב לענין גוהרקי דערלה דכל שלא כדרך הנאתן לא מיתסר אלא מדרבנן ואם כן נראה דאין סברא להחמיר בכה"ג לאסור בדיעבד במה שנאפה או נתבשל מהם וכ"ש דאין להחמיר בזה וזה גורם. אלא דבאמת בל' הפוסקים לא משמע כן שהרי כתב הרא"ש ז"ל בשמעתין בשם רבינו יונה דלענין חמץ בפסח לשיטת הפוסקים דקי"ל כרבנן דחמץ בכלל הנקברים הוא שאפרן אסור וכ"ש הגחלים אם כן משמע שרוצה לאסור הפת שנאפה בהם וכמ"ש להדיא הרמב"ם ז"ל בפי' בהלכות חמץ ומצה וכ"כ הטור והש"ע בא"ח סי' תמ"ה הרי לפנינו דאפילו בחמץ דסתמן אין עומדין להסקה והו"ל שלא כדרך הנאתן דלא מיתסר אלא מדרבנן דהא בחמץ אכילה כתיבא ביה ואפילו הכי אסרינן הפת שנאפה בהם ואדרבא מסתימת לשון הפוסקים שהבאתי משמע דבחמץ מחמרינן טפי אפילו בזה וזה גורם ותדע שכן הוא דהא סתם חמץ אינו ראוי לאפות בהן פת אלא להצטרף עצים אחרים ואפ"ה אסור (ועיין מה שכתב בזה בעל מג"א בסי' הנ"ל ובמה שיש לדקדק בדבריו כמו שאבאר בסמוך) ואם כן לפ"ז אכתי טעמא דמילתא לא ידענא מנ"ל לאסור ולהחמיר בחמץ בפסח כיון דהוי שלא כדרך הנאתן דלא מיתסר אלא מדרבנן וכ"ש להחמיר בהם יותר ולאסור אפילו בזה וזה גורם והתמיה על כל הפוסקים הראשונים והאחרונים שלא הרגישו בזה לחלק בין קליפי ערלה וקשין של כלאי הכרם דהוי דרך הנאתן לשאר איסורי הנאה דהוי שלא כדרך הנאתן ולא הוי אלא מדרבנן והנלע"ד בזה דהא דפשיטא להו לכל הפוסקים לאסור הפת שנאפה ע"י חמץ בפסח היינו משום דמסוגיא דשמעתין משמע

הכי דכיון דמייתי הכא הך ברייתא דתנור שהסיקו בקליפי ערלה אפיסקא דלא יסיק בו ושקיל וטרי בהך מילתא גופא לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא בכל חלקי דיניהם אם כן משמע דכל הנך דינים דערלה וכלאי כרם שייכי נמי לענין חמץ בפסח (מיהו מה שהחמירו האחרונים בחמץ בפסח יותר מבערלה וכלאי כרם כמ"ש הש"ך בי"ד סי' קמ"ב ובעל מג"א בא"ח סי' תמ"ה אפילו לענין זה וזה גורם דבערלה וכלאי הכרם שרי ובחמץ אסור ע"ש) אלא דאכתי טעמא דמילתא לא ידענא כיון דטעמא רבה איכא לחלק בין ערלה וכלאים דהוו דרך הנאתן לחמץ דהוי שלא כדרך הנאתן אם כן כל כה"ג לא הו"ל לתלמודא לסתום אלא לפרש. והנלע"ד בענין זה משום דבלא"ה איכא למימר דפשיטא לתלמודא דאפילו בהסקה בקליפי ערלה וקשין של כלאי הכרם אע"ג דהוו דרך הנאתן אפ"ה לית בהו איסור דאורייתא והיינו כדפרישית לעיל דף כ"ב ע"ב מדאיצטריך קרא בערלה למיסר הדלקה והיינו ע"כ משום דכל כה"ג לא מיקרי הנאה דלאו מילתא היא והיינו נמי טעמא דרבנן דהכא דאמרו אין שבח עצים בפת. ודוקא בשמן הוא דגלי קרא לאיסורא כיון דשמן בעין משא"כ בעצים להסקה וכן כתבו התוס' לעיל שם להדיא וכ"כ התוס' גם כן בפ' במה מדליקין דף כ"ה בד"ה הא בחול ע"ש ואם כן לפ"ז שפיר איכא למימר דאפילו למ"ד יש שבח עצים בפת לא הוי אלא משום חומרא בעלמא מדרבנן והטעם שהחמירו בזה נ"ל מתוך הסוגיא דלאו מטעם הנאה לחוד נגעו בה דא"כ לא הוי שייך שפיר הך פלוגתא בזה וזה גורם אלא דטעם החומרא הוא דהנאת עצים כי האי שניכר בפת ובתנור ונגמר בדבר אסור הוה ליה כאילו האיסור בעין והיינו דמדמה לה בסמוך לשאור של תרומה שהחמירו חכמים במחמץ ומתבל ומדמע כיון שנגמר הדבר על ידיהן ולטעמא עבידי ואם כן הכי נמי בשבח עצים החמירו מה"ט גופא ואם כן לפ"ז תו לא שייך לחלק בין כדרך הנאתן לשלא כדרך הנאתן כיון דלאו מטעם איסור הנאה לחוד אתינן עלה אלא משום שניכר טובא כאילו האיסור בעין כנ"ל ועדיין צ"ע ועיין עוד בסמוך ובסוף הסוגיא:

בתוספות ד"ה חדש יותץ וכו' הקשה הר"ר אהרן לרבי עיין מ"ש מהרש"ל ומהרש"א ונדחקו בל' לרבי ולקמן בסוף הסוגיא אבאר מה שנלע"ד בזה:

שם אימר דשמעת ליה לרבי דיש שבח עצים בפת זה וזה גורם מי שמעית ליה. ולכאורה יש לתמוה טובא על קושיית הגמרא דמה"ת נפרש פלוגתא דרבי ורבנן אי יש שבח עצים בפת או לא דלפ"ז פליגי בדבר המוחש ולא אשכחן נמי פלוגתא דתנאי בהך מילתא ועוד דלפ"ז לא מתוקמא מילתא דר' לפי המסקנא אלא כשאבוקה כנגדו ורבנן אפי' כה"ג שרי ולא אשכחן לדידהו עצים דאסירי בהנאה אלא בשרשיפא וכי לא ניחא לן טפי למימר

דכ"ע מודו דיש שבח עצים בפת אלא הא דשרי רבנן היינו משום דסברי זה וזה גורם מותר והיינו כשאין אבוקה כנגדו ורבי אוסר אפילו בכה"ג משום דס"ל זה וזה גורם אסור דלפ"ז פליגי רבי ורבנן בפלוגתא דתנאי טובא דאשכחן דפליגי בזה וזה גורם כדמייתי הש"ס בסמוך מהאי דתרומה ומהך דעצי אשירה ופלוגתא דר"י ורבנן ופלוגתא דר"א וחכמים בתמורה שהביאו התוס' לקמן בשמעתין בד"ה וכן היה רבי אליעזר אוסר ועוד דלמאי דמוקי לה דפליגי בשבח עצים הוי הלכה כר' אפי' מחביריו אף על גב דבעלמא קיימא לן מחבירו ולא מחביריו דמהאי טעמא הוצרך שמואל לאפוכי פלוגתייהו דרבי וחכמים כדי לאוקמי הך מילתא דפת אסורה לפסק הלכה ומשום דמשמע ליה הך סברא דיש שבח עצים בפת ואדרבה טפי הוי לן למימר דלכ"ע יש שבח עצים בפת וא"כ כשאבוקה כנגדו הפת אסורה אליבא דכ"ע אבל כשאין אבוקה כנגדו פליגי בזה וזה גורם אית לן למימר דאין הלכה כר' אלא מחבירו ולא מחביריו כיון שכן הוא פסק הלכה נמי לדידן לפי האמת ולא הוי צריך שמואל לאפוכי:

ולכאורה היה נ"ל בזה דהא דלא ניחא ליה לתלמודא לאוקמי פלוגתייהו בזה וזה גורם משום דא"כ הך ברייתא קמייתא דקתני ברישא חדש יותץ דוקא כרבי ולא כרבנן דלדידהו זוז"ג מותר ואם כן תיקשי אמאי לא פליגי רבנן נמי ברישא אלא דאי אפשר לומר כן דהא השתא דמוקמינן פלוגתייהו דרבי ורבנן בשבח עצים אבל זה וז"ג ד"ה מותר אם כן כ"ש דהא דקתני ברישא חדש יותץ הוי דלא כרבי ודלא כחכמים אלא כדמסקינן דר"א היא וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה דטפי הו"ל לאוקמי פלוגתייהו בזוז"ג דאשכחן פלוגתא דתנאי משא"כ בשבח עצים לא אשכחן:

מיהו למאי דפרישית לעיל יש ליישב דודאי אשכחן פלוגתא דתנאי דפליגי בהך סברא דשבח עצים והיינו כיון דאשכחן ברייתא דלעיל דף כ"ב ע"ב דדרשינן מדכתיב תלתא זימני ערלים חד להנאה גרידא חד לצביעה וחד להדלקת הנר ואם כן משמע להדיא דאפילו להדלקת הנר איצטריך קרא אע"ג דהשמן בעין כשדולק בנר ואי לאו קרא הו"א דהנאה כה"ג לאו מילתא היא ואם כן משמע להדיא דדוקא הדלקה הוא דאסור אבל עצים להסקה שרי דלאו מלתא הוא משום דאין שבח עצים וכמ"ש התוס' שם ובפ' במה מדליקין ואם כן לפ"ז דאשכחן תנא דסובר בודאי דאין שבח עצים שפיר אית לן למימר דה"ט דרבנן אבל רבי סבר דלשמן להדלקה לא איצטריך קרא דהוי שפיר דרך הנאתן מדאיצטריך קרא להתיר בתרומה טמאה וכמ"ש התוס' בפ' הגוזל דף ק"א ע"ש או שנאמר דר' לא דריש כלל הנך תלתא ערלים לכל חד באנפי נפשיה כדאשכחן בלא"ה תנאי דדרשי להו לדרשא אחריתי בירושלמי (ועיין מ"ש התוס' לעיל שם בד"ה לכם

ובחידושינו שם) או משום דמשמע ליה לרבי בפשיטות דהדלקה והסקה תרוייהו מחד קרא נפקא כיון דבכל חד אית ביה חדא למעליותא בשמן מפני שהוא בעין בשעת הדלקה ובעצים מפני שהשבח ניכר בפת וכדפרישית אם כן שפיר מרבינן תרוייהו מחד קרא דהי מינייהו מפקת נמצא דלפ"ז שפיר ניחא ליה להש"ס לומר דפליגי בשבח עצים כיון דבלא"ה א"א לומר דלכ"ע יש שבח עצים משא"כ בזוז"ג סבר הש"ס השתא דלא אשכחן פלוגתא דתנאי דלא דמי לשאר זוז"ג כיון דהכא הך גרמא דשבח עצים לאסור הפת בדיעבד לא הוי אלא מדרבנן מטעם דפרישית וכדמשמע להדיא מל' התוס' ר"פ כיצד צולין דף ע"ה שכתבו כן בשם ר"י (ומ"ש שם דלא משמע כן בשמעתין דהתם כבר כתבתי ליישב פי' ר"י לנכון דאדרבה מסקנא דסוגיא דהתם מסייע ליה וכמו שיבואר בקונטרס אחרון) כיון דמדרבנן הוא משמע ליה לתלמודא מעיקרא דאפילו לר"א דמחמיר לאסור הפת היינו דוקא בעצי אשירה משום חומרא דעבודת כוכבים אי לאו דאשכחן ברייתא דתנא וכן היה ר"א אוסר בכל איסורין שבתורה כנ"ל נכון ודוק היטב ועיין עוד לקמן:

בתוס' בד"ה בין חדש ובין ישן יוצן ואע"ג דזוז"ג מותר וכו' עס"ה. נראה דכוונתם בזה דקשיא להו דכיון דמוקמינן להך ברייתא דחדש יוצן ע"כ משום דזוז"ג מותר אם כן אמאי אמרינן בישן יוצן דמשמע דקודם שציננו אסור לאפות בו ותיפוק ליה דאפילו קודם שציננו יש היתר לאפות בו כשאין אבוקה כנגדו דהו"ל שפיר זוז"ג ולא מבעי למ"ד דגחלים לוחשות נמי מותר א"כ פשיטא דהוה ליה זוז"ג כדאמרינן לקמן והיינו עצים דאיסורא קודם שנעשה גחלת וגחלים דהיתירא אלא אפי' למ"ד דלוחשות אסורין אפ"ה יש תקנה לעשות אבוקה כנגדו מעצי היתר וא"כ הו"ל זוז"ג דאדרבה עיקר הגורם לאפייה הוא ע"י האבוקה מעצי היתר כדמשמע מכולהו שמעתין דעיקר שבח העצים בפת הוא ע"י האבוקה שניכר הרבה בפת שהוא בעין וכמ"ש הר"ן ז"ל להדיא בשמעתין ע"ש וע"ז תירצו התוספות שפיר דאפ"ה לכתחלה אסור לעשות זוז"ג כיון דסגיא ליה בציונן כנ"ל בכוונת התוספת ובכוונת לשון הש"ך בי"ד סי' קמ"ב במאי דקשיא ליה על לשון הרמב"ם בענין זה (כמו שיבואר בקונטרס אחרון) ודלא כמהרש"א ז"ל דמשמע ליה דלמאי דקי"ל זוז"ג מותר בתנור ישן לעולם הוה ליה זוז"ג והיינו דהתנור עצמו שנגמר בהיתר הוה ליה גורם היתר אע"ג דעצי איסורא נינהו ומשום כך נדחק לפרש דהא דנקיט אפה בו את הפת מילתא באפי נפשיה היא כגון שלא נאפה בתנור דאי בתנור משמע ליה דאפילו בחדש מותר כיון דהתנור גופא הוה ליה זוז"ג לפי שאין שבח העצים בתנור בעין ע"ש ולע"ד במחילת כבוד תורתו של מהרש"א ז"ל לא דק שפיר בהך מילתא ואגב שיטפא כתב כן דמלבד דל' הברייתא לא משמע כן וגם אין שום סברא לומר כן דאפילו

בשאבוקה כנגדו בעצי איסור אעפ"כ יהא התנור עצמו גורם להתיר אלא שדבריו המה נגד כל הפוסקים הקדמונים ואחרונים שכתבו להדיא דאפילו בישן שלא ציננו אם האבוקה כנגדו מעצי האיסור הפת שנאפה בו אסור ולא מצינו שום חולק בדבר זה ולא עוד אלא דלע"ד אישתמיטת למהרש"א ז"ל משנה שלימה וערוכה ששנינו בפ"ג דערלה משנה ה' תנור שהסיקוהו בקליפי ערלה אפה בו את הפת תדלק הפת ואם כן ע"כ לפי המסקנא דשמעתין דזו"ז גורם בערלה מיהו לד"ה מותר ולא אשכחן דאסור אלא כשאבוקה כנגדו דהוה ליה חד גורם כיון דשבח עצים בפת ואם כן ע"כ נמי מוקמינן סתם מתניתין דערלה בכה"ג דאיירי שאבוקה כנגדו נקטינן מיהו דכשאבוקת איסור כנגדו מעצי איסור הפת אסורה אפילו כשנאפה בתנור:

ובאמת שעמדתי משתומם על דברי מהרש"א ז"ל בזה מה ראה לומר כן כיון דבלא"ה לא משמע שום סברא שהתנור עצמו שאין בו ממש מההסקה של היתר יחשב גורם כלפי עצי איסור שעיקר השבח עצים בפת מאותן העצים והתנור עצמו לא מקרי גורם כלל אלא שעשוי לשמור החום שלא יתפזר כמ"ש התוס' להדיא בפ' כיצד צולין בשם הירושלמי לענין צליית פסח דשרי בתנור ע"ש ולענ"ד נראה ברור דלפ"ז אפילו רבנן דשאור בשמעתין מודו דאסור לכל הפירושים אפי' לשיטת התוס' בפ' כל הצלמים שאבאר בסמוך שהרי יש בעצי איסור לחוד כדי לאפות והתנור לחוד בלא עצים ודאי אין בו כדי לאפות ואפילו למ"ד לוחשות מותרין אפ"ה כשאבוקה כנגדו נעשה הכל ע"י אבוקה והיינו כמו שפרש"י שכל שעה שהיתה הפת בתנור היה דולק ואופהו ומשו"ה חשבינהו ליה כהאיסור בעין ומכ"ש לשיטת התוס' דהכא שכתבו בשם הרשב"א עד שנלע"ד ברור דעיקר דברי מהרש"א ז"ל היינו משום שהבין מל' התוס' דהכא דמ"ש ואע"ג דזוז"ג מותר היינו משום דהתנור עצמו מיקרי גורם היתר ולמאי דפרישית אי אפשר לומר כן בכוונת התוס' אלא כדפרישית וכמו שנראה להדיא מל' הר"ן ז"ל בתחילת דבריו ע"ש אף שסוף דבריו מגומגמים קצת וצריכין תיקון כמו שראיתי בספרי הר' אלפס ז"ל שנדפסו מחדש שהוגה בזה ע"פ ספר ד"ת ע"ש כל זה נ"ל ברור ודוק היטיב:

דף כז.

בתוס' בד"ה עד שיהא בו כדי להחמיץ וכו' נראה לרשב"א דשרי כו' עס"ה. ובתוס' בפ' כל הצלמים כתבו להיפוך דאפילו אם יש באיסור ובהיתר בכל א' מהם כדי להחמיץ אפ"ה אסור. וכבר הרגיש בזה מהרש"א ז"ל ועיין בפי' המשניות במס' תרומות פ"ה בל' הר"ש שהוא הרשב"א שהביאו התוס' כאן ושם תמצא דשיטת התוס' דהכא ודפ' כל

הצלמים שסותרין זה את זה תליא בפירושי המשניות דהתם ובפי' המשנה דסוף תמורה שהביאו התוס' כאן ומפרשי לה כפי' ר"י בס"ה אבל לפירוש רש"י מצינו דמפרש דהא דאין מחמץ לאחר מחמץ בענין אחר ולפ"ז היינו כשיטת התוס' דפ' כל הצלמים דוק ותמצא ואין להאריך כאן יותר:

בגמרא וממאי דטעמיה דר"א כדאביי וכו' ולכאורה לשון הסוגיא תמוה אמילתא דאביי גופא הו"ל לאקשויי מנ"ל הך מילתא ועוד דהא במס' ע"ז דף ע"ג ע"ב מקשה הש"ס בפשיטות מימרא דאביי בל' ותסברא ומסקנא דשמעתין דהתם כולה אליבא דאביי מיתוקמא. והנלע"ד משום דבלא"ה יש לדקדק באמת אמימרא דאביי דקאמר ל"ש ומפיק לישנא דר"א מפשטיה דל' אחר אחרון אני בא סתמא משמע אפי' לא קדם וסילק את האיסור ול"ל דמסברא דנפשיה משמע ליה לאביי הכי דהא ודאי ליתא דהא לפי האמת קי"ל כחכמים דלעולם אינו אסור עד שיהא בו כדי להחמיץ דאפילו זוז"ג מותר ואם כן מה"ת נאמר מסברא דר"א פליג פלוגתא רחוקה עלייהו דחכמים עד שיחמיר כ"כ דאפי' אם נגמר בהיתר יהא אסור אם לא קדם וסילק האיסור אע"כ דטעמא דאביי היינו לבתר דקים לן דאשכחן לר"א בעלמא דס"ל זוז"ג אסור ולא אמרינן אחר אחרון אני בא והיינו לפי המסקנא דהכא דאשכחן ברייתא דר"א אוסר בכל איסורין שבתורה והיינו משום דזה וזה גורם דמה"ט מוקמינן נמי ברייתא דהכא בערלה דחדש יותץ כר"א דאל"כ אמאן תרמייה. נמצא דלפ"ז כל כמה דלא קים לן הך מילתא דאשכחן שום תנא שיסבור בפי' דזוז"ג אסור והא דאמר ר' הפת אסורה היינו משום דיש שבח עצים בפת אם כן ממילא אית לן לאוקמי מילתא דר"א כפשטא דלישנא דאחר אחרון אני בא ואם כן זהו קושיית המקשה בעצמו כיון דהשתא משמע לו דהאי דחדש יותץ לאו משום זוז"ג הוא אלא משום שבח עצים ומשמע נמי דר"א דאמר יותץ היינו דוקא בעצי אשירה א"כ ממילא ליתא לדאביי מטעמא דפרישית כן נ"ל ודו"ק:

שם אמר רב יהודא אמר ר' יוסף אמר שמואל תנור שהסיקוהו בקליפי ערלה חדש יותץ. ולכאורה יש לתמוה טובא דהא בפ' כל הצלמים דף מ"ט גבי גינתא דאיזדבל בזיבלא דעבודת כוכבים דשלח רבי עמרם לקמיה דרב יוסף ואמר הכי אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי והיינו משום דזוז"ג מותר כמ"ש התוס' כאן בד"ה בהא אפילו מחביריו וכ"כ הרב אלפס ז"ל בשמעתין זה הלשון ממש וא"כ קשיא טובא אדר"י ור"י דאמרו משמיה דשמואל חדש יותץ אפילו בקליפי ערלה והאיך אפשר לומר כן דהא משמע בכולה שמעתין דמאן דס"ל חדש יותץ ע"כ היינו משום דזוז"ג אסור וכיון דהנך אמוראי גופייהו ר"י ור"י אמר שמואל סברי דאפילו בעבודת כוכבים דחמיר אפ"ה זוז"ג

מותר אם כן כ"ש בקליפי ערלה וא"כ מאי טעמייהו דאמרו חדש יותץ ויש לתמוה על כל הפוסקים והמפרשים שלא התעוררו בזה וכבר חזרתי על כל הצדדים ולא מצאתי מקום ליישב קושיא זו אם לא שנאמר דשמואל לית ליה הך סברא דטעמא דחדש יותץ היינו משום דזוז"ג אסור אפילו בדיעבד כדמשמע בכל השקלא וטריא דלעיל אלא שסובר דהא דחדש יותץ היינו משום דאין היתר לאפות בו לכתחילה ומשום פסידא דתנור לא משמע ליה להקל לאפות בו לכתחילה בכל שעה ולעשות זוז"ג כי היכי דלא חיישינן לכ"ע לפסידא דעצים דהא משו"ה בעינן צינון ולא משמע ליה לחלק בין הפסד דתנור להפסד דעצים אלא דבהך מילתא לא קי"ל כשמואל אלא כסתמא דתלמודא לעיל דחדש יותץ היינו משום זוז"ג אם כן למאי דקי"ל דזוז"ג מותר משום הכי פסקו כל הפוסקים בין חדש ובין ישן יוצן מיהו בהא דקאמר שמואל אפה בו את הפת הפת אסורה ומוקמינן לה דוקא דטעמא משום דשבח עצים היינו משום דבלא"ה משום טעמא דזוז"ג לא הוה ליה לאסור הפת דלעניין פת אין לך דיעבד גדול מזה כיון שאין נהנה מגוף האיסור ומכ"ש דא"ש לפמ"ש לעיל בשיטת ר"י בר"פ כיצד צולין שכתב להדיא דאפילו כשאבוקה כנגדו דליכא אלא חד גורם אפ"ה אין איסור הפת אלא מדרבנן וא"כ מילתא דפשיטא כשאין אבוקה כנגדו לא שייך להחמיר בפת דהוי דיעבד:

ומתוך כך נתיישב לי היטיב לשון הטור בי"ד סי' קמ"ב שכתב כן להדיא דבעצי אשירה חדש יותץ ומ"מ אם נאפה בו הפת הפת מותר משום דקי"ל זוז"ג מותר והיינו לגמרי כסברא דשמואל דנהי דבשאר איסורין לא קי"ל כשמואל אלא כסתמא דשמעתין דאפילו חדש יוצן והיינו משום דלא קי"ל כר"א דסובר בכל איסורין שבתורה חדש יותץ אלא כחכמים מיהו לעניין עצי אשירה גופא דאשכחן בהדיא מתני' דאדרבה דרבנן דהתם מחמרי טפי דאפילו פדיון לא מהני אם כן פשיטא דמודו ליה במאי דקאמר חדש יותץ והיינו מטעמא דפרישית דליכא למיחש לפסידא דתנור עכ"פ בעצי אשירה דחמיר כיון דאשכחן דמטעם זה סובר שמואל חדש יותץ אפילו בשאר איסורין ואין להקשות דאם כן מה"ט גופא הול"ל דאפילו הפת היה ראוי לאסור בעצי אשירה דהא רבנן לא פליגי עליה דר"א אדרבא מחמירי טפי והיינו כמ"ש הטור בסוף דבריו בשם הרמ"ה שכן נראה לו מל' אביו הרא"ש ז"ל שהביא המשנה לפסק הלכה והיינו כדפרישית דמשמע דרבנן מודו לר"א וכן הבין הש"ך ליישב עפ"ז תחילת דברי הטור ע"ש שהאריך מאד ולע"ד אין לשון הטור סובל כן אלא כמ"ש דתחילת דבריו המה לכ"ע דפשטא דמתניתין דעצי אשירה ודאי משמע דרבנן מודין לר"א בעיקר הדין דחדש יותץ והיינו מהטעם שכתבתי דהו"ל כאילו נהנה לכתחילה מהתנור שנגמר בעצי אשירה משא"כ לענין פת שנאפה

בדיעבד שפיר אית לן למימר דהא דמודו רבנן לר"א דפת אסורה היינו בשאבוקה כנגדו דהכי אורחא דמילתא דנהי דר"א אוסר אפילו כשאין אבוקה כנגדו היינו משום דאזיל לטעמיה דזוז"ג אסור אפילו בשאר איסורין משא"כ לרבנן דס"ל דזוז"ג מותר לא פסיקא ליה להטור לחלק בין עצי אשירה לשאר איסורין לענין הפת אלא דאחר זה חזר הטור והביא לשון הרמ"ה דאפילו לענין הפת יש לחלק בין עצי אשירה לשאר איסורין וע"ז כתב הטור וכן יראה מדברי א"א הרא"ש ז"ל שהביא המשנה לפסק הלכה וכוונתו כדפרישית דכיון דר"א ע"כ אוסר הפת אפילו כשאין אבוקה כנגדו אם כן ממילא משמע סתמא דלישנא דרבנן נמי הכי הוא אלא כיון דהך מילתא לא פסיקא ליה להטור כ"כ כיון דאיכא למידחי ולמימר דמתניתין דהפת אסורה איירי כשאבוקה כנגדו משו"ה כתב וכן יראה ולא כתב בפירוש שכ"כ א"א הרא"ש ז"ל כמו שדקדק הש"ך ז"ל ולמאי דפרישית א"ש טובא כנ"ל נכון בעזה"י. אולי מקום הניחו לי מן השמים בזה ודוק היטב ובק"א אבאר יותר באריכות בשיטת הפוסקים ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה וכן היה ר"א וכו' ותימא לרשב"א דתיקשי מהכא וכו' עס"ה. והניחו בקושיא אבל למאי דפרישית לעיל יש ליישב כיון דבלא"ה האי זוז"ג דהכא לא הוי אלא חומרא דרבנן בעלמא שהחמירו בכל כה"ג שנגמר ההיתר ע"י האיסור כמו במחמץ ומתבל דהו"ל כאילו האיסור בעין וניכר א"כ לפ"ז לא דמי כלל להאי דתמורה כנ"ל ודו"ק:

דף כז:

בגמרא מכלל דרבנן דפליגי עליה שרו אפילו כשאבוקה כנגדו אלא עצים דאיסורי לרבנן היכי משכחת להו. נראה דהא דמקשה הכא בפשיטות היינו משום דבמתניתין דפ' כל הצלמים קתני בעצי אשירה נטל ממנה עצים אסורין בהנאה והך בבא דרישא משמע דד"ה היא אם כן מקשה שפיר משו"ה מוקי לה בשרשיפא משא"כ לענין ערלה וכלאי הכרם לא שייך להקשות לרבנן היכי משכחת להו דאפשר דאה"נ דלרבנן לא משכחת להו כלל ותדע שכן הוא דאי ס"ד דאערלה וכלאי הכרם קאי לא שייך לאוקמי בשרשיפא שהרי אין דרך לעשות שרשיפא מקליפין וקשין אע"כ כדפרישית דאעצי אשירה קאי ולישנא דעצי איסורא נמי הכי משמע דלא איירי בקליפין וקשין אלא בעצים ממש ואע"ג דבעצי אשירה קי"ל אפילו אפרן אסור אפ"ה כיון דהשתא בעי למימר דלמ"ד אפילו לוחשות מותרין ע"כ דפלוגתייהו דרבי ורבנן בשאבוקה כנגדו א"כ לפ"ז ממילא משמע דהא דשרו רבנן אפילו כשאבוקה כנגדו היינו משום דס"ל דאין שבח עצים ניכר כלל בפת אם כן כ"ש דאין שבח האפר והגחלים וחום התנור ניכר בפת ומשו"ה אע"ג דגחלים

ואפר אסורין מ"מ לרבנן מה שנאפה ונתבשל מהם מותר כיון שאין השבח עצים ניכר כלל אפילו חד גורם לא מיקרי וכדפרישית לעיל בתחלת הסוגיא. ואף לשיטת הרמ"ה והרא"ש שהביא הטור בסי' קמ"ב דבעצי אשירה אפילו פת שנאפה בו אסור משמע דאפילו כשאין אבוקה כנגדו וכמו שהאריך הש"ך בזה והכריע כדבריהם מ"מ נראה דהיינו דוקא למאי דקי"ל כרבי דיש שבח עצים בפת כדפסק שמואל לעיל דבהא אפילו מחביריו ואם כן שפיר אית לן למימר דנהי דבשאר איסורין לא מיתסר אלא כשאבוקה כנגדו היינו משום דבאין אבוקה כנגדו הו"ל זוז"ג כיון דהאפר וגחלת מותרין משא"כ בעצי אשירה וכיוצא בו שאפילו אפרן אסור אם כן אפילו באין אבוקה כנגדו הו"ל חד גורם הרי כל שבח עצים הניכר בפת נעשה באיסור וכמ"ש הש"ך בזה לשיטתו וכמו שכתבתי לעיל בכוונתו נמצא דכל זה היינו למאי דקי"ל כרבי דיש שבח עצים בפת משא"כ למאי דבעינן למימר השתא אליבא דרבנן דאפילו כשאבוקה כנגדו שרי והיינו ע"כ משום דס"ל לגמרי אין שבח עצים אוסר הפת אם כן כ"ש דאין שבח הגחלים והאפר אוסר הפת א"כ אליבא דרבנן לא שייך כלל לחלק בין הנך דאפרן אסור להנך דאפרן מותר. ומעתה לפ"ז בחנם נדחקו מהרש"ל ומהרש"א בהא דבעא מיניה רמי בר חמא מר"ח בסמוך תנור שהסיקו בעצי הקדש ואפה בו הפת לרבנן דשרו בקמייתא מאי ע"ש ולמאי דפרישית אין צורך לדחוק כלל בל' האיבעיא דשפיר מתוקמא בפשטא מטעמא דפרישית ונראה דמה שהכריחו מהרש"ל ומהרש"א ז"ל לפ' כן היינו משום שכן דקדקו מל' רש"י ז"ל לעיל בתחלת הסוגיא בד"ה אימר דשמעת ליה דמשמע שם מלשונו דהא דס"ל לרבנן דאין שבח עצים בפת היינו משום דשבח היסק איסור שבו כבר כלה מש"ה משמע להו דלא שייך לומר כן אלא היכא דגחלים ואפרן מותר משא"כ היכא דגחלים ואפרן אסורין מודו רבנן דיש שבח עצים לאסור הפת אבל למאי דפרישית אין סברא לומר כן אלא דוקא למ"ד דבלוחשות אסורין לרבי ואם כן משמע דכשאבוקה כנגדו אפילו רבנן מודו דיש שבח עצים לאסור הפת ואם כן היכא דגחלים ואפרן אסור לרבנן הוי כאבוקה כנגדו ומשו"ה הוצרך רש"י לפרש לעיל דפלוגתייהו דרבי ורבנן היינו כה"ג ששבח ההיסק כבר כלה דניחא ליה לפרש מילתא דפסיקא משא"כ למאי דבעינן למימר השתא אליבא דמ"ד דאפילו לוחשות מותרין דע"כ לא פליגי רבי ורבנן אלא כשאבוקה כנגדו ואפ"ה שרו רבנן והיינו ע"כ משום דסברי דלגמרי אין שבח עצים בפת כדמשמע נמי לעיל לישנא דגמרא דקאמר אימר דשמעת ליה לרבי משום דיש שבח עצים בפת ופשטא דלישנא שבח עצים משמע דהיינו כשאבוקה כנגדו דמיקרי עצים משא"כ גחלים ואפרן לא מיקרי עצים (ונראה שלזה נתכוין הר"ן במ"ש בטעם הרי"ף והרמב"ם ז"ל

שפסקו לקולא כמ"ד אפילו לוחשות מותרין דהיינו משום דסוגיא דתלמודא משמע הכי אולי נתכוין למה שכתבתי) אם כן תו לא שייך לחלק בין הנך דאפרן אסור להנך דאפרן מותר דודאי לרבנן בכל ענין אין השבח ניכר בפת ואפילו חד גורם לא מיקרי כנ"ל ודוק ועיין בסמוך:

שם בעא מיניה רמב"ח מר"ח תנור שהסיקו בעצי הקדש וכו' לרבנן דשרי בקמייתא מאי. כבר כתבתי בסמוך דלע"ד נראה ברור דלמאי דס"ל לרבנן דאין שבח עצים בפת אפילו כשאבוקה כנגדו שוב אין סברא לומר לאסור הפת מטעמא דאפרן אסור וכדפרישית דמה"ט לא אשכחן לרבנן עצי אשירה דאסורין אלא בשרשיפא וכל שכן אם נאמר דהך אבעיא קאי אליבא דמאן דאמר דבגחלים לוחשות פליגי רבי ורבנן ואם כן כיון דסברי רבנן דאין שבח גחלים ניכר בפת ממילא דאפילו בהנך דאפרן אסור אין לאסור הפת מטעמא דשבח אלא דעיקר האיבעיא דהכא דנהי דאין לאסור מצד השבח הפת לגמרי אפילו הכי איכא למימר דאסור בצד הנאה שבו דהנאה כל דהו ודאי איכא ונהי דבערלה ודאי מותר משום דהנאה עצמה יש לה ביטול שהרי אפילו האיסור עצמו בטל במאתים וכ"ש בהנאה כי האי כיון שאינה ניכרת ממילא נתבטלה שאין לך ביטול גדול מזה משא"כ בעצי הקדש אפילו באלף לא בטלה אם כן שפיר שייך לאסור מצד הנאה שבו ונפקא מיניה דבפדיון כל דהו כדי הנאה סגי דלישדי בנהרא והיינו דקמיבעיא ליה אי צריך פדיון או לא וע"ז מהדר ליה שפיר דפת אסורה והיינו שצריך פדיון שהרי כן הוא לפי האמת כדמשמע מל' התוס' ד"ה הקדש ואע"ג דלפ"ז ה"ה דהוי מצי למיבעיא כה"ג בעצי אשירה גופא אלא דאפשר דבעצי אשירה כיון דכתיב לא ידבק בידך מאומה מן החרם אם כן מדאורייתא הנאה שלה אפילו באלף לא בטיל א"כ פשיטא דפת אסור דנהי דשבח ליכא אפ"ה הנאה איכא מיהו בהולכת הנאת דמי העצים ליה המלח סגי ואפי' לרבנן דר"א דלעיל דאמרו אין פדיון לעכו"ם נראה דהיינו דוקא משום דס"ל דיש שבח עצים ניכר בפת משא"כ למ"ד אין שבח עצים ניכר בפת אם כן הך הנאה כל דהו שפיר יש לה פדיון וכן נראה לי גם כן מל' הש"ך בי"ד סימן קמ"ב ס"ק ח' ע"ש. ולפ"ז לא שייך הך אבעיא אלא בעצי הקדש לחוד דמה שאינה בטילה באלף לא הוי אלא מדרבנן מטעם דשיל"מ כנ"ל ברור בעזה"י:

בתוספות בד"ה הקדש אפילו באלף לא בטיל תימא מה חומרא היא זו הלא הקדש דשיל"מ וכו' עס"ה. ולמאי דפרישית בסמוך אין מקום לתמיה זו דאה"נ דלאו מצד החומרא מסיק רבא ואמר הכי השתא אלא דטעמא קיהיב דאע"ג דבערלה הפת מותר' ולא מיתסר מצד הנאות שבה היינו משום דיש לה ביטול ואם כן הנאה כי האי שאין

ניכר הוי כביטול משא"כ בהקדש כיון דבאלף לא בטיל והיינו מטעם דשיל"מ מש"ה פת אסורה מה"ט גופא דשיל"מ הוא והיינו ע"י חילול ואם כן צריך לחללו והיינו ע"י הולכת הנאת דמי עצים כדפרישית ועיין מ"ש מ"ז ז"ל בזה כמדומה לי שנתכוין גם כן לסברא זו שכתבתי לעיל בסמוך אלא דאפילו אם נפרש לשון האיבעיא כמו שפירשו מהרש"ל או מהרש"א מ"מ לא ידעתי לפרש תמיהת התוס' כיון דלקושטא דמילתא אע"ג דאמרינן דבעצי הקדש הפת אסורה מ"מ ודאי ניתרת ע"י הפדיון שהיה החילול ולדעתי דברי התוס' צ"ע ודו"ק:

בד"ה חוץ מעצי אשירה ותימא לרשב"א תהוי כנשתברה מאיליה וכו' עס"ה. וכבר תמה מ"ז ז"ל בס' מג"ש על תמיהת הרשב"א דאשתמיטא הא דמקשה הש"ס התם כמה קושיות כאלו ומשני רבא התם דטעמא משום גזירה דילמא מגבה לה והדר מבטל לה ע"ש באריכות ובסוף דבריו כתב שלולי שהתוס' הזכירו שמו של רבינו הגדול הרשב"א היה אומר שלא יצאו דברי התוס' מפיהם ולענ"ד אחר המחילה מכבוד תורתו ועצמות הקדושים של מ"ז ז"ל נראה לי דבחנם תמה על רשב"א ז"ל דודאי יש מקום לתמיהת הרשב"א כאן שמפרש להך מתני' דסוף תמורה דהנקברין אפרן אסור והנשרפין אפרן מותר היינו מדאורייתא (ועיין מה שכתבתי לעיל דף ה' בל' התוס' ד"ה ואומר כל מלאכה וכו"פ כל שעה ד"ה בהדי דקשריף) ולפ"ז הא דקתני כל הנשרפין אפרן מותר חוץ מעצי אשירה היינו נמי מדאורייתא וכמ"ש התוס' שם להדיא בסוף תמורה מדכתיב לא ידבק בידך מאומה אם כן לפי זה יפה תמה הרשב"א ז"ל דלהוי כנשתברה מאיליה דנהי דאסורה מדרבנן משום גזירה דרבא דילמא מגבה לה וכו' מ"מ כיון דשריא מדאורייתא לא שייך למתנייה גבי הנך דקחשיב בסוף תמורה דאפרן אסור מדאורייתא כן נראה לי לפרש שתהא תמיהת הרשב"א קיימת לפי שיטתו ושיטת התוס' דתמורה מיהו לולי דבריהם היה נ"ל דמחמת קושיא זו של הרשב"א אית לן למימר דהא דקתני בשילהי תמורה דאפרן אסור נמי אינה אלא מדרבנן כמו שהארכתי בזה במקום אחר וכמו שאבאר עוד בזה לקמן בסמוך ואם כן איכא למימר דאפר אשירה נמי אינו אלא מדרבנן דאע"ג דכתיב לא ידבק בידך מאומה מ"מ כיון ששורפה ונעשית מצותה אין לך ביטול גדול מזה ולא גרע מנשתברה מאיליה אלא הא דאפרה אסור היינו מדרבנן ומשום גזירה דרבא וכמ"ש מ"ז ז"ל כן נ"ל ודו"ק:

פיסקא רבי יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה וכו' והלא דין הוא ומה נותר וכו' עכ"ל. וקשיא לן מאי ס"ד למילף בק"ו הא פשיטא לן בכולא תלמודא דחולין מקדשים לא ילפינן וכ"ש דקשיא למאי דמסיק רבי יהודה בסוף נותר בבל תותירו וחמץ בבל

תותירו וכתבו התוס' דהיינו בבנין אב גרידא ודלא כפירש"י דיליף בג"ש ואם כן קשה כנ"ל. וראיתי בל' הרא"ש ז"ל דלמאי דפסיק כרבנן ודלא כרבי יהודה ומסיק דהא דפליגי רבנן עליה דר"י ולא ילפי מנותר אע"ג דלדידהו חטאת העוף בקבורה ולא הוי יוכיח מ"מ ס"ל דחולין מקדשים לא ילפינן ולפ"ז קשה יותר מ"ט דר"י ובמאי קמיפלגי ועוד דלפירוש הרא"ש עיקר דברי רבנן חסרים מהברייתא וכל השקלא וטריא דרבנן בכל הברייתא מותר הן. ולולי שאיני כדאי היה נ"ל ליישב בפשיטות פלוגתא דר"י ורבנן דאזדו לטעמייהו דלא יאכל ולא תאכל לא משמע איסור הנאה דמנבלה לא ילפינן דלדברים ככתבן הוא דאתא כדלעיל ר"פ כל שעה ומטריפה דכתיב אותו נמי לא מצי למילף איסור הנאה בחמץ בפסח משום דס"ל אותו למעוטי חולין שנשחטו בעזרה וכמו שהקשה הרשב"א בתוס' שם מברייתא דת"כ דר"י סובר בהדיא חולין בעזרה דאורייתא ואם כן ע"כ דר"י יליף איסור הנאה בחמץ מקראי דרבי יהושע בן לוי לעיל דף כ"ד אי מנותר גופא או מוכל חטאת אשר יובא בקדש לא יאכל באש תשרף או מקרא והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש תשרף והיינו באם אינו ענין כדלעיל ולפ"ז ממילא דחמץ בשריפה מהנך קראי גופייהו כדמקשה הש"ס לעיל אי מה כאן בשריפה וכו' אלא דמשני הש"ס לעיל אמר קרא והנותר נותר בשריפה וע"ז מסיק רבי יהודה שפיר דלא משמע ליה למעט מנותר בשריפה לענין חמץ כיון דאיכא ק"ו ולא שייך לומר חולין מקדשים לא ילפינן כיון דבלא"ה מוקמינן לקרא באם אינו ענין מקדשים לחמץ וכ"ש דלא שייך למעט מוהנותר אלא שאר איסורי הנאה דחולין כגון שור הנסקל או חלב שור הנסקל או חולין בעזרה ועיין מ"ש בזה לעיל דף כ"ב משא"כ רבנן דרבי יהודה היינו ר"מ לטעמיה דלא יאכל משמע איסור הנאה מנבילה או אינך רבנן דילפי מאותו בטריפה דחולין בעזרה לאו דאורייתא או מלא יאכל כדחזקיה והנך קראי דריב"ל לא משמע להו ומוקי להו בלאוי יתירי כיון דליכא למידרש לאיסור הנאה וא"כ אין מקום ללמוד חמץ בשריפה מנותר דחולין מקדשים לא ילפינן כן נ"ל נכון. ואף אם נאמר דרבי יהודה ס"ל דחולין בעזרה לאו דאורייתא ודרשא דת"כ שהביא הרשב"א לעיל אסמכתא בעלמא היא כדפרישית לעיל דף כ"ב לחד לישנא אפ"ה מצינן למימר דאי לאו קרא דריב"ל לא הוי ילפינן איסור הנאה בחמץ מאותו אלא לאיסור הנאה דשור הנסקל לחוד כמ"ש לעיל משום דטפי מסתבר לומר דחמץ שרי בהנאה מדכתיב לך תרי זימני ולא מסתבר לאוקמי חד בשאור וחד בחמץ או חד בכבשתו וחד בלא כבשתו אלא דוקא לבתר דילפינן איסור הנאה מקרא אחרינא והיינו מדרשא דריב"ל וכדפרישית לעיל דעיקר הילפותא היינו

לגלויי דלשון לא יאכל היינו איסור הנאה וע"כ מוקמינן לך תרי זימני למילתא אחריתי כדפרישית לעיל כנ"ל ודוק:

פיסקא רבי יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה וכתבו התוס' נראה דהלכה כר"י דסתם לן תנא כוותיה בפ' בתרא דתמורה עכ"ל. וכ"כ הרא"ש ז"ל בשם רש"י ושאר גאונים אלא שכתב בשם גאונים אחרים שפסקו כחכמים דמסתמא דתמורה אין ראיה דהוי כמחלוקת ואח"כ סתם בתרי מסכתא דאין סדר למשנה ולע"ד לכאורה יש לי ליישב שיטת רש"י והתוס' וסייעתם דמשום הא לא איריא דהא לפי הסוגיא דשמעתין בברייתא דבסמוך משמע דשריפה חמורה וא"כ לפ"ז יפה פסקו לחומרא דנהי דאין סדר למשנה ומספקא לן הי מינייהו נישנית בריש דאי דפסחים נישנית ברישא הוה ליה מחלוקת ואח"כ סתם והל' כסתם ואי האי דתמורה נישנית ברישא הוה ליה סתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתם וא"כ הו"ל ספיקא דאורייתא דפלוגתא דר"י ודרבנן בדאורייתא איירי וספיקא דאורייתא לחומרא. מיהו שיטת הגאונים החולקים נראה דהיינו משום דסברי דהא דקי"ל בתמורה כל הנקברין לא ישרופו משום דהנקברין אפרן אסור הוי נמי מדאורייתא וכמו שכתבתי לעיל בשם התוס' דתמורה ואם כן אדרבה אית לן למיזל לחומרא דקבורה חמורה שאפרן אסור אלא דלפ"ז הוי משמע כגירסת הספרים דלא גרסינן במשנתינו אף מפרר אלא מפרר דכיון דמהנקברים הוא ותנן כל הנקברין לא ישרופו מיהו גרסת הספרים שלנו גרסי אף מפרר וכן הוא בש"ע הלכות פסח סי תמ"ה וכבר הרגיש בזה בעל מג"א ותמה שם על הרמב"ם ז"ל שאף ע"פ שפסק שמותר לשורפו אפ"ה פסק אפרן אסור ולמאי דפרישית אדרבה שיטת הרמב"ם ז"ל עולה יפה דכיון דהך מלתא דסתם ואח"כ מחלוקת הוי ספיקא ומשו"ה פסק בכולהו לחומרא דלכתחילה מפרר כיון דמהנקברין הוא ועוד שאם לא מצא עצים לשורפו יהא יושב ובטל מיהו אם יש לו עצים ורוצה לשורפם מותר דהוי נמי לחומרא כיון דבסתמא דתמורה משמע דחמץ דוקא בשריפה מן התורה כדמשמע נמי הכי בברייתא דבסמוך מיהו כששורפו כתב הרמב"ם דאפרן אסור דהוי נמי לחומרא שמא מהנקברין הוא ואפרן אסור. ואין להקשות אם כן האיך שורפו לכתחילה דילמא אתי לאתהנויי מאפרן מ"מ כיון דליכא אלא חשש גזירת חכמים בעלמא אית לן למיעבד לחומרא בעיקר מצות ביעור כנ"ל ודו"ק:

בתוספות בד"ה אין ביעור חמץ וכו' נראה דהלכה כר"י וכו' ונראה דהכא קי"ל כר"י משום דיליף במה מצינו וכו' עס"ה. נראה דמ"ש דיליף במה מצינו היינו במאי דמסיק ר"י בסוף נותר בבל תותירו וחמץ בבל תותירו דמשמע להו דהוי במה מצינו ולא כפירש"י שכתב דהוי ג"ש וכמו שאבאר עוד לקמן וכן מה שכתבו התוס' עוד בדיבור הסמוך יש

לומר דלחמץ בפסח לא צריך דמצי למילף במה מצינו היינו נמי במה שהוא בבל תותירו ולא ידעתי למה כתב מהרש"א ז"ל הך במה מצינו דכרת טפי מבל תותירו שהיא מסקנת הברייתא ועפ"ז יש לי ליישב ג"כ הא דפשיטא להו להתוס' בתחילת דבריהם דהל' כר"י משום סתמא דשילהי תמורה אע"ג דהוה ליה סתם ומחלוקת בתרי מסכתא אלא שסמכו בזה אמה שכתבו בסוף דבריהם דכיון דקי"ל דחטאת עוף ואשם תלוי בשריפה ממילא דע"כ חמץ בשריפה מהך במה מצינו דבל תותירו דליכא תוכיח ואם כן ממילא אידחי להו נמי הך מילתא דחכמים דמשנתינו דסברי מפרר והיינו משום דע"כ בחטאת עוף ואשם תלוי סברי כר"י דבקבורה ואנן קי"ל דבשריפה אם כן לפי זה הא דפסק נמי בשילהי תמורה דחמץ מהנשרפין ומוקמינן לה כר"י היינו דבעיקר דינא סבירא ליה כר"י דחמץ בשריפה מיהו בחטאת עוף ואשם תלוי לא קי"ל כוותיה ואם כן יפה כתבו התוס' דהלכה כר"י מסתם מתניתין דשילהי תמורה כן נ"ל ודו"ק:

בגמרא חמץ שישנו בבל יראה ובבל ימצא אינו דין שטעון שריפה. משמע מהכא דשריפה הוי חומרא לגבי חמץ ואף ע"ג דבשילהי תמורה משמע איפכא דקתני התם כל הנקברין לא ישרופו משום דנשרפין אפרן מותר ונקברין אפרן אסור מ"מ רבי יהודה לטעמיה דפליג התם וקאמר אם רצה להחמיר על עצמו ולשרוף הנקברין רשאי ומשמע מסוגיא דהתם דהיינו משום דס"ל דנקברין נמי אפרן מותר כמו שהארכתי בזה במקום אחר וכאן אין להאריך (ואף ע"ג דלפ"ז לא הוי צריכי רבנן להשיב לו על דבריו כיון דלדידהו ליכא ק"ו מ"מ לדבריו דרבי יהודה אמרי כמו שאבאר בסמוך בל' התוס' ד"ה אמרו לו דבלא"ה צריך לומר כן) דבלא"ה נראה לי דאף למאי דקי"ל דנקברין אפרן אסור אפ"ה לא הוי אלא מדרבנן לענין חמץ דהא קי"ל דכל איסורי הנאה שבתורה אינן אסורין מדאורייתא אלא כדרך הנאתן דהא בחמץ אכילה כתיב ביה ואפר שריפת חמץ ודאי לאו דרך הנאה מיקרי ומכ"ש דא"ש לפמ"ש בסמוך דכל הנך נקברין דשילהי תמורה דקתני דאפרן אסור לא הוי אלא מדרבנן (ודלא כמ"ש התוס' שם דהוי מדאורייתא) והבאתי ראייה מסוגיא דלעיל בסמוך ועוד דמה"ת נאמר דאסור דהא לא אשכחן קרא לאיסורא וכמ"ש שם התוס' דלא ידעינן מאי טעמא ולא אשכחן נמי קרא דטעונין קבורה ומה שכתבו התוס' דמסברא אית לן למימר הכי דלעולם באיסורן עומדין דאם כן האיך פליג רבי יהודה התם אע"כ דרבנן דפליגי עליה נמי לא איירי אלא מדרבנן והכי משמע להדיא התם בהא דמשני התם כאן בשק כאן בשיער ע"ש ודוק. ומתוך מה שכתבתי יש לי ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל שפסק בחמץ בפסח כחכמים דר"י ואפ"ה פסק שמותר לשורפו וכמו שאבאר בק"א ע"ש ודו"ק:

שם אמרו לו לא מצא עצים לשורפו יהא יושב ובטל פירש"י דאף ע"ג דר"י מודה בשעת ביעורו דהשבתתו בכל דבר אפ"ה גבי פלוגתייהו מיהו קולא הוא ביוצא לשיירא וכו' עכ"ל. ונראה בכוונתו משום דאי אפשר לאוקמי פלוגתייהו בשעה ששית דהוי נמי שלא בשעת ביעורו לפירש"י לעיל פ"ק אלא משום דודאי עיקר פלוגתייהו היינו מדאורייתא אם כן מסתמא בשעת ביעורו דאורייתא איירי ובששית ודאי אין עיקר זמן ביעור מדאורייתא אלא שעת ביעורו דרבנן משום יום המעונן משו"ה הוצרך לפרש דאיירי ביוצא בשיירא דהוי זמן ביעורו דאורייתא ואפ"ה לענין עיקר דינא הוי כשלא בשעת ביעורו כן נ"ל בכוונת רש"י. מיהו מה שיש לדקדק בעיקר פירושו במ"ש דפלוגתא דר"י ורבנן איירי שלא בשעת ביעורו להיפך מ"ש התוס' לעיל בפ"ק דף י"ב ע"ב כבר כתבתי שם באריכות דאלו ואלו דברי אלקים חיים ע"ש ותמצא נחת דלפ"ז מתפרשת לשון הברייתא דהכא כמין חומר ועיין בסמוך:

שם יהא יושב ובטל והתורה אמרה תשביתו. וקשיא לי טובא דלשיטת רש"י דאיירי קודם זמן ביעורו אם כן מאי מהדרו ליה רבנן והתורה אמרה תשביתו דהא לכאורה ודאי מודה ר"י דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ונהי דלא מהני הביטול מדאורייתא לר"י כדי שיהא מותר להשהותו עד לאחר הפסח דהא שמעינן ליה לר"י דחמץ אפילו של כותים ושל אחרים אסור לאחר הפסח מדאורייתא (וכבר האריך בזה מ"ז ז"ל בשו"ת בספרו פני יהושע) מ"מ ודאי מהני מיהו הביטול שלא יעבור בבל יראה ובאמת דאעיקר דינא דר"י נמי שייך להקשות כן דמשמע בשמעתין דלר"י לא מהני מפרר וזורה לרוח דהיינו פלוגתייהו ואמאי אסור מי גרע מפרר וזורה לרוח מביטול בעלמא. מיהו למאי דפרישית לעיל בריש מכילתין בכמה דוכתי דלשיטת רש"י הא דאמרינן מדאורייתא בביטול בעלמא סגי היינו כדי שלא יעבור בלאו דבל יראה אבל לענין עשה דתשביתו לא מהני כל זמן שבידו לבערו אם כן אתי שפיר דביוצא בשיירא אתי לידי קולא כשלא ימצא עצים לשורפו שיעבור בעשה דתשביתו בחמץ ידוע כן נראה לי בשיטת רש"י ודו"ק:

דף כח.

בתוספות בד"ה אמרו לו תימא לרשב"א לדבריהם דרבנן וכו' אמאי לא ילפינן חמץ מנותר וכו' עס"ה. נראה דכל דבריהם בזה היינו לפי שיטתם דלעיל דהך ילפותא דהכא הוי במה מצינו משא"כ לשיטת רש"י דהך ילפותא דבל תותירו הוי מג"ש אם כן לא שייך להקשות לדבריהם דרבנן דע"כ אינהו לית להו הך ג"ש אלא מה שאמרו לו אשם תלוי וחטאת עוף יוכיח היינו דווקא לדבריו דרבי יהודה דלמאי דאית לך הך ג"ש דבל תותירו

אם כן טפי אית לך למידרש הך ג"ש גופא לענין אשם תלוי וחטאת עוף דהוי נמי בבל תותירו דתו לא שייך למידרש ממיעוטא דכי קדש הוא הוא בשריפה ולא חטאת עוף ואשם כדמייתי התוס' בדיבור הסמוך כיון דאפילו חמץ בפסח דלאו קדש הוא אמרת הוי בשריפה וטפי הוי לך למידרש מיעוטא דכי קדש הוא למעט חמץ בפסח כדמשמע לעיל דף כ"ה דדריש כה"ג לענין שאר איסורין שבתורה כן נראה לי לשיטת רש"י ובזה נתיישב גם כן לשון יוכיח שדקדקתי לעיל בסמוך אמנם לע"ד אדרבה לפי מאי דמשמע להו להתוס' דהך ילפותא דבל תותירו היינו במה מצינו כ"ש דאין מקום לקושיית הרשב"א דודאי לדבריהם דרבנן בלא"ה לא שייך האי ק"ו ומה מצינו למילף חמץ בפסח מנותר דמה לנותר שכן אין היתר לאיסורו משא"כ חמץ בפסח יש היתר לאיסורו דהא קי"ל דחמץ לאחר הפסח אין אסור אלא מדרבנן ואם כן לפ"ז ע"כ הא דיליף ר' יהודה בהך ברייתא חמץ בפסח בק"ו או במה מצינו היינו דאזיל לטעמיה דס"ל חמץ לאחר הפסח אסור מדאורייתא אפילו בהנאה כדאיתא להדיא בסוגיא דבסמוך גבי חמץ של כותים אם כן לפ"ז יפה השיבו חכמים לר"י אשם תלוי וחטאת עוף לדבריך יוכיחו לדבריהם בלא"ה איכא פירכא אחריתי כן נראה לי נכון וברור בעזה"י אולי מקום הניחו לי בזה. ויש לי ליישב עוד בדרך אחר למאי דפרישית בסמוך דהך מילתא דר"י ורבנן הכא תליא במאי דפליגי בשילהי תמורה אי נקברין דאיסורי הנאה חמירי משריפה או איפכא ואם כן לפי זה נמי לא הוצרכו חכמים להשיב לר"י אלא לדבריו ודו"ק:

בד"ה ותנן נמי וכו' אומר ר"י דרבנן דמתניתין היינו רבי יוסי וכו' עס"ה. כוונתן מבואר' דכיון דס"ל לחכמים דמתניתין דמפרר וזורה לרוח ולא חיישו שיעשה זבל ויגדל צמחים ע"כ דסברי כרבי יוסי דהתם דלא חייש להכי משום דזוז"ג מותר וע"ז כתבו עוד דמצי שפיר לאוקמי כרבנן והא דלא חייש לזבל היינו משום דחמץ הוי שלא כדרך הנאתן דמותר מדאורייתא וכבר הארכתי בכל זה בדף הקודם בסוגיא דתנור חדש וישן עיין עליו. אלא דלע"ד בלא"ה לא הוצרכו לכל זה דשפיר מצינו לאוקמי חכמים דמתניתין כרבנן דהתם והא דלא חיישי בחמץ שיעשה זבל לגדל צמחים היינו דחכמים דמתניתין סברי דחמץ לאחר הפסח אינו אלא מדרבנן וכ"ש דיתכן יותר לפמ"ש בסמוך דבלא"ה ע"כ חכמים דמתניתין דלא ילפי בק"ו או במה מצינו מנותר דבשריפה היינו משום דאיכא למיפרך דחמץ יש היתר לאיסורו כן נראה לי ודו"ק:

בד"ה חמץ דלשאר נהרות דלא מצינו שהיו שונין בשום מקום גבי חמץ ים המלח וכו' עס"ה. ולכאורה לא הוצרכו לכך דמילתא דפשיטא היא דלא שייך בחמץ לומר דיוליכנו

לים המלח שהרי עובר בכל שעה בבל יראה והתורה אמרה תשביתו דהא מה"ט גופא מקשו ליה רבנן לר' יהודה לעיל בברייתא וק"ל:

בד"ה איפכא מסתברא לשון איפכא אינו מיושב וכו' כיון שרבה משוה אותם עכ"ל והיינו במאי דמסקינן דלרבה בין בעבודת כוכבים ובין בחמץ שייך לחלק בין ים המלח לשאר נהרות. אלא לע"ד יש ליישב דלשון איפכא מסתברא לענין פירושא דמתניתין קאי דודאי בחמץ איצטרכו לחכמים למימר דמטיל לים כיון דלת"ק דידהו היינו ר"י סובר דאפילו בשוחק ומטיל לים לא מהני דדוקא שריפה בעי משו"ה קאמרו חכמים דהיכא שמפרר וזורה לרוח או שמטיל לים בלא פירור משום דמימאס משא"כ בהך דעכו"ם דלת"ק דר' יוסי יוליכנה לים המלח ממילא משמע דלא בעי שחיקה אם כן אי ס"ד דלר"י נמי מטיל לים הוי הכא דלא בעי שחיקה לא הוי ליה להזכיר כלל מטיל לים אלא אף שוחק וזורה לרוח הוה ליה למימר אע"כ דשוחק אתרוייהו קאי ופליג בהאי נמי את"ק דאמר דלא בעי שחיקה כן נראה לי ובאמת אליבא דרבה צריך לדחוק ולפרש דאדרבה אי לא הוי קתני מטיל לים הו"א דבעי שחיקה וזה דוחק גדול ואפשר דמה"ט פסקו קצת כרב יוסף ולא כרבה ודו"ק:

במשנה חמץ של כותי שעבר עליו הפסח וכו' שנא' לא יראה לך שאור. לכאורה יש לתמוה דפתח בחמץ ומסיים בקרא דלא יראה לך שאור וטפי הוי ליה לאתויי קרא דלא יראה לך חמץ דכתיב ברישא ויש ליישב לפמ"ש בפ"ק דף ה' ע"ב ליישב קושיית הר"י מאורליינש דהא דמעטינן חמץ כותי והקדש היינו נמי מדכתיב תרי זימני לך ע"כ היינו לכבשתו ושרוי עמך דהיינו בכותי וכמ"ש שם באריכות לפ"ז שפיר מייתי הכא קרא דלא יראה לך שאור דמהאי קרא הוא דילפינן להתיר חמץ של כותי בכל ענין כנ"ל ודו"ק:

דף כח:

בתוספות בד"ה רבי שמעון אומר חמץ וכו' נראה דלרבי שמעון וכו' ונראה דנפקא ליה מתשביתו ומאך חלק כו' עכ"ל. ונראה דמה שהוצרכו לכל הראיות ממשנה ובברייתא וכתבו גם כן בלשון ונראה ולא כתבו בפשיטות דוודאי אסור לכ"ע לאחר שש מדאורייתא מתשביתו ומאך חלק היינו משום דלכאורה מדקאמר ר"ש אינו עובר עליו בלא כלום הוי משמע אפילו עשה נמי ליכא. ועוד דהוי משמע לפני זמנו דומיא דלאחר זמנו ולאחר זמנו ודאי אף לפי המסקנא אינו אסור באכילה לר"ש אלא מדרבנן ולמאי דס"ד מעיקרא אפילו איסורא דרבנן ליכא ולפ"ז הוי משמע דלפני זמנו לר"ש נמי ליכא איסורא דאורייתא כלל דלית ליה הך דרשא דאך חלק או כסברת בעל המאור שהביא הטור סימן

תמ"ג שבאכילתו הוא משביתו לכך הוצרכו התוספות לאתויי ראיה לדבריהם ממשנה ובריית דאסור באכילה. ולפ"ז משמע להו דהאי איסורא היינו מדאורייתא מתשביתו ומאך חלק משום דלא משמע להו כלל שום סברא לומר דלפני זמנו מותר מדאורייתא ואסור מדרבנן משום דלא אשכחן כי האי גזירה בשום דוכתא לאסור יום שלפניו משום יום של אחריו וכ"ש הכא דבין יממא לליליא לא טעו אינשי כנ"ל בכוונת התוס'. מיהו לסברת בעל העיטור שהביא הטור שם דלפני זמנו אינו אלא מדרבנן אפשר דהיינו משום דבזמן הבית לכ"ע הוי אסור לשחוט את הפסח על החמץ והיה צריך לבערו קודם זמן שחיטת הפסח דהיינו לאחר שש מדאורייתא משו"ה גזרו נמי אף שלא בזמן הבית דשורפן קודם שש כנ"ל ודו"ק:

בגמרא רבי יוסי הגלילי אומר תמה על עצמן כו' לכאורה לשון תמה על עצמך תמוה ויש ליישב לפמ"ש לעיל בפירקין בדף כ"ב בלשון התוס' בד"ה חולין שנשחטו בעזרה ליישב שם קושיית הרשב"א והיינו דלרבי יהודה אע"ג דאית ליה חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא ותו לא מצי למילף איסור הנאה בחמץ ממיעוטא דאותו ומנבילה נמי לא מצי ר"י למילף למאי דאית ליה לדברים ככתבן הוא דאתא אפ"ה אתי שפיר דלר"י חמץ אסור בהנאה מק"ו דנותר כי היכי דיליף לענין שריפה וכתבתי גם כן לעיל בדף הסמוך דהא דיליף ר"י באמת ק"ו מנותר אע"ג דחולין מקדשים לא ילפינן אלא משום דר"י ס"ל כריב"ל דהא דחמץ אסור בהנאה לא ילפינן אלא מקרא דוכל חטאת אשר יובא מדמה ואע"ג דבקדשים כתיב מ"מ כיון דבקדשים לא איצטריך דכתיב והנה שורף אע"כ דחמץ אסור ובאם אינו ענין וכמו שהארכתי לעיל ולפ"ז א"ש הא דקאמר ר"י הגלילי לר"י דוקא ותמה על עצמך האיך חמץ אסור בהנאה כל ז' דנהי דלית לך הך דרשה דידי למידרש מלא יראה לך שלך יהא ומוקמת לה לדרשא אחריתי אפ"ה מנין לך לאוסרו בהנאה דהא מנבילה לא מצית למילף דלדידך לדברים ככתבן הוא דאתא ומיעוטא דאותו לדידך למעוטי חולין שנשחטו בעזרה הוא דאתא והך דרשא דריב"ל דיליף מוכל חטאת אשר יובא מדמה לא ס"ד דר"י הגלילי כלל דלדידיה איצטריך האי קרא וכל חטאת לגופה לפרים ושעירים הנשרפים כו' כדאיתא לקמן פרק כיצד צולין דף פ"ג ע"ש והארכתי עוד בזה דבלא"ה אפשר דלר"י לא שייך הך דרשא דריב"ל לדבריו בפרק טבול יום אלא שאין כאן מקומו להאריך ועכ"פ שפיר קאמר ר"י הגלילי לר"י תמה על עצמך דווקא:

שם אמר ליה רבי שמעון וכי אפשר כו' אם כן מאי תלמוד לומר לא תאכל עליו חמץ בשעה שישנו כו'. וקשיא לי דהא בלא"ה איצטריך האי הקישא לכ"ע לאשמעינן דאינו יוצא ידי חובת מצה אלא בחמשת מינים שבאין לידי חימוץ כדאיתא לקמן ודוחק לומר

דרבי שמעון סובר כרבי יוחנן בן נורי לקמן ועוד דבסמוך דמקשה בגמרא שפיר קאמר ליה רבי שמעון לר"י ומשני דר"י מוקי להאי היקישא לקובעו חובה כו' ושקיל וטרי טובא בהך דרשא ואמאי לא קאמר בפשיטות דרבי יהודה מוקי האי הקישא לענין חמשת מינים תו קשיא לי דאכתי לר' שמעון האי עליו דכתיב בחמץ למה לי דבלא"ה הוי שפיר יותר הך הקישא בלא עליו ונראה לי ליישב חדא מגו חדא דמהקישא לחוד לא הוי מצי למילף היתירא ללפני זמנו כיון דהיקישא בלא"ה איצטריך למילתא אחריתי לענין חמשת מינים ואי משום דאין היקש למחצה הא איכא למימר נמי לאידך גיסא דאיתקש השבתת שאור די"ד לאכילת חמץ דשבעת ימים א"כ נימא נמי דאין היקש למחצה כי היכי דשבעת ימים עובר בלאו דאכילה ה"ה בי"ד בין לענין ביעור ובין לענין אכילה דעבר בלאו וכמ"ש ג"כ מ"ז ז"ל בס' מג"ש ע"ש ועמ"ש בזה לעיל דף ה' ומש"ה איצטריך למיכתב עליו בחמץ ועליו במצה לאשמעינן מהאי הקישא נמי לענין זמן אכילת חמץ ואפשר נמי דהנך תרי עליו הוי כמו ג"ש להך מילתא כן נ"ל ועיין עוד בסמוך:

שם בשעה שישנו בקום אכול מצה כו' לכאורה נראה דהך הקישא דר"ש לא איצטריך אלא למעוטי לפני זמנו משא"כ להיתירא דלאחר זמנו לא איצטריך דמהיכא תיתי דאסור לפי זה אתי שפיר הא דקאמר בשעה שישנו בקום אכול מצה דמהאי שעתא עיקר זמן חיובא בליל ט"ו ומהאי שעתא מתחיל איסור חמץ ולא קודם לכן אלא דאכתי איכא למידק אם כן מאי קאמר ובשעה שאינו בקום אכול מצה אינו בבל תאכל חמץ דהא ודאי ליתא דהא בכל שבעת ימים אינו בקום אכול מצה לבר מלילה ראשונה דהוי חובה ובאינך רשות וע"כ צריך לומר דאע"ג דאינן מצוה אלא רשות אפ"ה שייך לישנא דישנו בקום אכול מצה בכל שבעת ימים כיון דכתיב להדיא שבעת ימים תאכל עליו מצות. ועוד אפשר לומר דלר"ש בכל שבעת ימים אכילת מצה מצוה כפשטא דקרא דהא לקמן ס"פ ערבי פסחים משמע דהא דאין מצות אכילת מצה אלא בלילה ראשונה לא ידעינן אלא מרומיא דקראי כתוב אחד אומר שבעת ימים תאכל עליו מצות וכתוב אחד אומר ששת ימים תאכל עליו מצות וע"כ דרשינן מה שביעי רשות אף ששה רשות ואם כן לר"ש אפשר דלית ליה הך דרשא דדריש להאי רומיא דקראי למילתא אחריתא לענין חדש וישן כדאיתא בסיפרא פ' ראה והובא שם בילקוט ע"ש ועיין במנחות דף ס"ו בד"ה כתוב אחד אומר כו'. נמצא דלפ"ז מצינן למימר שפיר דהך הקישא דר"ש שייך נמי להיתירא דלאחר זמנו דאז אינו בקום אכול מצה כלל לכל הפירושים שכתבתי והא דאיצטריך קרא להיתירא דלאחר זמנו נראה לי משום דמסברא הו"א דאסור כיון דמסתמא ר"ש כר"ע רביה סבירא ליה כדאשכחן במנחות ולעיל בפ"ק אמרינן דלר"ע אין ביעור חמץ

אלא שריפה מדאורייתא ובאמת לא אשכחן בכל הנך שהקפידה התורה בשריפה דוקא שיחזור להיתירא בשום זמן אלא אסורין לעולם ועוד דק"ו נמי איכא מערלה לשאר איסורין שאינן בבל יראה ובל ימצא אפ"ה אין היתר לאיסורן דפירות ערלה אסורין לעולם אף לאחר ג' שנים מכ"ש חמץ שנעבד בו עבירה ועבר ג"כ בבל יראה ובל ימצא אינו דין שאותו החמץ יהא אסור לעולם ומשו"ה איצטריך הך הקישא להתירא לאחר זמנו כנ"ל נכון בעז"ה יתברך ובזה נתיישב מה שהקשו בתוס' בד"ה א"כ מה תלמוד לומר ודוק היטב:

בתוס' בד"ה וחד לפני זמנו וא"ת ולחזקיה מנלן איסור הנאה כו' וההוא מסברא מוקמינן לתוך זמנו עכ"ל. לע"ד נראה ליישב דלר"י קראי הכי דייקא דמסתמא קרא קמא דוכל מחמצת לא תאכלו מוקמינן לתוך זמנו דאדלעיל מיניה קאי דכתיב שבעת ימים וכתיב נמי כרת וקרא בתרא דלא תאכל עליו חמץ דכתיב בפ' ראה מסתמא נמי מוקמינן ליה אלפני זמנו דהיינו בי"ד מדכתיב לא תאכל עליו ולר"י האי עליו אשחיטת פסח קאי דבקרא דלקמן כתיב וזבחת פסח. ולפ"ז ע"כ לא יאכל חמץ דכתיב בפרשת קדש לי כל בכור אלאחר זמנו קאי וכיון דמהאי לא יאכל דרשינן מיניה איסור הנאה והיינו לאחר זמנו דהתם לא כתיב שבעת ימים ופשטא דלישנא לא יאכל נמי משמע דלא יאכל לעולם ולפ"ז שפיר ילפינן איסור הנאה לתוך זמנו ולפני זמנו בקל וחומר מלאחר זמנו ומכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש בפירקין דחזקיה גופא דמצריך קרא לאיסור הנאה בחמץ לא איצטריך אליבא דר"י דכיון דר"י סובר דאין ביעור חמץ אלא שריפה ויליף לה בק"ו ובבנין אב מנותר למאי דאית ליה דחמץ נמי אין היתר לאיסורו דאף לאחר זמנו אסור אם כן מהאי טעמא גופא יליף נמי איסור הנאה בחמץ בקל וחומר ובנין אב מנותר ועיקר מילתא דחזקיה ורבי אבהו לא איצטריך אלא להנך תנאי דפליגי אדר"י בין לענין שריפה ובין לענין לאחר זמנו מותר מדאורייי' והא בהא תליא כדפרישית בדוכתי טובא כנ"ל נכון ועיין מה שאכתוב בסמוך בזה בלשון הגמרא בהא דמקשה מני מתניתין ודוק היטב:

בא"ד ואומר ר"י כו' לא נחלק ביניהם עכ"ל. ועיין במהרש"א שכתב דאיכא שום מיעוטא לענין כרת דלפני זמנו ולאחר זמנו ויש לתמוה עליו דאישתמיטתיה קרא דכתיב להדיא ונכרתה הנפש ההיא מיום הראשון עד יום השביעי משמע דליכא כרת אלא באותו זמן בלבד:

בגמרא אמר לך האי לקובעו חובה ופרש"י דלהכי איצטריך הקישא לר"י. ונראה דאף ע"ג דקי"ל אין היקש למחצה אפ"ה לא דרשינן האי הקישא נמי למידרש בשעה שישנו בקום אכול מצה להתיר לפני זמנו משום דפשטא דקרא דלא תאכל עליו משמע לר"י

דהיינו דוקא בי"ד דאוזבחת פסח דלעיל מיניה קאי כדפרישית ולאחר זמנו נמי ע"כ אסור מדמייתר קרא דלא יאכל חמץ ולפ"ז נתיישב גם כן מה שהקשיתי לעיל דאמאי איצטריך הכא לאוקמי הקישא לר"י לקובעו חובה בזמן הזה ואמאי לא מוקי בפשיטות הך היקישא לענין חמשת מינים במצה ולמאי דפרישית כיון דעיקר ילפותא דר"י בלפני זמנו מעליו דחמץ אם כן אכתי עליו דמצות למה לי כיון דלא דרש ר"י בשעה שישנו ומשו"ה קאמר שפיר דהיינו לקובעו חובה בזמן הזה ונראה דכוונתם בזה דלאו מהקישא לחוד יליף לה כיון דהקישא איצטריך לחמשת מינים וליכא למימר דאכתי אין היקש למחצה הא ליתא דאדרבה מצינן למימר איפכא כפרש"י דלא תימא על מצות ומרורים יאכלוהו כתיב אי איכא פסח מחויב במצה ואי לא לא משא"כ השתא דכתיב עליו בחמץ וכתיב עליו במצה משמע דהאי הקישא לענין עליו גופא קאי מה עליו דחמץ לאו דוקא דנוהג אפילו בדליכא פסח ה"ה עליו דמצה ואפשר נמי דהאי עליו עליו הוי כמו גזירה שוה להך מילתא כדפרישית ודוק היטב שנראה לע"ד נכון מאד בעזה"י:

בתוספות בד"ה ואידך נפקא ליה כו' תימא לר"י דבפ"ק דקידושין כו' ועוד תימא לרב אחא כו' דלא ככל התנאים עכ"ל. מה שהקשה בפ"ק דקידושין ע"ש בתוספות ומה שהקשה מדרב אחא דהוי דלא ככל התנאים נראה לע"ד ליישב דלא קשה מידי דהא הך אוקימתא דהקישא לקובעו חובה לאו רבי יהודה גופא קאמר ליה אלא סתמא דתלמודא מסיק הכי אליבא דר"י והיינו דוקא לשקלא וטריא דשמעתין דטעמא דר"י באיסורא דלפני זמנו היינו משום דתלתא קראי כתיבי וכתבתי גם כן דעיקר טעמא דר"י מעליו דחמץ ומשום הכי איצטריך ליה לאוקמי נמי הקישא לענין עליו דמצה דהיינו לקובעו חובה משא"כ רב אחא ב"י דפרק ערבי פסחים אזל לטעמיה דמסיק בשמעתין בסמוך דמתניתין ר"י ויליף שאור דאכילה משאור דראיה ולפ"ז סובר רב אחא ב"י לגמרי כר"י כיון דסתם מתניתין כוותיה וסובר גם כן דטעמא דר"י באיסורא דלפני זמנו לאו משום דתלתא קראי כתיבי ולאו משום יתורא דעליו אלא דבלא"ה א"ש הא דלר"י עובר לפני זמנו בלאו דאכילה כיון דיליף ר"י שאור דאכילה משאור דראיה ולפ"ז אפי' בלא יתורא דעליו מוקמינן קרא דעליו לי"ד:

בגמרא מני מתניתין אי רבי יהודא חמץ סתמא קאמר אפילו דעכו"ם. ולכאורה נראה דהאי שקלא וטריא דשמעתין באוקימתא דמתני' היינו דוקא אליבא דרבי אבהו דאמר לא יאכלו לא תאכל ולא תאכלו כולהו איסורי הנאה משמע ולפ"ז מקשי שפיר דלבתר דדייק הש"ס דטעמא דר"י ע"כ משום דתלתא קראי כתיבי לא יאכל ולא תאכל ולא תאכלו דשלשתן איסורי הנאה משמע וכיון דכולהו קראי סתמא כתיבי משמע דאין

לחלק בין ישראל לעכו"ם אפילו לענין איסור הנאה. משא"כ לחזקיה דלא שייך איסור הנאה אלא היכא דכתיב לא יאכל אם כן מצינן למימר דע"כ הא דאוסר ר"י בהנאה לפני זמנו ולאחר זמנו לאו מפשטא דקרא יליף אלא בק"ו מערלה ובשר בחלב וכלאי הכרם כדאיתא לעיל בברייתא דאיסי בן יהודה לענין בשר וחלב ומכ"ש דהשתא נמי דלרבנן דילפי איסור הנאה בבשר וחלב מקראי אחרינא ממילא ילפינן נמי חמץ בפסח לאחר זמנו בק"ו מערלה שלא נעבדה בה עבירה ואסור בהנאה מכ"ש בחמץ שלאחר זמנו שנעבדה בו עבירה ואסור באכילה שאסור נמי בהנאה. וליכא למיפרך מה לערלה שלא היה לה שעת הכושר משא"כ בחמץ בשר וחלב יוכיח וחזר הדין. ומכ"ש לשיטת התוס' לעיל בשמעתין דאיסי בן יהודה בפשיטות מצי למילף איסור הנאה בבשר וחלב מבנין אב מכלאי הכרם לחוד שנעבדה בה עבירה ואסור בהנאה. ואם כן ממילא שייך האי בנין אב גופא לענין איסור הנאה בחמץ דלאחר זמנו דכיון שנעבד בו עבירה שעבר בבל יראה אסור בהנאה. ואם כן לפ"ז לא שייך האי טעמא אלא לענין חמץ דישראל משא"כ בחמץ דעכו"ם שלא נעבדה בו עבירה אם כן אין לאוסרו אלא באכילה מקרא דלא תאכלו הא בהנאה שרי ולא תאכל איסור הנאה לא משמע ואם כן שפיר מצינו לאוקמי מתניתין כרבי יהודה וכיון דע"כ מחלק בין ישראל לעכו"ם לענין איסור הנאה כדפרישית. ואין להקשות אם כן אמאי איצטריך חזקיה לאהדורי למילף איסור הנאה בחמץ מלא יאכל אמאי לא יליף לה בפשיטות מהאי ק"ו דערלה או מבנין אב דכלאי הכרם. הא ליתא לפי מה שכבר כתבתי שם במימרא דחזקיה דאיצטריך למילף מקראי לאפוקי מדרשא דרבי יוסי הגלילי דחמץ מותר בהנאה דכתיב לך שלך תהא ואם כן הו"א דהך דרשא מפקא מק"ו משו"ה איצטריך חזקיה למילף דאסור בהנאה מפשטא דקרא דלא יאכל דממילא ע"כ דרשינן קרא דלך לענין שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה כו' חד בשאור וחד בחמץ וכמ"ש שם במימרא דחזקיה ע"ש כך היה נראה לי לכאורה. אלא שנראה בעיני דוחק לאוקמי כל שקלא וטריא דהכא אליבא דרבי אבהו לחוד ולא אליבא דחזקיה ומכ"ש דהוי קשה טפי על אותן פוסקים שפסקו כחזקיה דא"כ מסקנת השמעתין דהכא הוי דלא כהלכתא דלחזקיה כיון דמתני' דהכא מתוקמי שפיר כר' יהודה ממילא הוי לן למיפסק כר"י דהא ר"ש ור"י הלכה כר"י מכ"ש דסתם מתני' דהכא נמי כר"י אתיא לכך נראה דסוגיא דהכא אליבא דכ"ע מתוקמא דמשמע ליה להש"ס בפשיטות דכיון דר"י קאמר בהאי לישנא משעה שאסור באכילה אסור בהנאה משמע דבכל ענין קאמר ל"ש דישראל ול"ש דעכו"ם כל מה שאסור באכילה אסור בהנאה כן נ"ל ועדיין צ"ע ודוק היטב:

דף כט.

בגמרא אמר ר' אחא ב"י לעולם ר"י היא ויליף שאור דאכילה משאור דראייה כו' ופירש"י דאפילו בפסח עצמו שרי מן התורה והקשו עליו בתוספת חדא דלא משכחת לה דלא יהא שלו בשעת אכילה ועוד מדלא פליגי רב אחא ב"י ורבא בסמוך בפסח גופא. ותחלה אפרש מה שהכריח רש"י לפרש כן אע"ג דבלישנא דתלמודא דקאמר ובדין הוא כו' דאפילו באכילה שרי משמע דקאי לאחר זמנו דשרי לגמרי אפילו מדרבנן אלא משום דממילא משמע ליה לרש"י דהך ילפותא דר' אחא ב"י דיליף שאור דאכילה משאור דראייה משמע דאפשטא דקרא דאכילת שאור קאי דאיירי בפסח עצמו ומאן פליג לן לומר דלאחר זמנו ילפינן שאור שאור ובתוך זמנו ולפני זמנו לא ילפינן. ועוד דלאחר זמנו לא שייך כלל הך ילפותא דשאור דאכילה משאור דראייה דהא אפילו חמץ של ישראל אינו בבל יראה לאחר זמנו וא"כ ע"כ דהא דאמרינן שלך אי אתה רואה היינו תוך זמנו וממילא לענין אכילה נמי ע"כ תוך זמנו ומה שהקשו בתוספת דלא משכחת לה לע"ד נראה דלרש"י ודאי נמי עיקר ילפותא דר' אחא ב"י דשאור שאור היינו לענין הקדש כגון בלחמי תודה דלמאי דס"ד דראב"י מעיקרא דלר"י שרי מדאורייתא באכילה ולא מיתסר אלא מדרבנן (ועיין מ"ש לעיל דף י"ג ע"ב במאי דמקשה הש"ס פשיטא ע"ש) אלא דממילא משמע נמי דכל היכא דמשכחת לה בעובד כוכבים מדאורייתא שרי וכגון שנתן לו העכו"ם ע"מ שלא יקנה אותו אלא לאחר שיאכלנו או שתחב לו העכו"ם לתוך פיו בענין שא"א לפולטו ע"י הדחק וכה"ג מפרש הש"ס בר"פ אלו נערות ד' ל' ע"ב לענין חלב או שנתערב לו חמץ של עכו"ם לתוך מאכלו והוא לא נתכוין לקנותו משום דאיסורא לא ניחא ליה למיקני או כגון בחמץ דאית ביה כזית ולית ביה שוה פרוטה וממילא לפי זה נתיישב גם כן קושיא שני' של תוספת כיון דבתוך הפסח לא משכחת לה אלא במילתא דלא שכיחא ובכמה גווני מהנך לא שייך מלקות כלל משום הכי ניחא להו לפלוגי באוכל חמץ דעכו"ם לאחר הפסח כנ"ל ליישב שיטת רש"י ודו"ק:

בתוס' בד"ה בדין הוא דאפילו תוך זמנו מותר פירש"י כו' ואם גזל מעכו"ם הרי חייב באחריותו. עיין מ"ש מ"ז ז"ל בס' מג"ש בזה אלא דלע"ד בלא"ה מ"ש התוס' הך טעמא דחייב באחריותו היינו לרווחא דמלתא דבפשיטות הוו מצי להקשות דכיון דלעסיה ישראל קניה בשינוי והוי שלו כדמקשה הש"ס בפ' אלו נערות גבי חלב ודו"ק:

בפירש"י בד"ה את יה"כ כשבת כו' יש טועים דקשיא להו כו' וטעות הוא זה דגבי חמץ מזיד כו' עס"ה. ולכאורה יש לתמוה למה הוצרך לפרש כן דהא בלא"ה כיון דפוטר רבי נחוני' במזיד של חייבי כריתות ה"ה לשוגג דהא קי"ל כתנא דבי חזקיה דבמיתת ב"ד לא

שייך לחלק בין שוגג למזיד ואם כן ה"ה לרבי נחוניא בחייבי כריתות מיהו כבר כתבתי בפ' אלו נערות דף ל' דשיטת רש"י אינו כן אלא דרבי נחוניא גופא אינו עושה יה"כ כשבת אלא לענין מזיד והיינו מג"ש דאסון אסון וקרא דאם לא יהיה אסון במזיד איירי וכ"ש לפמ"ש שם דבלא"ה לאו ג"ש גמורה היא אלא גילוי מילתא בעלמא והיינו לענין מזיד ובכה"ג נמי אליבא דרבא דאמר טעמא דר' נחוניא דכרת שלי כמיתה שלכם נמי במזיד איירי דוקא ואפשר שיצא לו לרש"י כן מאותה הקושיא עצמה שהקשו התוס' כאן ובפ' אלו נערות מדאשכחן לענין מעילה דגלי קרא דבשוגג חייב אע"ג דבמזיד מיתה בידי שמים הוא לרבי ולא ניחא ליה לרש"י לפ' כתירוצו של ר"י דדוקא במיתה גלי קרא ולא בכרת וע"ש בחידושינו באריכות ושם כתבתי דשיטת הרמב"ן בס' המלחמות היא ג"כ בזה כשיטת רש"י ודלא כהתוס' ע"ש ודו"ק ולקמן בדף ל"ד אבאר עוד בזה:

בתוספות בד"ה אין פודין את הקדשים הקשה הר"ח דבפ"ב דבכורות משמע דלא פליגי כו' ותירץ ר"י דהכי קאמר אין פודין מדרבנן כו' עס"ה. ולכאורה מ"ש בקושייתם לשון משמע אינו מדוקדק שהרי זה עיקר החילוק במשנה דהתם דבקדושת הגוף אפילו לאחר פדיונם אינה יוצאת לחולין ליגזז וליעבד ואם מתו יקברו והיינו מהך דרשא דקרא תזבח ואכלת דמייתי רש"י הכא משא"כ בסיפא דקדם מומן להקדישן דקדושת דמים הוא קתני בהדיא דלאחר פדיונם יוצאין לחולין ליגזוז וליעבד ואם מתו יפדו וא"כ לפ"ז משמע להדיא דאע"ג דהתם בגמרא איכא תנא אחרינא דמיקל טובא דאפילו בקדושת הגוף פודין לאכילת כלבים א"כ ממילא משמע דלא אשכחן שום תנא דסובר דאפילו בקדושת דמים אין פודין ויש ליישב בדוחק:

אלא דיותר יש לתמוה על תירוצו של ר"י שכתב דהא דאמר רב יוסף אין פודין היינו מדרבנן והיאך אפשר לומר כן דהא תנא דמתניתין קתני להדיא שיוצאין לחולין ליגזז וקתני נמי אם מתו יפדו דמשמע אפילו לכתחלה שרי. ועוד דהא לפי סוגיא דגמרא התם משמע להדיא דגיזה וחלב תמירי טפי מאכילת כלבים וכמ"ש רש"י ואפ"ה בקדושת דמים הכל שרי ולא אשכחן שום תנא דפליג אם לא שנאמר דרב יוסף כיון דלא משמע ליה לאוקמי בכל הנך אוקימתות א"כ ע"כ דהאי תנא דאמר לא מעל היינו משום דאין פודין אפילו בקדושת דמים ודלא כסיפא דמתניתין דבכורות דקתני ואם מתו יפדו ואפשר דהיינו דוקא לענין אכילת כלבים סובר האי תנא דברייתא דאסור מדרבנן ולאו דגזר קדושת דמים אטו קדושת הגוף דא"כ גיזה וחלב נמי הוי אסור אלא משום דבאכילת כלבים החמירו חכמים משום ביזוי מילתא דקדשים כן נראה לפי שיטת התוס'. אלא דלפ"ז לא תליא הך מילתא כלל בהך פלוגתא שהביא רש"י דפלוגתא דתנאי היא בתמורה

דהא אדרבה לפום הך פלוגתא משמע דבקדושת דמים אפילו גיזה וחלב שרי דהא לא פליגי אלא בקדושת הגוף דאיכא מאן דמיקל וכל כי הך מילתא לא הו"ל להתוספות לסתום אלא לפרש כיון שהוא דלא כפרש"י ועוד דעכ"פ קשה יותר להנך אמוראי דבסמוך דסברי לכ"ע אין פודין ואם כן הוא נגד משנה ערוכה דבכורות דבקדושת דמים פודין לכתחלה ולדעתי צ"ע גדול ליישב ודוק היטיב ועיין עוד בסמוך:

בד"ה אין פודין תימא לר"י אע"ג דאין פודין נמעול דהא לאחר שנשרף ונעשה אפר יכול לפדותו ומותר בהנאה כו' עס"ה. נראה דהתוס' לשיטתייהו שפסקו לעיל כר"י דאין ביעור חמץ אלא שריפה וקי"ל כל הנשרפין אפרן מותר אלא דאכתי לא ידענא מאי קשיא ליה לר"י דילמא האי תנא דאמר לא מעל סובר כחכמים דלעיל וא"כ הו"ל חמץ מהנקברין שאפרן אסור וכמ"ש הטור להדיא בסי' תמ"ה. והנראה מזה דסברת התוס' אינו כן אלא דאפי' לחכמים נמי לא הוי חמץ בכלל הנקברין וא"כ לכ"ע אפרן מותר ועמ"ש בזה לעיל בסוגיא דתנור שהסיקוהו בקליפי ערלה בדין אפר חמץ וצ"ע:

דף כט:

בגמרא והכא בהא קמיפלגי בדבר הגורם לממון כממון דמי כו' ולכאורה לא דמיא פלוגתא דהכא בדבר הגורם לממון לאינך פלוגתא דמייתי הש"ס בכמה דוכתי בדבר הגורם לממון כגון לעיל בפ"ק בחמץ של עכו"ם שקיבל ישראל עליה אחריות דהתם ודאי טעמא רבא איכא למימר דלאו כממון דמי כיון דבאמת לא הוי ממון של ישראל כלל אלא משום דאילו מיגניב או מיתביד ברשותיה קאי ואם כן כיון דסוף סוף השתא מיהא לא מיגניב ומשו"ה לאו כממון דמי וכה"ג אמרינן בהגוזל בגוזל חמץ ובא אחר ושורפו בפסח דפטור כיון דחמץ בפסח בשריפה קאי משו"ה אין לחייבו כיון דאי בעי הגזלן היה משהה אותו באיסור בל יראה כדי להחזירו ומשו"ה לא מיקרי דבר הגורם לממון כדאיתא בפ' הגוזל וכה"ג בשור הנסקל בפ' שור שנגח דמטעמא דאי בעי הוי מערק ליה לאגמא אין לחייבו כיון שאין זה אלא גרמא בעלמא ובאיסור משא"כ הכא דחמץ של הקדש מותר להשהותו לכתחילה ולאחר המועד יהא מותר לגמרי אם כן מה טעם יש בזה לומר דהלה יאכל וחדי ומעות של הקדש להיכן הלך. וחזרתי על כל הצדדים ולא נתיישב דעתי אם לא שנאמר דלהאי טעמא אה"נ שמחויב לשלם הקרן להקדש כיון דלגבי הקדש ממון גמור הוא אלא הא דקתני יש אומרים לא מעל היינו לענין דפטור מחומש ואשם כיון דלגבי זה שמעל בשוגג לא מיקרי ממון דהא באיסורא לא ניחא ליה דליקני אלא דע"כ אוקמא רחמנא ברשותיה לענין מעילה היינו דוקא היכא דמיקרי ממון

לגביה דהא משמעל נפיק לחולין וע"ש כך נקרא מעילה דאין מעילה אלא לשון שינוי שנשתנו מרשות הקדש לרשות המועל משא"כ הכא בחמץ שאם נאמר דברשותיה קאי כ"ש דהיה צריך ביעור וחייב לשורפו אם כן אין לחייב בקרן וחומש ואף ע"ג דלאוקימתא דרבי יוחנן דטעמא דמ"ד לא מעל כרבי נחוניא ופטור אפי' מקרן מכל מקום לאוקימתא דהנך אמוראי לא מיפטר אלא מחומש ואשם לחוד כן נראה לי ועדיין צ"ע ודו"ק:

שם רב אשי אמר דכ"ע אין פודין כן גירסת רש"י ותוספת. וכבר כתבתי בסמוך דיש לתמוה טובא האיך אפשר לומר כן דלכ"ע אין פודין אפילו בקדושת דמים דהא תנן להדיא בפ"ב דבכורות דבקדם מום קבוע להקדישן אם מתו יפדו וע"כ היינו לאכילת כלבים ומשנה זו פסקוה הרמב"ם והסמ"ג לפסק הלכה אלמא דאפילו איסור דרבנן ליכא ודלא כמ"ש התוספת לעיל ועוד דלא אישתמיט בכולה תלמודא דקדושת דמים שנעשה טריפה שלא יהא להם פדיון מלבד מה שהקשיתי לשאול עוד דלפרש"י דלעיל דהאי דפודין ואין פודין תליא בפלוגתא דתנאי דשילהי תמורה דפליגי בקדושת הגוף בדרשא דקרא דתזבח ואכלת אם כן משמע דבגיזה וחלב כ"ע מודו דאסור אפילו בקדושת דמים וכאן באוקימתא דרב אשי כתבו רש"י ותוספת להיפך דטעמא דמ"ד מעל כרבי יוסי היינו משום דראוי להסיקו תחת תבשילו ומי עדיף היסק תחת תבשילו מגיזה וחלב דבכל מידי דראויה לאכילה אין לה היתר בפדיון אלא לאכילה בלבד ובזה נתיישב' קושיית מהרש"א:

ולולי דמסתפינא לפרש נגד פרש"י ותוספת היה נראה לי לקיים הגירסא דלכ"ע פודין כיון דמתניתין דבכורות הכי משמע ומאי דקשיא להו לרש"י ותוספת דאי ס"ד דפודין אם כן מ"ט דמ"ד לא מעל דאכתי ימכרנו לעכו"ם ההקדש עצמו ולולי שיצא הדבר מפי רש"י והתוספות היה נראה לי בפשוטו דלכ"ע אסור למכור ההקדש להאכיל לכלבים אם לא ע"י פדיון כדמשמע לישנא דפודין ואין פודין שהרי מכיון שנפדו איתקש לצבי ואיל שהם כחולין גמורין ושרי באכילה לעכו"ם ויוצא ליגזז וליעבד והטעם שע"י הפדיון נכנסו המעות לקדושה תחת ההקדש ומשו"ה יוצא ההקדש לחולין ואף ע"ג דקי"ל דאפילו דרך מכירה מותר היינו נמי מה"ט גופא כיון שהמעות נכנסו לקדושה תחתיו ואח"כ יוצא ההקדש לחולין כדאיתא בירושלמי דמה"ט אין הגזבר רשאי למכור בהקפה ואם כן לפי זה נראה ברור דלא שייך הך מילתא אלא דוקא כשנפדה ע"י ישראל שהרי מצות הפדייה היא אחת ממצות שבתורה כדכתיב אך בהמה טמאה פדה יפדה ומצוה בבעלים קודם לכל אדם אלא שמוסיפין חומש ובעינן נמי העמדה והערכה ע"פ הכרזה בב"ד כמ"ש הרמב"ם ז"ל ואם כן נראה דלא שייך מכירה לעכו"ם קודם פדיון כלל ומשום הכי

לא מעל לרבנן אבל לרבי יוסי מעל כיון שראויה לפדות ע"י ישראל להאכילו לאלתר לכלבים או להסיקו תחת תבשילו כן נ"ל נכון ליישב גירסת הספרים דגרסי דכ"ע פודין שלדעתי גירסא ישנה היא כדמוכח מלשון הרמב"ם והסמ"ג שהביאו המשנה דבכורות לפסק הלכה דבקדושת דמים אם מתו יפדו ואי ס"ד דלרב אשי גרסינן לכ"ע אין פודין וכפי' התוספת לעיל דמדרבנן הוא דאסור הוי להו לפסוק כרב אשי דבתראה הוא אע"כ כדפרישית ולפ"ז באוקימתא דרב אחא ב"י נמי איכא למימר דלכ"ע פודין אלא דרב יוסף לחוד אית ליה הך סברא דאיכא למ"ד דאין פודין אפילו בקדושת דמים:

שם אמר רב חמץ בזמנו בין במינו ובין שלא במינו אסור כו' למאי דמסקינן דהאי אסור היינו במשהו משום דגזר שלא במינו אטו מינו והיינו כפרש"י דהא דגזרינן משום דחמץ בכרת ועוד דלא בדילי מיניה ולכאורה פירושו מוכרח דאי משום כרת לחוד אם כן חלב ודם נמי ובטעמא דלא בדילי מיניה לחוד נמי לא סגי לומר דמשו"ה גזרינן דאם כן אפילו לאחר זמנו נמי נגזור דהא רב כר"י ס"ל דחמץ לאחר זמנו אסור מדאורייתא אע"כ דתרתי בעינן כרת ולא בדילי מיניה אם כן לפי זה משמע דהאי חמץ בזמנו דקאמר רב היינו דוקא בתוך הפסח עצמו דאיכא כרת משא"כ משש שעות למעלה דליכא כרת לרב נמי לא מיתסר אלא בנ"ט וממילא דה"ה לרבא למאי דגרסינן לקמן לשיטת רש"י והתוס' במשהו כרב וכ"כ בטור ובש"ע בסימן תמ"ו דחמץ מו' שעות ולמעלה עד הלילה אינו אסור אלא בששים אלא דקשיא לי טובא דאם כן דהאי בזמנו בשמעתין היינו דוקא בפסח עצמו אבל מו' שעות ולמעלה הוי בכלל שלא בזמנו א"כ לא א"ש הא דקאמרי שמואל ורבי יוחנן דשלא בזמנו מותרין כר"ש והיינו אפי' בנ"ט דהא אריש קאי דמה שאסרו היינו בנ"ט ואם כן מותרין ע"כ לגמרי משמע ואם כן משמע להדיא דלפני פסח בזמנו הוא דהא מילתא דפשיטא דבנ"ט מיהו אסור בלפני זמנו מדאורייתא לשיטת רוב הפוסקים ומדרבנן אליבא דכ"ע ומילתא דפשיטא היא בכולה תלמודא דאפילו איסורא דרבנן נמי אוסרין בנותן טעם ואם כן לפ"ז ע"כ דלפני זמנו נמי מיקרי בזמנו ואם כן קשיא טובא על שיטת הפוסקים שכתבו בפשיטות דלפני זמנו אינו אסור אלא בס' אף לפי מאי דגרסי בהלכתא דרבא דבזמנו במשהו כרב ולמאי דפרישית מסוגיא דגמ' לא משמע הכי ואי משום דלפני זמנו ליכא כרת אכתי מצינן למימר דאפ"ה אסור במשהו משום דלמאי דקי"ל כר"ש הוי דבר שיש לו מתירין וכמ"ש הרמב"ם ז"ל וכמו שאבאר לקמן. או שנאמר דלא פלוג רבנן כלל בין תוך הפסח ובין משש ולמעלה כיון דתרווייהו אסורין מדאורייי' וקאי עליה נמי בעשה דתשביתו משו"ה השוו חכמים מידותיהם כי היכי דלא ליזלזלו בחמץ מו' שעות ולמעלה ואם כן הדרא קושיא לדוכתא על הפוסקים:

וראיתי שהר"ן ז"ל הרגיש בזה בענין חמץ שלפני זמנו ומדייק לה ממימרא דרבא דלקמן ודחה גם כן סברא זו דיש לו מתירין ע"ש. מיהו באמת ממימרא דרבא אין ראיה כ"כ כמו שאבאר וטפי הוי ליה להוכיח הך סברא ממימרא דשמואל ור' יוחנן כדפרישית והנלע"ד בזה אבאר לקמן:

בפירש"י בד"ה אי נימא בנ"ט כו' ורב מדקאמר שלא בזמנו במינו אסור גלי דעתיה דכר"י ס"ל כו' עכ"ל. נראה דכוונתו משום דאל"כ לא הוי פסיקא ליה לאקשויי שלא בזמנו שלא במינו אמאי מותר דהא בפשיטות מצינן למימר דר"ש ע"י תערובת לא קניס כדמסקינן לקמן לכך הוצרך רש"י לפרש דע"כ פשיטא ליה דרב כר"י ס"ל מדאוסר במינו דאי לא קניס בתערובת שלא במינו אע"ג דיהיב טעמא מכ"ש במינו למאי דבעי למימר השתא דרב כרבנן ס"ל דכל איסורין בס' וא"כ מין במינו קיל טפי וזה ברור בכוונת רש"י ולא ידעתי למה נדחק מהרש"א בזה וכתב דרש"י לא אתי אלא לאפוקי מריה"ג ובמחילה מכ"ת דאגב שיטפיה כ' כן דמאי שיאטיה דריה"ג הכא דהא לא אשכחן דמיקל ר"י הגלילי אלא לענין איסור הנאה אפי' בפסח משא"כ לענין אכילה דחמץ שלא בזמנו לא אשכחן דמיקל טפי מר"ש ואדרבה אפשר דבהא כר"י ס"ל דאפילו מדאורייתא אסור ודו"ק:

בגמרא ושמואל אמר חמץ בזמנו כו' שלא במינו מותר ופירש"י כשאר איסורין. נראה דמה שהוצרך רש"י לפרש כן היינו משום דהאי מותר דסיפא דלאחר זמנו דאמר שמואל היינו מותר לגמרי דהא כר"ש סבירא ליה דע"י תערובת לא גזר משום הכי הוצרך לפרש דע"כ האי מותר דהכא היינו דמותר במשהו ולאפוקי דרב אבל בס' פשיטא דאסור ומשום דמילתא דפשיטא היא מסיק לה שמואל בהאי לישנא כן נראה לי בכוונת רש"י ולפי פשטא דסוגיא דשמעתין:

אלא שהטור והש"ע בסימן תמ"ז סעיף י"א כתבו בפשיטות דתערובת לאחר פסח אסוד בס' והא דאמרינן לקמן ע"י תערובת לא היינו לענין משהו ולכאורה יש לתמוה על זה דהא סוגיא דשמעתין לא משמע הכי לכך היה נ"ל דמלישנא דשמואל דייקא להו הכי כדפרישית דלפ"ז הוי שפיר האי מותר דלאחר זמנו דומיא דלפני זמנו דתרווייהו בס' אלא דא"א לומר כן דאדדייקינן הכי משמואל אדרבה נידוק מדרבי יוחנן איפכא דהא ר"י קאמר בהדיא דחמץ בזמנו בנ"ט ואפ"ה קאמר להדיא דשלא בזמנו מותר כר"ש אלמא דלר"ש כל תערובת חמץ לאחר פסח מותר לגמרי וכפשטא דמסקנא לקמן אליבא דרבא דאתערובת לא גזר ר"ש כלל וצ"ע גדול ליישב הטור והש"ע בזה:

אחר זה ראיתי לבעל מג"א שהרגיש בכל זה אלא דבמ"ש דאי בס' לר"י נמי שרי אין מוכרח כ"כ דאיכא למימר כיון דלר"י בין לפני זמנו בין לאחר זמנו נמי אסורין מדאורייתא

משו"ה לא פלוג רבנן לחלק בין חמץ בזמנו לאחר זמנו אפילו היכא דליכא כרת אע"ג דרב מתיר שלא במינו לאחר זמנו אפילו לר"י היינו משום דלטעמא דרב עיקר איסורא דמשהו היינו במין במינו ולאו משום חומרא דחמץ אלא ה"ה בכל איסורין משא"כ בשאינו מינו לא שייך להחמיר בשאר איסורין אטו מינו אלא דוקא בחמץ משום חומרא דכרת ולא בדילי מיניה משו"ה לא שייך לגזור אלא תוך הפסח אבל שלא בזמנו שרי לרב כדמפ' בגמרא דכולי האי לא גזרינן דהוי גזירה לגזירה משא"כ לרבא לפי שיטת הסוברים דלאו מטעמא דרב אסור במשהו כיון דכל איסורין בס' אלא בחמץ לחוד ראו חכמים להחמיר ל"ש מינו ולא שנא שאינו מינו שאין טעם לחלק ביניהם אם כן שפיר מצינן למימר דלר"י אפילו שלא בזמנו נמי דלא פלוג רבנן בין תוך זמנו לשלא בזמנו כי היכי דלא ליזלזלו כדפרישית:

ומה שמדקדק עוד דא"כ אמאי מסיק תלמודא דטעמא דרבא כר"ש כיון דאפי' כר"י אתיא נ"ל דלאו קושיא הוא כיון דלקושטא דמילתא בלא"ה סבר רבא כר"ש מדמוקי לעיל סתם מתניתין כוותיה ועוד דר' יוחנן נמי כוותיה ס"ל ורב ורבי יוחנן הלכה כר"י משום הכי ניחא ליה לתלמודא לאסוקי הך מילתא דרבא כר"ש סבירא ליה דנפקא מיניה לענין חמצו של עכו"ם כן נ"ל ודו"ק:

דף ל.

בתוספות בד"ה אמר רבא הלכתא כו' פסק רש"י כו' ור"ת אומר כו' ודשמעתין אי גריס במשהו כרב יש לומר שפוסק בחמץ כרב ולאו מטעמיה כו' עכ"ל. נראה דמ"ש לאו מטעמיה היינו בין במה דס"ל לרב כל איסורין שבתורה במשהו ובין במאי דמסיק רב דטעמא דחמץ דשלא במינו גזירה אטו מינו ולרבא לא שייך האי טעמא דהא אדרבא בשאינו מינו חמיר טפי דמדאורייתא בנ"ט משא"כ במינו מדאורייתא חד בתרי בטיל אע"כ דלרבא השוו חכמים מדותיהם להחמיר בחמץ בזמנו במשהו ולא שני ליה בין מינו לשאינו מינו כלל. מיהו לפי מה שהעליתי בשילהי ביצה לענין דבר שיש לו מתירין גבי מי שנתערב לו חטין בחטין או חטין בשעורין והעליתי שם דבמין בשאינו מינו לא שייך להחמיר כלל ביותר מנ"ט דכיון שהטעם נרגש א"כ היכא דלא יהיב טעמא האיסור כמאן דליתא דמי ומשו"ה לא ראו חכמים להחמיר כלל בשאינו מינו יותר מס' בכל המקומות שהחמירו חכמים כגון בערלה וכלאים ותרומה ודבר שיל"מ וברי' והרבה כיוצא באלו מטעמא דפרישית אלא דוקא במין במינו שייך להחמיר יותר כיון דלאו בטעמא תליא מילתא כיון שאינו נרגש משום הכי מדרבנן אמרינן דאיסורא כמאן דאיתא דמי לפי

חשיבות האיסור ואם כן לפי זה בחמץ נמי אי לאו דגזרינן שאינו מינו אטו מינו לא היה שייך להחמיר כלל בשאינו מינו. אם כן לפ"ז א"ש הא דאמר רבא במשהו כרב אף למאן דגריס לה ואפילו לפי' ר"ת דהא דאמר במשהו כרב היינו כי היכי דגזר רב שאינו מינו אטו מינו ה"ה לרבא נמי איצטריך להאי טעמא גופא אלא דלרב במינו מדאורייתא ולרבא מדרבנן כנ"ל ודוק היטב ועיין בק"א:

בא"ד ועוד אומר ר"ת דלא גרסינן במשהו כרב כו' עכ"ל. נראה דלשיטה זו גרסינן במימרא דרבא בין במינו ובין שלא במינו אסור ובאמת דגירסא זו היא גם כן גירסת הרי"ף והרא"ש ז"ל אלא דאפ"ה מסקו עלה דמדאמר רבא אסור סתמא ולא יהיב שיעורא למילתיה אלמא דבמשהו קאמר ודלא כמ"ש ר"ת בשם ה"ג ושאלתות דלשון אסור דרבא היינו בס' ולכאורה דברי הרי"ף והרא"ש מוכרחים קצת דאי ס"ד דאסור דקאמר רבא בחמץ בזמנו היינו בנ"ט א"כ מאי קמ"ל פשיטא דאטו מי גרע חמץ בומנו מכל איסורין שבתורה. ואי לאפוקי מדרב ושמואל אתי הוה ליה למימר בנ"ט כרבי יוחנן דהא במאי דאמר אסור משמע דאיסורא אתי לאשמעינן ולא היתירא. ובזה יש ליישב שיטת הטור והש"ע ממה שהקשיתי בסמוך במה שפסקו דלאחר זמנו לרבא נמי לא שרי אלא בדאיכא ס' והיינו משום שסובר' כגירסת הרי"ף והרא"ש וכשיטתם דסתם אסור דקאמר רבא היינו במשהו כמו רב ואם כן ממילא דהא דמסיק רבא לאחר זמנו מותר אמשהו דרישא קאי כדמשמע לשון מותר דרב דהיינו בס' ודוקא מותר דר' יוחנן היינו מותר לגמרי כיון דברישא נמי לא אמר לשון אסור אלא בנ"ט משא"כ לרבא דנקיט לשון אסור ומותר כן נראה לי ליישב שיטת הטור. והא דמקשה הש"ס והא רבא אמר קנסא קניס דמשמע דבעי למימר דאפילו במשהו ליתסר משום קנסא (וכמו שהקשה בעל מג"א) נראה דקס"ד היכא דהחמירו חכמים משום האי קנסא לאסור אף בהנאה אע"ג דלכאורה לא אשכחן בשום איסור שאסרו חכמים בהנאה כי אם ביין נסך משום חומרא דע"ג אם כן כ"ש שיש להחמיר עכ"פ באיסור אכילה אפילו ע"י תערובת משהו דהא אשכחן כמה דוכתי שהחמירו חכמים באיסור משהו כגון הנך דפרישית לעיל והרבה כיוצא בהו מכ"ש בחמץ דבעיקר איסורא דאורייתא הוי דבר שיל"מ כמ"ש כמה מפרשים וע"ז מסיק הש"ס דאע"ג דהחמירו חכמים בחמץ בעין אפילו בהנאה היינו משום דגזרינן הנאה אטו אכילה ועוד דאי שרינן ליה בהנאה אתי לאערומי כדאיתא להדיא בירושלמי משא"כ לענין משהו לא שייך לגזור כנ"ל נכון לפי שיטת הטור והש"ע:

בא"ד ובחמץ בפסח לא עשה ר"ת מעשה אע"ג דבשאלתות כו' עס"ה. נראה מדקדוק הלשון דדוקא בחמץ בפסח ממש בזמנו לא עשה ר"ת מעשה כיון דיש בו צד כרת משא"כ

בלפני זמנו אפשר דסמיך ר"ת אדברי השאלתות כיון דליכא כרת אלא לאו בעלמא אפילו לר"י ולר"ש בעשה גרידא. ולפי זה נראה לי ליישב גם כן שיטת הטור והש"ע שפסקו כן דלפני זמנו אינו אלא בששים והיינו מה"ט גופא דבהא סמכינן שפיר אדברי בה"ג ושאלתות ור"ת כן נראה לי. אלא דלפי זה משמע מיהא דתוך הפסח ממש יש להחמיר אפילו ביבש ביבש דשייך ביה צד כרת טפי ועמ"ש בזה בפרק קמא בסוגיא דט' ציבורין ודו"ק:

בגמרא והא אמר רבא ר"ש קנסא קניס. לפמ"ש לעיל בשמעתין שייך הך קושיא טפי אליבא דרבי יוחנן דע"כ סבירא ליה נמי דר"ש קנסא קניס דהא סתם מתניתין דלעיל לא מיתוקמי אלא בהכי ור"י סובר דהלכה כסתם משנה אלא דאפ"ה ניחא ליה לאקשויי טפי מדרבא אדרבא גופא. ויש ליישב עוד בדרך אחר לפי מה שמצאתי בירושלמי דרבי יוחנן אמר דהא דחמץ לאחר הפסח אסור מדרבנן לר"ש היינו משום דחייש לאערומי שמא יבא להשהותו לאחר הפסח אם כן לפי זה בפשיטות משמע דלענין תערובת לא שייך הך אערומי אע"ג דחייש לה ר"ש בדאיתא בעיניה לאסור אף בהנאה דשייך בה נמי האי טעמא דאערומי משא"כ לרבא דאמר דטעמא דר"ש משום קנסא ואפ"ה החמירו לאסור אף בהנאה מטעמא דלא פלוג רבנן אם כן קס"ד דמה"ט גופא יש להחמיר ג"כ לענין תערובות כנ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה לשהינהו עד אחר הפסח כו' תימא לר"י נהי דס"ל דטעמא דחמץ בקדירה חשיב משהו שאין רגילין להשתמש הרבה ביחד כו'. ולכאורה שסברא זו דחוקה אלא שהוכרחו לפרש כן דאל"כ כ"ש דלא הוי מקשה מידי דלשהינהו דאי משום נטל"פ מ"ש מכל קדירות שבלעו איסור שאסור לבשל בהן אף כשאינן ב"י אע"כ דמשום משהו קשיא ליה והיינו לפי סברתם ובעיקר דבריהם קרוב אצלי דכוונתם דכיון דאיסור חמץ כחוש בטבעו אם כן אין בליעת טעמו נרגש בקדירה אלא משהו דעיקר איסור בליעת כלים היינו כגון בשר בלפת וכיוצא בו או מדברים חריפים משא"כ בחמץ. ויתכן יותר לפי מה שמצאתי בל' הרמב"ם זל בפרק ט"ו מהלכות תרומות שכתב שאם בישל חולין בקדירה של תרומה שמקונחת יפה מותר בדיעבד ומתשובתו לחכמי לוניל שהביא הכ"מ שם נראה שנתכוין גם כן למ"ש כך היה נראה לי בכוונת התוס' אף שהלשון דחוק קצת אלא דאכתי קשיא לי מי הכריחם לפרש כן בשיטת המקשה דשפיר מצינן למימר דאע"ג דבליעת הקדירה הוא בנ"ט אפ"ה מקשה שפיר לשהינהו לאחר הפסח וליעבד בהו שלא במינו דנטל"פ הוא ולא דמי לשאר איסורין דאין מבטלין איסור לכתחילה אפילו בנטל"פ היינו משום דאיסורא בלע וכיון דנקרא עליו שם איסור נעשה כאיסור גמור משו"ה אין

מבטלין לכתחילה משא"כ הכא דהיתירא בלע ולא נקרא עליו שם איסור כלל קודם זמן איסורו שפיר יוכל להצניע קודם איסורו ולהשהותו עד לאחר הפסח. והנראה מזה דשיטת התוס' כשיטת הרמב"ן ז"ל שהביא הר"ן בשמעתין בסמוך לענין סכיני דפסחא דדוקא בנותר שייך לומר היתירא בלע כיון דבשעת בישול לא היה לו שם נותר כלל משא"כ בחמץ הרי שם חמץ עליו ע"ש אלא דהתוס' גופייהו כתבו בשילהי עכו"ם דחמץ נמי מיקרי היתירא בלע אפילו לענין סכינין לענין אסור דאורייתא וכ"ש בהאי דהכא לענין אין מבטלין לכתחילה דאפשר דאפילו הרמב"ן ז"ל מודה וכ"ש לאותה סברא שכתבתי בסמוך בשיטת הרמב"ם שיש לחלק בין איסור כחוש לנותר שהוא איסור שמן וצ"ע ודו"ק:

דף ל:

בגמרא אמר ליה רבינא לרב אשי וכי מאחר דאיתותב כו' אמאי קאמר רב קדירות בפסח ישברו. ויש לדקדק דמאי קושיא דילמא הא דאמרינן התם דהוסק התנור שרי היינו משום שע"י היסק אף ע"ג דכלי חרס אינו יוצא מידי דפיו אפ"ה לא נשאר ביה אלא משהו ומשו"ה שרי דהאי תנא סבר דאפילו מין במינו בס' משא"כ לרב דבמינו במשהו משו"ה ישברו דלא מהני בהו היסק אם יבשל במינו דאכתי משהו מיהא איכא. והנלע"ד דבלא"ה בליעת התנור מעיקרא לא נשאר בו אלא משהו כיון שהוסק לאחר הטישה ומשום האי משהו כל הפת אסורה אפ"ה כשהוסק כדי ללבנו שרי שפולט האי משהו שבלע אם כן מקשה שפיר מקדירות אמאי ישברו ליתכשר ע"י היסק כנ"ל ודו"ק:

במשנה עכו"ם שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה. ולכאורה דמשנה זו נמי לא מיתוקמא אלא כר"ש כדמוקמינן מתניתין דרישא כוותיה דאי לר"י אפילו חמץ של עכו"ם ממש אסור בהנאה כ"ש הכא דעיקר החמץ הוא של ישראל אלא דיש לדקדק אהא דקתני דמותר בהנאה טפי הו"ל למיתני מותר אפילו באכילה דבשלמא מתניתין דלעיל דקתני ברישא חמץ של ישראל אסור בהנאה משו"ה קתני סיפא איידי דרישא משא"כ הכא לא שייך לומר דקתני רישא איידי דסיפא ועוד דכחא דהתירא עדיף ואפשר דכולה בבא דמתניתין דהכא קתני בלישנא דהנאה איידי מתניתין דרישא לעיל. ועוד נראה לי דכיון דמיתוקמא מתניתין כר"ש דעיקר חמץ לאחר הפסח אינו אלא משום קנסא אם כן לא שייך הכא ענין איסור אכילה כלל דכיון דמסקינן לקמן דאיירי הכא בשישראל הרהינו אצל העכו"ם ואמר ליה מעכשיו וא"כ ע"כ מיירי נמי שלא בא לידי פדייה וא"כ החמץ הוא של עכו"ם ממש ולא שייך למיקנסיה דעכו"ם לאו בר קנסא הוא ועוד דסוף

סוף יקנה הישראל אותו החמץ כיון שאינו יודע שהישראל הרהינו אצלו אע"כ דעיקר רבותא דלא קנסינן לישראל שהוא בעל המשכון שיפדנו קודם הפסח ויבערו דאל"כ אלא שישקענו ביד העכו"ם סד"א דאסור שהרי הוא כנהנה מן החמץ לפטור את חובו קמ"ל דאפילו הכי שרי כיון שהעכו"ם כבר קנאו קודם הפסח בשעת הלואה כיון דאמר ליה מעכשיו כן נראה לי ודו"ק:

בגמרא איתמר בעל חוב אביי אמר למפרע הוא גובה כו' ופרש"י ב"ח ששיעבד נכסיו שאם לא אפרע כו'. נראה דמה שהוצרך רש"י לפרש כן דאיירי ששיעבד לו בפי' אף ע"ג דעיקר פלוגתייהו דאביי ורבא היינו לענין קרקעי דשייך בהו טריפת לקוחות ומכירה ואם כן הא קי"ל דאחריות ט"ס הוא משום דמדינא ממילא גובה ממשעבדי מדאורייתא או מדרבנן מ"מ ע"כ משמע ליה לרש"י דע"כ איירי בשיעבד בפי' דאל"כ היה במשמע דאביי דאמר למפרע הוא גובה היינו משום שיעבודא דאורייתא ומשו"ה ברשות המלוה קיימי לאלתר בשעת הלואה ולרבא היינו משום דסבר שיעבודא דרבנן ומשום נעילת דלת ואם כן ממילא דמכאן ולהבא הוא גובה דתו ליכא נעילת דלת כלל ובאמת נראה דבהך פלוגתא דשיעבודא דאורייתא איפכא שמעינן להו לאביי ורבא בפ' הניזקין דף נ' כמ"ש התוספות שם בד"ה כיון דדינא מדאורייתא בעידית ע"ש שכתבו דלרבא שיעבודא דאורייתא ולאביי שיעבודא לאו דאורייתא (וע"ש בחידושינו באריכות) ועוד דבפ"ק דערכין מסיק הש"ס דהך מילתא דשיעבודא דאורייתא או דרבנן פלוגתא דתנאי היא ורבא גופא דמסיק לה התם ואם כן לא א"ש הא דבעינן למימר בשמעתין לימא כתנאי ודחה לה. ועוד דלפ"ז לא שייך הך מילתא כלל אלא בישראל שהלוה לישראל משא"כ בעכו"ם שהלוה ליכא מ"ד שיעבודא דאורייתא וכ"ש דלא שייך לומר שהוא מדרבנן ומשום נעילת דלת משו"ה הוצרך רש"י לפ' דאיירי בשיעבד לו בפירוש ורש"י לשיטתו שכתב בכמה דוכתי דבכה"ג כ"ע מודו דשיעבודא דאורייתא מדין גמור ואם כן י"ל דאפילו בעכו"ם נמי שייך הך מילתא כמו שאבאר עוד לקמן כן נראה לי ועיין עוד בחידושינו פרק הכותב ובפרק השולח ושם כתבתי באריכות בענין עיקר מימרא דרבא בהא דקאמר הקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שיעבוד אי מודה בה אביי או לא ותליא במחלוקת רש"י ותוספת ע"ש שהארכתי בזה שנוגע לסוגיא דשמעתין ודוק היטב:

דף לא.

בגמרא תנן עכו"ם שהלוה כו' אי אמרת בשלמא למפרע הוא גובה כו'. וכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו בגיטין דף מ"א דמהכא מוכח דלמ"ד למפרע הוא גובה לית ליה הך

מימרא דרבא דהקדש וחמץ ושיחרור מפקיעין מידי שיעבוד דאל"כ אפילו למ"ד למפרע הוא גובה נמי תיקשי אמאי מותר הרי איסור חמץ מפקיע מידי שיעבוד העכו"ם וכבר העירותי שם בחידושי גיטין על זה דא"א לומר כן מכמה ראיות אלא דנהי דלסברת המקשה ע"כ בא לאוקמי מתניתין בהכי מ"מ למסקנא דשמעתין מוכח להיפך ע"ש ויבואר עוד לקמן. ועוד הקשיתי שם לשאול דאכתי למ"ד למפרע הוא גובה מי ניחא הא דמותר בהנאה ואמאי נהי דחשיב כחמץ של עכו"ם מטעמא דלמפרע הוא גובה מ"מ כיון דלמאי דס"ד השתא איירי שהחמץ עדיין ביד ישראל ואם כן הרי הוא באחריותו שהרי אם נגנב או נאבד או נאנס ממנו יצטרך לפרוע להעכו"ם משלו אם כן אטו מי גרע מחמצו של עכו"ם שהופקד ביד ישראל וקיבל עליו אחריות דהישראל חייב לבערו וכה"ג כתב הרא"ש ז"ל בשמעתין ומתוך כך העליתי שם דאפשר דמתני' דהכא איירי באפותיקי מפורש דאמר לא יהא לך פרעון אלא מזו דלפ"ז באחריותו דעכו"ם קאי לגמרי אלא דאם כן לא הוי מקשה הכא מידי נמי אליבא דרבא דהא מצינן למימר דבאפותיקי מפורש נמי רבא מודה דלמפרע הוא גובה וע"ש באריכות בזה. אלא דבלא"ה לכאורה מסתימת לשון הש"ס לא משמע דאיירי באפותיקי מפורש דכל כי האי לא הו"ל לסתום אלא לפרש. לכך היה נראה לי ליישב בענין אחר דכיון דקי"ל הבודק צריך שיבטל מדאורייתא בביטול בעלמא סגי משו"ה לא איכפת לן במה שהוא ברשות ישראל שלא יצטרך לפרוע משלו אם יגנב או יאבד דא"כ מעיקרא בכל ביטול בעלמא נימא הכי דדין דביטול הוא מטעם הפקר ומאי מהני הא אכתי אם יגנב או יאבד ברשותו קאי שמפסיד מעותיו אע"כ דאפ"ה מהני ביטול כיון שלכך הפקירו דניחא לי' בהכי אם יאבד מעותיו ודוקא בחמץ של אחרים שהופקר בידו וקיבל עליו אחריות דחייב לבערו מדאורייתא דקרינן ביה מצוי בידך ואפי' ביטול לא מהני כיון שאין יוכל לבטלו ולהפקירו שהרי אין גוף החמץ שלו ואין אדם יכול להקדיש ולהפקיר שאינו שלו אם כן לפי זה שפיר מיתוקמי מתניתין למ"ד למפרע גובה אפילו בלא עשאו אפותיקי כך היה נראה לי לכאורה. ואין להקשות אי מתניתין בביטול איירי אם כן אמאי קתני סיפא ישראל שהלוה לעכו"ם על חמצו אחר הפסח אסור בהנאה הא לא מתוקמי מתניתין אלא כר"ש כמ"ש במשנתינו וכדמסקינן לעיל דר"ש קנסא קניס הואיל ועבר בב"י וכיון שביטלו הרי לא עבר מדאורייתא ולא שייך למיקנסיה אלא דמשום הא לא איריא דאפ"ה מתוקמי שפיר לפי שיטת הפוסקים דאפילו בביטלו נמי קניס ר"ש ועדיין צ"ע. אלא דאכתי איכא למידק דלכאורה הך פלוגתא דאביי ורבא אי למפרע גובה או להבא היינו דוקא במקרקעי דכיון דאי אקדיש לוה וזבין לוה אתי מלוה וטריף משו"ה סבר אביי דמה"ט ברשותיה דמלוה קאי לגמרי לענין אקדיש

מלוה וזבין מלוה משא"כ הכא בחמץ דמטלטלין הוא משמע דליכא מ"ד למפרע הוא גובה דהא אי אקדיש לוה וזבין לוה לא אתי מלוה וטריף ואם כן אין לך מחוסר גוביינא גדול מזה ויש ליישב לפמ"ש בחידושי גיטין ע"ש ודוק ועיין עוד בסמוך:

שם לימא כתנאי ישראל שהלוה לעכו"ם על חמצו לאחר הפסח אינו עובר כו' ופרש"י אינו עובר אם נהנה ממנו. ולא משמע ליה לפרש כפשטא דאינו עובר היינו בבל יראה כיון דלאחר הפסח איירי ולא ניחא ליה נמי לפרש האי לאחר הפסח דקתני היינו שהגיע זמן פרעון לאחר הפסח חדא דסתמא דלישנא לא משמע הכי ועוד דלקושטא דמילתא אין לחלק כלל בהגיע ז"פ קודם פסח או לאחר פסח בין למאי דס"ד השתא דטעמא דת"ק משום דמכאן ולהבא הוא גובה א"כ לעולם אינו ברשות ישראל אלא כשגובהו ממש וכן למאי דמסקינן דאיירי בשהרהינו אצלו וטעמא דת"ק משום דלית ליה דרבי יצחק וא"כ מכאן ולהבא הוא גובה וא"כ הו"ל למיתני רבותא דכחא דהיתירא דאפילו הגיע הזמן קודם הפסח אינו עובר וק"ל:

דף לא:

בגמרא אלא הב"ע כגון שהרהינו אצלו וקמיפלגי בדר"י דאמר ר"י מניין לב"ח שקונה משכון. ויש לדקדק אמאי איצטריך לאתויי הכא הך מימרא דרבי יצחק טפי מבאוקימתא קמייתא בסמוך דמוקי למתניתין בשהרהינו אצלו ולא מייתי עלה הא דרבי יצחק. והנראה לי בזה דלעיל א"ש אפילו בלא האי דר"י דכיון דמוקמינן למתניתין בשהרהינו אצלו משו"ה ברישא מותר בהנאה דכיון שהוא ברשותיה של עכו"ם למשכון על מעותיו אם כן אין ביד הישראל לבערו ואינו נמי ברשותיה אם כן אינו עובר עליו בב"י כדאיתא להדיא במכילתא שהביא הרא"ש בפ"ק ומפרש הרא"ש דאיירי בהרהינו אצלו ואף שלשון הרא"ש צריך ישוב קצת מ"מ בכה"ג דהכא איכא תרתי לטיבותא שהחמץ של עכו"ם ואין ביד הישראל לבערו והא דקתני בסיפא בישראל שהלוה לעכו"ם על חמצו אסור בהנאה נמי א"ש אפילו אי ליתא לדרבי יצחק כיון שהוא באחריות של ישראל ואף ע"ג דישראל בשל עכו"ם לא מחייב מדין שמירה דרעהו כתיב מ"מ מיתוקמי שפיר כגון דהישראל קיבל אחריות ואפשר דהכי סתמא דמילתא בין בדיניהם ובין בדינינו דכנגד מעותיו מיהא מפסיד משום הכי לא איצטריך לאיתויי הך מימרא דרבי יצחק משא"כ בברייתא דהכא דפליגי תנאי בישראל שהלוה לעכו"ם אם כן תו לא מיתוקמי בדקיבל אחריות דאם כן מ"ט דת"ק דאמר אינו עובר משו"ה הוצרך לומר דבדר"י קמיפלגי דאשכחן בה פלוגתא דתנאי בכמה דוכתי בגיטין ובב"מ ובשבועות ולפ"ז לעולם בדלא

קיבל אחריות איירי וכמ"ש התוספות. אלא דלפ"ז אכתי קשה על הרא"ש ז"ל הך סיפא דברייתא דהכא דקתני אבל עכו"ם מישראל ד"ה עובר ואמאי נהי דעכו"ם מישראל לא קנה אכתי אמאי עובר הרי אין בידו לבערו אע"כ דבכה"ג שפיר מיקרי בידו לבערו כיון שבידו לפדותו. ויש ליישב דהרא"ש מפרש סיפא דמכילתא כשהרהינו אצל העכו"ם ואמר לו מעכשיו והגיע הזמן קודם פסח ועדיין צ"ע ודו"ק:

בתוס' בד"ה אלא הב"ע כו' תימא לריב"א אביי היאך יתרץ כו' ותירץ ריב"א דהשתא כי מוקי פלוגתא בדר"י מיירי שלא בא ישראל לידי גבייה שפדאו עכו"ם לבסוף עמ"ש בזה בחידושי גיטין בפרק השולח דף מ' ע"ב וכאן באתי להוסיף בשביל דבר שנתחדש אצלי מאי דקשיא לי על תירוצו של ריב"א דא"כ דלאביי ניחא מאי קאמר בסמוך ומנא תימרא דשאני ליה בין היכא דאמר מעכשיו ומייתי מברייתא דעכו"ם שהרהין ואכתי מאי אולמא הך ברייתא מרומיא דמתניתין ובריית קמייתא דקיימינן בה דקשיא מתניתין ובריית אהדדי ולא מיתוקמי אלא בהכי לחלק בין היכא דאמר מעכשיו אע"כ דהאי ומנא תימרא איצטריך כי היכי דלא נצטרך לאוקמי מתניתין כדאביי ובלא הרהינו אצלו דאפ"ה מותר בהנאה דלמפרע הוא גובה ואי כתירוצו של ריב"א השתא נמי לא מייתי מידי דאדרבה טפי אית לן לאוקמי הך ברייתא דעכו"ם שהרהין כפשטא דרישא אינו עובר היינו כשפדאו וסיפא כיון שאמר לו הגעתיך שאינו רוצה לפדותו שזה לשון הגעתיך משו"ה עובר ולעולם דאין לחלק בין היכא דאמר מעכשיו או לא ולפ"ז ע"כ תנא דמתניתין איירי בלא הרהינו אצלו וכדאביי דלמפרע הוא גובה וצ"ע ליישב. מיהו לולי פי' התוספות היה נ"ל ליישב קושיית התוספות בענין אחר והיינו ע"ד שכתבתי בגיטין דאביי מוקי לרישא דברייתא כתנאי אי למפרע הוא גובה משא"כ בסיפא דד"ה עובר היינו משום דחמץ מפקיע מידי שיעבוד היכא דלא הרהינו אצלו וכמ"ש שם באריכות ע"ש. מיהו בלא"ה א"ש לפמ"ש לעיל דהא דקס"ד דשייך פלוגתא דתנאי דברייתא לענין למפרע גובה היינו דוקא לפי מאי דס"ד מעיקרא דליכא לאוקמי פלוגתייהו אלא בהכי ואם כן לא משמע ליה לחלק בין עכו"ם לישראל לענין שיעבודא למפרע ואין לחלק נמי בין מקרקעי למטלטלי משא"כ למסקנא דאיכא לאוקמי ברייתא בהרהינו אצלו אם כן הדרינן לסברא דדוקא בישראל מישראל קאמר אביי דלמפרע הוא גובה ובמקרקעי דוקא דע"כ עיקר פלוגתייהו בהכי וכדפרישית משא"כ לענין חמץ דמטלטלין נינהו אביי נמי מודה ומכ"ש דעכו"ם מישראל לית לן למימר דלמפרע הוא גובה משו"ה מיתוקמי שפיר נמי לאביי בהרהינו אצלו כמו לרבא כן נ"ל נכון וחילוק זה בין מקרקעי למטלטלי לענין חמץ מצאתי גם כן בס' המלחמות להרמב"ן ז"ל אלא דאיכא למישדא ביה נרגא

לפמ"ש בחידושי ב"ק דף י"ב דמדאורייתא אין לחלק בין מקרקעי למטלטלין לענין שיעבוד וכתבתי שם דהכי משמע מל' התוס' בבכורות דף כ"ג ומל' הרשב"א בחידושיו ובתשובות הרמב"ן המיוחסת להרשב"א ז"ל לולי שהתוספות לא פירשו כן. אחר ימים ושנים רבים מצאתי בס' אשל אברהם להגאון מהור"ר אברהם ברודא ז"ל שנדפס מחדש שדקדק גם כן בהא דאמר הש"ס ומנא תימרא ומיישב בדוחק לפי שיטת התוספות והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

בד"ה בדר"י קמיפלגי תימא הא רבי יצחק לא קאמר דקנה משכון אלא שלא בשעת הלואה. והש"ך בח"מ סי' ע"ב ס"ק ט' האריך בזה ליישב קושיית התוס' ובסוף דבריו כתב שנראה לו דאף למאי דמוקי השתא דמתניתין ובריייתא בשהרהינו אצלו אפ"ה איירי במשכנו שלא בשעת הלואתו אע"ג דהלוהו על חמצו קתני והביא ראיה לזה דלמאי דס"ד נמי מעיקרא דלא איירי בהרהינו אצלו אלא בשיעבוד בעלמא אם כן אע"ג שהיה החמץ בביתו של עכו"ם ולא משכנו כלל אצל ישראל אפ"ה שפיר קרינן ביה הלוהו על חמצו אם כן לאוקימתא דשהרהינו אצלו נמי איירי בכה"ג גופא ע"ש שסיים בדבריו שהתמיה על בעלי התוס' שהרעישו העולם בזה ושרי ליה מריה להש"ך דלכאורה דבריו דחוקים מאד ואין זה כלל משמעות לשון הש"ס דפשטא דלישנא דהלוהו על חמצו היינו בא' משני דרכים או ששיעבד לו בפירוש בשעת הלואה דע"מ כן הלוהו או שמסרו לו למשכון ממש. ואם כן לפי זה אי כדברי הש"ך לא הוה ליה להגמרא לסתום אלא לפרש ואברייתא גופא נמי תיקשי דאי ס"ד דבכה"ג איירי ובדר"י קמיפלגי א"כ העיקר חסר מן הספר שהמשכון לא נזכר כלל בדבריהם ואם כן אין כאן מקום תימא על הגדולים. מיהו כבר כתבתי באריכות בפרק השולח דף ל"ז ובקידושין דף ח' דעיקר מילתא דרבי יצחק אינו אלא לענין דשייך צד קנין במשכון אף ע"ג שאינו מקנה לו הגוף אלא שיעבוד ובטחון בעלמא אפ"ה קונה מדין תורה כאילו הוא שלו לגמרי וכיון דאפילו שלא בשעת הלואתו קונה במשיכה גרידא דהא אין כאן קנין כסף דמעות מלוה לא מהני א"כ כ"ש בשעת הלואתו דאיכא תרתי כסף ומשיכה פשיטא דקונה אלא דוקא לענין אחריות משמע ליה להש"ס דבמשכנו בשעת הלואתו אין לחייבו באונסין מה"ט דהא בדידיה תליא מילתא אם ירצה לקנותו שהרי אם לא יתרצה לקבל המשכון בפרעון חובו יכופו שיפרע מעותיו ואשכחן להדיא בגמרא דאיכא למ"ד דלזכרון דברים שקליה משא"כ שלא בשעת הלוואתו חייביה רחמנא באונסין כיון דלגובייא שקליה ונתכוין לקנותו. וכבר הארכתי שם בתכלית אריכות עיין עליו ובס"פ האומנין הארכתי יותר ולפי זה א"ש נמי הסוגיא דהכא דכיון דבדידיה תליא מילתא שאם ירצה לקנותו ומשכנו בשעת הלואתו עדיף טפי

שהוא קנוי ועומד למפרע אם כן שפיר קרינן ביה לענין חמץ מצוי בידך שבדידיה תליא מילתא וכמ"ש התוס' כאן אף לפי שיטתם כן נראה לי נכון ודו"ק:

בד"ה שקונה משכון פירש הקונטרס לענין חיוב אונסין ור"י אומר דבהאומנין משמע כו' כבר כתבתי גם בזה בפרק השולח ובפ"ק דקידושין ליישב שיטת רש"י והבאתי ראיות ברורות ומוכרחות ובפרק האומנין הארכתי יותר דאדרבה משם ראיה לשיטת רש"י וכן העלה הש"ך בסימן ע"ב וכדמשמע פשטא דלישנא דרבי יצחק דאמר קונה משמע שהוא קונה לגמרי כאילו הוא שלו ואם כן מחייב באונסין ולכאורה סוגיא דשמעתין גופא הכי משמע ליה לרש"י מדאיצטריך לאיתויי הא דרבי יצחק אמאי לא מוקי לה בפשיטות דתנאי דברייתא פליגי במלוה על המשכון דלת"ק אינו אלא ש"ח ומש"ה אינו עובר וכמ"ש הרא"ש דשיטת התוס' גופייהו דבאחריות דש"ח אינו עובר בב"י ור"מ סובר דשומר שכר הוי ואף על גב דבמשכונו של עכו"ם לא שייך פרוטה דרב יוסף מ"מ הא איכא אוקימתא אחריתי בשבועות ובהאומנין דבשביל שתפסו על חובו הוי ש"ש אע"כ משמע ליה לרש"י דלעולם אינו עובר בב"י אלא כשכל אחריות עליו אפילו אחריות אונסין אם כן הוי כשלו וכמ"ש רש"י דברשותו עומד וכבר כתבתי לעיל דאפשר דלשון מיגנב או מיתבד דאמר רבא לעיל דף ה' ע"ב היינו אפילו באונס כדאשכחן כה"ג בפ' אלו מציאות דאמר רבה נגנבה בלסטים מזויין:

או אפשר דרש"י סובר דמצד קבלת אחריות נהי דאמרינן לעיל בפ"ק דעובר בב"י מ"מ לאחר הפסח כיון דקי"ל כר"ש דאינו אסור בהנאה אלא משום קנס ואם כן כיון שגוף החמץ של עכו"ם לא שייך למיקנסיה מחמת אחריות שקיבל הישראל עליו ואם כן לפי זה כיון דברייתא דעובר ואינו עובר לענין איסור הנאה לאחר הפסח איירי כמו שפרש"י א"כ ע"כ לאו מטעם אחריות איירי אלא משום דלגמרי הוי שלו והיינו מדר"י דאמר לשון קונה וא"כ ממילא משמע דאפי' באונסין מחייב לרבי יצחק כנ"ל נכון ליישב שיטת רש"י בעז"ה ועיין עוד בסמוך:

בא"ד בכולה שמעתא חמצו של עכו"ם ביד ישראל איירי שלא קיבל אחריות כו' עס"ה. נראה דהתוס' לשיטתייהו דאחריות דחמץ לענין בל יראה היינו דוקא אם קיבל אחריות דגניבה ואבידה ואם כן כשלא קיבל הישראל אחריות בפירוש ממילא דלא הוי אלא ש"ח כיון דלא שייך פרוטה דרב יוסף בכה"ג. מיהו לשיטת הסוברים דאפילו באחריות דפשיעה עובר בב"י כמ"ש הרא"ש בפ"ק בשם בה"ג. אם כן צריך לומר דהכא איירי שהתנה הישראל בפירוש שיפטור אפילו מאחריות פשיעה וזה דוחק גדול דבכה"ג אפשר דמדר"י נמי עובר דהא רבי יצחק בסתם משכון איירי מלבד מה שכתבתי בסמוך

דלשיטת התוספות ע"כ משמע דע"י קבלת אחריות אסור בהנאה אפילו לאחר הפסח דאפילו בכה"ג שייך קנסא דר"ש. מיהו מ"ש מהרש"א ז"ל דהא דלא מוקי הש"ס דמתניתין איירי בקיבל עליו אחריות דאם כן מאי איריא משכון אפילו פקדון נמי דמשמע דפשיטא ליה דבפקדון ממש נמי אם קיבל הישראל אחריות החמץ אסור בהנאה לאחר הפסח משום קנסא. ולע"ד תימא גדולה לומר כן דכיון שגוף החמץ הוא לגמרי של עכו"ם אם כן מילתא דפשיטא היא שאם עבר הישראל ולא ביערו צריך להחזיר החמץ לעכו"ם מיד וזה ביעורו שאומר לו הרי שלך לפניך והעכו"ם צריך לקבל ממנו שאין זה בכלל אחריות ואיסור הנאה נמי לא שייך בכה"ג כיון דדידיה קא מהדר ליה וכ"כ בעל מג"א בסימן ת"מ ע"ש וא"כ לפ"ז נהי דסברת התוספות דבמשכון כה"ג אסור בהנאה מטעם אחריות היינו כיון שהמשכון קנוי מיהא לישראל לשיעבוד ולאפותיקי ושייך למיקנסיה משא"כ בפקדון גמור אפשר דהתוס' גופייהו מודו דלא שייך למיקנסיה. ומה שדקדק מהרש"א ז"ל בהא דלא מוקי מתניתין בהכי בלא"ה לא נתבאר ואין להאריך יותר. אחר זה ראיתי בל' הירושלמי בשמעתין דהך מילתא דפקדון של עכו"ם ביד ישראל וקיבל עליו אחריות פליגי בה אמוראי אי שרי לאחר הפסח או אסור ע"ש. אלא דאפשר דמאן דאוסר היינו דוקא באכילה ולא בהנאה כן נ"ל ולדעתי צ"ע לדינא דבלא"ה כיון דלאחר הפסח אינו אלא קנסא דרבנן א"כ בפלוגתא דאמוראי אית לן למיזל לקולא ודוק ותו לא מידי:

במשנה האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג. ופרש"י ששגג בתרומה אפילו הזיד בחמץ. והיינו משום דמשמע ליה דמתניתין מיתוקמי כרבנן דרבי נחוניא דחייבי כריתות אפילו מזידין חייבין בתשלומין והוצרך לפרש כן משום דלקמן מוקמינן עיקרא כרבי נחוניא ב"ה ולדידיה ע"כ איירי ששגג בשתיהן כפרש"י לקמן ואפ"ה חייב והיינו לשיטתו לעיל דף כ"ט דאפילו ר' נחוניא מודה דבחייבי כריתות ומיתות שוגגין חייב כדפרישית לעיל מ"מ למסקנא דשמעתין משמע ליה לרש"י דטעמא דתנא דמתניתין משום דבשוגג לפי מדה משלם דבהכי ניחא לן לאוקמי מתניתין אליבא דהלכתא דחמץ אסור בהנאה דלא כר"י הגלילי דהא בכולה מתניתין דלעיל קתני להדיא דחמץ אסור בהנאה כן נראה לי בכוונת רש"י:

דף לב.

בגמרא כל היכא דמעיקרא שויא ארבעה זוזי כו' לא תיבעי לך דלא גרע מגזלן דתנן כל הגזלנין כו'. ולכאורה לשון דלא גרע מגזלן אינו מדוקדק דהא ודאי גרע דכל הגזלנין

משלמין כשעת הגזילה ילפינן מאשר גזל איכא למימר דהיינו משום דגזל במזיד ונתכוין לקנותו משו"ה מהאי שעתא אוקמא רחמנא ברשותיה משא"כ הכא באוכל תרומה בשוגג דפשטא דמילתא איירי נמי שנתחלף לישראל בביתו חולין שלו בתרומה ואוכלן ואם כן נראה דלא נתכוין לקנותו דהיתירא ניחא ליה דליקני ואיסורא לא ניחא ליה אלא דאפ"ה כיון דלקושטא דמילתא לאו דוקא בגזלן אמרינן הכי אלא אפילו בכל נזקין נמי כיון דאדם מועד לעולם הוה ליה למידק אם כן משעה שאכלו נעשה כגזלן עליה אע"ג דכתיב כי יאכל פרט למזיק מ"מ הא הכא הרי נהנה ממנו ולא מיקרי מזיק אם כן הא דקאמר דלא גרע מגזלן היינו דלא גרע מאוכל חולין של חבירו בשוגג וקסבר שהוא שלו אפ"ה משלם כשעת הגזילה וכן נראה מדקדוק לשון רש"י שכתב דלא גרע מחולין:

שם תנן האוכל תרומת חמץ כו' אלא אי אמרת לפי דמים משלם חמץ בפסח בר דמים הוא. וקשיא לי דלכאורה משמע דהאי תרומה דמתניתין איירי שעדיין לא באתה ליד כהן ואם כן שפיר הו"מ לאוקמי מתניתין כרבי יהושע לקמן בפרק אלו עוברין דף מ"ו גבי חלה דבכה"ג אמר לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בב"י והיינו משום דטובת הנאה אינו ממון. ואם כן בתרומה נמי נימא כה"ג דלפי זה שפיר הוי חמץ בפסח בר דמים כיון שמותר להשהותו לכתחלה דהא אפילו בהקדש איכא למ"ד לעיל דבכה"ג הוי דבר הגורם לממון ומיקרי שפיר בר דמים ואמאי דוחקא לאוקמי כר"י הגלילי דהוי דלא כהך מתניתין דפירקין דלעיל. ואפשר דניחא ליה לאוקמי מתניתין במילתא דפסיקא דאפילו בתרומה שבאתה ליד כהן איירי אלא דלע"ד צ"ע דאפילו למ"ד לפי מדה משלם אין חייב בכה"ג לשלם לכהן כיון דלאו ממונא חסריה וצ"ע ולקמן דף מ"ו אבאר עוד בזה:

בפירש"י בד"ה כרבי נחוניא ב"ה כו' וה"ה למתחייבי מיתת שמים כו' וסיפא דמתניתין כו' עס"ה. נראה דכל דברי רש"י בזה הדיבור היינו לפי שיטתו לעיל דף כ"ט ובפרק אלו נערות דהא דלרבי נחוניא יה"כ כשבת לתשלומין היינו דוקא במזיד ולא בשוגג וכדפרישית התם בפרק אלו נערות שהו' גם כן שיטת הרמב"ן ז"ל וכתבתי שם מילתא בטעמא משו"ה כתב כאן דהוי מצי למיתני בחמץ דעלמא משא"כ לפי' התוספות דלעיל ודפ' אלו נערות דרבי נחוניא בין בשוגג ובין במזיד איירי אלא דוקא בתרומה חייב בשוגג כיון דתשלומין בשוגג הוא משום כפרה אם כן שפיר איצטריך למיתני דוקא תרומה משא"כ בחמץ גרידא אלא דלרש"י לא משמע ליה האי טעמא דכפרה כדפרישית לעיל דאדרבה מדמחייב רחמנא בתרומה בשוגג פשיטא ליה לרש"י דבכל דוכתא מחייב רבי נחוניא בשוגג בחייבי כריתות. מיהא הא דמשמע הכא דאפילו במיתה בידי שמים איירי רבי נחוניא היינו דוקא אליבא דאביי בפרק אלו נערות והכי נמי אביי איירי לעיל

בשמעתין בסמוך משא"כ לרבא לא איירי רבי נחוניא במיתה בידי שמים אלא בכרת דוקא כדאמרינן התם איכא בינייהו זר שאכל תרומה ע"ש ועיין במהרש"א. ולפמ"ש יש כאן מקום עיון במ"ש התוספות לעיל להכריח סברתם דטעמא דשוגג חייב בתשלומין אף לרבי נחוני' היינו משום דתשלומין לכפרה הוא וע"ז כתבו תדע דאל"כ לרבא דפרק אלו נערות אמאי חייב בתשלומין כו' ע"ש והרי לפנינו דרש"י נזהר מזה כאן וכתב דבלא"ה הך אוקימתא אינו אליבא דאביי דמשוה מיתה בידי שמים לכרת כי היכי דלא נפשוט איבעיא דהכא מיהו למסקנא דמוקי לה כתנאי אם כן א"ש טפי לרבא דטעמא דמתניתין משום דבשוגג לפי מדה משלם דלפ"ז הוי כולה מתני' אליבא דהלכתא כרבנן דרבי נחוניא וכרבנן דר"י הגלילי כי הנך מתניתין דלעיל בכולה פירקין והדברים ברורים ודו"ק:

בד"ה פטור מתשלומין בין שוגג בין מזיד עכ"ל. ופירושו מוכרח מהא דמסיק אביי בסמוך דעיקר פלוגתייהו דר"ע וריב"נ היינו בהך מילתא לחוד אי בשוגג לפי מדה משלם או לפי דמים משלם ולעולם דתרווייהו כרבנן דר"י הגלילי ס"ל דחמץ אסור בהנאה. ואם כן לפ"ז תרוייהו נמי סברי כרבנן דרבי נחוניא ב"ה דבכריתות ובמיתה בידי שמים לא שייך פטור דקים ליה בדרבה מיניה מיהו ריב"נ דמחייב ע"כ אשוגג לחודא קאי דבמזיד דתרומה לכ"ע חמץ לאו בר דמים הוא:

דף לב:

בתוספות בד"ה ההוא מיבעי' כו' אע"ג דמאת הקודש קא דרשת כו' עס"ה. ולולי דבריהם נ"ל דקושטא דמילתא עיקר ילפותא היינו מאת הקודש אלא דממילא משום הך דרשא איצטריך נמי למכתב ונתן דלא סגיא בלא"ה דאורחא דקרא הוא כמ"ש התוס' בכמה דוכתי אלא דאבא שאול דלית ליה האי דרשא מייתר ליה כוליה קרא דונתן לכהן את הקודש דבלא"ה פשיטא דתשלומין קרן וחומש לכהן כדכתיב וחמישיתו יוסף עליו משו"ה משמע ליה מקרא יתירא היינו למידרש מיניה דבעינן שוה פרוטה. ובזה נתיישב' גם כן קושיית התוספות בדיבור הקודם דנהי דאשכחן בכמה דוכתי דשייך נתינה אפילו בפחות משוה פרוטה מ"מ הכא מקרא יתירא קא דריש כנ"ל:

בד"ה מעילה שלא חייב כו' תימא נימא היא הנותנת כו' עס"ה. ע' במהרש"א ומהר"ם שהאריכו בביאור כוונת התוספות בהאי דמיהו קשה לר"י. מיהו לולי שאיני כדאי מ"מ ללמוד אני צריך דלכאורה תירוץ התוס' דחוק מאד במ"ש דשפיר פריך בלא"ה ומאי שפיר בלא"ה דהא לפי האמת הוא להיפך דכיון דמסיק דמעילה חמורה פשיטא דיש

לפוטרה מקרבן במזיד משום דהיא הנותנת אם לא שנאמר דכוונת התוספות דהאי לא אם אמרת היינו דבעי למימר דממ"נ איצטריך קרא דבשגגה אי מסברא דהיא הנותנת ואפילו את"ל דליתא להך סברא נמי איצטריך משום דאיכא למימר דמעילה חמורה אלא שכל זה דוחק. לכך היה נ"ל דקושיית התוספות מעיקרא ליתא דאיכא למימר דדוקא לענין גלות אמרינן הך סברא דהיא הנותנת כיון דשגגה זו נשתנית משאר שגגות שנתנו לכפרה משא"כ בזו שמסורה לב"ד לדונה בגלות דמה"ט קרי לרוצח חמורה לגבי שאר עבירות כדאיתא בפרק אלו נערות דף ל"ז ע"ב וכיון דאפילו בשגגות קפיד קרא דלא להוי ליה כפרה כ"ש היכא דאינו שוגג גמור. משא"כ בשאר חייבי כריתות שאף המזיד שלהם אין עונשן מסור לב"ד ואם עשה תשובה נפטר אף מכרת כדכתיב ונכרתה הנפש ההיא עונה בה לא אמרת אלא בזמן שעונה בה. ואם כן לפ"ז מצינו דאית ליה כפרה אפילו במזיד ע"י תשובה ואם כן היה מהדין דעכ"פ קרבן לייתי דהא בקרבן נמי לא הו"ל כפרה אלא אם שב מידיעתו וכ"ש במזיד ואפילו בעולה שמכפר' על חייבי עשה אמרינן בפ"ק דזבחים אי דלא עבד תשובה זבח רשעים תועבה וכיון דאפ"ה פטרה רחמנא בחייבי כריתות בתשובה גרידא ואפילו בלא קרבן והיינו ע"כ משום דלא אשכחן מזיד דמייתי קרבן אם כן מקשה שפיר והלא דין הוא:

ובזה נתיישב גם כן קושיא שניה שהקשו התוספות ועוד ד' המביאין על זדון כשגגה יוכיחו כו' דשאני התם דאיכא מלקות אפילו הכי גלי רחמנא דלייתו קרבן ולא ליללקו כדאיתא בשבועות הפקדון דף ל"ז גבי הזיד בשבועה והתרה בו דמייתי התם נמי ברייתא דנזיר טמא וע"ש בתוספות באריכות. ובזה נתיישב' ג"כ מ"ש התוס' בסוף הדיבור מיהו קשה לר"י כבר הרגיש בזה ג"כ מ"ז ז"ל לתמוה על קושיית ר"י מהאי סוגיא דשבועות הפיקדון ע"ש ודוק היטב:

דף לג.

בתוספות בד"ה ומינה מה תרומה בכזית כו' דבשאר נהנה ליכא מיתה אלא אכילה וזה דלא כשיטת רש"י שכתב להדיא דבהנאת קודש נמי קאמר רבי דחייב מיתה והיינו מה"ט גופא דדון מינה ואוקי באתרא דהנאה דמעילה הוי כמו אכילה דתרומה דגזרת הכתוב הוא ואפ"ה מקשה שפיר מה תרומה בכזית אף מעילה בכזית דבדרך ממ"נ אי דון מינה ומינה א"כ מעילה נמי בכזית ובאכילה דוקא ואי משום דאוקי באתרא מגזירת הכתוב א"כ אין זה מטעם חומרא דמעילה מתרומה אלא משום דבפחות מכזית נמי נהנה ומשו"ה חייבו רחמנא והא דלא מפרש באמת בהא דקאמר לא אם אמרת בשאר

מצות היינו משום דמעילה חמורה וחייב אפילו אהנאה דזו אינו פירכא דבשאר מצות נמי אשכחן דחייב כרת אהנאה גרידא בהנך כריתות דלאו בני אכילה נינהו כדאמרינן המתעסק בעריות חייב שכן נהנה וכן בסך בשמן המשחה והרבה כיוצא בהן כנ"ל נכון לפי שיטת רש"י ומ"ש התוס' עוד בדיבור הסמוך בד"ה אף מעילה בכזית תימא לר"י עיין בס' מג"ש למ"ז ז"ל שכתב גם כן ליישב לפי שיטת רש"י בשמעתין:

בגמרא מר בריה דרבינא אמר ה"ק כו' שאם נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר שפטור. ולכאורה יש לתמוה דאכתי התינח בשבת דגזירת הכתוב הוא משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה מ"מ אכתי איכא למילף מעילה בק"ו משאר מצות כגון חלבים ועריות דאמרינן להדיא בכריתות דאמר שמואל המתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה. ונראה ליישב דהתם טעמו בצידו שכן נהנה שטועם טעם איסור ממש בחלבים ועריות משא"כ במעילה שנתכוין לחמם בגיזי חולין ונתחמם בגיזי עולה שלא נהנה כלל מאיסור של עולה טפי מאילו היה חולין גרידא שאין בהם אלא שינוי השם לבד. ומה שיש לדקדק עוד בזה יבואר בפרק כלל גדול דף ע"ג ע"ב ושם הארכתי בענין המתעסק ומשם יש לעמוד גם כן עמ"ש התוספות כאן בסמוך בד"ה נתכוין לחתוך ע"ש. מיהו ר"נ ב"י בסמוך נראה דלא ניחא ליה בהך אוקימתא מהאי טעמא דפרישית דבכה"ג בשאר מצות נמי חייב היכא דנהנה משום הכי מוקי לה בכה"ג שלא נתכוין להנות ותליא בפלוגתא דאביי ורבא בפרק כלל גדול ע"ש ודו"ק:

בפירש"י בד"ה בכביצה נמי כו' אוכל ומשקה מקבל טומאה בכל שהן כו' והכי תניא בת"כ מכל האוכל מלמד שמטמא בכל שהו כו' ואני שמעתי דאף לקבל טומאה בעי כביצה עכ"ל. ולכאורה נראה דללשון שני משמע דרש"י סבירא ליה דהא דאמרינן דמקבל בכל שהו אסמכתא בעלמא הוא כמ"ש התוס' בשמעתין ובכמה דוכתי ובפרק מרובה האריכו יותר וכתבו גם כן שרש"י חזר בו. אמנם לע"ד נראה דאלו ואלו דברי אלקים חיים דהך מילתא נ"ל דתליא באשלי רברבי בפלוגתא דתנאי ר"ע וחביריו דכיון דהאי דרשא מכל האוכל אשר יאכל דדרשינן מיניה דהיינו אוכל הנאכל בבת אחת והיינו כביצה ודאי לכ"ע דרשא גמורה הוא מדאורייתא כדמייתי הש"ס בכמה דוכתי אלא דבהא מספקא להו לרש"י והתוספת אי הוי דרשא גמורה נמי לענין קבלת טומאת עצמן והאי ריבויא דכל אסמכתא בעלמא הוא או דוקא לטמא אחרים אבל טומאת עצמן מרבינן לה מריבויא דכל. אם כן לפ"ז נראה ברור דלמאי דקי"ל בפשיטות בכולה תלמודא דאין שני עושה שלישי בחולין ודלא כר"ע דדריש יטמא יטמא וא"כ ע"כ דהא דכתיב מכל האוכל אשר יאכל יטמא פשטא דקרא בטומאת עצמן איירי דהא האי אוכל דקרא היינו

שני שנטמא ע"י אויר כלי חרס שהוא ראשון ע"י שרץ שהוא אב הטומאה כדאיתא לעיל בפ"ק בשיטת ר"ח סגה"כ ולפי זה הא דכתיב מכל האוכל אשר יאכל יטמא תו לא מצינן למימר דהא דילפינן מינה דבעי כביצה היינו שאין מטמא אחרים פחות מכביצה דהא אפילו בכביצה נמי אין מטמא אחרים דאין שני עושה שלישי אע"כ דלענין טומאת עצמן איירי קרא דבעי כביצה והא דדרשינן בת"כ בריבויא דכל דטומאת עצמן בכל שהן אי מוקמינן לה כרבנן ע"כ אסמכתא בעלמא ואף אם נאמר דדרשא גמורה היא שפיר איכא לאוקמי כר"ע דדריש יטמא יטמא ושני עושה שלישי בחולין דהא בלא"ה אמרינן בריש מגילה דסתם סיפרי (שהיאברייתא דתורת כהנים) ר"י היא ואליבא דר"ע. ומכ"ש דלמאן דסבירא ליה לעיל בפ"ק דף ט"ו דאין טומאה למשקין כל עיקר א"כ בלא"ה אי אפשר למשכח בהאי אוכל דקרא שיטמא אחרים מדאורייתא דהא אין אוכל מטמא אוכל אלא מדרבנן ובכלי כ"ש דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה ותו לא משכחת שלישי אלא ע"י עצים ולבונה שהיא גם כן מחלוקת בין רש"י ותוספות אי דאורייתא אי דרבנן וכדמשמע לקמן בסוף הסוגיא דעצים ולבונה מעלה בעלמא נינהו. ובזה נתיישבו כל הסוגיות שהביאו התוספות דלא סתרן אהדדי ואין צורך לומר גם כן דרש"י חזר בו דבכל מקום מפרש לפי ענינו וכאן אין להאריך ודעתי לבאר אי"ה בל' התוספות בפרק מרובה אם יגזור ה' עלי בחיים:

דף לד.

בתוס' בד"ה מחמין לו חמין כו' אומר ר"ת דלכהנים של בית ר' היו עושין כו' עס"ה. ולכאורה מלשון רש"י לא משמע כן מדכתב להדיא אע"ג שר' אוכל חולין בטהרה היה משמע דלרבי ולבני ביתו עצמו היו עושין כן ומאי דקשיא ליה לר"ת דלישראל אסור בהנאה של כילוי יש ליישב ע"פ מ"ש בפרק במה מדליקין דף כ"ד וכ"ה דהא דהנאה של כילוי אסור אפשר דאינו אלא מדרבנן והאי דרשא דמשמרת תרומותי דמייתי ר"י כאן אסמכת' בעלמא היא וכמו שכתבתי שם ג"כ בשם בעל ספר משנה למלך וא"כ יש לקיים פרש"י דאפשר דהני חטין של תרומת ח"ל היו שהיו לוקחין בזול וא"כ הא אשכחן שהקילו חכמים הרבה בתרומת ח"ל וא"כ לא שייך להחמיר לאסור בהנאה של כילוי אפילו את"ל דמסתמא איירי בתרומת א"י דר' בא"י הוי אפ"ה איכא לאוקמי בתרומה שנטמאת ע"י טומאה מדרבנן וא"כ אפשר דבכה"ג נמי לא אסרו בהנאה של כילוי וק"ל: **בגמרא** אמר רב ששת מאי אסורין כו' הואיל ואיפסלו להו בהיסח הדעת. ופרש"י כשנטמאו מתחלה הסיח דעתו מהם שוב מלשומרן ונפסלים בהיסח הדעת דכתיב גבי

תרומה כו' וכן נראה בכוונת התוס' דמשו"ה כתבו בד"ה פסול הגוף הוי תימא דלעיל אמרינן כו' ואמאי אין מותר לשורפה מיד כשמסיח דעתו ממנה עכ"ל והיינו דקשיא ליה נמי למהרש"א ז"ל בהא דאמרינן לקמן גבי אם זרק הורצה אמאי הורצה כיון דהיסח הדעת פסול הגוף הוי ע"ש. מיהו לולי פרש"י בזה היה נ"ל דהאי היסח הדעת דהכא לאו משום דכשנטמאו מתחילה הסיח דעתו מהם דמאי פסקא דכיון שמוזהר הוא לשמור תרומה טמאה אם כן מסתמא לא הסיח דעתו מהם ועביד לה שימור מעליא אלא הא דקאמר הכא שנפסלו בהיסח הדעת היינו כגון ששתלן ומהאי שעתא ודאי מעיקרא אסח דעתיה ולא עביד לה שימור אם כן לפ"ז אין מקום לקושיית התוספות אמאי אין מותר לשורפה מיד כשמסיח דעתו ממנה דהא קמן שלא הסיח דעתו מהם שהרי היתה מונחת במקום המוצנע ועוד דבספק טומאה איירי התם והוא מוזהר עליה שלא יסיח דעתו מכ"ש לשורפן ולהפסידן בידים ודוקא ע"י גרמא התירו לו להניחן במקום התורפה וכמ"ש לעיל בפ"ק באריכות והעתקתי לשון הירושלמי ע"ש. ואם כן לפי זה כ"ש דאין מקום למה שדקדק מהרש"א ז"ל בהאי דאם זרק הורצה דלקמן. כך היה נראה לי לכאורה אלא דמלשון רש"י והתוספות לא משמע כן מיהו יש ליישב קצת דמ"ש רש"י דהאי כשנטמאו מתחילה כתב כן אליבא דמ"ד היסח הדעת פסול טומאה הוי משא"כ למ"ד היסח הדעת פסול הגוף הוי ומשום מעלה תקנו חכמים שלא יסיח דעתו מהם אלא לשומרן בשמירה מעולה בין בקדשים ובין בתרומה א"כ שפיר י"ל דלא שייך האי היסח הדעת אלא היכא דקים לן שהסיח דעתו ממנה כגון שלא הניחה במקום המשתמר. נמצא דלפ"ז אכתי נתיישב' קושיית התוס' וקושיית מהרש"א ז"ל ודו"ק:

בתוספות בד"ה למה לי עיבור צורה קשה לר"י דילמא האי פסול היינו בדם כו' עס"ה. יש לתמוה דמאי קשיא ליה לר"י מעיקרא כיון דפשטא דמילתא משמע כמו שתירץ הר' אלחנן דמשעה שנזרק בלול יש בו היסח הדעת ולמאי דפרישית בסמוך אפשר דר"י נמי נחית לסברא זו דלמ"ד היסח הדעת פסול הגוף הוי היינו היכא דניכר שהסיח דעתו מהם כגון שהניחה במקום התורפה שיד כל אדם ושרצים ממשמשין בהם. אם כן לפ"ז הזריקה בלול לא היה מיקרי היסח הדעת כיון שהיה במקום מיוחד בעזרה ומסתמא אותו מקום מוצנע הוי שהרי מוזהר לשומרן שלא יסיח דעתו מהם כן נראה לי בכוונת ר"י אם כן לפי זה האי קושיית התוספות בדיבור הקודם לאו אליבא דר"י נינהו ודו"ק:

דף לד:

בגמרא יתיב רב דימי וקאמר כו' אמר ליה אביי הקדישן בכלי קאמר אבל בפה לא עבוד רבנן מעלה או דלמא כו'. ולכאורה משמע מכל השקלא וטריא דמספקא ליה לאביי אי שייך שום מעלה דרבנן בקדושת פה או לא והא ודאי ליתא דודאי אשכחן כמה מעלות וחומרות שהחמירו חכמים אפילו בקדושת פה בחולין גרידא נמי מצינו כמה חומרות שהחמירו חכמים בין לענין טומאה וטהרה ובין לענין איסורין. ואם נאמר דאה"נ דדוקא בהאי מעלה דהשקה מספקא ליה לאביי דא"כ לא א"ש הא דפשיט ליה רב דימי כיוצא בה שמעתי דמה ענין זו לזו ואין תקנות חכמים דומה זו לזו וכ"ש לכל הנך אף אנן נמי תנינא דמייתי הש"ס בסמוך לא א"ש לפ"ז שהרי אין הנדון דומה לראיה כלל וכ"ש במאי דמייתי דהעריב שמשו אסור בקדשים מדאורייתא היא ולאו מעלה ולא אשכחן לה נמי אלא בקדושת הגוף. והנלע"ד בזה דדוקא בכה"ג דהכא מספקא ליה לאביי דכיון דהשקה מדאורייתא היא שמטהרת המשקין מטומאתן ואם כן כבר יצאו מטומאה לטהרה גמורה אלא דמשום מעלה דקדשים תקנו חכמים שלא יועיל להם השקה לטהרן מטומאתן דמעיקרא משו"ה כמו זר נחשב לומר דשייך תקנה בכה"ג כיון דבשעת השקה חולין גמורין הוי ולא היה בהם אלא קדושת פה דלא הוי אלא כהזמנה בעלמא לשם מי חג דאפשר דבכה"ג מיחזי כחוכא וטלולא שתועיל הטבילה לחצאין. ועוד דהא ודאי פשיטא דהאי מעלה דלא מהני השקה היינו דוקא לענין טומאת עצמן כמו שפרש"י בדיבור הקודם לענין שתילי תרומה אם כן אפשר דכה"ג לא שייך למיעבד מעלה אלא בהקדש גמור שיש עליהם חיבת הקודש ובהא פשיט ליה שפיר מענבים שנטמאו דאע"ג דלכל דבר משקין מיפקד פקידי ואם כן לא קיבלו טומאה כלל אפ"ה עבדו רבנן מעלה אפילו ע"י הזמנה בעלמא שיהא להם טומאת עצמן בענין זה אף ע"ג דעדיין טהורין גמורין הם כ"ש למאי דמסקינן דאיירי דנגעו בשני. והשתא א"ש נמי הא דקאמר רבא אף אנן נמי תנינא ונתן עליו מים חיים אל כלי שתהא חיותן בכלי והיינו כפרש"י אלא דמהרש"א כתב על פירושו דלא ידע מהיכן משמע ליה לרש"י דאפילו בקדושת פה איירי ולמאי דפרישית א"ש דכיון דפשטא דקרא ונתן עליו מים משמע שעיקר מצותו שיתן האפר לכתחילה בתוך הכלי ואח"כ מקבל בכלי אחר מים מן המעיין ונותן לתוך אותו הכלי ואפ"ה משמע מהך ברייתא דדריש מים חיים אל כלי שתהא חיותן בכלי דמשמע שנותן המים תחילה ואח"כ האפר וזה דלא כמשמעות הכתוב דכתיב ונתן עליו וע"כ דמשום הך מעלה שראו חכמים דליטול המים מן המעיין באותו הכלי עצמו כדי שיהא לו שם מים חיים בשעת השקתן וע"כ היינו משום מעלה בעלמא שעשו באפר פרה אע"ג דהשתא

בשעת השקתן לא היה עליהם שום קדושת אפר פרה שלא נקרא המים מקודשין אלא לאחר נתינת האפר ואם כן ע"כ דאפילו ע"י הזמנה בעלמא שהוזמנה לאפר פרה עשו חכמים הך מעלה שתהא חיותן בכלי אף שהן שלא כעיקר מצותן כיון דבדיעבד מיהא רשאי לעשות יוכל להקדים איזה מהן שירצה כדאיתא בסוטה דף ט"ז ע"ב ע"ש כן נראה לי ועיין עוד בסמוך:

דף לה.

בגמרא אמר רב שימי בר אשי אף אנן נמי תנינא טבל ועלה כו' בתרומה אין בקדשים לא אמאי טהור הוא אלא מעלה ה"נ מעלה. כבר כתבתי שאין הנדון דומה לראיה כלל דהא הכא לאו בקדושת הפה איירי אלא באכילת קדשים דקדושת הגוף נינהו. ועוד דמאי לשון מעלה שייך כאן כיון דמדאורייתא היא וכמ"ש רש"י להדיא בד"ה תנינא ועוד דלשון רש"י עצמו סותר דברי עצמו תכ"ד דמעיקרא כתב דעבוד רבנן מעלה ומסיים מדאורייתא ונלע"ד ליישב עפמ"ש לעיל דעיקר מילתא דמספקא ליה לאביי מעיקרא היינו משום דלא משמע ליה שתועיל השקה לחצאין דלא אשכחן דכוותיה בדאורייתא ומשו"ה הוי משמע ליה טפי דכיון דמעלה כי האי חידוש הוא אין לך בו אלא חידושו בקדושת הגוף דוקא וע"ז מייתי רבי שימי ב"א שפיר ראיה דמעלה כי האי לאו חידוש הוא דודאי אשכחן דכוותיה בדאורייתא דטבילה מהני לחצאין והיינו מדתנן טבל ועלה כו' בתרומה אין בקדשים לא והיינו במחוסר כיפורים אע"ג דמכיון שטבל ועלה והעריב שמשו קרייה רחמנא טהור וכדאשכחן נמי דטבול יום קרייה רחמנא טהור אפילו לענין הזאה ואפ"ה כטמא שויה רחמנא לענין אכילת קדשים דלא מהני ליה מה שטבל ועלה אלא צריך טבילה אחרת כדתנן בפרק חומר בקודש דמחוסר כיפורים צריך טבילה לקודש ובמעלות דרבנן קחשיב לה התם אם כן לפי זה יפה כתב רש"י דעבדו רבנן מעלה לשויה כטמא אפילו במאי דקרי' רחמנא טהור והיינו מה"ט גופא כיון דחוינן דמדאוריי' מהני טבילה לחצאין למעשר ולא לתרומה וכל דתקנו רבנן כעין דאורייתא תקון דמשו"ה תקנו דמחוסר כיפורים צריך טבילה אחרת א"כ לפ"ז ממילא דלית לן לפלוגי בין קדושת הגוף לקדושת פה דאידי ואידי קדשים מיקרי כנ"ל ומכ"ש דא"ש בהא דמייתי רב אשי אף אנן נמי תנינא מוהבשר לרבות עצים ולבונה דקדושת דמים נינהו ולאו בני קבולי טומאה כלל נינהו מדאורייתא ואפ"ה עבדו מעלה משום חיבת הקודש אם כן ה"ה לנסכים אע"ג דקדושת פה נינהו מהני להו חיבת הקודש כנ"ל נכון בעזה"י בישוב הסוגיא ודו"ק:

במשנה אלו דברים שאדם יוצא בהן י"ח בפסח בחטין ובשעורין כו' ובגמ' תנא כוסמין מין חטין שיבולת שועל ושיפון מין שעורין ופרש"י דלענין תרומה איירי והתוספות כתבו דלענין חלה איירי ולקושטא דמילתא אפשר דדא ודא אחת היא. מיהו לע"ד נראה דהא דמייתי הש"ס הך ברייתא הכא בשמעתין ובתר הכי מקשה הני אין אורז ודוחן לא מנא הני מילי ולא מקשה הכי אפשטא דמתניתין אם כן משמע דהך ברייתא אפשטא דמתניתין לענין מצה נמי קאי דאי לאו דהני מיני חטין ושעורין נינהו נראה דלא היה יוצאין בהן י"ח בפסח דהא במצה לחם עוני כתיב ובקרא לא אשכחן דאיקרי לחם אלא חטין ושעורין בלבד מקרא דארץ חטה ושעורה וכתיב בתריה לחם וכה"ג אשכחן במנחות דמיקרי לחם משא"כ כוסמין ושיבולת שועל ושיפון לא אשכחן דמיקרי לחם ואי משום היקישא דבסמוך דמצה היינו היכא שבא לידי חימוץ מ"מ אין המקרא יוצא מידי פשוטו דאתרתי קפיד קרא שיהא נקרא לחם שיוכל לבא לידי חימוץ ומשו"ה מייתי הך ברייתא דלקושטא דמילתא הנך מיני חטין ושעורין נינהו ויוכל ג"כ לבא לידי חימוץ וא"כ הוי בכלל לחם דהא לקושטא דמילתא הכי הוא דמברכין עליהן המוציא וברכת בורא מיני מזונות כדאיתא בפ' כיצד מברכין והכי משמע נמי בירושלמי דשמעתין אלא דהתם יליף להנך ג' מינים מריבוי' דעריסותיכם דכתיב בחלה לחד תנא ולאידך תנא מהיקישא דבסמוך א"כ למאי דמייתי הכא הך ברייתא דהני מיני חטין ושעורין נינהו אהך ריבויא דעריסותיכם נמי סמיך דלא בעינן חטין ושעורין ממש אלא אפילו מיני חטין ושעורין ואהא מקשה שפיר הני אין אורז ודוחן לא מנהני מילי דדלמא הנך נמי מריבויא דעריסותיכם מרבינן דאפשר דהנך נמי מין דגן נינהו כדאשכחן לרבי יוחנן בן נורי וכדאיתא נמי בפרק כיצד מברכין ואהא משני שפיר דממעטינן להו מהיקישא דבכה"ג מסיק נמי בירושלמי דפליגי ריב"נ ורבנן אי באין לידי חימוץ כנ"ל נכון וע' בתוספת דמנחות דף ע' ודו"ק:

בגמרא דתניא רבי יוחנן ב"נ אוסר באורז ודוחן כו' איבעיא להו שקרוב להחמיץ כו' ת"ש דתניא ריב"נ אומר אורז מין דגן הוא כו'. ולכאורה יש לתמוה כיון דמעיקרא מהך ברייתא קמייתא לא משמע מידי דחייבין על חימוצו כרת דלשון אוסר גרידא לכתחילה משמע וקתני נמי שקרוב להחמיץ משמע דחמץ גמור לא הוי וכ"ש דלא שמעינן מינה דיוצא י"ח בפסח דאפשר דריב"נ נמי מודה דלא מיקרי לחם ולא מהני בהו היקישא כדפרישית וא"כ טפי הו"ל לאתויי מאידך ברייתא דכולהו בהדיא קתני להו התם. והנראה בזה דאפ"ה ניחא ליה לאתויי נמי הך ברייתא קמייתא דשמעינן מינה דאורז ודוחן כהדדי נינהו לריב"נ תרווייהו מין דגן נינהו ולרבנן תרווייהו לאו מין דגן נינהו וכבר אפשר

דדוחן דמי טפי למיני דגן כדאשכחן בקרא ביחזקאל סי' ד' דכיילי רחמנא פת חיטין ושעורין ודוחן וכוסמין בחד קרא וק"ל:

שם אמר רב' בב"ח אמר ר"ל עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש אין חייבין על חמוצו כרת. ופירש"י דאיירי שלא נתן בו מים משמע מפירושו דפשיטא ליה לרש"י דהיכא שנתן בו מים אפילו עם מי פירות הוי חמץ גמור וחייב עליה כרת ונראה שיצא לו כן מההיא סוגיא דמנחות דף נ"ז שהביאו התוס' בסמוך דר"ל גופיה קאמר התם דמרבינן מנחת נסכים לחימוץ היינו משום דמגבלה במים וכשרה ומשמע ליה לרש"י דלפ"ז ע"כ מי פירות ומים הוי חמץ גמור דאי ס"ד דחמץ נוקשה הוא לא אשכחן דמיקרי חמץ לענין כל המנחות דדוקא לענין חמץ בפסח משמע לקמן בפרק אלו עוברין דמרבינן ליה מקרא וכמו שאבאר שם משא"כ לענין מנחות לא אשכחן דמרבי ליה קרא ואע"ג דהתוס' בפרק אלו עוברין כתבו בשם ר"י דהתם לענין מנחות נמי איכא שום קרא אפ"ה אפשר דלרש"י לא משמע ליה וכמו שאבאר שם כך היה נ"ל לכאורה אלא דעדיין לא נתיישב דעתי בזה חדא דאדרבה משמע דכיון דר"ל אליבא דמ"ד דמרבינן מנחת נסכים לחימוץ איירי התם אם כן ממילא מהאי קרא גופא שמעינן לה דשייך חמץ נוקשה במנחות אע"ג דליכא אלא לאו גרידא וכדמשמע נמי מסוגיא דמנחות דף נ"ג ובפ"ק דחולין דף כ"ג לענין שיאור דנוקשה הוא דמקשה הש"ס בפשיטות מדלקי עליה חמץ הוא משמע דאע"ג דליכא כרת אפ"ה הוי חמץ לענין מנחות וכמ"ש התוס' לקמן בפ' אלו עוברין. ועוד דאי ס"ד דרש"י משמע ליה דר"ל דוקא לענין מי פירות גרידא בלא מים איירי א"כ מעיקרא מאי קס"ד דר"פ ור"ה ברי' דר"י לפרש טעמיה דר"ל מהיקישא אטו מי לא הוי ידעי הנך אמוראי בתראי דמי פירות גרידא לא הוי חמץ גמור לענין כרת הא לקמן בפירקין מסיק רבא בפשיטות דמי פירות אין מחמיצין ומותר אף לכתחילה ואינהו תלמידי דרבא הוי ובהאי סוגיא דמנחות גופא דמקשה הש"ס בפשיטות מנחת נסכים מי פירות הוי ואין מחמיצין משמע מיהא דבמי פירות בלא מים מילתא דפשיטא היא דלא הוי חמץ גמור. ועוד דהא ודאי למאי דס"ד בשמעתין מעיקרא דטעמא דר"ל משום היקישא הוא ודאי משמע דאפילו עם מים קאמר ר"ל דאין חייבין כרת כיון דבכה"ג אינן יוצאין י"ח מצה דהוי מצה עשירה כדמשמע לקמן בפירקין גבי חלת תודה ורקיקי נזיר דאי לאו דשמנן מועט מצה עשירה הוי קרינן בהו אע"ג דמים עיקר ואם כן מסתמא מסקנא דטעמא דר"ל דמי פירות אין מחמיצין בכה"ג גופא איירי אפילו עם מים. לכך נראה דרש"י נמי לא בא לומר אלא דאפילו בלא מים נמי כרת הוא דליכא הא איסורא איכא דהכי משמע ליה לישנא דר"ל דסתמא קאמר עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש אלמא דאפילו בלא מים איירי. ואף

דלפ"ז נמי קשה הא דרבא לקמן בפירקין אלא דיש ליישב כמו שאבאר במקומו ובסמוך בל' התוס' ועדיין צ"ע ובקונט' אחרון אבאר יותר דנ"מ טובא לדינא ודו"ק:

שם איתיביה ר"ה בריה דר"י לר"פ המחהו וגמעו כו' והא הכא כו'. וקשיא לי טובא דאכתי מאי קושיא הא בפרק העור והרוטב דף ק"כ מסיק הש"ס להדיא דהא דבהמחהו וגמעו אם חמץ הוא ענוש כרת היינו משום דכתיב והנפש לרבות השותה וכיון דשתיה קרי לה אם כן מילתא דפשיטא היא דמה"ט אין יוצא י"ח בפסח דהא אכילה כתיב בה ושתיה כה"ג לאו בכלל אכילה כמ"ש התוספות שם בחולין להדיא. ועוד דהא במצה לחם בעינן ובכה"ג ודאי לאו לחם מיקרי שאין בו תואר לחם וכ"ש דדרך שתייה הוא. והנלע"ד בזה דהתם בסוגיא דחולין דלענין משקין היוצאין אי הוי כמותן אייריי שפיר אמר הש"ס דהנפש לרבות השותה דאע"ג דבכל איסורין משקין היוצאין מהן אינן כמותן אפ"ה חמץ שאני דכתיב והנפש לרבות השותה מדאשכחן נמי בנבילה ושרצים דמשקין היוצאין מהן כמותן משא"כ הכא דבעי ר"פ למימר דחמץ איתקש למצה לגמרי ומאי דליתא בהאי ליתא בהאי אם כן מקשה ליה ר"ה שפיר מהמחהו וגמעו דלא אתי ריבוי' דהנפש ומפיק לה מהאי הקישא והאי ריבויא דהנפש הוי לן לאוקמי לדרשא אחריתי דהא בלא"ה משמע בפרק העור והרוטב דרבי אליעזר דפליג אדר' יהושע וסבר דבכל דוכתא משקין היוצא מהן כמותן אף לענין תרומה ועירלה א"כ ע"כ האי נפש דחמץ מפיק ליה לדרשא אחריתי. ועוד י"ל דהכי פריך דכי היכי דבהמחהו וגמעו כיון דמסברא יש לחלק בין חמץ למצה לא שייך ביה האי היקישא א"כ לענין מי פירות נמי סברא גדולה יש לחלק דבמצה לחם עוני בעינן ובחמץ לא שייך הך מילתא כלל כנ"ל ודו"ק:

דף לה:

בתוספות בד"ה ומי פירות אין מחמיצין כו' אבל לאו אית ביה עכ"ל. נראה דמ"ש דלאו אית ביה היינו דכיון דמשמע להו השתא דמי פירות נוקשה מיקרי א"כ הא אמרינן לקמן בר"פ אלו עוברין להדיא דהרי אלו באזהרה וכדמסיק הש"ס התם דהיינו כר"מ דנוקשה וחמץ ע"י תערובת כהדדי נינהו ומרבינן לה ללאו מריבויא דכל מחמצת ולקמן בפרק אלו עוברין אבאר באריכות אי"ה ע"ש:

בא"ד ונקשה דלקמן מסקינן גבי קמחא דאבשונ' כו' משמע דשרינן לגמרי כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה על קושי' זו דאטו גברא אגברא קא רמית דהתם מר זוטרא קאמר לה ומשמע נמי לקמן בהך סוגיא גופא דאביי ורבא פליגי בהאי דמי פירות דלאביי מחמיצין. ועוד דבר"פ כל המנחות מייתי הש"ס דפלוגתא דתנאי היא לענין מחמיצין בתפוחים

ע"ש ומייתי נמי מתניתין דתפוח שריסקו. ואם כן לפ"ז תו לא קשיא הך סוגיא דהכא כיון דאליבא דר"ל איירי אם כן שפיר מצי סבר ר"ל דבכל מי פירות כרת הוא דליכא הא איסורא איכא. והנראה בזה דמשמע להו להתוספות כיון דכל הנך אמוראי בתראי דשמעתין שקלו וטרו במילתא וטעמא דר"ל משמע דס"ל כוותיה וא"כ מקשו שפיר מסוגיא דלקמן דמשמע אליבא דהלכתא דמי פירות גרידא אין מחמיצין כלל. ועוד נראה דהתוס' לאו מקושיא זו דקמחא דאבשונא לחוד קא סמכו דבלא"ה אין זו קושיא כל כך דהתם לענין חששא בעלמא איירי כמו שיבואר שם וע"כ שכן צריכין אנו לפרש לפי שיטת רש"י דשמעתין שכתב להדיא דבלא מים איירי ר"ל משמע דאיסורא מיהא איכא וא"כ ע"כ צריך לפרש סוגיא דלקמן כדפרישית וכן מצאתי להדיא בלשון התוס' עצמן במנחות דף נ"ד ע"ש וא"כ לפ"ז נראה דהתוס' לא כתבו קושיא זו אלא לרווחא דמילתא אבל עיקר קושייתם היינו דקשיא להו דר"ל אדר"ל גופא מסוגיא דמנחות כמ"ש בשם ר"ת ומה שיש לדקדק עוד בזה בל' התוס' יבואר בר"פ אלו עוברין דף מ"ג ובקונטרס אחרון אבאר יותר ודו"ק:

בד"ה וקשה לרשב"א דחומץ האדומי כו' והא חומץ אדומי מפרש התם דרמו ביה שעורים כו' עכ"ה. משמע דפשיטא להו להתוספות דהאי דמי פירות אין מחמיצין כלל גמור הוא בכל הפירות שבעולם וצ"ע דהא לעיל דף כ"ח ע"ב כתבו התוספות בד"ה מחמת דבר אחר פי' ריב"א דהיינו שמחמץ ע"י שמרי יין וכתבו שם דלא דמי לעיסה שנילושה ביין אלמא דלאו כלל גמור הוא דא"כ בפשיטות מצינן למימר דהאי דחומץ האדומי לא הוי בכלל מי פירות אלא שדומה לשמרי יין וצ"ע שלא נזכר דין זה דשמרי יין בשום פוסק ראשון או אחרון. דלפ"ז אפשר דכי היכי דאשכחן דשמרי יין מחמיץ ה"ה נמי איכא מיני אחרינא שמחמיץ ולקמן בפ' אלו עוברין אבאר יותר:

פיסקא ויוצאין בדמאי וכתבו התוספות דר"י מסופק אי איירי דיעבד או לכתחילה ונראה דהאי דיעבד דר"י לאו היינו בענין שאין לו שום כזית מצה אלא זו דאם כן לא הוי מקשה בגמרא דמאי הא לא חזי ליה דהא אפילו בטבל גמור מדאורייתא אפשר דאתי עשה דמצה ודחי לא תעשה כמ"ש התוס' בשם הירושלמי לענין חדש אם לא למאן דדריש הך דרשא דברייתא בסמוך כל מה שאין אסור משום בל תאכל חמץ לבד אינו יוצא בו ואם כן אפי' את"ל דעשה דמצה אין דוחה ל"ת דטבל דחמיר אפ"ה מדמאי לא קשה מידי דהא בכמה דוכתי העמידו חכמים דבריהם במקום עשה אע"כ דהאי דיעבד היינו אם אכל כבר כזית מצה של דמאי אם צריך לחזור ולאכול כזית מצה אחרת וא"כ לפ"ז שפיר מקשה הש"ס דמאי הא לא חזי ליה ואם כן פשיטא דאינו יוצא אפילו בדיעבד וצריך

לחזור ולאכול כזית מצה אחר כיון דדמאי ספק טבל הוא והיינו בא' מהטעמים שכתב רש"י דהמקשה לא אסיק אדעתיה דבדמאי יש להקל יותר כיון דרוב ע"ה מעשרין הן כן נראה לי ומה שיש לדקדק עוד בהאי שקלא וטריא דדמאי ובהא דמייתי ר"ה בסמוך ברייתא דב"ש וב"ה כתבתי בפרק ג' שאכלו ע"ש. ומתוך מ"ש שם נתיישב גם כן הא דמקשה הש"ס בסמוך אבל לא בטבל פשיטא אע"ג דבסמוך מייתי ברייתא דקתני להדיא יכול יוצא אדם י"ח בטבל ולמאי דפרישית התם א"ש:

דף לו.

בגמרא ת"ר יכול יוצא אדם י"ח במעשר שני כו' ר"ע אומר מצות מצות ריבה אם כן מה ת"ל לחם עוני כו' מ"ט דר"ע. נראה דקים ליה לתלמודא דהאי מצות מצות ריבה דקאמר ר"ע לאו לענין מעשר שני לחוד איצטריך אלא לשאר מילי דע"כ הכי הוא אליבא דר"י הגלילי ואם כן מקשה שפיר מ"ט דר"ע דטפי הו"ל למידרש האי קרא דלחם עוני למעט נמי מעשר שני כיון דעוני קרינן ואהני קרי למעט מעשר שני והכתיב למעט עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש וע"ז משני שפיר מי כתיב לחם עוני עני כתיב וא"כ תו ליתלן למעט מעשר שני אלא מרבינן לה ממצות מצות ריבה והא דקרינן עוני היינו כדמסיק לקמן שעונין עליו דברים הרבה כנ"ל:

שם וסבר ר"ע עיסה שנילושה כו' והתניא אין לשין כו' ואמר ר"ע שבתי היתה כו'. ויש לדקדק דמעיקרא מאי קשיא ליה אטו מי לא אסיק אדעתיה דהא דאמר ר"ע פרט לעיסה שנילושה איירי דוקא בי"ט ראשון דבעינן לחם עוני למצות חובה משא"כ בשאר ימים דעיקר אכילת מצה רשות מכ"ש דלא בעינן לחם עוני ואידך ברייתא משמע להדיא דאיירי בי"ט שני דהא אפילו ר"ג לא קאמר אלא אין לשין משמע לכתחילה ואי לענין מצות חובה איירי הוה ליה למימר דאין יוצאין י"ח. ועוד דהא ר"ג תשרף קאמר וע"כ היינו משום חימוץ ואם כן מילתא דר"ע נמי איירי בי"ט שני ולענין חימוץ פליגי אי בעינן שימור במי פירות או לא או אפשר דאפילו שימור לא מהני לרש"י כדאית ליה ולהתוספות כדאית ליה כדפרי' לעיל. והנלע"ד בזה ליישב ע"פ סוגיא דמנחות דף נ"ז שהביאו התוספות לעיל בפלוגתא דר"ע ור"י הגלילי אי מרבינן מנחת נסכים לחימוץ משום דמי פירות נוקשה מיהא הוי כיון דמגבלן במים או לא וא"כ הא מסקינן התם דרבי יוחנן מפיק להך ברייתא דר"ע לדר"י הגלילי דר"ע הוא דדריש לרבות מנחת נסכים לחימוץ כיון דנוקשה הוא משא"כ לר"י הגלילי ואינך תנאי דהתם דף נ"ג מי פירות אין מחמיצין כלל לענין מנחות נקטינן מיהא דר"ע מחמיר טפי במי פירות לענין חימוץ

מרבנן א"כ מה"ט גופא לא משמע ליה לתלמודא למימר דר"ע מיקל בלישת מי פירות אפי' בחמץ בפסח דחמיר טפי מחמץ דמנחות:

ועוד דבלא"ה משמע בר"פ אלו עוברין דנוקשה ועירובו לענין חמץ כהדדי נינהו אליבא דרב וא"כ כיון דלר"ע עירובו אסור מדאורייתא בכותח הבבלי דהא שמעינן לר"ע דטעם כעיקר מדאורייתא א"כ מסתמא מחמיר נמי בנוקשה מכל זה הוי משמע ליה לתלמודא דר"ע לא איירי לענין י"ט שני אלא לענין י"ט ראשון דאפילו כשנשתמרה כראוי ובמי פירות לחוד אפ"ה אין יוצא בה משום מצה עשירה. ועוד נראה דכיון דר"ע היה לש בעצמו אלמא דבמצות חובה איירי דמצוה בו יותר מבשלוחו כמו שהיה עושה הרא"ש ז"ל וע"ז משני הש"ס דלעולם בי"ט שני מיירי ובמי פירות עם מים שממהרין להחמיץ ובעי זריזות ומשו"ה היה לש בעצמו כדאשכחן במנחות שמסור לזריזין כנ"ל. ובעיקר פלוגתא דר"ע וחכמים לענין חימוץ דמי פירות אי איירי במים או בלא מים כבר כתבתי לעיל שהיא מחלוקת בין רש"י ותוספות ועיין בלשון הרא"ש בשמעתין שהעתיק לשון הרי"ף והבין מפירושו של הרי"ף דאפילו במי פירות עם מים סובר דלא שייך ביה חימוץ כלל ולכן השיג עליו ובאמת אין זה כוונת הרי"ף אלא לענין שממהר להחמיץ פליגי ולעולם דשימור בעי וכ"כ הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות בשיטת הרי"ף דע"כ הכי הוא דאי ס"ד דאפילו בכה"ג לר"ט לא בעי שימור כלל אם כן אמאי איצטריך למעט משום דהו"ל מצה עשירה ותיפוק ליה דבלא"ה אין יוצאין בה כיון דלא שייך ביה ושמרתם את המצות ומה שיש לדקדק בכל זה ובל' הרא"ש שדבריו בשמעתין נראין כסותרין דבריו שבר"פ אלו עוברין בענין כוונת הרי"ף כבר הרגישו בו האחרונים ואין כאן מקומו להאריך ודעתי לבאר בקונטרס מיוחד באריכות אי"ה דנפקא מיניה טובא לדינא:

דף לו:

בתוספות בד"ה אוציא חיטין ושעורין כו' ואין לומר אם כן נוציא כל חמשת המינין כו' עס"ה. כן הוא בספרים שלפנינו ונראה שהוא על פי הגהת מהרש"ל אלא דמהרש"א ז"ל כתב דהג"ה זו אינו מובן לו ולכך כתב דהגירסא היא ואם תאמר אם כן נוציא כל חמשת המינין ומה שלא תירצו התוס' כלום והניחו בקושי' מצינו כמו כן במקומות אחרים בלשון התוס'. ולע"ד מלבד שזה דוחק אלא דאי אפשר לקיים כלל גירסת מהרש"א כיון דבאמת נראה שאין תירוץ לקושיא זו ולית נגר ובר נגר דיפרקינהו דהיאך אפשר לומר דהא דקאמר אוציא חטין ושעורין היינו חמשת המינין ממש דהא אי אפשר בענין אחר ועקרת מצות מצה שבתורה דאנן לחם בעינן ואין לחם אלא מה' מינין ובעינן נמי דבר

הבא לידי חימוץ ולא אשכחן אלא בה' מינין והא ודאי דאין לפרש דקאמר אוציא חטין ושעורין היינו דמה"ט גופא ע"כ דליתא להיקישא דמצה ומרור דא"כ עקרת מצות מצה הא ליתא דא"כ מאי האי דקאמר מצות מצות ריבה האי ריבויא למה לי אע"כ דעיקר כגירסת מהרש"ל דגרסינן ואין לומר אלא דלמאי דפשיטא ליה למהרש"א דכוסמין ושיבולת שועל ושיפון מיני ביכורים נינהו נראה שאינו כן דלע"ד לא אשכחן לה בשום דוכתא בש"ס וגם בלשון הרמב"ם בהלכות ביכורים וא"כ הדעת מכרעת דנהי דכוסמין מין חטין ושבולת שועל ושיפון מין שעורין היינו לענין חלה ותרומה וכלאים כפרש"י והתוספות לעיל וכ"ש לענין דמקריין לחם דילפינן לה מחלה מריבוי' דעריסותיכם כמ"ש לעיל בשמעתין בשם הירושלמי או משום דהוי בכלל לחם לענין חמץ ומצה כיון שבא לכלל חימוץ ומהיקישא דלעיל משא"כ לענין ביכורים לא מהני מה שהן ממיני חטין ושעורין אלא חטין ושעורין ממש בעינן וילפינן לה במנחות מג"ש דארץ ארץ מקרא דארץ חטה ושעורה. ועוד דהא לענין ביכורים אפילו בהנך ז' מינים עצמן אין מביאין אלא ממיני המובחר שבהם כדתנן ואין מביאין מתמרה שבעמקים ומזיתי שמן מעבר הירדן מה"ט גופא כ"ש לענין כוסמין ואינך דגריעי טובא מחטין ושעורין גופייהו וא"כ מסתמא אינן בכלל הנך ז' מינים דשבח א"י ולפ"ז עולין דברי התוס' כאן יפה שלזה הענין עצמו נתכוונו דאין לומר הא דקאמר אוציא חטין ושעורין היינו למעוטי נמי הנך מיני דכוסמין וששו"ו כיון שיש במינן ביכורים והיינו חטין ושעורין ממש שהן מינם הא ליתא דהא אנן לחם בעינן אלא דקושטא דמילתא דקאמר אוציא חטין ושעורין היינו חטין ושעורין ממש ומצות מצה מתקיים בהנך ג' מינים אחרים דוקא כן נראה לי בכוונת התוספות:

בד"ה ור"י הגלילי וא"ת ור"י הגלילי כו' תיפוק ליה מבכל מושבותיכם כו' עס"ה. נראה דהשתא בלשון הקושיא הוי משמע להו דהא דמחלק הש"ס בין מעשר שני לביכורים בדרשא דבכל מושבות משום דרבי אלעזר היינו דוקא לר"ע דדריש מצות מצות ריבה וכיון דאשכחן חד ריבוי וחד מיעוט ומקשינן מאי ראית שפיר שייך לחלק מסברא משום דר"א לרבות מעשר שני ולמעט ביכורים משא"כ לר"י הגלילי משמע להו דלית ליה האי ריבויא דמצות מצות כיון דלדידיה ממעטינן מעשר שני מלחם עוני ואם כן מקשו שפיר דלא ליכתוב נמי לחם עוני ולמעט כולה מבכל מושבותיכם דמסתמא משמע דבעינן בכל מושבותיכם ממש ולא מהני מאי דאשכחן דיש לה היתר כדר"א דמסברא בעלמא אין לחלק וע"ז מתרצו התוס' דאה"נ דאפי' מסברא בעלמא בלא ריבויא דמצות מצות אפ"ה הוי משמע ליה לחלק בין ביכורים למעשר שני כדר"א כנ"ל בכוונת התוס' אלא דלע"ד אין צורך לזה אלא דר"י הגלילי נמי אית ליה ריבוי' דמצות מצות לרבות חלוט ואשישה

וא"כ הו"א דמרבינן נמי מעשר שני מהאי ריבוי' גופא כמו לר"ע משו"ה איצטריך ליה למעט מלחם עוני כן נ"ל ודו"ק:

דף לז ע"ב בתוס' בד"ה ות"ק מ"ש החליטה תימא לר"י מאי קבעי מינה נימא דמר סבר עילאה גבר ומ"ס תתאה גבר כו' עס"ה. עיין מ"ש בזה בפרק כירה דף מ"ב בהא דפליגי ב"ש וב"ה בחמין לתוך צונן או איפכא לענין שבת וכתב רש"י שם דב"ש סברי עילאה גבר וב"ה סברי תתאה גבר וא"כ לפ"ז כ"ש דמקשו התוספות הכא שפיר דה"נ בהא פליגי דאזדו לטעמייהו אלא שהתוספות הקשו שם על פירש"י דא"כ הא דאמר רב בפרק כיצד צולין עילאה גבר הוי כב"ש ולא כב"ה ועל זה כתבתי שם דלע"ד האי דפרק כיצד צולין איירי דוקא לענין בליעת ופליטת האיסור וכשאין האור מהלך תחתיו משא"כ לענין בישול וכ"ש כשהאור מהלך תחתיו דומיא דהכא כ"ע מודו דתתאה גבר שהרי הצונן עצמו חוזר ומרתיח ומבשל ע"ש מילתא בטעמא ואם כן אין מקום לקושיית התוספות כאן אלא דבלא"ה לא ידענא מעיקרא מאי קשיא ליה לר"י מה"ת נאמר דב"ש וב"ה פליגי בבריתא דהכא בעילאה גבר או תתאה גבר דא"כ מ"ט דמ"ד זה וזה לחיוב דאטו מי איכא למ"ד דלא עילאה גבר ולא תתאה גבר אע"כ דעיקר פלוגתייהו דהנך תנאי היינו אי אפיה מבטל הבישול באילפס או בתנור וא"כ ממילא דע"כ ב"ש וב"ה בהנך טעמא גופא פליגי אם כן מקשה הש"ס שפיר מ"ש המעיסה ומ"ש החליטה אי אפיה מבטל הבישול בתרווייהו לחייב אי אינו מבטל בתרווייהו ליפטר ואין סברא לומר דכל הנך תנאי פליגי בתרי ותלת טעמי וצ"ע:

בד"ה אמר לך רבי יוחנן תנאי היא דתניא לא איצטריך כו' אבל למ"ד זה וזה לחיוב כו' דאשכח תנאי בהך ברייתא גופא כו' עס"ה. ולולי דבריהם היה נראה לי דמהאי תנא דאמר זה וזה לחיוב אכתי לא מוכח דס"ל כרבי יוחנן דלעולם כר"ל ס"ל ובהרתיח ולבסוף הדביק איירי דמודה ר"ל והא דמייתי מהך ברייתא דר"י וחכמים ולא משמע ליה לאוקמי בכה"ג גופא בהרתיח ולבסוף הדביק אלא דבהא איכא למימר דרבי יוחנן סובר מסברא פשוטה דבהרתיח ולבסוף הדביק אפילו ר"י מודה דהיינו תנור אלא לישנא דקרא ואורחא דמילתא נקיט משא"כ בברייתא דלעיל לא שייך לומר כן דאם כן אדמיפלגי חכמים בתראי בין אילפס לתנור לפלגו וליתני בדידיה באילפס גופא בין הרתיח ולבסוף הדביק להדביק ולבסוף הרתיח אע"כ משמע איפכא דלקושטא דמילתא הא דאמרו חכמים עשאן באילפס פטור היינו אפילו הרתיח ולבסוף הדביק וממילא דמ"ד זה וזה לחיוב היינו בהרתיח ולבסוף הדביק אם כן מקשה שפיר לרבי יוחנן דסוף סוף לא אשכחן שום תנא דמחייב אפילו בהדביק ולבסוף הרתיח כנ"ל. ואף שראיתי

למהרש"א ז"ל שכתב לעיל בדף הקודם בל' התוס' בד"ה פרט לחלוט דלא שייך לחלק בין הרתיח ולבסוף הדביק כו' אלא בלא מים דוקא דבהכי איירי ר"י ור"ל משא"כ עם מים מכל מקום האי המעיסה והחליטה דהכא ע"כ דבלא מים איירי דאי עם מים לא הוי מקשה מידי אדרבי יוחנן דהא איהו בלא מים איירי אע"כ דהכא נמי בלא מים אע"ג דמוגלשין היינו מים רותחין מ"מ נבלעין הם בעיסה לאלתר ועיקר עשייה שלהן ע"י אפייתן באילפס א"כ התמיה קיימת על מהרש"א ז"ל שלא הרגיש בזה בכאן בלשון התוס' וצ"ע ודו"ק:

בד"ה דכ"ע מעשה אילפס פטורין פסק ר"ח כר"ל כו' ואומר ר"ת דדוקא בבלילתו רכה פליגי כו' וכן משמע במסכת חלה דתנן עיסה כו' תחילתה עיסה וסופה סופגנין כו' עס"ה. מיהו בפירוש המשניות לרבינו שמשון בפ"ק דחלה כתב דלא כר"ת ומהאי דתחילתה עיסה וסופה סופגנין ליכא ראיה דהתם איירי שמתחילה היה בדעתו לעשותה עיסה ללחם ואח"כ נמלך לעשותה סופגנין ומה שהביא ר"ת ראיה מהאי דמנחות כתב הר"ש דמהא נמי לאו ראיה דהתם איירי באותן המנחות ששמנן מועט והאריך בזה מאד וקצת דבריו הביא הרא"ש ז"ל בשמעתין ועיין מה שכתבתי בחידושינו בפרק כיצד מברכין באריכות וכאן אין להאריך:

דף לח.

בתוס' בר"ה אבל חלתו דאי מטמא זו הסוגיא כמ"ד כו' אי נמי כיון דמדרבנן אין לה פדייה כו' עס"ה. לעיל דף ל"ו ע"ב בד"ה דאמר רבי אליעזר לא כתבו כי האי שינויא בתרא דהכא והיינו משום דר"ע ממצות מצות ריבה איצטריך ליה לרבויי מעשר שני כי היכי דלא נמעט נמי מבכל מושבותיכם ואם כן תו לא שייך לומר דכיון דמדרבנן אין לה פדייה איצטריך קרא וכ"כ מהרש"א ז"ל ע"ש:

בד"ה או דלמא הואיל כו' תימא לר"י אי אמרינן הואיל אם כן ביכורים נמי נאכלין בכל מושבותיכם כו' עס"ה. וכוונתן בזה דכיון דבביכורים נמי שייך האי הואיל ולא קרא עליה שם ואפילו הכי ע"כ ממעטינן להו דאל"כ האי מיעוטא דבכל מושבותיכם למאי אתי דלכאורה לא אשכחן מידי אחרינא בהא מיעוטא ואם כן כיון דגלי קרא דלא נימא האי הואיל אם כן לענין חלה נמי נימא הכי וע"ז מסקו התוס' דנהי דגלי קרא דלא אמרינן הואיל כי האי בביכורים אפ"ה לענין חלה שפיר אמרינן הואיל כיון דשם חלה נאכל בכל מושבות אפילו בלא הואיל כנ"ל בכוונת התוספות. אלא דאכתי אין דבריהם מוכרחים כ"כ דמנ"ל לבעל האיבעיא לחלק בכך דבביכורים אפילו חד הואיל לא אמרינן ובחלה

נימא להקל אפילו ע"י תרי הואיל אפילו בלא דברי התוס' יש לדקדק כן דמה"ת נימא להקל באיסור דאורייתא מסברא דנפשיה ע"י תרי הואיל. ולולי דבריהם היה נ"ל להאי הואיל דשמעתין בענין אחר דודאי בביכורים ובמעשר לא שייך לומר הואיל ואי לא קרא עליה שם כיון דסוף סוף קרא להן שם והעלן לירושלים וכ"ש בביכורים שנתקדשו בעזרה ע"י הנחה ותנופה וכבר נתנם ליד כהן אם כן מה סברא יש להקל דאפ"ה יוצא בהן הכהן כיון דאי בעי הישראל מעיקרא לא היה קורא להן שם ביכורים אע"כ נראה דהאי מיעוטא דבכל מושבותיכם דכתב קרא דבעינן מצות שנאכלין בכל מושבות היינו דמשעה דעביד לה שימור לשם מצות מצה דהיינו מלישה ואילך היה להם שעת הכושר לאכול בכל מושבות ומש"ה בביכורים דלא שייך לומר כן מטעמא דפרישית דהא בשעת לישה כבר היה ביד הכהן ונעשין בה כל מעשה ביכורים משו"ה שפיר ממעטינן להו מבכל מושבותיכם וה"ה לענין מעשר שני גופא דעיקר חיוב מעשר היינו משנתמרח בכרי משו"ה לא אמרינן בה הואיל למפרע לר"י הגלילי משא"כ בחלה של מעשר שני אליבא דר"ע שפיר אמרינן אפילו תרי הואיל לענין דלא ממעטינן להו מבכל מושבותיכם כיון דבשעת לישה לשם מצות מצה היה להם שעת הכושר לאכול בכל מושבות דהא עיקר חיוב חלה אינו אלא משעת גלגול העיסה ואילך ואפילו עד לאחר אפיה ואי משום מעשר שני בירושלים הרי בידו לפדותן ע"י שיגרום להם טומאה דלע"ד לא אשכחן שאסור לגרום טומאה למעשר אלא דוקא בתרומה וקדשים איכא קרא דבעו שימור כנ"ל נכון בעזה"י ודוק היטב:

דף לט.

במשנה ואלו ירקות כו' אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושלין. הא דלא מקשינן מהכא למ"ד בפרק כיצד מברכין דשלקות במילתייהו קיימי מ"מ אין יוצאין בהן דכ"ע טעם מרור בעינן וליכא דבכה"ג מסיק הש"ס התם בפ' כ"מ דהך פלוגתא דר"מ ור"י לענין מצה מבושלת לא תליא בהך פלוגתא דאמוראי לענין שלקות אלא דפליגי אי טעם מצה בעינן אי לא והיינו דלא תנא לה תנא דמתניתין דידן לענין מצה במשנה דלעיל כיון דבמחלוקת שנויה משא"כ במרור כו"ע מודו דטעם מרור בעינן ועיין בזה בחידושי הרשב"א שם בכיצד מברכין ובחידושינו שם:

דף לט:

בפירש"י בד"ה כעין דאוריתא כו' ומרור איתקש למצה מה מצה בעינן נאכלת בכל מושבות כו' עכ"ל. כוונתו בזה דאע"ג דענין היקישא דאורייתא לא שייך במידי דרבנן מ"מ האי הקישא ודאי לאו משום הך מילתא לחוד אתי אלא מסתמא דהקישא מרור למצה היינו לשאר מידי דאוריי' טובא ומשום דאין היקש למחצה אם כן אי הוי מעשר ירק דאורייתא ודאי לא היו יוצאין בו משום האי הקישא השתא נמי דמדרבנן נינהו נמי אין יוצאין בו דכל דתקינו רבנן כו'. ומה שהקשה מהרש"א ז"ל דאכתי למה הוצרך רש"י לפרש דטעמא דמצה של מעשר שני דאינו נאכל בכל מושבות ולעיל משמע דטעמא משום לחם עוני יצא זה שנאכל בשמחה וע"ז תירץ דבפירש"י בחומש מצא כן ע"פ המכילתא אלא דאין זה מספיק דאכתי אמאי שבק רש"י לישנא דגמרא דידן דקאמר לעיל דטעמא משום לחם עוני וקאמר לישנא דמכילתא. ונלע"ד בזה דודאי בסוגיא דהכא לפי פירושא קמא דרש"י ע"כ הוצרך לפרש כן דאי ס"ד דטעמא דמצה של מעשר שני היינו משום דבעינן לחם עוני וזה נאכל בשמחה א"כ ודאי לא שייך הך היקישא כלל לענין מרור אפילו אי הוי מעשר ירק דאורייתא דאכילת מרור לא שייך ביה שמחה ולא ענין לחם עוני משא"כ להך טעמא דמושבות שבמכילתא א"ש כדפרישית ודו"ק:

במשנה אין שורין את המורסן לתרנגולים אבל חולטין. ויש לדקדק דהך מילתא דחולטין אמאי קתני לה במורסן לענין איסור הנאה וטפי הו"ל למיתני רבותא דאפילו קמח מותר לחלוט ברותחין כדקתני בברייתא דבסמוך דחלוט אין בא לידי חימוץ ואפילו למאן דאסר ותיקא בסמוך היינו דרך בישול אבל ע"י חליטה משמע דשרי ואפשר דנהי דחלוט אין בא לידי חימוץ היינו בדיעבד אבל לכתחילה אפילו בזמן המשנה היו חוששין להחמיר דזימנין לא בקיאי שפיר בחליטה ואתי לידי חיוב כרת משא"כ לענין איסור הנאה לא החמירו כ"כ כיון דרובא היו בקיאין בחליטה. ועוד נראה דאפשר דשריית מורסן לא הוי אלא חמץ נוקשה כיון דאין ראוי לאכילה. אלא דלפ"ז יש לדקדק על הטור והש"ע שכתבו בפשיטות דהאידנא אין שורין את המורסן לתרנגולין והיינו מהאי דשדרו רבי שרירא גאון ורב האי גאון ממתיבתא דלא התירו בשתי הישיבות חליטה אלא לחיה ולחולה ע"פ בקיאין וכמו שהביא הרא"ש ז"ל דבריהם ולמאי דפרישית אפשר דתשובת הגאונים לא הוי אלא לאכילת אדם. מיהו אפשר דסוף סוף כיון דרבי' האי גאון כתב דרבנן קמאי אמרו דחליטה ברותחין לא ידעינן היכי היא אם כן משמע דהאידנא דלא בקיאי בכל ענין יש לאסור אף במורסן לתרנגולין כן נראה לי:

בגמרא ת"ר אלו דברים כו' מבושל אדמבשליה מחמע ופרש"י בעוד שהמים פושרין קודם שירתיחו מחמיץ. נראה מזה מדמקשה בפשיטות ולא מוקי לה כשלא שהה שיעור חימוץ ע"כ דבמים פושרין קודם שירתיחו לא בעינן שיעורא אלא דבכל ענין מחמיץ ולפ"ז ע"כ דהא דאמרינן בסמוך דהך ברייתא דותיקא אסור היינו דעבדיה במיא ומלחא והיינו דמי פירות עם מים מחמיצין משא"כ במשחא ומלחא שהן מי פירות לבד שרי ואם כן לפרש"י דלעיל דף ל"ה ע"ב שכתב דמי פירות לבד נמי איסורא מיהא איכא לפי המסקנא דהתם ע"כ צריך לפ' דהא דר' שילא שרי בותיקא במי פירות לבד היינו כשלא שהה שיעור חימוץ ולמאי דפרישית א"א לפרש כן דהא האי ותיקא דהכא משמע דבדרך בישול איירי דהא מייתי לה בשמעתין אברייתא דלעיל ומייתי עלה נמי הך דמר זוטרא אם כן הא אמרינן דבמים פושרין לא בעינן שיעורא דבכל ענין מחמיץ. ובאמת ראיתי שהתוס' במנחות דף נ"ז הקשו מהאי דותיקא דמפלגינן בין מיא ומלחא למשחא ומלחא על פרש"י והניחו בקושי' ולכאורה יש לדחות דהא דמפלגינן בין מיא ומלחא למשחא ומלחא היינו דבמשחא ומלחא שרי כשלא שהה שיעור חימוץ משא"כ במיא ומלחא ממהר להחמיץ כמ"ש התוס' לעיל שם בשם ר"ת א"כ רש"י נמי נחית להך סברא מיהו למאי דפרישית א"א לומר כן ועוד דאי נחית הכא בשמעתין להך חילוקא אם כן אידי ואידי הוי מצי לאוקמי במשחא ומלחא והא בשהה שיעור חימוץ והא בלא שהה אע"כ כדפרישית דבותיקא שהיה דרך בישול לא שייך שיעור חימוץ כלל. א"כ לפ"ז ע"כ צריך לפ' בשיטת רש"י דמ"ש לעיל דמי פירות לבד נוקשה מיהו הוי היינו אליבא דר"ל דאפשר דסבר כאביי דבסמוך ומלישנ' דר"ל גופא דייק לה רש"י כדפרישית התם משא"כ למאי דמסקינן הכא דותיקא שרי לכתחלה במשחא ומלחא וכדאמר רבא נמי בסמוך דמי פירות אין מחמיצין ע"כ דרש"י נמי מודה דאין מחמיצין כלל כנ"ל ודו"ק:

דף מ.

בגמרא רבא אמר אפילו זקיפא נמי שרי מי פירות נינהו ומי פירות אינן מחמיצין. כבר כתבתי לעיל דף ל"ה ע"ב בלשון התוס' דבמנחות דף נ"ז כתבו דלשיטת רש"י מי פירות לחוד נמי נוקשה מיהא הוי יש לפרש דהא דשרי רבא הכא בזקיפא היינו משום דאינו אלא חששא בעלמא דאפשר שהמים נפלטין וחוזרין ונבלעין א"כ בנוקשא גרידא שאינו אלא מדרבנן ליכא למיחש להכי וזה דוחק ולמאי דפרישית בסמוך בשיטת רש"י א"ש טפי וק"ל:

שם ת"ר אין לותתין שעורין בפסח ואם לתת נתבקעו אסורות ופרש"י דודאי ממהרות להחמיץ. ולכאורה לשון רש"י תמוה דאם כוונתו דנתבקעו סימן חימוץ הוא הו"ל לפרש דודאי נתחמצו ואם נפרש דכוונתו דנתבקעו ודאי לאו סימן חימוץ גמור הוא אלא התחלת חימוץ שעי"ז ממהרות להחמיץ אח"כ וכן נראה ממ"ש הרא"ש ז"ל להדיא דנתבקעו לאו חמץ גמור הוא אלא שזה דוחק דהרא"ש לא איירי אלא כשנמצא מבוקעת בשעת לישה ע"ש משא"כ בל' רש"י לא שייך לפרש כן ואם נפרש כוונתו במ"ש שממהרות להחמיץ היינו דמשו"ה נקיט שעורין טפי מחטין לפי שהשעורין ממהרות להחמיץ שכן הוא למסקנא דשמעתין אלא דאכתי ל' דודאי ממהרות אינו מדוקדק דבהדיא הוה ליה למימר דשעורין ממהרות להחמיץ וצ"ע:

שם הדר אמר רבא מותר ללתות דתניא יוצאין בפת נקייה והדראה כו' וקשיא לי דהא ע"כ הא דהדר אמר רבא דמותר ללתות היינו בחטין דוקא דאי בשעורין הא תנן להדיא דאין לותתין ודאי לא פליג רבא אברייתא אע"כ דבחטין איירי והדד ביה ממאי דקאמר מעיקרא לא מיבעיא קאמר וא"כ לפ"ז אכתי מאי דייק מהך ברייתא דפת נקייה דמותר ללתות דלמא לעולם דאסור ללתות כמו בשעורים ואפ"ה קתני שפיר דיוצאין בפת נקייה שאם לתת קודם פסח ולא נתבקעו יוצא בה ידי מצות מצוה דהא בשעורים נמי קתני להדיא שאם לא נתבקעו מותרות דמשמע אפילו לכתחילה מותרות לאוכלן ואפשר דהכי קאמר דאי ס"ד דבחטין נמי שייך הך חששא דלתיתה כמו בשעורין א"כ אפילו בדיעבד לא היו יוצאין י"ח בפסח דהא דתניא גבי שעורין לא נתבקעו מותרות היינו לאוכלן בעינייהו משא"כ לענין מצות מצוה לא הוי סמכינן אמה שלא נתבקעו דמ"מ אפשר דהתחלת חימוץ יש כאן וכשנתנן אח"כ בעיסה ולשן במים ממהרות להחמיץ אע"כ דבחטין ליכא שום חששא כלל בלתיתה כיון דשרירי כן נראה לי:

שם בתר דנפיק אמר מ"ט לא אמינא ליה מהא דאמר ר"ז אר"י אמר שמואל חיטין של מנחות אין לותתין אותן וקא קרי להו סולת כו'. והקשה מהרש"א ז"ל דעדיפא מיניה הוה ליה לאקשויי אעיקר דינא דכיון דבמנחות קאמר שמואל דאין לותתין אף ע"ג דמנחות איתנייהו בזריזין ובמקום זריזין כ"ש דאין ללתות לצורך פסח שאינו בזריזין ע"ש שתירץ דלא פסיקא ליה לאקשויי מהך סברא דאפשר דאה"נ דלדינא פליג רבה אדשמואל משא"כ בהא דקרי ליה רבה סולת פריך שפיר וע"ש ולפ"ז כ"ש שצריך לומר כן לפי המסקנא דאמר רב' מצוה ללתות ועביד עובדא אם כן ע"כ דליתא לדשמואל לענין חטין של מנחות. אמנם לע"ד אין צורך לזה דודאי לענין פושרין דלעיל שפיר שייך לחלק בין מנחות לפסח מטעמא דזריזין דעיקר חשש בלישת פושרין לא שייך כלל בזריזין

שיודע להבחין שיעור הפשרת המים אינו שוהה ג"כ בלישתה ואופהו ומטגנה מיד סמוך ללישתן משו"ה מותר במנחות דאין כאן חשש כלל משא"כ לענין חמץ בפסח שאינו מסור לזריזין שייך הך חששא טובא בפושרין דזימנין שהן חמין ביותר ומחמיצין לאלתר וכ"ש אם שוהה הרבה בלישתן ואינו נזהר לאפותן לאלתר ועוד שאם יראה בה קצת חימוץ של שיאור או סידוק או הכסיפו פניו אינו מכיר בהן מי שאינו זריז שהרי נחלקו ר"מ ור"י וחכמים הרבה בסימנים הללו אם כן אתי לידי חשש איסור אכילת חמץ בפסח שהוא בכרת משא"כ לענין לתיתה דשמעתין נראין הדברים להיפך דעיקר חשש חימוץ לא תליא בזריזות כלל אלא לפי ענין החטין שיש מהן שמתבקעות לאלתר יותר מחבירו ומשום הכי קאמר שמואל במנחות דאין לותתין שאסור לגרום למנחות לכתחילה שום חימוץ אפילו קודם שנתקדשו בכלי משא"כ לענין חמץ בפסח סובר רבה דמותר אפילו לכתחילה דהא סמיא בידן שכל אדם יוכל להבחין אם נתבקעו או לא נתבקעו ולא שייך זריזות ולפ"ז כ"ש דא"ש למאי דמסיק רבה דמצוה ללתות ויליף לה מקרא דושמרתם את המצות דהיא מצות עשה דליעבד לה שימור ואם כן במצות מצוה כ"ש שמסורה לזריזין שזריז ויודע לעשות לה שימור כראוי משא"כ במנחות כנ"ל נכון:

דף מ:

בגמרא ת"ר אין מוללין כו' וי"א אף נותן את החומץ כו' ונוקמה כרבי יוסי. ולכאורה יש לתמוה מאי מקשה דלוקמי הנך י"א כרבי יוסי ותיפוק ליה דע"כ ת"ק די"א נמי ס"ל כרבי יוסי אלא שסובר דר"י לא קאמר שהחומץ צמית אלא כשהוא לבדו ולא כשהוא מעורב עם מים והיינו כדמשני הש"ס כי קאמר ר"י היכא דאיתיה בעיניה אם כן דקארי לה מאי קארי לה ונראה דאפ"ה מקשה שפיר משום דקס"ד דכיון דקסבר רבי יוסי דבשעורין שהתחילו לנפוח אפי' הכי חוזרין וניתרין ע"י ששורה אותן בחומץ ומותר לעשות מהן עיסה אלמא דצמיתת החומץ אלים לר' יוסי טובא אפי' בצונן שמועיל יותר מבישול והו"ל כחליטה א"כ שפיר יש לנו לומר דמה"ט גופא סברו היש אומרים דאפילו אם נותן החומץ תחילה לתוך המים אפ"ה מהני מיהא לענין שלא תחמיץ מתחילה הקמח שנותן אח"כ שהרי החומץ מבשלן ומחליטן וזה לפי סברת המקשה ובהא משני הש"ס דליתא להך סברא אלא דנהי דחומץ לבדו יש לו כח גדול להצמית אפ"ה עם מים אפשר דחמועי נמי מחמעא כן נראה לי ועיין מה שאכתוב בזה לענין חרוסת בסוגיא דבסמוך:

בפירש"י בד"ה לכל הוא נותן לכל מיני מאכל הוא נותן תבלין בכלי שני כו' עס"ה. ויש לתמוה דפרק כירה מסיק הש"ס להדיא דר' יהודה אכלי ראשון קאי ומייתי התם

ברייתא דקתני בהדיא דר"י אכלי ראשון קאי ע"ש ונלע"ד ליישב דרש"י הוצרך לפרש כן כאן לפי הסוגיא דהא מדמהדר הש"ס הכא וקאמר מאן יש אומרים ולא קאמר מאן ת"ק אלמא דטעמא דת"ק הוי משמע ליה מסברא פשוטה והיינו כדמסיק הש"ס בסמוך דנהי דאשכחן דרבי יוסי קאמר דחומץ מבשל וכ"ש דאינו מחמע היינו דוקא בחומץ לחוד אבל עם מים אפשר דחומץ לא הוי אלא כמשקין בעלמא משו"ה מקשה מאן י"א ובהא קאמר ר"ח דר"י היא דאשכחן דחומץ אפי' עם מים מבשל וכ"ש דאינו מחמע א"כ לפ"ז אי ס"ד דר"י אכלי ראשון דוקא פליג את"ק ולקולא לענין שאר דברים אבל לענין חומץ לא פליגי אם כן קשיא הכא איפכא מאן ת"ק די"א וכמאן ס"ל דהא כיון דלר"י חומץ אפילו עם מים מבשל ובהא לא אשכחן מאן דפליג עליו לא ת"ק דר"י ולא ת"ק דר"י דהא ת"ק דרבי יוסי לא איירי אלא לענין שאינו צמית)ועיין מה שאכתוב בזה לקמן(לכך הוכרת רש"י לפרש דרבי יהודה לענין כלי שני נמי איירי ובין לקולא ובין לחומרא פליג דלקולא כדאשכחן בברייתא דפ' כירה ולחומרא דהכי משמע סתמא דלישנא דמתניתין דהא אסיפא קאי ואפ"ה סתמא קאמר לכל הוא נותן א"כ משמע דאכולה מילתא קאי ולפ"ז עיקר פלוגתא דת"ק ור' יהודה דלת"ק לא שני ליה כלל בין חומץ לשאר דברים אלא בכלי ראשון וכלי שני תליא מלתא ולר"י איפכא אם כן לפי זה א"ש דתנא קמא די"א היינו תנא קמא דרבי יהודה דחומץ עם מים לאו כלום הוא ויש אומרים כר"י כן נראה לי נכון בעזה"י. וראיה ברורה לדברי ממה עודקדקתי בחידושי בפ' כירה דאשכחן דרבי יהודא מחמיר טפי במתניתין דמיחם שפינהו מעל האור ומתוך כך העליתי דר"י בין לקולא ובין לחומרא פליג שכן מוכח ממתניתין דפרק קמא דמעשרות דנקיט ר"י האי לישנא גופא דלכל הוא נותן דע"כ איירי בכלי שני ע"ש בחידושינו ודוק היטב:

בתוס' בד"ה האילפס והקדרה כו' עיין מ"ש בחידושי שבת פרק כירה:

בד"ה רבא מחו ליה כו' פי' הקונט' קימחא דאבשונא וקשה הא דלעיל אסרינן כו' עס"ה. ובהשקפה ראשונה היה נ"ל ליישב פירוש הקונט' דמשמע ליה דהאי דמחו ליה קידרא היינו בכה"ג דסוגיא דלעיל בסמוך דאיירי שנותן חומץ לתוך הקמח שכן משמע מלישנא דברייתא דאין מוללין שדרך מלילת הקדירה היינו ע"י חומץ אלא דפליגי הנך תרי לישני אם נותן החומץ בתחילה או בסוף וא"כ בחומץ בסוף לכ"ע שרי כ"כ מ"ז ז"ל בספר מג"ש ע"ש:

במשנה אין נותנין קמח לתוך חרוסת כו' וכתב' הרא"ש והר"ן ז"ל דחרוסת היינו שנותן לתוכו חומץ עם מים ואזלו לשיטתייהו שהסכימו לפי' התוספות לעיל דף ל"ה ע"ב דמי פירות בלא מים אין מחמיצין כלל אפילו לזמן מרובה ואם כן ע"כ דהכא איירי עם מים

והא דמשמע בשמעתין בסמוך דמדמה חרוסת לחומץ דאיירי בה רבי יוסי לעיל והתם בחומץ לחוד איירי יבואר בסמוך. מיהו מל' רש"י נראה לכאורה דחרוסת היינו שאין נותנין בו אלא חומץ לבד ואם כן משמע דאזיל לשיטתיה לעיל דף ל"ה במימרא דר"ל דמי פירות לחוד נוקשה מיהא הוי אלא דלפ"ז יש לדקדק על סתימת ל' התוס' דמדשתקו משמע דמודו לפרש"י ולפי שיטתם דלעיל ע"כ צריך לפ' דמיירי עם מים לכך נראה דמל' רש"י גופא נמי אין הכרע דאיירי בלא מים אלא דאפשר דסתם חרוסת כבר היו מגובלין ע"י מים וא"כ מ"ש שנותנין לתוכו חומץ היינו שנותן החומץ לתוך החרוסת שכבר היו בו מים וע"ש כך נקרא חרוסת ועוד שלטבל בו עשויין אלא שלא הוצרך לפ' אלא החומץ שעיקר הדין הסוגיא דחרוסת אי החומץ צמית כמו חרדל או מחמע וכן נראה מל' הרב הברטנורה ועיין בסמוך:

בגמרא א"ר כהנא מחלוקת לתוך חרדל אבל לתוך חרוסת ד"ה ישרף מיד תנ"ה כו' ולכאורה האי שמעתא דר"כ מרפסא איגרא דלישנא דמתניתין משמע להדיא דואם נתן אתרווייהו קאי דמה"ט כתבו התוס' לקמן בד"ה לא שמיע לי דקסבר דמתניתין פליגא אברייתא ואם נאמר דר"כ אברייתא סמיך הוה ליה למימר דתניא משא"כ לישנא דתנ"ה משמע דסתמא דתלמודא מסיק לה כסוגיית הש"ס והנלע"ד בזה דר"כ ממתני' גופא דייק לה דאי ס"ד דאחרוסת נמי קאמר יאכל מיד משום דחומץ מצמית צמית ועדיף משאר מי פירות אם כן תיקשי מתני' דאלו עוברין דקתני חומץ האדומי דחשיב חמץ דגן גמור ע"י תערובת משום דרמו ביה שערי ואי ס"ד דמיצמית צמית מאי הוי ואף לפמ"ש התוס' לעיל דרמו ביה שערי דהתם היינו שעורים מחומצות היינו לפי האמת דחומץ אינו צמית אלא דהוי כמי פירות בעלמא משו"ה מוקי רב נחמן לחכמים דמתני' כסתם מתני' דאלו עוברין והשתא א"ש נמי הא דאיצטריך שמואל בסמוך לומר הלכה כדברי חכמים אף ע"ג דבלא"ה קי"ל דיחיד ורבים הלכה כרבים ולמאי דפרישי' א"ש דאיצטריך לאשמעינן דלא נימא דאין הלכה כחכמים דמתני' אלא כסתם מתני' דאלו עוברין דקחשיב חומץ האדומי וקס"ד נמי דחומץ וחרדל שוין קמ"ל דלא אי משום דשמואל ס"ל כר"כ או אפי' אי פליג אדר"כ כדמשמע בלשון התוס' בסמוך אליבא דמסקנא אפ"ה א"ש משום דמוקי האי דחומץ האדומי דרמו ביה שעורים מחומצות דהא לפי המסקנא לא צמית כנ"ל ודו"ק וע' עוד בסמוך:

דף מא.

בגמרא אמר רב אשי כוותיה דר"כ מסתברא מדאמר שמואל כו' מאי לאו כו' הא חמוע מחמעא ופרש"י מדלא צמית אלמא כשאר משקין הוא. נרא' דכוונתו בזה מדלא כתב אלמא כמים הוא כמ"ש בדיבור שאח"ז ע"כ דכוונתו בזה דאי הוי כמים הוי בעי שיעור חימוץ וא"כ אמאי ישרף מיד אע"כ דלפי סברת מאי לאו היינו דכיון דלא צמית הוי כמי פירות עם מים וכדפרישית בל' המשנה ומשו"ה ישרף מיד ומכ"ש לפי שיטת רש"י דלעיל דף ל"ה דאפשר דכרת נמי איכא ע"ש וע"ז מסיק הש"ס ודחה דלא מצמית צמית ולא מחמע ומ"ש רש"י דלא הוי כמים היינו דלא הוי כמים עם מי פירות דישרף מיד משום דחומץ בהך מילתא עדיף משאר פירות אלא דאפ"ה יאכל מיד דמכל מקום ממהרין להחמיץ קצת כן נ"ל. ואין להקשות במאי דמדמה הכא חומץ דחרוסת לחומץ דר' יוסי ולעיל מסקינן דר' יוסי לא קאמר אלא באיתיה בעיניה והכא מיירי עם מים דאפ"ה א"ש דהא בהא תליא דכיון דס"ל לר"י דחומץ לבד צמית לגמרי ממילא דעם מים נהי דלא צמית לא מחמע כלל אלא כיון דאין הלכה כר"י שפיר שייך האי שקלא וטריא דהכא אי חמועי מחמע או לא כדפרישית. ועוד נראה לי דהא דאמרינן לעיל דר"י לא קאמר אלא בדאיתיה בעיניה דוקא היינו אי לאו האי דרבי יהודה דפרק כירה משא"כ לבתר דמייתי הש"ס לעיל דרבי יהודה סבר דחומץ אפילו עם מים מבשל אם כן ממילא אית לן למימר דכ"ש דר"י ס"ל הכי ודוק היטב:

בתוספות בד"ה מדאמר שמואל כו' השתא מדמי חומץ לחרוסת ע"כ נראה לר"י כו' עס"ה. נראה דכוונת ר"י בזה דכיון דעולא פליג אדר"כ ור"ה ברי' דר"י דאמר לא שמיע לי נמי פליג עליה אם כן משמע לר"י דאין הלכה כר"כ והיינו כדמסיק הש"ס אליבא דשמואל דלא חמועי מחמע וכן נראה מפי' ר"י בדיבור הסמוך. אלא דלכאורה דברי התוספת תמוהים בזה דמאי דמדמה הש"ס השתא חומץ לחרוסת ודאי א"ש טובא דמכח כ"ש קאמר דכיון דאפילו בחומץ לבד קאמר שמואל דאינו צמית כ"ש בחומץ עם מים ואם כן לפ"ז שפיר מצינן למימר דעולא לא פליג אדר"כ דהא דאמר לעיל גבי מלילה דאינו אסור אלא משום נזירא סחור סחור היינו בחומץ לבד כגון שנותן הקמח ואח"כ נותן החומץ דאע"ג דמשמע בברייתא דלעיל דשרי אפ"ה מחמיר עולא משום סחור סחור כמ"ש התוס' עצמן בסמוך ונראין דבריהם כסותרין לכך נראה דהתוספות כאן נמי לאו לפסק הלכה כתבו כן אלא דלפי סברת מאי לאו היה בהכרע לומר דעולא פליג אדר"כ משא"כ לפי המסקנא לא פליג אלא דבכל זה לא הונח לי דסוף סוף לפי המסקנא פליג מיהא שמואל אדר"כ וצ"ע ונראה דכיון שדברי התוספות בזה מגומגמים ונראין כסותרין

משו"ה השמיטו הטור והש"ע דעת ר"י ופסקו בפשיטות כר"כ דקאי רב אשי כוותיה דמסקנא דהכא דיחויא בעלמא הוא כנ"ל ודו"ק:

פיסקא אין מבשלין את הפסח הקשו בתוספות תימא למה שנאו כאן. נראה ליישב דכיון דנקיט לעיל דיני אכילת מצה ומרור וקתני נמי במרור לא שלוקין ולא מבושלין וכדפרישית לעיל דטעמא משום דמפיג טעם מרור משו"ה קתני נמי דיני חרוסת כיון שמטבל המרור בחרוסת דבכה"ג ליכא הפגת טעם וכיון דאיירי בחרוסת קתני נמי דאין נותנין קמח לתוכו או לתוך החרדל דהך מילתא שייך בהאי פרקא וסמיך ליה האי בבא דאין מבשלין את הפסח לאשמעינן נמי אע"ג דאין מבשלין הפסח אף לאחר צלייתו במשקין ובמי פירות אפ"ה סכין ומטבילין דמה"ט מותר לטבל הפסח בחרוסת כמו שפרש"י שדרכן לטבל בו בשר ובלא"ה נ"ל דעיקר דינא דאין מבשלין היינו לאחר צלייתו משו"ה קתני לה הכא דאי בבישול דמעיקרא בפ' כיצד צולין הו"ל למיתני כנ"ל ועיין בס' מג"ש למ"ז ז"ל:

שם ת"ר במים אין לי כו' וכתב מהרש"א ז"ל דהקשה הרא"ם לא ליכתוב לא במים ולא בשל ותירץ בדוחק וגם תירוצו של מהרש"א נראה דוחק ע"ש. ולענ"ד יש ליישב בפשיטות למאי דמסקינן בשמעתין דלרבנן בשל מבושל איצטריך לצלאו ואח"כ בשלו אם כן לפ"ז שפיר איצטריך למיכתב במים לאשמעינן דאף ע"ג דע"י מים לא פקע טעם צלי מיניה כדאשכחן במצה אליבא דר"מ והאי ריבוי דבשל מבושל הוי מוקמינן לה בדדמי לשאר משקין שמבטלין טעם הצלי קמ"ל דאפילו במים אסור ובכה"ג גופא מצינן נמי למימר אפילו אליבא דר' דאע"ג דרבי מפיק האי בשל מבושל לצלי קדר אפילו הכי מודה דמרבינן נמי צלאו ואח"כ בשלו דבשל מבושל מ"מ לגמרי משמע דריבוי גמור הוא והכי משמע מדאמר איכא בינייהו צלי קדר ולא קאמר איכא בינייהו צלאו ואח"כ בשלו אע"כ דלרבי נמי חייב כנ"ל וק"ל:

בתוספות בד"ה איכא בינייהו צלי קדר פי' אי לוקה עליו כו' וא"ת והיכי יליף כו' הא אין מזהירין מן הדין כו' עס"ה. ולכאורה סידור ל' התוס' אינו מדוקדק דהך קושי' דאין מזהירין אגופא דברייתא הו"ל לאקשויי כיון דפשיטא להו דלכל הפחות איכא עשה דע"כ לענין מלקות איירי ונראה לי דהאי עשה דכ"א צלי אש לא פסיקא להו כ"כ דלאיסורא ולפסול הפסח אתי דאיכא למימר דאינו אלא כשאר מצות עשה שאינו יוצא י"ח פסח אלא בצלי אבל לעולם דליכא שום איסור כלל משו"ה כתבו לכתחילה מדקאמר א"ב צלי קדר משמע דעיקר פלוגתייהו למלקות אתי דאי לאיסורא ולפסול הפסח מעשה דכ"א צלי אש נפקא מדאמרינן בפרק כיצד צולין יקלוף את מקומו וא"כ ממילא שמעינן מהאי

סוגיא דכיצד צולין גופא דכ"א צלי אש עשה גמור הוא אפילו לפסול וממילא דה"ה לענין שאר משקין א"כ מקשה שפיר הא אין מזהירין מן הדין כנ"ל ודו"ק:
בד"ה א"ר כהנא כו' דרבי יוסי יליף מבשל מבושל דבישול מבטל אפיה עכ"ל. וכוונתן בזה דכי היכי דבישול מבטל צליה ה"נ הבישול מבטל אפייה וקיצרו בזה לפי שסמכו עמ"ש אחר זה בד"ה עולא אמר מסוגיא דכיצד מברכין דבשקלא וטריא מעיקרא דהתם משמע דהא בהא תליא אי שלקות במילתייהו קיימי או לא אלא דאפ"ה קשיא להו בסמוך דבמסקנא לא קיימי הכי ומה שיש לדקדק בזה בדבריהם ובמ"ש ג"כ בסמוך בד"ה אבל לא במבושל כבר כתבתי בחידושי ברכות בפ' כיצד מברכין ע"ש:

דף מב.

במשנה ואלו עוברין בפסח ופרש"י דעוברין עליהן בבל יראה וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות ובחיבורו פ"ב מהל' חמץ ומצה. ונראה דלישנא דאלו עוברין משמע להו דעוברין בלאו כדאשכחן האי לישנא בכמה דוכתי בש"ס ומשו"ה לא מצי לפ' לענין אכילה דעוברין בלאו דא"כ הא דקתני סיפא זה הכלל כל שהוא ממין דגן עוברין בפסח הרי אלו באזהרה ואין בו כרת והרי אלו באזהרה ודאי לענין אכילה איירי מדקתני ואין בו כרת ואם כן ע"כ דהא דקתני מעיקרא עוברין בפסח היינו לענין בל יראה ומשמע להו דחד תנא אמרינהו כמו שאבאר באריכות אי"ה לקמן בשמעתין ומה שהקשה ר"ת דמהיכי תיתי יעבור בבל יראה כיון דלענין אכילה גופא איצטריך קרא י"ל דרש"י והרמב"ם ז"ל סברי דאיתקש השבתת שאור לאכילת חמץ כדאי' לעיל וקי"ל אין היקש למחצה מיהו ר"ת ז"ל סובר דלא שייך האי הקישא כיון דכתיב בקראי דהקישא תשביתו שאור מבתיכם כי כל אוכל חמץ ונכרתה וכן באידך קרא שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אוכל מחמצת ונכרתה אם כן משמע דלא איתקש השבתת שאור אלא לחמץ שיש בו כרת וכיון דבהנך ליכא כרת תו לא שייכי בהאי הקישא מ"מ אין זו קושי' כ"כ על רש"י והרמב"ם ז"ל דסברי כיון דבבל יראה ליכא כרת א"כ עיקר הקישא היינו לצד לאו שבה כן נ"ל נכון. ועוד נ"ל לפרש בדרך אחר דדוקא לענין אכילה צריך קרא דממ"נ אי חמץ נוקשה מיקרי חמץ מסברא כמ"ש התוספות לקמן מסוגיא דחולין לענין תודה ואם כן ע"כ הא דאיצטריך קרא לענין מלקות בחמץ היינו משום דלא נמעט לגמרי מקרא דכי כל אוכל חמץ דמשמע דוקא חמץ גמור ואיצטריך ריבוי לפרש דלא נמעט אלא לענין כרת אם כן לענין בל יראה דליכא מיעוטא דכל אוכל חמץ תו לא איצטריך ריבוי דמסברא מיקרי חמץ ואי חמץ נוקשה לא מיקרי חמץ מסברא והיינו כמ"ש רש"י

ז"ל לקמן דף הסמוך משום דאין ראוי לאכילה וכמו שאפרש באריכות שפירושו מוכרח א"כ לא שייך ה"ט אלא לענין אכילה דקי"ל כל איסורין שבתורה אין לוקין אלא דרך אכילתן וכ"ש הכא דהאוכלן בטלה דעתו כמו שיבואר משא"כ לקמן לענין בל יראה לא תליא בהכי אא"כ שנפסל לגמרי מאכילת כלב כגון בחרכו או במלוגמא וכה"ג י"ל לענין תערובת ככותח הבבלי ואינך אי שייך בהו איסורא מסברא דטעם כעיקר דאורייתא וא"כ ע"כ הא דאיצטריך קרא לרבויי דלא נמעט מכל אוכל חמץ דוקא חמץ גמור ולא ע"י תערובת וכמ"ש הכסף משנה והרבה מהראשונים ואחרונים א"כ לענין בל יראה דליכא מיעוטא לא צריכא רבוי' ואי טעם כעיקר לאו דאורייתא כשיטת רש"י וסייעתו בכל איסורין אלא דבעינן דוקא כזית בכדי אכילת פרס והכא בכותח וכל הנך ליכא כזית בכא"פ דבטלה דעתו אצל כל אדם כדאי' לקמן דף מ"ד וכפרש"י שם וא"כ לא שייך האי מילתא אלא לענין אכילה מטעמא דפרישית דבעינן דרך אכילתן דוקא משא"כ לענין בל יראה דלא בעינן דרך אכילתן אם כן כל שיש בו כזית בכא"פ עובר עליהן וכמ"ש רוב הפוסקים דבתערובות חמץ אף למי שפסק כחכמים דאינו עובר בולא כלום אפ"ה חייב לבער מדאורייתא מטעמא דפרישית ועיין בב"י סי' תמ"ב ובט"ז ובס' מגן אברהם ובמ"ש בשם הרמ"ך ובשם הר"ן ז"ל כל זה נ"ל נכון וברור בעז"ה ועוד אבאר לקמן באריכות ליישב שיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

בתוספות בד"ה ואלו עוברין פ"ה לעבור בבל יראה כו' וגם ריב"א מדקדק כו' דמשמע עוברין מן העולם כו' ואין נראה לר"ת כו' ונראה לר"ת דאלו עוברין פירוש האוכלן ועוברין היינו מעל השולחן דלאו בני מיכל נינהו כו' עכ"ל. האי לישנא דר"ת תמיהא לי טובא דנהי דלא רצה לפרש כפרש"י דס"ל דאין עובר מדאורייתא בבל יראה ולא רצה ג"כ לפ' דעוברין בלאו לענין אכילה מדקתני סיפא הרי זה עובר בפסח וקתני נמי הרי אלו באזהרה אלא דאכתי אמאי לא מפ' דעוברין היינו לבער מן העולם כפירוש ריב"א דהא אף לפר"ת צריך לבער מיהא מדרבנן דלמא אתי למיכל מיניה וכמ"ש התוס' להדיא בריש מכילתין דאף לפר"ת דהכא אפ"ה מודה דחמץ נוקשה אע"ג דליכא בל יראה אפ"ה צריך לבער דלא פלוג רבנן ואף אם נאמר דלשון עוברין לא משמע ליה לר"ת דפירושו לבער מן העולם אלא להעבירן מן השלחן דאכתי אתנא דמתניתין גופא תיקשי אמאי קתני בהאי לישנא דעוברין מהשלחן דאיכא למיטעי דמותרין בהנאה ולקושטא דמילתא אף אי הוי מדרבנן אסירי בהנאה כמ"ש ר"ת ז"ל גופא לענין חיטי קורדנייתא דהוי נוקשה ואין חוששין לקידושין דאסירי בהנאה ואיכא למיטעי נמי דמותר להשהותן ולקושטא דמלתא דאסור להשהותן לשיטת התוספות דריש מכילתין. והנלע"ד בזה דודאי ר"ת

לשיטתו דס"ל כשיטת התוס' לקמן דף הסמוך בד"ה מאן תנא דמאן דלית ליה דעובר בלאו ה"ה דליכא איסורא דאורייתא וכמו שאבאר שם באריכות אי"ה וסובר ג"כ דהאי ת"ק דמתני' דהכא סובר דאין עובר בלאו דהרי אלו באזהרה דסיפא מוקמינן לה כר"א או כר"מ ולית הלכתא כוותיה ואם כן סתמא דרישא אליבא דהלכתא דזה הכלל בלא"ה ר"א מסיק לה כמ"ש התוס' בד"ה למה מנו ואם כן סובר ר"ת גם כן דהיכא דליכא אלא איסורא דרבנן אין אסור להשהותן כדמשמע מל' הרא"ש ז"ל לחד לישנא וכמ"ש הטור בפשיטות ומ"ש התוס' בריש מכילתין דאף לר"ת דליכא בל יראה אפ"ה חייב לבער מדרבנן והביאו ראיה משיאור ישרף ע"ש נראה דהתוס' כתבו כן להלכה מסברא דנפשייהו אבל ר"ת ז"ל גופא לית ליה האי סברא אלא היכא דליכא אלא איסורא דרבנן מותר להשהותן וכן נראה מל' הרא"ש ז"ל דלר"ת אפי' היכא דאסור מדאוריית' מ"מ כיון דליכא בל יראה מותר להשהותן ומהאי דשיאור ישרף לא קשיא ליה כמו שאבאר לקמן בדף הסמוך בד"ה מאן תנא ע"ש לכך הוכרח לפרש דאלו עוברין היינו מעל השלחן דהיינו איסורא דרבנן בעלמא כנ"ל בשיטת ר"ת ז"ל אלא דאכתי לישנא דמתניתין קשיא דעוברין מעל השלחן היינו איסור אכילה לחוד משמע הא לכלב שרי והא ודאי ליתא מההיא דחיטי קורדניית' דפר"ת גופא דאסורים בהנאה והיה נראה בעיני לפרש עוד דודאי עיקר לישנא דאלו עוברין משמע לר"ת דלקושטא דמילתא היינו שעובר בלאו האוכלן אלא דהוצרך למיתני נמי דהרי אלו באזהרה שלא נטעה לומר דעוברין היינו מהשלחן ומה שהכריחו לזה היינו מסוגיא דלקמן בפיסקא דהרי אלו באזהרה דלא מקשה הכי אלישא דמתניתין דאלו עוברין מאן תנא אע"כ דעוברין משמע נמי מהשלחן כן נראה לי ולקמן אבאר יותר:

בד"ה רבי אליעזר אומר כו' מ"מ מדקאמר אף משמע דמודה לת"ק כו' עכ"ל. ולכאורה למאי דפרישית בסמוך דלפר"ת דעוברין מעל השלחן היינו לענין איסורא דרבנן א"כ לא הוי מקשו הכא מידי דנהי דמסקינן בגמרא דנוקשה לר"א לית ליה היינו דליכא איסורא דאורייתא משא"כ איסורא דרבנן משמע דלכ"ע איכא וכמ"ש כל הפוסקים וכמ"ש מהרש"א ז"ל לקמן ועיין מה שאכתוב לקמן על דברי מהרש"א ז"ל. ואם כן לפי זה שייך שפיר דמודה ר"א בקמייתא דעוברין מדרבנן אבל בעירובו סובר ר"א דמלקות נמי איכא וא"כ היה נראה מזה דהתוס' דהכא לאו לשיטת ר"ת כתבו כן אלא לשיטת רש"י וריב"א אלא דאיכא למימר דאף לפר"ת נמי מדקאמר אף משמע דקמייתא חמירא טפי וא"כ מלקות נמי איכא בנוקשה כמו בתכשיטי נשים דע"י תערובת והיינו דקתני אף אלא דבכל זה לא הונח לי דאכתי איכא למימר דלר"א בתכשיטי נשים נמי ס"ל דלא עבר בלאו וליכא אלא איסורא דרבנן דאע"ג דבשאר תערובת חמץ ס"ל דעובר בלאו אי

אמרי' דחד רבי אליעזר הוא במשנה ובברייתא אפ"ה כיון דתכשיטי נשים לת"ק אפילו מדרבנן שרי לפר"ת והיינו כמ"ש מהרש"א ז"ל דלא דמי לשאר תערובת אם כן מצינן למימר דלר"א מדרבנן הוא דאסור ושייך שפיר לשון אף דמודה בקמייתא דכ"ש דכולהו אסורי מדרבנן אלא לענין מלקות שפיר מפליג בין חמץ נוקשה לתערובת חמץ כדמפליג בברייתא וליכא למימר דדיוקא דתוס' מדקתני זה הכלל בסיפא וקתני הרי אלו באזהרה ומשמע דר"א אמרה כמ"ש התוס' לקמן ואכולהו אלא דלפ"ז לא הוו צריכי לדקדק מדקתני אף אלא הוו להו לדקדק בהדי' מדקתני הרי אלו באזהרה אע"כ דלא נחתו להאי דיוקא אי משום דלא פסיקא להו השתא דזה הכלל ר"א מסיק לה או שנאמר אע"ג דר"א מסיק לזה הכלל אפילו הכי הא דקתני הרי אלו באזהרה אתאן לת"ק כמו שאבאר לקמן ואם כן הדרא קושיא לדוכתא דלפר"ת אין הכרח לומר דתרי ר"א נינהו ודברי התוס' כאן לפריב"א או שנאמר דלפר"ת הא דעוברין מעל השלחן היינו מדאורייתא ולמלקות אלא שהוצרך לפרש עוברין מעל השלחן ולא עוברין בלאו מדלא קתני עוברין עליהן כמ"ש הרא"ש ז"ל בשיטת ר"ת או מדמהדר ותני הרי אלו באזהרה אלמא דעוברין היינו מעל השלחן. ולפ"ז ע"כ ס"ל לר"ת דאע"ג דאסירי מדאורייתא לגמרי אף למלקות אפ"ה אין מתבערין מן העולם אפי' מדרבנן וכדמסיק הרא"ש ז"ל בשיטת ר"ת כנ"ל אלא דאכתי קשה אתנא דמתני' גופא אמאי קתני עוברין דמשמע דמותר בהנאה והא ליתא לר"ת מההיא דחיטי קורדנייתא וכ"ש אם נאמר דאסורים מדאורייתא וכמ"ש תוס' להדיא בפ' כל שעה דאף לחזקיה דמפיק איסורי הנאה מלא יאכל אפ"ה מודה דנוקשה וע"י תערובת אע"ג דמרבינן להו מכל מחמצת לא תאכלו אפ"ה אסורין בהנאה מדאורייתא וע"ש בחידושינו ודוק היטב:

בא"ד לכך נראה דגרסינן ר' אלעזר בחד מינייהו או במתניתין או בברייתא עכ"ל. ולכאורה לפמ"ש התוס' לקמן דף הסמוך בד"ה למה מנו דזה הכלל דמתניתין ר"א מסיק לה אם כן ע"כ דבמתניתין גרסינן רבי אליעזר שהוא חבירו של רבי יהושע דברייתא ומודה ליה בזה הכלל ומשו"ה קאמר שפיר אם כן למה מנו משא"כ אי גרסינן במתני' ר"א שהוא ר"א בן שמוע אם כן האיך מסיק עליה רבי יהושע לומר וכי מאחר ששנינו דהא ר"א בן שמוע בתר הכי דרי דרי הוי והנראה מזה דהתוס' דהכא לא פסיקא להו השתא דזה הכלל ר"א מסיק לה וכדפרישית בסמוך וכמו שאבאר עוד לקמן במקומו. מיהו נ"ל דכל דברי התוס' בזה הם לפירוש ריב"א או לפירוש ר"ת כדפרישית בסמוך. משא"כ לפרש"י דאלו עוברין היינו לענין בל יראה ובל ימצא וכדפרישית בפי' דבריו באריכות אם כן אין הכרח לומר דגרסינן בחד מינייהו רבי אלעזר אלא דבתרוייהו גרסינן ר"א ודוקא

לענין בל יראה סבירא ליה דעובר אף בנוקשה מטעמא דפרישית משא"כ לענין אכילה ס"ל דלא לקי כיון שאינו דרך אכילתו וכדפרישית ואבאר עוד לקמן באריכות ואע"ג דאפשר דריב"א נמי מפ' הכי מ"מ לא פסיקא כ"כ כמו לשיטת ופי' רש"י כנ"ל ודו"ק:

דף מב:

בפירש"י בד"ה דרמו בו שערי שמטילין לתוכן מי שעורין כגון שכר שלנו כו' עכ"ל. לכאורה נראה דלאו דוקא כעין שלנו דהא לקמן ד' מ"ד גבי הנח לכותח הבבלי כ' רש"י להדיא דסתם שכר עיקרו מתמרים או מתאנים אלא שבמדי מערב עמהם מי שעורים קצת ואם כן אין זה כמו שכר שלנו וכמ"ש הרא"ש ז"ל להדיא דשכר שלנו שעיקרו משעורין חמץ גמור הוא ומשמע דלכ"ע חיוב כרת נמי אית ביה כיון שיש בו כזית בכא"פ ואי משום דמשקה הוא הא מרבינן בפ' העור והרוטב מדכתיב בחמץ נפש לרבות השותה והיה נראה לכאורה דמ"ש רש"י ז"ל כאן כגון שכר שלנו היינו שבמדי מערבין בו מאותן מי שעורין שהוא כעין שכר שלנו אבל לעולם דעיקרו מתמרים או מתאנים כמ"ש רש"י ז"ל לקמן אלא שבסוף לשונו שכתב כאן ובמדי עושין אותו שכר ממי שעורין כעין אותו שלנו אם כן משמע להדיא דעיקרו משעורין וקשיא לשונות רש"י אהדדי. והנלע"ד ליישב דלקמן בשקלא וטריא דאביי ורב דימי רוצה רש"י לפרש למאי דמשמע התם דאין לחלק בין טעמו וממשו לטעמו ולא ממשו כדמוכח מהא דמקשה א"ה אמאי פליגי רבנן אדר"א בכותח הבבלי וכמ"ש שם בשם בעל פרי חדש דכותח מקרי טעמו ולא ממשו וא"כ ע"כ אזלי האי סוגיא דלקמן כמ"ד טעם כעיקר דאורייתא היכא דאיכא כזית בכא"פ דהכי ס"ל לאביי בעלמא דיליף מבשר וחלב ואם כן לא שני לן בין טעמו וממשו ובין טעמו ולא ממשו דהא טעם כעיקר משו"ה הוצרך לפרש דשכר המדי מערבין בו מי שעורים קצת משא"כ הכא כתב רש"י בפשיטות למאי דס"ל לרש"י בכמה דוכתי דטעמו ולא ממשו אין לוקין עליו אפילו בדאיכא כזית בכא"פ דלא שייך כזית אלא בדבר שלא נימוח דמיקרי טעמו וממשו ועיין בלשון רש"י בסוף מס' ע"ז שכ"כ להדיא והיא שיטת הרשב"א והר"ן ז"ל כמ"ש הפוסקים ואם כן יפה כתב כאן דאפילו בשכר שלנו ליכא כרת ורבנן פליגי אף לענין מלקות דאע"ג דיש בו כזית בכא"פ אפ"ה כיון דטעמו ולא ממשו היא שהשעורין נמחו לגמרי ומיקרי מי שעורין אם כן הא קמ"ל דאין לוקין עליו כדאית' להדיא בסוף מסכת ע"ז וכ"כ רש"י ז"ל בחולין ומבואר ג"כ מלשונו בסוגיא דשמעתין לקמן כמו שאבאר בעז"ה. כנ"ל נכון ודוק היטב. ועוד אבאר ליישב שתי הלשונות לקמן גבי הנח לכותח הבבלי וק"ל:

בגמרא זיתום מצרי תני רבי יוסף תלתא שערי כו' וצ"ל דאפ"ה אין בו כזית בכא"פ למאן דס"ל דהוי דאורייתא ואע"ג דבפ' שמונה שרצים משמע דאין שותין זיתום המצרי בשבת משמע דלאו לשתיה קאי אלא לרפואה וכ"כ הרמב"ם ז"ל כאן בפי' המשניות אפילו הכי צ"ל דחזי נמי לשתיה ולא הוי כחמץ נוקשה דהא לקמן בברייתא דר"א קחשיב נמי זיתום המצרי ומסקינן דר"א נוקשה לית ליה וע' בתוס' פרק שמונה שרצים ועיין כאן בבעל המאור:

בתוספות בד"ה טיפולין של בנות עשירים וא"ת א"כ היינו תכשיטי נשים כו' עכ"ל. ועיין במהרש"א מיהו לפי גירסת ספרים שלנו דגרסינן טיפולן של בנות עשירים שמשיירות לבנות עניים אם כן לא שייך להקשות אם כן היינו תכשיטי נשים ואדרבה הוה ליה לפרש החילוק שביניהם. אלא שראיתי בספר תמים דעים בסי' רמ"ה שכתב הראב"ד ז"ל דלא גרסינן שמשיירות לבנות עניים אלא טיפולן של בנות עשירים לחוד ונראה שכן הוא ג"כ גירסת רש"י ותוספות:

דף מג.

בגמרא תניא אמר רבי יהושע וכי מאחר ששנינו כל שהוא כו' למה מנו חכמים את אלו כו'. ותמיהא לי טובא דלכאורה משמע דלא קאי האי כללא אלא אהנך פרטי דנוקשה ובתערובות לא שייך לישנא דכל שהוא מין דגן כדאיתא להדיא בפרק כיצד מברכין דף ל"ו ע"ב בהא דאמרי רב ושמואל כל שהוא מחמשת מינים מברכין במ"מ וקאמרי נמי כל שיש בו ומסקינן התם דאיצטריכו תרווייהו דאי איתמר כל שהוא הו"א בעיניה קמ"ל כל שיש בו דאפילו ע"י תערובת מיהו משום הא לא איריא דאפשר דאמורא צריך לפרש דבריו יותר אבל בלשון תנאים הכל בכלל בין נוקשה בין תערובת אלא דיותר קשה אי לענין תערובת מאי כללא הוא דאכתי לא ידעינן במאי אירי אי בכזית בכא"פ או בנותן טעם או במשהו וליכא למימר דסמיך בהא אסברא מאי דשייך בכל האיסורין הא ודאי ליתא דהא משמע מל' הרי"ף והרא"ש ז"ל דאדרבה הנך דמתניתין אין בהן בנותן טעם דבנ"ט אפילו רבנן מודו וכדמסיק הטור וכל האחרונים דהנך לקיוהא בעלמא עבידי וא"כ ודאי לא שמעינן להו מכללא דהא בכל חדא מינייהו איצטריך לאשמעינן היא גופא דלקיוהא עבידא ומכל זה היה נ"ל לכאורה שזה דחקו לר"ת לפרש במתניתין דעוברין היינו מעל השלחן ואם כן הא דקתני נמי כל שהוא ממין דגן ה"ז עובר היינו מעל השולחן ואפילו נתערב במשהו נמי עוברין מהשולחן מדרבנן וכן לענין נוקשה כל שיש בו שום חשש נוקשה אסורים מדרבנן מיהא באכילה כדאשכחן בשיאור דר"מ לר'

יהודה דאע"ג דלא חשיב ליה נוקשה דקאמר נותן לפני כלבו אפ"ה מודה דאסור באכילה מדרבנן כמ"ש התוס' בסמוך ולפ"ז קאמר רבי יהושע שפיר וכי מאחר ששנינו כלל גמור דכולן עוברין מהשולחן אם כן למה מנו את אלו וקתני בהן נמי לישנא דעוברין גופא. ולפ"ז קאמר גם כן דהרי אלו באזהרה לאו אכללא קאי אלא מילתא באפי' נפשיה כמ"ש בסמוך בלשון התוס' ולפ"ז נצטרך ג"כ לומר דכל מידי אסור במשהו אפילו נתערב קודם פסח אפ"ה אסורין לאכלן בפסח דחזר וניעור וכל זה דוחק ועוד הניחא לפר"ת אלא דאכתי לשיטת רש"י וריב"א דמתניתין קשה וצ"ע:

בתוספות בד"ה למה מנו תימא לרשב"א כו' ותירץ ר"י כו' ועוד הקשה כו' דהאיכא תכשיטי נשים כו' אלא ר"א הוא דקאמר לה עכ"ל. לכאורה נראה שעוד הקשה היינו הרשב"א ומסיק דר"א קאמר לה א"כ משמע מזה דהרי אלו באזהרה שייך אזה הכלל וסיומא דמלתא הוא דאל"כ אין מקום לקושיית הרשב"א הראשונה אע"כ כדפרישית ומסיק דכולה ר"א מסיק לה אלא דלפ"ז יש לתמוה בהא דמקשה הש"ס בסמוך מאן תנא ואי ס"ד דר"א מסיק לה תו לא שייך להקשות מאן תנא דהא קמן דר"א אמרה וסוגיא זו לא מצינו לכך נ"ל לפרש דהאי ועוד הקשה היינו ר"י שרוצה לפרש עוד תירוץ אחר אקושיית הרשב"א והיינו משום דעוד הקשה ר"י הא ת"ק לית ליה האי כללא דהאיכא תכשיטי נשים אע"כ דזה הכלל רבי אלעזר אמרה והא דקתני הרי אלו באזהרה ע"כ אתאן לת"ק כדחזינן בשקלא וטריא דשמעתין וממילא נמי דע"כ רבי יהושע אמילתא דר"א קאי דקאמר להאי כללא ור"י קאי בשיטת ר"א בהא ואם כן אין מקום לקושיית הרשב"א דהא לא שמעינן מהא דהרי אלו דאיירי לענין לאו או כרת כיון דהרי אלו באזהרה תנא אחרינא מסיק לה והא דמשמע לתלמודא דלאו ר"א מסיק לכולה מילתא דהרי אלו באזהרה היינו משום דאם לא כן לא הוי צריך למיתני הרי זה עובר בפסח אלא זה הכלל כל שהוא מין דגן הרי אלו באזהרה ואין בו כרת אלא על כרחך דהרי אלו באזהרה באמת אתאן לתנא קמא נמצא דכל זה לפירוש ר"י דקאי בשיטת רבינו תם דעוברין היינו לענין אכילה אבל הרשב"א שהקשה קושיא הראשונה סובר כשיטת רש"י וריב"א דלעיל וסובר גם כן דהאי זה הכלל ת"ק גופא מסיק לה לכולה מלתא ואי משום דהאיכא תכשיטי נשים איכא למימר דלא חייש להאי דיוקא דבלא"ה ע"כ לאו כלל גמור הוא דהאיכא כמה מיני נוקשה דשרו להשהותן כגון עריבת העבדנים ופת שעיפשה ומלוגמא וכן שיאור דר"מ לר"י אע"כ דהאי כללא לא איירי אלא במידי דחזי לאכילה כיון דת"ק סבר תכשיטי נשים לא חזי לאכילה כמ"ש התוס' לעיל דמאיס טפי א"כ ממילא דלא שייך בהאי כללא אלא דמי' למלוגמא ופת שעיפשה כנ"ל נכון ומוכרח בפי' התוס' ושיטת הגמ' ודוק היטב.

עוד מצאתי בס' תמים דעים סי' רמ"ה בשם הראב"ד ז"ל דת"ק ור"א לא פליגי לענין תכשיטי נשים אלא דת"ק לא חש לשנותו ור"א מוסיף על דבריו דכיון דמסקינן שלא הוצרכו לשנות אלא כדי שיהא בקי בהן ובשמותיהן כדי שיזהר לפרוש א"כ סבר ת"ק דכיון דמאיס ממילא פריש מיניה ואפושי פלוגתא לא מפשינן ודו"ק:

בפירש"י בד"ה מאן תנא כו' ותכשיטי נשים בעיניה הוא אבל נוקשה דאינו ראוי לאכילה כו' עכ"ל. ונראה דרש"י ג"כ מפרש כשיטת הראב"ד שכתבתי בסמוך דת"ק ור"א לא פליגי לענין תכשיטי נשים והא דנקיט רש"י בלישניה תכשיטי נשים טפי מאינך נראה דכיון דמלשון המקשה דקאמר מאן תנא דנוקשה בלאו ולא קאמר מאן תנא דאין בו כרת אלמא דפשיטא ליה טובא דנוקשה לאו חמץ מקרי ומאי פשיטות דהא לענין מי פירות אשכחן תנאי טובא דישרף מיד היכא שהוא נוקשה ובמס' מנחות איכא דנפקא ליה מקרא לרבות מנחת נסכים לחימוץ והיינו מי פירות דנוקשה הוא וכן לענין תודה כתבו התוס' כאן דאיכא קרא אע"כ דעיקר קושיית המקשה אנוקשה דאין ראוי לאכילה אמאי לקי הא קי"ל דכל איסורין שבתורה אין לוקין אלא דרך אכילתן כדמוכח לקמן במסקנא דכותח הבבלי ואם כן עיקר הקושיא מתכשיטי נשים דמאיס טפי כמ"ש התוס' לעיל והיינו דמקשה אסיפא דהרי אלו באזהרה ולא מקשה מרישא דקתני ואלו עוברין משום דרישא איירי לפרש"י לענין בל יראה ולא תליא בדרך אכילתן כן נ"ל ומזה הטעם עצמו הוצרך רש"י לפרש בתערובת חמץ שאינו בעין שנימוח כי היכי דתיהוי קושיית הגמרא מאן תנא דלקי דרש"י לשיטתו דטעמו ולא ממשו ולא מקשו דאין לוקין היינו דהיכא שנימוח גוף האיסור אע"ג שיש בו טעם כזית כא"פ אפ"ה לא לקי כמ"ש בס' פרי חדש בהל' פסח סימן תמ"ב בשיטת רש"י ז"ל ע"ש אלא דמאי דפשיטא ליה דכותח הבבלי נמי מיקרי טעמו ולא ממשו לדעתי אין זה מוכרח כמו שאבאר לקמן ומשו"ה נקיט רש"י כאן כגון כותח הבבלי ושכר המדי וא"כ עיקר הקושיא משכר המדי דודאי טעמו ולא ממשו משא"כ לשיטת הסוברים דטעם כעיקר דאורייתא אפילו בנימוח היכא שיש כזית בכא"פ וטעמו ולא ממשו דקי"ל דאין לוקין היינו היכא שאין בו כזית בכא"פ ולפי זה קושיית הגמ' דהכא לאידך גיסא מאן תנא דבלאו ולא בכרת דהא בהנך עירובי חמץ דמתניתין משמע דאיכא כזית בכא"פ כדמקשה הש"ס לקמן בפשיטות אי בכא"פ דאורייתא אמאי פליגי רבנן אדר"א בכותח הבבלי ושקלא וטריא דשמעתין לא משמע הכי ודו"ק:

בתוספות בד"ה מאן תנא כו' משמע בשמעתין דאי לאו דאיתרבי חמץ נוקשה למלקות אפילו איסור לא היה בו עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דלא ידע מהיכן משמע להו הכי אדרבה כל הפוסקים כתבו דאיסורא איכא וכדמוכח נמי מההיא דשיאור ישרף ולענ"ד

במחילת כבוד תורתו דמהרש"א ז"ל אגב חורפא ושיטפיה כתב כן שאם רוצה לומר בכוונת התוס' דאפילו איסור דרבנן אין בו הא ודאי ליתא שהרי כתבו להדיא דאפילו איסור לא היה בו ומדלא כתבו אפילו איסור ליכא אלמא דפשיטא להו דודאי לכ"ע אסור מדרבנן וכמ"ש התוס' להדיא בסמוך בד"ה ונותנו לפני כלבו דאפילו שיאור דר"מ לרבי יהודה דלא חשיב ליה נוקשה אפ"ה מודה ר"י דאסור מדרבנן כ"ש בנוקשה גמור וכמ"ש התוס' ג"כ בההיא דחיטי קורדנייתא דנוקשה הוא ואין חוששין לקידושין ועיין לעיל בלשון התוס' בפ"ק וכן בנוקשה דמי פירות כתבו התוס' דלכ"ע אסור מדרבנן משום נוקשה וכך הסוגיא פשוטה אלא דעיקר כוונת התוס' כאן דמאן דלית ליה מלקות בנוקשה ה"ה דלא היה בו שום איסור דאורייתא אלא איסור בעלמא מדרבנן והיינו דקשיא להו מסוגיא דחולין דאיירי לענין תודה אי מיקרי חמץ מדאורייתא או לא וכמו שאבאר דבריהם בסמוך ולפ"ז אזלו להו כל הראיות דמהרש"א ז"ל דמ"ש כל הפוסקים דעירובו איסורא מיהא איכא היינו מדרבנן כמו שדקדק הכ"מ בהדיא מלשון הטור שכתב דלחכמים ליכא אלא איסורא בעלמא והיינו מדרבנן וכן במה שהביא משיאור ישרף נמי היינו מדרבנן כמו שכתבו התוס' להדיא במנחות דף נ"ג ויבואר לקמן ואם כוונת מהרש"א ז"ל נמי לענין איסורא דאורייתא ומ"ש שכ"כ כל הפוסקים היינו כמ"ש הב"י מסברא דנפשיה לדקדק דלא כמשמעות לשון הטור אלא דלכ"ע איסורא דאורייתא נמי איכא ומשמע ליה נמי דההיא דשיאור ישרף היינו מדאורייתא מדאסור להשהותן ולא שת לבו לדקדק בל' התוס' דמנחות דכתבו דמספקא להו אי שיאור דר"י אסור מדאורייתא או מדרבנן אלא כוונת מהרש"א ז"ל לדברי התוספות דריש מכילתין שכתבו להדיא דאע"ג דשיאור נוקשה היא ומותר לאחר פסח אף לרבי יהודה דליכא אלא חד קרא אפ"ה אסור להשהותו מדרבנן וא"כ משמע לכאורה דשיאור דר"י מיהא תוך הפסח אסור מדאורייתא אף ע"ג דליכא מלקות דקתני והאוכלו פטור וכמו שאבאר בזה בסמוך אלא דלפ"ז יש לתמוה ביותר כמ"ש מהרש"א ז"ל דלא ידע מהיכא משמע להו משמעתין דהא ודאי מסוגיא דשמעתין יפה כתבו דמשמע דליכא איסורא דאורייתא דמהיכי תיתי ממ"נ אי ס"ל דחמץ נוקשה מיתרבו מכל מחמצת אם כן מלקי נמי לילקי ואי ליתא בכלל מחמצת דלא דרש כל אם כן איסורא מהיכא וכ"ש למאן דדריש כל לענין עירובו לחוד דחמירי ולא לענין נוקשה דקיל ולא הוי בכלל ריבוי דכל ואם כן איסורא דאורייתא היכא רמיזא ולכאורה היה נ"ל משום הא לא איריא דאיכא למימר דאפילו מאן דלא דריש כל היינו לענין חיוב מלקות אבל לענין איסורא לכ"ע דרשי כל כמ"ש התוס' לקמן ריש דף הסמוך בד"ה לענין חמץ נמי לענין דרשת כל דחצי שיעור וכמו שאפרש דבריהם

שם דה"ה לענין דרשת כל מחמצת ודלא כפירוש מהרש"א ז"ל שם מ"מ מהרש"א ז"ל וודאי לא נחית להכי כדמשמע מתוך פירושו שם ולקמן וכמו שאבאר במקומו אי"ה. ועוד דאכתי מוכחי התוספות שפיר משמעתין והיינו מדאמרינן בסמוך תניא כוותיה דרבי יהודה וכו' ואילו נוקשה לא קאמר אלמא נוקשה לר"א לית ליה וא"כ ע"כ דאפילו איסור אין בו מדאורייתא דממ"נ אי דריש כל נמי לענין נוקשה מלקי נמי לילקי דהא ר"א ע"כ דריש ריבוי דכל אף לענין מלקות כדס"ל בעירובו אע"כ דלא דריש כל לענין נוקשה אלא לענין עירובו וא"כ איסורא דאורייתא בנוקשה מהיכא תיתי ואם כן יפה כתבו דמאן דל"ל מלקות בנוקשה והיינו ר"א דברייתא אפילו איסורא דאורייתא אין בו וכ"ש לחכמים דמקילי טפי מדר"א אף לענין עירובו כ"ש בנוקשה דקיל. כנ"ל ליישב להוציא מידי ספיקא דמהרש"א ז"ל שכתב דלא ידע מנא להו ולמ"ש הוכחה גמורה היא. מיהו בעיקר כוונת התוס' אפרש בענין אחר בסמוך ודוק היטב:

שם מאן תנא כו' משמע בשמעתין כו'. כבר כתבתי בסמוך דהכי משמע טובא מסוגיא דשמעתין אלא מדסמכו התוס' דבריהם אלשון המקשה גופא דקאמר מאן תנא צריך לפרש דבריהם דמלשון המקשה גופא דייקו ויש לפרש דבריהם כמ"ש בס' ט"ז בא"ח סי' תמ"ב דאי ס"ד דאיכא איסורא דאורייתא לכ"ע לא שייך להקשות מאן תנא דהא מתניתין לא אירי במלקות ע"ש אלא שבספר חק יעקב קרא מלא בתמה תמוה על בעל הט"ז דהרי אלו באזהרה היינו ממלקות ולענ"ד אין בזה שגיאה לבעל ט"ז דוודאי אשכחן טובא דהרי אלו באזהרה היינו אע"ג דליכא מלקות אלא איסור דאורייתא גרידא והכי איתא להדיא בברייתא דריש פ' יוה"כ דאיתיביה ר"י לר"ל כל חלב לא תאכלו יכול כל שישנו בעונש ישנו באזהרה וחצי שיעור הואיל ואינו בעונש יכול אינו באזהרה ת"ל כל חלב אלמא דבחצי שיעור אע"ג דליכא מלקות אלא איסור גרידא אפי' הכי קתני בהן דישנה באזהרה וכהנה רבות בתלמוד דעונש לחוד ואינו מלקות ואזהרה לחוד לאו גרידא ומהא דקתני במתניתין ואין בו כרת ולא קתני ואין בו מלקות נמי ליכא למישמע מיניה כיון דעיקר מיעוט היינו מקרא דכי כל אוכל חמץ ונכרתה דבעינן חמץ גמור משו"ה קתני ואין בו כרת וממילא דלאו נמי ליכא ואשכחן נמי כה"ג טובא בש"ס דקתני פטור מכרת אף ע"ג דליכא נמי מלקות דהא בהא תליא וצא ולמד מלשון הרמב"ם ז"ל בהא מילתא גופא שכתב דשיאור שהכסיפו פניו הרי זה אסור לאכלו ואין בו כרת ומדהשמיט דין המלקות אלמא דליכא מלקות דפוסק כסתם מתניתין דשיאור ישרף והאוכלו פטור ואין להאריך כאן בזה ויבואר במקומו ואף ע"פ שפוסק צריך לפרש דבריו יותר אפ"ה סמך עצמו דבמ"ש דאין בו כרת נשמע דמלקות נמי ליכא ועוד דאכתי קשה לרב נחמן דלא

מוקי למתניתין כר"מ דע"כ לא קאמר אלא בנוקשה אבל בתערובת לא ואי ס"ד דאיסורא דאורייתא איכא לכ"ע שפיר מצי לאוקמי מתני' כר"מ ומתני' מילי מילי קתני דזה הכלל כל שהוא מין דגן בין עירובו בין נוקשה לעולם איכא אזהרה דהיינו איסורא אבל אין בהן כרת בשניהם אבל לענין מלקות בעירובו ליכא ובנוקשה איכא אע"כ דהיכא דליכא מלקות איסורא דאורייתא נמי ליכא למאן דלא דריש כל להא מילתא וכדפרישי. כ"ז כתבתי ליישב לפי שיטת בעל ט"ז:

אמנם כן נלע"ד כשנדקדק בהמשך ל' התוס' ובעיקר קושיית ר"י נ"ל לפרש בפשיטות בדרך היותר קרוב משום דמסוגיא דחולין דקאמר הש"ס אי לר"מ מדלקי עליה חמץ מעליא הוא אע"ג דליכא כרת אע"כ משמע מזה דהש"ס חושב לסברא פשוטה כיון דשיאור לר"מ נוקשה הוא ממילא חמץ גמור הוא דנוקשה מיקרי חמץ אלא הא דפטור מכרת היינו מגזירת הכתוב דבעינן חמץ גמור טפי לענין כרת מיתורא דקרא והיינו דקשיא ליה לר"י דבשמעתין לא משמע הכי מדמקשה הש"ס מאן תנא דעירובו נוקשה בלאו ולא קא מתמה לאידך גיסא מאן תנא דאין בו כרת אע"כ דמסברא לא מיקרי חמץ כלל ואפילו איסור לא היה בו אי לאו דרבייה קרא למלקות כדמשמע בשמעתין נמי בסמוך ואם כן קשיין סוגיות אהדדי דכיון דמצרכינן קרא יתירא לענין חמץ אלמא דליתא בכלל חמץ כלל מסברא אלא דהכא מרבינן לה מכל מחמצת דמיקרי נמי מחמצת וא"כ בתודה דכתיב חמץ ולא מחמצת ולא כל משמע דאין נוקשה בכלל וקשיא סוגיא דחולין כנ"ל נכון ודו"ק:

בא"ד ותימא לר"י דבפ"ק דחולין כו' ע"ש. לכאורה אין קושיית ר"י נמשך לדברי התוס' הקודמין לא מיבעיא למאי דמשמע מפי' מהרש"א ז"ל דמ"ש התוס' דמשמע בשמעתין היינו דאיסורא דרבנן נמי ליכא א"כ אין זה ענין לקושיית ר"י דאפילו אי איכא איסורא דרבנן נמי שייכא קושיית ר"י דהתם ודאי לענין תודה דאורייתא איירי אלא אף אם נפרש ל' התוס' כמ"ש לענין איסור דאורייתא אפ"ה מצי ר"י להקשות בפשיטות דאף אי אית ביה איסורא דאורייתא לכ"ע או אפילו מלקות משום דהוי בכלל מחמצת או בריבוי דכל אפ"ה לא מקשה מידי מפ"ק דחולין דכיון דליכא כרת בנוקשה ולא הוי בכלל חמץ גמור איכא למימר דלא מיקרי נמי חמץ לענין תודה וכ"ש לפי' מהרש"א ז"ל בשמעתין בסמוך דלאו מיתורא דכי כל אוכל חמץ ממעטינן להו מכרת אלא מפשטא דקרא דלא מיקרי חמץ אם כן קשה מתודה דפ"ק דחולין אבל למאי דפרישית בסמוך א"ש שזה בעצמו קושיית ר"י דפ"ק דחולין משמע דנוקשה מיקרי חמץ גמור אי לא דמעטיה קרא מגזירת הכתוב לענין כרת ומייתורא דקרא כמו שאפרש ובשמעתין משמע איפכא דלמלקות

ולאיסורא נמי צריכא קרא משום דלא הוי בכלל לשון חמץ כנ"ל. מיהו קשיא לי מאי מקשה ר"י מסוגיא דפ"ק דחולין דלמא סוגיא דהתם אמסקנא דהכא קאי דתניא כוותיה דר"י דלר"א נוקשה לית ליה וא"כ ע"כ דמתניתין דהכא ר"מ היא וסבר דתרווייהו בעירובו ונוקשה הן באזהרה וקשה מנ"ל לר"מ לרבות תרווייהו דלמא רבוי דכל מחמצת לא אתי אלא לרבות עירובו לחוד כדס"ל לר"א או נוקשה לחוד אי ס"ל דנוקשה חמיר טפי ול"ל דלר"מ מרבינן תרווייהו מכל ולר"א חדא דאכתי במאי קמיפלגי אע"כ דבהא גופא פליגי דלר"א נוקשה לא הוי בכלל חמץ כלל ולא שייך לרבות מריבוי דכל ומשו"ה מוקי לה בעירובו דאשכחן מיהא בעלמא איסור דאורייתא אי משום דחצי שיעור אסור מן התורה אי משום דטעם כעיקר וכ"ש למאי דמסקינן דאית בהו כזית בכא"פ וכמו שיבואר אי"ה ור"מ סבר דאדרבא נוקשה לא צריך קרא לרבויי דחמץ גמור הוא אלא דמעטינהו רחמנא מכרת וריבוי דכל נמי לעירובו כר"א ואם כן מקשה הש"ס שפיר בפ"ק דחולין לר"מ מדלקי עליה ולא מוקי לקרא לעירובו דס"ל נמי דלקי אלמא דנוקשה חמץ גמור הוא ולא צריך קרא אלא למעטו מכרת ובלא"ה קשיא לי על תמיהתו של ר"י ועל תירוצו דהתם איכא נמי שום קרא וסתם דבריו ולענ"ד בפשיטות מצינן למימר דמה"ט גופא דמרבי ר"מ נוקשה בפסח מריבוי דכל כמו שפרש"י ומה"ט אמרינן דכ"ש עירובו והיינו משום דתרווייהו מכל נפקא או משום דעירובו לא צריך קרא אם כן מה"ט גופא מצינן למימר דמרבי ר"מ נמי נוקשה לענין מנחות מרבויא דכי כל שאור דמפיק לה לקמן אליבא דר"א לעירובו אם כן לר"מ מוקי לה לנוקשה ולעירובו כיון דשקולין הם או משום דעירובו ל"צ קרא כמו לענין פסח. וכ"ש דלמאי דמסקינן בפרק כל המנחות דף נ"ז ר' יוחנן אליבא דר"ע דמרבינן מנחת נסכים לחימוץ והיינו משום דמגבלה במים והוי מי פירות עם מים דנוקשה מיהא הוי כדאיתא התם ע"ש ובתוס' דף נ"ג אם כן הרי לפנינו דאדרבא במנחות איכא ריבויא טפי לענין נוקשה מלענין פסח ויש ליישב ודו"ק ועיין לקמן בסוף הסוגיא. ובהכי הוי א"ש נמי הא דמקשה בסמוך ור"א עירובו בלאו מנ"ל ולא מקשה הכי לר"מ נוקשה בלאו מנ"ל אע"כ דנוקשה לר"מ מסברא אית ליה וממילא מוקי לרבויא דכל לענין עירובו וה"ט דר"י דקאמר שמעינן לר"מ דנוקשה בלאו וה"ה לעירובו דברוב הספרים גרסינן ה"ה כמ"ש מהרש"א ז"ל:

בא"ד ואור"י דהתם נמי איכא שום קרא דמרבינן מיניה חמץ נוקשה עכ"ל. ובפ"ק דחולין ביארו יותר דאיכא שום יתור לריבויא דנוקשה. ולענ"ד אף שאיני כדאי להשיב על דברי ר"י מ"מ תורה היא וללמוד אני צריך דאי ס"ל דאיכא קרא לרבויי נוקשה אם כן אכתי מאי קמבעיא ליה לרבי זירא בפ"ק דחולין בשיאור דר"י דהיינו אי לר"י ספיקא הוי ונפיק

ממ"נ אי בריה הוי ולא הוי בכלל חמץ ולא בכלל מצה ואמאי הא איכא יתורא דקרא דנוקשה לענין תודה חמץ מיקרי ומסתמא דאין לחלק בין שאר נוקשה לנוקשה דשיאור כדמשמע בשמעתין וכמ"ש כל הפוסקים שפסקו דלא כסתם משנתינו דאלו עוברין לא לענין עירובו ולא לענין נוקשה משום דאידך סתמא דלקמן עדיף דתנן שיאור ישרף והאוכלו פטור אלמא דבנוקשה ליכא מלקות ואי ס"ד דנוקשה דשיאור דרבי יהודה לא חשיב כשאר נוקשה וכ"ש שיאור דר"מ אם כן אמאי דחינן לסתם מתניתין דאלו עוברין מהלכה משום אידך סתמא דלקמן דהא לא קשיין אהדדי דלעולם בעירובו ונוקשה דקחשיב במתניתין דאלו עוברין הן באזהרה והא דקתני לקמן שיאור ישרף היינו דשיאור דר"י נמי לא חשיב נוקשה אלא איסורא דרבנן. ועוד דא"כ רבי יהודה בהאי יתורא דתודה מאי דריש ביה דהא לא שייך בתודה שום נוקשה אחרינא אלא נוקשה דשיאור לחוד אם לא שנאמר דעיקר הריבוי היינו לענין מחמיצין בתפוחים כדמוקי התוס' דהיינו נוקשה דמי פירות וכ"ז דוחק גדול ועוד דכיון דמרבינן מיהא בתודה דנוקשה מיקרי חמץ אם כן אמאי קסבר ר"א בסמוך דעירובו בלאו ומרבי ליה מכל ואילו נוקשה לא קאמר ואדרבה טפי אית לן לרבויי נוקשה דאשכחן דמיקרי חמץ לענין תודה דקדשים ואף לקולא כ"ש דיש להחמיר ולקרותו חמץ להחמיר לענין פסח משא"כ עירובו לא אשכחן דחייב מלקות בשום דוכתא כדמשמע בשמעתין וכמו שיבואר וצ"ע גדול ליישב תירוץ ר"י דהא למאי דפרישית בסמוך בלא"ה נתיישב קושיית ר"י כדפרישית ודוק:

בגמרא אמר רב יהודה אמר רב ר"י היא שמעינן לר"מ דאמר נוקשה בלאו וכ"ש עירובו כו'. לגירסא זו דגרסינן כל שכן ובסמוך נמי במילתא דרב נחמן איפכא נוקשה וכ"ש עירובו ואם כן הסוגיא תמוה דהו"ל סברות הפוכות אלא דאף אי גרסינן בתרווייהו ה"ה נמי קשה מהיכי תיתי הוי ה"ה כיון דהאי מילתא לחוד והאי לחוד ואי משום דתרווייהו מרבינן מכל אם כן מאי דחי ר"נ ע"כ לא קאמר ר"מ הא שפיר קאמר ר"י דמרבינן תרווייהו מכל כדאית ליה לר"נ גופא אליבא דר"א ועוד דמאי מייתי תניא כוותיה דר"נ דר"א נוקשה בעיניה לא קאמר וע"כ דלאו הא בהא תליא אם כן מאי קאמר ר"י נמי דר"מ הוא דלמא ר"מ לא קאמר אלא בנוקשה לחוד כדדחי ר"נ ואי משום דהוי סברות הפוכות ר"מ ור"א אדרבה השתא קשה טפי במאי קמיפלגי דר"א לא מרבי מריבוי דכל אלא חדא ור"מ מרבי תרווייהו ואדרבא טפי אית לן למימר דכ"א מרבי חדא דדמי ליה טפי מסברא ולא הוי סברות הפוכות כיון שאין ענין זה לזה אלא בטעמים שונים וכ"ש לתירוץ ר"י דלר"מ מרבינן נוקשה בתודה שלר"א ע"כ לית ליה כדפרישית איכא למימר דלענין דרשא דתודה לחוד פליגי דר"מ דריש לה משו"ה מרבי ליה נמי לענין פסח מריבוי דכל

כיון דאשכחן מיהא דאיקרי חמץ ור"א לית ליה האי דרשא וניחא ליה לאוקמי ריבוי לענין עירובו דאשכחן מיהא צד איסור אי משום חצי שיעור או היתר מצטרף לאיסור כדאשכחן בנזיר וחטאת או משום טעם כעיקר כמו שאבאר אי"ה באריכות. ותחלה אבא ליישב הסוגיא לפי שיטת רש"י והרמב"ם ז"ל שכתבתי במשנתינו דאלו עוברין היינו בבל יראה וכתבתי גם כן דלפ"ז מצינן למימר דר"א דמתניתין ור"א דברייתא בסמוך חד ר"א הוא ואם כן מצינן לפרש דהא דקאמר בגמרא מאן תנא ומצינן בפיסקא דהרי אלו באזהרה ולא בזה הכלל היינו משום דהא גופא מספקא ליה אי הרי אלו באזהרה נמי מדברי ר"א הוא וכדמשמע להרשב"א ז"ל בד"ה למה מנו אלו דהרי אלו באזהרה אתאן לת"ק והיינו סתם משנה דר"א היא ואהא קאמר ר"י אמר רב ר"מ היא דאשכחן ליה בעלמא דאיירי לענין איסור אכילה במלקות לענין נוקשה ואם כן ממילא אית לן למימר מסתמא דהרי אלו באזהרה נמי ר"מ היא וקתני דה"ה לעירובו ולית לן לאוקמי דהרי אלו באזהרה ר"א קאמר לה דהא נוקשה בעיניה לענין אכילה לית ליה כדתניא כוותיה לקמן ורב נחמן לא ניחא ליה לאוקמי דהרי אלו באזהרה אתאן לת"ק ור"מ היא דע"כ לא קאמר אלא לענין נוקשה ולא לענין עירובו דהא בעירובו פליגי חכמים עליה דר"א ומסתמא הלכה כחכמים וממילא דר"מ נמי ס"ל כחכמים כיון דע"כ הרי אלו באזהרה יחידאה היא דרבנן פליגי א"כ טפי אית לן למימר דר"א הוא דקאמר זה הכלל ומסיק נמי דהרי אלו באזהרה השתא מסיק הש"ס שפיר תניא כוותיה דר"י דהא ר"א נוקשה בעיניה לא קאמר ואי ר"א דמתניתין הוא אם כן אמאי לא קאמר נוקשה ועכ"פ הול"ל רבותא בתכשיטי נשים לאפוקי מדרבנן דפליגי עליה אע"כ דר"א גופא מחלק בין איסור בל יראה דשייך אפילו בתכשיטי נשים ובין איסור אכילה דתליא בראוי לאכילה כמו בכל האיסורין דבעינן דרך אכילתן כדפרישית במתניתין ואם כן ממילא דעוברין בפסח והרי אלו באזהרה לאו הא בהא תליא ואם כן ממילא אית לן למימר דסתם מתניתין ר"מ היא ולא לאוקמי לבר מהלכתא. ועפ"ז יש ליישב ג"כ שיטת הטור בסי' תמ"ב שכתב דכל אלו לר"א בלאו והקשו כל המפרשים עליו דהוי דלא כתניא כוותיה דר"י דר"א נוקשה בעיניה לא קאמר ולמאי דפרישית אתי שפיר דעיקר דיוקא דתניא כוותיה היינו לענין תכשיטי נשים דלא נימא דמתני' אתיא דוקא כר"א דקאמר זה הכלל דמשמע אף תכשיטי נשים ובהא קאמר דליתא דהא ר"א גופא מיהא מודה בתכשיטי נשים דלא מיתסרא באכילה למלקות אע"כ דהרי אלו באזהרה כר"מ נמי אתיא והשתא דמוקמינן לה אפילו כר"מ צ"ל דר"א נמי הכי ס"ל אלא בתכשיטי נשים לכ"ע אית להו מלקות בתכשיטי נשים וכיון שהטור השמיט תכשיטי נשים אם כן יפה כתב דלר"א כולהו בלאו וניחא ליה למינקט

ר"א טפי מדר' מאיר כיון דר"א פריט להו בהדיא כותח הבבלי ואינך כנ"ל נכון לפי שיטת רש"י דמפרש לשקלא וטריא דשמעתין לענין תכשיטי נשים ודוק היטב:

ובדרך אחר נ"ל לפרש דרבי יהודה ורב נחמן פליגי בפלוגתא דאביי ורב דימי לקמן דף הסמוך דר"י אמר רב ס"ל כרב דימי דכזית בכא"פ אפילו ע"י תערובת הוי דאורייתא בכל האיסורין אלא הא דפליגי רבנן עליה דר"א בכותח הבבלי ואינך היינו משום דלית בהו כזית בכא"פ דאי משטר שטיר בטלה דעתו וה"ה לשכר המדי נמי אין דרך לשתות בכא"פ ובטלה דעתו כפרש"י לקמן ואם כן שפיר קאמר כיון דר"מ אית ליה דנוקשה בלאו אע"ג דאין ראוי לאכילה כפרש"י דשמעתין לענין שיאור ואפ"ה מרבינן לה לענין חמץ דלא אמרינן בטלה דעתיה אלא באוכל תליא מילתא אם כן שפיר קאמר כ"ש לעירובו דכותח הבבלי ואינך דהאיכא כזית בכא"פ וא"כ היכא דאכיל להו בכא"פ כמו כל האיסורין חייב מלקות ולא אמרינן בטלה דעתו במכ"ש דהנך דלאו בני אכילה נינהו כקולן של סופרים ותכשיטי נשים ומדמדמה להו לשיאור אלמא דשיאור נמי אין ראוי לאכילה לרוב אדם כ"א למי שדעתו יפה כ"ש בהנך ורב נחמן סבר דבכא"פ ע"י תערובת לא הוי דאורייתא למאן דלית ליה טעם כעיקר או אפילו למאן דאית ליה טעם כעיקר אלא דהנך לאו לטעם עבידי אלא לקיוהא כמ"ש המפרשים ויבואר לקמן אלא דמגזרת הכתוב מרבינן להו לר"א וא"כ שפיר קאמר ר"נ דע"כ לא קאמר ר"מ אלא בנוקשה דמרבינן ליה מכל מחמצת משא"כ עירובו לא שייך לרבויי לענין חמץ טפי מלענין שאר איסורין כנ"ל נכון ובזה יתיישבו גם כן דברי הטור ואין להאריך והמשכיל יבין מדעתו ודוק היטב:

בתוספות בד"ה ונותנו לפני כלבו כו' מדאורייתא אפילו באכילה שרי כו' אלא מדרבנן אסור עכ"ל. ולכאורה נ"ל להכריח מכאן דרבי יהודה אית ליה נמי דנוקשה איסורא דאורייתא אית ביה ומשו"ה קאמר בשיאור דידיה שהוא כקרני חגבים דישרף והאוכלו פטור דנהי דפטור ממלקות היינו משום דספיקא הוי או משום דבריה הוי ולאיסורא ולא למלקות והיינו דאיבעיא לן בפ"ק דחולין ולא איפשטא ומשמע דבכל נוקשה שייך למיבעי הכי ומשו"ה ישרף משא"כ בשיאור דר"מ לר"י דלא הוי אלא מדרבנן משו"ה לא מחמיר לאוסרו בהנאה אלא באכילה לחוד. אבל אם נאמר דשיאור דר"י גופא נמי לא מיתסר אלא מדרבנן משום דלית ליה נוקשה כלל וא"כ כיון דהכסיפו פניו וכקרני חגבים תרווייהו מדרבנן לרבי יהודה מאי שנא דבקרני חגבים ישרף ובהכסיפו פניו נותנו לפני כלבו אם לא שנאמר דלענין אכילה כיון דאשכחן צד כרת בחמץ גמור החמירו חכמים בהכסיפו פניו אטו קרני חגבים וקרני חגבים אטו חמץ גמור משא"כ בהנאה דליכא אלא איסור לאו אלא דבעלמא אמרינן בגמרא מה לי איסור לאו ומה לי איסור כרת ועמ"ש בזה

לעיל בפ"ק בהא דקאמר רבי יהודה תולין כל חמש ועי"ל כדפרישית בסמוך דר"י לא פליג לענין נוקשה אדר"מ דאסור מדאורייתא דלוקין עליו אלא דבנוקשה דשיאור דרבי יהודה גופא לחוד הוא דמספקא ליה אי ספיקא הוי או בריה הוי כדאיתא בפ"ק דחולין ובכלל הספק ובריה היינו אי דמי לשאר נוקשה או לא מיהו לשון בריה לא משמע הכי אלא דבכל נוקשה דרמיזא באורייתא לר"מ הוא דמספקא לגמרא אי לר' יהודה ספיקא הוי אי מרבינן להו מכל או לא או משום דרבינהו רחמנא למלקות ולא לכרת איכא למימר דבריה הוי כן נ"ל לפי משמעות הסוגיא דחולין ובר"פ כל המנחות דף נ"ג משמע דלרב חסדא פשיטא ליה דשיאור דר"י לר"י בריה הוי ע"ש ועמ"ש שם בתוס' ובדף נ"ד שם כתבו התוספות דיש להסתפק בשיאור דר"י לר"י אי ס"ל דאסור מדאורייתא או מדרבנן וכמדומה לי שנעלם כל דברי התוספות שם ממרן הב"י סימן תמ"ב ומבעל טורי זהב וממהרש"א ז"ל ודוק היטב:

בגמרא תניא כוותיה דר"י כו' ואילו נוקשה בעיניה לא קאמר ועיין מה שהקשו בתוספות למאי דמשמע דגירסתם בדרב נחמן דכ"ש הוא ולא ה"ה מיהו מה שתירצו דהו"ל למיתני לאשמעינן דלית ביה כרת נראה דחוק קצת דמאי דמסיים ר"א בברייתא על חמץ דגן גמור ענוש כרת ממילא משמע דליכא כרת אלא בחמץ גמור ולא בנוקשה דלא מיקרי חמץ גמור אלא חמץ נוקשה ומכ"ש למאן דגריס בדר"נ ה"ה לא שייך לתרץ כתירוצם. וכבר כתבתי ליישב לפי שיטה ראשונה למאי דבעינא למימר דלשיטת רש"י והרמב"ם ז"ל ר"א דמתניתין ור"א דברייתא חד ר"א הוא ואם כן שפיר קאמר ואילו נוקשה לא קאמר דהיינו תכשיטי נשים כדקאמר במתניתין דלא שייך לומר דכ"ש הוא או ה"ה דהא חכמים פליגי בהא וכ"ש לפי' הר"ן דתכשיטי נשים היינו נוקשה ע"י תערובת אם כן הו"ל למיתני לרבותא דודאי לקושטא דמילתא לא שייך לחלק אלא אי מרבינן תרווייהו מריבויא דכל ה"ה דמרבינן נמי נוקשה דע"י תערובת דמדאורייתא לא שייך לחלק בין חדא לריעותא או תרתי לגריעותא דכולהו מריבויי אתיין אי כל ריבוי גמור משמע אע"כ דר"א לא מרבי אלא חדא והיינו ע"י עירובו לחוד:

מיהו נ"ל לפרש עוד בדרך אחר לכל הפירושים אף לשיטת התוס' דר"א דבריית' לאו ר"א דמתני' הוא והיינו משום דבלא"ה קשיא לי דהא דקאמר ואילו נוקשה לא קאמר דאטו כי רוכלא ליתני כל דיני חמץ דלמא לא איצטריך לומר עירובו בלאו אלא לאפוקי מחכמים דפליגי עליה ואמרו בלא כלום משא"כ לענין נוקשה לא איצטריך ליה לאשמעינן דבלא"ה שמעינן לה מדר"מ דקאמר שיאור ישרף והאוכלו בארבעים וכ"ש למאי דפרישית דלפי' התוס' ע"כ במתני' גרסינן רבי אליעזר שהוא חבירו של רבי יהושע

דקאמר וכי מאחר ששנינו כו' ור"א דברייתא ע"כ ר"א בן שמוע שהוא תלמידו של ר"מ או חבירו דרבי יהודה בן בבא סמכינהו כדאיתא פ"ק דסנהדרין וא"כ ר"א בן שמוע אדר"מ סמיך אע"כ דאכתי שפיר קאמר ואילו נוקשה בעיניה לא קאמר דהול"ל לאפוקי מדרבי יהודה דפליג אדר"מ והיינו אם נאמר דטעמא דר"י דאמר אף בשיאור דנפשיה האוכלו פטור היינו משום דלית ליה מלקות בשום נוקשה. אלא דאף לאידך גיסא שכתבתי דאיכא למימר דר"י גופא מודה בשאר נוקשה דבמלקות ולא בכרת כר"מ ולא פליג אלא בשיאור אי מיקרי נוקשה או לא כדפרישית דאכתי לפי זה נ"ל דכ"ש דשפיר קאמר אר"י אמר רב דמתניתין כר"מ דנוקשה בלאו וה"ה לעירובו דכיון דמרבי אפילו הכסיפו פניו דהוי נוקשה ולר"י אפילו קרני חגבים לא הוי נוקשה ולא אשכחן פלוגתא רחוקה כזו אע"כ דבהא פליגי דר"מ סובר דריבוי דכל מחמצת הוי ריבוי גמור וכל מאי דמצינן למימר שיש בו צד מחמצת מרבינן מינה ומשו"ה מרבינן אף הכסיפו פניו שהוא בכלל מחמצת קצת וכ"ש לעירובו דמרבי מכל דהא אשכחן צד איסור בעירובו בשאר איסורים בנזיר וחטאת כדלקמן והוי נמי בכלל לשון כל מחמצת אלא דרב נחמן דלא נחית להאי סברא וקאמר ע"כ לא קאמר ר"מ אלא בנוקשה ולא בעירובו היינו משום דס"ל דר"מ נמי לא מרבי מריבויא דכל אלא חדא והיינו נוקשה והכסיפו פניו בכלל נוקשה הוא לכ"ע אלא ר' יהודה דפליג היינו משום דלית ליה נוקשה כלל דלא דריש כל ואם כן שפיר מסיק הש"ס תניא כוותיה דר"י ולאפוקי מדרב נחמן דאי כר"נ דס"ל דר"י פליג בכל נוקשה אם כן הוה ליה לר"א למימר נמי נוקשה לאפוקי מדר"י דפליג אדר"מ ואי משמע לן דר"י לא פליג ומודה בנוקשה אלא דס"ל דאפילו קרני חגבים לא הוי נוקשה דריבוי דכל חדא משמע והיינו שאר נוקשה כגון מי פירות דראוי לאכילה וכן זיתום המצרי ואינך ור"מ מרבה אפילו הכסיפו פניו משום דכל ריבוי גמור הוא לכל מילי אם כן ה"ה לעירובו. כנ"ל נכון. ובזה נתיישב היטב הדק לשון הטור סימן תמ"ב שכ' דלר"א כל אלו בלאו אפילו נוקשה והיינו משום דלקושטא דמילתא לא איצטריך לר"א למיתני נוקשה דליכא מאן דפליג דע"כ רבי יהודה נמי מודה בנוקשה כדמשמע מסוגיא דפ"ק דחולין דהא דפטור בשיאור ממלקות היינו משום דספיקא הוא או בריה והיינו דמספקא ליה נמי בברייתא כדמוכח מאיבעיא דרבי זירא וכ"ש למאי דפשיטא ליה לרב חסדא בפרק כל המנחות דשיאור דר"י לר"י מדאורייתא הוא מדמקשה ואימא לא תאפה חמץ אלא שיאור אלמא דבריה הוא והיינו נוקשה ואם כן ע"כ אית ליה לר"י נוקשה אלא כיון דפטור מכרת משמע דבריה הוא. ובזה צדקו דברי הטור דמאי דאמרינן תניא כוותיה לאפוקי ממאי דדחה רב נחמן הוא ממ"נ כדפרישית. והדברים ברורים למבין בעז"ה ודוק היטב:

שם לכדתניא מחמצת אין לי אלא שנתחמץ מאיליו מחמת ד"א מניין כו' לעיל פ' כל שעה כתב ריב"א דע"כ דבר אחר היינו דלאו מינו דאי ע"י שיאור הוי חמץ טפי מנתחמץ מאליו אלא דלפ"ז איכא למידק א"כ מנ"ל לרבויי מחמת ד"א דלאו מינו דלמא מחמצת איצטריך לנתחמץ מאליו דלא תימא דוקא נתחמץ ע"י שאור מיהא לר"מ דר"פ כל המנחות לא קשיא מידי דהא לא שני ליה כלל בין נתחמץ ע"י שאור או מאליו אף לענין מנחות משא"כ לר"י דאמר התם דע"י עצמו אינו מן המובחר לענין מנחות אלא דוקא ע"י שאור אם כן סד"א דעל חמץ גמור שע"י שאור קפיד רחמנא ולא נתחמץ מאליו משו"ה איצטריך מחמצת ואכתי ע"י ד"א דלאו מינו מנ"ל ובזה היה נ"ל ליישב קושיית התוס דשמעתין בד"ה ההיא כל דקשיא להו תרי כי כל כתיבי ולמאי דפרישית א"ש דאי לאו ריבוי דכי כל הו"א דמחמצת לא אתי אלא לנתחמץ מאליו ולא ע"י ד"א דלאו מינו משו"ה איצטריך כי כל לרבויי ולר"מ דלא איצטריך להכי איכא למימר דמיתורא דכי כל מרבי ר"מ שאור דרבי יהודה לכרת דהיינו כקרני חגבים כנ"ל. ובמ"ש מהרש"א ז"ל דמגופא דחמץ דרשינן ולא מיתורא כבר כתבתי דלכאורה א"א לפרש כן בשמעתין אלא מייתורא כפי' בעל המאור והר"ן ז"ל או מדשני בלישניה כמ"ש בשם הראב"ד ז"ל בס' תמים דעים ובמ"ש עוד מהרש"א ז"ל דלר' יהודה ודאי מדשני בלישניה ידעינן לה משא"כ לת"ק ילפינן מפשטא ולא ידענא מה הועיל בזה דאכתי קושייתו דמהרש"א ז"ל במקומו דמאי מקשה לקמן ומאי חזית למעט עירובו מכרת אימא איפכא ומאי קושיא דלמא ר"א גופא כר' יהודה דמדאפקיה בלשון מחמצת ושני בלישניה הוא דשמעינן למעט עירובו מכרת ויש ליישב ובעיקר קושייתו מסוגי' דלקמן דמאי חזית אבאר במקומו ודו"ק:

דף מג:

בתוספות בד"ה סד"א כו' יש מקשים למה נשים חייבים בציצית כו' כדדרשינן בערכין גבי כהנים כו' עכ"ל והניחו בקושי'. ולענ"ד יש ליישב לפמ"ש בכמה מקומות בש"ס והעיקר בקידושין דלעולם לא שייך למילף בהקישא או בג"ש אלא היכא שמפורש בא' מהם בפירוש שייך למילף אידך מיניה בהקישא או בג"ש משא"כ היכא דלא ידעינן לחד מינייהו אלא מסברא או מכללא תו לא שייך למילף אידך מיניה כיון דלא שייך האי סברא וכללא באידך קרא אם כן כל חדא תיקו אדוכתיה וכ"ש היכא דאיצטריך ההיקש או ג"ש בלא"ה לא שייך למימר בכה"ג אין היקש וג"ש למחצה לסתור הסברא או הכלל והוכחתי כן בראיות ברורות. ואם כן לפ"ז א"ש דכלאים וציצית דלא ידעינן נשים לחייבם בכלאים בפי' אלא מכללא דחייבים בכל מצות לא תעשה ואם כן כיון

דבציצית לא שייך האי כללא ואדרבה איכא כללא להיפך דמ"ע שהזמן גרמא פטורין אם כן לא שייך הכא הקישא וכ"ש דהקישא לא מיותר דאיצטריך לכהנים ולכלאים בציצית משא"כ הכא שפיר קאמר דאי לאו דמרבינן מכל לחייבן בחמץ הו"א דאתי הקישא דחמץ למצה לפטורא כיון דבמצה מצינו מפורש לפטורי מג"ש דסוכה דכתיב האזרח והיינו כתירוץ השני שכ' בשם ר"י משום הכי איצטריך כל לרבות נשים לחיוב חמץ והשתא נמי ילפינן שפיר הקישא דמצה לחמץ כיון דבחמץ כתיב מפורש כנ"ל נכון. אח"ז ראיתי בלשון התוס' פ"ק דערכין שתירצו קושייתם דהכא והן הדברים שכתבתי וא"א לפרש דבריהם בענין אחר אלא על הדרך שכתבתי. ומה שהניחו כאן בקושיא היינו משום דבכמה דוכתי משמע להדיא דהתוס' לית להו האי כללא שכתבתי לענין ההיקש והג"ש כמבואר אצלינו במס' גיטין וקדושין לענין הקישא דויצאה והיתה וג"ש דלה לה מאשה ועיין בתוס' לעיל דף כ"ד ע"ב בד"ה אמרת ק"ו. והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

בגמרא ומאי חזית דהאי כל לרבויי נשים ומפקת עירובו אימא לרבויי עירובו. ולכאורה יש לתמוה דמאי ס"ד לרבויי עירובו דליתא בכל התורה כולה כדאמרינן בסמוך טפי מנשים דאדרבה מסברא י"ל דמחייבו אי לאו הקישא ואהני כל לאקושי איפכא דהכי מיסתבר מיהו לפר"י דלא שייך לרבויי נשים לחיובא דאדרבה יש לפוטרן מאכילת מצה מהקישא דהאזרח אם כן א"ש וכמ"ש התוס' ג"כ בסמוך בד"ה מאן שמעת דאין סברא לרבויי נשים משום האי הקישא וא"כ טפי יש לרבות עירובו מכל כיון דהכא אליבא דר"א קיימינן דמרבה עירובו מכל לענין שאור בל תקטירו כדאיתא בסמוך ולפ"ז יש ליישב ג"כ קושיית מהרש"א ז"ל לעיל בשמעתין על שיטת בעל המאור והר"ן ז"ל דמיתורא דכי כל אוכל חמץ ממעטינן עירובו מכרת וא"כ מאי מקשה הכא מאי חזית. וכבר כתבתי לשיטת הראב"ד ז"ל שכתב דמדשני קרא ממחמצת לחמץ הוא דממעטינן עירובו מכרת אם כן לפירושו נמי שייכא קושיית מהרש"א ז"ל וכתבתי ג"כ דלשיטת מהרש"א גופא נמי קשה מאי מקשה ומאי חזית דלמא ר"א כר"י סבירא ליה דיליף בהדיא מדאפקה בל' מחמצת ושני ליה בין מחמצת לחמץ וע"כ למעט עירובו אתא דאל"כ כי כל אוכל חמץ ונכרתה ל"ל דבלא"ה מדאפקא בל' כי כל אוכל מחמצת ונכרתה נרבי נתחמץ מחמת ד"א לכרת ומכי כל עירובו לכרת אע"כ דכל חמץ למעוטי אתא אבל למאי דפרישית א"ש דכיון דר"א דריש כי כל דשאור בל תקטירו לעירובו הכי נמי האי כי כל דהכא הוה ליה לרבויי עירובו וממיעוטא דכל חמץ לא נמעט אלא נוקשה למאי דפרישית לעיל דהא דאמרינן דלר"א נוקשה לית ליה היינו למלקות אבל איסורא מיהא אית ליה ואם כן איצטריך קרא למעט וכ"ש למאי דפרישית באינך גווני דר"א לקושטא דמילתא אית ליה

נוקשה כמו ר"מ כשיטת הטור. ועוד דבלא"ה מצינן למימר דקושיא דמאי חזית היינו לתנא דמתניתין דידן דממעט לתרווייהו מכרת אם כן מקשה שפיר דלמא לא ממעטינן אלא נוקשה ממיעוט דכל חמץ ומריבויא דכי כל אוכל מחמצת נרבי עירובו כן נראה לי נכון ותו לא מידי ודו"ק:

שם ור"א אומר כל לרבות את הנשים כי כל לרבות את עירובו. והקשה בעל המאור היאך אפשר לומר כן לרבות עירובו אפילו לענין כרת הא בהדיא ממעטינן לה מדכתיב כי כל אוכל חמץ ונכרתה דוקא על חמץ דגן גמור ענוש כרת וע"כ דמיתורא דקרא דריש והאריך בזה ע"ש וגם מהרש"א ז"ל האריך בזה לעיל בלשון רש"י בד"ה לענין כרת לא כתיב מחמצת ותוכן דבריו דלאו מיתורא דקרא קא דריש אלא מפשטא ע"ש באריכות. ולע"ד אין צורך לכל זה אלא דאפי' את"ל דמיתורא דקרא ממעט לה אפ"ה מקשה הכא שפיר דהא ע"כ דהא דקאמר ר"א על עירובו בלאו היינו תרי מיני עירובו עירובו דכותח הבבלי דהוי המל"א כדמשמע בסמוך ואיכא נמי עירובו דשכר המדי שהוא נימוח ומשום טעם כעיקר אתינן עלה לרבויי לענין פסח והא דמרבינן לתרווייהו מחד קרא ולר"מ אפילו נוקשה היינו משום דכל ריבוי גמור הוא וכמ"ש בעל המאור בעצמו והיינו נמי כדפרישית לעיל דשייך לרבויי כל מידי דאשכחן מיהא בעלמא היתר מצטרף לאיסור בחטאת או בשאור ובנזיר לר"א טעם כעיקר לרבנן בנזיר ולר"ע נמי בבשר בחלב ובגיעולי עכו"ם ונוקשה לר"מ במנחות כדפרישית לעיל בד"ה מאן תנא בתמיהא של ר"י ובתירוצו דאיכא במנחות שום קרא. נמצא דכ"ז היינו אי מצינן לאוקמי האי ריבוי' דכל לרבויי כל מילי משא"כ השתא נמי דאיכא קרא דכי כל אוכל חמץ דמיעוטא משמע כמ"ש בעל המאור א"כ מקשה הש"ס הכא שפיר אליבא דר"א דמנ"ל לאוקמי האי מיעוטא לתרי מיני עירובו דלפ"ז האי ריבוי דכי כל וריבויי דכל דכיילינהו קרא בחדא לצדדין ולאו בחד גוונא דריבויא דכי כל דמרבינן נשים היינו אף לכרת וריבוי דכל לעירובו היינו בלאו גרידא וכה"ג מקשה הש"ס בכמה דוכתי סכינא חריפא מפסקא קראי וכ"ש הכא דהוי לקולא לענין עירובו למעט מכרת ומה ראה ר"א לומר כן וטפי הוה ליה לאוקמי הנך תרי ריבויי דנשים ועירובו בחד גוונא ולחומרא אף לענין כרת ואי משום מיעוטא דכי כל אוכל חמץ איכא לאוקמי למעט היתר מצטרף לאיסור או איפכא כמו שאבאר בסוגיא דבסמוך דבכל חד מהנך תרי איכא חד למעליותא וחד לגריעותא כמ"ש רש"י והתוספות למר כדאית ליה וכו'. ועוד דאפילו את"ל דהנך תרי מיני עירובו שקולין הם לגמרי אפילו הכי הו"ל לר"א לרבויי תרווייהו לענין חמץ ואכתי מצי לאוקמי מיעוטא

דחמץ דגן גמור למעט נוקשה מכרת או אפילו מלאו כי היכי דלא נילף לחומרא ממנחות והיינו לגמרי כדאשכחן לרבי יהודה אליבא דר"מ כנ"ל נכון בעז"ה:

וע"פ זה יש ליישב ג"כ שיטת הטור דמוקי למתניתין כר"א בין לענין נוקשה ובין לענין עירובו והקשה עליו מסוגיא דשמעתין דאמרינן לעיל תניא כוותיה דרבי יהודה דלר"א נוקשה לית ליה ולמאי דפרישית א"ש דנהי דלעיל בתחילת הסוגיא הוי משמע ליה דר"א נוקשה קיל מעירובו ואיפכא מדר"מ אפ"ה השתא לפי המסקנא דאסיקנא לר"א בקושיא ואפ"ה לא אידחי מימרא דידיה דסוגיית הש"ס בכל דוכתי דאפילו מימרא דאמורא לא דחינן משום קושיא מכ"ש לדר"א דתנא הוא אע"כ דהא דאסיקנא בקושיא היינו למידחי סייעתא דלעיל דע"כ שמעינן דלר"א נמי נוקשה חמיר מתערובת כמו לר"מ ואם כן ע"כ כיון דאיכא ריבויא ומיעוטא היינו לענין תרי מיני עירובו דשקולין הם והי מנייהו מפקת וע"כ מרבינן תרווייהו ללאו וממעטינן להו מכרת וממילא דכ"ש לנוקשה דחמיר כדאשכחן במנחות ואפ"ה מלתא דפשיטא דלית ביה כרת כפשטיה דקרא דדוקא בחמץ דגן גמור חייב כרת ובמנחות נמי ליכא כרת בנוקשה כלל ומכ"ש אם נאמר דנוקשה בריה הוי כדאיתא פ"ק דחולין ודוק היטב:

שם וכ"ת כי כל ר"א לא דריש והתניא שאור בל תקטירו אין לי אלא כולו מקצתו מניין כו' ופרש"י דמקצתו היינו חצי זית והקשו עליו בתוספות בסמוך בד"ה כמאן כר"א כו' ע"ש. ולע"ד נראה דמה שהכריחו לרש"י לפרש כן היינו משום דלישנא דתלמודא משמע ליה הכי מדאמר רבי אבהו משמיה דרבי יוחנן בסמוך כל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר שהרי אמרה תורה משרת ולפ"ז ע"כ דהאי המל"א דר' יוחנן היינו שאין ההיתר והאיסור מעורבין לגמרי אלא כל אחד ניכר כגון פת ששרה ביין דהיינו משרת דקרא כדמשמע לקמן להדיא בכולה שמעתין דר' יוחנן כר"ע אמר למילתיה דדריש משרת בכה"ג ואם כן לפ"ז ממילא דהא דזעירי מוסיף אדר"י וקאמר אף שאור בל תקטירו המל"א ע"כ היינו נמי בכה"ג גופא שהאיסור וההיתר ניכר כל א' בפני עצמו והיינו כפירש"י דאי לפי' התוספות לא דמי כלל האי המל"א דשאור להמל"א דנזיר דאייתי בה ר"י ובזה נתיישב בפשיטות מה שהקשו התוס' בד"ה מאן תנא דדריש כל דר"ע וכמה תנאי אשכחן דדרשי כל ותירצו בדוחק גדול ולפמ"ש בשיטת רש"י א"ש טובא דהא דקאמר כמאן כר"א דדריש כל היינו בהך מילתא גופא דר"א יליף מריבויא דכל המל"א בחמץ כדאשכחן במתניתין ובבריי' ומשום הכי דריש נמי האי כל דשאור לריבויא מקצתו דהיינו המל"א ומה"ט גופא הוכרח רש"י לפרש כן ליישב קושיית התוס'. ואי תקשי דא"כ אדרבה מהכא מוכח דלא כפרש"י דהא לעיל בחמץ בפסח יליף

ר"א מריבויא דכל בין להמל"א ובין לתערובת גמור מחד ריבויא אם כן אמאי איצטריך בשאור תרי ריבויי חד למקצת דהיינו המל"א וחד לעירובו ממש אלא דלק"מ דלעיל בחמץ ודאי סגי בחד קרא כדפרישית לעיל משום דשקולין הם המל"א ועירובו דלכל חד איכא חדא לחומרא בהמל"א משום שהאיסור ניכר בפני עצמו ולא שייך בו ביטול וכ"ש היכא דאיכא רוב איסור ועוד דחצי שיעור אסור מן התורה אלא דגזרת הכתוב הוא מהלכה למשה מסיני דבעינן כזית דסתם אכילה הוא בכזית משום הכי יש לחייבו כיון שהאיסור משלים לכשיעור אוכל משא"כ כשנתערב לגמרי ואפשר דבטל ברוב כמ"ש רש"י לקמן בסוף הסוגיא דהכי הלכתא וכ"כ הרמב"ם וכל הפוסקים ויש סברא אחרת להיפך דעירובו חמור טפי כיון שטעם האיסור מתפשט בכולה ואיכא למימר דטעמו לא בטיל ועוד דאדרבה כיון שאין כל א' ניכר אי אפשר להבדיל האיסור מההיתר משו"ה יש לאסור משא"כ בהמל"א היכא שכל א' ניכר בפני עצמו אפשר להבדילו אפילו בפת ויין אפשר לסוחטן כדאשכחן בחולין דאיכא למ"ד אפשר לסוחטו מותר. נמצא דלפי זה כיון דבכל חד מינייהו איכא צד לחומרא שקולין הם והי מינייהו מפקת משו"ה מרבינן תרווייהו מחד ריבוי דכל משא"כ לענין הקטרה שפיר מצינן למימר דהמל"א חמיר טפי כיון שהאיסור הוא מובדל ונקטר בפני עצמו משו"ה לא בטיל משא"כ בעירובו כשנתערב לגמרי א"כ לא דמיא להקטרת איסור כלל וטעם כעיקר הו"א דלא שייך בהקטרה דלאו בטעמא תליא מילתא משו"ה איצטריך ריבויא דכי כל לרבויי נמי עירובו לאיסורא כנ"ל נכון בעזה"י ליישב שיטת רש"י מכל מה שהקשו התוס' עליו בסמוך מסוגיא דשמעתין ומה שהקשו עליו מסוגיא דמנחות מאביי ורבא ע' בס' מג"ש למ"ז ז"ל ודוק היטב:

שם אמר רבי אבהו אר"י כל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר כו'. והא דלא ילפינן כל איסורין מנזיר היינו כדאמרינן לקמן דהוי נזיר וחטאת שני כתובים והא דקאמר רבי יוחנן חוץ מנזיר אף על גב דאיכא חטאת משום דבקדשים לא קמיירי כמ"ש התוס' אלא דלפ"ז יש לדקדק בהא דקאמר זעירי אף שאור בל תקטירו דמשמע דמוסיף אדר"י ולמאי דפרישי' אפשר דר"י נמי מודה אלא דבקדשים לא קמיירי ונהי דלמסקנא דבסמוך זעירי בלא"ה לא אתי לאשמעינן אלא לאפוקי מדאביי אכתי קשיא למאי דס"ד מעיקרא אלא דלק"מ דהא ודאי למאי דס"ד מעיקרא נמי ע"כ דר"י לית ליה הא דזעירי דכיון דבשאור לא ילפינן היתר מצטרף לאיסור אלא מריבוי דכל כר"מ א"כ ע"כ ר"י לית ליה הא דר"א מדקאמר חוץ מאיסורי נזיר אלמא דבחמץ אין המל"א ודלא כר"א אלא כרבנן דפליגי עליה ולא דרשי כל ואע"ג דר"י אית ליה בכל דוכתי הלכה

כסת"מ וסתם מתניתין דידן מוקמינן לעיל כר"א אפ"ה איכא למימר דר"י סבר דסיפא דמתניתין דקתני זה הכלל כו' הרי אלו באזהרה ר"א הוא דקאמר לה כמ"ש התוס' לעיל בד"ה למה מנו ולפ"ז מצינן למימר דהא דקתני ברישא אלו עוברין היינו כפרש"י דלענין ב"י ובל ימצא איירי וכמ"ש לעיל בחידושינו דלענין בל יראה יותר שייך לומר דעובר מבאכילה או כפי' ריב"א דעוברין מן העולם והיינו מדרבנן או אפילו לר"ת דעוברין מן השלחן נמי מצינו למימר דהיינו מדרבנן וכ"ש לענין המל"א דודאי מן התורה אסור בכל איסורין דהא קי"ל כרבי יוחנן דחצי שיעור אסור מן התורה וכ"ש דר"י גופא מצי לאוקמי מתניתין בהכי דהא ר"י ודאי לא איירי אלא לענין מלקות וא"כ לרבנן מלקות בחמץ ליכא דלגמרי מיעטו רחמנא מקרא דכי כל אוכל חמץ. ולכאורה אדרבה לפ"ז א"ש טובא דממתני' גופא מוכח דת"ק דאלו עוברין פליג לגמרי אדר"א דר"א לטעמיה דס"ל כל ריבויא הוא ומרבי כל מילי כמ"ש ג"כ בעל המאור ומשו"ה מרבי אף תכשיטי נשים דהוי נוקשה ועי"ת דמדאורייתא אין לחלק ורבנן לטעמייהו דלא דרשי כל ואדרבה מיעוטא דכי כל אוכל חמץ לגמרי משמע דאינו עובר אפילו בלאו אלא בחמץ גמור ומש"ה בנוקשה לחוד או עי"ת לחוד לחכמים אין אסור אלא מדבריהם כמ"ש הטור בשיטת הרי"ף ומה"ט גופא לא גזרו בתכשיטי נשים אפילו מדרבנן כיון דאיכא תרתי לריעותא נוקשה ועי"ת. ומעתה לפ"ז יש לי ליישב שיטת הרי"ף בפשיטות דמה"ט גופא פסק כחכמים כיון דרבי יוחנן ע"כ הכי ס"ל והיינו כדפרישית דמתניתין דאלו עוברין לא חשיב סתמא דאדרבא משמע להיפך דת"ק פליג אדר"א. ואף שהרא"ש ז"ל כתב בשיטת הרי"ף בענין אחר דטעמא דידיה משום דהוי סתם ואחר כך מחלוקת מהאי דשיאור ישרף דלקמן אלא דלע"ד נראה דוחק כיון דממתני' אדרבא משמע איפכא דמחמיר טפי אי לאו הך ברייתא דשיאור דהתם כמ"ש הרא"ש והרמב"ן ז"ל בעצמם ועוד דאכתי הא מצינן למימר דנהי דלענין שאור הוי דלא כר"א אפילו הכי לענין תערובת שפיר אית לן למימר דהלכה כוותיה דהא לאו הא בהא תליא כדמסיק הש"ס להדיא אליבא דר"י אמר רב בהא דתניא כוותיה דלר"א גופא נוקשה לית ליה משא"כ למאי דפרישית נתיישב' שיטת הרי"ף לנכון בלי גמגום. והנלע"ד כתבתי ודוק היטב ועיין עוד לקמן בסוף הסוגיא:

בפירש"י בד"ה אין היתר כו' וכל משרת לא גרסינן כו' עס"ה. עמ"ש לקמן בסוף הסוגיא בזה דאפשר דיש לקיים הגירסא:

בתוספות בד"ה כמאן כר"א נראה לר"י כו' ורש"י פי' כו' וקשה לן לפי' טובא כו' עס"ה. כבר כתבתי לעיל בסמוך בלשון הגמרא דקאמר וכ"ת כו' והתניא שאור דיש ליישב כל הקושיות שהקשו התוס' כאן על פירש"י וכאן אבא בקצרה דמ"ש דלפירושו הוי

דזעירי לא כאביי ולא כרבא אין זה קושיא כ"כ כמ"ש ג"כ מ"ז ז"ל בס' מג"ש אלא דלמאי דפרישית בסמוך א"ש טפי דכיון דלאביי ורבא גופייהו משמע דסברי דלא כר"א דדריש כל לריבוי גמור והיינו כשיטת הרי"ף וסייעתו שפסקו כחכמים דמתניתין וכ"ש לרבא הא שמעינן ליה בהדיא בחולין ובזבחים דטעם כעיקר לאו דאורייתא. אם כן לפ"ז מכ"ש דלית להו המל"א ומשו"ה משמע להו לאוקמי הך ברייתא דשאור בפשיטות לאביי היינו חצי זית לחוד ולרבא לענין דלא בעינן הקטר שלם ולאו משום דהמל"א והא דקאמר עירובו מנין אפשר דלאביי ורבא היינו בדאית ביה כזית בכא"פ ואפ"ה איצטריך קרא בשאור היינו כדפרישית לעיל דאין לדמות הקטרה לאכילה כיון דלאו בטעמא תליא מילתא וכמ"ש מבואר להדיא בלשון רש"י דלעיל בד"ה מקצתו דמפרש חצי זית סתם ודוקא כאן אליבא דזעירי מפרש מקצתו להמל"א וכן משמע ג"כ במנחות (דף נ"ח ע"א) בהך דאביי ורבא דלא מייתי מילתא דרבי אליעזר כלל וע"כ היינו כדפרישית. וע"פ סברא זו ממילא נתיישבו ג"כ קושיא ב' וג' של תוס' שהקשו על פרש"י כיון דלמאי דפרישית לעולם בעינן לענין הקטרה תרי קראי דלא שייך לומר דשקולין הם וכתבתי ג"כ דלא פסיקא לן אי עירובו חמיר טפי או היתר מצטרף לאיסור חמיר טפי וכ"ש אליבא דרבנן וכמו שאבאר לקמן בסוף הסוגיא גבי חטאת ודו"ק:

דף מד.

בגמרא אי הכי לענין חמץ בפסח נמי ופרש"י דהא אמרי' על עירובו בלאו והיינו נמי המל"א. ואף לפמ"ש דבלשון רש"י משמע דהמל"א לחוד ועירובו לחוד מ"מ לענין חמץ בפסח כיון דלקושטא דמילתא ר"א תרווייהו מרבי מחד ריבויא דכל ואפ"ה מפיק להו בלשון עירובו דקאמר על עירובו בלאו אלמא דהמל"א שפיר הוי בכלל עירובו דרבי אליעזר דהא קתני להדיא כותח הבבלי דהיינו המל"א ושכר המדי היינו עירובו כן נראה לי בכוונת רש"י:

בתוס' בד"ה לענין חמץ בפסח נמי כו' וא"ת והא בפרק בתרא דיומא כו' עס"ה. עמ"ש מהרש"א ז"ל בזה ולע"ד דבריו תמוהים דנראה מלשונו שרוצה לפרש בקושיית התוס' דכיון דחצי שיעור אסור אפילו בחמץ כמו בחלב אם כן כ"ש דהמל"א וע"ז הקשה מה שהקשה. ובאמת שאין זה כוונת התוספות כלל דאם לזה נתכוונו לעיל אמימרא דר"י גופא הו"ל לאקשויי אמאי קאמר כל איסורין אין המל"א ותיפוק ליה דבלא"ה חצי שיעור אסור אע"כ דודאי מילתא דפשיטא היא דחצי שיעור היינו לאיסורא גרידא ומימרא דרבי יוחנן איירי למלקות אלא דעיקר קושיית התוס' דכי היכי דמקשינן הכא אליבא דזעירי

דלמאי דס"ל דדריש כל הו"ל למימר חמץ בפסח נמי א"כ לרבי יוחנן גופא נמי שייך לאקשויי הכי כיון דאשכחן לר"י דדריש כל בפרק בתרא דיומא לענין חצי שיעור ונהי דהתם לענין איסור גרידא איירי היינו משום דאי אפשר לאוקמי לענין מלקות משום דכתיב לא תאכל ואין אכילה בפחות מכזית משא"כ לענין חמץ שפיר הו"ל למידרש האי כל להמל"א למלקות כמו לר"א ואף לתירוץ השני שכתבו התוס' לעיל בד"ה מאן תנא דלאינך תנאי ואמוראי לא דרשינן כל בדבר שאין סברא מ"מ הכא ל"ש לומר כן דכיון דר"י דריש אף לענין חצי שיעור שאינו ראוי לאכילה וע"כ היינו משום דאיכא סברא כדאמר ר"י התם בר"פ בתרא דיומא משום דחזי לאיצטרופי אם כן כ"ש לענין המל"א דשייך הך סברא טפי וע"ז מתרצין התוס' דאפילו הכי לר"י לא משמע ליה כלל לחייב מלקות במידי דאתיא מכל אלא איסור גרידא וכ"ש הכא דפשטא דקרא אכילה כתיב ביה דמשמע כזית מאיסור לחוד וע"כ מוקי להאי כל לדרשא אחריתי ככל הנך תנאי דפליגי אדר"א אע"ג דדרשי כל וכמו שאבאר לקמן בסוף הסוגיא. כנ"ל בכוונת התוס' ודו"ק:

בגמרא א"ל אביי לרב דימי וכל איסורין שבתורה אין המל"א והתנן המקפה של תרומה כו' ולכאורה נראה דהא דבעי אביי למימר דבכל איסורין המל"א היינו נמי משום דכר"ע ס"ל דמפיק משרת בנזיר להמל"א ומש"ה קס"ד דה"ה לכל איסורין ילפינן מנזיר דלית ליה הך סברא דנזיר וחטאת הוו שני כתובים אי משום דבחטאת גופא לאו משום המל"א איירי אלא משום טעם כעיקר או משום דסבר דחטאת ונזיר לא מיקרי שני כתובים כדבעי למימר בפרק ג' מינים דחטאת מנזיר לא אתי דמה לנזיר שאסור בחרצן וכמו שאבאר לקמן ומשו"ה בעי אביי למידק הך מילתא גופא מהאי דמקפה של תרומה. אלא דאכתי קשיא לי מאי מקשה אביי אדר"י כיון דר"י ע"כ בחמץ בפסח ס"ל כחכמים דר"א דפליגי אכותח הבבלי דאין המל"א כדמקשה אביי גופא לקמן א"ה אמאי פליגי רבנן כו' משמע דלדידיה ניחא כמ"ש התוס' ואם כן לפ"ז שפיר מצ"ל דמה"ט גופא דס"ל לר"י בחמץ כת"ק דר"א דאין המל"א אי ממיעוטא דכל אוכל חמץ דחמץ דגן גמור בעינן ומשו"ה סובר נמי דכ"ש דבכל איסורין אין המל"א דליכא למילף מנזיר דחמץ בפסח יוכיח דחמיר טובא שהוא בכרת ובבל יראה ואין המל"א וכ"ש לשאר איסורין משא"כ הך מתני' דהמקפה של תרומה שפיר מצי לאוקמי כר"א דבחמץ נמי המל"א ומשו"ה יליף כל איסורין מנזיר וחמץ בפסח דהא ליכא למימר דחמץ ונזיר הוי שני כתובים דהא נזיר מחמץ ודאי לא אתיא דחמץ חמיר טפי וחמץ מנזיר אע"ג דאיכא למילף אפ"ה לא מיקרי שני כתובים כיון דר"א מריבוי דכל מרבי לה בחמץ והאי ריבויא לאו להמל"א

לחוד אתי אלא אפילו לחמץ שעי"ת או אפשר דאפילו לנוקשה כדפרישית לעיל בישוב לשון הטור דלקושטא דמלתא ר"א נמי אית ליה נוקשה:

והנלע"ד בזה דאביי בלא"ה לאו מגופא דמתניתין דמקפה של תרומה מקשה אדר"י כמו שאבאר אלא מדאמר רבה בב"ח מ"ט הואיל וזר לוקה עליהן בכזית ואם כן מדתלי תניא בדלא תניא אלמא דהלכה פסוקה היא דזר לוקה עליהן בכזית והיינו משום דהמל"א וכסתמא דמתניתין דאלו עוברין קי"ל ומשו"ה יליף תרומה מנזיר וחמץ אם כן מקשה שפיר אדר"י דפסק דלא כמתניתין והיינו כחד מהנך טעמי דפרישית לעיל. ועוד דבכולה תלמודא אשכחן דרבה בב"ח תלמידא דר"י הוי וכ"ש למאי דגרסינן בפרק ג' מינים בהך מילתא גופא ארבב"ח אר"י משו"ה לא מסתבר דפליג אדר"י והיינו דמקשה אדר' דימי דאמרה משמיה דר"י כנ"ל ודוק היטב:

בתוספות בד"ה ה"ג רש"י מקום מגעו כו' ונראה לר"י כו' כדגרסינן בכל הספרים כו' והא לא הוי כביצה כו' עס"ה. ונראה דהתוס' בזה לשיטתייהו שכתבו לעיל דף ל"ג ע"ב בד"ה אימת מתכשרו ובכמה דוכתי דפחות מכביצה אין מקבל טומאה כלל אפי' לעצמו משא"כ לפרש"י דלעיל שם דלעצמו מקבל בכל שהוא ועיין בחידושינו לעיל שהעליתי ליישב שיטת רש"י דפלוגת' דתנאי היא א"כ תו לא שייך הך גירסא בשמעתין דלא הוי כביצה אלא כגירסת רש"י דלבטיל ברובא ודו"ק:

בגמרא לאו משום דהמל"א אע"ג דאביי גופא ס"ל בפ' כל הבשר דף ק"ח דטעמו ולא ממשו בעלמא דאוריית' והובא בתוס' לקמן אלא דנראה לי דאביי גופא נמי לא קאמר התם אלא לענין איסורא דאורייתא אבל לעולם דמה"ט אין לומר דלוקין עליו דאף לפי' התוס' דאביי מבשר בחלב יליף לה (ועיין מה שאכתוב לקמן) אפ"ה אין מזהירין מן הדין ובכה"ג ודאי לא הוי גילוי מלתא בעלמא משא"כ מה"ט דהמל"א הוי אתי ליה שפיר דלא הוי אלא גילוי מלתא בעלמא כיון דבלא"ה חצי שיעור אסור מן התורה כדמסיק רבי יוחנן טעמיה משום דחזי לאיצטרופי אם כן כיון שמצרף השתא לאכול ההיתר ואיסור בבת אחת והרוב מן האיסור דאשכחן דחייב רחמנא בנזיר ודאי הוי גילוי מילתא בעלמא דה"ה לשאר איסורין וכ"ש למאי דפרישית בסמוך דאביי בעי למימר דקי"ל כר"א בכותח הבבלי ויליף שאר איסורין מנזיר ומחמץ אם כן פשיטא דהוי גילוי מלתא בעלמא דאל"כ לא הוי מרבי לה ר"א מריבויא דכל כיון דאית ליה לאוקמי במילתא אחריתי כנ"ל נכון. מיהו מלשון רש"י נראה לפ' בע"א דהאי לישנא דרבה בב"ח דקאמר הואיל וזר לוקה עליהן בכזית משמע ליה לאביי דבאכילת כזית לחוד חייב אי מטעם דטעם כעיקר לא הוי מחייב אלא בשאכל כ"כ שיהא מן האיסור לחוד כזית כדמשמע לכאורה לקמן בשמעתין

דמקשה דלמא מיין לחוד משו"ה מקשה לרב דימי דבעי למידק דהטעם משום דהמל"א ומשו"ה באכילת כזית לחוד סגי ומשני ליה רב דימי דאה"נ דלאו בכזית לחוד איירי אלא שאכל כל הפרס שיש בו כזית איסור כן נראה בכוונת רש"י ועמ"ש בסמוך ודו"ק:

שם מאי כזית דאיכא כזית בכא"פ כו' ופרש"י דאיירי שאכל כל הפרס. ולכאורה לשון דאיכא כזית לא משמע הכי דלפרש"י הו"ל למימר הב"ע דאכל כזית בכא"פ. ועוד יש לתמוה טובא על פירושו דא"כ מאי האי דקא מתמה אביי וקאמר וכזית בכא"פ דאורייתא היא ושקיל וטרי בהך מילתא טובא ובעי למימר דלאו דאורייתא והיאך אפשר לומר כן הא כל הש"ס מלא מזה דכזית בכא"פ הוי מדאורייתא וכ"ש אליבא דאביי דס"ל בעלמא דטעם כעיקר דאורייתא אפילו עד ששים ובעי למימר נמי הכא דהמל"א דאורייתא אף למלקות א"כ מאי מקום תימא יש בזה ממאי דמהדר ליה רב דימי דלעולם דהמל"א לאו דאורייתא היכא דלא אכל בין הכל אלא כזית והאי דרבה בב"ח היינו כשאכל כל הפרס שיש בו כזית איסור אלא דנראה בזה דרש"י לשיטתו שמפרש ג"כ במס' ע"ז ד' ס"ו דהא דאמר ר' אבהו אר"י דטעמו וממשו אסור ולוקין וזהו כזית בכא"פ איירי נמי בענין שאוכל כל הפרס ע"ש בפרש"י באריכות ומשמע להדיא מדבריו דהא דאיצטריך ר"י לאשמעינן דלוקין עליו בכה"ג אף על גב דבמשנה בכריתות מבואר להדיא דבשוגג בכזית בכא"פ חייב אפילו כרת איכא לאוקמי הך מתניתין שאוכל האיסור לבד בלי שום תערובת בכדי שהיית שיעור אכילת פרס אבל ע"י תערובת לא איירי התם משו"ה איצטריך רבי יוחנן לאשמעינן אף ע"י תערובת דלוקין עליו נמצא דכל זה לפרש"י דהתם. משא"כ לפי' ר"ת ורבי' חיים שהביא הרא"ש בפרק גיד הנשה דכל שיש בו כזית בכא"פ מיקרי טעמו וממשו ואפילו לא אכל ממנו אלא כזית בין הכל מתערובת הזה אפ"ה לוקין ונראה דלפירושם היינו נמי מהלכה למשה מסיני. אם כן לפ"ז א"ש סוגיא דהכא טובא דהא דמוקמינן האי דמקפה בדאיכא כזית בכא"פ כפשטא דלישנא שיש בתערובת כזית בכא"פ משו"ה לוקין אפילו בכזית ממנו ובהכי מוקי למילתא דרבה בב"ח דאמר הואיל וזר לוקה עליהן בכזית. נמצא דלפ"ז שפיר מתמה אביי בהך סברא דלא משמע ליה כלל לחייב בכה"ג מהל"מ וכ"ש לרבי יוחנן דסובר טעם כעיקר לאו דאורייתא כדאמר להדיא בשילהי עכו"ם שם וסובר נמי בשמעתין דאין המל"א אם כן הוי כסברא הפוכה משו"ה שקיל וטרי אביי בהך מילתא טובא וכמו שאבאר בסמוך ומה שיש לדקדק עוד בזה ובשיטת הרמב"ם ז"ל אבאר בסוף הסוגיא ודו"ק:

בתוספות בד"ה איתיביה שתי קופות וא"ת מאי פריך כו' והא פשיטא כו' והכא מיירי שרבו חולין על התרומה כו' עס"ה. לכאורה נראה דרש"י נזהר מזה וכתב בד"ה היכי

אמרינן שאני אומר כו' בעון מיתה כו' וכי אכל לה איכא כזית תרומה בכא"פ וע"כ דכוונתו כיון דחמורה טובא דבמיתה אין סברא לומר שאני אומר כיון דאפשר דזימנין שאוכל כזית בכא"פ מהתרומה וא"כ כ"ש דמקשה הכי שפיר משתי קופות דנהי דמדאורייתא חד בתרי בטיל בכל איסורין אפ"ה כיון דהחמירו חכמים בתרומה דעון מיתה במין במינו טפי עד אחד ומאה אם כן כ"ש שאין לנו להקל ולסמוך על שאני אומר כיון דאפשר דזימנין אתי אפילו לידי איסור דאורייתא אם יזדמן לו כזית בכא"פ מהתרומה עצמה כן נ"ל ליישב לפי שיטת רש"י. מיהו למאי דפרישית בסמוך בשיטת ר"ת ור"ח וסייעתם דעיקר השקלא וטריא דאביי ורב דימי היינו משום דאביי פשיטא ליה כיון דלרבי יוחנן לית ליה טעם כעיקר כדפרישית בשילהי עכו"ם וסובר נמי הכא דאי המל"א א"כ אין סברא לומר דבאכילת כזית לחוד בכא"פ הוי דאורייתא והיינו דקא מתמה ובהא קמהדר ליה רב דימי דודאי הכי הוא דהוי מדאורייתא וע"כ היינו מהל"מ כהלכתא בלא טעמא דכיון דנתינת טעם לר"י לא הוי כעיקר וא"כ הא דקאמר דכזית בכא"פ אסור ולוקין לאו משום נתינת טעם הוא אלא מצד ממשות איסור דכיון דיש בכל התערובת כזית בכא"פ נהפך ההיתר לאיסור ומה"ט גופא כתבו הפוסקים דכשיש בו כזית בכא"פ אפילו ליכא טעמא אפ"ה אסור ולוקין וכ"כ בעל פרי חדש סי' תמ"ב דמל' הרב אלפס ז"ל בשמעתין נמי משמע כן ע"ש באריכות. אם כן לפי זה שפיר מקשה אביי לרב דימי מהאי דשתי קופות שהרי לפי סברא זו דאכילת כזית בכא"פ הוי הל"מ ולוקין אפילו דליכא טעמא אלא מצד ממשות שבו תו לא שייך לחלק בין מין במינו למין בשאינו מינו מדאורייתא וכ"ש מדרבנן שהחמירו טפי לענין תרומה כנ"ל נכון לפי שיטת ר"ת ורבי' חיים וסייעתם. והמעיין היטב בל' הרשב"א ז"ל בחידושיו בפרק הערל ד' פ"ב שכתב בסוף דבריו דליתא לסוגיא דפרק אלו עוברין מקמי סוגיא דפרק הערל ולכאורה דבריו תמוהין ואין ליישבו כ"א לפמ"ש כאן דווקא בסוגיא דהכא בשקלא וטריא דאביי ורב דימי ע"כ נחתו להך סברא דהך מילתא דכזית בכא"פ הל"מ כהלכתא בלא טעמא. ולפ"ז משו"ה לא משמע ליה לחלק בין במין במינו למין בשאינו מינו כמו שנרמז שם בלשון הרשב"א ז"ל. מיהו לפי האמת דקי"ל דמין במינו חד בתרי בטיל ומשמע דאפילו בכזית בכא"פ א"כ ע"כ דבטעמא נמי תליא מילתא והיינו כפשטא דלישנא דאמר רבי יוחנן טעמו וממשו דתרתי בעינן וכמו שאבאר לקמן בסוף הסוגיא בעזה"י ודו"ק:

בגמרא והאי משרת להכי הוא דאתא האי מיבעיא ליה לכדתניא משרת ליתן טעם כעיקר ויש לדקדק דהכא משמע דמסתבר טפי לרבויי במשרת טעם כעיקר ממאי דמוקי לה ר"י להמל"א וא"כ ע"כ היינו משום טעם כעיקר חמיר טפי ובסמוך משמע קצת להיפך

דמקשה הש"ס ור"ע טעם כעיקר מנ"ל משמע דאע"ג דר"ע מחמיר בהמל"א ממשרת אפ"ה אכתי לא ידעינן דטעם כעיקר כמו שנראה מלשון רש"י בסמוך אלמא דהמל"א חמיר טפי וכן נראה ג"כ מלשון רש"י בסוף הסוגיא אליבא דרבנן דפליגי בכותח הבבלי והיה נ"ל ליישב לפי מאי דגרסינן בפרק ג' מינים דהך קושיא דהאי משרת להכי הוא דאתא אביי גופא הוא דמקשה לרב דימי בתר כל הך שקלא וטריא דלעיל ע"ש בלשון הגמ'. ואם כן לפ"ז שפיר מצינן למימר דאביי לטעמיה ולשיטתיה דפשיטא ליה בפרק גיד הנשה דטעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא דיליף מבשר בחלב כמ"ש התוספת לקמן (ועיין מה שאכתוב בסמוך) אלא דאכתי נזיר לא ילפינן מיניה כמ"ש התוס' דנזיר קיל טובא מכל איסורין מכ"ש מבשר בחלב משו"ה איצטריך משרת ואם כן לפ"ז שייך לאוקמי הך רבויא דמשרת לטעם כעיקר דאשכחן בכל איסורין ולא להמל"א. משא"כ בסוגיא דבסמוך ולקמן דאיירי אליבא דר"י ואליבא דהלכתא דקאמר ר"י טעמו ולא ממשו אין לוקין עליו והיינו נמי כדאמר רבא בפרק גיד הנשה דמבשר בחלב לא ילפינן דחידוש הוא דדרך בישול דוקא אסרה תורה. אם כן לפ"ז לעולם המל"א חמיר טפי וכמו שאבאר עוד בסוף הסוגיא כך היה נ"ל לכאורה. אלא דיותר נראה דאף לפמ"ש לעיל דהמל"א וטעם כעיקר שקולין הם דהי מינייהו מפקת היינו לענין ריבויא דכל גבי חמץ משא"כ הכא לענין ילפותא דמשרת ודאי שייך לאוקמי טפי לענין טעם כעיקר דהכי משמע פשטא דקרא דכתיב וכל משרת ענבים לא ישתה משמע דדרך שתיה אסרה תורה משא"כ בשרה פתו ביין דר"ע הוי דרך אכילה והשתא א"ש נמי הא דמקשה בסמוך ור"ע טעם כעיקר מנ"ל משום דאי הוי מצי לאוקמי לענין טעם כעיקר טפי הו"ל לאוקמי בהכי דאף על גב דהמל"א חמיר טפי אפ"ה פשטא דקרא בטעם כעיקר איירי כדפרישית כן נ"ל ודו"ק:

דף מד:

בגמרא ליתן טעם כעיקר שאם שרה ענבים במים ויש בהן טעם יין חייב. ויש לדקדק אמאי דמשמע הכא דבעי למילף מהכא דטעם כעיקר דאורייתא אע"ג דלית ביה כזית בכא"פ דהא בכזית כא"פ כ"ע מודו ולפרש"י דלעיל הוי הל"מ בכל איסורין וכדאמרינן נמי בסמוך אי מיין לחוד מאי למימרא. ולכאורה נראה דאם שרה ענבים במים ויש בהן טעם יין הוי יותר מכזית בכא"פ דפרס ד' ביצים וכזית הוי א' משמיני' שבו ואם כן אי אפשר שיתן טעם יין בכה"ג דהא אפילו יין השרוני דעדיף טובא אפ"ה לא דרו עליה

אלא ב' או ג' חלקים מים ואחד יין. והנלע"ד בזה יבואר בסוף הסוגיא בישוב שיטת הרמב"ם ז"ל:

שם ור"ע טעם כעיקר מנ"ל. משמע דפשיטא ליה לתלמודא דר"ע אית ליה טעם כעיקר מדאורייתא וא"כ יש לתמוה טובא על פרש"י דלקמן בסוף הסוגיא דאף למאי דקי"ל כר"ע דמשרת דנזיר להמל"א אפ"ה טעם כעיקר אינו אלא מדרבנן וכרבנן דפליגי בכותח הבבלי אם כן מאי מקשה הש"ס אר"ע דלמא ר"ע גופא נמי לית ליה טעם כעיקר וכן הקשה מהרש"א לקמן בפרש"י ונלע"ד ליישב בפשיטות דכיון דמשרת דנזיר ע"כ או בשרה ענבים במים איירי דהיינו טעם כעיקר כרבנן דברייתא דלעיל או המל"א בשרה פתו ביין כר"ע דמתניתין ודברייתא דלעיל. ואם כן לפ"ז ע"כ שאותה ששנינו בר"פ ג' מינים דמשנה ראשונה אמרה דאינו חייב עד שישתה רביעית יין האי רביעית יין ע"כ איירי אפילו ע"י שריית ענבים במים שיש בהן טעם יין והיינו כרבנן דברייתא. וא"כ לפ"ז ע"כ הא דקתני במתניתין עלה דהאי ר"ע אומר אפילו שרה פתו ביין מדקאמר אפי' משמע דמודה בקמייתא לת"ק דמשנה ראשונה אם כן ממילא משמע דר"ע אית ליה טעם כעיקר ואית ליה נמי המל"א משו"ה מקשה שפיר מנ"ל דאי לאו דאית ליה ילפותא אחרינא לטעם כעיקר לא הוי מוקי משרת להמל"א ולטעם כעיקר כן נ"ל נכון ודו"ק:

שם יליף מבשר בחלב לאו טעמא בעלמא הוא ואסור ה"נ ל"ש. וקשיא לי טובא היאך מצינן למילף כל איסורין מבשר בחלב לענין טעם כעיקר דהא לא מבעיא דלא מצינן למילף נזיר מיניה משום הנך פירכא דלעיל דנזיר אין איסורו איסור עולם כו' וכמו שהקשו התוס' בסמוך בד"ה אלא יליף מגיעולי עכו"ם ותירוצם לא שייך כאן אלא אפילו שאר איסורין היאך מצינן למילף מיניה דמה לבשר בחלב שחמיר שאסור אף בבישול ובהנאה ואם כן אפילו איסורי הנאה לא מצי למילף מיניה משום פירכא דבישול ומכ"ש הנך דלאו איסורי הנאה. ועוד דהך פירכא דאיסור הנאה לאו פירכא קולא וחומרא בעלמא הוא אלא פירכא גמורה מעיקרא דדינא דאפילו את"ל דטעם לא הוי כעיקר ממש כדי שנאמר שכל האוכל הוי כאילו אוכל גוף האיסור ממש אפ"ה יש לאסור באיסור הנאה דכיון שהאיסור נותן טעם בהיתר והוא נהנה מטעמו אין לך איסור הנאה גדולה מזו. וכבר חזרתי על כל הצדדים ליישב קושיא זו ולא מצאתי אם לא שנאמר דלמאי דבעי למילף אליבא דר"ע כל איסורין לענין טעם כעיקר מבשר בחלב היינו משום דמשמע ליה דאיסור בשר בחלב באכילה לא ילפינן אלא מקרא דלא תאכל כל תועבה כדאמר רב אשי בס"פ כל הבשר דכל שתיעבתי ונראה משום דעיקר קרא דלא תאכל כל תועבה לא אתא אלא לאיסור אכילה דבשר בחלב וא"כ לפ"ז א"ש דמצינן למימר דלר"ע הך מילתא

דטעם כעיקר לא הוי אלא גילוי מילתא בעלמא דכיון דאשכחן דאע"ג דאכילת הבשר שנתבשל בחלב לא הוי אלא טעמא בעלמא מהחלב שבלוע בו אפ"ה שייך בו לשון לא תאכל כל תועבה ואי לאו דטעם כעיקר ממש לא הוי שייך בו לשון אכילת תועבה דכה"ג אשכחן לענין שתייה בכלל אכילה כיון דכתיב ואכלת דגנך ותירושך דתירוש חמרא הוא וקרינן ואכלת ומהכא ילפינן לה בכל התורה כולה דאיסור שתייה הוי בכלל אכילה אפילו לענין מלקות וכרת אע"ג דהאי קרא דואכלת דגנך ותירושך לא איירי כלל לענין איסור אע"כ דכה"ג גילוי מילתא בעלמא הוא וא"כ ה"נ מצינן למימר לענין טעם כעיקר כיון דקרייא רחמנא אכילה אלמא דטעם כעיקר ממש ובענין זה יש לפרש גם כן דאפשר דהשתא משמע דאיסור אכילה בבשר בחלב היינו כדאמר רבי יוחנן לר"ל בס"פ כל הבשר כעורה זו ששנה רבי לא תאכלנו כו' ע"ש וכה"ג איכא טובא התם דאיכא מאן דיליף מדכתיב אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל יש לך בישול אחר שהוא כזה וזהו בשר בחלב ואם כן שפיר מצינן למימר דר"ע נמי יליף אכילת בשר בחלב מחד מהנך ילפותא ומדקריי' רחמנא לשון אכילה אף ע"ג דטעמא בעלמא הוא אם כן שפיר מצינן למילף מיניה כל איסורין שבתורה דלא הוי אלא גילוי מילתא בעלמא כנ"ל. אלא דאפ"ה פריך שפיר בשמעתין ובמימרא דרבא בפרק כל הבשר שהביאו התוספות כאן דליכא למילף מבשר בחלב משום דחידוש הוא והיינו משום דאדרבה מהאי חידושא מוכח דאיסור אכילה בבשר בחלב לאו משום טעם כעיקר לחוד הוא דא"כ אפילו בתרו כולי יומא בחלב' הוה ליה למיסר ומדלא אסר רחמנא אלא דרך בישול אלמא דלאו משום טעם כעיקר אסרה רחמנא כמו שאבאר עוד בסמוך ודוק היטב:

בתוס' בד"ה ורבנן מבב"ח לא גמרינן דחידוש הוא תימא לרשב"א התינח לרבא כו' עס"ה. כאן הניחו בקושיא ובפ' כל הבשר כתבו דאביי הדר ביה לגבי דרבא. אמנם לע"ד לולי דבריהם נראה דאין צורך לדחוק בזה דאדרבא מהך סוגיא דפרק כ"ה גופא איכא למידק איפכא ממאי דאמר אביי אמתני' דטיפת חלב דטעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא דאי ס"ד דרבנן מבב"ח מ"ט לא גמרינן כו' ע"ש שהאריך בדבריו. ויש לתמוה דכל אריכות הלשון שלא לצורך הוא ובפשיטות הו"ל לאביי למימר טעמו ולא ממשו ככל איסורין דאורייתא דילפינן מבב"ח ואי משום דבעי למימר דאי חידוש הוא אפילו ליכא טעמא נמי דאם כן אכתי נמי לקושטא דמילתא תקשי ליה אמתניתין דקתני אם יש בה בנ"ט אסור אמאי אפילו ליכא נ"ט נמי דהא ודאי בב"ח חידוש הוא אע"כ דה"נ קאמר אביי דממתניתין מוכח דע"כ טעמו ולא ממשו בעלמא בכל איסורין סבר תנא דמתני' דהוי דאוריי' משום ילפותא ואפשר דהיינו מהך ילפותא גופא דיליף לה מנזיר מקרא דמשרת

כרבנן דר"ע דברייתא דלעיל או כמסקנא דשמעתין דר"ע יליף לה מגיעולי עכו"ם. ואם כן לפ"ז א"ש כיון דאשכחן דבעלמא בכל איסורין הוי טעם כעיקר משו"ה מוקמינן קרא דאיסור אכילה בב"ח בדדמי דאינו אסור אלא כשיש בו בנ"ט כמו בכל איסורין משא"כ אם נאמר דבעלמא טעם כעיקר מדרבנן דמדאוריית' טעמא בעלמא לאו כלום הוא והא דאסרה רחמנא בב"ח משום דחידוש הוא א"כ אפילו ליכא נ"ט נמי דהא מדאורייתא אין לחלק בין יש בו בנ"ט לאין בו דטעמא לאו מידי וא"כ תקשי מתני' דטיפת חלב דמצרין נ"ט אע"כ דטעם כעיקו בעלמא הוי מדאורייתא ובהא מהדר ליה רבא שפיר דאדרבא מבב"ח משמע איפכא דאי ס"ד דמשום טעם כעיקר אסרה רחמנא לבב"ח א"כ אפילו בתרו כולי יומא בחלבא הו"ל למיסר ומדאכפיל קרא ותנא ומשלש ג' פעמים בלשון לא תבשל משמע דדוקא דרך בישול אסרה תורה אע"כ דקושטא דמילתא הכי הוא דאע"ג דטעם אינו כעיקר ממש אפ"ה סתמא דמילתא דדרך בישול בכל דבר שנותנין לתוך המאכל היינו כדי שיתן בו טעם ואם כן היינו נמי טעמא דמתניתין דטכ"ע דבב"ח נמי בעינן נ"ט. כנ"ל נכון וברור לפי לשון הסוגיא במימרא דאביי התם. ובזה נתיישב ג"כ בין בסוגיא דהכא ובין בסוגיא דהתם בפרק כ"ה למאי דבעי למילף מבב"ח דטעם כעיקר הוי מדאורייתא אפילו בליכא כזית בכא"פ מנ"ל הך מילתא דלמא הא דאסר רחמנא בב"ח היינו דוקא כשיש בו כזית בכא"פ דקרי לה רבי יוחנן גופא במסכת ע"ז דף ס"ז טעמו וממשו ואף על גב דלפרש"י דלעיל כזית בכא"פ עי"ת הלמ"מ הוא בכל איסורין אפ"ה הא איצטריך קרא למיסר בכה"ג בב"ח אף על גב דכל חד וחד לחוד שרי אבל למאי דפרישית א"ש דכיון דדרך בישול אסרה תורה וסתם בישול היינו בנ"ט אפילו ליכא כזית בכא"פ וגם זה נכון בעז"ה ובסוף הסוגיא אבאר עוד בזה לפי שיטת הרמב"ם ז"ל בענין יותר נכון ודוק היטב:

בתוס' בד"ה אלא יליף מגיעולי עכו"ם הקשה הר' יוסף היאך יליף ר"ע טעם כעיקר בנזיר מגיעולי עכו"ם כו' ותירץ דבמדין נמי היו כליהם בלועות מיין ואסורין לנזיר עכ"ל. ולכאורה זה התירוץ דחוק מאד דמאן יימר שהוצרך להגעיל משום בליעת יין לנזיר דלמא משום בליעת שאר איסורין. ובר מן דין קשיא לי דאפילו כל איסורין היאך מצינן למילף מגיעולי עכו"ם דלמא הך הגעלה לא הוי אלא משום איסור בליעת בשר בחלב לחוד דחידוש הוא דטעמיה אסור מן התורה. מיהו בלשון התוס' בנזיר פרק ג' מינים מבואר זה התירוץ יותר באריכות וז"ל דבכולהו כלי מדין הצריך הכתוב הגעלה אף לאותן שנבלעין מיין דנאסרו נזירי ישראל להשתמש בהן דקרא בכולהו כלים כתיב ואותן כלים שמדינים בישלו בהן יין כו' דאכולם אמר רחמנא תעבירו באש עכ"ל. והנראה בכוונתן דכיון דכלי

כסף וכלי זהב אמורין בפרשת גיעולי עכו"ם ובכולהו כתיב כל אשר יבא באש משמע להו שאין דרך לבשל בכלי כסף וכלי זהב אלא יין שצריך בישול מעט ואם כן ע"כ שאין הטעם אלא משום איסור נזיר דסתם יינן אינן אלא מדרבנן כנ"ל בכוונתן. אלא דלע"ד יש להוסיף דאפילו בלאו האי קרא דתעבירו באש אלא מתעבירו במים נמי מצינן למילף כיון דבעי הדחה ושפשוף ובקצתן מילוי ועירוי (וכמדומה לי שראיתי בלשון הר"ן דמילוי ועירוי ילפינן מתעבירו במים) ואם כן לפ"ז א"ש טובא דכלי כסף וכלי זהב אין דרכן לבשל בהן כלל אלא להכניס בהן יין לקיום קצת ואם כן ממילא שמעינן כיון דאפי' הכי הצריך הכתוב הדחה ושפשוף ומילוי ועירוי ע"כ היינו משום איסור נזיר וכ"ש דליכא לאוקמי לענין בשר וחלב דאפילו כבוש דידיה כגון תרו כולי יומא בחלבא נמי לא מיתסר מדאורייתא כנ"ל לפי שיטת התוס'. אמנם למאי דפרישית לעיל דנראה דלענין טעם כעיקר בגילוי מילתא בעלמא סגי ולא שייך שום פירכא אם כן א"ש טפי ולע"ד ממקומו הוא מוכרע דאלת"ה אם כן היאך מצינן כלל למילף טעם כעיקר מגיעולי עכו"ם דלמא הך מילתא דגיעולי עכו"ם היינו לענין לכתחילה שאסרה תורה לבשל בלי הגעלה כיון שיש בו כדי ליתן טעם אע"כ דעיקר ילפותא דאדרבה מדהקפידה תורה על נתינת טעם של בליעת ופליטת כלים בעלמא אלמא דטעם האיסור מילת' רבתי היא ממילא שמעינן טעם כעיקר ובזה נתיישב היטב הסוגיא דהכא ודנזיר להמעיין שם ודו"ק:

דף מה.

בגמרא משום דהוי נזיר וחטאת שני כתובים כו' והא דילפינן מחטאת דהמל"א היינו כמו שפרש"י בסמוך בד"ה ה"ג ורבנן דע"כ חטאת להמל"א אתי דאי לטעם כעיקר אתיא בק"ו משאר איסורין כל חד כדאית ליה אע"כ להמל"א אתי דאי נמי לא איבלע בכולה אי אכל חצי זית פיגול וחצי זית היתר בבת אחת נגמור מינה דבקדשים נחייב. כן נראה מבואר מלשון רש"י. אלא דלכאורה נראה דוחק דהיכא רמיזא הך מילתא דחצי זית פיגול וחצי זית היתר בקרא דכל אשר יגע בבשרה אם לא שנאמר דבאם אינו ענין יליף לה. מיהו לע"ד אחר העיון נ"ל לפרש בפשיטות דודאי פשטא דקרא כל אשר יגע בבשרה היינו ע"י צליית היתר ואיסור דעיקר לשון נגיעה לא שייך אלא בכה"ג דאי דרך בישול הרי הרוטב מבלבל. ועוד דעיקר אכילת קדשים היינו דרך צלי ובהא קאמר רחמנא כל אשר יגע בבשרה יקדש והיינו נטילת מקום ע"פ פעפוע כמבואר בפוסקים והכי איתא להדיא בברייתא דת"כ אהאי קרא דכל אשר יגע בהם יקדש יכול אע"פ שלא בלע כו' יכול אם נגע במקצתו יהא כולו פסול ת"ל כל הנוגע הא כיצד חותך מקום הבלע יקדש

להיות כמוהו אם כן ממילא שמעינן דכשאוכל כזית ממקום הבלע שהוא בכדי עובי נטילת המקום חייב דודאי הכי הוא דהא לא ידעינן כמה נפיק מיניה וכמה בלע ואם כן אין שיעור לדבר והיאך קאמר רחמנא יקדש להיות כמוה לחייב כרת וחטאת הא א"א שיהיה כל האכילה מן האיסור דהא ודאי יש בו ג"כ טעם ההיתר של עצמו אע"כ דהיתר מצטרף לאיסור. כנ"ל נכון בע"ה ודוק היטב:

בתוספות בד"ה ורבנן אמרי לך כו' אומר ר"י דבנזיר פרק ג' מינים משמע דנזיר וחטאת לרבנן תרווייהו לטעם כעיקר כו' עכ"ל. ולכאורה ודאי משמע הכי התם משקלא וטריא דמעיקרא. מיהו כד דייקינן בה א"א לפרש כן דא"כ לא א"ש הא דמהדרינן התם אליבא דר"ע שפיר הוי שני כתובים דניכתוב בנזיר ונגמר חטאת מיניה דהא כל התורה כולה גמרינן מנזיר ואי ס"ד דרבנן נזיר וחטאת תרווייהו לטעם כעיקר אתי א"כ אמאי קאמר ר"ע דכל התורה גמרינן מנזיר הא לאו מנזיר לחוד ילפינן אלא מנזיר וחטאת דתו לא שייך למיפרך מה לנזיר דאפילו חרצן אסור ליה דאיכא למימר חטאת יוכיח ולעולם דפירכא דחרצן פירכא גמורה היא ואם כן לר"ע לעניין המל"א נמי לא הוי שני כתובים אע"כ דרבנן נמי נזיר וחטאת לאו לטעם כעיקר אתי אלא חטאת להמל"א ונזיר לטעם כעיקר כדמסקינן הכא והתם ולפ"ז ע"כ דהא דקאמר התם נמי מעיקרא דלרבנן תרווייהו מיצרך צריכי לאו אליבא דנפשייהו איירי אלא דלדבריהם דר"ע קאמרי וע"ש בפרש"י באריכות שהביא חילופי נוסחאות בזה ודו"ק:

בא"ד דאפילו חרצן אסור ליה. לכאורה משמע דפירכא גמורה היא דהא אכילת חרצן הוי שלא כדרך אכילתן דפטור בכל איסורין ואפ"ה חייב בנזיר אלא דאפ"ה לפי המסקנא דהכא ודהתם משמע דלאו פירכא היא דמה שהנזיר אסור בחרצן היינו משום דמצותו בכך וכה"ג לא מיקרי פירכא כי היכי דלא פרכינן מה לנזיר שכן אסור בתגלחת וכה"ג אשכחן בש"ס טובא:

בפירש"י בד"ה ור"ע אית ליה גיעולי עכו"ם כו' ורבנן דפליגי עליה דר"א בכותח הבבלי אלמא לית להו טעם כעיקר מפקי להאי משרת כו' והכי אמרינן בכל הבשר כו' עס"ה. והקשה מהרש"א ז"ל על פרש"י דאם כן דקי"ל טעם כעיקר דרבנן מאי קאמר לעיל בכל השקלא וטריא דע"כ ר"ע אית ליה טעם כעיקר דאורייתא מדרשא אחרינא ואמאי לא אמר בפשיטות דר"ע נמי ס"ל דטעם כעיקר לאו דאורייתא אלא מדרבנן ולפמ"ש לעיל לק"מ דודאי טעם כעיקר שייך טפי בדרשא דמשרת מדכתיב לא ישתה והיינו שרה ענבים במים וא"כ אי לאו דיליף ר"ע טעם כעיקר מדרשא אחריתי לא הוי מוקי להאי משרת להמל"א אלא לטעם כעיקר ואפשר דמשום הכי כתב מהרש"א בל' קצת קשה. מיהו למאי

דפרישית לעיל א"ש טפי דודאי ע"כ ר"ע גופא נמי אית ליה טעם כעיקר דאוריי' מדקאמר התם במתני' דנזיר אפילו שרה פתו ביין כו' משמע דבהא לחוד פליג את"ק דמתניתין דהתם דע"כ אית ליה טעם כעיקר דהא דקאמרי עד שישתה רביעית יין ע"כ אפילו שרה ענבים במים ויש בו טעם יין נמי חייב כדשמעינן לרבנן בברייתא דמשרת דמייתי הש"ס לעיל ולא משמע לתלמודא לומר דרבנן דמתניתין פליגי ארבנן דברייתא ואם כן ע"כ דר"ע מודה וה"ה לרבי יוחנן דס"ל כר"ע. מיהו אנן השתא כרבא דבפ' גיד הנשה קיי"ל דאמר להדיא דטעם כעיקר בחולין מדאורייתא ברובא בטיל וכדמשמע נמי באידך מימרא דרבא בפ' כל הבשר שהביא רש"י כאן והיינו משום דס"ל לרבא כרבנן דכותח הבבלי וכמ"ש הרי"ף ז"ל כן נראה לי נכון בע"ה בשיטת רש"י שהיא ג"כ שיטת הרמב"ם ז"ל בעיקר מילתא דטעם כעיקר דרבנן אלא דמדקדוק לשונות הרמב"ם ז"ל שהביא בעל פרי חדש בא"ח סי תמ"ב ע"ש בתכלית אריכות. ולע"ד דברי בעל פ"ח תמוהים דלפירושו קשיין הנך תרתי מימרות דרבי אבהו אר"י דהכא ודשילהי עכו"ם אהדדי. ולע"ד נראה שהרמב"ם ז"ל מפרש כל הסוגיא דשמעתין בשקלא וטריא דטעם כעיקר היינו דוקא בדאיכא כזית בכא"פ והיינו כמימרא דרבי אבהו אר"י בשילהי ע"ז דהיינו טעמו וממשו וכדפרישית לעיל דפשטא דברייתא דקתני משרת ליתן טעם כעיקר שאם שרה ענבים במים ויש בהן טעם יין היינו דמסתמא יש בהן כזית בכא"פ דאל"כ א"א שיהא בהם טעם יין גמור דבכה"ג ודאי נמי הוי טעמו וממשו שכל היין שהיה נבלע מענבים נכנס ע"י שרייה לתוך המים עד שנהפך המים ליין דבכה"ג אפילו שריית צמוקים במים יין גמור הוא ומקדשין עליו ומברכין עליו בפה"ג. וכמו שכתבתי גם כן בתחילת הסוגיא גבי מקפה בכל השקלא וטריא דהתם אלא דבמאי דמשמע מפרש"י בהא דאמר אביי לעיל וכזית בכא"פ דאורייתא היא דהיינו הל"מ בשאר איסורין ואם כן לא הוי צריך קרא דמשרת להכי נלע"ד דלהרמב"ם לא משמע ליה לפ' כן דודאי עיקר הל"מ כא"פ היינו כשאוכל האיסור לבד בלא תערובות משא"כ ע"י תערובות אי לאו דילפינן מקרא דטעם כעיקר מיהא מילתא היא מקרא דמשרת או משום ילפותא בעלמא הוה אמינא דשרי מדאורייתא אלא לבתר דאשכחן קרא דטעמא מילתא היא ממילא מוקמינן נמי הך הל"מ מסיני דבכא"פ בין שלא ע"י תערובות ובין ע"י כשיש בו כזית בכא"פ ואכל כל הפרס והמעיין בכל מה שכתבתי לעיל בזו הסוגי' יבין וישכיל שיש ליישב ע"ד זה כל הסוגיא דהכא ודנזיר בפשיטות לפי שיטת הרמב"ם ז"ל ויתיישבו כמה קושיות ודקדוקים. מיהו במ"ש הרמב"ם ז"ל דאפי' בנזיר אין המל"א וזה דלא כמימרא דרבי אבהו אר"י בשמעתין דמאן דפליג אדר"י ע"כ צ"ל בטעמו של הרמב"ם כדפרישית לעיל שפוסק כת"ק דמתני'

דנזיר דפליגי עליה דר"ע וקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים ואם כן הא דאמר רבי יוחנן לעיל בשמעתין חוץ מאיסורי נזיר שהרי אמרה תורה משרת לאו משום דס"ל כר"ע אמר הכי כדמשמע לכאורה מהא דאמרינן לעיל ורבי יוחנן דאמר כר"ע אלא דבסוגיא דנזיר גרסינן בל' אחר ורבי אבהו דאמר כר"ע ע"ש ואם כן משמע דרבי אבהו אר"י ה"ק בכל איסורין שבתורה אין המל"א אליבא דכ"ע דאפילו לר"ע דדריש משרת דבנזיר אסור אפ"ה בכל איסורין מודה והיינו כמסקנא דשמעתין וכבר יש לי ליישב דהא דגרסינן לעיל רבי יוחנן דאמר כר"ע היינו למאי דס"ד מעיקרא משא"כ לפי המסקנא אלא שאין לי להאריך יותר ואם יגזור ה' עלי בחיים אבאר עוד בענין זה באריכות בכללי דיני התערובות ובק"א ודוק היטב בכל מה שכתבתי בסוגיא זו כי נכון הוא בעה"י:

במשנה בצק שבסידקי עריבה אם יש כזית במקום א' חייב לבער ואם לאו בטל במיעוטו. והקשה בס' ט"ז סימן תמ"ב דהניחא לשיטת רש"י וסייעתו דריש מכילתין דטעם הבדיקה משום חומרא דבל יראה אלא לשיטת התוס' דטעם משום דלמא אתי למיכל מיניה אם כן אפילו פחות מכזית נמי דהא קי"ל חצי שיעור אסור מן התורה ומשו"ה רצה לפ' דהאי חייב לבער היינו דחייב מלקות אם לא ביערו אלא דשדא ביה נרגא ע"ש באריכות ובלא"ה לישנא דמתני' לא משמע הכי. מיהו לא ידענא מאי קשיא ליה דהא אפילו לשיטת התוס' דחששא דילמא אתי למיכל מיניה הא כתבו דמחמרינן בחמץ טפי משאר איסורין היינו משום דלא בדיל מיניה וע"כ צ"ל משום דאית ביה נמי כרת דאל"כ תקשי מחדש דלא בדיל מיניה. ואם כן לפ"ז בחצי שיעור דליכא צד איסור כרת ולא מלקות אלא איסור גרידא וכ"ש בהאי פחות מכזית דלא אשכחן דאיקרי אכילה דאין אכילה בפחות מכזית וכ"ש בבצק כזה דאפילו כולי שתא בדיל מיניה שהרי בטל במיעוטו אם כן אין שום קושיא אם נאמר דבכה"ג לא חששו לדלמא אתו למיכל מיניה ולא דמי לחמץ נוקשה בכשיעור דלא פלוג רבנן. וכ"ש דא"ש לאידך סברא דמה שהחמירו בחמץ מבשאר אסורין היינו משום שהחמירה תורה בבל יראה ואם כן בפחות מכזית שהתירה תורה בפי' לענין בל יראה דהא ב"ה מקרא יליף לה תו לא שייך למיגזר דבין כזית לפחות מכזית לא טעו אינשי כן נראה לי:

דף מו.

במשנה כיצד מפרישין חלה בטומאה בי"ט כו' ופרש"י דלשורפ' או להאכילה לכלבים א"א דאין שורפין קדשים בי"ט. כאן קיצר רש"י ובמסכת' ביצה דף כ"ז ע"ב מפרש רש"י באריכות דכיון דעיקר איסורא דאין שורפין קדשים בי"ט לאו משום מלאכה

אסרה רחמנא והיינו כקושיית התוספת כאן אע"כ משום דרחמנא אחשבה למצות ביעור כמלאכה גמורה אם כן ה"ה לאכילת כלבים וע"ש בחידושינו שכתבתי דעיקר מלתא דרש"י בפירושו היינו לענין קדשים גופייהו דכתיב באש תשרופו משא"כ לענין חלה לא הוי אלא מדרבנן לפי שיטת רש"י בפרק במה מדליקין ועיין גם שם בחידושינו בפירש"י ובלשון התוספת. אלא דלפ"ז יש לי לדקדק דאם כן דעיקר מילתא דאכילת כלבים לא הוי אלא מדרבנן אם כן לא הוי צריך להאי טעמא דרחמנא אחשבה דהא ע"כ האי מפרישין חלה בטומאה דמתניתין היינו כשנטמאת לאחר לישה דאי קודם לישה היה צריך ללוש פחות מכשיעור כדאיתא בירושלמי והר"ן ז"ל הביאו כאן ואם כן בכשנטמאת בי"ט איירי בלא"ה אינו רשאי ליתן לכלבים דהא מאתמול לא הוי מוכן לכלבים כי אם לאדם למאי דקי"ל כר"י הגלילי דלכם ולא לכלבים ועיין מה שכתבתי בזה בפ"ב דביצה דף כ"א גבי הני סופלי לחיותא היכא שדינן ע"ש באריכות. מיהו בעיקר הדבר מאי דפשיטא להו לרש"י והתוספות כאן ובמס' ביצה דמותר ליתן חלה טמאה לכלבים של כהן בלשון הר"ן ז"ל לא משמע כן וכמ"ש מהרש"ל בכוונתו ודלא כמהרש"א ועיין בתוס' י"ט ובספר בית דוד ואין להאריך כאן יותר:

בתוספות בד"ה לא תקרא לה שם כו' דאין שורפין קדשים בי"ט כו' ותימא בשלמא קדש כו' עס"ה. ולכאורה נראה דלא שייך הך קושיא זו כאן בשמעתין כלל דדוקא לענין שמן שריפה שעומד להדלקה שייך להקשות וכי מפני שמצוה לשרוף מיגרע גרע כיון דצורך י"ט ממש הוא משא"כ לענין חלה דבשמעתין דבשום ענין לא שייך בה שריפה לצורך י"ט ממש אם כן אין מקום לקושייתם וכבר עלה בלבי לומר דאפ"ה קשיא להו הכא בשמעתין לענין אכילה לכלבים דלפי שיטתם בפ"ג דביצה דמותר לטלטל בי"ט לצורך כלבים אפילו למאן דדריש לכם ולא לכלבים ואם כן שפיר קשיא להו הכא דאטו משום שיש בו מצות ביעור מגרע גרע כך היה נראה לי. אלא דאי אפשר לפרש כן שהרי כתבו התוס' שם בפ"ג דביצה דמצות ביעור חלה טמאה דוקא בשריפה עיין גם שם בחידושינו ולפי זה צריך לומר דאה"נ דלא שייך קושיית התוספות ותירוצם הכא בשמעתין אלא דאגב גררא מייתי להו כיון דרש"י הביא לשון דאין שורפין קדשים בי"ט ויש ליישב בדוחק ועיין בחידושינו בפרק במה מדליקין בכל הסוגיא דשריפת קדשים ודו"ק:

בד"ה עד שתאפה כו' ואם תאמר אמאי לא שרי לאפות חלה טמאה מטעם דאמר ר"ש בר"א ואמר רבה התם הלכה כר"ש בר"א כו' עס"ה. ויש לדקדק דלפמ"ש בחידושי ביצה בדף כ"א בלשון התוס' בד"ה עיסה דע"כ סברת התוס' דהתם דמטעמא דר"ש ב"א לחוד לא שרינן איסורא דאורייתא אלא איסור דרבנן. אם כן לפי שיטתם בדיבור הקודם דחלה

טמאה הוי כמו נדרים ונדבות דגזרת הכתוב הוא דאסורה מדאורייתא ולא אמרינן בה מתוך שהותרה לצורך אם כן אין מקום לקושייתם כאן שהרי אם יקרא לה שם קודם שתאפה יהא אסור לאפותה ולשורפה מדאורייתא. ואפשר דקושיית התוס' היא ע"פ מ"ש בסמוך בד"ה הואיל ואי בעי מתשיל דהקשה בקונט' דאם כן יקרא לה שם ואח"כ תאפה מטעם הואיל ואי בעי מתשיל ותירצו דאומר ר"י דאין לנו לעשות על ידי הואיל כיון דאפשר בענין אחר ע"כ דכוונתם דעל ידי הואיל נמי איסורא דרבנן מיהא איכא ואם כן קשיא להו הכא שפיר דמהאי טעמא דהלכה כר"ש ב"א איסורא דרבנן נמי ליכא ואם כן יהא מותר מטעם הואיל כן נראה לי ועדיין צ"ע ודו"ק:

דף מו:

בפירש"י בד"ה לא זהו חמץ שמוזהרין כו' וקרא כתיב שלך אי אתה רואה כו' ולא של חבירך דאכתי לא מטא ליד כהן עכ"ל. ולכאורה שיש ממשנתינו סתירה על מה שכתבתי לעיל בריש מכילתין בשיטת הרמב"ם ז"ל דבחמץ ידוע לא מהני ביטול דנהי דע"י ביטול אינו עובר בבל יראה מ"מ עשה דתשביתו מיהא איכא היכא דאפשר להשביתו כמצותו דהא קי"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה וכמו שהארכתי בזה בפ"ק במקומות הרבה. וא"כ לפ"ז מאי האי דקאמר לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה ומשו"ה מניחה עד הערב ואם החמיצה החמיצה דאכתי הרי הוא גורם שעובר בעשה דתשביתו שאין יכול לבערו בי"ט אלא שכבר כתבתי לעיל בפ"ק גבי המוצא חמץ בביתו בי"ט דכל היכא שאי אפשר לקיים עשה דתשביתו שאין בידו לבערו אינו עובר בלא כלום ע"ש וכ"ש הכא דאכתי בשעת הפרשת חלה לא החמיצה ואין הדבר ודאי שתבא לידי חימוץ אלא מספק משום הכי לא קפיד רבי יהושע בכה"ג כיון שלא יהא אפשר לבערו בי"ט לית לן בה ולשמא יאכל נמי ליכא למיחש דבדיל מינה משום מצוה דחלה כן נ"ל:

ובזה נתיישב מה שהקשיתי לעיל דף ל"ב גבי האוכל תרומת חמץ בפסח דאמאי לא מוקי לה התם כרבי יהושע דהכא דלדידיה חמץ בפסח בר דמים הוא שהישראל יוכל להשהותו דשל אחרים הוא וכמו שפרש"י כאן ולמאי דפרישי' לק"מ דודאי התם דחמץ גמור הוא אינו רשאי להשהותו שצריך לקיים עשה דתשביתו כיון דבידו לבערו דאכתי לא מטא ליד כהן ואינו חייב באחריותו ודו"ק:

בגמרא לא דכ"ע סברי טובת הנאה אינו ממון והכא בהואיל קמיפלגי דר"א סבר אמרינן הואיל ואי בעי איתשיל עלה ממונא הוא כו'. ולקמן בסוף הסוגיא מפ' רש"י כדומה לו דלא גרסינן הואיל אי בעי מיתשיל עלה אלא ה"ג ר"א סבר אמרינן הואיל והיינו דהואיל

כל חדא וחדא חזיא ליה וכמו שפרש"י גם כן כאן דבלא"ה אף לפי גירסא שלפנינו נמי איצטריך לן למימר האי הואיל דכל חדא וחדא חזיא ליה אליבא דר"א דאל"כ אין לחלק בין קריאת השם קודם אפייה בין לאחר אפייה. אלא דלפ"ז קשיא לי אם כן מאי האי דקאמר רבי יהושע לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה ותיפוק ליה דלר"א נמי הכי הוא כיון דלכ"ע טובת הנאה אינו ממון ולכ"ע נמי לא אמרינן הואיל ואי בעי מיתשיל עלה דהא מה"ט כתב רש"י לקמן דלא גרסינן לה ע"ש ואם כן לא פליגי ר"א ור"י כלל לענין בל יראה בחלה אלא בהואיל דאפייה לחוד. וע"כ צ"ל דאה"נ דרבי יהושע לאו לדבריו דר"א קאמר אלא טעמיה דנפשיה מפרש דכיון דאפשר בתקנה להניחה עד הערב כיון שאין זה חמץ שמוזהרין עליו בב"י משו"ה יוכל להפרישם מיד כדרך כל הפרשת חלה אלא דא"א לומר כן מכמה טעמים חדא דבירושלמי אמרינן להדיא דר"א גופא אמר לר' יהושע לא נמצאת עובר בבל יראה וב"י (וכדמייתי הש"ס לקמן בסוף הסוגיא ואף שכתב שם רש"י דהשתא לא אסיק אדעתיה הך ברייתא מ"מ נראה דוחק) ומהדר ליה ר"י מוטב לעבור מצות לא תעשה שלא באתה לפניו ומסיק נמי התם דאזדו לטעמייהו בהא בפלוגתייהו בכה"ג ע"ש באריכות. נמצא דלפ"ז משמע להדיא דלענין חמץ פליגי אי בטובת הנאה או משום דאי בעי מיתשיל עלה. ועוד דאם כן לא שייך עיקר מילתא דר"א בהפרשת חלה לענין פסח טפי מבשאר י"ט. ועוד דאכתי תקשי אדבן בתירא דאמר תטיל בצונן אמאי הא לא שייך בה חששא דבל יראה וליכא למימר דאכתי חיישינן דלמא אתי למיכל מיניה דא"כ כל חלה בי"ט היכא מפרשינן לה ומניחה לשורפה עד הערב ואמאי לא חיישינן דלמא אתי למיכל מינה דאיסור מיתה הוא ומ"ש איסור מיתה מכרת אע"כ דבדיל מינה כדפרישית וא"כ הדרא קושיא לדוכתא:

מיהו למאי דפרישית בסמוך דהא דדרשינן שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים היינו לענין לאו דב"י אבל עשה דתשביתו מיהא שייך ביה א"כ א"ש ונתיישבו כל הקושיות. נמצא דלפי זה יש ראיה ברורה למה שכתבתי סברא זו בריש מכילתין ובפ"ק בכמה דוכתי ולשון הירושלמי נמי מיושב היטב במאי דקאמר רבי יהושע מוטב לעבור מצות לא תעשה שלא באתה לפניו והיינו כדפרישית כיון דהשתא עדיין לא החמיצה ולא הוי אלא גרמא בעלמא אלא דלשון לא תעשה אינו מדוקדק ועדיין צ"ע ודו"ק:

בתוספות בד"ה הואיל ואי בעי מיתשיל והקשה בקונטרס כו' ועי"ל דהואיל ואי בעי מיתשיל עלה לא שכיח לא אמרינן להתיר. ולע"ד נראה להוסיף על דבריהם דבלא"ה נראה דהאי הואיל ואי בעי מיתשיל עלה לאו סברא גמורה היא כמ"ש רש"י בעצמו אלא דדוקא לענין חמץ לעבור בב"י משמע דאפי' ע"י הואיל עובר מדאשכחן לעיל בפ"ק דף ו'

אברייתא דקתני יכול יטמין ויקבל פקדונות ת"ל לא ימצא ומסקינן התם דאיירי בקיבל עליה אחריות וכיון דאילו מיגניב ואילו מיתביד ברשותיה קאי אלמא דאע"ג דהשתא לאו ברשותיה קאי אלא הואיל ואילו מיגניב ואילו מיתביד כו' והיינו נמי כדמסקינן התם דאע"ג דלמ"ד דבעלמא דבר הגורם לממון לאו כממון דמי אפ"ה הכא שאני דאמר רחמנא לא ימצא והאי כמצוי בידו דמי ואם כן הכי נמי איכא למימר כה"ג דמה"ט דאי בעי מיתשיל עלה הוי כמצוי בידו. ובזה יש לי ליישב ג"כ במאי דקאמר רבי לקמן הלכה כבן בתירא דמשמע דשייך חששא דבל יראה בכה"ג ולא כר' יהושע אע"ג דשמעינן ליה לרבי בס"פ האיש מקדש דטובת הנאה אינו ממון אבל למאי דפרישית א"ש אף ע"ג דבעלמא טובת הנאה אינו ממון אפ"ה לענין חמץ שפיר מצי סבר דכממון דמי כיון דמצוי בידו כן נראה לי ודו"ק:

בא"ד וקשה לרשב"א כיון דמבצע מכל חדא וכו' האיך שרו רבנן כו' כיון דאפשר בלא הואיל כו' עכ"ל. כוונתן מבואר דעיקר קושייתם דע"י הואיל איסורא דרבנן מיהא איכא א"כ למאי דפרישית לעיל בל' התוס' ד"ה עד שתאפה למאי דקי"ל כר"ש ב"א דממלא' אשה כל התנור פת דסברא זו בהדי הואיל אפילו איסורא דרבנן ליכא אם כן נתיישב' קושיית התוס'. ובעיקר דבריהם בהא דאי מבצע מכל חדא וחדא ולא סגיא לבצוע מאחת על כולם עיין בתשובת מהרש"ל סימן נ"ח באריכות:

בפירש"י בד"ה מדאורייתא צרכי שבת נעשין בי"ט כו' ושבת וי"ט חדא קדושה היא כו' עכ"ל. ולכאורה יש קצת ראיה לסברא זו מהא דקי"ל ס"פ אלו קשרים דחלבי שבת קריבין בי"ט אע"ג דחלבי חול אין קריבין בי"ט אלמא דאשכחן לענין גבוה דצרכי שבת נעשין בי"ט א"כ אפשר דה"ה לענין צורך הדיוט כן נ"ל ועיין בסמוך:

דף מז.

בגמרא מתיב רב מרי שתי הלחם כו' ואי אמרת צרכי שבת נעשין בי"ט השתא דשבת בי"ט שרי דיו"ט ביו"ט מיבעי'. ולכאורה לפמ"ש בסמוך מסוגיא דפרק אלו קשרים לא הוי מקשה הכא מידי דהא לקושטא דמילתא אף ע"ג דשתי הלחם אין דוחין י"ט וכ"ש דנדרים ונדבות אין קריבין בי"ט דהא בהא תליא כדאיתא במסכת ביצה דף כ' ע"ב אלמא דבשבת ויו"ט איכא למישרי טפי מבשל י"ט עצמו אלא דאפשר דשאני התם בחלבי שבת כיון שכבר קרב עיקר הקרבן בשבת כמצותו משו"ה סופו של זה הקרבן נמי דוחה י"ט כמו שנראה מלשון רש"י שם בפרק אלו קשרים ואם כן ל"ש הך סברא לענין שתי הלחם. ועפ"ז היה נ"ל ליישב לישנא דגמ' דהכא אף לפי פרש"י דלכאורה נראה תמוה מאד כמו

שהקשו בתוס' על פירושו אלא משום דמסתימת לשון רש"י לא משמע שנתכוין למה שכתבתי לכך לא כתבתי ובלא"ה פשיטא דלישנא דגמרא משמע כפי' התוספות:

שם ולרשב"ג כו' ס"ל כאבא שאול דאמר לכם ולא לעכו"ם. פרש"י כאבא שאול במסכת ביצה ואף דשם בפ"ב דביצה לא אשכחן הך מילתא במימרא דאבא שאול בברייתא אלא במילתא דת"ק דאבא שאול דב"ה גופא מהדרו ליה לב"ש הכי אלא דאפילו הכי כיון דמסיק התם הש"ס דאבא שאול ות"ק פליגי בנדרים ונדבות קרבין ביו"ט ולפרש"י והתוספו' אבא שאול סבר נדרים ונדבות קריבין בי"ט ואם כן ע"כ דאבא שאול לית ליה הך דרשא דלכם ולא לגבוה וע"ש בחידושינו ובלשון התוס' שהקשו מסוגיא דהכא על פי' רבינו שמואל וכתבתי שם דאדרבה מסוגיא דהכא משמע טפי כפי' רבינו שמואל וכאן אין להאריך:

דף מז:

בד"ה כתישה בי"ט מי שרי הקשה ריב"א מאי פריך כו' ועוד תימא היכי פריך כו' הא י"ט אין נדחה מפני עשה כו' עכ"ל. וכוונתן דאין עשה דכיסוי דוחה ל"ת ועשה די"ט כדמסיק רב אשי בפרק במה מדליקין לענין שריפת קדשים ובפ"ק דביצה לענין כיסוי גופא. מ"מ נראה דהאי ועוד תימא שהקשו התוס' לאו קושיית ריב"א היא דאדרבה בפרק שילוח הקן דף קמ"א כתבו התוס' דריב"א גופא מתרץ להך קושיא דנהי דאין עשה דוחה ל"ת ועשה מ"מ כיון דנדחה ל"ת ואין כאן אלא עשה תו לא שייך מלקות. ונראה דמה שלא הביאו זה התירוץ כאן היינו משום דאכתי לא מתרצי קושיא קמייתא שהקשה ריב"א ומשו"ה תירצו הרשב"ם ור"ת בענין אחר דשוויה לתרתי קושיות כן נ"ל. מיהו בחידושינו בפ"ק דביצה דף ח' בלשון התוס' ד"ה בעפר תיחוח כתבתי באריכות ליישב קושי' ריב"א דהכא באחד משני דרכים ע"ש ותמצא נחת:

בד"ה ולוקה משום הבערה בפ"ק דביצה אמר הא מני ב"ש היא כו' ובד"ה אהבערה לא לחייב מכאן מוכיח ריב"א דרבה דאמר הואיל אפי' לב"ש אמרינן עכ"ל. וכוונתן מבואר דאי אליבא דב"ה אפילו בלא טעמא דהואיל לא מחייב אהבערה דאפילו לכתחלה שרי דאמרינן מתוך שהותרה כו' אלא דלכאורה אין דברי ריב"א מוכרחים דהא מ"ש בד"ה ולוקה משום הבערה דבפ"ק דביצה מוקמינן לה להך ברייתא כב"ש רבי יוחנן הוא דאמר הכי התם למאי דאית ליה דב"ש וב"ה דהתם במתניתין במתוך פליגי דלב"ה אית ליה מתוך משא"כ לרבה דאיירי בשמעתין שמעינן ליה התם דלא פסיקא ליה הך מילתא

דטעמא דב"ה משום מתוך אלא משום דאין עירוב והוצאה לי"ט וע"ש ואפשר דריב"א משמע ליה דרבה לבתר דשמע מרב יוסף התם קיבלה מיניה:

ועוד נראה דהתוס' בזה לשיטתייהו בסמוך בד"ה הואיל וחזי שכתבו דבלא"ה הא דאיתיביה אביי בשמעתין לאו לרבה גופה מקשה דהא רבה בלא"ה ס"ל דמשום הבערה לא מחייב דאין חילוק מלאכות בי"ט אע"כ דאביי אעיקר דינא דהואיל פריך אפילו למאן דאית ליה דב"ה ס"ל דאמרינן מתוך שהותרה ואית ליה נמי דיש חילוק מלאכות בי"ט כמו שאבאר בסמוך ודו"ק:

דף מח.

בגמ' ועוד הא את הוא דאמרת חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות לי"ט ופרש"י דאפילו אם עשה במזיד שתי מלאכו' אינו חייב שתים והכא אמאי מחייב שתים משום מוקצה ומשום בישול. ויש לתמוה טובא דהך קושיא גופא הוה ליה לאביי לאותובי לרבה מעיקרא אמאי מחייב אהבערה הא אין חילוק מלאכות בי"ט כמו שהקשו לעיל בתוס'. ועוד דלכאורה לא אשכחן מאן דפליג אדרבה בהא דאין חלוק מלאכות בי"ט כדפי' בקונט' (והוא ריב"ן חתנו של רש"י) שם מילתא בטעמא אליבא דכ"ע. והנלע"ד בזה לפי משמעות פי הקונט' דהתם דהא דמילתא דפשיטא דאין חילוק מלאכות בי"ט אלא במזיד לענין מלקות היינו דוקא בעושה מלאכה אחת שחייבין עליה משום שני שמות וכן בעושה מלאכה אחת ממש כגון קצר וקצר בלי הפסק בינתיים בהתראה אחת משא"כ בעושה שני מלאכות גמורות כגון הבערה ובישול שהן על ידי שני התראות התראת הבערה והתראת בישול שכל אחת מעשה בפני עצמה היא וכ"ש אם שהה בינתיים נראה מסברא דחייב שתים דכה"ג לאו חילוק מלאכות מיקרי דשני התראות דמזיד הו"ל כשני העלמות דשוגג וכדאיתא שם במשנה דמכות נזיר שאמרו לו אל תשתה אל תשתה ושתה חייב על כל אחת ואחת אם כן כ"ש בהבערה ובישול משום הכי הוי משמע ליה לאביי מעיקרא דלמאן דלית ליה הואיל שפיר חייב משום הבערה משא"כ הכא לענין עצי מוקצה ובישול מקשה אביי שפיר דהנך תרתי מעשה אחד הוא דודאי אף למאי דאית ליה לרבה דעצי מוקצה דאורייתא ואזהרתו מל"ת כל מלאכה היינו דוקא לענין מוקצה דאכילה שאסור לאכול ממנה ביו"ט או ליהנות ממנה הנאת הגוף דהני נמי אוכל נפש מיקרו כגון הסקה ומדורה להתחמם כנגדה ועצים לבשל בהם לצורך י"ט דאסור. וא"כ לפ"ז עיקר מלקות דעצי מוקצה היינו במאי שמבשל בהן ובהא ודאי פשיטא ליה לאביי דאין לחייבו שתים על מעשה א' כדפי' הקונט' דהתם ונהי דהתם

במילתא דרבה גופא משמע קצת דאפי' בשני מלאכות אמר רבה דאין חילוק מלאכות דהא אהך קושיא דאינו חייב נמי משום זורע דהיינו זריעה וחרישה קאי התם מ"מ יש ליישב דאפשר דאירי התם ששניהם נעשין בבת אחת ע"ש בסוגיא. ואם כן לפ"ז עכ"פ מקשה אביי שפיר בשמעתין לרבה דקאמר והא את הוא דאמרת דאין חילוק מלאכות והיינו מכח כ"ש לענין עצי מוקצה וכדפרישית כן נראה לי ועדיין צ"ע בסוגיא דהתם ודוק היטב:

שם אמר רמי בר חמא הא דר"ח ורבה מחלוקת דר"א ור"י היא ופרש"י דלא קאי רמי ב"ח אהואיל דאי בעי מיתשיל עלה דלעיל אלא אהואיל דמלאכת י"ט. ולכאורה אליבא דרמי ב"ח לא היה צריך לפ' כן אלא דשפיר מצינן למימר דלר"א בכל ענין אמרינן הואיל בין לענין איסור חמץ ובין לענין מלאכת י"ט ולרבי יהושע לית ליה הואיל כלל אלא כיון דבמילתא דר"פ דקאי עלה דרמי ב"ח לא דחה אלא האי הואיל דמלאכת י"ט ובהאי הואיל דאי בעי מיתשיל לא דחה מידי א"כ ממילא משמע דרמי ב"ח נמי לא קאי אלא אהואיל דמלאכת י"ט דלענין איסור חמץ אפשר דטעמא דר"א לאו משום הואיל אי בעי מיתשיל אלא משום דטובת הנאה ממון וכן נראה מל' רש"י בסמוך בד"ה מילתא דקשיא לן ודוק:

בפירש"י בד"ה אלא דבעידנא דעיילי' לה איכא למימר כל חדא וחדא חזיא ליה בלא הואיל דבכל חדא איכא למימר זו לא תהא לחלה עכ"ל. הא דלא קאמר בפשיטות דלר"א אה"נ דלאחר שתאפה בוצע מכל חדא וחדא היינו משום דלקושטא דמילתא אין דרך לבצוע מכל אחד כמו שפרש"י בסמוך בד"ה דלא חזיא וכן מוכח מפירושו בכל הסוגיא ובמשנתינו וכמ"ש מהרש"ל ז"ל בתשובה נ"ח באריכות:

בד"ה אבל הכא כו' ונראה בעיני דאין הואיל בזה כו' דאם כן הקדש דקי"ל כו' הא אי בעי פריק ליה. עמ"ש בעל תי"ט בזה באריכות בהא דלא קאמר נמי בהקדש אי בעי מיתשיל עליה והיינו משום דאליבא דר"א קיימינן הכא ור"א ס"ל דאין שאלה בהקדש כדאמרינן בערכין דף כ"ג אלא דלע"ד משום הא לא איריא דבשביל כך לא הו"ל לרש"י למחוק הגרסא כיון דבערכין איכא נמי אוקימתא אחרינא ואדרבה לפ"ז א"ש טפי דסתמא דתלמודא דאמר לעיל דטעמא דר"א משום הואיל אי בעי מיתשיל עליה היינו משום דסבר כהאי אוקימתא דערכין דלר"א נשאלין על הקדש משו"ה יש לחלק בין הקדש לחלה משא"כ הנך אמוראי דסוגיא דהכא לית להו הך אוקימתא א"כ ע"כ דר"א נמי לית ליה האי הואיל דאי בעי מיתשיל דאי ס"ד דאית ליה אמאי לא פליג בשל אחרים דהקדש משו"ה הוצרך רש"י לפרש דבהקדש נמי אליבא דכ"ע אי בעי פריק ליה וא"כ ע"כ דאפ"ה

לא שייך הואיל בכה"ג דאין הואיל בדבר שאינו שלו ואם כן ה"ה לחלה ומה"ט כתב רש"י שדומה בעיניו דלא גרסינן האי הואיל ואי בעי מיתשיל. ומה שיש לדקדק עוד בזה כתבתי בל' רש"י במשנתינו באריכות:

דף מח:

במשנה שיאור ישרף והאוכלו פטור כו' וחכ"א זה וזה האוכלו חייב כרת אע"ג דרש"י כתב לעיל דף מ"ג דשיאור אינו ראוי לאכילה הואיל והחמיץ קצת ולא גמר וא"כ אמאי חייב כרת דאפילו מלקות לא לחייב דהא קי"ל דכל איסורין אין לוקין אלא כדרך אכילתן ואפי' חמץ בכלל (ונראה דוחק לומר דלחכמים ראוי לאכילה דלא שייך מחלוקת בכה"ג במציאות ובדבר המוחש) אלא דנראה מ"ש רש"י שאינו ראוי לאכילה היינו שאין ראוי לאכילה גמורה כמו חמץ גמור הואיל ועדיין לא גמר חימוצו אבל מ"מ הוי שפיר דרך אכילתן משו"ה מחייבו רבנן ומה שיש לדקדק במשנתינו ובברייתא דבסמוך לענין פסק הלכה בשיטת הרי"ף והרא"ש ז"ל כתבתי לעיל באריכות ע"ש:

דף מט.

במשנה י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני שבת דברי ר"א וחכמים אומרים בזמנו וכתב בעל המאור דר"מ לטעמיה דס"ל כר"י דאין ביעור חמץ אלא שריפה וכיון דאי אפשר לשורפו בשבת משו"ה מבערין מלפני שבת ושורפו כמצותו וחכמים לטעמייהו דהשבתתו בכל דבר משו"ה מבערין בזמנו בשבת עכ"ל ע"ש ולע"ד לשיטת הפוסקים והמפרשים לא משמע כן לא מבעיא לשיטת התוס' דלעיל בכמה דוכתי דעיקר פלוגתא דר"י ורבנן היינו דוקא לאחר זמן איסורא א"כ לא שייך לומר כן אלא אפילו לשיטת רש"י שמפרש לעיל בכמה דוכתי להיפך אפ"ה נראה דר"י גופא לא קאמר אלא כשמבער בע"פ ממש שחל בחול משא"כ כשחל בשבת דאי אפשר לשורפו ר"י גופא מודה דמשביתו בכל דבר שיכול לבער כדאשכחן במוצא חמץ בי"ט עצמו שכופה עליו כלי אם אין יכול לבערו בע"א כמ"ש כל הפוסקים אפילו אותן שסוברים כר"י. וא"כ לפ"ז לא שייך פלוגתא דמתניתין דר"מ וחכמים בהאי טעמא שכתב בעל המאור ז"ל. ונקטינן מיהו דשיטת בעל המאור בפלוגתא דר"י וחכמים בשעת ביעורו או שלא בשעת ביעורו היינו כפרש"י וכמ"ש לעיל בחידושינו בכמה דוכתי ודו"ק:

שם ר"א ב"ר צדוק אומר תרומה מלפני השבת. וכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל דקי"ל כר"א ב"ר צדוק דקאי כר"א איש ברתותא דלעיל בפ"ק דף י"ד שכן הלכה כמותו וכבר האריך

הר"ן ז"ל בפ"ק בישוב שיטת הרי"ף והב"י בא"ח סימן תמ"ד תמה על לשון הר"ן שכתב דעיקר כוונת הרי"ף היינו לענין תרומה ואין דרך הרי"ף להביא בפסקיו דבר שאין נוהג בזמן הזה ע"ש באריכות ולע"ד לא ידענא מאי קשיא ליה להב"י דודאי נפקא מיניה בזמן הזה לענין חלה שכתב הרי"ף ז"ל לעיל אמתני' דכיצד מפרישין חלה בטומאה דבחלת ח"ל האידנא יהבינן לכהן קטן וא"כ שפיר איצטריך לאשמעינן דבע"פ שחל להיות בשבת ואשתייר חלה מע"ש דליכא כהן קטן צריך לבער בע"ש ולא אמרינן שימתין מלבערו שמא ימצא כהן קטן או גדול שטבל לקריו ואם לא ימצא יוכל לבערו למחר להשליכו לאיבוד משו"ה כתב הרי"ף דאפ"ה צריך לבער מע"ש והיינו כר"א ב"ר צדוק דקאי כר"א איש ברתותא כנ"ל ועיין בק"א:

דף נ.

במשנה מקום שנהגו לעשות מלאכה כו' מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ופרש"י כדי שלא יהא טרוד במלאכה וישכח ביעור חמצו ושחיטת הפסח ותיקון מצה. והקשה הרב המגיד דא"כ ערב סוכות נמי טרוד בעשיית סוכה ומשו"ה מפרש כמ"ש התוס' בשם הירושלמי דטעמא משום הקרבת הפסח ובאמת משום הא לא איריא דנראה דרש"י בעצמו נזהר מזה וכתב לשון דשמא ישכח וזה לא שייך אלא לענין ביעור חמץ שאינו אלא לשעה קלה וכן בשחיטת הפסח דיש בני אדם שנמנין על פסחין של אחרים וזה לשעה עומדת וכן בתקון מצה לצורך הלילה ומשום הכי בכל הני איכא למיחש שאם יהא טרוד במלאכה גמורה יבוא לידי שכחה משא"כ בעשיית סוכה היא ג"כ מלאכה גמורה ואדרבא דרכו להתעסק בהן בימים שבין יה"כ לסוכות כדאיתא במדרש ולקחתם לכם ובפוסקים משו"ה ליכא למיחש שמא ישכח וכיוצא בזה כתב בעל תי"ט ע"ש. אלא דבין לפירש"י ובין לפי' התוס' בשם הירושלמי קשיא לי דאכתי אמאי שביק תנא עיקר דינא דעשיית מלאכה בע"פ אחר חצות דלא אשכחן דתני לה בשום דוכתא במשנה ונקיט מנהגא דקודם חצות דאף דרש"י הרגיש בזה בסמוך בלשון הגמרא מאי איריא ומפרש דעיקר מתני' לדיוקא דאחר חצות אתי אלא דאפ"ה לא פסיקא הך מילתא דהא איכא למימר דלאחר חצות נמי במנהגא תליא מילתא אלא הא דנקיט קודם חצות היינו לאשמעינן היא גופא דאפילו קודם חצות הוי מנהג חשוב במקום שנהגו לאפוקי לילה שלפניה אי נהגו לא משגחינן בהו כמו שפירש"י להדיא בריש מכילתין דאפילו נהגו בטלה דעתן ועוד דלפירש"י דהכא אדרבא איכא למימר איפכא דלאחר חצות קיל טפי כשגמר כל מצוות ביעור חמץ ועשיית המצות וכה"ג לפי' התוס' לענין קרבן פסח. ועוד

דלפירש"י והתוס' קשה מ"ט דב"ש דאסרו אפילו בלילה הא לא שייך הנך טעמי כלל וא"כ מדב"ש נשמע לב"ה דאיכא נמי טעמא אחרינא. ולולי שאיני כדאי היה נ"ל לפרש דעיקר מנהגא דאיסור מלאכה קודם חצות היינו משום דלאחר חצות פשיטא טובא דאיסור גמור הוא והיינו משום דכתיב בפרשת אמור אלה מועדי ה' וסמיך ליה בחדש הראשון בארבעה עשר בין הערבים פסח לה' וא"כ משמע דמהאי שעתא די"ד לאחר חצות איקרי מועד והיינו לענין איסור עשיית מלאכה כחולו של מועד אי מדאורייתא או מדרבנן ומשו"ה יש מקומות שנהגו אפילו קודם חצות משום גדר דלאחר חצות דלא ליזלזלי ביה כדאמרי נמי בריש מכילתין דלא מצינו יום שמקצתו מותר ומקצתו אסור ומה"ט גופא איכא למימר דהיינו טעמא דב"ש דאסור אף בלילה דלא מצינו שהיום אסור והלילה מותר. כנ"ל נכון ואפשר לפרש ג"כ שיטת הירושלמי על דרך זה ועיין עוד בסמוך:

דף נ:

בגמרא מאי איריא ערבי פסחים אפילו ערבי שבתות ועי"ט נמי דתניא העושה מלאכה בע"ש ובעי"ט מן המנחה ולמעלה כו'. ולכאורה הסוגיא תמוה טובא דמאי לשון מאי איריא שייך הכא דהתם מן המנחה ולמעלה ואיסורא והכא קודם חצות ומנהגא ואף שרש"י הרגיש בזה מ"מ פירושו ג"כ דחוק. ולמאי דפרישית א"ש דהא גופא קשיא ליה כיון דבע"ש ועי"ט נמי אשכחן דאסור מן המנחה ולמעלה אפ"ה קודם לכן מותר ואפילו מנהגא ליכא משום גדר וא"כ מ"ש בע"פ דנהגו איסור משום גדר כל היום כולו וע"ז משני שפיר דאיסורא דע"פ חמיר טפי והיינו כדפרישית. וכמ"ש נראה בלשון הר"ן ז"ל אלא שדבריו מגומגמים קצת ולמאי דפרישית ניחא טפי:

בפירש"י בד"ה מן המנחה ולמעלה תשע שעות ומחצה. ומהרש"ל בח"ש הגיה בל' רש"י שש ומחצה דאי גרסינן ט' ומחצה לא הוי מקשה הש"ס מידי דהא ודאי אסיק אדעתיה לחלק בין ע"פ לע"ש ועי"ט ולע"ד דבריו תמוהים דמאי הועיל בהגהתו דאכתי קושיא במ"ע מנ"ל להמקשה דהאי מן המנחה ולמעלה היינו בשש ומחצה שהיא מנחה גדולה דלמא בט' ומחצה שהוא מנחה קטנה כדאשכחן במתניתין דריש ע"פ דקתני נמי סמוך למנחה ומסקינן דהיינו סמוך למנחה קטנה וכה"ג בפ"ק דשבת גבי לא ישב לפני הספר סמוך למנחה אבל למאי דפרישית בסמוך א"ש בפשיטות דאפילו אי הוי האי סמוך למנחה סמוך למנחה קטנה אפ"ה מקשה שפיר מ"ש הכא דעשו גדר אפילו כל היום ומ"ש הכא דלא עשו גדר כלל וע"ז משני שפיר דהתם מן המנחה ולמעלה הוא דאסור

והיינו משום גדר בעלמא משו"ה לא עשו גדר לגדר אבל הכא מחצות ואילך איכא איסור גמור דמחצות ואילך איקרי מועד מדאורייתא או מדרבנן משו"ה נהגו איסור אפילו קודם חצות משום גדר כדפרישית. וכמו שכתבתי כן נראה מל' הפוסקים דלא אשכחן בשום דוכתא שיש איסור לעשות אפילו מלאכה גמורה בע"ש ובעי"ט משש ומחצה ולמעלה וכדמשמע נמי בברייתא בס"פ במה מדליקין גבי שש תקיעות ע"ש. ואף דמל' הרמב"ם ז"ל משמע דתקיעה ראשונה היא מן המנחה ולמעלה ע"כ דכוונתו ג"כ מט' ומחצה שהיא מנחה קטנה כדאשכחן האי לישנא בכמה דוכתי כנ"ל ודו"ק:

דף נא.

בתוספות בד"ה א' אתה רשאי כו' תימא א"כ האיך התיר רבי כו' ותירץ רבי' ניסים כו' עס"ה. ולכאורה יש לתמוה על תמיהתם ותירוצו של ר"נ דמעיקרא מאי קשיא להו דהא מסקינן בברייתא דהכא דקתני אי אתה רשאי דמוקי לה רב חסדא בכותאי דוקא וא"כ שפיר התיר רבי בית שאן ונראה דוחק לאוקמי קושי' התוספות ותירוצו של ר"נ דלא קאי אלא אתיובתא דאביי דהכא מאי דלא אסיק אדעתיה הך אוקימתא דכותאי ועוד דאי קושיית התוספות אתיובתא דאביי קאי לא א"ש תירוצו של ר"נ דאכתי מאי מקשה אביי אהא דאמר רב יוסף ניכלה זר באפייהו דהא שפיר מצינן למימר דהנך בני חוזאי דמפרשי חלה מארוזא לאו משום גדר רצו להחמיר בכך אלא מעיקר דינא שהיו סוברים כריב"נ לעיל דף ל"ה דאורז חייב בחלה משו"ה א"ר יוסף דניכלה זר באפייהו משום דאין הלכה כריב"נ וליכא למימר דאביי הוי קים ליה דמשום גדר עשו כן הא ודאי ליתא דהא למסקנא דרב אשי נמי משמע דמספקא ליה דאי רובן אורז אכלי ע"כ משום גדר עשו כן ומשו"ה מסיק לא ניכלה זר באפייהו משא"כ אי רובן דגן אכלי ע"כ לאו משום גדר עשו כן אלא משום שטעו בדריב"נ והיינו כתירוצו של ר"נ ממש וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה דמעיקרא מאי קשיא להו להתוס' אסוגיא דהכא והנלע"ד בזה דבאמת קושיית התוספות ותירוצם לאו אסוגיא דהכא קאי אלא אברייתא גופא דמשמע דעיקר טעמא דמילתא דדברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור דאי אתה רשאי להתירן דכיון שנהגו בהן הוי כמו נדר כדאשכחן להדיא במסכת נדרים בשני מקומות דמסיים בהך ברייתא גופא משום שנאמר לא יחל דברו אם כן קשיא להו שפיר מהא דהתיר ר' בית שאן שאמרו לו חביריו דבר שאבותיך ואבות אבותיך נהגו בו איסור והשיב להם מקום הניחו לי מן השמים להתגדר בו א"כ משמע דבכה"ג אין לחוש למנהג דלא מיחזי כעובר בבל יחל וע"ז מתרץ ר"נ שפיר דדוקא בדבר שהוא משום גדר שייך ענינא דבל יחל. מיהו הא

דלא מייתי אביי בלשון הקושיא סיומא דברייתא דקתני משום שנאמר לא יחל דברו נראה משום דעיקר ענינא דבל יחל אפילו בדברים שהן משום גדר היינו דוקא לאותן אנשים עצמן שנהגו כן אבל אדם אחר רשאי לנהוג היתר בפניהם א"כ ס"ד דאביי דהא דקתני אי אתה רשאי להתירן בפניהם מילתא אחריתי הוא ולאו משום בל יחל ממש אלא משום דאתי לבל יחל דאתי למשוכי אבתריה ויסברו שמנהגם בטעות היה ואם כן שפיר מקשה אביי אדרב יוסף ומהדר ליה רב יוסף לאו אתמר עלה אמר ר"ח בכותאי דשייך בהו הך חששא והדר אמר ליה אביי דהנך אינשי נמי סרכי מילתא כן נ"ל נכון בעה"י ובזה נתיישב' כמה קושיות ודקדוקים בסוגיא דשמעתין ובל' התוספות כאן ולפי שראיתי לבעל פרי חדש בא"ח סימן תס"ח שהאריך בענין סוגיא זו ובס' משא מלך ממש עיקר חיבורו על ענין זה לכן באתי בקצרה במה שנוגע בסוגיא דשמעתין ודו"ק:

בד"ה רבה בב"ח דעתו לחזור הוי כו' קצת קשה דהשתא לצדדין קתני כו' עס"ה. נראה דמ"ש התוספות בל' קצת קשה היינו משום דבחולין כתבו התוספות ליישב דרב אשי אית ליה נמי כשינויא דאביי דמבבל לבבל ומא"י לא"י אין לחלק בין דעתו לחזור או לא אלא לעולם נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם ודוקא מא"י לבבל או איפכא משמע ליה לרב אשי לחלק אלא לפי שנראה להם דוחק כדמשמע בלשונם שם מש"ה כתבו כאן בל' ק"ק מיהו מ"ש מהרש"א ז"ל כאן דק"ק על לשון התוספות אמאי לא קשיא להו נמי הכי אשינויא דאביי דלעיל מסוגיא דחולין שם כו' ע"ש ולא ידענא מאי קשיא ליה דודאי אפי' ק"ק לא שייך במילתא דאביי מסוגיא דהכא אסוגיא דהתם כיון דלקושטא דמילתא דרבה בב"ח דנחית מא"י לבבל ור' זירא דהתם סליק מבבל לא"י והנך מילתא דאייתרא דהכא ודמוגרמת דהתם תליא בשינוי מנהגם שבין בני א"י לבני בבל משו"ה מסיק אביי הכי הכא והתם משא"כ לענין מילתא דמתני' דידן לענין מלאכה בע"פ דקתני נותנין עליו חומרי מקום שיצא וחומרי מקום שהלך לא תליא כלל בין בני בבל לבני א"י דבתרווייהו נמי מקומות מקומות יש א"כ א"ש דלא קתני מתניתין לצדדין אלא במילתא דפסיקא כנ"ל ברור. אמנם בעיקר דברי התוספות כאן עיין בל' הר"ן ז"ל ובבעל המאור בס' המלחמות שהאריכו הרבה בזה ובס' משא מלך ובעל פרי חדש באו"ח בהלכות פסח סי' תס"ח ובהלכות י"ט סי תצ"ו מבואר בתכלית אריכות ע"ש:

דף נא:

בגמרא ונתן לי ואמר לי בני בפני אכול ושלא בפני לא תאכל כו' נראה דטעמא דר"ש ברי יוסי נמי לא היה רוצה שיסמכו אחרים על הוראתו לדורות כמ"ש התוספות בד"ה אני ראיתי דר"ש ב"י גופא היה נוהג כן וא"כ לפ"ז א"ש הא דקאמר בפני אכול משום דע"י כך לא יקבעו הלכה לדורות דאפשר דמה שאכל בפניו היינו משום שלא ישנה מפני המחלוקת אפילו לקולא משא"כ אם יאכל רבי יוחנן בר"א שלא בפניו יש לחוש שיקבעו התלמידים אחריו הלכה לדורות והשתא א"ש דקאמר ופליגא דידיה אדידיה והיינו בהך סברא גופא כן נ"ל:

בתוספות בד"ה כל הספיחים אסורין פירש"י דלאחר ביעור מיירי כו' וקשה לר"י כו' עס"ה. בפרש"י שלנו מבואר כן בלשונו לעיל בד"ה ונטל ספיחי כרוב ומה שלא הקשה ר"י על פירש"י לעיל אף ע"ג דהתם נמי שייך קושיית ריב"א דבסמוך אלא משום דלעיל מצינן לפרש כפירוש ראשון של רש"י כאן וא"כ לא שייך הנך קושיות שהקשה ר"י ולקושיית ריב"א נמי לא חייש ר"י שאין נראה בעיניו קושיא כל כך. מיהו לפי פי' רבינו ניסים שהביאו התוספות בסוף הדיבור יש ליישב גם כן שיטת רש"י וכן בל' הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות פ"ט בהא דקתני התם ר"ש אומר כל הספיחים מותרים להיפך ממאי דקאמר ר"ש הכא ומפרש ליה הרמב"ם דאירי לאחר ביעור אלא דמילתא אחריתי קאמר לענין למכור לע"ה יותר ממזון ג' סעודות והיינו משום דאיכא למיחש שמא מן המשומר הן ולא מן המופקרין משא"כ בספיחי כרוב דאיכא למיתלי טפי שהוא מן המופקר ונראה שהוכרח לפרש כן משום הך קושיא של רבינו ניסים כאן וע"פ שיטה זו אפשר ליישב ג"כ שיטת רש"י דהכא אלא שאין להאריך לפי שכבר האריך בהן רבינו שמשון בפירוש המשניות (והוא בעצמו הרשב"א שהביאו התוספות כאן בסוף הדיבור) ע"ש באריכות ועיין ג"כ בחידושי ר"ה מה שכתבתי בזה בענין הספיחים ובדין האתרוג ע"פ שיטת הרמב"ם ז"ל דמה שגדל בששית והוסיף בשביעית נמי יש לו דין ספיחין וכאן אין להאריך יותר. ובעיקר המשך לשון התוספות עיין בחידושי מהרש"ל ומהרש"א:

פיסקא ההולך ממקום כו' אמר אביי אריש רבא אמר לעולם אסיפא וה"ק כו'. לכאורה נראה דהאי טעמא דאל ישנה מפני המחלוקת בלא"ה לא איצטריך אלא אריש דלענין חומרי מקום שהלך לשם הוי טעמא מפני המחלוקת ואפשר דאיסורא נמי איכא משום לא תתגודדו כמו שיבואר לקמן משא"כ בסיפא דההולך ממקום שאין עושין למקום שעושין נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם בלא"ה אסור משום אל תטוש תורת

אמך ומשום בל יחל כדמשמע מסוגיא דלעיל אלא דמלשון רש"י לקמן בסוגיא דפירות שביעית לא משמע כן כמו שיבואר:

בתוס' בד"ה כגון אנא דידענא בקביעא דירחא כו' אלא מפרש ר"ת שהיה במקום ששלוחי ב"ד מגיעין כו' עס"ה. נראה מבואר בכוונת התוס' דמקום דירתו של רב ספרא היה מקום ששלוחי ב"ד מגיעין אלא כשהולך למקום שאין שלוחי ב"ד מגיעין שהיו עושין ב' ימים שפיר קאמר בישוב לא עבידנא כו' ומה שנתקשה מהרש"א בזה דא"כ שרב ספרא ידע ושמע מפי שלוחי ב"ד קודם שהגיע לאותו מקום שהלך אם כן באותו מקום נמי שלוחי ב"ד מגיעין כמו שהגיע רב ספרא לשם ולא ידענא מאי קשיא ליה דהא רב ספרא בבבל הוי דבקיאי בקביעא דירחא אפילו שלא ע"י שלוחי ב"ד היה יודע שהקביעות ביום ראשון ואע"ג דאפי' הכי בבבל עבדי תרי יומי היינו אותן שדרין במקום שאין השלוחין מגיעין דגזרינן דלמא אתי לקלקולי ואם כן רב ספרא גופא לא היה צריך לחוש לכך אלא משום מנהג אותו מקום שהלך לשם. ועוד דבלא"ה משכחת לה שפיר אם אותו מקום שהלך לשם היה מקום דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי כדאיתא בפ"ק דר"ה דף כ"א דעבדי תרי יומי גזירה ניסן אטו תשרי משא"כ רב ספרא גופא לא היה צריך לאותה גזירה כיון שהיה דירתו במקום שמגיעין אף שלוחי תשרי. וראשון נראה עיקר בכוונת התוס':

דף נב.

בתוס' בד"ה בישוב לא עבידנא אפילו בצינעה כו' עס"ה. נראה דמה שהוצרכו לפרש כן היינו משום דלקושטא דמילתא הכי משמע להו לדינא דאין לחלק במלאכה בין בצינעה לפרהסיא משום דלא פלוג אלא דלפ"ז יש לדקדק דא"כ לעיל בעיקר מילתא דמתניתין במלאכה בע"פ נמי הוי להו לפרש כן. והנראה בזה דדוקא לענין י"ט שני דמקום שאין עושין היינו משום איסור גמור דספק י"ט משו"ה אין לחלק בין צינעה לפרהסיא משא"כ במלאכה בע"פ אפילו במקום שאין עושין לא הוי אלא מנהגא לבד משום הכי יש לחלק בין צינעה לפרהסיא. כנ"ל. ועיין בזה באריכות בס' פרי חדש בא"ח סימן תצ"ו שהביא דעת החולקים על התוס':

בגמרא פיסקא כיוצא בו המוליך פירות שביעית כו' ולית ליה לר"י הא דתנן נותנין עליו כו' וחומרי מקום שהלך לשם. נראה מבואר דהשתא לא אסיק אדעתיה הא דאמר ר"א בסמוך לא אמר ר"י אלא לחומרא דהא השתא בעי למימר דודאי לקולא קאמר דאפשר דר"א גופא דגמר מרביה דר"י לחומרא קאמר כמו שפירש"י בסמוך היינו משום הך

קושיא גופא דמקשינן הכא ולית ליה לר"א הא דתנן וכיון דע"כ צריך לאוקמי דת"ק ור"י אמלתא אחריתא קאי משו"ה גמיר ר"א מרבי' דהך מילתא אחריתא איפכא תנינא משא"כ השתא לענין פשטא דמילתא לא שייך למתני איפכא. כן נ"ל:

מיהו בעיקר קושיית הגמ' דמקשה בפשיטות ולית ליה לר"י הא דתנן קשיא לי טובא דלמא אה"נ דלית ליה הך מילתא לענין פירות שביעית לא מיבעיא לפי' שני של תוס' בד"ה ממקום שכלו דאומר ר"י דבפירות לא שייך מחלוקת דאמרינן ממקום שכלו באו אם כן אפשר דמה"ט גופא אין נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם כיון שעיקר האיסור תלוי בשינוי מקומות אפי' מעיקר הדין תורה שתלוי הדבר במקום שכלו כדמשמע לקמן גבי ג' ארצות לביעור אלא אפילו לתירוץ ראשון של התוס' דלא נחתו להך סברא אפ"ה קשה מאי מקשה הכא בפשיטות כיון דסברא רבה איכא למימר דבכה"ג אין נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם כיון ששינוי הדינים מחמת שינוי מקומות הם מעיקר הדין דבכלו ולא כלו תליא מילתא. ועל פירש"י קשיא לי יותר דנראה שהרגיש בזה וכתב דר"י מודה בכה"ג היינו כי היכי דמודה ממקום שאין עושין למקום שעושין דאע"ג דלא שייך טעמא דמחלוקת אפ"ה אסור משום חומרי מקום שיצא משם ולכאורה לא דמי כלל והיינו למאי דפרישית לעיל בסמוך דחומרי מקום שיצא משם בלא"ה אסור משום ואל תטוש תורת אמך ומשום בל יחל וזה לא שייך בחומרי מקום שהלך לשם ולעולם דשפיר מצינן למימר דר"י מודה דכיון דהכא לא שייך הך טעמא דשינוי מחלוקת לר"י. ולולי פרש"י היה נראה לי דהא דמקשה הש"ס בפשיטות ולית ליה לר"י היינו משום דמסברא פשיטא ליה לתלמודא דיש להחמיר חומרי מקום שהלך לשם אי משום לא תתגודדו כדאיתא בירושלמי או משום לעז וחשד דלאו כ"ע ידעי שהוא ממקום שנהגו היתר ואם כן האי חששא גופא שייך בפירות שביעית דהכא. כנ"ל ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

שם אלא אמר רב אשי בפלוגתא דהני תנאי דתנן הכובש שלשה כבשים כו' ופירש"י דת"ק כרבי יהושע ור"י כר"ג ואדיוקא דת"ק פליג ר"י. ונראה דמה שהוצרך לדחוק בכך ולאוקמי גם כן מלתא דת"ק דלא כהלכתא דהא הלכה כר"ג היינו משום דמשמע ליה לרש"י דהא דאמר ר"א לעיל ולא אמר ר"י אלא לחומרא היינו לכולהו אוקימתא דשמעתין דליכא מאן דפליג עליה דר"א בהא אלא דאכתי קשיא אדר"א גופא דאע"ג דהכי גמיר ליה מרביה אכתי ארבי' דר"א גופא נמי קשה דטפי הו"ל לפרש כולה מתניתין כפשטיה דת"ק לחומרא כדקתני חייב לבער והיינו כר"ג דהלכתא כוותיה ור"י לקולא כר' יהושע ובשלמא בהנך אוקימתא דרב שישא ואביי דלעיל שפיר מצינן למימר דרבי' דר"א ע"כ בפירוש שמיע ליה שיש תוספת בל' המשנה במילתא אחריתי או ממקום שלא כלו כו'

ומסיים אינו חייב לבער וא"כ ת"ק לקולא ור"י לחומרא משא"כ באוקימתא דרב אשי ורבינא דהכא דמשמע דלא באו להוסיף בל' המשנה וכדמשמע בל' רש"י אם כן הדרא קושיא לדוכתא מאי דוחקייהו למימר דר"י אדיוקא פליג ולאוקמי נמי מלתא דת"ק דלא כהלכתא ובר מן דין קשיא לי טובא אאוקימתא דרב אשי ורבינא שאין להם שום רמז במשנה ומאי איריא דקתני הך מילתא במוליך פירות ממקום למקום כיון דלא שייך הך פלוגתא בענין זה כלל ואמאי לא פליגי ת"ק ור"י בהדיא בהך מילתא דהכובש ג' כבשים אפילו במקום א' בלא הולכה ממקום למקום וכן באוקימתא דרבינא ועוד מאי כיוצא בו דקאמר דמשמע דדומיא דבבא דרישא דלעיל איירי מה שתלוי בשינוי המקומות מפני המחלוקת. ולולי פרש"י היה נ"ל דהא דקאמר רב אשי ורבינא בפלוגתא דהנך תנאי לא באו למימר דפליגי בהך מלתא גופא אף במקום אחד דאפשר דבכה"ג ת"ק גופא מודה דחייב לבער לחומרא כיון דהכי הלכתא אלא דבמוליך פירות שביעית ממקום למקום דוקא פליגי בהך גוונא דלת"ק במוליך פירות שביעית ממקום למקום ע"י כבישת ג' כבשים נמי חייב לבער כל שכלה אותו מין והיינו כר"ג ואפילו בכה"ג נמי סבר דצריך לנהוג כחומרי מקום שהלך לשם משא"כ ר"י דאמר צא והבא אף אתה היינו לקולא דנהי דבג' כבשים במקום א' סבר כר"ג אפ"ה כיון שבמקום שהלך לשם כבר כלו כל המינים א"כ אין כאן שינוי מחלוקת כ"כ כיון שבאותו מקום גופא כבר כלו קצתן לרב אשי כדאית ליה ולרבינא כדאית ליה כך נ"ל אם נאמר דרב אשי ורבינא לית להו הא דר"א דלעיל אלא דאפי' אם נאמר דלדידהו נמי אית להו הא דר"א דר"י לחומרא אפ"ה א"ש טפי כמו שפירשתי לולי דרש"י לא פי' כן. ומכ"ש דא"ש טפי למאי שאבאר בסמוך בלשון התוס' דבלא"ה נראה לומר דכל הנך שיעורי דזמני הביעור בין בהאי דשלשה כבשים ובין השיצין והכיפין וכן הך דשלש ארצות לביעור כולהו לא הוי אלא אסמכתא בעלמא דרבנן וכן נ"ל מלשון הרמב"ם ז"ל ממה שכתב במנין המצות וכן בתחלת הלכות שמיטה דנחית למנינא כל מ"ע וכל מצות ל"ת בפרטיות וענין הביעור השמיט מלמנותה מצוה מיוחדת וא"כ ע"כ היינו משום דסובר שכל ענין הביעור אינו אלא אסמכתא בעלמא ומדרבנן (אף על גב שהחמיר במצות ביעור דבעי שריפה או להשליכו לים המלח אפ"ה איכא למימר דאינו אלא מדרבנן) ואף שכל זה נ"ל נכון וברור אעפ"כ לא מלאני לבי לפרש כן לבא בדבר החדש עד שהעיר ה' את עיני ומצאתי וראיתי בפי' החומש להרמב"ן ז"ל שכתב כן בפירוש דכל המשניות והברייתות בענין זמן הביעור ומשנה דהכובש ג' כבשין ומשנה דג' ארצות לביעור כולהו אסמכתא בעלמא נינהו ומסיים בה אולי אפילו הביעור כולו אינו אלא מד"ס ונראה בכוונתו דאפילו את"ל שעיקר הביעור הוא מה"ת

היינו כשכלו לגמרי כל מיני פירות ותבואות מן השדה בזמנים מיוחדים כדאיתא לקמן דהיינו בענבים עד הפסח וזיתים עד עצרת כו' ונתתי שבח לאל יתברך שכוונתי לדעת הגדול כמותו ולקמן אבאר עוד בזה ודוק היטב:

בתוספות בד"ה הכובש ג' כבשין כו' אומר ר"ת דבת"כ בפ' בהר פליגי בקראי כו' ובמגלת סתרים דרבינו ניסים פי' כו' והכי אמרינן בירושלמי כו' עס"ה. ונראה דלפי' רבינו ניסים שהוא ע"פ הירושלמי לא תקשי הך ברייתא דת"כ שהביא ר"ת דשפיר מצינן לפרש לשון הברייתא דהא דילפינן מקרא דכל זמן שאתה אוכל מן השדה אתה אוכל מן הבית היינו דאין איסור הביעור אלא לאחר שכלו כל המינים לגמרי מן השדה וכדפרישית בסמוך בשיטת הרמב"ן ז"ל דאפשר דאפילו בכה"ג אינו אלא אסמכתא בעלמא ואם כן סיפא דברייתא דמסיים מכאן אמרו חכמים הכובש ג' כבשים כו' ומייתי פלוגתא דר"א ורבי יהושע ור"ג ור"ש דאמר כל מיני ירק אחד הן לביעור היינו דבמידי דרבנן פליגי אי מחמרינן בו כמו בשאר איסורין או אזלינן לקולא כיון שעיקר ענין הביעור אין לו עיקר מן התורה בזמנים הללו משא"כ לפי' ר"ת שהביאו התוספות ליישב תמיהת ר"י א"כ משמע להדיא דמאן דמיקל היינו מן התורה מדרשא דקרא וא"כ היאך מיישב ר"ת שיטת הירושלמי דמשמע דלית ליה הך דרשא וכיון דלא אשכחן בתלמודא דידן דפליג אירושלמי א"כ ליתא לפי' ר"ת וצ"ע ליישב וע' מ"ש רבינו שמשון בזה בפי' המשניות בפ"ט דשביעית ודו"ק:

דף נב:

בתוספות בד"ה עד שיכלה האחרון שבהן פי' הקונט' עד שתכלה אחרונה שבארצותיה כו' ואין נראה כו' ועוד קשה לר"י כו' עס"ה. ובד"ה מתבערין בכל מקום פירוש הקונטרס כו' עס"ה. והרוצה לעמוד על עיקר פרש"י והתוס' בזה יעיין בלשון הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות שמיטה הלכה ג' ובהשגות הראב"ד שם שהאריך ושם תמצא מבואר דשיטת רש"י כשיטת הראב"ד דשני ענייני ביעור הן ובזה נתיישב כל מה שהקשו התוס' כאן על פירש"י:

בגמרא רשב"א אומר יחזרו למקומן ויתבערו משום שנאמר בארצך הא אפיקתיה כו' ופירש"י הא אפיקתיה למעוטי דאין סומכין בני יהודה על של גליל עכ"ל. ולכאורה מוכח מכאן דהך דרשא דשלש ארצות דרשא גמורה היא ולא אסמכתא בעלמא דלענין אסמכתא לא שייך לאקשויי הא אפיקתא וא"כ תיקשי סוגיא דהכא על שיטת הרמב"ן ז"ל בפי' החומש שהבאתי בסמוך דכל ענין הביעור אסמכתא בעלמא נינהו אלא דלע"ד יש

ליישב דאפ"ה מקשה שפיר והא אפיקתיה דאפילו לענין אסמכתא נמי שייך לאקשויי שפיר כיון שהם שני ענינים שונים דבהך אסמכתא דשלש ארצות משמע דפשטא דקרא בארצך לענין גידול התבואה איירי שלא כלה מאותו ארץ ובהך אסמכתא דרשב"א משמע דהאי בארצך לענין מקום הביעור איירי ומכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש לעיל דעיקר מצות ביעור מן התורה היינו לאחר שכלה לגמרי דהיינו בפסח ועצרת והך מתניתין דשלש ארצות היינו אסמכתא בעלמא משא"כ לענין מקום הביעור שצריך לבערן במקומן דוקא בא"י שפיר מצינן למימר דדרשא גמורה הוא כן נראה לי ודו"ק היטב ותו לא מידי:

דף נג.

בתוס' בד"ה מפני שנראה כמקדיש כו' בכולה שמעתא פרש"י שעכשיו קורא שם כו' וקשה עד לכך נראה ע"י שאומר עכשיו בשר זה לפסח סבר אינשי דמחיים אקדשה כו' עס"ה. מל' הרא"ש והטור נראה דלדינא נמי יש חילוק בין פרש"י והתוס' דלפרש"י טעמא דאסור היינו משום שיהיו סבורין שהקדישה לדמי פסח א"כ בכל מיני בהמה אסור דשייך בהו נמי הך חששא משא"כ לפי' התוס' ליכא איסורא אלא בגדי וטלה דוקא דאיכא למיחש בהו שמא יאמרו מחיים אקדשה כיון שראויין לפסח. ולכאורה לישנא דגמרא משמע להדיא כפרש"י מדאמר ר"פ דוקא בשר אבל חיטי לא משמע דכל מיני בשר אסור מדלא ממעט אלא חיטין. מיהו יש ליישב שיטת התוספות דאפשר דעיקר מימרא דרב דאמר אסור לאדם שיאמר בשר זה לפסח אמתניתין קאי ואמקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים זכר לפסח וא"כ מסתמא היה דרכם לאכול גדיים וטלאים ומשו"ה קאמר דאסור שיאמר בשר זה לפסח דכשיאכלם אח"כ בצלי יסברו דמחיים אקדשו לכך משא"כ בשאר מיני בשר בלא"ה אין דרך לומר בשר זה לפסח כיון שאין בזה זכר לפסח יותר משאר ימים ובהא מסיים ר"פ דאע"ג דבחיטי אורחא דמלתא לומר שהם לצורך פסח כיון דבעו שמירה וקס"ד דאסור שמא יאמר לדמי פסח אקדשה כפרש"י קמ"ל ר"פ דלא דאע"ג דאמר בפי' חיטין הללו לפסח אפ"ה אמרינן משום דמנטרא לפסחא קאמר הכי כן נ"ל:

דף נג:

בגמרא מקולס אין שאין מקולס לא והקשה הב"ח בהלכות פסח סי' תס"ט מאי קושיא דלמא במקולס אסור לאכול אפי' בדיעבד משא"כ באינו מקולס אע"ג דלכתחלה אסור אפ"ה בדיעבד שרי ורוצה להוכיח מזה דלקושטא דמלתא אפילו שאר בשר נמי לרב

אסור אפילו בדיעבד וכ"כ בעל מג"א שהיא ראיה שאין עליה תשובה ומשו"ה יש לאסור אף בדיעבד. ולע"ד לא יתכן לומר כן דאכתי הקושיא במ"ע מנ"ל להמקשה לאקשויי בפשיטות כיון דלשון אסור דקאמר רב לא משמע אלא לענין לכתחלה משא"כ לענין דיעבד ודאי טעמא רבה איכא לחלק בין מקולס לשאינו מקולס דבמקולס איכא חששא טפי. ובעיקר קושי' הב"ח נ"ל דלק"מ דמה"ט גופא דלא אסיק המקשה אדעתיה דבמקולס ל"ש אמר ל"ש לא אמר ובשאינו מקולס פי' אין כו' והיינו ע"כ משום דס"ד השתא דעיקר איסורא דמקולס היינו נמי כיון דאורחא דמילתא לומר בשעת עשייה שהוא לצורך פסח א"כ כשאוכל אח"כ במקולס נראה כאוכל קדשים בחוץ א"כ אי ס"ד דלעולם איכא איסורא לומר בשר זה לפסח א"כ אפילו במקולס לא שייך להחמיר ולאסור בדיעבד כיון דלא אמר בשר זה לפסח ועל זה משני הש"ס דבמקולס אע"ג דלא אמר אפ"ה אסור בדיעבד כן נ"ל:

דף נד:

במשנה מקום שנהגו לעשות מלאכה בט"ב עושין. וקשיא לי אטעמא דמילתא דאמאי תלה לה במנהגא דנהי דלא מיתסר במלאכה מטעם ת"צ דמשמע בתלמודא בסמוך דתליא בפלוגתא דשמואל ורבי יוחנן בסמוך אי ט"ב הוי כת"צ לכל מילי או לא. אלא דאכתי אפילו לרבי יוחנן דלענין מלאכה אין ט"ב כת"צ אכתי מיהא ליתסר מטעם אבילות כדאיתא להדיא בברייתא בשילהי תענית דכל מצות הנוהגין באבל נוהגין בתשעה באב אפילו לקרות בתורה ע"ש דמשמע התם דליכא מאן דפליג אהך מלתא. ויותר יש לתמוה בסוגיא דהתם דלבתר הך ברייתא גופא מייתי הש"ס הך מתני' דהכא דמקום שנהגו. ולכאורה הוי כתרתי דסתרן אהדדי. והנלע"ד בזה דהיינו משום דגרסינן בפ"ק דר"ה דף י"ח דרמינהו קראי אהדדי דהנך ד' צומות קרי להו צום וקרי להו ששון ושמחה ומשני דברצו תליא מלתא בזמן שאין שלום ואין גזירת המלכות ומקשינן א"ה ט"ב נמי ומשני שאני ט"ב הואיל והוכפלו בו צרות. א"כ לפ"ז עיקר מילתא דט' באב בזמן הזה בין לענין אבילות ובין לענין תענית לא מיתסר מקראי דדברי קבלה אלא מדרבנן וכיון דהך מילתא גופא דאבל אסור בעשיית מלאכה לא הוי אלא דברי קבלה דכתיב והפכתי חגיכם לאבל מה חג אסור בעשיית מלאכה כו' מש"ה לא רצו חכמים להחמיר בט"ב לענין מלאכה כדאשכחן בכמה דוכתי שחששו חכמים הרבה בביטול מלאכה והשתא לפ"ז א"ש נמי דמפלגינן לענין מלאכה בין תלמידי חכמים לשאר כל אדם ואמרינן נמי בסמוך דלשאר בני אדם הוי כיוהרא כדאשכחן נמי בב"ק גבי אלעזר

זעירא דהוי סיים מסאני אוכמי ואמרו לו וכי כדי את להתאבל אירושלים אלמא דלענין אבילות ירושלים שייך ה"ט דיוהרא טפי משא"כ אי הוי טעם איסור מלאכה בט"ב משום תענית לא שייך לומר דהוי כיוהרא בשאר בני אדם טפי מבתלמידי חכמים כדמשמע בפ"ק דתענית דף יו"ד ע"ב כנ"ל ועיין בסמוך:

בגמ' אמר שמואל אין ת"צ בבבל אלא ת"ב בלבד ופרש"י הואיל ואין צריכין לגשמים אם גוזרין על ד"א אין חומר ת"צ נוהג בה לאסור במלאכה כו' עכ"ל. ואע"ג דאיסור מלאכה בת"צ ילפינן לה בפ"ק דתענית מדכתיב ביואל קדשו צום קראו עצרה והתם לאו לענין גשמים איירי אלא בתענית של ארבה וחגב דמתענין ומתריעין עליהם כדאיתא בפ"ג דתענית מ"מ איכא למימר דהיינו נמי דוקא בא"י ולא בבבל אלא דלפ"ז לא הוי צריך רש"י לפרש הך טעמא דהואיל ואין צריכין לגשמים אלא אפילו אי הוו צריכין להכי נמי לא הוי שייך אלא בא"י. והנראה בזה דאפ"ה מדייק רש"י שפיר מדקאמר אין ת"צ בבבל ולא קאמר אין ת"צ בח"ל אלא תשעה באב בלבד אע"כ דלענין גשמים אין לחלק בין א"י לח"ל לענין ת"צ כדמשמע מסתמא דמשניות דתענית כן נ"ל ועדיין צ"ע. מיהו לולי פרש"י היה אפשר לפרש בדרך אחר דהא דנקיט שמואל בבל טפי משאר ח"ל היינו משום דבבבל הוי ט"ב כת"צ דכולה בבל הוי קים ליה לשמואל שנהגו שלא לעשות מלאכה משא"כ בשאר ח"ל לאו מילתא דפסיקא הוא ודוק ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה אין ת"צ בבבל פ"ה כו' וא"ת ט"ב מי הוי כת"צ לאסור במלאכה וי"ל דה"ק אין ת"צ בבבל אפילו במקום שלא נהגו כו' עכ"ל. ולמאי דפרישית בסמוך אפילו במקום שנהגו שלא לעשות לאו משום חומרא דת"צ הוא אלא משום אבילות אם כן אין תירוצם זה מספיק ליישב שיטת רש"י ועיין בזה בסמוך:

בפירש"י בד"ה בין השמשות שלו אסור באכילה ובמלאכה דמחמירין על ספיקו כו' עס"ה. ולכאורה יש לתמוה טובא דהא התם בפ"ק דתענית דף י"ב ע"ב משמע להדיא דת"צ הלילה מותר בעשיית מלאכה וילפינן לה מקרא דאספו זקנים מה אסיפת זקנים ביום כו' וליכא למימר דהאי בה"ש לאו בלפני ט"ב איירי אלא לאחר ט"ב דבסמוך לא משמע הכי דקאמר וכ"ת קסבר שמואל כו' והאנן תנן אוכלין ושותין מבעוד יום לאו למעוטי בה"ש משמע להדיא דלענין בה"ש דלפני ט"ב איירי ועוד דהב"י בריש הלכות תענית כתב בשם התוס' דיש לחלק בבין השמשות דעיולי יומא לבה"ש דאפוקי יומא ע"ש והנלע"ד בזה דאפ"ה פריך שפיר משום דהשתא משמע ליה להמקשה דעיקר מימרא דשמואל לא אתי אלא לאשמעינן הך מלתא דט"ב כת"צ גמור אף בזמן הזה שכבר בטלו הנך שלשה צומות דאין להם דין ת"צ לשום דבר כדמשמע בפ"ק דר"ה דברצו תליא

מילתא אפי' הכי בט"ב כיון דהוכפלו בו צרות אף בזמן הזה דינו כדמעיקרא דקרי ליה קרא דדברי קבלה צום ומשו"ה כל דין חומר ת"צ עליו ולפ"ז ע"כ עיקר מימרא דשמואל היינו לענין דבה"ש שלו אסור כיון דמעיקרא ודאי הוי אסור דדברי קבלה כדברי תורה נינהו וספיקא דאורייתא לחומרא וע"כ דהכי הוא דאי לאשמעינן דט"ב בזמן הזה מיקרי ת"צ לענין שאר חומרות וכגון רחיצה וסיכה כו' האי לאו משום ת"צ לחוד מיתסר אלא משום אבילות דנוהג בט"ב ולאשמעינן דליל ט"ב כיומא נמי לא איצטריך דמילתא דפשיטא הוא בשילהי תענית שמפסיקין בו הרבה מבע"י כדתנן התם דערב ט"ב אסור לאכול ב' תבשילין ומוקמינן לה התם בסעודה מפסקת ומייתי התם נמי כמה ברייתות ומימרא דאמוראי דאיירי בסעודה מפסקת ואם כן מלתא דפשיטא היא דליליא כיומא ומעשים בכל יום נמי הכי הוא ואם כן בכה"ג לא קס"ד דלא איצטריך שמואל לאשמעינן וליכא למימר נמי דשמואל איצטריך לאשמעינן לאפוקי הנך ג' צומות דתמוז וטבת וג' בתשרי דאין עליהם דין ת"צ דקס"ד השתא דממתניתין דר"ה שמעינן לה שפיר דקתני על אב מפני התענית לאפוקי אינך כדאיתא התם אע"כ קסבר המקשה דלענין בה"ש לחוד אתי לאשמעינן דכיון דשם ת"צ עליהן כמו שארי תעניות דכולהו דברי קבלה נינהו וממילא דספיקא שלהן אסור כדמסיק בסמוך דהכי משמע ליה הא דתנן אוכלין ושותין מבע"י למעוטי בה"ש וא"כ לפ"ז ממילא דלא שייך לחלק בין עיולי יומא לאפוקי יומא כיון דעשאוהו לט"ב לגמרי כשל תורה ממילא דכל ספיקו לחומרא וא"כ לפ"ז יפה כתב רש"י נמי דלמאי דס"ד השתא דבה"ש אסור נמי בעשיית מלאכה מה"ט גופא לא מיבעיא בבה"ש דלאחריו אלא אפילו בבה"ש דלפניו דנהי דלא מיתסר משום חומר ת"צ אף בלילה מ"מ אסור מיהא משום אבילות דאבילות דאסור בעשיית מלאכה נמי מקרא דדברי קבלה ילפינן לה דכתיב והפכתי חגיכם לאבל מה חג אסור במלאכה כו' כן נראה לי נכון ומוכרח ליישב פרש"י לפי סברת המקשה. מיהו לפי המסקנא דסבר שמואל בה"ש מותר ע"כ מפרשינן מימרא דשמואל לאשמעינן היא גופא דאין ת"צ בבבל כלל אפילו בשאר תעניות שגוזרין כגון חגב וארבה וכדפרישית לעיל בסמוך דכולהו חומרי דתעניות אינן אלא בא"י או שנאמר דשמואל אתי לאשמעינן נמי דט"ב לילו כיומו מעיקר הדין דאינך תעניתים תמוז וטבת דאפילו לענין אכילה אינו אסור אלא ביום וה"ה לענין שאר חומרות כגון רחיצה וסיכה ומלאכה דאפשר דאי לאו מימרא דשמואל לא הוי שמעינן לה שפיר ממתניתין דפ"ק דר"ה כן נ"ל ודוק היטב:

בתוס' בד"ה אין בין ת"ב ליה"כ הא דלא חשיב מלאכה כו' עס"ה. לולי פירושם היה נראה לי דהא דקתני אין בין ת"ב ליה"כ היינו לענין דברים שאסורין משום צום משא"כ

איסור מלאכה דביה"כ גופא לאו משום צום אסור אלא משום דמיקרי שבת שבתון ואם כן מה ענין ט"ב ליה"כ כנ"ל:

דף נה.

במשנה וחכ"א ביהודה היו עושין כו' הך מילתא דחכמים אירשא דמתניתין דריש פירקין קאי דמיירי בענין מלאכה בע"פ ומה שהפסיק רבינו הקדוש בכל הנך משניות טובא דלעיל דאיירי במילי אחרינא בין מילתא דת"ק ובין מילתא דחכמים דהכא ע"כ נראה דהיינו משום דאיידי דת"ק איירי במנהגא דמלאכה בע"פ וקתני עלה ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין וכו'. ואל ישנה מפני המחלוקת משו"ה קתני נמי כל הנך מתניתין דתליא נמי במנהגא ושייך בהו הך מילתא גופא דאל ישנה ומשום הכי במתניתין דהכא חוזר לענין ראשון ומסיק מילתא דחכמים דאיירי בענין איסור מלאכה בע"פ כדמסקינן בסמוך. אלא דלפ"ז יש לפרש בפשיטות דהא דמקשה הש"ס בסמוך מעיקרא תני מנהגא ולבסוף תני איסורא דאהך מילתא דחכמים גופא קאי דע"כ לענין איסורא איירי דאי ס"ד דאינהו נמי לענין מנהגא איירו אם כן הוה ליה לאתויי הך מילתא לעיל בריש פירקין אבבא דרישא גופא ואפ"ה שפיר הוי מצי למיתני בתר הכי הך מילתא דההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין אליבא דכ"ע בין לת"ק ובין לחכמים ובתר הכי הו"ל למיתני כל הנך מתני' דאיירו במקום שנהגו במילי אחרינא אע"כ דחכמים איסורא קאמרי ואפילו הכי מקשה שפיר מעיקרא תני מנהגא ולבסוף תני איסורא דכיון דלא אשכחן פלוגתא דתנאי בעלמא בהך מילתא ובריש דמתניתין נמי קתני לה בל' סתמא א"כ לא שייך שפיר לישנא דחכמים אומרים בל' פלוגתא כך היה נ"ל לפרש לולי דרש"י בסמוך מפרש בע"א דהאי לבסוף אמילתא דב"ש קאי שנראה דוחק כמו שאבאר אבל למאי דפרישית א"ש טובא לישנא דמעיקרא תני ולבסוף תני וע"ז משני נמי הש"ס שפיר דאשכחן תנאי בעלמא דפליגי ר"מ ור"י ואם כן רישא ר"מ וחכמים דהכא היינו ר"י כנ"ל נכון ובזה נתיישב ג"כ מה שדקדקו התוס' בד"ה מדקאמר ר"מ ודוק היטב:

שם וב"ה מתירין עד הנץ החמה. עיין מ"ש התוס' בזה בריש מכילתין דהאי שיעורא דהנץ החמה היינו משעה שהפועלים יוצאין למלאכה וע"ש בחידושינו שכתבתי סמך לזה מברייתא דתוספתא דקתני דאיסור מלאכה בע"פ קודם חצות היינו במחובר לקרקע אלא דבל' משנתינו בהנן משניות דבסמוך משמע דאין לחלק בין מחובר לתלוש (ואפשר בתוספתא נמי משום רבותא דמקום שעושין נקיט מחובר) ולפי זה לא שייך שפיר הך טעמא שכתבו התוספות לעיל בריש מכילתין אלא דאפשר דלא החמירו חכמים לאסור

מעלות השחר כיון דלפרש"י בריש פירקין עיקר הטעם במלאכה בע"פ היינו שלא ישכח ביעור חמצו כו' ואין דרך להקדים מעלות השחר דבלא"ה צריך להפסיק ממלאכתו כשהגיע זמן ק"ש שעיקר מצותה מהנץ החמה ואילך ולפ"ז א"ש הך פלוגתא דתנאי בריש מכילתין אי אסור מעלות השחר או מהנץ החמה וק"ל:

בגמרא מעיקרא תני מנהגא ולבסוף תני איסורא ופרש"י דקתני ב"ש אוסרין דמשמע בכל מקום עכ"ל. ולכאורה פירושו תמוה חדא דהא בריש מכילתין בברייתא דקתני מאימתי י"ד אסור בעשיית מלאכה פרש"י גופא דהאי אסור היינו מנהגא וע"ש בלשון התוס' ובחידושינו ועוד דמ"ש רש"י דמשמע בכל מקום ג"כ תמוה כמ"ש מהרש"א ז"ל דלא ידע מהיכן משמע הכי לכן נראה דעיקר כוונת רש"י ג"כ למ"ש התוס' דע"כ עיקר פלוגתא דב"ש וב"ה לענין איסורא אירי דאי לענין מנהגא לא שייך פלוגתא דניחזי היכי נהוג וכיון דלענין איסורא אירי לא משמע ליה לרש"י לחלק בין מקום למקום ובין יהודה לגליל והיינו לפי סברת המקשה כנ"ל ודו"ק:

במשנה ר"מ אומר כל מלאכה שהתחיל בה קודם י"ד כו' ולכאורה מלישנא דגמרא ומפרש"י ורוב הפוסקים משמע דכולה מתניתין דהכא בפלוגתא דר"מ וחכמים במקום שנהגו שלא לעשות אירי ואפ"ה מתיר ר"מ לגמור וחכמים אפי' להתחיל בג' מלאכות כיון שהן לצורך המועד כדמסקינן בסמוך ולמאי דס"ד מעיקרא נמי אפילו שלא לצורך המועד אפ"ה שרי ר"מ כיון שהתחיל בה קודם המועד אלא שהרמב"ם ז"ל בפי' המשניות ובחיבורו בפ"ח מהלכות י"ט כתב דכולה מתניתין במקום שנהגו לעשות אירי דאפ"ה להתחיל איכא איסורא ולכאורה פירושו תמוה טובא ואף שהרב המגיד כתב שם דהרמב"ם מדייק הכי דע"כ מתניתין דהכא לענין איסורא אירי וא"כ היינו אפילו במקום שנהגו לעשות אפ"ה להתחיל אסור דאי ס"ד דמתניתין דהכא לענין מנהגא אירי לא שייך פלוגתא דר"מ וחכמים דניחזי היכי נהוג כמ"ש התוספות לעיל בד"ה מדקאמר ר"מ אלא דלע"ד אין זה מוכרח דדוקא לעיל דאירי לענין כל מיני מלאכות שפיר שייך לומר ניחזי היכי נהוג משא"כ הכא דלא אירי אלא לענין התחלת מלאכות מיוחדות לא שייך לומר ניחזי היכי נהוג כיון דמילתא דלא שכיחא היא לצמצם התחלת מלאכה עד ע"פ ואפילו בהנך ג' מלאכות דחכמים והנלע"ד דמה שהכריחו להרמב"ם ז"ל לפרש כן היינו משום דקשיא ליה לישנא דמתניתין דבמילתא דר"מ קתני סתמא בארבעה עשר ולא קתני קודם חצות כי היכי דקתני במילתא דחכמים אע"כ דר"מ איסורא קאמר והיינו דאפילו במקום שנהגו אסור להתחיל וא"כ לפ"ז ממילא דלא שני ליה לר"מ בין קודם חצות ובין לאחר חצות דכל היכא דאיכא איסורא אין לחלק כדאשכחן במילתא דרבי

יהודה אליבא דב"ה ומדר"י נשמע לר"מ וא"כ לפ"ז דר"מ במקום שנהגו לעשות איירי ממילא שמעינן מדר"מ לחכמים דאיירי נמי במקום שנהגו לעשות ואפ"ה לא התירו אלא בהנך ג' מלאכות קודם חצות כן נ"ל נכון וכן נראה מבואר מלשון הרמב"ם ז"ל עצמו בחיבורו ע"ש ודוק ועיין עוד בסמוך:

דף נה:

במשנה מושיבין שובכין לתרנגולין בי"ד. נראה דהאי י"ד דקתני הכא היינו אפילו לאחר חצות וכן משמע מסתימת לשון הפוסקים וכדמוכח להדיא מל' הגמ' דבסמוך דמקשינן השתא אותובי מותבינן כו' ומשני אביי סיפא אתאן לחולו של מועד שנראה דוחק גדול דחש"מ מאן דכר שמיה וטפי הו"ל לאוקמי מתניתין רישא קודם חצות במקום שנהגו שלא לעשות וסיפא לאחר חצות וכה"ג איכא למידק נמי בסוגיא דבסמוך גבי גריפת זבל והבאת כלים מבית אומן דמשני כאן בי"ד כאן בחש"מ ואמאי לא משני בפשיטות כאן קודם חצות כאן לאחר חצות אע"כ דכל היכא דקתני י"ד סתמא לא שייך לחלק בין קודם חצות בין לאחר חצות וזה מסייע למה שכתבתי בסמוך בכוונת הרמב"ם וז"ל ודו"ק ובעיקר מילתא דמושיבין שובכין בסוגיא דשמעתין עיין באריכות בל' הרב המגיד ובכ"מ בסוף פ"ח מהלכות י"ט:

דף נו.

ע"ב בגמרא אמר עולא אמר ריש לקיש מחלוקת בשל מכבדות כו' אבל בשל בין הכיפין ד"ה מותר א"ל רבא והא מוקצות נינהו. נראה דהא דפשיטא ליה לרבא דמוקצה אסור אף ע"ג דבעלמא מספקא ליה לתלמודא אי סבר רבא כר"י או כר"ש מ"מ הכא שפיר מקשה ליה לעולא דפסק להדיא בשילהי שבת הלכה כר"י ועוד דהא ר"י גופא איירי הכא במעשה דאנשי יריחו אלא דאכתי במלתא דרבינו בסמוך דאמר משמיה דר"ל מחלוקת בשל בין הכיפין ובמוכן לעורבין פליגי ורבנן כר"י א"כ תיקשי התינח לר"י אבל לר"מ דשמעתין דקאמר נמי שמיחו חכמים באנשי יריחו א"כ צריך לומר דמשמע ליה לר"ל דר"מ נמי בהא כר"י ס"ל לענין מוקצה כמ"ש התוספות בפרק כירה דף מ"ד גבי פמוט ובפ"ק דחולין דף י"ד גבי השוחט בשבת ע"ש אלא דאכתי קשיא לי התינח לפרש"י דשמעתין דבמחוברין איירי משא"כ לפי התוספו' דבתלושין איירי ואפ"ה הוי מוקצה משום דמשתמש באילן ואם כן לא הוי אלא מוקצה מחמת איסור דרבנן ובפרק המביא דף ל"א ע"ב כתבו התוס' לחלק בין מוקצה מחמת איסור דאורייתא למוקצה מחמת

איסור דרבנן וע"ש בל' התוספות ובחידושינו באריכות ובס' המלחמות להרמב"ן ז"ל בשמעתין ומה שיש עוד בסוגי דשמעתין כתבתי באריכות ברפ"ק דביצה דף ג' גבי פירות הנושרין ע"ש:

דף נז.

בתוס' בד"ה דכריך ידיה בשיראי פירוש הקונטרס וחציצה פוסלת בקדשים כו' וא"ת והא גבי לולב לא אמרינן הכי ותירץ ר"י דהתם איירי כו' עס"ה. ולולי פי' ר"י היה נ"ל דבלא"ה יש לחלק בפשיטות בין חציצה דחולין לחציצה דקדשים דקפיד רחמנא טובא כדמשמע בפ"ב דזבחים דף י"ט לענין חציצה ויתור בגדים:
סליק פירקא וסליקא לה פסח ראשון בס"ד

דף נח.

במשנה תמיד נשחט בשמונה ומחצה וקרב בט' ומחצה ופי' רש"י דקרב בט' ומחצה היינו בגמר הקרבתו שהיו שוהין שעה א' בעשייתו כו' עכ"ל. כוונתו מבואר דהאי גמר הקרבתו אהקטרה קאי לכך היו צריכין לשהות שעה אחת בהפשט וניתוח והדחת קרבין והולכת איברים לכבש ומכבש למזבח להקטירן ולפ"ז משמע דהאי דקתני בע"פ נשחט בז' ומחצה וקרב בח' ומחצה וכן אינן בבי דחל ע"פ בע"ש דקתני נשחט בו' ומחצה וקרב בז' ומחצה והפסח אחריו ע"כ היינו שלא היו שוחטין הפסח אלא לאחר הקטרת התמיד של בין הערבים אלא דלפ"ז יש לדקדק אהך מילתא גופא מנא ליה למדחיא עשה דהשלמה והא כתיב עליה השלם ודרשינן לקמן ולא על חבירתה דקרא וערך עליה אהקטרה קאי כמ"ש התוספו' לקמן בד"ה העולה ואי משום דפסח גזירת הכתוב הוא כדקתני לקמן בברייתא יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים כו' אלמא דפסח אחר תמיד של בין הערבים מקרבינן ליה אכתי קשה דלמא האי יאוחר לענין שחיטה קאי דשחיטת התמיד קודם שחיטת הפסח ואף שיש ליישב ע"פ מ"ש התוס' בדף הסמוך בד"ה יאוחר דבר דלא איצטריך האי יאוחר אלא כי היכי דלא נימא דעשה דעליה השלם דוחה האי דתדיר דא"כ ע"כ אהקטרה קאי מ"מ אין זה מוכרח כמו שאבאר שם בלשון התוספו' והנלע"ד בזה דמסברא משמע דאין להפסיק בהקרבת הפסח בין סדר היום דתמיד מכ"ש בין שחיטתו וזריקתו להקטרתו ואע"ג דכל יום ג"כ היו מפסיקין בקטורת ונירות בין איברים לנסכים דהנסכים ג"כ היה מסדר קרבן התמיד עצמו כדכתיב עולת התמיד ומנחתו ונסכו והיו צריכין ג"כ להיות עיקר מצותן ביום דאין שירה אלא ביום

דאתקין לשירות אפ"ה שאני כל הני דמסדר היום דקרבנו' ציבור נינהו משא"כ פסח דמקרי קרבן יחיד לגבי הנך א"כ אין סברא להפסיק בפסח בין סדר היום דילפינן מסדר הכתובים בפרשת תמיד כדאיתא ביומא כן נ"ל אלא דלפ"ז משמע דאפילו מנחת התמיד ונסכה והשיר הכל היה קודמין לפסח לפי שיטת הרמב"ם שפוסק כברייתא דלקמן דקטורת ונירות נמי קודמין לפסח ולע"ד צ"ע דמלשון הרמב"ם בה' פסח אין הכרע לענין מנחה ונסכים דתמיד אי קודמין לפסח ע"ש ועיין מה שכתבתי בזה בר"פ תפלת השחר בפלוגתא דר"י ורבנן דלר"י תמיד קרב והולך עד ט' שעות ולרבנן עד ערב ומשמע התם נמי דמנחה ונסכים נמי בכלל תמיד נינהו וממילא דקודמין לפסח ולפ"ז י"ל דריב"ל ורבא דשמעתין נמי בהא פליגי ועיין ג"כ בתוס' בר"ה גבי ונתקלקלו הלוים בשיר ובחידושינו שם ודו"ק:

בגמרא מנה"מ אריב"ל דאמר קרא כו' חלקהו בין שני ערביים ומתיב רבא בע"פ כו' ואי ס"ד דח' ומחצה דאורייתא היכי מקדמינן ליה אלא אמר רבא כו'. ולכאורה יש לתמוה טובא דאכתי קשיא אדריב"ל גופא כאן דעיקר מילתיה אמתניתין קאי דקאמר מנה"מ וא"כ מתניתין גופא היאך מפרש לה דא ס"ד דאורייתא היכי מקדמינן ליה וליכא למימר דלריב"ל נמי אסמכתא בעלמא היא דא"כ מאי מותיב עליה רבא ומאי לשון אלא אמר רבא דקאמר משמע דהדר ביה לגמרי והנלע"ד בזה דודאי ריב"ל גופא לאו משום דפשטא דקרא דבין הערבים דפסח ונרות וקטורת מאי עביד ליה ריב"ל דהא וודאי אי איפשר להקריב כולן בפעם אחת בין שני הערבים ממש ומסתמא לא פליג נמי ריב"ל אמתניתין דהכא ודיומא דאיירי בסדר תמיד אע"כ ריב"ל לאו מפשטא דקרא יליף לה דאיהו נמי מודה דפשטא דקרא דבין הערבים היינו שכל בין הערבים מו' ומחצה עד הערב הוכשרו לקרבן תמיד ומש"ה אפילו לכתחילה אין להקדים משום זריזין מקדימין דכל כמה דאפשר מאחרינן לה משום נדרים ונדבות דכתיב עליה השלם אלא דהוא גופא קשיא ליה לריב"ל הא דקתני בח' ומחצה מה"מ דמסברא אית לן לאחורי טפי ובהא מפרש ריב"ל טעמיה מהאי קרא שנאמר בפ' תצוה ונשנית בפר' פנחס והיינו בשביל דבר שנתחדש בה דהאי בין הערבים יתירא היינו לענין שעיקר מצותה שלא יאוחר מבין שני הערבים ממש שלא יחלקהו א"כ לפ"ז תו לא שייך לאקשויי היכי מקדמינן ומש"ה נמי מייתי האי קרא דאת הכבש אחד דפר' פנחס ושביק האי קרא דאת הכבש האחד דפר' תצוה כנ"ל נכון אליבא דריב"ל מיהו לרבא לא משמע ליה כלל האי סברא לומר דמדאורייתא מאחרינן לה משום נדרים ונדבות מש"ה מוקי לה במילי אוחרי והך דרשה

דבין הערבים יתירה מוקי לה נמי לדרשא אחריתא וטעם פלוגתייהו יבואר לקמן בהנך תרי ברייתות דיאוחר דבר ע"ש ודוק:

שם במאי קמיפלגי במכמר בשרא קמיפלגי ר"י סבר חיישינן למכמר בישרא כו'. והקשה בעל המאור דאטו משום מכמר בשרא מאחרינן התמיד טפי ה"ל להקריב התמיד בזמנו כו' ומחצה ויאחרו הפסח עד ט' ומחצה ותירץ דמאחר שיקריבו התמיד של בין הערבים אי אפשר למנוע כל ישראל להקריב הפסח כו' ע"ש ומהרש"א ז"ל תירץ בע"א דר"י חייש נמי לגזירות נדרים ונדבות היכא דליכא הכירא כו' ע"ש וקרוב לזה כתב בעל המאור בשם רבינו משה ז"ל ע"ש ולכאורה כ"ז דוחק למאי דפרישית במשנתינו יש ליישב יותר בפשיטות דלאחר שקרב התמיד היו צריכין להקריב מנחה ונסכים כדכתיב על עולת התמיד ומנחתה ונסכה וא"כ אין להפסיק ביניהם אלא בהנך עבודות דילפינן מקרא כגון בקטורת ונרות של כל השנה וכן בקרבן פסח בע"פ לברייתא קמייתא דלקמן וזולת זה היה צריך להקריבן תכופים וסמוכין זל"ז בלי הפסק כלל וכדמשמע נמי בסדר יומא דף ל"ג ע"ש:

דף נח:

בתוס' העולה עולה ראשונה תימא דבזבחים פרק כל התדיר כו' עכ"ל. עיין בלשון התוספות שם פרק הנזכר באריכות ופרק התכלת דף מ"ט האריכו יותר ועי' ג"כ בתוס' ישנים בפ' אמר להם הממונה ובספר משנה למלך בהלכות תמידין האריך בכל זה בתכלית אריכו' ע"ש מיהו במ"ש התוספות כאן ובכמה דוכתין דהא דאיצטריך תרי קראי למוספין ולנדרים ולנדבות היינו משום דתרווייהו צריכי יש לי לדקדק דהא בכולה תלמודא משמע דלאו בקדשים לחוד אמרינן דתדיר קודם לשאינו תדיר אלא ה"ה לכל מילי וא"כ ע"כ היינו משום דגילוי מילתא בעלמא הוא דאל"כ היאך ילפינן חולין מקדשים ולפ"ז לא שייך לומר דתרווייהו צריכי דאדרבה השתא דכתיבי תרתי קראי ה"ל כמו ב' כתובים ואין מלמדין וצ"ע ואין להאריך כאן יותר כיון דבלא"ה משני התוס' שינוי' אחרינא דחד לשחיטה וחד להקטרה:

בא"ד אך קשה אמאי איצטריך העולה בלבד תיפוק ליה דתמיד קודם למוספין ובתמיד כתב בבוקר כו' ולמאי דאמרינן בהתכלת כו' א"ש הא דאמרי בריש עירובין כו' עכ"ל נראה מבואר דהנך תרי קושיות שהקשו תוס' נמשן דווקא לתירוצם השני שכתבו דהאי קרא דהעולה ומלבד תרווייהו לענין מוספין איירי וחד לשחיטה וחד להקטרה וא"כ לפ"ז הא דאמרינן בהתכלת דליכא עיכובא בהקדימה היינו בין בשחיטה ובין בהקטרה וא"כ

קשיא להו שפיר האי דבבוקר והאי דשלמים ששוחטין משא"כ לתירוצם ראשון דהנך קראי דהעולה ומלבד היינו חד למוספין וחד לנדרים ונדבות וצריכא דלפ"ז מצינן למימר דכולהו לענין הקדמה דהקטרה איירי ולא לענין שחיטה ולא שייכי הנך קושיות כלל מיהו בתוס' פר' התכלת וכן ביומא כתבו תירוצים אחרים אהנך קושיות ע"ש:

דף נט.

בגמרא יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים כו' וכתבו התוס' דאע"ג דתמיד תדיר אפ"ה איצטריך האי טעמא דיאוחר דה"א דהפסח יקדים משום עליה השלם כו' עכ"ל. ונראה שלא הוצרכו לכך אלא לפי סברת המקשה דקאמר אי הכי קטורת נמי נקדמה לפסח משמע דבלא האי טעמא דיאותר אית ליה שפיר דפסח קודם וכן להך ברייתא דתניא כי קושיין דפסח מאוחר לכולן משום יאוחר דבר ולא משום דתדיר קודם והיינו ע"כ משום דאל"כ ה"א דפסח קודם משום עליה השלם משא"כ להך ברייתא קמייתא דקתני יאוחר דבר אין צורך לסברת התוס' דבלא"ה איצטריך למיכתב דיאוחר דבר לאשמעינן דלענין פסח לא מהני הך טעמא דתדיר ושאינו תדיר דמינה שמעינן דקטרת ונרות קודמין לפסח אלא אע"ג דהנך תדירי אפ"ה פסח עדיף ואפשר דהיינו משום דאית ביה כרת וא"כ מהאי טעמא גופא ה"א דקודם אפילו לתמיד מש"ה איצטריך למיכתב יאוחר דבר והשתא לפ"ז א"ש טובא הא דמייתי הכא בהך ברייתא האי טעמא דיאוחר לבסוף דמעיקרא ה"ל לאתויי כיון דלא קאי אלא אהך בבא דתמיד קודם לפסח אבל למאי דפרישית א"ש דאכולהו קאי שמהאי דיאוחר גופא שמעינן ע"כ דפסח קודם לקטורת ונרות אע"ג דהני תדירי מדאיצטריך למיכתב יאוחר דבר ואפ"ה מקשה הש"ס שפיר א"ה קטורת ונרות נמי נקדמו לפסח אפי' בלא האי טעמא דתדיר אלא משום דיאוחר גופא דמ"ש קטורת ונרות מתמיד וע"ז משני הש"ס שפיר שאני התם דכתיב אותו מיהו אי לאו דאיצטריך למיכתב יאוחר דבר ה"א דהאי אותו בא למעוטי עבודות שבפנים כמו שאבאר בסמוך בשם הרב המגיד בכוונת הרמב"ם ז"ל משא"כ השתא דאיצטריך למיכתב יאוחר דבר כדי לסתור הכלל דתדיר ושאינו תדיר לגבי פסח א"כ ע"כ ממילא שמעינן דאתי למעט קטורת ונרות דהוי נמי בכלל מיעוטא דאותו משא"כ בתמיד. ומה שהכריחני לוה היינו משום דמ"ש התוס' דהאי יאוחר דבר איצטריך דלא נימא שהפסח יקדים משום עליה השלם לענ"ד צ"ע טובא דלכאורה נראה מוכרח דעשה דעליה השלם לא קאי אלא אהנך קרבנות דכתיבי בהאי עניינא דת"כ כגון קרבנות חובה ונדבה בין דיחיד בין דציבור כהן ומשיח ונשיא דהנך מצוים ותדירין דהא איצטריך קרא שלא

יקדים אפילו לתמיד של שחר מהאי טעמא ומש"ה ה"א נמי שאין להם זמן קבוע כלל אפילו לאחר תמיד של בין הערבים מש"ה כתיב עליה השלם משא"כ בפסח דלא דמי כלל לכל הנך קרבנות דלא כתיבא בהאי עניינא כלל אלא לפני הדיבור ועיקר זמנו אינו אלא בערב א"כ אין סברא לומר דקאי עליה האי עשה דעליה השלם ואם יש סברא לומר דקאי עליה האי עשה דעליה השלם א"כ אכתי מאי מהני האי דיאוחר דבר לדחות עשה דהשלמה הא שפיר מצינן לקיים שניהם דיאוחר דבר היינו לענין שחיטה לשוחטו אחר התמיד ולעיכובא כדמשמע לקמן ס"פ אלו דברים וכמו שאבאר שם אי"ה אבל לענין הקטרה לעולם דפסח קודם כדי לקיים עשה דעליה השלם דאהקטרה קאי או שנאמר דתחילת מצות פסח היינו קודם תמיד משום דעליה השלם ומאי דיאוחר דבר היינו לענין דכשר אפי' לאחר תמיד אבל למאי דפרישית א"ש ועיין באריכות בספר משנה למלך בריש הלכות תמידין ודוק היטב:

שם ותניא כי קושיין תמיד קודם לקטורת כו' ונרות קודמות לפסח וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות קרבן פסח וכתב הרב המגיד ז"ל דמה שפוסק כהברייתא בתרייתא ולא כקמייתא היינו משום דהכי מסתבר טפי וכוונתו מבואר דהאי מסתבר שכתב היינו משום דהדרינא לכללן דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם אלא דלפ"ז ממילא משמע דהאי דתני בהך ברייתא דנרות קודמות לפסח לאו דווקא דהא קטורת ונרות זמנן לאחר הקטרת איברים וא"כ אחר קטורת ונירות היו מקריבין מנחת התמיד ומנחת חביתין של כהן גדול ונסכים שכולן עיקר מצותן ביום דאפילו שירה שאומרים על הנסכים בעינן ביום דאיתקוש לשירות וא"כ לפ"ז לכאורה לא מסתבר האי טעמא דנראה דוחק גדול לומר דבשעה אחת שהיה בין שחיטת התמיד לשחיטת הפסח היו שוחטין וזורקין ומפשיטין ומדיחין ומקטירין האיברים וקטורת ונירות והמנחה והחביתין והנסכים ובשאר כל ימות השנה משמע שהיה צריך זמן גדול לכל אלו העבודות דאפילו הקטורת כתבו התוס' בר"פ תפילת השחר עוזמנה בפלג המנחה ע"ש ובחידושינו וא"כ לפ"ז משמע דמתני' דקתני בערבי פסחים נשחט בז' ומחצה וקרב בח' ומחצה ובע"פ שבע"ש בו' ומחצה וקרב בז' ומחצה והפסח אחריו משמע דהיינו דלא כהך ברייתא בתרייתא דהכא דתניא כי קושיין אלא כהך ברייתא קמייתא דפסח קודם לקטורת וצ"ע ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל בזה ודו"ק:

שם ת"ר אין לך דבר כו' שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים אלא קטורת ונרות ופסח כו'. ולכאורה נראה דדוקא פסח מתעכב אחר תמיד של בין הערבים אבל חגיגה הבאה עם הפסח לא מיבעיא למ"ד דחגיגה זו מדרבנן א"כ לשיטת התוס' דשמעתין דמשמע

דעליה השלם הוי קאי נמי אפסח גופא אי לאו משום דכתיב יאוחר דבר א"כ פשיטא דבשביל חגיגה זו שהיא מדרבנן לא דחינן עשה דהשלמה אלא אפי' למ"ד דחגיגת י"ד דאוריית' וכדמשמע מלשון הרמב"ם בפ"י מהלכות ק"פ הלכה י"ב אפ"ה נראה דהאי יאוחר דבר שנאמר בערב ובין הערבים לא קאי אלא על פסח גופא משא"כ בחגיגה דלמ"ד דאורייתא הינו מדכתיב וזבחת צאן ובקר בפ' ראה והתם לא כתיב בין הערבים אלא בערב בלבד ובשמעתין משמע דהאי יאוחר היינו משום דכתיבי תרתי (ולע"ד הך מילתא גופא צ"ע דהא בחביתין לא כתיב אלא בערב ואפ"ה היו מקריבין אותה הרבה לאחר התמיד כדאי' ביומא(מיהו לשון המשנה דאימתי מביא חגיגה עמו ומ"ש רש"י לשם ומל' הרמב"ם ז"ל משמע דחגיגה ופסח היו קריבין רצופין ותכופין וראיתי שבספר משנה למלך פ"ו מהלכות כלי מקדש הרגיש ג"כ בזה הספק והניחו בצ"ע ע"ש ומה שיש לדקדק עוד אבאר לקמן בפרק אלו דברים אי"ה:

דף סו.

בגמרא ת"ר הלכה זו נתעלמה מבני בתירא פעם אחת חל י"ד להיות בשבת שכחו ולא ידעי אם פסח דוחה את השבת כו' אמרו מנין לך אמר להן נאמר מועדו בפסח ונאמר מועדו בתמיד כו' והקשו בתוס' תימא דבשמעתין לא דריש ממשמעות דמועדו כו' ובכיצד צולין משמע דדריש ליה ממשמעות דמועדו וכתבו דע"כ תנאי הוא ובירושלמי הקשה עוד מתיב רבי אבין והלא אי אפשר לשני שביעיות שחל פסח בשבת ופירושו וא"כ היאך שכחו ולא ידעו דהא בימי בני בתירא והלל היה הרבה יותר ממאתים שנה אחר בנין בית שני והיאך שייך לומר שכל הדור ההוא שכחו בדבר דשכיח כולי האי ונעשה בפרהסיא ובכנופיא בפירסום גדול ולא שייך שכחה בכה"ג דאי איתא דבי"ד שחל להיות בשבת לא היו מביאין פסח כלל מידכר דכירו הוי לה ותירץ שם בדוחק ע"ש תו קשיא לי הא לעיל פרק תמיד נשחט דף נ"ט ע"ב מייתי הש"ס דרמי ליה רב ספרא לרבא כתיב לא ילין לבוקר זבח חג הפסח הא כל לילה ילין והא כתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביו"ט ומסיק התם הכא בי"ד שחל להיות בשבת עסקינן דחלבי שבת קרבין בי"ט כו' ע"ש א"כ לפ"ז אין לך מקרא מפורש יותר מזה דפסח דוחה שבת וא"כ גזירה שוה דמועדו למה לי לכך היה נ"ל ליישב הכל בהערה אחת משו' דבלא"ה קשיא לי טובא במאי דמקשה הש"ס בסמוך ותמיד גופא מנ"ל דדוחה שבת אילימא משום דכתיב ביה במועדו פסח נמי הא כתיב ביה במועדו אלא מועדו לא משמע ליה ה"נ מועדו לא משמע ליה אלא אמר קרא עולת שבת בשבתו

על עולת התמיד מכלל דתמיד קרב בשבת. ולכאורה לשון מכלל תמוה טובא דהא וודאי פשטא דקרא הכי משמע דכתיב בהדיא עולת שבת בשבתו על עולת התמיד ומעיקרא נמי מאי קשיא ליה לתלמודא ותמיד גופא דדחי שבת מנ"ל ותיפוק ליה דמקרא מלא הוא ועוד מאי אלא אמר קרא דקאמר הא כל אלא שבש"ס היינו דהדר ביה ממאי דקאמר מעיקרא והכא לא שייך לומר כן כיון דהשתא נמי קאי בהאי סברא דקאמר פשטא דקרא דמועדו לא משמע ליה ואפ"ה פשיטא לן דתמיד דוחה שבת מקרא דעולת שבת בשבתו על עולת התמיד דמש"ה איצטריך הך ג"ש דמועדו לעניין פסח מכל זה היה נראה לי דבכולהו סוגיא דשמעתין לא נתעלמה מבני בתירא הך מילתא דפסח דוחה שבת לענין עיקר הבאת קרבן פסח בי"ד שחל להיות בשבת דודאי פשיטא טובא דעיקר הבאתו ושחיטתו וזריקתו דוחה שבת וכדקאמר בירושלמי דשכיח מילתא טובא שהיו מביאין פסח בשבת והיינו אי ממשמעותו דמועדו כדאמר בפ' כיצד צולין או מסוגיא דלעיל בפ' תמיד נשחט דמדכתיב לא ילין לבוקר זבח חג הפסח הא כל הלילה ילין ע"כ דלא מיתוקמ' אלא בי"ד שחל להיות בשבת אלא דמה שנתעלמ' מב"ב היינו לענין הקטרת פסח דנהי דשחיטתו וזריקתו דוחה שבת איכא למימר דהיינו משום דאי אפשר בענין אחר דלא לידחי לגמרי משא"כ לענין הקטרה דאפשר להקטירו בלילה במוצאי שבת א"כ נראה מסברא דלא דחי שבת כדאשכחן בכמה דוכתי דכל היכא דאפשר לקיים שניהם לא דחינן שבת תדע דהא לקושטא דמילתא הא דתנן במשנתינו דהקטר חלבים דוחה מייתי הש"ס לקמן דף ס"ח ע"ב בברייתא דתניא אמר ר"ש בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי הקטר תלבים ואיברים כשירין כל הלילה ואין ממתינין כו' וא"כ הא קמן הן מילתא לא ילפינן בשום ילפותא אלא בסברא בעלמא וא"כ לפ"ו אזלא לה קושית הירושלמי דודאי דבר כזה שייך ביה שכחה והעלמה במה שנעשה בכמה וכמה שנים כיון שדבר זה אינו ידוע אלא לכהנים וכבר אפשר דאה"נ דברוב פעמים שהיו הפסחים מרובים ונתאחרו שחיטתן וזריקתן עד סמוך לחשיכה לא היו מקטירין אלא משתחשך במוצאי שבת והשתא לפ"ז א"ש טובא כל השקלא וטריא דשמעתין כיון דעיקר הברייתא דב"ב אינו אלא לענין הקטרה לתוד ובהא מייתי הלל הזקן הך ילפותא דג"ש דבמועדו פסח מתמיד א"כ מקשה הש"ס שפיר תמיד גופא מנ"ל דדתי שבת אף לענין הקטרה אי משום דכתיב במועדו ומשמע ליה לענין הקטרה א"כ פסח נמי ואהא משני הש"ס שפיר אמר קרא עולת שבת בשבתו על עולת התמיד מכלל דתמיד קרב בשבת וכוונתו בזה דנהי דלענין פסח במועדו לא משמע ליה לענין הקטרה אלא אשחיטה וזריקה לחוד אפ"ה בתמיד ע"כ האי במועדו לענין הקטרה קאי דמדכתיב עולת שבת בשבתו ודרשינן

מיניה בפרק במה מדליקין ובפרק אלו קשרים ובכמה דוכתין עולת שבת בשבתו דוקא ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול בי"ט ולענין שחיטה וזריקה וודאי לא שייך הך דרשא כלל דמילתא דפשיטא טובא היא שאין להקריב תמיד של ע"ש בשבת דאין לשחוט ולזרוק עולת תמיד של ע"ש בשבת דעבר זמנו בטל קרבנו אע"כ דלענין הקטרה קאי והיינו דקאמר מכלל דתמיד קרב בשבת והיינו לענין הקטרה דעולת שבת נקטר בשבתו כנ"ל נכון ובזה נתיישב כמה קושיות ודקדוקים בשמעתין:

בתוספות ד"ה מה מועדו כו' ובפ' כיצד צולין משמע דדריש ליה תלמודא ממשמעות דמועדו כו' ועיין במהרש"א שהקשה דאכתי איצטריך לג"ש בתמיד משו' טומאה ובפסח משום שבת ע"ש. ולע"ד לאו קושיא הוא דודאי מפשטא דברייתא משמע דשבת וטומאה תרווייהו אתיין מפשטא דמועדו דבמועדו בכל ענין משמע וא"כ שפיר קאמר התם וצריכא ותדע שכן הוא דאלת"ה אלא דאיצטריך נמי לילפותא דג"ש א"כ מאי מסיים התם בברייתא לענין שאר קרבנות ועומר ושתי לחם דילפינן לה מהקישא דאלה תעשו לה' במועדיכם ומוידבר משה כו' דמשמע דבין לעניין שבת ובין לעניין טומאה מייתי להו א"כ תפשוט דדבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בהקישא ובזבחים בר"פ איזהו מקומן משמע דפלוגתא דאמוראי היא דלמר זוטרא אינו חוזר ומלמד ואמאי לא פשיט לה מהך ברייתא דפרק כיצד צולין דקודש מקודש הוא אע"כ כדפרישית דלהך ברייתא כולהו ממשמעותו דמועדו יליף א"כ שפיר מסקו התוס' דתנאי היא כן נראה לי ולפ"ז מ"ש התוס' ועוד דקאמר התם וצריכא היינו לרווחא דמלתא דפשטא דסוגיא דקאמר התם וצריכא משמע נמי דממשמעותו דמועדו יליף לכולהו מילתא דשבת וטומאה כדפרישי' ובעיקר דברי התוס' שכתבו תנאי היא אע"ג דלא אשכחן בהדיא דפליגי תנאי בהכי יבואר לקמן בסוף הסוגיא בלשון התוס' ד"ה אלא אמר ריש לקיש ע"ש ודו"ק:

בד"ה מה לתמיד וכו' ותימא נילף מבינייהו מתמיד ומילה או משתי לחם גרידא דדחי שבת עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דמלת גרידא טעות הוא דמשתי לחם גרידא ליכא למילף משום דבא להתיר אלא דר"ל או משתי לחם ומחד מהנך כו' ע"ש ולפי פירושו משמע דעיקר כוונת התוס' היינו דנילף משתי לחם ומתמיד דהא כולה שמעתא אתמיד קאי אלא דאכתי לא ידענא למה הניחו תוס' קושיא זו בתימא דהא ודאי משתי לחם ומתמיד לא מצינן למילף דאיכא למיפרך מה להנך שכן קרבן ציבור ממש משא"כ פסח דקרבן יחיד אלא משום דאתי בכנופיא מדמי לה הש"ס לקרבן צבור כדאיתא ביומא וכדמשמע נמי לקמן דף ע' ע"ב בפירש"י ותוס' לענין חגיגה ע"ש וא"כ ודאי פירכא גמורה היא ולפ"ז ממילא נמי דלא מצינן למילף פסח מתמיד ומילה דמה הצד השוה שייך כאן כיון

דמילה לא שייך בצבור טפי מביחיד ובתמיד ליכא כרת כמו במילה והא ודאי ליכא למימר להצד השוה שבהן שהן מצות עשה דהא אשכחן כמה מצות עשה חמורות שאין דוחין שבת כגון בנין בית המקדש ושריפת בת כהן וקרבנות יחיד גופייהו וליכא למימר נמי הצד השוה שבהן שהן מצות עשה שקבוע להן זמן וכו' דהא מילה לא קביע לה זמן כמו פסח ותמיד כדאמרינן להדיא בפ' ר"א דמילה דמילה לא אתיא מכל הנך מכשירי מצוה דר"א דמה להנך שכן עבר זמנו ובטלו משא"כ במילה וליכא למימר דאפ"ה עיקר זמנו בשבת הא ודאי ליתא דאיכא למימר חגיגת ט"ו תוכיח דמסקינן לקמן דלא דחי שבת וכ"ש דאתי שפיר טפי למאי דפרישית בסמוך דעיקר שקלא וטריא בשמעתין היינו לענין הקטרה דאפשר להקטירו בלילה כנ"ל ליישב קושית התוס' ועדיין צ"ע:

דף סו:

בתוספות בד"ה אלא אמר ריש לקיש וישלחו מן המחנה תימא לרשב"א לר"ל הניחא לר"י אלא לר"ש דאמר לקמן כו' פסח דדחי טומאה מנ"ל עכ"ל. ולא ידענא למה הניח הרשב"א קושיא זו בתימא הא לעיל בד"ה מה מועדו כתבו התוס' להדיא דע"כ בלא"ה הך ג"ש דמועדו לענין שבת וטומאה תנאי היא דלברייתא דפרק כיצד צולין משמע דדריש ממשמעותו דמועדו וא"כ שפיר מצינן למימר דר"ש ס"ל כהך ברייתא דפרק כיצד צולין דממשמעותו דכתיב ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו שמעינן להדיא דציבור עבדי פסח בטומאה והיינו בטומאת מת כפשטא דקרא דכתיב טמא לנפש כיון דר"ל לא אסיק אדעתיה הן ברייתא דמייתי הש"ס בסמוך ואדרבה לפ"ז א"ש טובא דמ"ש התוס' לעיל תנאי היא היינו הנך תנאי דלקמן בפלוגתא דר"י ור"ש ומצינן למימר נמי דאזדו לטעמייהו דאשכחן בפ"ק דיומא ובדוכתי טובא דפליגי ר"י ור"ש אי טומאה דחויה בציבור או הותרה בציבור דלר"ש דחויה ולא הותרה והיינו משום דממשמעותו דמועדו יליף לה שאין לבטל מצוה לעולם בשביל שבת וטומאה א"כ ממילא שמעינן דהיכא דאפשר למהדר אטהורין מהדרינן משא"כ לך"י דאמר הותרה בציבור נראה דהיינו משום דמשמעותו דמועדו לא משמע ליה לענין טומאה אלא דיליף לה מהך ילפותא דר"ל דכתיב וישלחו מן המחנה דיש לן דזבין ומצורעין משתלחין ואין טמאי מתים משתלחין אם כן ממילא משמע דאין משתלחין כלל ומותרין להיות במחנה כל זמן עלייתם וה"ה למאי דיליף לה ר' יוחנן מעיקרא דכתיב איש איש נדחה לפסח שני ואין צבור נדחין ממילא שמעינן דאע"ג דאפשר לעשות פסח שני בטהרה אפ"ה הותרו לעשות בפסח ראשון בטומאה כן נראה לי ודו"ק:

דף עא.

גמ' א"ר כהנא מנין לאימורי חגיגת ט"ו שנפסלין בלינה שנאמר לא ילין חלב חגי וגו' וסמיך ליה ראשית כו'. נראה דהא דפשיטא ליה לרב כהנא דהאי קרא איירי בחגיגת ט"ו אע"ג דרישא דקרא כתיב לא תזבח על חמץ דם זבחי דאיירי לענין פסח אפ"ה לישנא דחלב חגי לא משמע ליה כלל לאוקמי לענין פסח גופיה אלא לענין חגיגה והא דלא מוקי ליה בחגיגת י"ד נראה משום דס"ל דחגיגת י"ד לאו דאורייתא כדמשמע לכאורה מלשון התוס' לעיל בדף הקודם דסתם מתני' דהכא ודפרק קמא דחגיגה כולהו ס"ל דחגיגת י"ד לאו דאורייתא ועוד אף לשיטת הרמב"ם ז"ל שפסק להדיא דחגיגת י"ד דאורייתא אפ"ה לא מצי רב כהנא לאוקמי קרא דלא ילין חלב חגי לענין חגיגת י"ד דא"כ קשיא קראי אהדדי דהא מקרא דלא ילין חלב חגי אית לן למידק הא כל הלילה ילין וכתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול ביו"ט כדמקשה רב ספרא לעיל בפרק תמיד נשחט מקרא דלא ילין לבוקר זבח חג הפסח וליכא לשנויי כדמשני לעיל רבא ור' אבוה דאיירי בי"ד שחל להיות בשבת דה"ל חלבי שבת דהא בחגיגה לא שייך לשנויי הכי דחגיגת י"ד לא דחיא שבת אפילו אי הוי מדאורייתא כמו שכתב הרמב"ם ז"ל להדיא והכי נמי ס"ל לרב כהנא ומש"ה ע"כ לא מיתוקמא קרא דלא ילין חלב חגי אלא בחגיגת ט"ו דה"ל עולת י"ט בחול מיהו הרמב"ם פ"א מהלכות קרבן פסח דין ז' כתב דהאי קרא דלא ילין חלב חגי עד בוקר איירי בפסח גופיה ותמה עליו בספר משנה למלך שהוא נגד סוגיא דידן דמוקי ליה רב כהנא להדיא לענין תגיגת ט"ו הכא בשמעתין וה"נ מוכח להדיא מאידך מימרא דר"כ לעיל בפרק תמיד נשחט דרמי קראי אהדדי כתיב לא ילין חלב חגי הא כל הלילה ילין וכתיב והקטיר עליה חלבי השלמים עליה ואי ס"ד דהאי קרא איירי בפסח גופיה לא שייך לאקשויי דהא כל עיקר של פסח אינו קרב אלא אחר של בין הערבים והאריך בעל משנה למלך שם בתמיה' זו עד שכתב שגירסא אחרת היה לו להרמב"ם ז"ל בגמרא ואחר כל האריכות נשאר לו בתימה ולענ"ד בחנם האריך בזה שאין כאן מקום תימה כלל דנהי דרב כהנא פשיטא ליה דהאי קרא דחלב חגי לא מיתוקמא לענין פסח גופיה היינו משום דפשיטא ליה לרב כהנא דהך דרשא דסמיך ליה ראשית דרשא גמורה היא למימרא דהאי בוקר בוקר ראשון הוא והיינו משום דאיכא למיטעי דלא מיפסל עד בוקר שני כיון דחגיגת ט"ו נאכלת לשני ימים כמו שפירש רש"י ז"ל וא"כ מהאי טעמא גופיה אי אפשר לאוקמי קרא דחלב חגי בפסח נופיה דא"כ לא איצטריך הך דרשא דראשית דהא לענין פסח בלא"ה הוי פשיטא לן דהאי בוקר בוקר ראשון הוא אלא ע"כ מדאיצטריך קרא לסמיכות דראשית ע"כ איירי בחגיגת ט"ו א"כ מהאי טעמא

מקשה רב כהנא נמי שפיר בפ' ת"נ מקרא דעליה השלם נמצא דכל זה אליבא דר"כ דדריש סמיכות דראשית משא"כ לדידן דלא קי"ל כר"כ לענין דרשא דראשית כדמסקינן בשמעתין א"כ יפה כתב הרמב"ם ז"ל דהאי קרא דלא ילין חלב חגי מיתוקמא כפשטא דאיירי לענין פסח גופיה דאיירי בהאי קרא לא תשחט על חמץ דם זבחי כנ"ל נכון. אלא דלפ"ז קשה א"כ מאי מקשה ר"י לר"כ טעמא דכתיב ראשית כו' הא וודאי איצטרין ליה לר"כ הך דרשא דראשית דאל"כ נהי דהוי ידעינן דהאי בוקר בוקר ראשון הוא אכתי לא הוה מוקמינן ליה כלל לענין חגיגת ט"ו אלא לענין פסח או לחגיגת י"ד כדפרישית אלא דיש ליישב לפי מאי שאפרש לקמן בשיטת רש"י ותוס' כו':

שם בגמרא אמר רבא ר"י הכי קא קשיא ליה ופי' רש"י אע"ג דאותיב מילתא אחריתא. ולכאורה הסוגיא תמוה ויש ליישב לפי מאי שפירש מורי זקני ז"ל בספר מגיני שלמה דלרבא מקשה ר"י עליה דרב כהנא ממ"נ אליבא דמאן קאמר ר"כ למילתיה אי אליבא דמ"ד דפסח נאכל עד צפרא א"כ קשה מי איכא מידי ואי אליבא דראב"ע כדקאמר אביי כ"ש דקשה שפיר טפי טעמא דכתיב ראשית דהא לראב"ע כל בוקר סתמא היינו בוקר ראשון עיין שם באריכות ובסמוך אבאר בענין אחר:

דף עא:

בתוספות בד"ה לימד על חגיגת י"ד כו' תימא לר"י כו' ופירש"י התם כו' והשתא ההוא ברייתא כמאן כו' עכ"ל. גם בזה עיין במגיני שלמה מה שכתב ליישב ולענ"ד נראה ליישב בפשיטות דלפירוש רש"י מיתוקמא הך ברייתא דזבחים שפיר כבן תימא דיליף לה מהקישא ואפ"ה איצטריך נמי הך דרשא דבשר זבח תודת שלמיו דאפשר דהאי תנא דברייתא דזבחים סבר נמי כראב"ע דפסח אינו נאכל אלא עד חצות וא"כ אי מהקישא לחוד הוי אמינא דתגיגת "ד נמי עד חצות ותו לא מש"ה איצטריך להך דרשא דזבח תודת שלמיו דלשון שלמיו תרתי משמע שלמי נזיר ושלמי פסח ואפקה מהך הקישא דחצות ואפ"ה איצטריך הך הקישא לשאר מילי אחרינא דקאמר בבן תימא לעיל ומהיכן מיהו בן תימא גופיה דמפיק כולהו מילתא מהקישא אף לענין אכילת יום ולילה היינו משום דלא ס"ל כראב"ע אלא כר"ע כן נ"ל ודו"ק:

שם אמר מר או אינו כו' ולכאורה כל הך מילתא לא שייכי לאתקפתא עליה דר"כ אלא כמו שפירש"י דהשתא מפרש לה למתניתא והדר אסיק לאתקפתא מיהו למאי שאפרש בסמוך יתיישב יותר:

בתוספות בד"ה והיאך כוליה קא כו'. עיין בספר מגיני שלמה שכתב ליישב ולענ"ד יש עוד בענין אחר דאפשר דהאי תנא דברייתא דהכא סבר ליה נמי דאידך קרא דלא ילין לבוקר זבח חג הפסח איירי לענין אימורים דפסח וחגיגת י"ד כמ"ש התוספות לעיל דף נ"ט ע"ב בשיטת הירושלמי וא"כ ע"כ ס"ל דחגיגת י"ד דחיא שבת דהא ע"כ קרא לא איירי אלא בהכי בי"ד שחל בשבת מדדייקינן כל הלילה ילין וא"כ לפ"ז אי ס"ד דחגיגת י"ד נאכלת לשני לילות א"כ היא גופא תיקשי אמאי דחיא שבת הא אפשר לשוחטה בע"ש וקי"ל כל דבר שאפשר לעשותה מע"ש אינו דוחה שבת אלא ע"כ דאינה נאכלת אלא לשני ימים ולילה אחת דהשתא אם ישחטנה בע"ש תו לא חזיא לאכילת ליל ט"ו כנ"ל מיהו לפמ"ש לעיל פרק תמיד נשחט דלמ"ד דחגיגת י"ד דאורייתא מהקישא צריך לשוחטה עם הפסח ממש אחר תמיד של בין הערבים א"כ תו לא שייך לומר כן כיון שעיקר זמנו אינו אלא עם שחיטת הפסח דווקא שכן נראה באמת מלשון רש"י בשמעתין בד"ה אשר תזבח בערב שכתב להדיא דנשחטת עם הפסח בערב:

שם בגמרא טעמא דכתיב ביום הראשון לבוקר כו' עד סוף הסוגיא. לכאורה יש לתמוה טובא דאכתי מאי קשיא עליה דר"כ דודאי ר"כ גופיה מודה בעלמא דכל היכא דכתיב בוקר סתם בוקר ראשון הוא דלא בא הכתוב לסתום אלא לפרש תפשתה מרובה לא תפשתה ומהיכא תיתי מפיק קרא מפשטא לומר בוקר שני אלא דווקא באימורי חגיגת ט"ו הוא דצריך ר"כ ראשית דאל"כ מסברא היינו אומרים מסתמא בבוקר שני איירי דומיא דאכילת בשר כדפירש"י ז"ל להדיא לעיל במימרא דרב כהנא ועוד קשה דהא דמצריך בברייתא ביום הראשון לבוקר לענין חגיגת י"ד דאל"כ מסתמא הוי מוקמינן לה בבוקר ראשון דומיא דפסח עצמו אי סברה דובשר זבח תודת שלמיו דמיירי בשלמי פסח ליום ולילה וה"א דחגיגת י"ד איתקש לפסח לכל מילי מהקישא דקרא דלא ילין לבוקר זבח חג הפסח וה"א דה"ה לענין דנאכל ליום ולילה מש"ה איצטריך למיכתב ביום הראשון לבוקר לאפוקי מהאי הקישא להא מילתא ויותר יש לתמוה דלשיטת התוס' לעיל ד' ע' דקי"ל כסתם מתניתין דלעיל ודפ"ק דחגיג' דחגיגת י"ד לאו דאורייתא ולפ"ז ע"כ דלא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבוקר לא מיתוקמא לא בחגיגת י"ד דהא לאו דאורייתא ולא בחגיגת ט"ו דא"כ מאי בערב כדפרישי' לעיל להדיא אלא ע"כ דלענין פסח גופיה איירי ואפ"ה איצטריך למיכתב ביום הראשון לבוקר א"כ מוכח איפכא דאי לאו ביום הראשון ה"א סתם בוקר בוקר שני הוא א"כ מיתוקמא מילתא דר"כ שפיר אליבא דהילכתא דמה"ט גופיה איצטריך למיכתב בחגיגת ט"ו ראשית דאוא"כ ה"א מאי בוקר בוקר שני:

דף פב.

מתני' הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד כו' גמ' בשלמא נטמא דכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל. לכאורה יש לתמוה דמאי ניחותא הוא זה דעדיין קשה פסח ממ"ל דמשלמים ליכא למילף דאיכא למיפרך טובא דמה לשלמים שכן טעונין סמיכה ומתנות ארבע וע"כ צ"ל דכיון דמצינן שום פעם דבשר שנטמא ישרף איכא למילף כולהו קדשים מיניה בגז"ש אדקרא דזאת התורה לעולה ולשלמים ולמלואים כו' כדאית' במסכת זבחים הוקשה כל התורה למילואים גם בש"ס חולין דף כ"א משמע דילפינן כולהו מהדדי וא"כ כיון דמצינן בשלמים דבשר שנטמא לא יאכל ילפינן מיניה כל קדשים בגז"ש ועדיין לא תקנו דא"כ מאי פריך תו בתר הכי אשכחן קדשי קדשים קדשים קלים מנ"ל דהא אי נימא דילפינן מהקישא א"כ ילפינן נמי קדשים קלים מקדשי קדשים בגז"ש ואף בלא זה יש לדקדק דמאי פריך קדשים קלים מנ"ל דהא איכא למילף מבינייהו מטמא ויוצא ואי תימא מאי לנטמא שכן פסול בתרומה ובמעשר איכא למימר יוצא יוכיח ואי תימא מה ליוצא שכן קדשי קדשים נטמא יוכיח ואפשר ליישב דהגמרא ידע השתא ברייתא דלקמן דזה הכלל בדם ובבעלים תעובר צורתו וא"כ ע"כ דליכא למילף מהקישא מבינייהו דאיכא שני פירכות דאל"כ אף בדם ובבעלים תשרף מיד כמו יוצא ונכנס בדם אלא ע"כ דלא ילפינן מהני ומשום הכי בדם ובעלים תעובר צורתו היינו בקדשים קלים כיון דלא אשכחן שום קרא דישרף מיד ומשום הכי פריך שפיר בשר קדשים מנ"ל כיון דלא ילפינן מגז"ש וק"ל:

שם תוס' ד"ה בשלמא כו' אין לפרש דאמיד כו' אלא מנ"ל דבשריפה כו' וא"ת א"כ היכי יליף מחטאת דאהרן הא לאו שפיר עבוד דשרפוהו בלא עיבור צורה ואלא ע"כ כו' ר"ל קושיא הוא דודאי קרא כתיב וישמע משה וייטב בעיניו והיכי שייך למימר דמשה לא הודה לו על השריפה אלא ע"כ צ"ל דבאמת משה הודה לו על השריפה אע"ג דלדורות בעי עיבור צורה והתם בחטאת דאהרן נשרפה מיד י"ל דלדורות ודאי בעי עיבור צורה דילפינן עון עון מנותר בגז"ש ועדיין לא היה לאהרן נודעת דלא אמרה משה עד אחר שריפה והכי פי' הגמרא לדורות עיבור צורה בעי והיינו מג"ש דעון עון וחטאת דאהרן משום מעשה שהיה פי' דאכתי לא ידע מקרא דואתה נתן לכם לשאת עון העדה למילף בג"ש מנותר דבעי עיבור צורה והכי פי' דקרא הן לא הובא את דמה אל הקודש פנימה ואותה נתן לכם לשאת עון העדה פי' בשלמא אי הוי פסול הדם דיוצא או דנכנס שפיר עבדת דשרפת מיד כיון דבעי שריפה מדינא אלא דלדורות בעי עיבור צורה ועדיין לא היה לך לעשות זאת כיון דעדיין לא ידעת מקרא דעון למדרש בג"ש כו' ואהרן השיב

דנשרפה משום פגול או נותר או טומאה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה וע"ז כתיב וישמע משה וייטב בעיניו משמע מזה דבעי עכ"פ שריפה וא"כ שפיר משני דילפינן יוצא דבשריפה מקרא דהן לא הובא כו' ואי לאו דבעי שריפה עכ"פ לא הוי משה טעה בזה לתלות הפסול בדם ובאמת אהרן לאו שפיר עביד דאיכא פסולים הרבה דבעו שריפה ויותר הויא ליה לתלות בה אע"כ דבאמת בעי שריפה אלא דלדורות בעי עיבור צורה ואהרן כיון דלא ידע עדיין מג"ש שפיר עבד דשרפוה מיד ובאמת שפיר עבד דשרפוה מיד וק"ל:

דף פב:

קדשים קלים מנ"ל פרש"י ומטומא' ליכא למילף דשאני טומאה דפסולה בתרומה ומעשר. וקשה להולמו על מה איחר בקושייתו דלעיל דפריך קדשים קלים מנ"ל ה"ל לאקשויי בשלמא במאי דסתר גמרא אלא יוצא מנ"ל לק"מ די"ל כיון דידע הגמרא דמצינו למילף מקרא יותר עדיף אבל אמאי דפריך תו קדשים קלים מנ"ל הו"ל להקשות מיד ניליף מטומאה ולפי מה שכתבנו יש לתרץ דלכאורה צריך ליישב הלשון דפריך מברייתא דלן דמה ונשפך דמה ויצא דמה דקיי"ל בשריפה משמע דברייתא לא איתניא רק לענין פסול ולא לענין שריפה אלא צ"ל דקושית הגמרא היינו פסול דיוצא מנ"ל דלפי פרש"י בזבחים ילפינן פסול דיוצא מפגימה ולרבנן מק"ו דבשר הנכנס דלאו כלום הוא ואפ"ה פסול יוצא שייך ביה כ"ש דם דבנכנס פסול כ"ש יוצא וא"כ דון מינה ומינה מה בשר היוצא בשריפה מיד ה"ה דם היוצא וא"כ כיון דדם היוצא בשריפה מיד ובהדדי אתני' יצא ונשפך ולן משמע דבחד דינא מיתדני וכולן בשריפה מיד ופליג אברייתא דלקמן דמשמע דבדם ובבעלים תעובר צורתו וא"כ משום הכי לא מצי רש"י להקדים לעיל בקושייתו דלילפו כולהו מטומאה משום דלפי מה דס"ד לעיל א"כ לא מצינן למילפינהו מטומאה דהתם שריפה מיד הוי ובדם ובבעלים באמת דיניהם בעובר צורה ומש"ה המתין עד לבתר דפריך מלן ונשפך א"כ לסברת מקשן הלז באמת דס"ל לכולהו דיניהן מיד דפליג אאידך ברייתא דלקמן דס"ל דבדם בעי עיבור צורה מקשה שפיר לילפו כולהו מטומאה ומש"ה הוכרח רש"י לפרש דמה לטומאה שכן נוהג בתרומה ומעשר וק"ל. אכן לא יצאנו עדיין מידי חובתו באמת דעדיין קשה מאי דפתחנו בה לילפי באמת מביניהו או מהיקישא ע"כ נ"ל לבאר כל חמירא ולפרש הסוגיא באופן אחר ולא צריכנא לדחוק כפי' התוס' דסברא חיצונה היא מיד או עיבור צורה אלא כל הסוגיא כפשוטו דודאי סברא חיצונה היא כיון דגלי לן אורייתא דבשריפה מסברא נימא דמיד דאי לעיבור

צורה לישתוק מיניה ומהיכא תיתי נימא דבקבורה כיון דלא גליא בשום מקום באורייתא דבעי קבורה וכל מקום דבעי קבורה אינו רק מדרבנן דלא ליתי לידי תקלה אבל בקדשים מסתמא כיון דגלי לן קרא דלא יאכל מינה נייחי עד דליהוי נותר וממילא ישרפו אח"כ כדין נותר אע"כ כיון דגלי לן קרא דבעי שריפה ע"כ מיד היא אלא דהכא קשיא ליה טפי קדשים קלים מנ"ל ולא ילפינן מהקישא או מבינייהו דנטמא ויוצא היינו כיון דגלי לן קרא בנותר והנותר באש ישרף דילפינן מינה לעיל דף כ"ד דנותר בשריפה ואין דבר אחר בשריפה וממעטינן לרבנן חמץ בפסח אע"ג דאית לן למילף בק"ו מנותר ומג"ש כמו שפירש"י דף כ"ז ולר' יהודה ממעטינן מיניה שור הנסקל דס"ד דבשריפה כיון דילפי' מקרא דוהבשר שנטמא באש ישרף דסד"א דגם שור הנסקל בעי שריפה וכל זה כיון דלא מצינן למעט מיניה שאר קדשים כיון דאמת הוא דכל פסולו בקודש בשריפה אכן לפי מאי דס"ד דאכתי לא ידעינן דכל פסולו בקודש בשריפה מהלכתא יותר יש לן למעוטי שאר קדשים דדמיא ליה מלמעטיה שור הנסקל וכ"ש לאינך תנאי דילפי שור הנסקל דאסור בהנאה מלא יאבל פשטיה דקרא יותר משמע למעט מיניה שאר קדשים קלים ומשום הכי פריך שפיר קדשים קלים מנ"ל עד דמסיק דהלכתא גמירא ליה וא"כ הוכרחו למעט מיניה שור הנסקל לר' יהודה ולרבנן חמץ בפסח לכל חד וחד כדאית ליה וק"ל. ועיין לעיל מ"ש בחידושים דף כ"ז דפי' רש"י שעיר נחשון היה היינו משום דקדשי שעה היה ופסול דיליה ע"כ ילפינן מהקישא ודו"ק:

הג"ה מנכד המחבר זצ"ל ה"ה הרב הגאון הגדול החריף ובקי כש"ת מוהר"ר בערוש זצ"ל בן הרב הגדול המפורסם בדורו מופת הדור רכב ישראל ופרשיו נר הישראלי וקדושו ע"ה פ"ה אב"ד ור"מ דק"ק הנובר כ"ש מפארים מהור"ד אריה ליב זצ"ל בה"מ ספר פני אריה בן המחבר פני יהושע זצ"ל:

הג"ה מנכד המחבר לא להתגדר מדבר כי מה לתבן את הבר אך הואיל וזכני ה' לבאר ע"פ דבריו דברי התוס' אימא ביה מילתא בתוס' ד"ה בשלמא נטמא הקשו וא"ת ואמאי צריך קרא כו' ותירצו בתירוץ השני דה"א אפילו כשיהיה נותר לא ישרף דנותר שהיה ראוי לאכילה קודם לכן דוקא ישרף וכו' ע"כ וע"פ מ"ש אא"ז בעה"מ ז"ל דטפי איכא למעוטי קדשים מקרא דהנותר מלמעט שור הנסקל לפ"ז אמאי ממעט הש"ס שאר איסורין משריפה משום דכתיב הנותר נותר בשריפה ואין כל איסורין בשריפה טפי ה"ל למימר דהנותר קאי למעט נותר דבשר בשריפה ואין נותר דדם בשריפה דמסתבר טפי דקאי בנותר ממעט נותר אע"כ צ"ל דנותר דדם נמי הוי נותר ותירוץ הראשון שתירצו התוס' דאיצטריך דלא לעביד ליה קבורה קודם שיהיה נותר נמי ליתא לפמ"ש הרשב"א

דמ"ל דאמיד קא בעי ולכאורה קשה א"כ מאי פשיט מקרא דוהבשר אשר יגע כו' באש ישרף אכתי מנ"ל דהיינו מיד ואי משום דאי לאו מיד לשתוק קרא מיניה דבלא"ה ישרף משום נותר הא איצטריך דלא ליעבד ליה קבורה אע"כ דס"ל להרשב"א דלא איצטריך להכי דמה"ת נעביד ליה קבורה דדווקא לקמן דמסקי הש"ס דה"א דטמא קיל טפי ומש"ה ה"א דנעביד קבורה משא"כ הכא אכתי לא ס"ד וס"ל כפירש"י ז"ל לקמן שכתב ומטומאה ליכא למילף דשאני טומאה דפסולה אף בתרומה ומעשר והשתא ע"כ צ"ל דס"ד דטומאה חמירא משאר פסולים ומה"ת נימא דתסגי ליה בקבורה ולא איצטריך קרא להכי א"כ הדרא קושיא לדוכתיה אמאי צריך קרא ונראה ליישב קושית התוס' דבאמת הא דפריך הש"ס ותו הא דתני לן דמה כו' מנ"ל לא קאי אלא אשלמים ובכור ומעשר דנאכלים לשני ימים ולילה אחד דמנ"ל בהנך דנשרפין ואהנך הוא דאיצטריך למילף מקרא והשתא וא"ק קושית התוס' כיון דצריך עיבור צורה פשיטא דישרף משום נותר דבאמת בהנן אף דנתעבר צורתן שכבר עבר עליהם לילה אחת עדיין אינן נותר והשתא בלאו קרא ה"א אף דנתעבר צורתן אינן נשרפין כיון דאינן נותר ומש"ה איצטריך קרא לפסול דם בקדשים קלים וזה הוא שהכריחו לרש"י ז"ל לפרש במתני' באורך דא"צ להשהותו עד הבוקר של ט"ז שתעובר צורתו דהיינו לילה אחת ומיהו בי"ט לא מצי שריף כו' ובאמת אין דרכו של רש"י ז"ל להאריך כ"כ בדברים שאינן נוגעים לביאור המשנה ולא הו"ל למכתב אלא ישרף מיד בי"ד אלא דכוונת רש"י דבנטמא הבשר ישרף בי"ד וא"צ להשהותו עד ט"ז משמע דבנטמאו הבעלים צריך להשהותו עד ט"ו כדתני במתני בהדיא תעובר צורתו ותשרף בט"ז אלא דקשה לרש"י דא"כ משמע ממתני' דעיבור צורה ב' לילות מדקתני במתני' תעובר צורתו וישרף בט"ז מש"ה כתב שתעובר צורתו דהיינו לילה א' וא"ל כיון דעיבור צורה לילה א' א"כ אמאי ימתין עד ט"ז ומש"ה כתב ומיהו בי"ט לא מצי שריף כו' ומש"ה צריך להמתין עד ט"ז ולעולם עיבור צורה לא הוי רק לילה א' וזה שהכריחו לפ' בד"ה לן דמה של בהמת קרבן ולכאורה שפת יתר הוא אלא דכוונתו דלא נימא דהך ברייתא אמתני' דהכא קאי ומיירי בלן דם הפסח או קאי אחטאת ואהא בעי מנ"ל דבשריפה והנך בעלות השחר הוה נותר והוה קשה קושית תוס' למאי איצטריך קרא הא בלא"ה הוי נותר לאחר שתעובר צורתו מש"ה פירש לן דמה של בהמת קרבן דהא דאיצטריך קרא בבהמת קרבן שפיר מצינן השתא למימר דאיירי בשלמים וכה"ג. ואגב אמינא ליישב מאי דק"ל לכאורה מה שפירש"י בשמעתין דמיתורא דפנימה דרשינן פסול יוצא ובחומש פרשת שמיני כתב לדרשא דת"כ דיוצא ילפינן מבמקום קדוש ונראה ליישב דבאמת בפי לחומש כתב אליבא דהלכתא דס"ל

לרש"י ז"ל מפני טומאה נשרפה כמ"ש הגאון מהרא"ם ד"ה שדעת רש"י נוטה למ"ד מפני טומאה נשרפה וס"ל נמי כרבנן דרבי יוסי הגלילי דלא ילפינן פסול יוצא מחטאת דאהרן כדמוכח מפי' בפ' צו דפי' לקרא דוכל חטאת לחטאת שנכנס דמה לפנים והשתא א"ש דסוגיא דשמעתין ע"כ צ"ל דאזלא אליבא דר"נ דמפני אנינות נשרפה ושלא כדין שרפוהו בלא עיבור צורה והאי דהוטב בעיני משה היינו מה שלא אכלוהו דרעף"י מפרש לסוגיא דשמעתין דלא כהרשב"א דאמיד קבעי מנ"ל אלא קבעי מנ"ל דטעון שריפה דמוכח לן מפי בד"ה אלא קדשים קלים מנ"ל מ"ל דמצריך תנא דמתניתין שריפה ליוצא דפסח וע"כ דטעמא משום דכולה שמעתין אליבא דרבה ואליביה ע"כ ישרף לא משמע מיד כמ"ש התוס' בד"ה בשלמא נטמא והשתא כיון דלא בעי אמיד ע"כ צ"ל דלר"נ אתיא דלמ"ד מפני טומאה נשרפה אי מפני טומאת בשר נשרפה וכדין עשו ששרפוהו מיד וע"כ הא דהוטב בעיני משה היינו לגמרי הוטב במה ששרפוהו מיד ורישא דומיא דסיפא דהן לא הובא כו' מכלל דאי הובא שפיר עבוד היינו דלגמרי שפיר עביד דשרפוהו מיד ולפ"ז הוי ש"מ ביוצא מתטאת דאהרן דשרפוהו מיד וא"כ הוה קשה מאי קאמר הש"ס בשלמא נטמא כתיב כו' באש ישרף הא ממשמעותו דישרף לא משמע מיד ואי מפני טומאה נשרפה היינו מפני טומאת דם ושלא כדין עשו א"כ היכי קאמר הא הובא דמה שפיר עבוד כיון דמסקינן שלא כדין עשו במה ששרפו פסול דם אע"כ צ"ל דאליבא דר"נ אתיא דמפני אנינות נשרפה ושלא כדין עשו מה ששרפוהו מיד ולפ"ז מוכח נמי דבפסול יוצא לא ישרף מיד והא דקאמר הן לא הובא מכלל דאי הובא שפיר עבוד היינו דשפיר עבוד דשרפוהו ולא לענין שריפה דמיד דומיא דסיפא דהוטב בעיני משה דלא הוטב אלא מה שלא אכלוהו מפני אנינות אבל מה ששרפוהו מיד שלא כדין עשו כ"ז בסוגיא דשמעתין משא"כ אליבא דהלכתא דמפני טומאה נשרפה ומיידי בטומאת בשר וע"כ לאו הוראת שעה היתה דכדין עשו דשרפוהו משום דהוי טומאת בשר הוכרח רש"י לפרש דפסול יוצא ילפינן ממדוע לא אכלתם במקום הקדש דאי הוה ילפינן פסול יוצא מיתורא דפנימה א"כ הוה אמרינן דרישא דומיא דסיפא דהוטב בעיני משה דלגמרי הוטב מה ששרפוהו מיד מפני טומאה וה"נ אי לאו פנימה היה שפיר עבוד דשרפוהו מיד ולא תבעי עיבור צורה ביצא דמה ובאמת למאי דקי"ל כרבנן דריה"ג ע"כ בעי עיבור צורה בפסול יוצא אע"כ דאליבא דהלכת' לרבנן דריה"ג ואליבא דר' יהודה לא ילפי' מפנימה אלא מקרא דמדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש דמהאי קרא מוכח בפשיטות דאי לא היתה במקום הקדש שפיר עבוד דלא אכלוה ולענין שריפה דמיד לא מצינן למילף מהתם כלל דהא לא קאמר אלא מדוע לא אכלתם את החטאת דבמקום

הקדש היתה הא יצאה חוץ לקודש שפיר עבוד דלא אכול אבל לענין שריפה בעי עיבור צורה ומה"ט איצטריך לרבנן קרא דוכל חטאת כו' משום דמחטאת דאהרן לא מצינן למילף אלא ממדוע לא אכלתם והתם שלא כדין עשו דשרפוהו מש"ה איצטריך קרא דוכל חטאת ודו"ק ע"כ הג"ה מנכד המחבר הנ"ל: